PREVENCIÓS MÉDIATÁR

TANANYAG

2018

Készítették: Dr. Gratzer-Sövényházy Gábor
Kispéter Andrea
Gratzer-Sövényházy Edit

Nyelvi lektor: Dr. Molnár Katalin

Készült

a Belügyminisztérium

a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács

támogatásával

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés 8

1. Prevenciós médiatár 8

1.1. A bűnmegelőzéssel kapcsolatos elvárások 9

1.2. Hogyan használjuk a Médiatárat? 9

1.3. Hogyan használjuk a tananyagot? 9

2. Egy kis pedagógia 11

2.1. Az oktató személyisége a kulcs 11

2.2. Rendőrök és pedagógusok 11

2.3. Iskolai felhasználás rendőr szemmel 11

2.3.1. Az osztályfőnök benn legyen az órán? 11

2.3.2. A bűnmegelőzési óra menete 12

2.4. Amikor alsósok előtt állunk (6-10 évesek) 13

2.4.1. A kisiskolás kor jellemzői 13

2.4.2. A kisiskolás gyermek társas kapcsolatai, érzelmi, akarati élete 13

2.4.3. Vekerdi Tamás: Kamaszkor körül 15

2.4.4. Mire számíthatunk? 15

3. Médiapedagógia 18

3.1. Oktatófilmtípusok 18

3.1.1. Cél szerinti csoportosítás 18

3.1.2. Kódoltság 18

4. Módszertan 19

4.1. Konstruktív pedagógia 19

4.2. Alapelvek 19

4.3. A kooperatív tanulás 20

4.3.1. Az építő egymásrautaltság 20

4.3.2. Az egyéni felelősség 21

4.3.3. A párhuzamos interakció 21

4.3.4. Az egyenlő részvétel 21

4.4. Stratégiák, módszerek 22

4.4.1. Az osztályvita diákszabályai 24

4.4.2. Interperszonális vitavezetői fogások 25

4.5. Csoportmunka 26

4.5.1. Csoportalakítás 26

4.5.2. Meddig érdemes egy csoportot egyben tartani? 27

4.5.3. A csoport fejlődése 27

4.5.4. Munkaszervezés 28

4.5.5. Csoportvezetés 29

4.5.6. A csoportdinamika kézbentartása 29

5. Hatékony kommunikáció 31

5.1. Kommunikációs stratégiák 31

5.2. Konfliktusok kezelése 32

5.3. Hatékony konfliktuskezelés 34

5.4. A mediáció 38

5.4.1. Mi a mediáció? 38
5.4.2. A kapcsolatfelvétel 39
5.4.3. A mediáció kereteinek meghatározása 39
5.4.4. A mediáció jellemzői 40
5.4.5. A mediáció szakaszai 40

6. Egy kis jogászkodás 42

6.1. Értelmező szótár 42

6.1.1. Bűncselekmény 42
6.1.2. Bűnösség 42
6.1.3. Büntetendőség 42
6.1.4. Bűncselekmények kategóriái 43
6.1.5. Bűncselekmény elkövetője – önálló tettes, társtettes és közvetett tettes 43
6.1.6. Bűnismétlés 44
6.1.7. Bűnmegelőzés 45
6.1.8. Bűnösség – Szándékosság, gondatlanság és hanyagság 45
6.1.9. Bűnpártolás 46
6.1.10. Bűnrészesség – Felbujtás és bűnsegély 47
6.1.11. Büntetések 48
6.1.12. Büntethetőség 48
6.1.13. Elterelés 48
6.1.14. Fiatalkorú 48
6.1.15. Jogképesség, cselekvőképesség, korhatárok 48
6.1.16. Jogszabályok (törvény, rendelet) 50
6.1.17. Közbiztonság 51
6.1.18. Közbiztonságra különösen veszélyes eszköz 51
6.1.19. Közterületi bűncselekmény 51
6.1.20. Mediáció 51
6.1.21. Pártfogó felügyelet 52
6.1.22. Társas elkövetés – Csoportos elkövetés, bűnszövetség, bűnszervezet 52
6.1.23. Tevékeny megbánás 53
6.1.24. Utógondozás 53

6.2. Fiatalkorú bűnelkövetők 54

6.2.1. A büntetőjogi felelősségre vonás kritériumai 54
6.2.2. Speciális elvek 54
6.2.3. A fiatalkorúakkal szemben alkalmazható főbb szankciók 54
6.2.4. Fiatalok által, illetve sérelmükre elkövetett tipikus jogsértések 57

6.3. Néhány gyakori bűncselekmény 62

6.3.1. Cserbenhagyás 62
6.3.2. Erőszakos közösülés 62
6.3.3. Jármű önkényes elvétele 63
6.3.4. Járművezetés ittas vagy bódult állapotban 63
6.3.5. Járművezetés tiltott átengedése 64
6.3.6. Kényszerítés 65
6.3.7. Kifosztás 65
6.3.8. Közúti baleset okozása 65
6.3.9. Közúti veszélyeztetés 66
6.3.10. Lopás 67
6.3.11. Orgazdaság 68
6.3.12. Rablás 68
6.3.13. Szemérem elleni erőszak 69
6.3.14. Testi sértés 70

6.3.15. Zsarolás 72
6.4. Függőséggel kapcsolatos bűncselekmények 72
6.4.1. Drogok és kábítószerek 73
6.4.2. Drogok csoportosítása 73
6.4.3. A drogfogyasztás jelei 82
6.4.4. A drogfogyasztás veszélyei 83
6.4.5. Elkövetői magatartások 83
6.4.6. A közös fogyasztás 84
6.4.7. A függőség kérdése 84
6.4.8. A rászoktatás 86
6.4.9. Csomag szállítása 86
6.4.10. Elterelés 87
6.4.11. Az ártalomcsökkentés és a drogambulanciák 89
6.5. Mit tegyünk? 90
6.5.1. Ha csendháborítást tapasztalunk? 90
6.5.2. Ha igazolványt, értékes tárgyat találunk? 90
6.5.3. Ha magatehetetlen embert találunk az utcán, lépcsőházban? 90
6.5.4. Ha rendőri ellenőrzés során korrupcióra utaló magatartást észlelünk? 90
6.5.5. Ha gyanús alakok tűnnek fel a környéken? 90
6.5.6. Ha megzsarolnak? 90
6.5.7. Ha tudomásunkra jut egy bűncselekmény? 90
6.5.8. Ha rendőrségi akció részese leszünk? 91
6.5.9. Ha tettenértünk egy elkövetőt? 91
6.5.10. Ha szól egy ház, intézmény vagy autó riasztója? 91
6.5.11. Ha jelentkeznek a felajánlott pénzért a gépkocsitolvajok? 91
6.5.12. Ha elszállították, vagy ellopták a gépkocsinkat? 91
6.5.13. Ha a szomszédunk néhány napja nem jelentkezik? 91
6.5.14. Ha eltűnik valaki a családból? 92
6.5.15. Ha felismerünk egy körözött bűnözőt, gépkocsit? 92
6.5.16. Ha ismeretlenek csengetnek az ajtón? 92
6.5.17. Ha bent van a lakásunkban a betörő? 92
6.5.18. Ha azt tapasztaljuk, hogy betörtek a lakásunkba? 92
7. Médiatár filmek feldolgozása 93
7.1. Otthonunk védelme 93
7.1.1. PG 2. Lakásbetörés 93
7.1.2. PG 4. Családi ház betörés 93
7.1.3. CAT 08. Hogyan vigyázzunk lakásunkra? 93
7.1.4. CAT 09. Betörők 93
7.1.5. PG 5. Besurranások 103
7.1.6. PG 7. Besurranás kórházba, orvosi rendelőbe, 103
7.1.7. PG 8. Alkalmi lopás szórakozóhelyen, besurranás fodrászhoz 103
7.1.8. PG 12. Szélhámosok (Nyugdíjintézetes) 109
7.1.9. PG 13. Házalók 113
7.1.10. PG 15. Trükkös lopás (vízóra-leolvasás) 114
7.1.11. PG 22. Trükkös lopás (pénzt hoztunk vissza) 115
7.1.12. CAT 03. Szépkorúak 116
7.1.13. CAT 14. Bejöhetünk? 118
7.1.14. PG 38. Illegális fakitermelés 119
7.1.15. VTV 05. Egyedül otthon 121
7.1.16. Rosszcsont Ricsi 123

7.2. Úton-útfélen **126**
7.2.1. PG 1. Gépkocsi-feltörés 126
7.2.2. PG 20. Autóban hagyott értékek 126
7.2.3. PG 3. Zseblopás megelőzése 134
7.2.4. PG 32. Felelőtlen utazás 134
7.2.5. PG 16. Kerékpárlopás 140
7.2.6. PG 19. Reggeli rohanás (baleset-megelőzés) 143
7.2.7. VTV 06. A kerékpáros közlekedés szabályai 147
7.3. Vásárlás, ügyintézés közben **152**
7.3.1. PG 9. Alkalmi lopás bevásárlóközpontban 152
7.3.2. PG 14. Alkalmi lopás piacon, temetőben 157
7.3.3. PG 18. Trükkös lopás bevásárlóközpont parkolójában 163
7.3.4. PG 27. Bankkártyák 165
7.3.5. PG 41. Pénzbiztonság 178
7.3.6. PG 45. Okiratok 181
7.3.7. VTV 02. Bolti lopás 184
7.4. Pihenés, nyaralás **186**
7.4.1. PG 17. Strandlopás 186
7.4.2. PG 39. Alkalmi lopás nyaraláskor 186
7.4.3. VTV 03. A fürdőzés veszélyei 192
7.4.4. VTV 04. A vízi közlekedés szabályai 192
7.4.5. PG 35. Hétvégi házunk védelme 198
7.5. Szórakozás **200**
7.5.1. VTV 13. Szer-telen ifjúság 200
7.5.2. PG 29. Drogcédula 200
7.5.3. VTV 01. Haverok, buli… 206
7.5.4. PG 11. Irány a buli! 206
7.5.5. NBT Akták 4. Zuhanás 206
7.5.6. VTV 07. Telefonos csalások 213
7.5.7. VTV 08. A televíziózás veszélyei 215
7.6. Figyeljünk egymásra! **222**
7.6.1. PG 25. Esélyegyenlőség biztosítása 222
7.6.2. PG 31. Vakok és gyengén látók 222
7.6.3. PG 30. Segítség, elvesztem! 226
7.6.4. PG 36. Az én demokráciám 231
7.6.5. CAT 01. Krízis 233
7.6.6. VTV 09. Barátválasztás 235
7.6.7. PG 24. Bajnok vagy elkövető? 235
7.6.8. NBT Akták 1. - Graffiti 235
7.6.9. VTV 11. Szenvedélyek viharában 241
7.6.10. VTV 12. Érintések 245
7.6.11. CAT 02. Álláshirdetés? 253
7.6.12. PG 46. Házi kedvencek tartása 259
7.6.13. PG 44. Szomszédság 262
7.6.14. CAT 04. Válaszúton 264
7.6.15. CAT 05. Különbözőek vagyunk 269
7.6.16. CAT 06. Körforgás 274
7.7. Iskolai bűnözés **280**
7.7.1. PG 6. Péntek 13. 280
7.7.2. NBT 04. Péntek 13. újratöltve 280
7.7.3. VTV 10. Iskolai lopás 280

7.7.4. PG 21. Iskolai besurranás 288
7.7.5. PG 42. Iskolai szexuális erőszak 290
7.8. Erőszak 298
7.8.1. PG 10. Rablás 298
7.8.2. PG 37. Suli után… 298
7.8.3. PG 23. Családon belüli erőszak 301
7.8.4. PG 26. Családon belüli erőszak tanyán 301
7.8.5. CAT 12. Családon belüli erőszak 301
7.8.6. CAT 11. Bántalmazás 301
7.8.7. PG 43. Távoltartás 301
7.8.8. PG 28. Jó hecc?! (iskolai erőszak) 308
7.8.9. NBT 02. Válaszúton (iskolai erőszak) 308
7.8.10. Akták 5. Tréfa 308
7.8.11. NBT Akták 2. Tartozás 308
7.8.5. PG 47. Ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd? 322
7.8.6. CAT 07. A dolgozat 324
7.9. A világháló csapdái 328
7.9.1. PG 33. Zenék, filmek, szoftverek 328
7.9.2. PG 40. Internetbiztonság 334
7.9.3. PG 34. A chatelés veszélyei 334
7.9.4. CAT 13. Fiatalok és a net 334
7.9.5. CAT 10. Cyberbullying 344
7.9.6. NBT 03. Szelfi 351
7.9.7. NBT Akták 3. Virtuális bosszú 351
8. Prevenciós médiatár kisfilmek 354
FELHASZNÁLT IRODALOM 362

Bevezetés

Szegeden 2003-ban indult útjára a „**KO**rszerű **M**egelőzési **P**rogram = **KOMP**”, amely „egy biztonságosabb jövőbe visz”.

A program keretében elkészített kisfilmek korunk jellemzően elkerülhető bűncselekményeinek megelőzésére szolgálnak. A projekt neve: **„Prevenciós médiatár”**.

1. Prevenciós médiatár

A médiatár működési mechanizmusa röviden a következő: az új együttműködő a belépésekor egy új film finanszírozását vállalja, és az együttműködési megállapodás aláírásával jogosulttá válik a médiatár összes filmjének felhasználói szintű használatára kizárólag bűnmegelőzési célzattal. A későbbi belépők filmjeit természetesen megkapják és jogosan használhatják a korábban társulók is. A megállapodás alapján a belépő 1 jogos példányt kap, amely internetre nem tehető fel, nem másolható, és kereskedelmi forgalomba nem hozható!

A kisfilmeket 3 filmes team készítette: a PG Digitál Stúdió; a Szegedi Városi televízió és a Catvision Produktions. A kisfilmeket mindig a Prevenciós médiatár megszokott stábjai forgatják minőségbiztosítási szempontok és a zenei jogdíjak miatt. A kisfilmek felhasználhatók oktatásra, és sugározhatók bármilyen televízióban.

A projekt célja olyan filmek készítése, amelyek feldolgozzák a mindennapok gyakorlatában jelentkező közbiztonsági, közlekedési, baleseti, vagyonvédelmi tárgykörökben azokat a témákat, amelyek közreadásától elvárható, hogy az állampolgárokat felvilágosító, tájékoztató, oktató, figyelemfelhívó információkat szolgáltassanak. Olyan, a mindennapok gyakorlatában jelentkező veszélyhelyzeteket érintenek, amelyek az állampolgárok jogkövető magatartásával, helyes viselkedésével elkerülhetők, megelőzhetők, ezáltal mérséklik a bűncselekmények bekövetkezésének valószínűségét, az elkövetés káros következményeit.

A médiatárhoz csatlakozni kívánó szervezetnek lehetősége van arra, hogy saját forgatókönyve alapján egy előre egyeztetett témában, vagy a már kidolgozott és felkínált forgatókönyvek egyikét kiválasztva elkészíttesse a csatlakozáshoz szükséges új kisfilmet. A csatlakozó a csatlakozási szerződés aláírásával hozzájárul ahhoz, hogy az általa finanszírozott filmet az összes korábbi csatlakozó megkapja, és non-profit módon – bűnmegelőzési célra – felhasználja. A filmek áruként történő értékesítése tilos. A médiatárban csak rendezett zenei és egyéb jogdíjjal rendelkező filmek szerepelnek, amelyek szakmailag és minőségileg megfelelnek az oktatási célnak és televíziós lejátszásnak.

A médiatár tulajdonosa a Szeged és Térsége Bűnmegelőzési és Közbiztonsági Tanács. A csatlakozók csak használati jogot szereznek a médiatár filmjeire 1 jogos példány erejéig. A kisfilmek nem másolhatók, kereskedelmi forgalomba nem hozhatók, az internetre föl nem tehetők, azonban a jogos példány dvd-jével a csatlakozó szabadon rendelkezik (elajándékozhatja, kölcsön adhatja). Ha bármelyik film sugárzásra kerül valamely helyi, körzeti stb. televízióban, akkor a sugárzó médiumnak az Artisjus felé be kell jelenteni a filmzene felállítási listáját. A filmek átvétele után a médiatár tagok a szerzői jogi szabályok betartásáért felelősséget vállalnak.

A médiatár új kisfilmjeihez a tagok elektronikus úton férhetnek hozzá egy időszakosan elérhető ftp oldalon keresztül, ahonnan az új kisfilmeket letölthetik. Ha bármely médiatár tag a kisfilmeket sokszorosítja, interneten elérhetővé teszi, vagy a felhasználási feltételeket más módon megszegi, úgy szerződésszegés miatt számára a kisfilmek további megküldése megtagadható, és az okozott kár megtéríttetése érdekében ellene kártérítési per kezdeményezhető.

A projekt számos magyarországi civil szervezetnek, bűnmegelőzéssel foglalkozó szakembernek könnyíti meg mindennapi munkáját, hiszen a kisfilmek a mai kor problémáit dolgozzák fel. Jelenleg az országban

nincs ehhez hasonló modern bűnmegelőzési filmes anyag. A médiatár bővülése minden csatlakozó számára hatalmas előnyt jelent, hiszen újabb csatlakozók esetén a médiatár folyamatosan gazdagodik.

1.1. A bűnmegelőzéssel kapcsolatos elvárások

Az elrettentés nem megfelelő módszer a bűnmegelőzésben, különösen a fiatalok esetében. A tudományos, elrettentésen alapuló felvilágosító előadások gyakran inkább a figyelemfelkeltést szolgálják.

A kamaszokra jellemző ellenállás még vonzóbbá teheti a drogokat és a deviáns magatartást. Ebben az életkorban minden, amit tiltanak, izgalmasnak számít. A kábítószer káros hatásairól, a bűnözés következményeiről természetesen mindenki hallott, ám a serdülő figyelmen kívül hagy minden olyan információt, mely ellentmond izgalomkeresési vágyának.

A fiatalok alakuló személyiségük formálásához, megerősítéséhez kapaszkodókat és biztonságot keresnek. Napjainkban a család szocializáló, a társadalmi kontrollt és normákat közvetítő szerepe változik, sokak szerint válságban van. A legtöbb esetben a hagyományos szocializációs tér már nem tud megfelelő viselkedésmintákat és biztos hátteret nyújtani. Egyre kevesebb azoknak a közegeknek a száma is, amelyek lehetőséget nyújtanak az erkölcsi normák kialakítására, a társadalomba való beilleszkedésre. Mindez hatással van a felnövekvő nemzedék gondolkodásmódjára, világhoz való viszonyára, életszemléletére is. Könnyű prédájává válhatnak bármilyen csoportosulásnak, eszmerendszernek, amely ezt a biztonságot látszólag megadja számukra, és a valahová tartozás érzését nyújtja. Stabil értékrend hiányában olyan magatartásformákat követhetnek, amelyek segítenek a céltalanság érzésének elkerülésében.

Otthonról kapott vagy átvett stabil értékrend híján az ifjúsági szubkultúrában keresik identitásukat, s ott gyakran alkoholt, esetleg kábítószert fogyasztanak, s hajlandók a „kisebbnek" tekintett szabályszegések kollektív elkövetésére. [1]

Vizsgálatok bizonyították, hogy azok az emberek kevésbé veszélyeztetettek, akik jól érzik magukat környezetükben. Magabiztosabbak, sikeresebbek, ezért kevesebb alkoholt, drogot fogyasztanak, nem dohányoznak, nem válnak elkövetővé vagy áldozattá. Ez a szemléletmód új alapokra helyezi az iskolai és fiatalkori drog- és bűnmegelőzést. A fiatalokat arra kell megtanítani, hogyan érezhetik jól magukat. Olyan kihívást jelentő szituációkat kell teremteni számukra, melyek folyamatosan próbára teszik őket. Az élmény eszköz, mely hozzásegít bennünket szokatlan helyzetek átéléséhez, és ezen keresztül hasznos tanulságok levonásához. Ezek a tapasztalatok hozzájárulnak az egyén személyiségének, mentális képességeinek és szocializációjának fejlődéséhez, mások jobb megismeréséhez és a csapatmunka hatékonyságának növeléséhez.

1.2. Hogyan használjuk a Médiatárat?

A médiatár program erőssége, hogy mind a gyerekek, mind a felnőttek, sőt még a szépkorúak is szeretik a bűnmegelőzési kisfilmeket. A több érzékszervre együttesen ható ingerek miatt sokkal jobban rögzülnek a közvetíteni kívánt információk, módszerek és tanácsok. Jó a vitaindító és beszélgetésgerjesztő hatásuk, így sokkal hatékonyabban juttatják célba a szükséges információkat.

A kisfilmek a mindennapokból táplálkoznak, céljuk pedig, hogy felhívják a figyelmet a megelőzhető bűncselekményekre, és azokra a viselkedésmódokra, amelyek követésével nagy valószínűséggel elkerülhető az áldozattá vagy az elkövetővé válás.

A kisfilmek felhasználása különleges felkészülést, szakértelmet igényel, amelynek megszerzése az oktatás hatékonyságát és szakmaiságát növeli.

1.3. Hogyan használjuk a tananyagot?

A Prevenciós médiatár tananyag első része módszertani, pedagógiai és jogi háttéranyagot biztosít, hogy a kisfilmeket oktatási-nevelési célra használók tájékozódhassanak az alapismeretekről, amelyek a felhasználás során hasznos segítséget nyújthatnak.

A Prevenciós médiatár óravázlatokkal is segíti a feldolgozást. A filmek témák szerinti csoportosításban találhatók.

Az óravázlatok mögött található háttéranyagok tanulmányozásával képet kaphatunk a témáról, ezért javasoljuk, hogy a felkészülést ezzel kezdjük.

[1] Gábor Kálmán (szerk.): Civilizációs korszakváltás. MHIKT, Szeged, 1992.

Az óravázlatok az alábbi táblázatban szereplő adatokat és információkat, javaslatokat tartalmazzák.

A film címe	**Milyen címmel szerepel a DVD lemezen.**
A film jelzése	Milyen jelzéssel szerepel a DVD lemezen.
A film helye	Melyik DVD lemez tartalmazza.
A film időtartama	
A film rövid tartalma	Segítséget nyújt a választott témához legjobban illő történet kiválasztásában.
Célcsoport	Kiknek ajánlott a film.
Fejlesztett kompetenciák	Melyek azok a képességek és motivációk, melyeket a film feldolgozásával fejleszteni lehet.
A témához kapcsolódó további filmek	Milyen hasonló témájú filmeket találhatunk a Médiatárban.
Megvitatható kérdések	**Azokat a kérdéseket gyűjtöttük össze, amelyek az adott filmmel és témával kapcsolatban felmerülhetnek. Használható:** • **Az oktató ismereteinek ellenőrzésére** • **A várható kérdések megismerésére** • **Vitavezetésre**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** a témától függően változó, iskolai feldolgozásra szánt filmek esetében 45 perc		
Témavázlat		**Az óra eszközigénye**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Az órával kapcsolatos bűnmegelőzési célok összefoglalása. **Javaslatok**		Azoknak a fogalmaknak a felsorolása, amelyek a témához szorosan kapcsolódnak.
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**IDŐ**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
Megjegyzés		

Háttéranyag

2. Egy kis pedagógia

2.1. Az oktató személyisége a kulcs

Az oktató személyisége a tanítási, tanulási folyamat szempontjából a legfontosabb érték. Hitelessége, ügyessége, felkészültsége és kisugárzása a hatékony és sikeres információátadás kulcsa. A modern módszertan és eszközrendszer csak erre épülve fejtheti ki hatását. Az új pedagógia módszerek, így a médiapedagógia műveléséhez is a hagyományostól eltérő tanári szerep, felfogás szükséges. Az oktató nem „mindentudó", hanem vezető, aki irányítja, szervezi a kreatív tanulási folyamatot. Nem kész tananyagot akar leadni, hanem elfogadja, hogy a világ és így a szükséges tudás állandóan változik, partnerként kezeli a tanulókat, s igyekszik beépíteni a tananyagba a résztvevők tapasztalatait és tudását. A tanár szerepe módosul, a tudásrendszert átadó, frontális információ-közvetítő tevékenységéről áttevődik a hangsúly a tanulási környezet, a tanulási folyamat időbeli és térbeli valamint szociális tervezésére, vagyis felerősödik az interakciók jelentősége: a tanár egyrészt motivál és segít, másrészt értéket, normát, stílust és módszert jelenít meg és ad át.[2]

Éppen ezért fektessünk különös hangsúlyt a gesztusainkra, a beszédmódunkra, motiváljuk a hallgatóságot. Ha kialakul a megfelelő hangulat, az oktatót elfogadják, akkor a siker már nagy részben garantált.

A pedagógiai anyagok segíthetnek abban, hogy bővítsük módszertani ismereteinket. A csoportok kialakításának lehetőségei, a csoportok kezelése és a kommunikációs, illetve konfliktuskezelő technikák az oktatók felkészülését segítik. Ajánljuk ezért ezek elolvasását, felmerülő problémák esetén az újraolvasását.

2.2. Rendőrök és pedagógusok

A pedagógus tanult szakmájából adódóan többnyire kiigazodik a tantárgyi rendszerben, az oktatási anyagban, ám a nevelés különböző területei még a legképzettebb pedagógusok számára is megannyi kérdést vetnek fel. A bűnmegelőzés, a mentálhigiénés prevenció is ilyen nehezen feldolgozható terület.

A társadalomban jelen lévő veszélyeket, problémákat sokan felismerik, és hivatásukból következően folyamatosan szem előtt tartják a fiatalok jellemének formálását, az értékteremtést. Ezeken a speciális területeken mégis ésszerűbbnek látszik azon szakértők bevonása, akik a mindennapi gyakorlat során tettek szert tapasztalatokra. Ezért számíthatnak ebben a pedagógusok a rendőrök segítségére.

Nagy szükség van e két szakma együttműködésére, mivel kiegészíthetik egymás tudását és szakértelmét, átadhatják tapasztalataikat a közös cél érdekében.

Az elhivatott pedagógus megérti a gyerekek viselkedését, feltárja és ismeri a lélektani folyamatokat, a motivációs eszközök birtokában van. Az elkötelezett rendőr kiegészíti ezt azzal, hogy ismeri az elkövetett és elkövethető bűncselekmények megjelenési formáit, jellemzőit, a társadalom különböző rétegeinek irányultságát, birtokában van a rendőri munka során felhalmozódott információknak, adatoknak, és ismeri a jelenségek hátterét is.

Mivel lehetetlenség és felesleges is a pedagógus "átképzése" rendőrré és a rendőr "átképzése" pedagógussá, mindössze annyit tehetünk a közös cél – a gyermek egészséges mentális fejlődése, személyes biztonsága, a társadalomba való beilleszkedése – érdekében, hogy tudásunkat jól érthető és használható formában átadjuk, és a partner személyiségében rejlő értékekre, meggyőző erejére bízzuk, miként él vele.

2.3. Iskolai felhasználás rendőr szemmel

A médiatár filmek minden korosztály számára kínálnak ismereteket, a legjellemzőbb felhasználási területük mégis az iskolai oktatás, ezért ezzel részletesebben foglalkozunk.

2.3.1. Az osztályfőnök benn legyen az órán?

Ez egy olyan kérdés, amit minden óratartónak magának kell eldöntenie. Számba vehetjük a mellette és ellene szóló érveket, előnyöket és hátrányokat, de mindenkinek magának kell eldöntenie, hogyan szeret tanítani, és az adott közösségnek, helyzetnek mi felel meg legjobban. A pedagógusok a tapasztalatok szerint általában szeretnek bejönni a bűnmegelőzési órákra, mert érdekli őket a téma, és a diákokat is más oldalukról ismerhetik meg. Ne legyünk elutasítóak, ha nem szeretnénk már az elején elrontani a

[2] Mrázik Julianna: Médiumpedagógia. (http://nti.btk.pte.hu/dogitamas/BHF_FILES/html/28Keri/html/hefop10vak.htm)

kapcsolatot és gátolni az együttműködést. Próbáljuk megbeszélni, hogy mi mit és hogyan szeretnénk, de ha mégis nagyon szeretne bejönni az osztályfőnök, akkor ne akadályozzuk meg.

Amikor a gyermekek által jól ismert pedagógus jelen van, általában fegyelmezettebbek. Segíthet továbbá, hogy ő jól ismeri a gyerekeket, felismerheti, ha valaki a tőle megszokottól eltérően reagál bizonyos témákra, illetve szemtanúja lehet annak is, hogy máskor csendes és visszahúzódó, az óra menetében aktívan részt nem vállaló diákot megmozdíthat a bűnmegelőzési óra. Míg mi 1-2 órára megyünk csak, addig a pedagógus minden nap találkozik a diákokkal, így a jelenléte a fegyelmezetlen osztályokban kifejezetten előnyös lehet, mert leveszi a vállunkról a fegyelmezés terhét.

Mindez azonban ellenkező hatással is lehet. A legkellemetlenebb szituáció az, amikor az osztályfőnök benn ül az óránkon, és megszakítva az óra menetét, kiabálva fegyelmez. Ezt feltétlenül próbáljuk meg elkerülni, mert ellehetetleníti az ideális tanulási légkör kialakítását. Ilyen esetben azt javasoljuk, hogy próbáljuk megbeszélni a pedagógussal, hogy miért ne jöjjön be az órára.

Vannak, akik szerint jó, ha a tanár nincs benn az órán, mert szabadabban megnyílnak a gyerekek. Ebben is sok igazság van, de többet árt a pedagógussal történő összetűzés, mint amennyi haszna van annak, ha akarata ellenére nem engedjük, hogy részt vegyen a bűnmegelőzési órán. Azt javasoljuk, hogy bízzuk ezt a döntést a pedagógusra, és csak akkor kérjük, hogy ne jöjjön be az órára, ha kényes témáról lesz szó (pl. kábítószerek). Mindig indokoljuk a kéréseinket, hiszen partnerek vagyunk egy közös cél megvalósításában. Törekedjünk rá, hogy az osztályfőnökkel optimális legyen a kapcsolatunk, mert így alakul ki az az ideális helyzet, hogy egymás munkáját hatékonyan segíteni tudjuk.

2.3.2. A bűnmegelőzési óra menete

Készüljünk föl alaposan az óránkra. Az óratervek csak ajánlottak, nem kell 100 százalékig ragaszkodni hozzájuk, szabadon változtathatunk bennük kedvünk szerint. Azt javasoljuk, hogy kísérletezzünk szabadon a rendelkezésünkre álló óratervek, játékok és feladatok tárházával, hogy melyekre vevők a gyerekek, melyeket szeretik, melyekkel érjük el a kívánt hatást. Nem lehet biztos tippeket adni, mert az ország különböző területein, eltérő társadalmi, szociális körülmények között élő gyerekeknek más-más lehet az igényük. A megfelelő és hatékony módszerek kiválasztásához csak segítséget tudunk nyújtani, minden oktatónak magának kell feltérképeznie, hogy az osztályában mire vevők a gyerekek.

Ne féljünk nemet mondani, ha azt érezzük, hogy olyasmit kérnek tőlünk, ami semmiképpen nem illik oda, illetve a saját személyiségünkből adódóan nem tudjuk megvalósítani. Ilyen esetben mondjuk meg határozottan, hogy EZT NEM. Határozottan, de kedvesen, elfogadhatóan, megmagyarázva, hogy miért nem szeretnénk teljesíteni a kérést. A gyermekeknél a legfontosabb, hogy becsüljenek bennünket. Ehhez azonban az kell, hogy mi is tiszteljük őket, és önmagunkat is. A magabiztosság megnyugtatja a gyerekeket, de a lekezelő viselkedés ellenállást vált ki. Legyünk tisztában a képességeinkkel és a hiányosságainkkal. Sose akarjunk olyasmit elhitetni, amiben mi magunk sem hiszünk, ne várjunk olyan viselkedést, amit nem képviselünk hitelesen. Ha valamit nem tudunk, akkor nyugodtan valljuk be, és nézzünk utána. Nem kell eljátszanunk a mindent tudó felnőttet, mert hiteltelenné válunk, és akkor az általunk közvetített értékrend sem jut el a fiatalokhoz. A diákok megértik, hogyha nem tudunk valamit, hiszen ők sem tudnak mindent, senki sem tud mindent. Lehet olyan más szakterülettel kapcsolatos kérdésük is, amelyre nem tudjuk a választ. Ha azonban megígérjük, hogy valaminek utánanézünk, akkor ezt tegyük is meg.

Elhelyezkedés

A bűnmegelőzési órákon nem kell feltétlenül ragaszkodni az iskolás padokban üléshez. Jó módszer, ha a székeket körbe rendezzük.

Értékelés

Fontos, hogy minden foglalkozás közben és után értékeljük a pozitív tevékenységeket, az együttműködést, a munkafegyelmet. A negatívumok kiemelése nem ajánlatos, ebben a korban különösen érzékenyek a nyilvánosság (osztály) előtt történő elmarasztalásra.

Kérdésfeltevés

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a gyerekek az iskolába kerülvén igen nyitottak és fogékonyak, minden érdekli őket, rohamoznak a kérdéseikkel. Itt még nem gondolnak elutasításra, személyes elfogadásra, fel sem merül bennük az esetleges kinevetés. Kíváncsiságuk ennél sokkal erősebb. Nem beszélve arról, hogy még – életkori éretlenségükből következően – ilyen szempontból kevésbé sérülékenyek.

A kamasz ezzel szemben óvatos, egy aprócska kudarc (megjegyzés, legyintés, leszólás) hosszú időre bezárja, háttérbe szorítja érdeklődését. Egyre kevésbé kérdez, kommunikációs zavarokkal küzd, érzi, de nem tudja megfogalmazni a gondolatait, és ezért sokszor pökhendi, nagyképű, közönyös.

Sajnos a korábbi, a jelenleg éppen változóban lévő oktatási rendszer folyamatosan leszoktatta őket a kérdésekről. A túlméretezett tananyag és az ehhez képest minimális, hozzárendelt óraszámok a pedagógust sietségre ösztönzik, ezért nem is nagyon szánhat időt a gyerekek egyéni érdeklődésének kielégítésére (tisztelet a kivételnek). Éppen ezért vált szükségessé a régi tananyag modernizálása, az új módszerek, a csoportmunka, a kisfilmek beemelése a tananyagba. Minél kevesebb órát tartsunk frontális osztálymunkára építve!

2.4. Amikor alsósok előtt állunk (6-10 évesek)

2.4.1. A kisiskolás kor jellemzői

A kisiskolás gyermek **megfigyelő tevékenységét** fokozottan kell irányítani, mivel hajlamos arra, hogy egyes részleteket túlzottan alaposan vizsgáljon, míg más részleteket elnagyoltan, felületesen figyeljen meg. (Pl. egy emberábrázolásnál a kézujjak, körmök teljes precizitással vannak lerajzolva, míg az orrot csak egy csíkkal vagy még úgy sem ábrázolja.) A kisiskolást meg kell tanítanunk a rendszerező megfigyelésre, azaz minden olyan részletre külön fel kell hívnunk a figyelmét, ami lényeges lehet.

A kisiskolás **térészlelése** konkrét, melyben érzékleti tapasztalatok segítik. Tudja például, hogy a közértig úgy juthat el, ha a sárga háznál balra fordul, majd a templomtorony után jobbra. Ha ezekben az érzékleti tapasztalatokban jelentős változás áll be (pl. lebontják a sárga házat), az könnyen megzavarhatja és eltévedhet. Ez a tájékozódási forma a 8-9. életévig jellemző.

Kisiskolás kor kezdetén az **idő észlelése** is konkrét. Ez azt jelenti, hogy a gyermek csak úgy tud valamit időben behatárolni, ha azt valamilyen konkrét cselekvéshez, történéshez köti. Például az iskolai hét akkor ér véget, ha beköszönt a hétvége, és szombaton elmegyünk vásárolni. Az elvont időészlelés (pl. történelmi évszámok behatárolása) már jóval nehezebb feladat, mely legkorábban a 9. évtől valósul meg.

A kisiskolás kori **emlékezet** terén egyre markánsabban megvalósul a szándékos bevésés. Míg óvodás korban a gyermek nem azért mondogatta a verset, hogy megtanulja, addig kisiskolás korban már akarattal rögzíti az ismeretanyagot. A bevésésben sokat segít neki, ha pontosan érti is, amit meg szeretne tanulni.

A **képzeleti tevékenység** kisiskolás korban már sokkal fegyelmezettebb, behatároltabb, mint az óvodásoknál. A fantáziahazugságok kezdenek eltűnni. A 9-10. évtől a gyermek már igényli, hogy önállót alkothasson, tervezhessen, és ehhez hívja segítségül alkotó képzeletét.

A kisiskolás **gondolkodása** még sokszor szemlélethez kötött, ám ez fokról fokra elvontabbá válik, és megadja az elvont nyelvi gondolkodás alapját. Az ilyen korú gyermek már egyre inkább érdeklődik a dolgok, történések okai iránt. Mint egy kis tudós, szeretne minél pontosabb képet kapni az ok-okozati viszonyokról.

A kisiskolásnál az önkéntelen figyelem mellett egyre hangsúlyosabban jelenik meg a **szándékos figyelem**. Már nemcsak akkor és arra figyel, ami őt személy szerint érdekli és amihez kedve van, hanem kötelességszerűen is képes figyelmét összpontosítani. Egy 7-10 éves akár 20 percen keresztül is képes folyamatosan figyelni, nagyobb ingadozás nélkül. A tanító nénik az előbbieket szem előtt tartva gyakran pihentető, mozgásos játékokat iktatnak be az órákba. Azaz egy elsősnek a 45 perces tanóra túl hosszú lenne a megszakítás nélküli, folyamatos figyelésre, valamint a szándékos figyelem mellett még jelen van az önkéntelen figyelem is, amelyet erőteljes ingerekkel lehet megragadni.

2.4.2. A kisiskolás gyermek társas kapcsolatai, érzelmi, akarati élete

Míg első osztályban az iskolában legtöbbször a tanító néni a legfőbb minta, az ő véleménye, értékrendje a mérvadó minden gyerek számára, addig a 8-9. évtől ez a mintakövetési igény látványosan átvált a kortársak irányába. Már mindinkább az osztálytársak véleménye számít, nem annyira a felnőtteké. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy érzelmileg eltávolodnak a felnőttektől, csupán a hozzájuk fűződő kapcsolat jellege változik meg.

Az osztálytársak közötti **társas kapcsolatokat nagymértékben befolyásolja a tanulmányi eredmény**. Általában azokat "sztárolják" maguk között, akik kiemelkedően teljesítenek a tanulásban. Ez a magatartás komoly problémákat okozhat a gyerekek személyiségfejlődésében, hiszen míg a felemelt gyerekek gyakran fölényes, egoista módon kezdenek viselkedni, addig elnyomott társaikban

felesleges gátlások és önbizalomhiány kezd felhalmozódni. Erre a folyamatra a tanítónak oda kell figyelnie, és demokratikus eszközökkel kell egyensúlyban tartania a társkapcsolati rendszert.

A kisiskolás gyermeknél az alábbi **érzelmek** kezdenek egyre hangsúlyosabbá válni: rokonszenv, ellenszenv, vonzódás, irigység, káröröm. A 9-10. év derekán megjelenik az ún. "betyárbecsület". Ekkor a társak irányába megnyilvánuló szolidaritás fontosabbá válik, mint a felnőttek felé való engedelmesség. A kisiskolásokra jellemző érzelmi megnyilvánulás a rivalizálás is. Kezdetét veszi az egymással történő versengés nemcsak a tanulásban, de az élet más területein is.

Az **akarati élet** vonatkozásában a 6-8 évesekre még a kevésbé kitartó tevékenység jellemző. Munkájukból könnyen kizökkenthetők, cselekvésükben kevésbé állhatatosak. E szempontból jelentős változás a 9-10. év táján figyelhető meg. A kötelesség- és feladattudat csak fokozatosan, egy hosszabb folyamat eredményeként fejlődik magasabb szintre.[3]

Mire számíthatunk?

Ne rémüljünk meg, ha néha izgő-mozgó "hangyaboly" fogad az osztályban. Határozott, de figyelemfelkeltő jelenlétünkkel sugározzunk erőt, érdekességet. Körülvesznek, akár meg is tapogatnak minket. Mondjuk el, hogyan lettünk rendőrök és miért, hogy vannak-e gyermekeink, vagy meséljünk arról, hogy hogyan élünk, mit jelentenek a vállunkon a csillagok stb. Erre ajánljuk egy portfólió elkészítését, amely lehet fényképalbumszerű, vagy kivetített prezentáció is. Ez kielégíti a diákok kíváncsiságát, bemutat bennünket, és ezzel nagy lépést jelenthet a hiteles előadóvá válás útján.

Készüljünk fel rá lélekben, hogy főleg az alsósokat fegyelmezni kell majd. Ajánljuk a csöndjel alkalmazását, amelynek leírását olvashatjuk itt a bevezetőben a módszerek között. Lehetőleg ne emeljük fel a hangunkat, ne kiabáljunk, hanem ügyesen, a diákok érdeklődését felkeltve és lekötve próbáljunk csendet és rendet tartani az órán. A csoportmunka zajjal jár, és ez nem baj. Mikor a gyerekek megbeszélik a kérdéseinkre adandó válaszokat, nem kell ezt néma csöndben tenniük. Csak akkor tegyük szóvá a zajt ilyenkor, ha a szintje valóban meghaladja a szerintünk normális szintet. Az oktatási törvény alapján diákot az óráról kiküldeni tilos, így ezt tartsuk szem előtt, és ne szegjük meg ezt a szabályt.

Amikor felsősök előtt állunk (11-14 évesek)

A prepubertás és pubertás kor jellemzői

Nem könnyű időszak a kamaszkor a gyereknek, a szülőknek és a környezetnek sem. A korábban még kedves, szófogadó, gyakran a felnőttekre támaszkodó, megijedő kisgyermek a testi és lelki változások következtében akaratának erejét kezdi próbálgatni, és képes akár minden ellen lázadni.

Kamaszkorban az addigi, viszonylag kiegyensúlyozott gyermeki, gondtalan lét összekavarodik. A testi és lelki változások felborítanak mindent. A kamasz, természetéből adódóan, mindent megkérdőjelez. Vitatkozik és kérdőre von mindent és mindenkit. Viselkedésével és külsejével is különbözni akar a felnőttektől. Meg kell küzdenie nemi szerepéért. Férfivá, nővé kell válnia. A korai szexualitás inkább riasztó és félelmet keltő. Gyakran ettől remélnek megoldást a magányukra, ettől várnak szeretetet, ha ennek hiányától szenvednek. Ezt is a felnőtt környezettől tanulják, a médiából és a saját közvetlen környezetüktől.

A serdülő túlzásokba esik, gyakran provokál. Lerázza a simogató kezet, mert ő már nem gyerek, közben belül mindennél jobban vágyik a szeretetre és az elfogadásra. Ezt jó, ha nem tévesztjük szem elől.

A kamaszt nem könnyű szeretni, mert tüskés. Hangulata egyik percről a másikra változik. Könnyen kerül rossz társaságba, mert könnyen csábul. Könnyen lelkesedik, és könnyen feladja. Ám ugyanúgy nyitott a jóra, az értékre, az érdekesre és a tudásra! A felnőttek felelőssége, hogy rá tudják-e segíteni erre az útra. Nem azért van annyi deviáns gyerek, mert őket csak a rossz vonzza, hanem mert nem tudunk nekik elegendő pozitív perspektívát mutatni! Ebbe nem lenne szabad lustán belenyugodni, mindenért a kamaszt hibáztatva.

"Az utolsó esély"

Ez az időszak az utolsó lehetőség arra, hogy az esetleg eddig elszalasztott szeretet-gesztusokat megtegyük felé. Az elkövetett nevelési hibákat korrigáljuk. Ne önmagunk frusztrált, kihagyott életesélyeit akarjuk megvalósíttatni vele. Őt fogadjuk el, őt szeressük olyannak, amilyen. Ezzel tudunk a legtöbbet tenni érte, és ezt egész életével meghálálja, ha kinő a kamaszkorból. Addig pedig sok türelem és nagy szeretet-tartalék szükségeltetik. Születésétől fogva össze tud gyűlni a szükséges mennyiség. De el is tud sorvadni, ha felemészti a sok párkapcsolati és egyéb megoldatlan életkonfliktus.

[3] http://www.gyerekabc.hu/akisiskolaskorjellemzoi

Erről se a serdülő tehet! Kíméletlen kritikájával gyakran ő készteti a környezetet arra, hogy az addig szőnyeg alá söpört, megoldatlan helyzetekkel nézzenek szembe. (Forrás: Kazimir Ágnes, gyermekpszichológus[4])

2.4.3. Vekerdi Tamás: Kamaszkor körül[5]

A kamaszkor egy második születés, ahol lelki értelemben születik meg a kamasz, akinek önállósulnia kell. Kialakul saját személyisége: a beszédmódja, a fizikai kinézete. Ez a születés is fájdalmas. Ha tudjuk, hogy az élet része, akkor könnyebb elviselni. Ebben a korban edzőként vagyunk jelen. Önállóan kell csinálnia, mi csak a pálya szélén szurkolunk (esetleg elkapjuk, ha nagy gond van). A kamaszkort megelőző évek már nem törölhetők ki. A kamasz olyan, mint egy sündisznó. A tüskéket a szülők nagyon érzik, de a kamasz valahol mégis szeretetre vágyik. A kamasznak vannak titkai! Ez nem az őszinteség ellen van, tiszteletben kell tartani. Néha hihetetlen teljesítményre képes, máskor hanyag, lusta. Hangulatában hasonlóan hullámzó. (Néha híres feltaláló, máskor a következő órai felkészülésére sem képes.) Ezeket a szélsőségeket pedig mindenkinek (a szülőnek, a pedagógusnak és a gyereknek is) nehéz megélni. Sok idegi alapú betegség ekkor kezdődik.

Anna Freud (Sigmund lánya): Amíg változik a kamasz a szélsőségek között, addig nincs baj. Akkor van probléma, ha megreked valamelyik szélső állapotban.

A kamasz lustasága fiziológiai állapot, hiszen a változás nagyon fáradékonnyá teheti. A lélektani krízisek nagyon sok kérdést vetnek fel, amelyekre válaszolnia kell. A válaszok megtalálásához pedig idő kell. A merengés nagyon fontos, mert a belső történéseket ilyen állapotban teszi meg – befelé figyel. A zene érzelmi stimulációt okoz, ezért nem haszontalan.

Tanulás terén a kamasznak nagy szellemi kapacitása van. Megnövekszik a tanulási képesség, de a sok egyéb feladat elviheti ettől. Itt is szélsőséges. Sokaknál itt kezdődik az igazi nagy olvasások korszaka.

Fontos kérdés a pályaválasztás: Ki és mit választ? És mi alapján: A szülő befolyása, vagy saját érdeklődés alapján? Ha nem saját döntéséből választ, az hosszú távon rányomja a bélyegét az életére.

Napjainkban tapasztalható, hogy nem akarnak felnőni a kamaszok. Az oka lehet, hogy egyre kevesebb kívánatos példát látnak maguk körül. Jobb nem dönteni, választani (jobb több egyetemet elvégezni, mint egy dologban elmélyülni). Nagyon kevesen döntenek később a házasság mellett, mert nehezen vállalják az örök hűséget. A kamaszkor vége egyre jobban kitolódik. A kamaszkor kb. 12-18 éves korig tart, de nem korhoz köthető.

A szerelem először önszerelem – ki vagyok én, magamat szeretném jónak, szépnek látni… később idealizált szerelem (mindenkibe). Végül a szerelem az egyetlennek szól. A biológiai érés egyre korábban valósul meg, a szellemi érés kitolódik. (Szülőként felmerülnek a kérdések, hogy mit engedek, milyen veszélyek vannak.) A biológiai érettség és a testi szerelem hamarabb következik be, mint a pszichológiai.

Akik kis traumával, bizonytalanul élik meg a kamaszkort, a végére általában a nehézségek ellenére magukra találnak. A harsányak a végére sokszor elbizonytalanodnak.

A feladat, hogy a felnőttek (főleg a szülők) jelen legyenek a kamasz életében (fizikailag), és figyeljenek rájuk. Meg kell hallgatni, mi volt a suliban – sokszor azonnal. Később ugyanis már csak a „semmi” választ kapjuk.

2.4.4. Mire számíthatunk?

Itt már mindenki egyéniség. Mindenki másképpen tekint ránk, vannak, akik szemében hősök vagyunk, vannak, akik félnek, vannak, akik a barátunkká szeretnének válni, de vannak olyanok is, akik szemében soha nem lehetünk jók. Ne akarjunk görcsösen mindenki számára megfelelni, ne ez vezéreljen bennünket. Legyünk mindig önmagunk, viselkedjünk minél természetesebben, ne játsszunk szerepet.

Tanítani nem könnyű dolog, de csodálatos érzés. Nem kis figyelmet és koncentrációt igényel, hogy kézben tudjuk tartani az órát elejétől a végéig. Ez egy másfajta igénybevétel, és hamar rá fogunk jönni, hogy hihetetlenül fárasztó is. Egyszerre egy időben sok gyerekre, több irányba kell koncentrálnunk. Az órai eseményeket is a megfelelő mederben kell tartani, ami a sok, a témához szorosabban és kevésbé szorosan kapcsolódó hozzászólás esetén nem is könnyű feladat.

[4] http://www.webbeteg.hu/cikkek/csecsemo_gyermekneveles/1583/eletkorok-pszichologiaja-a-kamaszkor
[5] Vekerdy Tamás: Kamaszkor körül. Bp., Holnap Kiadó, 2000.

- Igyekezzünk gátat szabni a nem idevágó hozzászólásoknak. Ilyenkor nyugodtan mondjuk, hogy elmesélhetik tanórán kívül, de az anyaggal próbáljunk meg az előre elhatározott ütemben haladni.
- Figyeljük az egyes gyerekek arcán megjelenő visszajelzéseket (érdeklődés, unalom, elkalandozás, bosszúság stb.).
- Ellenőrizzük a saját metakommunikációnkat (hogyan mozgunk, hol és hogyan állunk, hogyan gesztikulálunk, hogyan beszélünk, mosolygunk-e, milyen a kisugárzásunk). Próbáljuk meg külső szemlélőként megfigyelni magunkat, uralni az arcunkat és a testbeszédünket, de nem úgy, hogy az természetellenes legyen.

Betartani a 45 perces órakeretet nem könnyű. Minden osztály más és más. Előfordulhat, hogy néha úgy érezzük, nem végeztük el, amit akartunk, máskor meg előfordulhat, hogy gyorsabban tudjuk megcsinálni, amit terveztünk, és ki kell még tölteni az időt. A lényeg, hogy ilyenkor se rémüljünk meg, ne kapkodjunk, hanem beszélgessünk a gyerekekkel, mert arra mindig kaphatók. Ezt a célt szolgálják az előre átgondolt kérdések és a játékok is. Mindig legyen legalább egy a tarsolyunkban, amit ilyen esetben előhúzhatunk.

A kamaszokkal, bár még nem felnőttek, a legtöbb témáról felnőtt módon lehet társalogni, véleményük van mindenről, okosak, tájékozottak. Máskor pedig olyan éretlenül és érthetetlenül viselkednek, hogy nem lehet rájuk ismerni. Figyelmük, aktivitásuk, érdeklődésük hullámzó, szinte naponta változik.

Ebben a korban a lányok általában érettebbek, és követhetetlenül zűrzavaros lelki életet élnek. Egyik pillanatban kacagnak, gúnyolódnak, másik pillanatban sírnak, megsértődnek, aztán újra hangulatot váltanak, és kezdődik minden elölről. A fiúk idétlenkednek, tetszeni akarnak, durvák és kedvesek. Nem problémázgatnak sokat, szerintük az élet jóval egyszerűbb, mint ahogy a lányok látják. Ez az első szerelmek, az elpirulások kora. Férfi rendőrök pedig készüljenek föl rá, hogy a lányok fele beléjük fog szeretni. Ezt tudni kell kezelni! Ez a rajongás vagy szárnyakat ad, vagy dacot vált ki belőlük. Tetteiktől, gondolataiktól a racionalitás távol áll, erősen emocionálisan élik meg a mindennapokat, fájdalmakkal és boldogsággal. A pillanat a legfontosabb, eszük ágában sincs gondolni a jövőre, sőt talán még a holnapra sem. Akad néhány kivétel, a korához mérten komoly diák, ám ők ettől gyakran a peremre szorulnak, szinte már észre sem vehetők.

Erős bennük a közösségi érzés, a "bandázás", tartozni akarnak valahová, ezért vagy "odacsapódnak", vagy maguk alakítják ki köreiket. Külön világot élnek, más tekintetben sem nagyon tűrik az irányítást, a beleszólást, a társaságuk megválasztásába pedig végképp nem. Ha mégis megpróbálna egy felnőtt beavatkozni, azonnal titkosítják, elhallgatják, letagadják. Ettől aztán még nagyobb értéke lesz a kortárscsoportnak, ugyanakkor komoly veszélyekbe sodródhatnak. Általában ekkor szívják el az első cigarettát, kóstolják meg az első pohár alkoholt, vagy próbálják ki a könnyűdrogokat.

Legtöbbjük egyedül csöndes, gátlásos, kifejezetten jól nevelt, udvarias, azonban csoportban mintha nem is ő lenne, bátrabbnak érzi magát, követi a csoportnormákat, a csoport vélt vagy valós elvárásait. Sokuknál úgy tűnik, valahol elvesztek a belső erkölcsi értékeik. A kamaszt ebben az állapotban csak a csoportban betöltött szerep foglalkoztatja, saját fontosságtudata, a bármi áron való megfelelés.

Természetesen akadnak azért szép számmal olyan társaságok, akik kulturáltan, a társadalmi normáknak megfelelő módon viselkednek. Ezzel a víg kedélyű, kissé hangoskodó közösséggel nincs is baj, hiszen megőrzik egyéni autonómiájukat a tagok, és jól szórakoznak, mulatoznak együtt anélkül, hogy akár másoknak, akár önmaguknak kárt okoznának.

Jellemző sajátossága még ennek a korosztálynak, hogy mindennel szemben kritikusak, és önmagukkal sem elégedettek. Óriási igazságérzetüknek többnyire hangot is adnak. Érezniük kell, hogy elfogadjuk őket, nem akarunk rosszat. Most különösen elzárkóznak a felnőttektől, nagy munkába kerül ezt a gátat lerombolni, vagy legalább csak fellazítani.

- Semmiképp se minősítsük őket (te rossz vagy, ilyen, olyan vagy), inkább kíséreljük meg befolyásolni a cselekedeteiket, megértetni velük a saját nézőpontunkat.
- A kamaszok kifejezett erőssége, hogy képesek befogadni mások érzéseit.
- Meggyőzhetőek, értelmi és érzelmi érvekkel is lehet rájuk hatni, ha egyenlő partnerként kezeljük őket, és szolidárisak tudnak lenni. Ehhez az kell, hogy őszinte légkört teremtsünk, amelyben elfogadnak és megérthetnek minket.
- Ügyeljünk azonban rá, hogy ne adjunk nekik közvetlen tanácsokat, mert azokat nagy valószínűséggel nem fogják betartani.

A bűnmegelőzési kisfilmekben is azért mesél gyakran a kamaszoknak szóló történetekben egy kortársuk, mert a tőle származó mondatok nagyobb eséllyel lelnek termékeny talajra náluk. Ha tehát intelmeket szeretnénk megfogalmazni, találjuk meg az osztályunknak megfelelő módját, türelmesen tapasztaljuk ki, hogy mire vevők, melyik módszer hatékony náluk. A problémáikat ne bagatellizáljuk, legyünk empatikusak, gondoljunk arra, most mennek át a gyerekkorból az igazi kamaszkorba. Segítenünk kell nekik, hogy ez minél zökkenőmentesebben valósuljon meg.

Tele vannak ambivalens érzésekkel mindennel kapcsolatban, az egész világ így tükröződik bennük, még mi is. Ne feledjük, hogy nagyon figyelnek. Kipróbálják, hol van a tűréshatár, mennyi közelséget vagy mennyi sértegetést bírunk ki, mit csinálunk, ha haragszunk és mit, ha örülünk. Az ifjúsági szubkultúra megannyi formája érdekli őket (az együttesek, divat, sport, játékok, internet, filmek). Érdemes nekünk is tájékozódnunk, hiszen erről szívesen beszélnek.

3. Médiapedagógia

3.1. Oktatófilmtípusok

A film alkalmas absztrakciók, bonyolult elvek, eljárások képi megfogalmazására, ezért hatékony eszköz a pedagógiai munka során. A film alkalmazásával didaktikailag – témájától és tartalmától függően – a tanítási-tanulási folyamatban felmerülő valamennyi feladat megvalósítható.[6]

Az oktatófilm egy előzetesen elkészített terv szerinti tanítási rendszer egyik szemléltető eszköze, amely a kiválasztott tananyagrészt a film alapvető filmtechnikai és filmnyelvi eszközeivel és általános esztétikai követelmények érvényesítésével valósítja meg. Az oktatófilm jellemzője, hogy tartalmi, nyelvi szempontból is kötött. Különleges technikai hatásokkal dolgozik: időszűkítés, idősűrítés, animáció. A figyelem irányítása a lényeg kiemelésével (ismételhető képsorok, kicsinyítés, nagyítás) történik. A nézőnek nincs közvetlen kapcsolata a bemutatott anyaggal (leküzdhető térbeli és időbeli korlátok), a filmek megismételhetők. A kamera térbeli mozgása irányítja a figyelmet. Logikailag rendszerezett, optimálisan kialakított a kötött témájú képek rögzített sorrendje. Az időtartam is meghatározott, s az oktatófilm a térbeliség illúzióját keltheti. Korlátja, hogy a filmes eszközöknek csak információközvetítő szerepük van, és az ismertetésre szánt információra koncentrál.

3.1.1. Cél szerinti csoportosítás

Komplex oktatófilmek

A film egyszerre több didaktikai feladat megoldására vállalkozik: motivál, új ismeretet közöl, összefoglal. A komplex oktatófilm fogalomalkotó, problémakifejtő, rendszerező, összefoglaló tulajdonságokkal bír.

Jelenségfeltáró film

Egy rövid téma komplex szemléltetését, tényfeltárását végzi, időtartalma 3-5 perc.

Vitakiváltó videoprogramok

Ezek rendkívül rövidek (max. 2 percesek), erős érzelmi töltésűek és provokatívak. A tanulókat véleményalkotásra, vitára ingerlik.

Ismeretterjesztő filmek

Nagyobb témát dolgoznak fel átfogó módon, több oldalról elemezve. Nem kívánnak a felhasználóktól lényeges előismereteket, a megértéshez szükséges anyagot maga a film tartalmazza.[7]

3.1.2. Kódoltság

Léteznek úgynevezett **egyes kódoltságú oktatófilmek**, melyek csak képszöveget tartalmaznak. Ezeknek a használata akkor célszerű, ha a megértéshez és feldolgozáshoz nem szükséges előzetesen kidolgozott tudásstruktúra, ismeretanyag. Ekkor az érzelmekre hatnak, alapvető ismereteket közölnek, vagy a már megszerzett ismeretek felszínre hozása a cél.

A **kettős kódoltságú oktatófilmek** esetén a képi információt nyelviekkel erősítik meg. A képi kiemelések, a figyelem koncentrálása bizonyos kiválasztott dologra és az érzelmi azonosulás az alkalmazott filmtechnikai eszközök révén olyan nevelési lehetőségeket nyújt, amelyeket bármely téma esetén érdemes kihasználni.

Az oktatófilm hatása a látványon alapul, ezért nem mondhat le a játékfilmek által elfogadott értelemre és érzelemre egyaránt ható manipulációs mechanizmusokról. A tanítandó fogalom képi megjelenítése a kognitív szférára erőteljesen hat, a képi fogalomalkotás megelőzheti az absztrakt fogalom kialakulását. Ehhez hozzájárul az impresszív filmkép. A szokatlan látószög és horizont a nézőre kényszerítő erővel hat, kénytelen a kamerával azonosulva nézni az eseményeket, így maga is részesévé válik. Ez a szubjektív kamera módszere, amelyet az oktatófilm készítésében is alkalmaznak. A szubjektív kamera használata, a kameramozgás a nézőben érzelmi hatást kelt.

[6] http://kincsem.tok.elte.hu/
[7] http://nti.btk.pte.hu/dogitamas/BHF_FILES/html/28Keri/html/hefop10.htm

4. Módszertan

4.1. Konstruktív pedagógia

A konstruktív pedagógia a 20. század végén született meg. Lényege, hogy az egyén tudásában meglévő értelmező keretek feltárásával és működésbe hozásával a már létező alapokra kívánja felépíteni az új ismereteket. A korábbi tudás átkonstruálásával, a képességek, az értelmező keretek átalakításával új struktúra jön létre. Ehhez kapcsolódóan az oktatói attitűd is megváltozik. Az oktató feladata az értelmező keretek feltárása, a tudásrendszer átkonstruálásának segítése, az új rendszer megalkotása. Ennek érdekében az oktató párbeszédet kezdeményez a tanulókkal. A már meglévő értelmezési kereteket kitágítja, átalakítja, a megismerést aktívvá és tudatossá teszi. A gondolkodás és a megértés kerül a középpontba. A befogadó így nem mások által feldolgozott információk elfogadására kényszerül, hanem saját új tapasztalatait építi a már meglévő látásmódjához, világképéhez. A konstruktív pedagógia arra törekszik, hogy az információk ne csupán halmozódjanak, hanem aktív értelmezési formákká váljanak.

Az eredményes tanulás következtében tehát a régi struktúrák megerősödnek vagy módosulnak, alakulnak, de nem jönnek létre ellentmondások a saját gondolkodási rendszerben. Ha ugyanis ellentmondás jön létre, akkor a diák szükségszerűen kizárja az értelmezhetetlen új információt.[8]

A tanulók a tanárral és egymással is párbeszédet folytatnak, így megismerik egymás véleményét. Az ezen a módon kialakított új jelentések egyike sem válik kizárólagossá, az egymással folytatott párbeszéd soha nem lehet lezárt. A párbeszéd jelentősége az, hogy megtanítja a kritikai hozzáállást, és véleményalkotásra késztet.

Ahhoz, hogy sikeresen alkalmazzuk a konstruktivista módszereket, magunkat is alá kell vetni annak a folyamatnak, amelyet a tanításban alkalmazni szeretnénk: saját előzetes tudásunkat is meg kell ismerni – vallják a konstruktivisták.[9]

Csapó Benő szerint: „A konstruktivizmussal kapcsolódik össze leginkább annak határozott kimondása, hogy a tanulás nem a készen kapott tudás passzív befogadása, elsajátítása, hanem a tudás a környezettel való interakció révén jön létre, 'konstruálódik' meg."[10]

A tanulás tehát a konstruktív megközelítés szerint nem ismeretátadással szerzett szilárd tudásanyag memorizálása, hanem önálló jelentésképzés, egy személyes új rendszer felépítése a már meglévő és az új ismeretekből. Az így létrejövő konstrukció az újabb tanulás során folyamatosan változik, átalakul. A tudásrendszer dinamikus, követi a személyiség és a környezet változásait. A használható tudás alkalmas az egész életen át való bővítésre, minden életszakaszban működtethető.

4.2. Alapelvek

A tanulás típusait a konstruktivista didaktika az ismeretek befogadásának nehézsége alapján a következőképpen határozza meg.

- Ha a befogadandó információ és a meglévő struktúra között nincs ellentmondás, akkor a tanulás problémamentes. Ebben az esetben a fő akadály a tanuló motivációjának hiánya lehet. Ha közömbös a megtanulandó anyag, akkor nem történik meg sem az információ feldolgozása, sem a beágyazódása.
- A másik tanulási helyzetben a megtanulandó ismeret és az értelmezői keret között ellentmondás van. Ekkor az új információ értelmezhetetlen, ezért a tanuló megpróbálja kizárni.
- A sikeres tanulás során újra megpróbálkozunk az ismeret megértetésével és beépítésével, ehhez azonban fontos, hogy a tanár és a diák is felismerje és meg tudja fogalmazni a problémát.

A hagyományos oktatás során a problémás tanulási helyzet leggyakoribb kezelése a magolás. A diák a számára értelmezhetetlen anyagot erős motiváció hatására mégis megpróbálja megjegyezni. Ez a motiváló erő lehet jutalom vagy büntetés, de az így megtanult ismeret nem marad stabil, mert csak laza kapcsolatban áll a meglévő struktúrákkal, így nem épül be a hosszú távú memóriába, nem felhasználható.

Ennek elkerülése érdekében a tanítási folyamat átalakíthatja az információt úgy, hogy jobban illeszkedjen a tanuló értelmező kereteihez. A siker érdekében sokszor a tanuló önállóan is megpróbálkozik a gondolkozási struktúrájába illeszkedő magyarázatok keresésével. A konstruktív

[8] Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv. Korona Kiadó, Budapest, 2005., 30. oldal
[9] A pedagógusok gyakorlati mesterségbeli tudása. Egy felmérés tanulságai, Iskolakultúra, 1999/9.
[10] Csapó Benő: Tudás és iskola. Műszaki Könyvkiadó, 2004., 21. oldal

didaktika ezt a stratégiát kreatív mentésnek nevezi. A tanuló saját elméleteket dolgoz ki annak érdekében, hogy korábbi értelmezői kereteit a lehető leghosszabb ideig fenntartsa, vagy hogy az ennek ellentmondó ismereteket átalakítsa a rendszerbe illeszthetően.

A tanárnak a diákok meglévő tudásából kell kiindulnia az új ismeretek átadásához. Az előzetes tudást mozgósítani kell az új információk beépülése érdekében. A tanulóban kialakult, de a tudományos gondolkodásnak ellentmondó, naiv értelmezői keretek feltárásával és átalakításával kell megteremteni a konceptuális váltások lehetőségét. Tudatosítani kell saját világlátásukat, fel kell fedezni az ellentmondásokat. A gondolkodási struktúra megváltoztatásához állandóan szükséges kérdéseket feltenni, időt kell hagyni a belátásra, a problémák megbeszélésére. Mivel a tanulók különböző előzetes tudással rendelkeznek, különbözőek értelmezői kereteik és képességeik is, ezért szükséges a tanulási folyamat során a differenciálás. A tanárnak ismernie kell a különbözőségeket, a motivációkat, képességeket.

A konstruktív szemlélet szerint minden képesség hátterében egy kiépített tudásrendszer van. Nem születhet képesség ismeretek nélkül, de az ismeretek megléte nem biztosíték a képességek kialakulására. A tudás megszerzése nem a tanárban, hanem a tanulóban zajló folyamatok eredménye. A diákokat kritikus viszonyulásra kell biztatni, önmagukkal és a világgal szemben való reflektív hozzáállásra. A tanulási folyamatnak a résztvevői aktivitásra kell irányulnia. A problémamegoldás során át kell látnunk a helyzetet, döntéseket kell hoznunk, cselekvéssorozatot kell megterveznünk és kiviteleznünk. A korábban megszerzett tudást kell felhasználnunk. A hosszú távú tanuláshoz mindenképpen szükséges az információk ismétlése, újabb kontextusokba helyezése, gyakorlati felhasználása.

4.3. A kooperatív tanulás

A tanulás a konstruktív pedagógiai felfogás szerint akkor a leghatékonyabb, ha közösségben történik. A közösségi munka ugyanis mozgósítja azokat a képességeket, amelyek egyéni tanulással nem lépnek működésbe. Az aktivitás fokozódásával a tanulás hatékonysága is nő. A bemutatott módszerek bármilyen tartalmat közvetíthetnek, azaz bármely tárgy tanításához felhasználhatók. Természetesen hiba lenne a kooperatív technikát kizárólagossá tenni, hiszen vannak olyan tananyagtípusok és diáktípusok, melyek esetében egy másik módszer alkalmazásával nagyobb sikert érhetünk el.[11]

A kooperatív tanulás négy alapelve:

1. **Az építő egymásrautaltság**
2. **Az egyéni felelősség**
3. **Az egyenlő részvétel**
4. **A párhuzamos interakció**

A valódi kooperatív munka Kagan szerint az, ahol egyszerre mind a négy alapelv érvényesül[12].

4.3.1. Az építő egymásrautaltság

Az egymásrautaltság hiányában individuális módszerről beszélünk. Ebben az esetben nincs összefüggés a résztvevők eredményei között. Azok, akik jól teljesítenek, előnybe kerülnek, de a siker ekkor nem mások kárára született, a többiek eredményét nem befolyásolta.

A diákok csoporton belül is hajlamosak a versengésre, de a siker ekkor nem mások kárára születik.

A negatív egymásrautaltság eredménye a versengés. Az életben ez a leggyakrabban előforduló helyzet, mert a rendelkezésre álló források korlátozottak. Valakinek a sikere mást rosszabb helyzetbe hoz. Például egy felvételi helyzetben senki nem fog információkat átadni, mert ha a másik jó eredményt ér el, az ő esélyei csökkennek. Építő egymásrautaltságról akkor beszélünk, ha az egyének és csoportok fejlődése pozitív összefüggést mutat. Ez azt jelenti, hogy az egyén fejlődéséhez a másik fejlődése is szükséges, az egyik csoport sikere a másik csoport sikerétől is függ. Az építő egymásrautaltság mértéke befolyásolja a csapattagok egymás iránt tanúsított segítő magatartását. Az egymásrautaltság erősödésével a kooperatív magatartásformák megjelenése is növekszik. Az építő egymásrautaltságnak erős és gyenge változata van.

- Az egymásrautaltság akkor a legerősebb, ha a csoport sikere mindegyik tag sikerétől függ, bármelyik tag sikertelensége mindenkire hatással van. A csoport tagjai ebben az esetben erősen motiváltak társaik sikerében is, mert a csoport sikere egyenlő mértékben függ minden tagtól, így erős építő egymásrautaltság érvényesül.

[11] Kagan, Spencer: Kooperatív tanulás. Ökonet Kft., 2004., 16. oldal
[12] A kooperatív tanulás négy alapelve
(http://www.arts.u-szeged.hu/magyar/magyarny/letoltheto_seged/A_kooperativ_tanulas_negy_alapelve.doc)

- Az építő egymásrautaltság gyenge, ha a tagok hozzájárulása nem azonos mértékben fontos, az eredmény a tagok munkájának átlagából jön létre, így kisebb a valószínűsége, hogy a gyengébb teljesítményt nyújtó tagok megfelelő támogatást kapnak. Lehetséges, hogy a csapatnak kevesebb energiáját igényli a jól teljesítő tagok biztatása, mint a gyengék felzárkóztatása.

Az építő egymásrautaltság kialakítható megfelelő feladatszerkezetekkel, szabályrendszerekkel. Például a csapatok nem dolgozhatnak a következő feladaton, amíg minden tag be nem fejezte a saját feladatát.

Az építő egymásrautaltság az értékelési módszerekkel is fokozható. Például a csapat pontszáma véletlenszerűen kiválasztott tagok pontszámától függ, vagy a legalacsonyabb pontszámot tesszük meg a csapat pontszámának.

4.3.2. Az egyéni felelősség

Az egyéni felelősségtudat a kooperatív munka sikeréhez is elengedhetetlen. Abban az esetben, ha a csoportot nem egyénenként értékeljük, és a tagokat nem tesszük felelőssé azért, hogy hozzájáruljanak a munkához, akkor az egyéni felelősség nem jelenik meg. Lesznek, akik kimaradnak a munkából, nem járulnak hozzá a csoport sikeréhez. A kooperatív módszerek lényege, hogy az egyéni felelősség igényét is erősítsék. Az egyéni felelősségvállalás mértéke a feladat tartalmától és az alkalmazott módszertől is függ.

- A pontfelelős módszerben a csapat valamennyi tagjának teljesítményét összeadva vagy átlagolva születik meg a csapat eredménye. A tagok az értékelés során tudják, hogy ki milyen mértékben járult hozzá a csoport sikeréhez a saját pontszámával.
- A részben felelős módszerben a tagok azonos témán dolgoznak, de munkamegosztás van közöttük, és mindenki egy részfeladatért a felelős. A felelősség úgy jelenik meg, hogy a csapat által befejezett munkát részfeladatonként értékeljük, tehát mindenki a feladat pontosan meghatározható részéért vonható felelősségre.

Az egyéni felelősség kialakításának megalapozásához a legfontosabb, hogy a csapat tagjai ismerjék a többiek teljesítményét. A csapat értékelése során tehát nem szabad figyelmen kívül hagyni az egyéni teljesítményeket, mert két szélsőséges magatartásforma alakulhat ki:

- Potyautasnak hívjuk az olyan tagokat, akik semmit nem tesznek a feladat megoldásáért, csak élvezik a csapat teljesítményének eredményét.
- Az igavonók jóval többet dolgoznak, mint saját feladatuk, a többiek feladatát is felvállalják. Meg kell tanítani, hogy ez sem jó magatartás, mert elősegíti, hogy mások kivonják magukat a munkából, és ezzel akadályozzák a fejlődésüket.

A közös értékelés azt a veszélyt hordozza, hogy mindenki a saját képességeinek megfelelő stratégiát választja. Ha ügyesebb, kreatívabb, akkor arra a következtetésre juthat, hogy az a leghatékonyabb, ha maga csinál meg mindent. Ha azonban kevésbé ügyes vagy motivált, akkor biztosabb sikert jelent, ha mások dolgoznak helyette. Az egyéni felelősség megjelenésével mindenki személyes teljesítményétől egyformán függ az eredmény, nemcsak a saját, hanem a többi tag értékelésénél is figyelembe veszik az egyéni teljesítményt is.

4.3.3. A párhuzamos interakció

A frontális oktatás során általában egyetlen megnyilatkozás zajlik egy időben, a szereplők egymás után lépnek színre, az egy tanulóra eső aktív részvételi idő nagyon rövid. A kooperatív tanulás során a résztvevők között egyidejű interakciók valósulnak meg. Ez nagymértékben növeli a hatékonyságot. Annak eldöntésére, hogy éppen egyidejű interakciók zajlanak-e, fel kell tenni magunkban a kérdést: „Az adott pillanatban az osztály hány százaléka aktív résztvevője az eseményeknek?”

A párhuzamos interakciók nagy figyelmet igényelnek a tanár részéről, mert nyomon kell követnie az eseményeket, és a munkával járó rendezetlenséget is kezelni kell.

4.3.4. Az egyenlő részvétel

A tanulás folyamatában a tanulóknak egymással és a tananyaggal is kapcsolatba kell kerülniük. A folyamatban való önkéntes részvétel heterogén csoportban egyenlőtlen részvételt eredményez. A motiváltabbak aktívabban és nagyobb mértékben vesznek részt. A csoport látszólag érdeklődik és követi az eseményeket, de ha alaposabban megvizsgáljuk, akkor mindig ugyanaz a néhány ember szerepel. A párban végzett munka során a párhuzamosságra kell törekedni, de a részvétel egyenlősége általában ebben az esetben sem valósul meg. A legtöbb párosban az egyik fél többet dolgozik, mint a másik.

Megoldást kínálnak az olyan módszerek, melyek a munkamegosztás elvén működnek, amely legjobban feladatkörök kialakításával érhető el. A munkamegosztás mindenkit a feladat egy részletéért tesz felelőssé. Mindenkinek felelősséget kell vállalnia partnere, csapattársai előtt. A munkamegosztás erősíti a személyes felelősséget, és a részvételt is kiegyenlítettebbé teszi azzal, hogy mindenki a feladatnak más, nagyjából egyenlő nagyságú részét oldja meg. A képességek különbségei miatt érdemesebb a képességek szerinti, mintsem az egyenlő szétosztást alkalmazni. A szerepelosztás részvételi normákat alakít ki, de a működtető szerepkörök az ismeretszerzés szempontjából nem biztosítanak egyenlő részvételt.

A részvétel szoros összefüggést mutat a sikeres tanulással. Az aktív részvételt tanúsítók nagyobb valószínűséggel tanulnak. [13]

4.4. Stratégiák, módszerek

Módszeren a tanuló és a tanár tevékenységeinek az oktatásban ismétlődő összetevőit értjük (előadás, magyarázat, vita, projektmunka). A módszer tartalom nélküli utasítás, amelyben az egymást követő lépések meghatározzák a feladatmegoldás szerkezetét. A módszer alkalmas arra is, hogy elméleti tudást hordozzon. Ha a módszert tartalommal töltik meg, tevékenység jön létre.

A stratégia a célok elérésére szolgáló módszerek rendszere. A tanulási stratégia kerete a kritikai gondolkodás RJR modellje (ráhangolódás, jelentésteremtés, reflektálás), mely a konstruktív pedagógia tanulásszemléletére épül.

Ráhangolódás

A tanulás első szakasza a ráhangolódás, az előzetes ismeretek felidézése, a figyelem, az érdeklődés felkeltése. A megszerzett tudásnak szervesen be kell épülnie a korábbról meglevő információk közé, hiszen csak így válhat gyakorlatban alkalmazhatóvá és hosszú távúvá.[14]

Jelentésteremtés

A jelentésteremtés célja az új információk befogadása a személyes jelentések konstruálásában, a figyelem fenntartása. A megértési folyamat nyomon követése azért fontos, mert saját megértési folyamataik értelmezésével a tanulók aktívan tudják illeszteni az új információkat a régiekhez. Ez a folyamat is a tudás személyességét hangsúlyozza, ezért eltér a hagyományos ismeretátadó módszerektől[15].

Reflektálás

A tanulók tudásának, készségeinek megszilárdítása során az új információkat a meglévőkhöz kapcsoljuk, rögzítjük. Az új ismeretek a már meglévő sémákba épülnek, az átalakult értelmezői keretek megszilárdulnak. Nem arról van szó, amit a hagyományos pedagógiában ismétlésnek nevezünk, hanem a személyes tudás kialakulásáról. Az új információk beépülése is interakciókban történik.

Az alábbi módszerek a tanulási folyamat megfelelő szakaszaiban hatékonyan segítik az új tapasztalatok beépülését, a konceptuális váltások kialakulását.**[16]**

LISTAKÉSZÍTÉS (Ráhangolódás)

A tanulóknak minél több információt kell összegyűjteni az adott témával kapcsolatban.

ÖTLETROHAM (Ráhangolódás)

Nagyon népszerű oktatási technika. Az ötletek szabad áramoltatására ösztönöz. A csoportvezető vessen fel egy problémát, vagy vázoljon egy szituációt. Buzdítsa a tanulókat, gondolkodjanak el rajta, és találjanak ki annyiféle megoldást, amennyit csak tudnak. Az ötletroham elején nyugodtan záporozzanak az ötletek. Ezután értékeljék őket, majd vizsgálják meg közelebbről is az elhangzottakat.[17]

JÓSLÁS (Ráhangolódás)

A tanulók elvárásokat fogalmaznak meg a rendelkezésükre álló kevés információ birtokában. A hipotéziseket a tanulási folyamat végén összevetik a ténylegesen tapasztaltakkal, végiggondolják, miben volt igazuk, miben tévedtek és miért.

FÜRTÁBRA, PÓKHÁLÓ ÁBRA, CÍMMEDITÁCIÓ (Ráhangolódás)

[13] Kooperatív tanulás, Nyugat-Magyarországi Egyetem 2010. (http://pszk.nyme.hu/attachments/198_kooperativ_tanulas.pdf 24-28. o.)
[14] Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv. Korona Kiadó, Budapest, 2005., 82-84. oldal
[15] Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv. Korona Kiadó, Budapest, 2005., 85-86. oldal
[16] Bacskay Bea–Lénárd Sándor–Rapos Nóra–L.Ritók Nóra: Kooperatív tanulás. Oktatási programcsomag a pedagógusképzés számára. Educatio Kht. Bp., 2008. 214-227. oldal
[17] Tanítási módszerek és stílusok az egészségnevelésben (a Soros Alapítvány egészségnevelő programjából)

A tanulók egy központi fogalom vagy kifejezés köré szavakat, kifejezéseket írnak, ami eszükbe jut az adott témáról. Mindent írjanak le, ami eszükbe jut, ezután kezdjenek el összefüggéseket keresni a felírtak között. Az a cél, hogy kíváncsivá tegye a tanulót, motiválja a további munkára, elősegítse a saját jelentésteremtést. Csoportmunkában, párban vagy egyénileg is végezhető.

TTM-TÁBLÁZAT (Ráhangolódás, jelentésteremtés)

A csoport egy csomagolópapírra táblázatot készít, melynek a fejlécében a következő kifejezések állnak.

Tudom, **T**udni akarom, **M**egtanulom

Amiben mindenki biztos, azt a vezető a táblázat első oszlopába írja. Azokat a felvetéseket, amelyekkel kapcsolatban nem egyeznek az előzetes információk, amelyekben nem értenek egyet, a táblázat második oszlopába írják. A feldolgozás során megszülető válaszok kerülnek a harmadik oszlopba. Ezek a hiányzó információk, amelyekben a feladat kezdetén bizonytalanok voltak.

KETTÉOSZTOTT NAPLÓ (Ráhangolódás, jelentésteremtés, reflektálás)

A tanulók a napló bal oldalára olyan részleteket jegyeznek fel a feladatból, amelyek megragadták a figyelmüket. Ez lehet bármi, ami szerintük jelentőséggel bír, vagy valamiért érdekes. A napló jobb oldali hasábjába a kiválasztott részlettel kapcsolatos észrevételeiket, a lehetséges jelentéseket vagy kérdéseket írják. A közös munka során olvassák fel a kérdéseiket abban a sorrendben, ahogy leírták őket.

A személyes reagálást segíti elő. Előtérbe kerül a szubjektív jelentésteremtés. A tanár válaszol a felvetésekre, közbekérdez. Összeírhatják azokat a kérdéseket, amelyek többekben felmerültek. A napló alapján beszélgetést kezdeményezhetünk.

STRUKTURÁLT FELADATOK (Ráhangolódás, jelentésteremtés)

Idetartozik minden olyan feladat, amely előre megtervezett és a könnyebb tanulást szolgálja. Gyakran utánoz valós élethelyzeteket, a kontrollált körülmények között azonban kényelmesen meg lehet tárgyalni a vitás kérdéseket is. A cél: az önmegismerés által lehetőségeink optimális kihasználása a legbonyolultabb szituációkban is. Minél többet tudunk meg magunkról és képességeinkről, annál nagyobb magabiztossággal és rugalmassággal hozunk döntéseket.[18]

RAFT, kreatív írás (Jelentésteremtés)

A tanulók ugyanarról a témáról különböző szerepekben gondolkodnak. A feladat neve angol betűszó.

R(role) – szerep, **A**(audience) – hallgatóság, **F**(form) – műfaj, **T**(time) – idő.[19]

Első lépésben kijelölünk egy témát, amely az egész csoport számára fontos vagy érdekes lehet, majd a tanulók ötleteket gyűjtenek, hogy kinek a szemszögéből lehet mondanivalójuk. Ezután azokat a személyeket választják ki, akikhez beszélni fognak.

A műfaj meghatározása is közös feladat, lehet riport, novella, tragédia, komédia, levél, hivatalos irat vagy naplórészlet. Az írásra legalább 20-30 perc idő szükséges. Az elkészült műveket az egész csoport előtt vagy kis csoportokban mutathatják be, később a legjobb alkotásokat közzétehetik.

SZEREPJÁTÉK (Jelentésteremtés)

A nevében is benne foglaltatik, a diákok szabadon eljátszhatnak egy-egy szerepet, válaszként a megadott szituációra. Minden egyes kis "színdarab" egy-két perces esélyt nyújt arra, hogy a gyerekek eljátsszák a különböző lehetséges variációkat. Mivel a tanulók nem saját magukat "adják elő", ez egy rendkívül biztonságos módja a problémás élethelyzetek "kipróbálásának".

A szerepjáték a legkisebb kockázat nélkül segít a diákoknak felfedezni érzéseiket, gondolataikat, cselekedeteik mozgatórugóit. Önkéntesen vállalkozzanak, s csak aztán segítsünk a feladat végrehajtásában. A diákok nyugodtan "kiléphetnek" szerepükből, és elmesélhetik, hogyan is gondolják a dolgokat.

Kijelölhetik hasonmásaikat, akik, amikor megakadnak, "súghatnának". Szerepet is cserélhetnek társaikkal, hogy több perspektívából vehessék szemügyre a problémát. Ez a játék szinte kifogyhatatlan táptalajt biztosít a vitának, és nem utolsósorban szórakoztató is.[20]

VÁNDORLÓ CSOPORTOK (Jelentésteremtés)

A tanár a kifejtendő témaköröket egyesével felírja csomagolópapírokra. A terem különböző pontjain elhelyezi a papírokat. Minden csoport kap egy témát, melynek ő lesz a felelőse. Hozzáfognak saját témakörük kifejtéséhez. A közösen kidolgozott választ felírják a papírra, majd tovább haladnak a

[18] uo.
[19] Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv. Korona Kiadó, Budapest, 2005., 214. oldal
[20] Tanítási módszerek és stílusok az egészségnevelésben (a Soros Alapítvány egészségnevelő programjából)

következőhöz. Elolvassák a kérdést és az előző csoport által kidolgozott választ, majd megpróbálják kiegészíteni, ha valami nem érthető, felírják a kérdéseiket. Amikor a csoportok körbejártak, és visszaértek a saját témájukhoz, akkor elolvassák a többiek kiegészítéseit, kérdéseit, és megpróbálnak rájuk válaszolni. Ha vita merül fel, lehetőséget kapnak saját álláspontjuk megvédésére, megpróbálnak közös álláspontot kialakítani.

SARKOK (Jelentésteremtés, reflektálás)

A tanulóknak egy adott felvetéssel kapcsolatban ki kell alakítaniuk álláspontjukat. A véleményüket írásban kell rögzíteniük, majd a tanár kialakítja a lehetséges véleményekből a „sarkokat". A hasonló véleményűek egy helyre csoportosulnak. Miután összegyűltek, közösen ki kell dolgozniuk a közös álláspontot, melyet érvekkel támasztanak alá. A kész érvrendszer előadására egy szóvivőt választanak a csoportok. A szóvivő ismerteti a közös álláspontot, majd a többi csoport tagjai reagálhatnak, kérdéseket tehetnek fel. A tanár vitaindító kérdéseket tehet fel. Ha valakit meggyőztek egy másik álláspont helyességéről, átmehet egy másik sarokba bármikor a vita közben. A vélemények megismerése után a tanulók egyénileg lejegyzik saját véleményüket, érveiket.

T-TÁBLÁZAT (Jelentésteremtés, reflektálás)

A tanulók a táblázatban ellentétpárokat gyűjtenek a különböző nézőpontok megmutatása céljából.

Probléma	
IGEN	**NEM**
érvek	érvek

KILÉPŐKÁRTYA (Reflektálás)

A tanár kioszt minden résztvevőnek egy kártyát, amelyre a tanulók ráírják, hogy mivel bővült tudásuk, megfogalmazzák azokat a kérdéseket, amelyekre nem kaptak választ, tapasztalataikhoz személyes megjegyzést is fűzhetnek. A tanár válaszolhat a feltett kérdésekre, az érdeklődőknek tájékozódási forrásokat ajánl, a személyes megjegyzésekre reagál, megbeszéli a csoporttal a történteket.

DISPUTA (Jelentésteremtés, reflektálás)

A vita lehetőséget biztosít a tanulóknak, hogy elmondják elképzeléseiket, érzéseiket, gondolataikat egy bizonyos témáról. Arra ösztönöz, hogy bátran előadják saját ötleteiket, ugyanakkor társaik eltérő véleményét is képesek legyenek végighallgatni. A vita szélesíti és elmélyíti a megértést, s a csoportos munka keretében lehetőség nyílik az elsajátított tudás gyakorlati alkalmazására.[21]

Egy vitatható kérdéssel vagy tételmondattal kapcsolatos érvek kifejtése a feladat. Az érvek és cáfolatok összegyűjtése után kihúzzák az érvelő és cáfoló csoportokat. Az egyik csoport az állítás mellett, a másik ellene foglal állást. A vitát választott bírók figyelik, akik jegyzőkönyvet készítenek, majd eldöntik, hogy melyik csapat vitatkozott ügyesebben. Először az egyik csapat első tagja érvel a csoport álláspontja mellett megadott időkeretben, majd a másik csoport egy tagja kérdéseket intéz hozzá, amire válaszolhat. Erre is adott idő áll rendelkezésre. Ezután ugyanez történik fordítva.

Az első forduló után a csapatok jegyzőjük segítségével összegzik az eddig elhangzottakat, majd a csapat második tagja összegzi az eddigieket, és újabb érveket sorakoztat fel újabb meghatározott idő alatt. Természetesen ezt megteszi a másik csapat is ugyanannyi idő alatt. Végül a bírák döntést hoznak, mindenkinek egy szavazata van, amivel az általuk jobb vitázónak talált csapatot támogathatják.

4.4.1. Az osztályvita diákszabályai[22]

A vita, az előadás és a feladatok végrehajtása simábban megy, ha mindenki tisztában van a szabályokkal, és azokhoz tartja is magát. A szabályok segítenek a gyerekeknek és a felnőtteknek egyaránt abban, hogy miként gyakorolják jogaikat és érezzék felelősségüket. Íme néhány hasznos "osztályszabály":

1. Hallgasd meg a másikat. Szemeddel tartsd fenn a kapcsolatot a beszélővel és közben hallgass. Amikor a szószóló befejezte mondandóját, a következő röviden tekintse át, mit is hallott az előbb, mielőtt előállna a saját ötleteivel. Némely tanár egy lakáskulcsot ad a beszélőnek, aki ezután annak továbbítja, aki éppen szólásra emelkedik, mialatt a többiek figyelnek.

2. Egyszerre csak egy beszéljen. A kulcsos módszer itt kiválóan működik. A két alapszabály: egy beszél, a többiek pedig őt hallgatják.

[21] uo.
[22] uo.

3. Ne térj el a tárgytól. Egyesek néha elkalandoznak a beszélgetés fő tárgyától. A csoportvezető ahelyett, hogy kritizálná ezért őket, mondja a következőt:

"Nem egészen értem, miként kapcsolódik ez ahhoz, amiről vitatkozunk. Megvilágítanád?" Ezzel esélyt ad a diáknak arra, hogy érthetőbbé tegye mondanivalóját, vagy észrevegye, nem egészen az adott témáról beszél.

4. Mindenkinek a saját ötlete fontos. A tanulókat buzdítani kell gondolataik közlésére. Értékelni kell a megnyilvánulásokat, hogy ne alakuljanak ki gátlások. Érezzék a gyerekek, hogy értékesek az ötleteik. Ha valamelyikük téves gondolati pályán halad, a vitavezető pl. a következőt mondhatja: "Sok gyerek és felnőtt bizonyára egyetért veled, bár mi úgy gondoljuk, hogy...", és így a diák nem érzi magát nevetségesnek.

5. Jogod van hallgatni. Bárki részt vehet az osztálymunkában, ugyanakkor mindenkinek megvan a lehetősége, hogy kikerülje a számára kényes témát.

6. Tiltsuk meg a leszólást. Könnyebben megy az önkifejezés, ha a diákok megértik, nem muszáj egyetérteniük, viszont a másik elítélése a hibás kijelentésekért helytelen dolog. A tanár segítsen megértetni a diákokkal, hogy milyen rosszul esik ez a másiknak, valamint azt, hogy az ilyen viselkedés megengedhetetlen.

7. Minden kérdés értékes. Nincs buta kérdés. Érezzék a tanulók, hogy kérdéseiket méltányolják, meghallgatják és választ is kapnak rájuk.

Természetesen a csoportok és a közösségek saját szabályokat is alkothatnak, ezek betartása és betartatása könnyebb, mert maguk alkották, ezért nem érzik külső kényszernek.

4.4.2. Interperszonális vitavezetői fogások[23]

A tanár úgy fejtse ki a fő gondolatot, hogy a tanulók közben érezzék, megértette őket, viszont jelezze, ha homályos valami. A következő öt interperszonális fogással segítheti a tanár a kommunikációs folyamatot:

Figyelem

A figyelem cselekvésorientált tevékenység. Minden érzéket mozgósítani kell ahhoz, hogy a beszélő viselkedését pontosan megérthessük, s annak megfelelően válaszolhassunk. A vezető kifejlesztheti ezt a képességét, ha a diák minden verbális és nem verbális jelzésére odafigyel (kibúvók, nyitó-záró megjegyzések, gyakran visszatérő hivatkozások, belső ellentmondások és hézagok, rejtett jelentés stb.).

Visszatükrözés

A visszatükrözés szinte szó szerinti megismétlése annak, amit a másik mondott. A csoportvezetőnek egészen biztosnak kell lennie abban, hogy pontosan megértette a tanulót, miközben a diáknak is adott a lehetőség válaszának újrafogalmazására.

Pontosítás

Hasonlít az interpretációhoz, ám a pontosítás többet jelent, mint más szavakkal visszaadni azt, amit a tanuló mondott. Lehetőséget nyújt a diákok gondolatainak oly módon való összekötésére, hogy a megértési folyamat során új fogalmak merüljenek fel.

A vezető így szólhat: "Az óra folyamán a következőkről esett szó... Lehetséges-e az az értelmezés, hogy...?

A tanulóknak most van esélyük arra, hogy mérlegeljék (elfogadják vagy elutasítsák) az új gondolatot vagy ötletet. A pontosítás hozzásegíti a diákot és a vezetőt egy magasabb befogadási szint eléréséhez a különböző gondolkodásminták alkalmazása révén.

Kérdésfeltevés

Amikor a tanár megpróbálja megérteni a diák gondolatait az adott témáról, sokat segíthet egy jó (rövid és tapintatos) kérdéssel. Íme néhány ötlet: Nyitott kérdések. "Mondanál még egy-két dolgot?" "Mit gondolsz erről?" "Szeretnél még valamit hozzátenni?"

Egyszerre csak egy kérdés hangozzék el. A tanár ne fűzzön egyszerre egész kérdésláncot. Hagyjon időt az egyes válaszokra. Biztosítson válaszadási lehetőséget a diák számára. A kérdéseket néha ugyan a tanulónak teszik fel, mégis a tanár felel végül rájuk. Erősítse meg a diák válaszát. Méltányolja a tanuló feleletét, köszönje meg részvételét akkor is, ha nem egészen helyénvaló dolgot mondott, ugyanakkor határozottan világítson rá a helyes megoldásra. Adjon kitérési lehetőséget. Amikor feltesz egy kérdést,

[23] uo.

figyelje az izgalom, az ijedtség vagy a válaszképtelenség jeleit. Pár perc múlva törje meg a csendet: "Úgy tűnik, sokat gondolkozol a kérdésemen. Szeretnél még egy kis időt vagy segítséget?"

Pozitív végkicsengés. A kérdéseket és a válaszokat pozitív megjegyzéssel nyugtázd. Biztosítsd a diákokat arról, hogy a kérdések nem voltak könnyűek, és mindenképpen örülsz a próbálkozásoknak.

Jó példák

A diákok elég könnyen találnak példákat egy-egy elvont fogalom illusztrálására. Segítségképpen elég annyit szólni: Tudnál egy-két példát mondani arra, amiről beszélsz?"

Mind az öt interperszonális fogás a tanulók érdekeit szolgálja: bővítik, fejlesztik gondolkodásukat, biztosítják a beszélgetés folyamatosságát. Jól hasznosíthatók az osztályviták, a feladatmegoldások, a szerepjátékok és a döntéshozatal során a választási lehetőségek számbavételekor.

4.5. Csoportmunka

Az emberek mindennapi tevékenységeik végzésekor, társas interakcióikban csoportokba szerveződnek, amelyekben a mindenki által elfogadott csoportnormákat szem előtt tartva egy közös cél érdekében tevékenykednek. A csoportalakítás fő előnye az egyénileg birtokolt erőforrások koncentrációjában rejlik. A csoport több, mint egyének összessége, összetartó ereje függ az egyének közötti szimpátia mértékétől és attól, milyen mértékben segíti a csoport az egyént saját céljai elérésében. Erőforrásaik legalább egy részének megosztása által az emberek olyan javakra tehetnek szert, amelyekre egyénként nem lenne lehetőségük. A közös javak iránti igény teszi lehetővé egymással kapcsolatban nem álló egyének számára, hogy el tudják képzelni magukat közös helyzetekben, és ennek alapján azonosítani tudjanak egy közös cselekvésmódot, amelyben elvárásaik találkozhatnak.[24]

Minél nagyobb a közös jó értéke, és minél kevésbé hozzáférhető a csoport határain kívül, annál inkább függenek a tagok a csoporttól. Az általánosan erős függőségű tagokkal rendelkező csoportok többet követelhetnek tagjaiktól a közösségi kötelezettségek terén, mint a kevésbé függő tagokkal rendelkezők. Minél nagyobb mértékben járulnak hozzá a tagok erőforrásaikkal a csoport céljaihoz, annál erősebb a csoport szolidaritása.[25]

A csoport jellemzői:

- A tagok interakcióban állnak egymással.
- Normarendszer alakul ki, mely szabályozza és irányítja a tagok interakcióit.
- A tagokban célok és érdekek kölcsönös összefüggésének tudata él.
- A tagok céljai egymást kölcsönösen feltételezik.

4.5.1. Csoportalakítás

A csoport létrejötte szerint lehet:

Véletlenszerűen létrehozott

A véletlenszerű csoportalkotás mellett szóló érv, hogy semmilyen részrehajlás vagy sértődés nem történhet, a tagok sok különböző helyzetben fejleszthetik és tanulhatják meg hasznosítani kooperatív képességeiket. Hátránya, hogy előfordulhat, hogy a véletlen nem szerencsésen alakítja a csoportokat, és egy összetett feladat elvégzésekor az egyik csoportba sok jó képességű tag kerül, a másikba gyengébb képességűek, akiknek ez kudarcélményt eredményez.

Rokonszenvi választáson alapuló

A legtöbb esetben a résztvevők a rokonszenvi választást kezdeményezik, de a csapatépítés során ezt el kell kerülni, mert a korábban meglévő kapcsolatok erősödése mellett nem szolgálja új kapcsolatok kialakítását. A legrosszabb esetben kiközösítéshez és a csoport széteséséhez is vezethet.

Irányított csoportalakítással létrehozott

Az irányított csoportalkotás ellen sok módszertani érv szól, de mi mégis javasoljuk az alkalmazását, mert a sok készséget és bonyolult problémamegoldást igénylő feladatoknál fontos, hogy minden csapat tagjai rendelkezzenek a feladat megoldásához szükséges kompetenciákkal. Természetesen előzőleg a vezetőnek alaposan meg kell ismernie a csoportot, és figyelnie kell, hogy semmilyen hátrányos megkülönböztetést ne érezhessenek a résztvevők.

[24] Schelling, Thomas C.: The Strategy of Conflict. Harvard University Press, 1960.
[25] Hechter, Michael: A nacionalizmus megfékezése. In: Kántor Zoltán (szerk.): Nacionalizmuselméletek. Szöveggyűjtemény, Budapest, Rejtjel Kiadó, 2004.

A csoport a résztvevők szempontjából lehet:

Homogén (egynemű)

Homogén csoportszervezésről akkor beszélünk, ha a csoporttagok az adott feladatot tekintve, azaz valamilyen meghatározott szempontból közel azonos szinten állnak.

Heterogén (különböző)

Heterogén csoportszervezésről akkor beszélünk, ha a csoporttagok a fent említett szempontból erőteljesebb eltérést mutatnak. A kooperatív munkához heterogén csoportok kialakítása a legkedvezőbb, de lehetnek olyan célok, amelyek ezt felülbírálják. A heterogenitást különböző módon érhetjük el.

A kooperatív munkához heterogén csoportok kialakítása a legkedvezőbb, de lehetnek olyan célok, amelyek ezt felülbírálják. Vitatott, hogy a heterogenitást milyen módon célszerű létrehozni. Véletlenszerűen válogassuk össze a csoportot, és gyakran változtassuk a csoportok összetételét, vagy tervezzük meg gondosan a csoportokat, ezzel olyan együttműködési környezetet teremtve, amelyet a legkedvezőbbnek ítélünk a teljesítmény szempontjából?

A csoportokban betöltött szerep az egyén személyiségétől függ, meghatározása fontos a csoportalakításnál.

4.5.2. Meddig érdemes egy csoportot egyben tartani?

Ha a csoportokat véletlenszerűen állítjuk össze, rendszeresen újra kell szervezni azokat, különben vesztes csoportok alakulhatnak ki. A gondosan összeválogatott csoportok sokáig maradhatnak együtt, de ha a csoport jól működik, akkor is érdemes új csoportokat kialakítani időnként. Még akkor is, ha ez ellen a tagok tiltakoznak. Ez teszi lehetővé, hogy új helyzetekben is kipróbálják frissen szerzett tudásukat és társas képességeiket. A jól szervezett csoportmunka jelentős személyiségformáló, értékrend-alakító hatással van a csoporttagokra: együtt gondolkodás, alkalmazkodás, összefogás, érvelés, meggyőzés, a másik tiszteletben tartása, az eltérő gondolkodás elfogadása, az összetartozás élményének személyes megtapasztalása.

4.5.3. A csoport fejlődése

A csoport működése során mindenkinek felkínál egy funkciót, amelynek teljesítését az egyéntől elvárja. A státus a kapcsolatrendszerben elfoglalt pozíció. A szerep az ebben a pozícióban lévő személy viselkedésére vonatkozó normák és elvárások összessége. Mindegyik státushoz tartoznak szerepek, Bales felosztása szerint ezek lehetnek:

- Konstruktív szerepek: csoport integráció, feladatteljesítés
- Diszfunkcionális szerepek: bohóc, periféria
- Feladatorientált szerepek: cél elérése
- Kapcsolatorientált szerepek: csoportstruktúra fenntartása[26]

Az egyének a csoporton kívül gyakorolt szerepeiket hozzák a csoportba, ezért a csoport egységének létrejötte hosszú folyamat.

A szerepek egyeztetése

- Tekintélykeresés, a célkitűzés igénye.
- Rivalizálás.
- A kölcsönös egymásra utaltság felismerése.
- Az együttműködés kialakítása.

A kapcsolatok kialakulása

- Párképződés, klikkek kialakulása.
- A csoportfeladattal szemben a személyes igények megjelenése.

Szabályképzés

- Közös élmények, a „mi” tudat kialakulása.
- A csoportkohézió megerősödése.

Feladatteljesítés

[26] Pataki Ferenc: Csoportlélektan. Gondolat Kiadó. Budapest, 1980.

Többféle módja van, hogy kialakítsuk és fenntartsuk az együttműködés vágyát.

Csapatépítés

Ami esetleg elfecsérelt időnek tűnik, valójában olyan többszörösen megtérülő befektetés, amely megfelelő társas környezetet teremt ahhoz, hogy a csoportok a lehető leghatékonyabban működhessenek. Ha sikerül kialakítanunk a pozitív közösségtudatot, a kölcsönös bizalmat, szeretetet és megbecsülést a csoportokban, akkor olyan környezetet teremtünk, amely a leghatékonyabb munkát teszi lehetővé.

Kooperatív feladatok

A kooperatív módszerek alkalmanként erős versengést teremtenek a csoportok között, máskor a csoportok közötti együttműködésre indítanak. Az értékelési módszerek és a feladatok szerkezete együttesen döntik el, hogy a csoportok között versengés vagy együttműködés alakul ki. A feladat szerkezete akkor kooperatív, ha a rábízott feladatot senki nem tudja egyedül megoldani. A kooperatív feladatok leggyakoribb változatában a feladatot csoportmunkával lehet megoldani, vagyis csoporttársai segítsége nélkül egyik tag sem tudja elvégezni a saját feladatát. Egy másik változatban a csoporttagoknak ahhoz, hogy teljes legyen a kép, bele kell adniuk a maguk részét a közösbe.

Ha olyan módszereket alkalmazunk, amelyekben a feladatok szerkezete nagyon pontosan meghatározott, akkor a feladat fejletlen kooperatív készségekkel is megoldható. Ha viszont összetett kooperatív projektekben dolgoznak, akkor segítségre szorulnak, megtanulják, hogyan figyeljenek egymásra, hogyan oldják fel a konfliktusokat, hogyan osszák be teendőiket, miként ne kalandozzanak el a kitűzött feladattól, és hogyan bátorítsák egymást. Nem pusztán tanulnak a készségekről, hanem elsajátítják azokat. A valóságban a társas készségek gyakran helyzetfüggőek, és nehéz őket más helyzetre átvinni. Ha például valaki az egyik csoportban megtanulja elvégezni a feladatait, nem biztos, hogy egy másik csoportban is képes ugyanerre. Hogy e készségének igazában birtokába jusson, ahhoz számos csoportban kell alkalmaznia.

Az egyes csoportok közötti munkamegosztás lehet kooperatív, kompetitív vagy akár egymástól teljesen független is. Például az egyik csoport munkája hozzájárulhat ahhoz, hogy egy másik csoport elérje a célját, vagy éppen mindkét csoport azonos feladaton dolgozva versenghet egymással. A csoportok közötti munkamegosztás akkor érvényesül, ha minden csoport munkájának eredménye teljesen egyedi módon járul hozzá a közös célhoz.

Motiváció, értékelés

Nagyon fontos a megfelelő motiváció kialakítása, ehhez megfelelő vezető mellett elég lehet a munka és a siker öröme is. A külső motiváció sok esetben éppen a közös munka által nyújtott örömöt veszi el.

Jutalmazhatunk egyes személyeket, egy-egy csoportot, vagy megjutalmazhatjuk az egész közösséget is. Ha egyes személyeket jutalmazunk, versengés alakul ki. A gyengébbek újra és újra kudarcot szenvednek. Ha az egyéneket fejlődésük szerint jutalmazzuk, individuális jutalmazási rendszert alakítunk ki, melyben a résztvevők nem érzik az egymással való versengés szükségességét, főleg akkor nem, ha értésükre adjuk, hogy mindenki képes a fejlődésre és az elismerés kivívására. Ugyanakkor nem motiválja őket semmi a kooperációra. Ha a jutalmazási rendszer a csoport teljesítményén alapul, akkor kialakul a kooperatív jutalmazási rendszer, amelyben a tagok bátorítják és segítik egymást.

4.5.4. Munkaszervezés

A kooperatív munka során nagy szerepet kap a tagok közötti kapcsolat, így a munkaszervezés is fontos része a vezetői feladatnak. A figyelem felkeltése és fenntartása, az utasításátadás és ellenőrzés megfelelő szabályok kialakításával megkönnyíthető. A kooperatív munka sikeres irányításának fontos eleme, hogy világosan közöljük a résztvevőkkel, hogy mit várunk tőlük, előre ismertessük a sikeres működéshez szükséges viselkedést. Fogalmazzuk meg a csoportok működésének szabályait és az egyes tagok egyéni kötelezettségeit. A szabályok legyenek pozitívak, betarthatóak, és ne legyen túl sok szabály.

Csöndjel

Megállapodunk egy néma jelben, amelynek a hatására mindenki azonnal abbahagyja azt, amit éppen csinál, a vezetőhöz hasonlóan mutatja a jelet (például kézfeltartás), és a vezetőre figyel. Amikor mindenki csatlakozik, a rend minden hangos szó nélkül helyreáll. A fiatalok szeretik és szívesen alkalmazzák a csöndjelet. Nemcsak a vezető, hanem bármelyik csoporttag is kezdeményezheti a jelet.

Elhelyezés

Fontos szempont, hogy egy csoporton belül a tagok egyforma könnyedséggel kapcsolatba tudjanak kerülni valamennyi csoporttársukkal. A csoportok olyan távol legyenek egymástól, hogy ne zavarják egymást. A csoportvezető könnyen tudjon kommunikálni minden csoporttal.

Az anyagok és eszközök szétosztása

Alakítsunk ki hatékony technikát arra, hogyan osszuk szét az eszközöket, feladatokat. Amikor csak lehet, egyidejű irányítást kell alkalmazni az anyagok szétosztásában, ehhez azonban pontos tervezés és felkészülés szükséges. Az előzetesen kialakított szabályok sokat segíthetnek a gördülékeny munkaszervezésben.

Csoportszerepek

A csoportmunka során a csoport minden tagjának részt kell vennie a feladatmegoldásban. A csoportszerepek kiosztásával a csoport elkerülheti, hogy csak néhányan dolgozzanak, a többiek kimaradjanak a munkából, és csak élvezzék az eredményt.

Értékelés

A munkafolyamat befejezése után elengedhetetlen az értékelés, amely az egyéni és csoportos önértékelést és a tanári értékelést is magában foglalja. Az értékelés során tudatosul a munkafolyamat, rögzülnek az új ismeretek, és korrigáljuk a helytelen módszereket, hibás megoldásokat.

4.5.5. Csoportvezetés

Többféle vezetői stílus alakítható ki, ez meghatározza a csoportmunka hatékonyságát.

Demokratikus: a vezető jelenlététől függetlenül egyenletes teljesítmény

Autokratikus: a vezető jelenlétében magas a teljesítmény, távollétében szétesik a csoport

Szabadjára engedő: integrálatlan csoport, alacsony teljesítmény[27].

A vezetői alapbeállítódások szorosan kapcsolódnak a vezetői stílushoz.

Feladatorientált: a hatalom eszköz a cél elérésére.

Önmegvalósításra törekvés, sikerorientáció, az adott helyzet kontrolljának szükséglete vezérli.

Hatalomorientált: a hatalom maga a cél.

Kudarckerülés, kompetitív (versengő) beállítódás, alacsony frusztrációtűrés, agresszív konfliktuskezelés jellemzi.

Kapcsolatorientált: az érzelmi szükségletek kielégítése a cél.

A bizonytalanság túlkompenzálása jellemzi.

A jó vezető demokratikus és feladatorientált beállítottságú. Törekednie kell a pozitív érzelmi viszonyulás kialakítására, de nem lehet ez az elsődleges célja, mert ez akadályozhatja a valódi célok megvalósítását. Fontos, hogy saját élmények által szerzett tapasztalatok és ismeretek segítsék abban, hogy magasabb fokú önismerettel rendelkezzen. Az adott csoport működését serkentő és gátló tényezők megismerése szintén alapvető a hatékony munka szempontjából (interperszonális történések, polarizáció a csoportban, csoportdinamikai folyamatok).

4.5.6. A csoportdinamika kézbentartása

Amikor a tanulók csoportot alkotnak, megindulnak bizonyos belső mozgások. Persze, lehetetlen megjósolni előre minden dinamikát, mégis vannak olyanok, amelyek szinte biztosan bekövetkeznek. Ha tisztában van a vezető velük, könnyebbé és szórakoztatóbbá válik a munkája.

Szubcsoportok keletkezése

Természetes módon jönnek létre akkor, amikor a csoportvezető a gyerekekre bízza a választást, hogy kivel működjenek együtt. Ezek a csoportosulások növelik a tanulók biztonságérzetét, felbátorodnak, hiszen maguk mellett tudják társaik támogatását. Egy idő után azonban hajlamossá válhatnak arra, hogy a szabályokról megfeledkezzenek, ezért nem árt időnként megváltoztatni a csoportok létszámát és összetételét.

A polarizáció

Mivel véleményük eltérő, a diákok egymással szemben álló táborokba csoportosulnak. A polarizáció segíti annak tudatosítását, hogy a vélemények különbözősége természetes jelenség, de az ellenségeskedés nem helyénvaló. A tanár adjon lehetőséget a csoport tagjai számára, hogy megbeszélhessék érzéseiket, és javasoljon megoldásokat problémáikra. Ha a polarizáció erősödnék, próbálja meg a csoportegységet helyreállítani különféle feladatok segítségével.

Bűnbakkeresés

[27] Lewin, Kurt: Csoportdinamika. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1975.

Amikor a tanulók nyíltan egy társukat vagy egy kisebb társaságot vádolnak a kialakult nehézségekért, igen káros folyamatok indulhatnak el. A bűnbakkeresés megtöri a bizalmat, elszigeteli az egyéneket, hátráltatja a fejlődést. Mihelyt a csoportvezető felfedezi, azonnal lépjen közbe, s emlékeztesse a tanulókat arra, hogy az ilyen viselkedés megengedhetetlen. Mindebből azonban egy érdekes nevelési szituáció is keveredhet, mivel a diákok alkalmazhatják konfliktusfeloldó ismereteiket.

Az ügyeletes szóvivő

Némely diák oly lelkesedéssel veti magát a beszélgetésbe, hogy kisajátítja az órát. A tanár méltányolja az igyekezetet, de határozottan jelezze, hogy másokat is be szeretne vonni a társalgásba. Kerülje a túlbuzgó tekintetét, és kevesebb alkalommal adjon szót neki.

A kényes téma

Ha a diákok a vita hevében olyan személyes vagy érzékeny témákra kezdenek térni önmagukkal és családjukkal kapcsolatban, amelyeknek a témavezető megítélése szerint inkább magánbeszélgetés keretében lenne helyük, lépjen azonnal közbe, de finoman, s ajánlja fel az óra utáni négyszemközti megbeszélés lehetőségét.

A félrehúzódók

Sok gyerek inkább a háttérből szereti követni az eseményeket. Kisebb csoportban, pajtásaik ösztönzésére azonban képesek bátorságot meríteni. Önmagában az, hogy valaki nem szólal meg, még nem jelenti az érdeklődés hiányát, sőt. A vitavezető próbálja meg bevonni ezeket a gyerekeket a beszélgetésbe, de ismerje el jogukat a hallgatáshoz.

A párhuzamos társalgások

Mialatt az óra folyik, egyesek maguk között kezdenek beszélgetni. A tanár avatkozzon közbe: kérje őket, csatlakozzanak inkább a teljes csoporthoz, hiszen ötleteikből így nem tud profitálni az osztály, s ők sem hallják, mit mondanak a többiek. Ismételje el a csoportvita alapszabályait, és folytassa az óra menetét.

Elkalandozás a témától

Előfordul, hogy valamelyik diák olyanról kezd beszélni, ami nem tartozik a témához. A vitavezető ilyenkor kérdezze meg, hogy az, amit az előbbiekben említett, miképpen kapcsolódik a szóban forgó tárgyhoz. Ez lehetőséget nyújt a tanulónak arra, hogy újra számba vegye gondolatait és felismerje: kissé elkalandozott. A tanár ilyenkor javasolhatja a négyszemközti megbeszélést, vagy az éppen folyó téma lezárásával az ötletének újrafelvételét.

A rossz hangulat

Igen gyakran előfordul, hogy a csoportvezető ugyan érzékeli az osztályban uralkodó rossz hangulatot, azonban nem képes felismerni, mi is történt vagy történik valójában. Ilyenkor legegyszerűbb, ha tudatja a csoporttal gondolatait, és ezt kérdi: "Nagyon csendes ma az osztály. Vajon miért?"

Az, hogy a csoportdinamika pulzusát állandóan mérje a tanár, legalább olyan fontos, mint az óra anyaga. Azok, akik érzékenyen figyelik a csoport belső mozgásait, javítják a tanulási környezet feltételeit, továbbá megkönnyítik a diákok számára, hogy bátran megnevezzék a szükséges tudnivalók elsajátítása közben felmerülő kívánságaikat.[28]

[28] Tanítási módszerek és stílusok az egészségnevelésben (a Soros Alapítvány egészségnevelő programjából)

5. Hatékony kommunikáció

5.1. Kommunikációs stratégiák

Kommunikációnk minősége nagyban befolyásolja azt, hogy milyen kapcsolatot tudunk kialakítani és fenntartani környezetünkkel. Alapja lehet sikereinknek és sikertelenségeinknek. A kommunikációs folyamat az információ továbbításán túl csaknem mindig a kommunikációs partner befolyásolására, meggyőzésére irányul. A kommunikátor hitelessége ezért alapvető fontosságú. Hitelességen azt értjük, hogy a kommunikátor verbális közlései, valamint nonverbális üzenetei koherensek, összhangban állnak, a hallgató úgy érzi, hogy megfelelnek valódi álláspontjának, attitűdjének, aktuális érzelmi és hangulati állapotának.

Ha a verbális és nonverbális közlések nem állnak összhangban egymással, akkor a kommunikátor nem hiteles. Ebben az esetben az üzenet vevője, befogadója inkább a nonverbális jelzéseket tekinti igaznak, így az üzenetet a metakommunikációs jelzések figyelembevételével dekódolja a maga számára.

A kommunikáció három meghatározó elemének egymáshoz való viszonya alapvetően szükséges ahhoz, hogy a kommunikációs folyamat sikeres lehessen.

A kommunikáció modellje

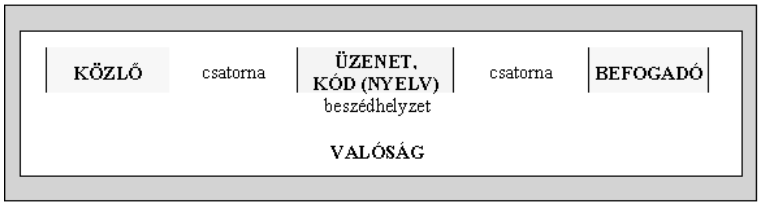

Közlő

A kommunikáció forrása maga a közlő, akinek külső jegyei (megjelenés, fellépés, hangszín), viselkedése, illetve szakértelme, szavahihetősége, hitelessége, elfogulatlansága, szuggesztivitása, empátiás készsége, megbízhatósága hallgatóságát befolyásolni lesznek képesek a kommunikációs folyamatban. Ezek egy része azonnal, első látásra kiderül, más részüket az üzenet dekódolása közben érti és érzi meg a befogadó, megint más részét külső források erősíthetik vagy kérdőjelezhetik meg számára.

Üzenet

A kommunikáció tartalma az az információ, amelyet az adó a vevőhöz el akar juttatni. A kommunikáció tartalmához tartozik az üzenet témája, természete, struktúrája, felépített logikai és érvrendszere, érzelmi elfogadottsága is.

Befogadó

A kommunikáció befogadója az, akihez az üzenet eljut. Nagyon lényeges, hogy a közlő minél pontosabb ismeretekkel rendelkezzen a vevőről (koráról, neméről, képzettségéről, az adott témában való jártasságáról, előzetes tapasztalatairól, elkötelezettségéről, intelligenciájáról). A befogadó minél alaposabb megismerése elősegítheti, hogy a kommunikátor képes legyen olyan rendszerbe szervezni az átadandó információkat, olyan hangsúlyokat kialakítani a közlésfolyamatban, hogy az általa szándékolt befolyásolás sikeres legyen.

A meggyőzés során a kommunikátor elsődleges célja, hogy a befogadó véleményében, attitűdjeiben és viselkedésében mélyreható és tartós változásokat okozzon. A meggyőzés lépcsőfokai a következők: megértés, elfogadás, azonosulás.

A meggyőzés alapfeltétele, hogy a befogadó a befolyásolására szánt érveket, álláspontokat megértse, majd a már megértett információkat fogadja el, s azonosuljon annak tartalmával, olyannyira, hogy viselkedését is a befolyásoló szándékához igazítsa. Fontos tudni, hogy viselkedésbeli változás nemcsak a befogadó azonosulása során jöhet létre, hanem olyan hatások, kényszerítő erők is okozhatják, amelyek megszűntével a viselkedés visszaáll abba az alaphelyzetbe, mint ahonnan a kényszerítő erők megjelenésekor kiindult.

Viselkedésváltozás az alábbi formákban következhet be:

Behódolás (engedelmesség)

Behódolás akkor jön létre, ha a kommunikátornak hatalma van a befogadók fölött, jutalmazhat vagy büntethet, képes befolyást gyakorolni a viselkedésükre akkor is, ha egyébként semmilyen vélemény- vagy attitűdváltozást nem sikerült elérnie náluk. A meggyőzés hatása behódolás esetén csak addig tart, amíg a befolyást gyakorló kommunikátor a szociális mezőben tartózkodik, illetve míg a befolyását

érvényesíteni tudja velünk szemben. Hatalomként, befolyásoló tényezőként többféle, egymástól erősen különböző dolog is fennállhat, mint például emóció, fizikai kényszer.

Az emóció (szeretet, tetszés) hatására létrejövő viselkedésváltozás csak addig tart, míg a befolyásolt félnél fennáll az a pozitív emóció, ami kiváltotta az engedelmeskedést, az érzés eltűntével a viselkedésváltozás is megszűnik. A fizikai kényszerrel kiváltott viselkedésváltozás szintén csak addig tapasztalható, míg a fizikai kényszer tart, ráadásul a fizikai kényszert erős negatív érzelmek kísérhetik, így a fizikai kényszerítés eszközével élő félnek számolnia kell azzal, hogy amint a befolyásolni kívánt fél feletti hatalma elvész vagy csökken, a viselkedésváltozás megszűnése mellett esetleges megtorlásokra is számítania kell az elszenvedett fizikai és lelki sérelmekért.

Identifikáció (azonosulás)

Akkor beszélünk azonosulásról, ha a befogadók a kommunikátor által közölteket elfogadják, igaznak tartják, azonosulnak vele. A meggyőző kommunikáció leggyakoribb ambíciója az azonosulás. Ha ezt sikerül elérnie, a befogadók a kommunikátor által közölteknek megfelelően fognak véleményt alkotni, érezni, viselkedni még akkor is, amikor a kommunikátor távozik a befogadók által érzékelhető szociális térből, illetve kontrolláló funkciója megszűnik. Az azonosulás és viselkedésmódosulás egészen addig fog tartani, míg egy másik, még hitelesebb közlő fel nem lép.

Interiorizáció (belsővé válás)

Egy érték vagy vélekedés belsővé tétele, interiorizálása, a befolyásra való reagálás legtartósabb, legmélyebben gyökerező formája. Ebben az esetben a befolyásoló személy nagy hitelességgel, tekintéllyel rendelkezik, érzelmileg fontos a befogadók számára, így közléseit nemcsak hogy igaznak fogadják el, de az általa közvetített értékeket beépítik saját értékrendszerünkbe. Ha pedig egyszer bekerült, függetlenedik a forrástól, mint saját érték lép működésbe, így rendkívül ellenálló lesz mindenféle változással szemben. Belsővé vált normáink, értékeink legtöbbjére a szocializációs folyamatban teszünk szert.

Ahhoz, hogy kommunikációnk meggyőző legyen, szükséges átgondolnunk, hogy kikhez, milyen célcsoporthoz mit szeretnénk eljuttatni. Hogy az általunk eljuttatni kívánt információ érthető legyen, az információt a befogadó közeghez kell igazítani. Ennek lépései:

- az információ optimális mennyiségének kiválasztása (a túl sok és a túl kevés információ is félreértésekhez, konfliktusokhoz vezethet),
- az információ tagolása (hangsúlyos kezdés és befejezés, időnként ismétlés),
- az üzenet strukturálása (logikus érvrendszer, előnyök és hátrányok),
- pozitív megerősítés a hallgatóság irányába,
- minél több különböző kommunikációs csatorna felhasználása.[29]

5.2. Konfliktusok kezelése

Az egyének különböző motivációkkal és célkitűzésekkel érvényesítik önmagukat. Ezek a motivációk a fizikai szükségletek kielégítésének alapvető igényétől indulva jutnak el az egyre bonyolultabb és magasabb rendű szociális, kulturális, szellemi igényekig. A kutatók (Maslow alapján) ezeknek a motivációknak különböző szintjeit különítik el.

- Fiziológiai szükségletek: éhség, szomjúság, szexualitás
- Biztonsági szükséglet: fizikai védettség, kiszámíthatóság
- Közösséghez tartozás szükséglete: szeretet, összetartozás, gyengédség
- Elismerés szükséglete: önbecsülés, hírnév, becsvágy
- Kognitív szükséglet: tudás, megértés, megismerés
- Esztétikai szükséglet: szépség, rend, szimmetria
- Önmegvalósítás szükséglete

A társadalmi együttélés alaptétele, hogy az eltérő egyéni igényeket és célokat egyeztetni kell a közös érdekek figyelembevételével. Ez az egyeztetés azonban összeütközésekhez, konfliktusokhoz vezet. A konfliktusok felismerése, tudatosítása és megoldása minden csapatmunka legfontosabb feladata.

Az iskolai konfliktusok kialakulásának feltételei:

- ***versengő légkör, a kooperáció gyengesége***: A versengés erős motiváció. A diákok folyamatosan összemérik képességeiket, tudásukat, teljesítményüket. A játékok többsége is egyének vagy csoportok közötti versengésre épül. De a versengésnek negatív

[29] Kommunikáció, tárgyalástechnika a munkahelyeken, http://www.etosznet.hu/dokumentumok/Kommunik-konfl-targytech0612.doc

következményei is lehetnek. Negatív hatású a versengés, ha a vesztesek megszégyenülnek, ha pl. egy osztályban valaki mindig győztes, mások mindig vesztesek. Harag, frusztráció kísérheti a versengést, ellenfelekből ellenségekké válhatnak a versengő felek.

- ***barátságtalan, bizalmatlan légkör***: A bizalom hiánya, az egymással való szolidaritás gyengesége
- ***az érzelmek kifejezésének lehetősége***: Minden konfliktusnak van érzelmi összetevője is. Az érzelmek erőszakos kifejezésének módja a konfliktusok elmélyülését, kiterjedését eredményezi, míg a kontrollált haragkifejezés csökkenti az újabb konfliktus kialakulásának lehetőségét. Az érzelmek kifejezésének tiltása a feszültségek halmozódásának veszélyét és újabb konfliktusok kialakulásának kockázatát hordozza.
- ***a konfliktusmegoldó képességek gyengesége***: A fiatalok számára a felnőttek a legjelentősebb modellek a konfliktusmegoldás módjait tekintve is. A felnőttek gyakran erőszakosan oldják meg a konfliktusaikat is, emellett jutalmazzák is a gyerekek erőszakos megoldásait.
- ***a kommunikációs képességek gyengesége***: A szegényes, erőtlen kommunikáció félreértések, félreértelmezések forrása. A nem jól kifejezett érzelmek, szükségletek, kívánságok és a másikra való figyelés hiánya, a másik meghallgatásának gyengesége szükségtelen konfliktusok kialakulását segíti elő.

A személyiség egészséges fejlődése esetén az ember a konfliktusból úgy kerül ki, hogy belső egysége, ítélőképessége megerősödik. A konfliktusok során érik, alakul, fejlődik a személyiség. A konfliktusok energiákat mozgósítanak, új lehetőségeket tárnak fel, serkentik a gondolkodást, fokozhatják a kreativitást. A kulcsszó azonban a konfliktus megoldása. A rosszul megoldott konfliktus akadályozza a fejlődést, nehezíti a személy beilleszkedési folyamatát, rombolja, ellenségessé teszi az emberi kapcsolatokat.

A konfliktusok lehetnek:

Valóságos konfliktusok: ténylegesen fennálló ellentétek.

Esetleges konfliktusok: az ellentét mindkét fél számára kielégítő módon megoldható, azonban ennek lehetőségét a felek nem képesek, vagy nem akarják felismerni.

Áthelyezett konfliktus: az ellentét valamely semleges dologra terelődik át.

Átirányított konfliktus: az ellentét valamely más személyre helyeződik át.

Lappangó konfliktus: alapja valamely nem kimondott ellentét.

Álkonfliktus: általában félreértésen alapul.

A helyzetelemzés azért fontos, hogy megakadályozza a téves, feltételezésen alapuló konfliktusok felvállalását. Téves konfliktusokhoz vezethet például a bizalmatlanság vagy a partnerrel szembeni előítélet. Előfordulhat, hogy rosszindulatot vagy valamilyen előre várható magatartást feltételezünk róla, ezért nem helyesen ítéljük meg a cselekedeteit. A téves konfliktusok közé sorolhatjuk azt az esetet is, amikor a feleket egy harmadik fél tudatosan kijátssza egymás ellen. A téves konfliktusok megfelelő kommunikációval, a szükséges információk beszerzésével megelőzhetők vagy kezelhetők. Ha a konfliktusokat jobban megvizsgáljuk, akkor megállapíthatjuk, hogy az általunk konfliktusnak értékelt eseményeknek csak kis része igazán fontos.

40% nem történt meg valójában
30% régen elmúlt
12% nincs rá befolyásunk
10% apróságnak számít
8% lényeges

A konfliktusokat megkülönböztethetjük annak alapján, hogy valóságos alapjuk van, vagy tévedésen, esetleg megtévesztésen alapulnak. Az első lépés, hogy felismerjük, mi a feltételezett konfliktus lényege. Néhány jellemző konfliktus:

- Kommunikációs zavar: a felek eltérő kommunikációs kódjából ered.
- Az egyetlen igazság: a felek saját álláspontjukat megváltoztathatatlannak tartják.
- Önmegvalósítás: az önmegvalósítási szükséglet valamely részét érinti a konfliktus.
- Erőforrás: a rendelkezésre álló erőforrások korlátozottsága miatt alakul ki.
- Kompetencia konfliktus: nem tisztázott a felek rendelkezési jogköre.

A problémamegoldás folyamatának lépései:

- felismerés, diagnózis, analízis
- elvonatkoztatás, hipotézis, megoldási javaslatok
- szintézis, döntés, tudatosítás
- akciótervezés, kivitelezés
- értékelés

5.3. Hatékony konfliktuskezelés

A konfliktus megoldásában a felek kétféle magatartást tanúsíthatnak.

- Ha a saját megoldásukat akarják rákényszeríteni a partnerre, figyelmen kívül hagyva annak törekvéseit, élesedik a konfliktus, a keletkezett konfliktus destruktív.
- A másik út, hogy a felek kölcsönösen figyelembe veszik egymás érdekeit, törekvéseit, és együtt keresik a megoldást a konfliktus feloldására, konstruktív javaslatokat tesznek. Ebben az esetben a konfliktus konstruktív irányba fog elmozdulni.

Magatartásformák	
Konfliktus felvállalása	**Konfliktus elkerülése**
támadó, agresszív	kapituláció, teljes megadás
védekező, agresszív	védekező, elfogadó
bizonytalan, döntésképtelen	menekülés
küldetéses, sorsvállaló	figyelmen kívül hagyás
a megoldás a konszenzus	

A konfliktusok megoldásában alapvető szempont, hogy az egyén mennyire hajlandó saját érdekeit alárendelni a közös célnak, mi az a határ, ameddig hajlandó elmenni önmaga feladásában más érdekek szem előtt tartásával.

Konfliktus-megoldási stratégiák:

A tapasztalatok alapján 5 konfliktus-megoldási stratégia írható le, és az emberek többsége mind az 5 stratégiát alkalmazza, de jellemző, hogy egy-egy ember egy bizonyos stratégiát többször választ, alkalmaz.

- ***Győztes-vesztes stratégia***

A konfliktushelyzetet hatalmi harcként értelmezik, győzelemre, mások legyőzésére törnek. Elképzeléseik, szándékaik erőszakos megvalósítására törekednek.

Előnyös lehet a gyors cselekvést igénylő helyzetekben, veszélyes helyzetek elhárításánál, azokban a helyzetekben, amikor az egyik fél szakértelem, tapasztalat, információs többlet birtokában van.

Hátránya ennek a stratégiának, hogy mindig van vesztes, akinél a legyőzöttség tudata feszültségekkel jár, rombolja az önértékelést és ez újabb és újabb konfliktushelyzet kialakulását indukálja. Egyenlőtlen kapcsolatokban – alá- és fölérendelt helyzetekben – a kisebb hatalommal rendelkező válik vesztessé.

- ***Alkalmazkodó konfliktus-megoldási stratégia***

E stratégia alkalmazói félelemből, kényszerből, esetleg jól átgondolt döntés után a partner céljainak, elgondolásának megvalósítását segítik. Lehet az „alkalmazkodás” kikényszerített is, ez azonban az alkalmazkodó esetében veszélyezteti a harmonikus személyiségfejlődést, és az ön-alárendelést kísérő feszültség máskor, más személyekkel kialakult konfliktusban aránytalanul erős indulati reakciót is kiválthat.

- ***Elkerülő konfliktus-megoldási stratégia***

Amikor az egyik fél bizonytalan a helyzet megítélésében, nincs hatékony eszköze, úgy gondolja, hogy a konfliktus spontán módon megoldódik, esetleg csak időt akar nyerni, akkor a konfrontáció elkerülése a lehetséges választás.

- ***Kompromisszumkereső konfliktus-megoldási stratégia***

A konfliktusban érintettek célja olyan megoldás keresése, amely mindkét fél számára elfogadható. Ez a megoldás az egyenrangú kapcsolatokban kialakuló konfliktusok gyakori megoldási módja. Időt és lehetőséget ad jobb megoldások keresésére, nem rombolja a kapcsolatokat. Sokszor azonban csak rövid ideig nyújt megoldást.

- ***Problémamegoldó győztes-győztes stratégia***

A résztvevők a probléma megoldására törekednek, ahol mindkét fél érdekei, igényei, szándékai, elképzelései figyelmet kapnak. Kölcsönösen biztosítják a másik fél önérvényesítését, vállalva, elfogadva az önalávetést.

Együttműködést, empátiát, toleranciát igényel és feltételez. Mindkét fél elkötelezett a közös megegyezésen alapuló megoldáskeresésre és ennek megvalósítására.

A stratégia során lehetőség nyílik egymás mélyebb megismerésére, a szándékok, igények, elképzelések feltárása során a kapcsolat elmélyülhet, lehetőség nyílik egymás értékeinek felfedezésére.

Konfliktus esetén tapasztalható megoldási módok:

Kompromisszumkeresés (osztozás a várható kimenetelen)

A cél valamilyen kivitelezhető és kölcsönösen elfogadható megoldás találása, amely mind a két felet kielégíti. Olyan alkudozás, mely mindkét fél nyereségét és veszteségét egy kölcsönösen elfogadható szinten rögzíti. Általában azonos, vagy hasonló szinten lévők alkalmazzák. Természetesen a kompromisszum megszületéséhez a résztvevőknek hajlandónak kell mutatkozni saját elképzeléseik megváltoztatására. Időt és lehetőséget ad jobb megoldások keresésére, nem rombolja a kapcsolatokat. Sokszor azonban csak rövid ideig nyújt megoldást.

Elkerülés (nem önérvényesítő, nem együttműködő)

Az egyén nem követi közvetlenül sem a saját szándékát, sem a másik személy szándékát. Abban az esetben alkalmazzuk, ha egy problémát jelentéktelennek vagy átmenetinek gondolunk. Előfordulhat akkor is, ha nem látunk esélyt a szándékaink érvényesülésére, nincs hatékony eszközünk. Ha úgy gondoljuk, hogy a konfliktus spontán módon megoldódik, esetleg csak időt akarunk nyerni, akkor a konfrontáció elkerülése a lehetséges választás.

Alkalmazkodás (együttműködő, nem önérvényesítő)

Az egyik fél saját véleményét, szempontjait alárendeli a másik álláspontjának. A saját álláspont fenntartása nem ér annyit, hogy emiatt a másik felet magukra haragítsák. Megfelelő megoldás lehet, amikor belátjuk, hogy tévedtünk. Hatékonyabb a munka, ha elfogadjuk a jobb javaslatot, tanulunk valakitől. Előfordulhat, hogy a harmónia megőrzése fontosabb, mint az eredeti cél.

E stratégia alkalmazói félelemből, kényszerből, esetleg jól átgondolt döntés után a partner céljainak, elgondolásának megvalósítását segítik. Lehet az „alkalmazkodás" kikényszerített is, ez azonban az alkalmazkodó esetében veszélyezteti a harmonikus személyiségfejlődést, és az ön-alárendelést kísérő feszültség máskor, más személyekkel kialakult konfliktusban aránytalanul erős indulati reakciót is kiválthat.

Versengés (önérvényesítő, nem együttműködő)

Az egyén a saját céljait érvényesíti, mindent felhasznál, hogy nyerő helyzetbe jusson. Az egyén lemond a saját szándékairól, hogy a másik szándékai érvényesülhessenek.

A konfliktushelyzetet hatalmi harcként értelmezik, győzelemre, mások legyőzésére törnek. Elképzeléseik, szándékaik erőszakos megvalósítására törekednek.

Előnyös lehet a gyors cselekvést igénylő helyzetekben, veszélyes helyzetek elhárításánál, azokban a helyzetekben, amikor az egyik fél szakértelem, tapasztalat, információs többlet birtokában van.

Hátránya ennek a stratégiának, hogy mindig van vesztes, akinél a legyőzöttség tudata feszültségekkel jár, rombolja az önértékelést és ez újabb és újabb konfliktushelyzet kialakulását indukálja. Egyenlőtlen kapcsolatokban – alá- és fölérendelt helyzetekben – a kisebb hatalommal rendelkező válik vesztessé.

Problémamegoldás, együttműködés (önérvényesítés és együttműködés)

Arra törekszünk, hogy a másik személlyel együtt találjunk valamilyen megoldást, amely teljesen megfelel mindkettőnk szándékainak. Egy olyan alternatíva keresése, amely mindkét félnek a másik sérelme nélkül megfelel. Kölcsönösen biztosítják a másik fél önérvényesítését, vállalva, elfogadva az önalávetést.

Együttműködést, empátiát, toleranciát igényel és feltételez. Mindkét fél elkötelezett a közös megegyezésen alapuló megoldáskeresésre és ennek megvalósítására.

A stratégia során lehetőség nyílik egymás mélyebb megismerésére, a szándékok, igények, elképzelések feltárása során a kapcsolat elmélyülhet, lehetőség nyílik egymás eddig nem ismert értékeinek felfedezésére.

A tárgyalás olyan kommunikációs technika, amely azt a célt szolgálja, hogy a benne részt vevő ellenérdekeltségű felek közös problémájuk megoldására megtalálják a számukra megfelelő megoldást, közös álláspontot.

A tárgyalást alapvetően befolyásoló tényezők:

- **a résztvevők érdekalapú megosztottsága**

A résztvevőknek az adott kérdés megoldásában más-más lehet az érdeke és az érdekeit szolgáló megoldási javaslata.

- **a résztvevők értékeinek különbözőségei**

A társadalmi, világnézeti értékkülönbségek mellett fontos a tagok eltérő érzékenysége az adott problémával kapcsolatban. Másik meghatározó elem a döntés felelősségéhez, annak következményeihez való viszony, mely az egyes embereknél különböző okok miatt lehet más és más. Aki nem szereti a személyes felelősséget, szívesen szavaz a többséggel.

- **személyes tulajdonságokból adódó eltérések**

A műveltségben és az informáltságban meglévő különbségeken túl számolnunk kell a személyes képességekben meglévő eltérésekkel is (kreativitás, problémamegoldó képesség).

A problémamegoldás sikeressége a tárgyalópartnerek személyes tulajdonságaitól és az adott helyzetben kitűzött céljaiktól függ. Fontos előre megjelölni, hogy mi az elérendő optimális cél, és mi az a minimális cél, amelynek elérése még megfelelő. Ennek érdekében kialakítható a tárgyalási stratégia. Az eredményességet nagymértékben segíti, ha a tárgyalópartner rendelkezik az alábbi tulajdonságokkal:

- önismeret (tudja, mire képes);
- emberismeret (tudja, mit várhat partnerétől, felismeri reakcióit és kezelésük módját);
- testbeszéd, metakommunikáció, rejtett jelentések értelmezése és alkalmazása;
- kommunikációs készség;
- meggyőzési készség (érzelmi és értelmi érvek összegyűjtése, erős és gyenge érvek);
- kompromisszumra való készség, asszertivitás és együttműködés.

A kritikus tárgyalási helyzetek elkerülése és átfordítása, a konfliktuskezelés szintén fontos része az eredményes munkának. Ennek meghatározó elemei a következők:

- a pozíció megvédése,
- a halogatás elkerülése, erőfeszítések a megállapodások megkötése érdekében,
- az indulatok kezelése,
- az eredeti célok szem előtt tartása a személyes küzdelem helyett,
- a lényegtelen kérdések helyett a kulcskérdések középpontba állítása.

A tárgyalás célja a konfliktusok minden résztvevő számára legkedvezőbb megoldása a megfelelő kommunikáció és együttműködés segítségével. A csoportban különböző módszerek lehetnek a többségi és a kisebbségi vélemények képviseletével, a döntés végrehajtásával kapcsolatban.

- Autokratikus: Egyetlen ember, a vezető határozza meg a döntést.
- Demokratikus: A többségi akaratot kifejező döntési mechanizmus, a kisebbség érdekeinek sérelmével járhat.
- Liberális: A kisebbség jogait hangsúlyozó döntési elv, mely a többség érdekeinek esetleges sérelmével is a kisebbség, az egyén szempontjait veszi figyelembe.

A leggyakrabban alkalmazott, mégis sok problémát felvető megoldás a demokratikus döntési mechanizmus. Előnye, hogy a döntés viszonylag gyorsan megszületik és kifejezi a többség akaratát, de a kisebbségben maradók általában nem nyugszanak bele a döntésbe, ami a csoportot destruktív irányba befolyásolhatja. A konszenzusos döntés minden jelenlévő számára elfogadható és támogatható, viszont elérése igen időigényes.

Az egyén csoportban való részvételét, kompromisszumkészségét meghatározó egyik legfontosabb személyiségjegy a konformizmusra való hajlam. A konformitás erejét vizsgálta Solomon Asch 1955-ös kísérletsorozata. Arra keresett választ, hogy a kísérleti személyek mennyire engedelmeskednek a csoport nyomásának.

A válaszreakciók alapján hat magatartásformát különített el.

konformista	**nonkonformista**
A viaszember	A lelkiismeretes
A konfliktus elkerülésének vágya erősebb, mint az igazságérzete. Annyira kicsi az önbizalma, hogy ténylegesen helyesnek érzi a többségi álláspontot.	Az igazságot, a jó megoldást keresi, ezért konfliktust is, felelősséget is vállal.
Alacsony önbizalmú személyiség	Magas önbizalmú személyiség
Nem bízik saját képességeiben, erejében, felkészültségében, ezért inkább csatlakozik a többséghez.	A feladatra orientált személyiség, akit a problémamegoldás vezérel.
Behódoló típus	Individualista
Aláveti akaratát az erősebb egyéniségnek, a hatalommal rendelkezőknek, nem bírja elviselni, hogy deviánsnak tekintsék.	Nagyon erős egyéniség, gyakran meggyőzhetetlen.

A konformizmusra való hajlamunk nem állandó. A valóságban egy-egy szituáció, az adott téma, a vitában részt vevők szaktudása miatt viselkedésünk változhat. Ha adott témában járatlanok, bizonytalanok vagyunk és bízunk mások képességeiben, ők jelenthetik a támpontot döntésünknél, emiatt nő a konformizmusunk. A korábbi vitákban elért sikereink erősítik önbizalmunkat, ezzel együtt erősödik nonkonformizmusunk.

A szakértői környezet a konformizmust, a versenyhelyzet a nonkonformizmust erősíti. Megfigyelhetjük, hogy ha az ellenvéleménynek van támogatója, az azt képviselő nehezebben hódol be. Viselkedésünkre nagy hatással van a csoportban betöltött státuszunk: közepes státusz esetén nagyobb a behódolás esélye, magasabb státusz esetén ez a lehetőség kisebb. Az alacsony státuszú tagnak nincs mit veszítenie, a magas státuszúnak nincs mitől tartania.

5.4. A mediáció[30]

5.4.1. Mi a mediáció?

A mediáció olyan alternatív konfliktuskezelési módszer, melynek során egy független harmadik személy, a mediátor segít abban a feleknek, hogy kidolgozzák a mindenki számára elfogadható megoldást.

- A mediátor a konfliktus szereplői közötti tárgyalást, a felek közötti kommunikációt irányítja. A megbeszélés folyamatát tartja kézben, nem hoz döntést, nem ő oldja meg a konfliktust, nem is javasol megoldásokat.
- A mediáción a konfliktus érintettjei önkéntesen vesznek részt, és megállapodás is csak akkor születik, ha az összes érintett el tudja fogadni azt. Az önkéntesség alapvetően fontos elem ahhoz, hogy a felek elköteleződjenek a kialakult helyzet megtárgyalása, a megoldás keresése, illetve a közösen kidolgozott megállapodás betartása mellett.
- A folyamat bizalmas, az ott elhangzott információkat sem a felek, sem pedig a mediátor nem viszik ki a megbeszélésről, másoknak nem beszélnek róla.

Tulajdonképpen ez a mediáció legegyszerűbb definíciója, ezek a legfontosabb jellemzői. A következőkben nézzük meg kicsit részletesebben, hogy hogyan is jutnak el idáig a felek, mi történik ott, és mire jó az egész folyamat. Amint azt korábban láthattuk, a konfliktus elmérgesedése során a felek között egyre nehezebb a kommunikáció, egy adott ponton igazából már szóba sem állnak a másikkal, és megoldás hiányában nagy feszültségek közepette távolodnak el egymástól, szegregálódnak. A konfliktus mélyülése során érdemes minél hamarabb használni a mediációt, de még akkor is meg lehet próbálkozni vele, ha a felek már nem állnak szóba egymással. Ehhez azonban mindenképpen szükség van arra, hogy a felek akarják a megállapodást, hajlandóak legyenek részt venni a mediáción. Akkor van esély a sikerre, ha az érintettek annak ellenére, hogy az adott pillanatban nem tudnak hatékonyan kommunikálni egymással, fontosnak tartják, hogy megoldást keressenek a problémára, és nem akarnak bírósághoz fordulni, nem tudnak jobb módszert elképzelni, mint hogy maguk keresik a megoldást a mediátor segítségével.

A mediáció során a felek a már megszokott stratégiáikat, módszereiket használják, és egy pozicionális tárgyalási folyamatban versengenek, igyekeznek legyőzni a másikat. A mediációs folyamat legfontosabb célja, hogy a pozicionális tárgyalást érdekalapú tárgyalássá sikerüljön átalakítani, és ebben a mediátor nagyon sokat segíthet a feleknek. Eszközeinek segítségével igyekszik bizalomteli légkört kialakítani, amiben a felek érdekeire, szükségleteire helyeződik a hangsúly.

A konfliktusok alapvető jellemzője az, hogy a kialakult helyzet rossz az érintetteknek, ezen szeretnének változtatni, szeretnék jól érezni magukat. Olyan helyzetre vágynak a jövőben, ami jobb, működőképesebb a mostaninál. Az érzelmi szükségletek és érdekek azt mutatják meg, hogy mire van szükségük a konfliktusban érintetteknek a jobb, működőképes jövőbeli állapotban. Mi az, ami fontos nekik az adott helyzetben, amitől a jövő élhető lesz számukra, mi az, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy jól érezzék magukat. Ennek feltérképezése érdekében a mediátor egyik legfontosabb célja a folyamat során, hogy a gyakran bántó, sértő megjegyzések mögött rejlő érdekek a felszínre kerüljenek. Kinek mire van szüksége, mi az, ami nagyon fontos neki? A megoldáshoz nem szükséges, hogy közösek legyenek ezek az érdekek, de jól meg kell fogalmazni, mindenkinek meg kell érteni és el is kell fogadni azokat. A sajátomat és a másokét is. Nagyon sokszor a saját érdekek megfogalmazásához, tisztázásához is szükség van a mediátorra.

Miközben az érdekek, szükségletek tisztázódnak, megváltozik a felek közötti kommunikáció, a versengést, a győzelem igényét felváltja a tisztázás, a megértés, a megoldás irányába tett erőfeszítés. A megfogalmazott érdekek, érzelmi szükségletek mentén tudnak aztán hatékonyan megoldásokat keresni a problémákra. Mindezekből az is következik, hogy a mediáció jövőorientált konfliktuskezelési módszer: működő megoldást keres, amitől a felek jobban érzik magukat. Nem feladata, hogy igazságot osszon, megkeresse a felelősöket, bizonyítson valamit, ami a múltban történt. Természetesen a múlt eseményei is részei a mediációnak, de a múlt feldolgozásának célja az érdekek, szükségletek megfogalmazása, megértése és elfogadása. Általában időben is kevesebbet foglalkozik a mediáció a múlttal, mint a folyamat többi részével.

[30] Mediáció – Az egyezségteremtés művészete (Interaktív tréning program kézikönyve – Partners Hungary Alapítvány) Budapest, 2011.

5.4.2. A kapcsolatfelvétel

A mediációs folyamat elindítása gyakran a legnehezebb része a problémamegoldásnak. Miközben a mediáció révén megoldott esetek magas aránya köztudott, addig kevésbé ismert az a kijózanító tény, hogy a mediáció első szakaszába mindössze az esetek 25 %-ában sikerült bevonni a feleket a különböző mediációs szolgáltatóknak. Az alapprobléma természetesen az, hogy a feleket nehéz rábírni arra, hogy részt vegyenek bármilyen mediációs folyamatban. Például gyakori eset, hogy a vita már jogi útra terelődött, de a felek különböző mértékben vannak felkészülve a perre, és ezért egyikük vagy másikuk nem érzi magát késznek egy tárgyalási folyamatra.

A kapcsolatfelvételi szakasz általában azzal kezdődik, hogy az egyik fél megfogalmazza az igényét a mediációra. Ezt a szándékát jelezheti a másik félnek vagy a konfliktuskezeléssel foglalkozó intézménynek. Ha az utóbbinak jelez, akkor az intézmény dolgozójának mélyrehatóan elemeznie kell, hogy melyik a legjobb stratégia a felek tárgyalóasztalhoz ültetéséhez. Ennek formája lehet egy kötetlen indító találkozóra szóló meghívás akár a kezdeményező fél, akár az intézmény részéről. Jóllehet a konfliktuskezelő tudja leghatásosabban képviselni a mediáció ügyét, tudomásul kell vennie, hogy a kapcsolatfelvétel gyakran nem hozza meg a várt eredményt.

MÓDSZEREK ARRA, HOGY A MEDIÁCIÓT EREDMÉNYESEN JAVASOLJUK VALAKINEK:

- meghallgatás (szükség esetén megadni a jelentkezőnek a lehetőséget, hogy elmondja a problémáját)
- a mediáció önkéntességének hangsúlyozása (ne erőltessük, de bátorítsuk a részvételt)
- egy semleges harmadik fél segítségének megajánlása a megoldás megtalálásához
- a mediáció bizalmas természetének hangsúlyozása
- annak hangsúlyozása, hogy a mediátor nem dönt a felek helyett. Ha megállapodnak, az az általuk megfogalmazott értelmezésen, feltételeken, elvárásokon alapul, a ”saját” megoldásuk lesz.
- A résztvevőknek 2-3 órát kell szánniuk a mediációra, tehát van idő kidolgozni a megoldást.
- A felek elégedettek, vagy elégedetlenek lehetnek a bíróság döntésével, de nem tudják kontrollálni a kimenetelt. A mediációban viszont ők hozzák létre az eredményt.
- Ha nem tudnak megállapodni, folyamodhatnak más eljáráshoz (bírósághoz is).
- Realitásvizsgálat, azaz annak megkérdezése, hogy milyen más lehetőség jön szóba a megoldáshoz.
- A mediáció idő- és költségtakarékos megoldás (gyorsabb, olcsóbb, mint a bírósági per).

5.4.3. A mediáció kereteinek meghatározása

A mediáció rugalmas folyamat. A feleknek már a mediáció kezdeti szakaszában különböző problémákat kell megoldaniuk, részben egymás, részben a mediátor segítségével.

KI LEGYEN A MEDIÁTOR?

Annak érdekében, hogy a mediátor személye valamennyi fél számára elfogadható legyen, az olyan jelöltnek van esélye, akit mindenki semlegesnek, a problémák megértésében kompetensnek és a mediációs folyamatot ismerőnek fogad el. A mediációt vonakodva fogadó feleket befolyásolhatja a mediátor presztízse, szakmai felkészültsége.

KI FIZETI A MEDIÁTORT?

A felek általában egyenlő arányban viselik a mediáció minden költségét, de a vonakodó fél meggyőzésének eszköze lehet, ha a másik fél felajánlja az első találkozások díjának teljes térítését.

TITOKTARTÁS A MEDIÁCIÓBAN?

A mediáció bizalmas folyamat, csak a felek és meghatalmazottaik vesznek részt azon, és az elhangzottakat bizalmasan kezelik. Miután az általános gyakorlat a titkosság, ettől eltérni csak közös megállapodással lehet.

A KÉRDÉSEK MILYEN KÖRÉT ÉRINTSE A MEDIÁCIÓ?

A felek egyes kérdésekben néha csak azzal a feltétellel hajlandóak a mediálást elfogadni, ha bizonyos más kérdések nem kerülnek említésre. Például egy férj kijelentheti azt, hogy a válási mediációban csak addig vesz részt, amíg a felesége a mediáció során nem akar a másik kapcsolatáról vitát folytatni. A vonakodó fél meggyőzésénél eszköz lehet a tárgyalásra kerülő kérdések korlátozása.

KI VEGYEN RÉSZT A MEDIÁCIÓBAN?

A mediátornak előzetesen fel kell mérnie, hogy kik azok, akiknek szükséges részt venniük a folyamatban. A feleknek választóvonalat kell húzniuk azok között, akiket érinthetnek a mediáció során születő döntések, és azok között, akiknek pozíciójuknál fogva jelen kell lenniük a döntés meghozatalánál. Kevesebb ember könnyebben jut egyezségre, feltételezve, hogy megvan a felhatalmazásuk a döntés meghozatalára. Sok szereplő esetén azt a kérdést, hogy a felek képviseleti rendszerben vesznek-e részt a folyamatban vagy sem, előzetesen tisztázni kell. Ugyancsak meg kell állapodniuk a feleknek abban, hogy mi lesz az egyes résztvevők szerepe a mediáció során.

Ha a felek mindegyike beleegyezik, akkor jogi képviselők is jelen lehetnek a tárgyaláson, de semmiképpen sem helyettesíthetik az érdekelt feleket.

A MEDIÁCIÓBA – LEHETŐSÉG SZERINT – AZT VONJUK BE:

- aki valamennyire érti a vitás kérdés lényegét,
- akinek van valamelyes tárgyalási készsége,
- aki tudja az érzelmeit kontrollálni,
- és mindenképpen vonjuk be azt, aki utólag veszélyeztetheti a megállapodás betartását, ha nem vesz részt a folyamatban.

5.4.4. A mediáció jellemzői

- önkéntes, bizalmas folyamat, nincs külső döntéshozó a folyamatban, az érintettek maguk dolgozzák ki a mindenki számára elfogadható megállapodást,
- a mediátor nem oldja meg a konfliktust, nem ad tanácsot, megoldási javaslatot, a folyamatot irányítja, ügyel a keretek betartására,
- a mediáció a felek összeültetésével feloldja a szegregációt,
- nem a múltra, hanem a jövőre fókuszál,
- segít az érzelmeket kifejezni, megbeszélni, a másik fél érzelmeit megérteni és elfogadni,
- a vádakat, panaszokat állításokká, szükségletekké, érdekekké fogalmazza át,
- a pozicionális tárgyalást érdekalapú tárgyalássá alakítja,
- a versengés helyett az együttműködés, a „nyertes-nyertes” dinamika jellemzi,
- a pozitívumokat erősíti, pozitív irányultságú,
- a mediátor a tárgyalás menetének kézbentartásával és az alapszabályokkal kezeli az indulatokat, konstruktív kommunikációt alakít ki,
- a megállapodás aprólékosan szabályozza a kereteket, a jövőbeni viselkedést, tennivalókat, és ezzel fokozatosan építi fel a bizalmat, javítja a felek kapcsolatát, együttműködését.

5.4.5. A mediáció szakaszai

A mediációs ülés szakaszai

A mediációs ülés egymástól 6 jól elkülöníthető szakaszra osztható. Ezek a következők:

1. Első szakasz: Bevezetés, az ülés megnyitása
2. Második szakasz: Megszakítás nélküli idő
3. Harmadik szakasz: Eszmecsere: a megértés fejlesztése
4. Negyedik szakasz: A megállapodás kidolgozása
5. Ötödik szakasz: A megállapodás megírása
6. Hatodik szakasz: Lezárás

A mediációs folyamat, az egyes szakaszok legfontosabb célja

1.) A folyamat ismertetése 2.) Az adott konfliktus ismertetése 3.) Egymás szempontjainak megismerése

4.) A megállapodási lehetőségek kialakítása 5.) A megegyezés megírása 6.) Lezárás

AZ EGYES SZAKASZOK CÉLJA

Első szakasz: Bevezetés

- a hangnem kialakítása, a folyamat és az alapszabályok ismertetése, az elvárások megvitatása.

Második szakasz: Megszakítás nélküli idő

- megadni a feleknek a lehetőséget, hogy mindenki saját szemszögéből ismertesse a problémát,
- a mediátor összefoglalja a vitapontokat és ellenőrzi azok helyességét.

Harmadik szakasz: Eszmecsere

- a másik fél szempontjainak megismerése, hogy jobban megértsék a konfliktust,
- a múlt helyett jövőbe tekintés.

Negyedik szakasz: A megállapodás kidolgozása

- a lehetőségek kialakítása,
- a lehetőségek vizsgálata megvalósíthatóságuk alapján.

Ötödik szakasz: A megállapodás megírása

- Kötelezettségvállalás a megegyezés betartására
- Emlékeztető az egyezség főbb pontjaira
- A későbbiekben felmerülő félreértések kizárása

Hatodik szakasz: Lezárás

- A felek erőfeszítésének megköszönése
- A mediáció eredményeinek áttekintése és a nyomonkövetési eljárás ismertetése
- Az ülés hivatalos lezárása a pozitívumok kiemelésével

6. Egy kis jogászkodás[31]

6.1. Értelmező szótár

6.1.1. Bűncselekmény[32]

Bűncselekmény az a szándékosan, vagy ha a Btk. az adott bűncselekmény esetén a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli, gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli. A Btk. megfogalmazásában társadalomra veszélyes cselekmény az a tevékenység vagy mulasztás, amely a Magyar Köztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait sérti vagy veszélyezteti.

Cselekményen nem csupán aktív magatartás (tevés) értendő, vannak olyan bűncselekmények is, amelyek nem-tevéssel, mulasztással követhetőek el. A bűnösség magában foglalja a szándékosságot, a gondatlanságot és az úgynevezett szándékon túli eredményt is. A bűnösség ebben az értelemben nem azonos az eljárásjogi bűnösséggel, amikor bíróság a vádlottat bűnösnek mondja ki egy meghatározott bűncselekmény elkövetése miatt. A bűnösség magában foglalja a szándékosságon és a gondatlanságon túl azt a követelményt is, hogy az elkövetővel szemben ne álljon fenn úgynevezett büntethetőségi akadály. A bűncselekmények absztrakt módon veszélyesek a társadalomra, azonban a konkrét cselekmény elbírálása során a büntető ügyekben eljáró hatóságoknak és bíróságnak minden esetben vizsgálniuk kell, hogy az adott magatartás egyáltalán veszélyes-e, illetve, hogy milyen fokban veszélyes a társadalomra. A társadalomra veszélyességet kizárhatják a törvényben meghatározott okok, így a jogos védelem, a végszükség, az elöljáró parancsa, valamint a jogelmélet által kimunkált okok, így a hivatali kötelesség teljesítése, a sértett beleegyezése, a megengedett kockázatvállalás, az orvosi kötelezettség teljesítése, a házi fegyelmi jog gyakorlása stb. A büntetni rendeltség lényegét úgy értjük, hogy csak olyan magatartás tekinthető bűncselekménynek, amit a törvény büntetendő cselekményként megfogalmaz, és amire büntetés kiszabását rendeli. A bűncselekmény fogalmának a bűnösség, a társadalomra veszélyesség és a büntetni rendeltség együttes feltételei, ha ezek közül bármelyik hiányzik: nem jön létre bűncselekmény.

6.1.2. Bűnösség[33]

A bűnösségen alapuló felelősség a magyar büntetőjog egyik alapelve. A bűnösség – a szándékosság vagy a gondatlanság – az általános törvényi tényállás szükségképpeni eleme.

A mai magyar jogelmélet egy komplex bűnösség-fogalmat követ. Eszerint a bűnösség az elkövető és az ő cselekménye, illetve a cselekmény társadalomra veszélyes következményei közötti pszichés viszony, amelynél fogva a cselekmény elkövetése neki felróható (pszichikai és normatív elemek egysége).

A büntetőjogi értelemben vett bűnösség több elemet ölel fel. Ezek a megfelelő életkor, a beszámítási képesség, a szándékosság, a gondatlanság és az elvárhatóság (bűnösségre vezető motivációs hiba).

A megfelelő életkor a cselekmény elkövetésekor betöltött 14. életévet jelenti, a gyermekkorú személy ugyanis nem büntethető. (A 14 és 18 év közötti fiatalkorú igen, de megítélése enyhébb.)

A beszámítási képesség két elemből tevődik össze. Egyrészt az tartozik ide, hogy az elkövető előre látja magatartása társadalomra veszélyes következményeit (felismerési képesség), másrészt, hogy képes arra, hogy e felismerésnek, illetve az akaratának megfelelően cselekedjen (akarati képesség).

6.1.3. Büntetendőség[34]

Valamely emberi magatartás büntetni rendeltsége a jogalkotó értékítéletét közvetíti a társadalom felé az adott magatartás kapcsán. Ezt az értékelő folyamatot folytatja a büntető-igazságszolgáltatás egy konkrét elkövető egyedi cselekménye viszonylatában.

Ahhoz, hogy egy magatartásra a törvény büntetés kiszabását rendelje, meg kell felelnie bizonyos feltételeknek.

- A magatartás ki kell, hogy merítse valamely bűncselekmény törvényi tényállását.
- Fontos, hogy ne létezzen olyan ok, mely a cselekmény jogellenességét kizárná, ne álljon fenn jogszabály engedélye, a sértett beleegyezése vagy hivatásbeli kötelezettség teljesítése.

[31] Gratzer Gábor–Sövényházy Edit–Szabó Henrik: Bűnmegelőzési jó tanácsok. Korona Kiadó, Budapest, 2010.
[32] https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/Buntetojogi_alapfogalmak_buncselekmeny20091202.html?ugy=buncselekm.html#topicissue
[33] uo.
[34] uo.

6.1.4. Bűncselekmények kategóriái [35]

A bűncselekményeket súlyuk szerint két kategóriába sorolhatjuk: bűntett vagy vétség. A bűnösség formáját, illetve a cselekményre kiszabható büntetés mértékét veszi figyelembe a törvény. Mind az elkövető, mind a cselekmény társadalomra veszélyességét értékelik. A törvényi szabályozás kapcsán a bűncselekmény enyhébb vagy súlyosabb formája számtalan esetben jelentőséggel bír:

- a kiszabható büntetések körében (a vétségekre enyhébb büntetési tételkereteket állapít meg a törvény),
- a próbára bocsátás lehetőségének meghatározásánál,
- a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának feltételes felfüggesztése kapcsán a próbaidő hosszánál,
- a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási fokozatainál (vétség esetén fogház – kivéve, ha az elkövető visszaeső –, bűntett esetén börtön vagy fegyház),
- a mentesítésnél.

A bűntett

A törvény szerint bűntett az a szándékosan elkövetett bűncselekmény, amelyre a törvény kétévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés kiszabását rendeli el. Minden más bűncselekmény vétség. Fontos tudni, hogy e tekintetben nem annak van jelentősége, hogy a bíróság a konkrét elkövető esetében milyen büntetést szabott ki, hanem hogy a törvény által a bűncselekmény elkövetése esetére meghatározott büntetések felső határa hány év.

A vétség

Vétségnek minősül minden gondatlanságból elkövetett cselekmény.

A szándékosan elkövetett cselekmények abban az esetben tartoznak ide, ha a törvény által kilátásba helyezett büntetési tétel felső határa kettő év vagy ennél rövidebb (azaz egy évig terjedő) szabadságvesztés, vagy valamilyen más főbüntetés (például közérdekű munka vagy pénzbüntetés).

6.1.5. Bűncselekmény elkövetője – önálló tettes, társtettes és közvetett tettes [36]

Tettes az, aki a bűncselekmény törvényi tényállását megvalósítja. Attól függően, hogy a tettes egyedül vagy mással együtt tevékenykedik, beszélhetünk önálló, illetve társtettességről. A jelenlegi törvényi szabályozás szerint bűncselekmény alanya

- a 14. életévét betöltött személy. A megfelelő életkornak a cselekmény elkövetésekor kell fennállnia. A gyermekkorú személy nem büntethető, a 14 és 18 év közötti fiatalkorú igen, de cselekményei megítélése enyhébb.
- legalább korlátozott beszámítási képességgel rendelkező személy. A beszámítási képesség felismerési és akarati képességből tevődik össze. A felismerési képesség lényege, hogy az elkövető képes cselekménye jogellenes vagy a Btk. szóhasználatával „társadalomra veszélyes” következményeinek felismerésére. Az akarati képessége révén pedig arra is képes, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék.
- természetes személy. Mivel hazánkban a jogi személy fizikailag a valóságban nem létezik, ezért nem lehet bűncselekmény alanya. Fontos tudni, hogy bár a jogi személy büntetőjogi felelőssége kizárt, de 2001. óta lehetőség van a jogi személlyel szemben büntetőjogi intézkedések alkalmazására.

Önálló tettes

Önálló tettes az, aki a bűncselekmény törvényi tényállását megvalósítja. Egyszerűbb kifejezést használva aki maga „követi el” a bűncselekményt. Az önálló tettes saját testi erejét, valamilyen tárgyi eszközt vagy állatot is felhasználhat a bűncselekmény elkövetéséhez. Például önálló tettes az is, aki másnak úgy okoz testi sértést, hogy a kutyáját „ráuszítja”.

A törvény a bűncselekmények legtöbbjénél nem ír elő semmilyen egyéb feltételt a tettessé váláshoz. Vannak olyan cselekmények, amelyek tettese csak meghatározott személyes kvalifikáltsággal rendelkező személy lehet (különös bűncselekmények). Ilyen „különös” bűncselekmények például, amelyeket csak hivatalos személyek, vagy csak katonák követhetnek el tettesként.

[35] https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/Buntetojogi_alapfogalmak_buncselekmeny20091202.html
[36] https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/Buntetojogi_alapfogalmak_elkovetok20091202.html?ugy=felbujto.html

Közvetett tettes

A közvetett tettes egy másik személyt használ fel a bűncselekmény elkövetésére. A bűncselekményt ténylegesen elkövető személy nem vonható a cselekményért felelősségre, mert vele szemben valamilyen büntethetőséget kizáró ok áll fenn.

Ezek:

- a gyermekkor (a közvetett tettes a bűncselekményt olyan személlyel valósíttatja meg, aki annak elkövetésekor a 14. életévét nem töltötte be.);
- a beszámítási képesség hiánya (a közvetett tettes a bűncselekményt olyan személlyel valósíttatja meg, akinek a beszámítási képessége annak elkövetésekor hiányzik, mivel kóros elmeállapotú vagy az akaratát megtörő kényszer vagy fenyegetés hatása alatt álló).
- a tévedésben levés (a bűncselekményt megvalósító személynek nincs tudomása róla, hogy bűncselekményt követ el, és ezt a tévedést a közvetett tettes idézte elő).

Társtettes

A társtettesek a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását egymás tevékenységéről tudva, közösen valósítják meg, azonos alaptényálláshoz kapcsolódóan szándékegységben cselekednek. A szándékegység hiányában a társtettesség akkor sem valósul meg, ha az elkövetők együttes cselekménye váltja ki az eredményt. Például két személy véletlenül egyszerre követ el betöréses lopást ugyanabba az üzemcsarnokba, amely akkora, hogy nem észlelik egymás jelenlétét, és tulajdonítanak el onnan különféle dolgokat. Hiába történt mindkét tettes bűncselekménye térben és időben egyszerre, mégsem lesznek társtettesek, mivel hiányzik a szándékegység.

Az összetett cselekményeknél a szándékegység megléte mellett a társtettességhez az is elegendő, ha az egyik elkövető csak az egyik, míg a másik csak a másik elkövetési magatartást fejti ki. Ha valaki azért fogja le a sértettet, hogy társa közösülni tudjon vele, megvalósítják a társtettesként elkövetett erőszakos közösülés bűntettét.

Ha az elkövetők társtettesség esetén az alapcselekményre vonatkozóan szándékegységben cselekszenek, előfordul, hogy valamelyikük más vagy súlyosabb bűncselekményt valósít meg, mint amire szándékuk eredetileg irányult. Mennyiségi túllépés esetén az elkövető ugyanannak a cselekménynek egy súlyosabban minősülő alakzatát valósítja meg, minőségi túllépés esetén egy másik bűncselekményt követ el. Példával megvilágítva: két személy megbeszéli, hogy betörnek egy lakásba, és eltulajdonítják az ott található értékeket, úgy gondolják, hogy műszaki berendezések, illetve egy kevés arany lehet ott, a várható hasznot pár millió forintra becsülik. Elkövetik a bűncselekményt, az egyik társtettes kutatás közben egy mondjuk 100 millió forint értéket meghaladó gyémántra bukkan, amit gyorsan elrejt társa elől, és ezen túl közösen eltulajdonítanak 100 000 forint értékű aranyékszert is. Függetlenül attól, hogy a másik személy nem tudott a rendkívül értékes gyémántról, mindkét társtettes dolog elleni erőszakkal, különösen nagy értékre elkövetett lopásért felel.

Ha azonban a fenti cselekmény közben a lakásban lakó hazaér, az egyik társtettes ennek hatására felhagy a cselekménnyel, a másik azonban a sértettet megöli, a cselekményt abbahagyó társtettes lopásért, míg társa nyereségvágyból elkövetett emberölésért felel. Persze, ha mindketten úgy döntenek, hogy megölik a hazaérkező sértettet, fennmarad a szándékegység, és mindkettejük terhére megállapítható a nyereségvágyból elkövetett emberölés bűntette.

A társtettesség jelentősége, hogy azt a bíróság súlyosító körülményként vesz figyelembe.

6.1.6. Bűnismétlés[37]

A bűnismétlésnek bizonyos eseteihez a jog súlyosabb következményeket fűz, ezeket az eseteket gyűjtőfogalommal visszaesésnek hívhatjuk. A súlyosabb jogkövetkezmények a büntetés kiszabása körében jelentkeznek. A visszaesők nem vagy csak szűk körben bocsáthatóak – büntetésük meghatározott részének letöltését követően – feltételes szabadságra, velük szemben a bíróság eleve súlyosabb büntetést szab ki, nem, illetve csak kivételesen indokolt esetben enyhíthetik a büntetésüket, illetve a büntetés-végrehajtás szigorúságát stb.

[37] uo.

A visszaesők

A törvény értelmében akkor minősül valaki visszaesőnek, ha a korábbi szándékos bűncselekménye miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és e büntetés kitöltésétől vagy annak végrehajthatósága megszűntétől az újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

A különös visszaesők

A különös visszaesők mindkét alkalommal ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményt követtek el.

Ugyanolyannak akkor minősül egy bűncselekmény, ha ugyanazon törvényi tényállásba ütközik. Abban a kérdésben, hogy mikor minősül egy bűncselekmény hasonlónak, maga a törvény ad iránymutatást.

A többszörös visszaesők

A többszörös visszaesők körébe a már a törvény előtt többször állt, általában bűnözői életmódot folytató személyek tartoznak. Ezért a törvény ehhez a visszaesői minőséghez még súlyosabb jogkövetkezményeket fűz. A visszaesés általános feltételein túl a többszörös visszaesővé válás kritériuma az is, hogy korábban már mint visszaesőt ítéljék az illetőt végrehajtandó szabadságvesztésre, és az újabb bűncselekménye olyan szándékos bűncselekmény legyen, amelyet a törvény szabadságvesztéssel fenyeget és az elkövetésig három év nem telt el a legutolsó büntetésétől.

Erőszakos többszörös visszaesők

Erőszakos többszörös visszaeső az a többszörös visszaeső, aki mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követ el.

6.1.7. Bűnmegelőzés

Minden olyan intézkedés és beavatkozás, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése, az állampolgárok biztonságérzetének minőségi javítása, történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést előidéző okok hatásának mérséklésével, vagy a sértetté válás megelőzésével.

6.1.8. Bűnösség – Szándékosság, gondatlanság és hanyagság[38]

A bűnösségnek két fő formája van: a szándékosság illetve a gondatlanság.

Mind a szándékosságnak, mind a gondatlanságnak van úgynevezett objektív vagy más szóval tudati oldala, illetve szubjektív vagy más szóval érzelmi oldala. Fontos ismét utalni a már korábban leírtakra, hogy minden bűncselekmény értelemszerűen elkövethető szándékosan, azonban a gondatlan bűnösség csak akkor állapítható meg, ha a Btk. az adott bűncselekmény tényállásának leírásánál ezt a körülményt kifejezetten megemlíti.

Szándékosan követi el a bűncselekményt, aki magatartásának következményeit kívánja, vagy e következményekbe belenyugszik. Gondatlanságból követi el a bűncselekményt, aki előre látja magatartásának lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában; úgyszintén az is, aki e következmények lehetőségét azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja.

A szándékosság tudati oldala, hogy az elkövetőnek előre kell látnia cselekménye következményeit. Szándékos emberölés tettesének a tudatában a cselekmény elkövetése előtt megjelenik a sértett halála, tehát rá kell gondoljon a következményekre. A tolvaj tudatában megjelenik a dolog elvétele, az ittas vezető, még mielőtt beül az autójába, rágondol, hogy ivott, tisztában vele, hogy gépjárművet fog vezetni. A szándékosság tudati oldalának tehát a lényege a rágondolás, hogy a tettes tudatában jelenjenek meg a bűncselekmény törvényi tényállásában meghatározott elemek. Persze nem arról van szó, hogy végezzen bűncselekmény-tani elemzést, hanem csak arról, hogy legyen tisztában az emberölés esetén azzal, hogy más életét kívánja kioltani, a lopás esetén az elvenni szándékozott dolog idegen voltával, az ittas vezetés esetén az alkoholfogyasztás tényével. A szándékosság tudati oldala a cselekmény következményeinek a kívánása, ezt nevezzük egyenes szándéknak, vagy a következményekbe való belenyugvás (a következményekkel szembeni közömbösség), ezt nevezzük eshetőleges szándéknak. A szándékosság két formájának a büntetés kiszabása során van jelentősége, az egyenes szándék súlyosabb megítélés alá esik.

A gondatlanságnak is két típusa van, mint azt láttuk. A tudatos gondatlanság esetén az elkövető a cselekmény lehetséges következményeit látja előre. A hangsúly a lehetségesen van, mivel aki a cselekménye konkrét, egzakt következményeit látja előre (a másik emberbe a kés beleszúrását, a számára idegen dolog elvételét), annak a cselekménye nem lehet gondatlan, legalább eshetőleges szándékkal

[38] https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/Buntetojogi_alapfogalmak_buncselekmeny20091202.html?ugy=szandekgondatl.html#topicissue

cselekszik. A tudatos gondatlanság érzelmi oldala a könnyelmű bizalom. Itt különbséget kell tenni az alapos, az alaptalan és a könnyelmű bizalom között. Aki a cselekmény lehetséges következményeit előre látja, azonban alapos okból bízik ezek elmaradásában, nem követ el bűncselekményt. Például a sebész orvos műtét közben előre látja, hogy az adott műtéti mozdulat akár a beteg halálát is okozhatja, azonban az bevett műtéti eljárás, a szakmai szabályoknak megfelel, és adott körülmények között nem is tehet mást, nyilván nem vonható felelősségre, hiszen a szakmai kötelezettségét teljesíti. Könnyen belátható, hogy senki sem végezne például orvosi, rendőri vagy tűzoltói munkát, ha felelősséggel tartozna azokért a cselekményekért, amelyeket szakmai feladatai körében hajt végre, még akkor sem, ha pontosan tisztában volt ezek lehetséges következményeivel. A teljesen alaptalan bizalom kizárja a lehetséges következmények előrelátását. Aki a következmények elmaradásában teljesen alaptalanul bízik, az tudati oldalon a cselekmény konkrét következményeit látja előre, és érzelmi oldalon legalábbis belenyugszik a következményekbe, azaz nem utasítja el azokat. Könnyelműen az bízik a cselekménye lehetséges következményeinek az elmaradásában, aki tapasztalataiban, ügyességében, képességeiben, vélt vagy valós ismereteiben bízva cselekszik, de érzelmileg mindenképpen elutasítja a következményeket.

A hanyag gondatlan nem látja előre cselekménye lehetséges következményeit, mivel a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja. A hanyag gondatlanságnak is van objektív és szubjektív oldala, de értelemszerűen nem a következmények előre látása és az ezekhez való érzelmi irányultság. A hanyagság objektív oldala az objektív gondossági kötelezettség. Az objektív gondossági kötelesség több, mint az általános, mindenkitől elvárható gondosság. Tartalmát jogszabályok, írott és íratlan foglalkozási szabályok, munkaköri leírások határozzák meg. Mindenkinek tisztában kell lennie azzal, hogy olyan tevékenységet folytat, amelynek szakmai szabályai vannak, ez független a képzettségtől, az iskolai végzettségtől és a szakismeretektől. Ha valaki gépjárművet vezet, házfalat rak, épületet bont, heggeszt, de ha csak barkács kisgépet használ a vezetői engedély, illetve a mestervizsga meglététől függetlenül az adott szakma szabályait be kell tartania, és nem hivatkozhat arra, hogy ezeket nem ismerte. A hanyagság szubjektív eleme a gondossági kötelesség tanúsítására való képesség. E követelménynek nem tesz eleget, aki szakmai, foglalkozási szabályok hatálya alatt áll, és úgy kezd neki a tevékenységnek, hogy nem képes ezeknek eleget tenni. Például az orvos úgy kezd neki a műtétnek, a pilóta úgy száll fel a repülőgéppel, hogy ittas, de elég az is, hogy az előző este alaposan leittasodott, vagy csak nem kellően pihente ki magát stb.

A szándékon túli bűnösség: az eredményhez, mint a bűncselekmény minősítő körülményéhez fűzött súlyosabb jogkövetkezmények akkor alkalmazhatók, ha az elkövetőt az eredmény tekintetében legalább gondatlanság terheli.

Bizonyos bűncselekmények esetén a törvényi tényállás eredményt tartalmaz, ezeket a bűncselekményeket eredmény-bűncselekményeknek nevezzük. Az emberölés esetén a bűncselekmény eredménye a halál beállta, mindaddig, amíg a sértett nem hal meg, csak kísérletről beszélhetünk. Csalás bűncselekmény esetén az eredmény a kár bekövetkezése. Csalást az követi el, aki mást jogtalan haszonszerzés végett tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart, és ezzel kárt okoz. Ha a tettes a sértettet tévedésbe ejtette, de végül az erre rájön, és nem adja át például a kért készpénzt, nem beszélhetünk befejezett csalásról. Bizonyos bűncselekmények esetében az eredmény a bűncselekmény minősítő körülménye, súlyosabban minősülő esete. Több közlekedési bűncselekmény (például a közúti veszélyeztetés) alapeseti eredménye a veszély okozása. Befejeződik a közúti veszélyeztetés, amikor valaki a közúti közlekedés szabályainak megszegésével más vagy mások életét vagy testi épségét közvetlen veszélynek teszi ki. A testi sértés alapesetben befejezett, ha valaki másnak szándékosan sérülést vagy betegséget okoz. Mindkét előbb említett bűncselekmény súlyosabban büntetendő, ha a cselekmény például maradandó fogyatékosságot vagy halált stb. okoz. Ezek eredmények, amelyek okozásáért az elkövető felelősséggel tartozik, ha az alapesetre kiterjedő (veszély, sérülés vagy betegség okozása) szándékosság mellett ezekre csak a gondatlansága terjed ki. Tipikus példa: az egyik ember sérülés okozásának a szándékával bántalmazza a másikat, ennek során meglöki, a sértett a radiátorba üti a fejét és meghal, ebben az esetben a tettest a halálos eredmény tekintetében csak gondatlanság terhelte, így nem emberölésért, hanem halált okozó szándékos testi sértésért terheli felelősség.

6.1.9. Bűnpártolás[39]

A bűnpártoló segítséget nyújt egy olyan személynek, aki bűncselekményt követett el, anélkül, hogy ebben előzetesen megállapodtak volna. Csak abban az esetben felel az elkövető, ha az alapbűncselekményt befejezték vagy annak elkövetését megkezdték, azaz megkísérelték. Fontos, hogy

[39] https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/ 410006/420012/ Buntetojogi_alapfogalmak_buncselekmeny20091202.html

az alapcselekmény elkövetője a bűnpártoló későbbi támogató magatartásáról az alapbűncselekmény elkövetése előtt nem tudhat, ha az ugyanis előzetesen tudomással bírna róla, és a segítségnyújtást előzetesen megígérné, a bűncselekmény bűnsegédje lenne.

Bűnpártolás vétségét követi el és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki anélkül, hogy a bűncselekmény elkövetőjével az elkövetés előtt megegyezett volna

- segítséget nyújt ahhoz, hogy az elkövető a hatóság üldözése elől meneküljön,
- a büntetőeljárás sikerét meghiúsítani törekszik,
- közreműködik a bűncselekményből származó előny biztosításában.

Bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki a bűnpártolást haszonszerzés végett követi el.

A büntetés bűntett miatt öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűnpártolást különösen súlyos állam elleni bűncselekményekkel, emberöléssel, emberrablással, terrorcselekménnyel, légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítésével vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető katonai bűncselekménnyel kapcsolatban követik el, valamint ha hivatalos személy (például: országgyűlési képviselő, köztisztviselő, bíró, ügyész, rendőr stb.) eljárása során követi el.

A hivatalos személyek kivételével, nem büntethető az, aki anélkül, hogy ebben előzetesen megállapodtak volna, hozzátartozója számára nyújt segítséget ahhoz, hogy a hatóság üldözése elől meneküljön.

6.1.10. Bűnrészesség – Felbujtás és bűnsegély[40]

A bűnrészesség esetei a felbujtás és a bűnsegély. A büntetőjogban részességnek nevezzük azt az esetet, amikor valakinek a cselekménye valamilyen formában kapcsolódik a bűncselekményhez, de ő maga nem valósítja meg a törvényi tényállás egyetlen elemét sem. A részesség mindig szándékos magatartás, és csakis egy szándékos alapcselekményhez kapcsolódhat, amelynek legalább a kísérleti szakig el kell jutnia, tehát a tettesnek meg kell kezdenie a bűncselekmény elkövetését. A részesekre is a tettesekre megállapított büntetési tételt kell alkalmazni, a gyakorlatban azonban általában enyhébben büntetik a bűnsegédet. A részesség fajtája a felbujtás és a bűnsegély. A legfontosabb különbség közöttük, hogy a felbujtás szándékkiváltó, míg a pszichikai bűnsegély szándékerősítő hatású.

A felbujtás

Felbujtó az a személy, aki valaki mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír. A rábírás módja közömbös, akár szóban, akár írásban megvalósulhat. Nagyon fontos azonban, hogy e rábeszélésnek nem általánosságban, hanem egy térben és időben pontosan meghatározott bűncselekményre kell vonatkoznia. Általános felhívás nem felbujtás. Például a bűncselekmények elkövetésének puszta népszerűsítése nem felbujtás. A felbujtásnak konkrétnak kell lennie. Nem szükséges, hogy a felbujtó konkrétan megmutassa a tettesnek, hogy ezt az egy meghatározott gépkocsit kell feltörnie, de legalább azt kell, hogy közölje vele, hogy törjön fel egy vagy két, de megahatározott gépkocsit. Pusztán annak a közlése, hogy „szerintem jó dolog gépkocsikat feltörni", vagy annak bizonygatása, hogy milyen egyszerű és kifizetődő dolog a gépkocsifeltörés, nem felbujtás. Az ilyen közlések, tanácsolgatások bűnsegélyként értékelhetőek, ha ezek hozzájárultak ahhoz, hogy a tettesben a szándék kialakuljon a bűncselekmény elkövetésére.

A bűnsegély

A bűnsegéd a bűncselekmény elkövetéséhez nyújt szándékosan segítséget, amely fizikai vagy pszichikai lehet. Fizikai segítséget akkor nyújt az elkövető, ha a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges vagy azt megkönnyítő feltételeket biztosítja, így ha valamilyen dolgot, például elkövetési eszközt (fegyver) vagy a végrehajtást lehetővé tévő igazolványt ad az elkövetőnek.

A pszichikai bűnsegély a bűncselekmény elkövetésére való felhívás, ajánlkozás, vállalkozás, segítség felajánlása, feltéve, hogy a tettesben nem ezek alakítják ki a bűncselekmény elkövetésének a szándékát, azaz nem szándékkiváltó hatású. A pszichikai bűnsegély szándékerősítő hatású, a tettesben vagy társtettesekben kialakult a bűncselekmény elkövetésének a szándéka, a bűnsegéd ezt erősíti. Tippeket ad, esetleg a bűncselekmény elkövetése után segítséget helyez kilátásba, hogy a tettest ne fogják el stb. Lényeges azonban, hogy sem a felbujtó, sem a bűnsegély nyújtója a bűncselekmény elkövetésében nem vehet részt, cselekményük a bűncselekmény tényállási elemeire nem terjedhet ki, azon kívül marad.

[40] https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/Buntetojogi_alapfogalmak_elkovetok20091202.html?ugy=felbujto.html

6.1.11. Büntetések

Büntetések: a szabadságvesztés, a közérdekű munka, a pénzbüntetés, a foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás, a kiutasítás.

Mellékbüntetések: a kitiltás, a közügyektől eltiltás.

6.1.12. Büntethetőség

A magyar törvények alapján 18 éves kor a nagykorúság határa, de már 14 éves korunktól büntethetőek vagyunk.

6.1.13. Elterelés[41]

Az elterelés jogintézménye a Btk. 283. §-ban megfogalmazottak szerint speciális büntethetőséget megszüntető ok, amit szokás „büntetés helyett terápiának" vagy kvázi-kötelező kezelésnek is nevezni.

A büntetőeljárásról szóló törvény 2006. július 1-jén hatályba lépett módosítása következtében a büntetőeljárás nyomozási szakaszában is lehetővé vált a nyomozás felfüggesztése azzal a bűnelkövetővel szemben, akinek cselekménye vagy személye a Btk. 283. §-ában írt feltételeknek megfelel, és önként már alávetette magát a szükséges – egészségi állapotának megfelelő – 6 hónapos kezelésnek.

A jelenleg hatályos szabályozás alapján azzal a visszaélés kábítószerrel bűncselekményt elkövető személlyel szemben van mód a nyomozás felfüggesztésére, majd a hat hónapos egészségügyi ellátás vagy szolgáltatás befejezését követően az eljárás megszüntetésére, aki csekély mennyiségű kábítószert saját használatra termeszt, előállít, megszerez vagy tart, illetve aki a jelentős mennyiséget el nem érő mennyiségű kábítószert saját használatára termeszt, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, és végezetül azzal a kábítószerfüggő személlyel, aki az előbbi bűncselekménnyel összefüggésben kétévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő más bűncselekményt követ el.

6.1.14. Fiatalkorú

Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem. Ez pedig azt is jelenti, hogy súlyos bűncselekmény elkövetéséért fiatalkorúak börtönébe is kerülhet vagy javítóintézeti nevelést is kiszabhatnak rá.

6.1.15. Jogképesség, cselekvőképesség, korhatárok

Jogképesség:

A jogképesség azt jelenti, hogy valaki jogok és kötelezettségek alanya lehet. Hazánkban minden természetes személy (ember) jogképes. A jogképesség az életkorra, nemre, fajra, nemzetiséghez vagy felekezethez tartozásra tekintet nélkül egyenlő. A jogképességet korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis, tehát a jogképességéről senki sem mondhat le, az természetes személy esetében nem korlátozható. A jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásának időpontjától kezdve illeti meg. A fogamzás időpontjának a születéstől visszafelé számított háromszázadik napot kell tekinteni, bizonyítani lehet azonban, hogy a fogamzás korábban vagy később történt. A születés napja a határidőbe beleszámít. Jogképesek bizonyos társadalmi és gazdálkodó szervezetek. Ezek jogképessége a bíróság általi elismeréssel, bejegyzéssel jön létre. Az ilyen szervezeteket jogi személyeknek nevezzük. A jogi személyek jogképessége annyiban korlátozott, hogy bizonyos jogok és kötelezettségek alanyai nem lehetnek. Ezek olyan jogok és kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva csak az emberhez köthetők. Például csak természetes személy (ember) köthet házasságot, lehet szülő stb. Egyébként a természetes és a jogi személy jogképessége között nincs különbség.

Cselekvőképesség:

Hazánkban mindenki cselekvőképes, akinek cselekvőképességét a törvény nem korlátozza vagy nem zárja ki. A cselekvőképesség lényege, hogy a jogképes természetes vagy jogi személy maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot, azaz saját nevében, saját tetteivel jogok és kötelezettségek alanya lehet. A cselekvőképességet korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis, így a jogképességhez hasonlóan senki sem mondhat le cselekvőképességéről sem.

Kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve, ha házasságot kötött. A házasságkötés nem jár a nagykorúság megszerzésével, ha a házasságot a bíróság a cselekvőképesség hiánya vagy a kiskorúság miatt szükséges gyámhatósági engedély hiánya miatt nyilvánította

[41] Rácz József (szerk.): Rendészeti ismeretek a kábítószer-problémával kapcsolatban. IRM, OBmB, ETO-PRINT, Budapest, 2009.

érvénytelennek. A nagykorú cselekvőképes, kivéve, ha a bíróság a cselekvőképességét korlátozta vagy kizárta. Korlátozottan cselekvőképes az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét már betöltötte és nem cselekvőképtelen. Ebből következik, hogy aki tizennegyedik életévét nem töltötte be, cselekvőképtelen. A korlátozottan cselekvőképes kiskorú nyilatkozatának érvényességéhez – ha jogszabály kivételt nem tesz – törvényes képviselőjének beleegyezése vagy utólagos jóváhagyása szükséges. Ha a korlátozottan cselekvőképes kiskorú cselekvőképessé válik, maga dönt a függő jognyilatkozatainak érvényességéről.

A korlátozottan cselekvőképes kiskorú a törvényes képviselőjének közreműködése nélkül is

- tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja (például a megfelelő gyámhatósági engedély birtokában házasságot köthet, amely nagykorúságot is eredményez),
- megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket (bizonyos termékeket, bizonyos értékben megvásárolhat a boltban, például elintézhet egy kisebb élelmiszervásárlást, de nem vehet meg egy plazma televíziót),
- rendelkezik munkával szerzett keresményével; keresménye erejéig erre kötelezettséget vállalhat (például a nyári szünidőben szerzett keresetével szabadon rendelkezhet, ebből megvásárolhatja akár az előbb említett plazma televíziót is),
- megköthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez (tipikusan ilyen az ajándékozás).

A törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes kiskorú nevében eljárhat, és maga is tehet jognyilatkozatokat, kivéve azokat, amelyeknél a jogszabály a korlátozottan cselekvőképes kiskorú saját nyilatkozatát kívánja meg, illetve amelyek a munkával szerzett keresményre vonatkoznak.

Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét nem töltötte be.

Cselekvőképtelen az a tizennegyedik életévét már betöltött kiskorú is, akit a bíróság cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett. A cselekvőképtelen kiskorú jognyilatkozata semmis; nevében a törvényes képviselője jár el. Nem lehet semmisnek tekinteni a cselekvőképtelen kiskorú által kötött és már teljesített csekély jelentőségű szerződéseket, amelyek megkötése a mindennapi életben tömegesen fordul elő, és különösebb megfontolást nem igényel. A cselekvőképtelen kiskorú is megköthet bizonyos, a mindennapi életben tömegesen előforduló ügyletet, például vásárolhat élelmiszert, azzal a feltétellel, hogy azonnal teljesedésbe megy az ügylet, magyarul kifizeti az ellenértéket.

Fontos szabály, hogy a törvényes képviselőnek a kiskorú személyét és vagyonát érintő jognyilatkozata megtétele során a korlátozott cselekvőképességű, illetve az ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen kiskorú véleményét figyelembe kell vennie.

Korhatárok áttekintése:

E tankönyvben több esetben találkozhattak az életkori határokkal kapcsolatos magyarázatokkal. Itt összefoglalva mutatjuk be az egyes életkori határokat és a hozzájuk kapcsolódó legfontosabb joghatásokat, mivel ezeket gyakran még jogban jártasak is összekeverik.

- Tizenkettedik életév alatti életkor: kizárólag büntetőjogi természetű életkorhatár. Bizonyos bűncselekmények esetében a tizenkettedik életévét be nem töltött kiskorú védekezésre képtelennek tekintendő. Ez részben azt jelenti, hogy ha bizonyos erőszakos bűncselekményeknél a védekezésre képtelen sérelmére való elkövetés súlyosabban büntetendő, a tettes e minősített esetért felel, ha a cselekményt tizenkét évnél fiatalabb sérelmére valósítja meg. Az erőszakos közösülés és a szemérem elleni erőszak, és bizonyos súlyos bűncselekmények esetében az alapeseti tényállás a sértett védekezésre képtelen állapotának a kihasználásával történő elkövetés. Ez azt jelenti, hogy ha a tettes tizenkét évet be nem töltött személlyel folytat bármilyen szexuális cselekményt, még abban az esetben is erőszakos közösülésért vagy szemérem elleni erőszakért felel, ha a sértett a szexuális együttlétbe beleegyezett, vagy akár azt kezdeményezte.
- Kiskorú: az, aki a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve, ha házasságot kötött. E fogalom elsősorban polgári jogi tartalommal bír. A kiskorú tizennégy éves kora előtt cselekvőképtelen, 14 és 18 éves kora között korlátozottan cselekvőképes, hacsak a bíróság nem helyezte cselekvőképességet kizáró gondnokság alá. E fogalomnak büntetőjogi jellegzetességei is vannak: bizonyos bűncselekmények csak kiskorúak sérelmére követhetők el, ilyen például a kiskorú veszélyeztetése. Néhány bűncselekmény esetén minősített eset a kiskorú sérelmére történő elkövetés. Nagyon fontos, hogy a kiskorú fogalmat soha ne keverjük össze a

gyermekkorú és a fiatalkorú fogalmakkal, mivel ezeknek kizárólag bűncselekménytani jelentősége van, és kizárólag bűncselekmény, vagy büntetőjogi tényállást megvalósítókkal szemben értelmezhető, szemben a kiskorúval.

- Gyermekkor: büntethetőséget kizáró ok. Nem büntethető, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be.
- Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem. Ebben az esetben, szemben a kiskorúsággal, irreleváns, hogy a fiatalkorú adott esetben házasságkötéssel nagykorúságot szerzett-e vagy nem. (A fiatalkorúakkal kapcsolatos rendelkezésekről külön pont szól)
- Felnőtt korú: aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennyolcadik életévét betöltötte. Itt érdemes megjegyezni, hogy bizonyos kedvezmények vonatkoznak a fiatal felnőttekre, egyebekben a felnőttekre a büntetőjog általános szabályai vonatkoznak. (Így például életfogytig tartó szabadságvesztés csak azzal szemben szabható ki, aki a bűncselekmény elkövetésekor huszadik életévét betöltötte.)
- Az egészségügyről szóló törvény rendelkezései alapján fontos szerepe van a tizenhatodik életévnek is, mivel e kort betöltő kiskorút az egészségügyi ellátás során megilleti az egészségi állapotával, az elvégzendő beavatkozásokkal, a gyógykezeléssel kapcsolatos teljes körű tájékoztatáshoz, illetve az önrendelkezéshez való jog.

6.1.16. Jogszabályok (törvény, rendelet)

A jogszabályok alapvetően abban különböznek az általános szabályoktól (erkölcs, illem), hogy azokat az állam valamely, erre az alkotmányban kifejezetten feljogosított szerve (országgyűlés, állami szervek) alkotja, és az abban foglaltakat akár kényszer alkalmazásával is betartatja. A jogszabályok (törvények, rendeletek) betartása minden állampolgárnak vagy az ország területére érkezőnek kötelező. Minden törvény jogszabály, de nem minden jogszabály törvény.

Azt, hogy ki alkothat jogszabályt és milyen formában, Magyarországon az Alkotmány határozza meg. A jelenleg hatályos alkotmányunk az Alkotmányról szóló 1949. évi XX. törvény. Az alkotmány törvény, amelyet az Országgyűlés minősített többséggel, a képviselők 2/3-ának szavazatával fogad el, így az Országgyűlés 2011. április 18-án elfogadta a Magyarország Alaptörvényéről szóló törvényt. Ezért az alábbiakban a hatályos és az új jogalkotási szabályok alapjait is ismertetjük.

A jelenleg hatályos alkotmány értelmében a jogszabály lehet törvény vagy rendelet. Törvényt csak az Országgyűlés alkothat, mégpedig egyszerű (a jelen lévő képviselők felének igenlő szavazatával), illetőleg minősített többséggel (a jelen lévő képviselők 2/3-ának igenlő szavazatával, alkotmány vagy alkotmánymódosítás esetén az összes megválasztott képviselő 2/3-ának igenlő szavazatával). Rendeletet törvény felhatalmazása alapján, e felhatalmazásban pontosan rögzített terjedelemben a Kormány (kormányrendelet) és a kormány tagjai (miniszterelnök és miniszterek) alkothatnak. Rendeletet alkothatnak még az önkormányzatok a helyi életviszonyok szabályozására, az önkormányzati rendelet törvénnyel, kormányrendelettel és miniszteri rendelettel nem lehet ellentétes. Törvényben meghatározott feladatkörében külön felhatalmazás nélkül rendeletet adhat ki a Magyar Nemzeti Bank elnöke, továbbá törvényben kapott felhatalmazás alapján a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének, illetve a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóságnak az elnöke. E három szerv esetében, az elnök távollétében, az elnök által előre meghatározott elnök-helyettes is adhat ki rendeletet saját nevében.

Az új Alaptörvény értelmében az egyszerű törvénytől megkülönböztetjük az úgynevezett sarkalatos törvényt. A sarkalatos törvények azok, amelyek az Alaptörvényben ilyen módon kerültek meghatározásra (például: a köztársasági elnök jogállásról szóló törvény, vagy a minisztériumok felsorolásáról szóló törvény, illetve a rendőrségről, ügyészségről szóló törvények stb.). A sarkalatos törvényeket az Országgyűlés minősített többséggel fogadja el.

A Kormány rendeletet alkothat törvényben nem szabályozott kérdésben, vagy törvény felhatalmazása alapján. Törvény felhatalmazása alapján rendeletet alkothatnak a Kormány tagjai (miniszterelnök és miniszterek), illetve a Magyar Nemzeti Bank elnöke. Az Országgyűlés sarkalatos törvényben a végrehajtó hatalom körébe tartozó egyes feladat- és hatáskörök ellátására és gyakorlására önálló szabályozó szerveket hozhat létre. Az önálló szabályozó szerv vezetőjét a miniszterelnök vagy – a miniszterelnök javaslatára – a köztársasági elnök nevezi ki sarkalatos törvényben meghatározott időtartamra. Az önálló szabályozó szerv vezetője kinevezi helyettesét vagy helyetteseit. Az önálló szabályozó szerv vezetője az önálló szabályozó szerv tevékenységéről évente beszámol az Országgyűlésnek. Az önálló szabályozó szerv vezetője törvényben kapott felhatalmazás alapján,

sarkalatos törvényben meghatározott feladatkörében rendeletet ad ki, amely törvénnyel, kormányrendelettel, miniszterelnöki rendelettel, miniszteri rendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes. Az önálló szabályozó szerv vezetőjét rendelet kiadásában az általa rendeletben kijelölt helyettese helyettesítheti. A helyi közügyek szabályozására az önkormányzatok rendeletet alkothatnak.

A jogszabályok egymáshoz való viszonyát az úgynevezett jogforrási hierarchia határozza meg. Ennek lényege, hogy az alkotmánnyal törvény nem lehet ellentétes, valamint a rendelet a törvénnyel szintén nem helyezkedhet szembe. Ha az alacsonyabb szintű jogszabály mégis ellentétes a magasabb szintűvel, ez önmagában megalapozza annak alkotmányellenességét, és ezért az Alkotmánybíróság megsemmisíti azt.

6.1.17. Közbiztonság

A közbiztonság a társadalmi együttélés rendjének adott időszakban és helyen jogilag szabályozott olyan tényleges helyzete, amelyben az emberek élete, személye, javai és jogai biztosítottak az illetéktelen támadástól.

6.1.18. Közbiztonságra különösen veszélyes eszköz

- az olyan szúró- vagy vágóeszköz, amelynek szúróhosszúsága vagy vágóéle a 8 cm-t meghaladja, továbbá a szúróhosszúság vagy a vágóél méretétől függetlenül a dobócsillag, a rugóskés és a szúró-, vágóeszközt vagy testi sérülés okozására alkalmas egyéb tárgyat kilövő készülék (különösen: íj, számszeríj, francia kés, szigonypuska, parittya, csúzli);
- a jellegzetesen ütés céljára használható és az ütés erejét, hatását növelő eszköz (különösen: ólmosbot, boxer);
- a lánccal vagy egyéb hajlékony anyaggal összekapcsolt botok, nehezékek;
- az olyan eszköz, melyből a szem és a nyálkahártyák, illetve a bőrfelület ingerlésével támadásra képtelen állapotot előidéző anyag permetezhető ki (gázspray);
- az olyan eszköz, amely az utánzás jellege és méretarányos kivitelezése miatt megtévesztésre alkalmas módon hasonlít a lőfegyverre (lőfegyverutánzat);
- az olyan eszköz, amely elektromos feszültség útján védekezésre képtelen állapot előidézésére alkalmas (elektromos sokkoló).

6.1.19. Közterületi bűncselekmény

A közterületi bűncselekmény nem jogi fogalom, mivel az ott elkövethető jogsértések nagy része más helyszínen is megvalósulhat. A bűncselekményt az elkövetés helyszínének közterületi jellege határozza meg. A közterületen bekövetkezett bűncselekmény vagy szabálysértés hosszabb időszakra is képes negatívan befolyásolni a biztonságérzetet.

6.1.20. Mediáció[42]

A súlyos bűncselekmények elkövetőjével szemben az államnak szigorúan kell eljárnia, a kevésbé súlyos bűncselekmények elkövetőivel szemben viszont alternatív megoldásokat célszerű keresni. A közvetítői eljárás, a mediáció egy konfliktuskezelő módszer, amelyet a legkülönfélébb vitás helyzetek megoldása érdekében lehet alkalmazni (pl. szomszédsági, családi, párkapcsolati, gazdasági viták). Legfontosabb jellemzője, hogy két vagy több fél vitájában a felek önkéntes beleegyezésével egy semleges harmadik fél (mediátor, közvetítő) jár közben. A mediátor független és pártatlan, segít tisztázni a konfliktus természetét, segít olyan megoldást találni, amely mindkét fél számára kielégítő. A megegyezés feltételeiről és a megállapodás tartalmáról nem a közvetítő, hanem a felek döntenek. A közvetítői eljárás illeték- és díjmentes szolgáltatás.

A mediációt 2007-től már a büntetőeljárásokban is lehet alkalmazni, gyorsabb, az eljárás szereplőinek a bírósági eljárásnál nagyobb szerepet adó, őket egyenrangú félként kezelő folyamat, és amelynek sikere esetén a sértett jóvátételt kap, a büntetőeljárás pedig befejeződhet. A Büntetőeljárásról szóló törvény (1998. évi XIX. tv.) 221/A. §-a szerint közvetítői eljárás alkalmazható bizonyos személy elleni, közlekedési és vagyon elleni bűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban, ha a cselekmény ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő, és az elkövető a nyomozás során beismerő vallomást

[42] http://www.kih.gov.hu/alaptev/partfogo/mediacio

tett. A mediáció több esetben kizárt, például, ha a bűncselekmény halált okozott, vagy ha az elkövető többszörös visszaeső.

A közvetítői eljárást a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén mind az elkövető, illetve védője, mind a sértett, illetve ügyvédje önként kezdeményezheti. Az ügy közvetítői eljárásra utalásáról szóló döntést minden esetben az ügyész vagy a bíró hozza meg. Ezért a rendőrségen, vagy az eljárás ügyészi szakaszában szükséges írásban jelezni, ha valamelyik érintett az ügyben mediációt szeretne kérni. A mediáció során a mediátor segítségével minden félnek lehetősége van elmondani, hogy hogyan érintették a történtek, az elkövető felelősséget vállalhat tettéért, bocsánatot kérhet, és a felek megállapodhatnak a cselekménnyel okozott sérelem jóvátételében. A mediátor a megállapodást a helyszínen írásba foglalja, és azt mindenki aláírja. A mediátor ellenőrzi a megállapodásban foglaltak teljesítését, és erről beszámol az ügyésznek vagy a bírónak.

A megállapodás sikeres teljesítése esetén a büntetőeljárást a cselekmény súlyossága szerint vagy megszüntetik, vagy a bíró a büntetés kiszabásánál korlátlan enyhítést alkalmazhat, tehát bármilyen enyhe büntetést alkalmazhat. Fontos, hogy ezek a következmények csak a közvetítői eljárásban született megállapodások esetén alkalmazhatóak. Ha nem jött létre megállapodás, vagy azt a felek nem teljesítik, a büntetőeljárás a rendes menetében folytatódik tovább.

A büntető ügyekben folytatott közvetítői eljárásban a Pártfogó Felügyelői Szolgálat e feladatra kiképzett munkatársai, valamint a KIMISZ-szel (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálata) e feladatra szerződött egyes ügyvédek járnak el mediátorként. Az eljárás ügyvéd közvetítő esetében is ugyanaz, mint pártfogó közvetítők esetében.

6.1.21. Pártfogó felügyelet[43]

A pártfogó felügyelet célja, hogy az ügyészség vagy bíróság által alkalmazott intézkedés vagy büntetés próbaideje/tartama alatt, az elkövető ellenőrzésével és támogatásával csökkentse a bűnismétlés veszélyét. Magyarországon a pártfogó felügyelet járulékos jellegű, valamely más büntetéshez vagy intézkedéshez kapcsolódik.

A pártfogó felügyelet sajátossága a magatartási szabályok előírása. A magatartási szabályok egy része jogszabályban meghatározott, általános magatartási szabály például, hogy a pártfogolt képessége szerint dolgozzék vagy tanuljon, és törvénytisztelő életmódot folytasson.

6.1.22. Társas elkövetés – Csoportos elkövetés, bűnszövetség, bűnszervezet[44]

Csoportos elkövetés

A csoportos elkövetés lényege, hogy az elkövetésben legalább három személynek kell részt vennie. A bűncselekményt egyidejűleg, együttesen valósítják meg, de nem szükséges sem az előzetes megállapodás, sem a szervezettség. Ha egy fiatal a diszkóból hazafelé menet verekedik az utcán valakivel, és mellette bekapcsolódik még két személy, akkor csoportosan követik el a garázdaságot.

A csoportos elkövetés megállapításához nem feltétel, hogy a sértett észlelje az elkövetők kapcsolatát. Ha ketten valakitől pénzt követelnek, és a tőlük távolabb álló harmadik személy is az elkövetőkhöz tartozik, az sem szükséges, hogy részt vegyen a pénz elvételében, megvalósulhat a csoportos elkövetés, ha pszichikai bűnsegélyt tanúsít.

A csoportos elkövetés több bűncselekmény esetén minősítő körülmény, mint például a hivatalos személy elleni erőszaknál, a rablásnál vagy a kifosztásnál.

A bűnszövetség fogalma

A bűnszövetség a társas elkövetés olyan speciális formája, amely legalább két elkövető legalább két bűncselekmény közös elkövetésére irányuló megállapodását, és az ennek alapján történő bűnelkövetést értékeli. Bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezetten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet.

A szervezett elkövetés azt jelenti, hogy a felek előzetesen megállapodnak a cselekmények elkövetésében, felosztják egymás közt a szerepeket, megtervezik a végrehajtás körülményeit, s újabb hasonló bűnelkövetési lehetőségeket keresnek.

[43] http://www.kih.gov.hu/alaptev/partfogo/tevekenyseg/pf

[44] https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/Buntetojogi_alapfogalmak_elkovetok20091202.html?ugy=felbujto.html

A bűncselekmények egy részénél, így vagyon elleni bűncselekményeknél, lőfegyverrel vagy lőszerrel illetve robbanóanyaggal vagy robbantószerrel visszaélés esetén minősítő körülmény a bűnszövetségben való elkövetés.

Bűnszervezet

A bűnszervezet: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése. A bűnszervezet általában hierarchikusan felépített, alá-fölérendeltségi viszonyok hatják át. Jellemző rá az egyirányú információáramlás, a tagok szervezet iránti teljes lojalitása.

A szervezett bűnözés elleni harc egyik eszköze, hogy minden esetben, ha az elkövető az ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett szándékos bűncselekményt bűnszervezetben követi el, a bűncselekmény büntetési tételének felső határa a kétszeresére emelkedik. A törvény egyéb következményeket is fűz a jogintézményhez, így az ilyen alakzat megléte esetén: az elkövető feltételes szabadságra nem bocsátható, a büntetés végrehajtása nem függeszthető fel, a szabadságvesztés-büntetést már akkor is fegyházban kell végrehajtani, ha kétévi vagy ennél súlyosabb büntetésre ítélik, illetve arra a vagyonra, amelyet az elkövető a bűnszervezetben való részvétele idején szerzett, vagyonelkobzást kell alkalmazni.

Üzletszerűség

Üzletszerűen követi el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik. Nem társas elkövetéssel kapcsolatos fogalom, de jellege miatt ide tartozik. Az üzletszerűség több, elsősorban vagyon elleni bűncselekmény minősített (súlyosabban büntetendő) esete, mint például lopás, sikkasztás, csalás stb.

6.1.23. Tevékeny megbánás

Nem büntethető, aki a személy elleni, közlekedési vagy vagyon elleni, háromévi szabadságvesztéssel nem súlyosabban büntetendő bűncselekménnyel okozott kárt a sértettnek közvetítői eljárás keretében megtérítette, vagy a bűncselekmény káros következményeit egyéb módon jóvátette.

A büntetés korlátlanul enyhíthető személy elleni, közlekedési vagy vagyon elleni bűncselekmények esetében, ha az elkövető az ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekménnyel okozott kárt a sértettnek közvetítői eljárás keretében megtérítette, vagy a bűncselekmény káros következményeit egyéb módon jóvátette.

6.1.24. Utógondozás[45]

Az utógondozás célja, hogy a szabadságvesztésből szabadulónak, illetve a javítóintézeti nevelésből elbocsátottnak a társadalom védelme érdekében, az ismételt bűnelkövetés megelőzése céljából segítséget nyújtson a reintegrációhoz és az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtéséhez. 2003 óta az utógondozás már a szabadulás várható időpontja előtt hat hónappal megkezdődik. A segítségnyújtás a szabadulás után is folytatódhat, ha azt a volt elítélt a szabadulás után kéri.

A pártfogó felügyelő többek között segít a lakhatási kérdések megoldásában, a munkahelykeresésben, iratok beszerzésében és egyéb hivatalos ügyek elintézésében. A pártfogó az utógondozottat a szolgálattal együttműködő egyházi, karitatív vagy egyéb szervezetekhez irányíthatja, indokolt esetben kis összegű segélyben részesítheti. Az utógondozás egyszerre szolgál szociális és bűnmegelőzési célokat is, mivel a visszaesés egyik fő oka a fenti viszonyok rendezetlensége és a kilátástalanság érzése, amelyen a pártfogó az utógondozott közreműködése mellett változtatni képes. Az utógondozás másik fontos területe a terhelt családjának felkészítése az elítélt visszafogadására.

[45] http://www.kih.gov.hu/alaptev/partfogo/tevekenyseg/ug

6.2. Fiatalkorú bűnelkövetők[46]

6.2.1. A büntetőjogi felelősségre vonás kritériumai

A Büntető törvénykönyv szerint fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 14. életévét már betöltötte, de a 18.-kat még nem. A büntethetőség tehát a 14. születésnapot követő nap 0 órájától áll be, míg az általános szabályok alkalmazására a 18. születésnapot követő nap 0 órájától van lehetőség.

Abban az esetben, ha a fiatalkorú a bűncselekményt részben gyermekként, részben fiatalkorúként valósította meg, azon részcselekményekért, melyek gyermekkorára esnek, felelősségre nem vonható. Ha a fiatalkorra eső részcselekmények önmagukban elegendőek valamely törvényi tényállás megvalósulásához, ezért már a fiatalkorú felelni fog. Eredmény-bűncselekmények esetén, ha az elkövetési magatartás még gyermekkorra, az eredmény realizálódása már fiatalkorra tevődik, az adott bűncselekményért felelősségre nem vonható.

Ez a logika kicsit módosulva jelenik meg a fiatalkor, illetve a felnőttkor határán. Ha a személy részben fiatalkorúként, részben felnőttként követte el a cselekményt, azért teljes egészben felelni fog az általános rendelkezések szerint azzal, hogy a büntetés kiszabása során részbeni fiatalkori elkövetése enyhítő körülményként értékelendő.

Az adott életkori határokon kívül a büntetőjogi felelősségre vonás egyéb speciális feltételét a törvény nem határozza meg. Így az alannyá válás általános kritériumain túl – mint a beszámítási képesség és a természetes személyi lét – nincs szükség erkölcsi-értelmi fejlettség avagy belátási képesség meglétére. A garanciális elveknek megfelelően a büntetőjogi beavatkozás alapja a fiatalkorú bűnösen megvalósított büntetendő cselekménye.

6.2.2. Speciális elvek

A fiatalkorúakkal szembeni megközelítésből adódóan a velük szemben alkalmazandó szankció kapcsán a törvény speciális alaptételként jelöli meg, hogy annak elsősorban nem a megtorlás vagy a generális prevenció a célja, hanem az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjék és a társadalom hasznos tagjává váljék. Ebből az elvi tételből az is kiderül, hogy a speciális prevenció alapvető eszköze a fiatalkorúak vonatkozásában a nevelés. Ennek nem csak a büntetés kiszabása során, az adott szankció kiválasztásakor kell előtérbe kerülnie, hanem az egész büntetőeljárást át kell hatnia. Ezt több nemzetközi egyezmény is rögzíti, mint pl. a Gyermekek jogairól szóló 1989. évi ENSZ egyezmény – amelyet hazánk is ratifikált és az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki –, vagy az ENSZ-nek a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó minimum szabályai, az 1985-ös ún. "Pekingi szabályok".

További speciális rendelkezésként rögzíti a törvény a szankciók közötti kötelező alkalmazási sorrendet. Ez egyrészt azt jelenti, hogy büntetést fiatalkorúval szemben csak abban az esetben lehet kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető, másrészt, hogy szabadságelvonással járó intézkedés vagy büntetés elrendelésére akkor kerülhet sor, ha a fentiekben részletezett célok más módon nem érhetők el. Így például, ha a bíróság mérlegel javítóintézeti nevelés vagy pénzbüntetés között, akkor ez utóbbit kell alkalmaznia.

6.2.3. A fiatalkorúakkal szemben alkalmazható főbb szankciók

A hatályos jogkövetkezmények közül vannak olyanok, amelyek fiatalkorú elkövetőkre csak meghatározott eltérésekkel alkalmazhatók. Ilyen például a határozott ideig tartó szabadságvesztés-büntetés, a közérdekű munka, a pénzbüntetés és a pénzmellékbüntetés, a közügyektől eltiltás, a kitiltás, valamint a próbára bocsátás, a kényszergyógyítás és a pártfogó felügyelet.

A többi szankció – például a foglalkozástól vagy járművezetéstől eltiltás vagy a kiutasítás – az általános szabályok alapján rendelhető el. Egyetlen olyan jogkövetkezményt ismerünk, a javítóintézeti nevelést, amely csak fiatalkorúakkal szemben rendelhető el.

Azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 20. életévét nem töltötte be, életfogytig tartó szabadságvesztés nem szabható ki. A határozott ideig tartó szabadságvesztés legrövidebb időtartama bármely bűncselekmény esetében egy hónap. A szabadságvesztés büntetés felső határa egyrészt függ a fiatalkorú életkorától – itt a 16. életév a választóvonal –, másrészt pedig az adott bűncselekmény büntetési tételeitől. Általános rendelkezés, hogy ha a bűncselekmény öt évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő, akkor – bizonyos törvényi kivételektől eltekintve – a szabadságvesztés leghosszabb időtartama öt év. Így például emberrablás esetén, amelynek büntetési tétele 2-8 évig terjed,

[46] https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/Buntetojogi_alapfogalmak_elkovetok20091202.html?ugy=felbujto.html

fiatalkorúval szemben maximum öt év szabható ki. E szabály alól például azok a bűncselekmények jelentenek kivételt, amelyek életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegetettek. Ekkor ugyanis – például emberölés vagy terrorcselekmény esetén – a 16. életévét be nem töltött fiatalkorúra maximum 10, míg a 16. életévét betöltöttre maximum 15 év szabható ki. A szabadságvesztést a fiatalkorúak speciális büntetés-végrehajtási intézeteiben kell foganatosítani, börtön vagy fogház fokozatban.

Az egyéb főbüntetések vonatkozásában ki kell emelni, hogy – tekintettel arra, hogy fiatalkorú munkavégzésre nem kötelezhető – velük szemben közérdekű munkát csak akkor lehet kiszabni, ha az elkövető az ítélet meghozatalakor a 18. életévét már betöltötte.

A pénzbüntetésre vonatkozó eltérő rendelkezések

Eltérő rendelkezések vonatkoznak a pénzbüntetésre is, annak elkerülése érdekében, hogy a fiatalkorú családja viselje a bűnelkövetés következményeit. Így pénzbüntetést csak akkor lehet alkalmazni, ha a fiatalkorúnak önálló keresete, jövedelme vagy megfelelő vagyona van. Ennek minősül, ha rendszeres bevételeit saját munkájából vagy tevékenységéből származtatja, attól függetlenül, hogy teljes egészében fedezik-e létfenntartását. Ha azonban a fiatalkorút alapvetően a szülei vagy nagyszülei tartják el, a tőlük kapott támogatás semmiképpen nem szolgálhat alapul e főbüntetés igénybevételéhez. Ezen elkövetői csoport vonatkozásában nyomatékos követelmény a szabadságelvonással nem járó jogkövetkezmény minél szélesebb körű alkalmazása, ezért a pénzbüntetést – és a pénzmellékbüntetést is – csak behajthatatlansága esetén lehet szabadságvesztésre átváltoztatni. Ekkor az általános szabályok szerint egy napi tétel pénzbüntetés egy napi fiatalkorúak fogházbüntetésének felel meg.

A mellékbüntetésekre vonatkozó eltérő rendelkezések

A mellékbüntetések körében gyakori közügyektől eltiltás csak abban az esetben alkalmazható, ha a fiatalkorút egy évet meghaladó szabadságvesztésre ítélik.

Speciális rendelkezések vonatkoznak a kitiltásra is. A fiatalkorút abból a helységből, ahol számára megfelelő családi környezetet biztosító családja él, nem lehet kitiltani még akkor sem, ha egyébként az adott helyen tartózkodása a közérdeket veszélyeztetné. A család segítségével látja ugyanis a törvény biztosíthatónak a fiatal társadalomba való visszavezetését. A megfelelő család nem kívánja meg az ideális család szintjét, a gyermek és szülei közötti konfliktusmentes kapcsolatot. A legfontosabb feltétel, hogy segítsék, nyomon kísérjék, kontrollálják a fiatal elítélés utáni visszailleszkedését.

Tevékeny megbánás a fiatalkorú esetében

A törvény az általánostól eltérő szabályt fogalmaz meg, amikor megkülönböztetés nélkül kizárja a büntethetőséget, ha a fiatalkorú személy elleni (XII. fejezet I. és III. Cím) közlekedési (XIII. fejezet) vagy vagyon elleni (XVII. fejezet) vétség miatt vagy 5 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett elkövetését a vádemelésig beismeri, és a közvetítői eljárás keretében a sértett által elfogadott módon és mértékben az okozott sérelmet jóváteszi.

Próbára bocsátás

Az intézkedések körében speciális rendelkezés – összhangban a büntetések és intézkedések céljával –, hogy bármely bűncselekmény esetén lehetőség van a próbára bocsátásra. Ilyenkor a próbaidő 1-2 évig terjed; ezt hónapokban kell meghatározni.

Pártfogó felügyelet[47]

A pártfogó felügyelet célja, hogy az ügyészség vagy bíróság által alkalmazott intézkedés vagy büntetés próbaideje/tartama alatt, az elkövető ellenőrzésével és támogatásával csökkentse a bűnismétlés veszélyét. Magyarországon a pártfogó felügyelet járulékos jellegű, valamely más büntetéshez vagy intézkedéshez kapcsolódik. A pártfogó felügyelet célja a fiatal rendszeres figyelemmel kísérése és támogatása, ezért ennél az elkövetői körnél a feltételes elítélés minden formája esetén, a vádemelés elhalasztásakor, a javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátáskor, illetve a feltételes szabadságra bocsátáskor is kötelező.

Ha a próbára bocsátott fiatal a pártfogó felügyelet magatartási szabályait súlyosan megszegi vagy a próbaidő előtt elkövetett bűncselekmény miatt a próbaidő alatt avagy ha a próbaidő alatt elkövetett bűncselekmény miatt elítélik, a bíróság a próbára bocsátást megszünteti és javítóintézeti nevelést rendel el vagy büntetést szab ki.

[47] http://www.kih.gov.hu/alaptev/partfogo/tevekenyseg/pf

A pártfogó felügyelet elrendelésének esetei

	Elrendelő	Az elrendelés kötelező esetei
Vádemelés elhalasztása	Ügyész	Fiatalkorúak
Próbára bocsátás	Bíróság	Visszaesők, fiatalkorúak
Felfüggesztett szabadságvesztés	Bíróság	Visszaesők, fiatalkorúak
Feltételes szabadság	Büntetés-végrehajtási bíró	Visszaesők, fiatalkorúak
Javítóintézetből való ideiglenes elbocsátás	Büntetés-végrehajtási bíró	Fiatalkorúak

A pártfogó felügyelők munkájának egyik legfőbb szakmai kérdése, hogy a tevékenység során hogyan lehet meghatározni, és hogyan lehet egyensúllyal alkalmazni az ellenőrző, azaz kontroll és a segítő, azaz a támogató funkciókat. A diverziós, illetve alternatív eszközök alkalmazása esetében a döntés lényege éppen az, hogy az elkövetőt aktivitásra késztesse: ne passzív „elszenvedője" legyen a büntetésnek, hanem szembesüljön annak következményeivel. A pártfogó felügyelő kontroll funkciójának egyik lényege az elkövető szembesítése az általa okozott sérelemmel, és azon kockázati elemek feltárása, amelyek kiküszöbölése csökkentheti az újabb bűnelkövetés esélyét. E feladatok teljesítése nem lehet sikeres a gyakorlatban, ha a kontroll elemek nincsenek kellő arányban a támogató funkcióval. A pártfogónak nem elsődleges feladata a pártfogolt életében jelentkező összes szociális probléma megoldása, de ha az a bűncselekmény elkövetéséhez hozzájárult vagy bűnismétléshez vezethet, akkor törekednie kell a kompetencia határain belül történő kezelésükre.

A pártfogó felügyelet sajátossága a **magatartási szabályok** előírása. A magatartási szabályok egy része jogszabályban meghatározott, általános magatartási szabály például, hogy a pártfogolt képessége szerint dolgozzék vagy tanuljon, és törvénytisztelő életmódot folytasson. Lehetőség van arra is, hogy az ügyész, illetve a bíróság az ügy és a terhelt körülményeihez igazodva, a pártfogó felügyelő által jogkövetkezmények terhe mellett számon kérhető külön magatartási szabályt előírjon. A pártfogó felügyelet végrehajtása pártfogolási terv alapján folyik, amely meghatározza a konkrét esetben elérendő célokat, ennek lehetséges eszközeit, illetve az ezt veszélyeztető körülményeket. A pártfogó felügyelő a pártfogolási tervben meghatározott időközönként, általában havi rendszerességgel találkozik a terhelttel, meghallgatja az életkörülményeiben, életvitelében bekövetkezett változásokról, ellenőrzi a magatartási szabályok betartását, szükség esetén tanácsot vagy segítséget nyújt a munkahelykeresésben, életvezetési, egészségügyi, szociális illetve bármely, a társadalmi integrációhoz kapcsolódó probléma esetén. Az egyéni esetkezelés kiegészítéseként a Pártfogó Felügyelői Szolgálat egyre nagyobb számban él a **csoportos esetkezelés** eszközével, amely külön magatartási szabályként is előírható (pl. munkaerő-piaci, életvezetési, agressziókezelő foglalkozásokon való részvétel.) A csoportos foglalkozások elsősorban a szociális készségek fejlesztésére irányulnak, az érintett pártfogoltak viselkedéskorrekcióját, társadalmi adaptációját segítik elő.

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat két olyan modellprogramot működtet, amelynek keretében a fiatalkorú, illetve fiatal felnőtt ügyfelek által elkövetett bűncselekmények következményeinek kezelése a Pártfogó Felügyelői Szolgálat és a különféle közösségi szereplők szoros együttműködésével valósul meg. A fővárosi Jóvá-Tett-Hely Közösségi Foglalkoztató és a miskolci Zöld Ház Reintegrációs Program által alkalmazott eszközök között kiemelt szerepe van a csoportos foglalkozásoknak és a helyreállító igazságszolgáltatási eszközöknek. A modellprogramok tanulássegítéssel, munkaügyi tanácsadással, szabadidős foglalkozásokkal is segítik a pártfogó felügyelet egyéniesített végrehajtását, ill. az ügyfelek társadalmi integrációját.

A javítóintézeti nevelés

Fiatalkorúakkal szemben különleges intézkedésként lehetőség van javítóintézeti nevelés elrendelésére, ha a fiatalkorú jövője és eredményes nevelése érdekében szükség van arra, hogy őt az eredeti környezetéből kiemeljék, és intézetben helyezzék el. A legrövidebb bent töltendő idő egy év, a maximum három év. Ha azonban az illető időközben a 19. életévét betölti, a javítóintézetből el kell bocsátani. Egy év eltelte után – egyéb feltételek fennállta esetén – a fiatalkorú ideiglenesen elbocsátható. Ilyenkor vele szemben pártfogó felügyeletet rendelnek el, így köteles a felügyeleti szabályok betartására. Ha ennek ellenére az elbocsátás alatt bűncselekményt követ el, amely miatt szabadságelvonó szankciót –

például szabadságvesztést vagy javítóintézeti nevelést – rendelnek el, az ideiglenes elbocsátást meg kell szüntetni.

6.2.4. Fiatalok által, illetve sérelmükre elkövetett tipikus jogsértések

Mivel a törvények nem ismerete nem mentesít a következmények alól, így szükségesnek tartjuk néhány olyan szabálysértés és bűncselekmény ismertetését, amelyeket fiatalok gyakran követnek el, illetve amelyek sértettjei ugyancsak gyakran fiatalok. A célunk a tényállások és a jogsértések leírásával az, hogy csökkentsük annak az esélyét, hogy információhiány miatt, és amiatt, hogy a fiatalok nem tudják, hogy tettük törvénybe ütközik, elkövetővé váljanak. A sértetté válás esélyének a csökkentése is fontos célunk, ezért olyan jogsértések is helyet kapnak ebben a fejezetben, amelyek ismertetése azért fontos, hogy információkat szolgáltassunk, megerősítsük a gyanút, hogy ha ilyesmit követnek el valakinek a sérelmére, akkor kérjen segítséget, tegyen feljelentést.

Diákcsíny vagy bűncselekmény?

- **Fegyver-e a játékpisztoly?**

Fontos felhívni a figyelmet arra is, hogy mi a helyzet akkor, ha a fenyegetést valódi fegyverrel vagy csak annak hasonmásával, egy játékfegyverrel követi el valaki. A Btk. 137. § 4. a) pontja alapján „fegyveresen követi el a bűncselekményt, aki lőfegyvert vagy robbanóanyagot tart magánál; a fegyveres elkövetésre vonatkozó rendelkezéseket alkalmazni kell akkor is, ha a bűncselekményt lőfegyver vagy robbanóanyag utánzatával fenyegetve követik el". Nem érdemes tehát fegyvernek látszó tárggyal hadonászni, játszani, mert a törvény alapján elegendő például a rablás elkövetésénél, hogy a sértett azt higgye, őt fegyverrel akarják rábírni arra, hogy adja oda értékeit.

- **Visszavehetem-e mástól erőszakkal, amit tőlem lopott el?**

Ha a sértett a tőle eltulajdonított tárgyat meglátja valakinél, és azt erőszakkal vagy fenyegetéssel visszaveszi, akkor sajnos maga is jogsértést követ el. A törvény szerint mindegy, hogy a vagyoni igény jogos vagy jogosnak vélt, azaz jelen esetben a sértetté az eltulajdonított tárgy vagy csak azt gondolja, hogy az övé. Ilyen esetben az önbíráskodás bűncselekménye megvalósul. A törvény megfogalmazása szerint az önbíráskodás bűntettét követi el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki abból a célból, hogy jogos vagy jogosnak vélt vagyoni igénynek érvényt szerezzen, mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen, vagy eltűrjön.

A tényállás megismerése azért is fontos, mivel nagyon súlyos jogkövetkezménnyel fenyegetett bűncselekményről van szó. Az sem mellékes, hogy az önbíráskodás esetén teljesen közömbös, hogy mekkora értéket képvisel a jogos vagy jogosnak vélt vagyoni igény, a bűncselekmény megvalósul akkor is, ha egyik osztálytársunk ellopja a 20 forint értékű radírunkat, és azért bántalmazzuk, hogy azt visszaadja. Az egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés olyan súlyos büntetési tétel, amely akár egy fiatalkorú diák esetében is megalapozhatja, hogy a bíróság akár végrehajtandó szabadságvesztésre ítélje.

- **Diákcsíny, ha nem engedünk ki valakit a vécéből?**

Ha egy társunkat bezárjuk a vécébe, vagy „viccből" betuszkoljuk egy szekrénybe, és nem engedjük ki, akkor a jog szerint ugyancsak bűncselekményt követünk el, amit a Btk. személyi szabadság megsértéseként nevesít. Ez onnantól számít bűncselekménynek, ha a sértett számára mindez nem vicc, nem buli, nem jó hecc. Minősítő körülmény, azaz súlyosabban büntetendő, ha a bűncselekményt 18. életévét be nem töltött személy sérelmére követik el.

A személyi szabadság megsértését megvalósítja például az is, aki a sértettet erőszak alkalmazásával megfosztja annak a lehetőségétől, hogy a szomszédból való telefonálás céljából a lakásból eltávozzék.

A személyi szabadság megsértése bűntettének megvalósulása szempontjából a szabadságkorlátozás időtartama közömbös, ennek a körülménynek legfeljebb a büntetés kiszabása szempontjából van jelentősége.

Személyi szabadság megsértése valósul meg, ha a helyiségbe a sértett önként megy be, de a későbbi eltávozási szándékának megvalósításában az elkövető az ajtót rázárva megakadályozza.

- **Bombariadó**

A bombariadó bűncselekmény, csak nem így hívják, hanem a neve „közveszéllyel fenyegetés bűntette". Ezen bűncselekménytípus elszaporodása miatt a rendőrség rákényszerült, hogy nagy hatékonysággal derítse fel, kik az elkövetők, hiszen egy nagyon költséges bűncselekményről beszélünk. Gondoljunk arra, mennyibe kerül a megfenyegetett intézmény kiürítése, a környéket hány rendőr bevonásával kell biztosítani, az épület átvizsgálásához pedig bombakereső kutyára van szükség, ami nem minden kapitányságon áll rendelkezésre, így a helyszínre kell néhányat utaztatni a kutyavezetőjével együtt.

Meglepődött már néhány dolgozatot megúszni szándékozó diák, amikor milliós nagyságrendű számlát követelt rajta a bíróság. A bombariadó nem vicc, hiszen a rendőrségnek minden esetben abból kell kiindulnia, hogy a fenyegetés valós, így nem intézkedhet a szükségesnél kisebb létszámmal. Ez pedig sok pénzbe kerül.

- **Garázdaság vétsége**

Garázdaság vétségét követi el, aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen. Ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

A verekedés mindenképpen kihívó és közösségellenes, illetve egyértelműen erőszakos tevékenység. Abban az esetben állapítható meg garázdaság, ha a verekedés alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen. Nem kell tehát, hogy a riadalom ki is alakuljon másokban, a lényeg, hogy fennálljon annak a lehetősége, hogy a cselekményről többen tudomást szerezzenek. Mindenképpen megállapítható a garázdaság, ha azt mások – járókelők, szomszédok – látják, közvetlenül észlelik. Ebből következik, hogy a tornatermi öltözőben vagy az iskola épülete mögött lezajlott verekedések is alkalmasak lehetnek a garázdaság megállapítására.

- **Graffiti**

A graffiti tipikus nagyvárosi „betegség". Ott, ahol megjelenik egy falfirka, amit nem takarítanak le gyorsan, az ún. „betört ablak" jelenség alapján gyors egymásutánban több fog következni.

Sok graffitis vallja, hogy amit tesz, az művészet. Ezzel nincs is semmi baj, hiszen valóban vannak művészi alkotások köztük. Ám a művészet nem illegális, nem ütközik törvénybe, nem okoz másoknak kárt.

Politikai csatározásoknak is színtere a graffiti témaköre, hiszen számos támadás éri a Büntető Törvénykönyvet azért, mert nincsen benne külön „graffiti" tényállás. Sokan így azt gondolják, hogy az állam nem lép fel megfelelően a falfirkászok ellen.

Márpedig a graffiti jogsértés, akkor is, ha szó szerint nem így nevesítették a Btk.-ban. A rongálás tényállását meríti ki, és eszerint büntetik.

- **Lopás**

Apró tárgyakat mástól vagy üzletből eltulajdonítani nem poén, hanem a körülményektől függően szabálysértés vagy bűncselekmény. Ha valakinek izgalomra van szüksége, akkor ezt sporttal vagy egyéb módon is megteheti, ehhez egyáltalán nem kell „priuszt" szerezni, nem kell elkövetővé válni.

Sok fiatal gondolja, hogy ha iskolatársától ezt-azt elemel, nem követ el bűncselekményt, mert az eltulajdonított tárgy vagy tárgyak értéke nem éri el a 20 000 forintot. Ez téves. Az olyan tanterem, amely egy meghatározott osztály állandó tanterme, amelyben reggel elhelyezik tanszereiket vagy például a falon lévő fogason a kabátjaikat, közösen használt helynek minősül. (De a tornaöltöző nem ilyen.) Ha tehát az egyik osztálytárs a szünetben, kihasználva, hogy a közösen használt tanterem üres, a másik osztálytárs pénzét a teremben hagyott táskájából vagy a padon hagyott pénztárcájából elemeli, az ellopott összegtől függetlenül bizony bűncselekményt követ el. Ugyanez a helyzet, amikor a például szórakozni vágyó fiatal a szülei pénztárcájából vesz el néhány ezer forintot.

Az iskolába igen nagy mennyiségű tanszert, felszerelést kell bevinni nap mint nap, és ezek komoly értéket képviselnek. A diákok ma már ezenkívül általában rendelkeznek mobiltelefonnal, mp3 vagy mp4-lejátszóval és más értékes műszaki eszközzel, ami nem szükséges a mindennapi tanuláshoz, de sokan ezeket is magukkal viszik az iskolába. Az iskola felelőssége hasonló a munkáltatóéhoz, azonban ezeket a szabályokat nem a Munka törvénykönyvében találjuk meg, hanem részben a polgári törvénykönyvben, részben a közoktatási törvényben, valamint az iskolai házirendben.

A közoktatásról szóló törvény alapján az oktatási intézet a tanulónak az óvodai elhelyezéssel, tanulói jogviszonnyal, kollégiumi tagsági viszonnyal, gyakorlati képzéssel összefüggésben okozott kárért vétkességére tekintet nélkül, teljes mértékben felel. A kártérítésre a polgári törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni azzal a kiegészítéssel, hogy a nevelési-oktatási intézmény, illetve a gyakorlati képzés szervezője felelőssége alól csak akkor mentesül, ha bizonyítja, hogy a kárt a működési körén kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő. Nem kell megtéríteni a kárt, ha azt a károsult elháríthatatlan magatartása okozta. Ha a szakközépiskola, illetve a szakiskola tanulója tanulószerződést kötött, a gyakorlati képzés szervezőjének, illetve a tanulónak okozott kár megtérítésére a szakképzési törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

Az iskola házirendjében megtilthatja bizonyos tárgyak bevitelét. Ha ezt megtette, és ilyen tárgyakban következik be a kár, nem tartozik felelősséggel. Szintén joga van az iskolának szekrények, értékmegőrzők, zárható öltözők kialakítására, és ebben az esetben megkövetelheti azt a fokú óvatosságot a diáktól, hogy behozható értékeit (kabát, telefon stb.) ebben helyezze el. A kijelölt helyen tartott, beviteli tilalom alá eső tárgyakért nem felel az iskola. Azt is látnunk kell, hogy a felelősség mértéke nem korlátlan, hiszen a közoktatási törvény a polgári törvénykönyv rendelkezéseire hivatkozik, így például az iskolai értékmegőrzővel kapcsolatban a ruhatárra, illetve a szállodai értékmegőrzőre érvényes szabályok lehetnek irányadók.

Ha a tanuló nem szegi meg a házirendet, és értékeit, felszerelését a megfelelő helyen tárolja, az iskola kártérítési felelősséggel tartozik az ezekben keletkezett károk miatt.

Ha a kellő ismeretek hiányában, diákcsínyként, izgalomkeresésből, esetleg a többiek nyomására elkövetővé válunk, akkor igen sokat kockáztatunk. Érdemes ezért megismerkedni azzal, mi mivel jár, mivel mit kockáztatunk, és ezután eldönteni, hogy mindezt érdemes-e.

A büntető törvénykönyv 316. § (1) bekezdése határozza meg a lopás fogalmát: „Aki idegen dolgot mástól azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el.”

A lopásnak van szabálysértési és bűncselekményi alakzata is. Itt az eltulajdonított tárgy értéke döntő fontosságú. Ha értéke a 20 000 forintot nem haladja meg, akkor alapesetben szabálysértés valósult meg.

A lopásnál azonban sok minősítő körülmény van, többek között ilyen a zseblopás, a besurranás. Ezekben az esetekben nem az értékhatár a döntő. Ha a tényállásban felsorolt módszerek valamelyikével követik el a lopást, akkor az ellopott tárgy értékétől függetlenül is bűncselekményről beszélünk.

- **Kényszerítés**[48]
- **Közbiztonságra különösen veszélyes eszközzel kapcsolatos szabálysértés**

Aki ilyen tárgyat[49] vagy tárgyakat birtokol, szállít vagy forgalmaz, szabálysértést követ el.

- **Köztisztasági szabálysértés**

A szemetelés szennyezi a környezetet, mégis sokan fütyülnek erre, és eldobják a csokipapírt, a használt papír zsebkendőt és a cigarettacsikket. Ez a szabálysértés ennek a szankcionálására jött létre. Illetve még arra, ami általában a fiúkra jellemző: mégpedig, hogy ott pisilnek, ahol a szükség éppen rájuk jön, legyen szó utcáról, parkról vagy kapualjról.

Büntetendő még a háztartási hulladék és az építési törmelék engedély nélküli helyen történő elhelyezése is. Ezt is ez a passzus szabályozza.

- **Rendbontás bűncselekmény**

Rendbontásról beszélünk, ha a nyilvános rendezvényen olyan helyzet alakul ki, hogy a szervezőnek, rendezőnek közbe kell lépnie a rend fenntartása érdekében. Ha ilyen esetben valaki a szervezőknek, a rendezőnek a rend fenntartására vagy visszaállítására irányuló felszólításának nem tesz eleget, akkor vétséget követ el. Ha az ellenállást csoportosan és felfegyverkezve követik el, akkor már bűntett történik, és a törvény súlyosabban rendeli büntetni.

- **Rendzavarás szabálysértés**

Rendzavarás szabálysértését követi el, és elzárással vagy százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható, aki verekszik, továbbá aki mást verekedésre felhív, illetve rendzavarás vagy garázdaság esetén a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy intézkedésével szemben engedetlenséget tanúsít.

A szabálysértés azonban csak a verekedések legenyhébb formáit bünteti. Egy egyszerű dulakodás is megvalósíthat azonban akár bűncselekményt. Ha ugyanis az egyik verekedő a másiknak sérülést okoz, testi sértés vétségét vagy bűntettét követi el.

Hiába a szülői és tanári intelmek akár gyermekkortól, az erőszak sajnos napi szinten jelen van az életünkben. Az iskola, az utca, a játszótér, a lakás is helyszínül szolgálhat egy-két pofon, bántalmazás, verekedés számára. Fontosnak tartjuk ezért tisztázni, hogy milyen tett milyen következménnyel járhat.

- **Rongálás**

Rongálást el lehet követni idegen, értékkel bíró vagyontárgyra – ami lehet ingó és ingatlan egyaránt. A saját vagyontárgy megrongálása nem valósít meg rongálást.

[48] 6. Egy kis jogászkodás 6.1. Értelmező szótár
[49] uo.

Az elkövetési magatartás kettős: lehet megrongálás, illetve megsemmisítés. A megrongálás fogalma felöleli a dolog állagának olyan károsítását, amelynek következtében a vagyontárgy értéke a korábbihoz képest csökken. Elegendő, ha a vagyontárgy esztétikai sérülést szenved csupán – a gépkocsi fényezése sérül, a ruha pecsétessé válik –, nem szükségeltetik a használhatóság csökkenése, vagy kizárttá válása.

A rongálás befejezetté válásához a kár bekövetkezése szükséges. A rongálásnál a kárral összefüggésben kiemelést érdemel, hogy a megsemmisítés esetén a kár összege a dolognak az elkövetéskori kiskereskedelmi értékével azonos. A vagyontárgy megrongálásakor a kár a dolog eredeti állapotának helyreállítási költsége.

A hatályos szabályozás a rongálásnak csupán a szándékos elkövetési alakzatát rendeli büntetni.

- **Személyazonosság igazolásával kapcsolatos kötelességek megszegése szabálysértés**

Minden 14. életévét betöltött magyar állampolgárnak kötelessége magánál hordania személyazonosításra alkalmas okmányt. Ez lehet személyi igazolvány, útlevél, valamint az új típusú, kártya formátumú vezetői engedély. Ha rendőr bennünket arra szólít fel, hogy igazoljuk magunkat, akkor ennek a felszólításnak eleget kell tennünk. Ha ennek ellenállunk, ne lepődjünk meg, ha előállít, mert a törvény erre feljogosítja. Ha a rendőr felszólítására nem adjuk meg az azonosításra szolgáló adatainkat, vagy valótlan adatokat közlünk, akkor szabálysértést követünk el. A rendőr bármikor és bárhol igazoltathat bennünket, erre nem kell semmilyen okot megneveznie.

- **Szeszesital-árusítás, -kiszolgálás és -fogyasztás tilalmának megszegése szabálysértés**

Közterületen tilos szeszes italt fogyasztani. Aki mégis megteszi, és a rendőr vagy közterület-felügyelő feljelenti, ötvenezer forintig terjedő pénzbírságra számíthat. Ezt sokan nem tudják, vagy nem veszik tudomásul, így elkövetik ezt a szabálysértést.

Azt már sokkal inkább tudják a fiatalok, hogy 18 éven alulit szeszes itallal és dohányáruval nem szolgálhatnak ki üzletben. Ennek ellenére sok fiatal próbálkozik különböző trükkökkel szeszes italhoz jutni.

- **Testi sértés**[50]
- **Verekedés**

Minden gyereknek igen hamar megpróbálják megtanítani, hogy nem szabad verekedni. Ez azonban nem csak szülői elvárás vagy intelem, hanem, ha valaki elköveti, akkor szabálysértés, vagy ha sérülés is bekövetkezik, akkor testi sértés bűncselekmény történik.

A verekedésről fontos tudni, hogy jogsértés, függetlenül az abban részt vevők számától, helyétől, idejétől és az eredménytől. Az egyetlen kivételt a küzdő- vagy test-test elleni sportok képezik. Egy ökölvívó mérkőzés alkalmával, ha az egyik versenyző sérülést okoz, de ennek során betartja a sportág szabályait, vagy ezeket a szabályokat gondatlanságból szegi meg (például véletlenül üt övön alul), nem valósul meg bűncselekmény. A test-test elleni sportokban tilos az ellenfél megütése vagy bántalmazása. Labdarúgás esetén gyakori az összefejelés, és ha erre nem szándékosan kerül sor, a keletkezett sérüléstől függetlenül nem beszélhetünk bűncselekményről. Súlyos szabálysértés a pályán a másik fél felrúgása például becsúszó szerelés során, és a jégkorongban is tilos a verekedés. Ezek a szabálysértések azonban olyanok, és a jog is úgy tekint rájuk, mint amelyek tulajdonképpen benne vannak abban az adott sportágban, mérkőzésről mérkőzésre megtörténnek, és magának a sportágnak a szabályai szankcionálják is ezeket. Más a helyzet az olyan cselekményekkel, amelyek kívül esnek ezen a körön, például a futball esetén a verekedés, vagy az emlékezetes eset, amikor Mike Tyson egy ökölvívó mérkőzésen alattomosan leharapta ellenfele Evander Hollyfield jobb fülét. Ha ilyen cselekményre kerül sor, a tettesek bűncselekményt követnek el.

A sportpályán kívül sem lehet verekedni. Rendzavarás szabálysértését követi el, és elzárással, vagy százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható, aki verekszik, továbbá aki mást verekedésre felhív, illetve rendzavarás vagy garázdaság esetén a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy intézkedésével szemben engedetlenséget tanúsít.

A szabálysértés azonban csak a verekedések legenyhébb formáit bünteti. Egy egyszerű dulakodás is megvalósíthat azonban akár bűncselekményt. Ha ugyanis az egyik verekedő a másiknak sérülést okoz, testi sértés vétségét vagy bűntettét követi el.

A verekedés mindenképpen kihívó és közösségellenes, illetve egyértelműen erőszakos tevékenység. Abban az esetben állapítható meg garázdaság, ha a verekedés alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen. Nem kell tehát, hogy a riadalom ki is alakuljon másokban, a

[50] uo.

lényeg, hogy fennálljon annak a lehetősége, hogy a cselekményről többen tudomást szerezzenek. Mindenképpen megállapítható a garázdaság, ha azt mások – járókelők, szomszédok – látják, közvetlenül észlelik. Ebből következik, hogy a tornatermi öltözőben, vagy az iskola épülete mögött lezajlott verekedések alkalmasak lehetnek a garázdaság megállapítására is.

- **Veszélyes fenyegetés szabálysértés**

Mást veszélyesen megfenyegetni nem szabad. Ennek ellenére igen sokan megszegik ezt a szabályt, pedig büntetendő.

Aki mást félelemkeltés céljából a megfenyegetett személyre vagy annak hozzátartozójára vonatkozó, a becsület csorbítására alkalmas tény nagy nyilvánosság elé tárásával komolyan megfenyeget, elköveti ezt a szabálysértést. E szabálysértés elkövetője akár százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

Tényállításnak az tekinthető, ha az elkövető személyes tudomáson, meggyőződésen alapulóan avagy ilyen látszatot keltve közöl másokkal tényeket. A tényállásban szereplő „becsület csorbítására alkalmas tény” fogalmába tartozik minden olyan adat vagy információ, amely alkalmas lehet arra, hogy mást negatív színben tüntessen fel függetlenül annak igazságtartalmától.

6.3. Néhány gyakori bűncselekmény

6.3.1. Cserbenhagyás

Alapvető morális követelmény, másrészt jogszabályban írt kötelezettség a közlekedési balesettel érintett jármű vezetője felé, hogy a közlekedési baleset bekövetkezése esetén a járművel megálljon, meggyőződjön arról, hogy – akár vétkes, akár vétlen magatartásukkal összefüggésben – a bekövetkezett baleset következményeként személyi sérülés vagy vagyoni kár keletkezett-e, illetőleg hogy a baleset következtében megsérült vagy közvetlen veszélybe került személyek segítségnyújtásra szorulnak-e.

E kötelezettség megszegése önmagában csupán szabálysértési felelősséget idéz elő. Ha azonban a baleset körülményei személyi sérülés valószínűségére utalnak, indokolt a büntetőjogi védelem valamennyi közlekedési ágazatban, így a közúti közlekedésben, de a vasúti, légi, vízi közlekedésben is.

A bűncselekmény elkövetési magatartását két formában határozza meg a tényállás.

- a megállási kötelezettség elmulasztása a baleset helyszínén,
- a baleset helyszínéről eltávozás (a megállást követően), továbbá a meggyőződés elmulasztása arról, hogy valaki megsérült-e, avagy az életét vagy testi épségét közvetlenül fenyegető veszély miatt segítségnyújtásra szorul-e.

A bűncselekmény a baleset helyszínén, közvetlenül a baleset után követhető el.

A cserbenhagyás úgynevezett tiszta mulasztási bűncselekmény, amely a vázolt kötelezettségek elmulasztásával befejezetté válik. A cserbenhagyásnak nincs kísérleti alakzata.

A bűncselekmény tiszta mulasztási jellegéből is következik, hogy a cserbenhagyás vétsége ***kizárólag szándékosan*** követhető el. A jármű vezetőjének észlelnie kell a balesetet, és ennek ellenére szándékosan kell elmulasztania az őt terhelő kötelezettségek teljesítését. A gondatlanság nem alapozza meg e bűncselekményben való bűnösség megállapítását.

A bűncselekmény elkövetője tettesként kizárólag a közlekedési balesettel érintett jármű vezetője lehet. A balesettel érintett jármű fogalma azonban nem szűkíthető le a balesetet okozó járműre, annál szélesebb körű fogalom. A bűncselekmény elkövetője lehet a baleset okozója, de lehet a balesetet szenvedő jármű vezetője is.

A fentiekből következik, hogy a járművezetővel együtt utazó utas, illetőleg gyalogos felelőssége tettesként vagy társtettesként nem állapítható meg. Nem kizárt az utas, illetve gyalogos felbujtóként való felelősségre vonása, ha a balesettel érintett jármű vezetője azért nem áll meg a helyszínen, illetve nem tesz eleget meggyőződési kötelezettségének, mert erre az utasa vagy a gyalogos felhívta, illetőleg utasította. A cserbenhagyás rendbelisége nem függ a közlekedési balesettel érintett személyek számától, mert nem személy elleni, hanem közlekedési bűncselekmény. Rendbeliségét a tényállásban írt módon elhagyott baleseti helyszínek száma határozza meg.

A cserbenhagyás és a segítségnyújtás elmulasztása bűnhalmazatban nem állapítható meg.

6.3.2. Erőszakos közösülés

A bűncselekmény jogi tárgya a nemi szabadság. A cselekmény passzív alanya lehet akár férfi, akár nő életkortól függetlenül. Ebből következően az erőszakos közösülés passzív alanya lehet gyermek is, aki élettani értelemben vett közösülésre ténylegesen képtelen.

Az elkövetési magatartásnak két fordulata van, mindkét fordulatnak közös tényállási eleme a közösülés. Büntetőjogi szempontból a közösülés befejezett, amikor a férfi közösülési szándékkal hímvesszőjét a nő nemi szervéhez érinti, illetve, ha a nő közösülési szándékkal nemi szervét a férfi hímvesszőjéhez érinti.

Az alapeset elkövetési magatartásainak első fordulata a közösülésre kényszerítés. A közösülésre kényszerítés összefoglaló fogalom, amely az erőszak és fenyegetés alkalmazását, mint eszközcselekményt fogalmazza meg, ami a közösülésnek, mint célcselekménynek a véghezvitelére irányul. A bűncselekmény akkor is megvalósul, ha a kényszerítés célja annak elérése, hogy a passzív alany más személlyel hajtsa végre a nemi aktust. Az erőszak a komoly ellenállás leküzdésére irányuló fizikai kényszer, de nem feltétlenül jelent leküzdhetetlen erőt.

A fenyegetés a Btk. 138. § értelmében súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen. A fenyegetésnek az élet vagy testi épség ellen kell irányulnia, másrészt pedig a fenyegetésnek közvetlennek kell lennie. Az elkövetési magatartás második fordulata a sértett védekezésre, illetve akaratnyilvánításra képtelen állapotának közösülésre való felhasználása.

Védekezésre képtelen az a személy, aki bár akaratnyilvánításra képes, de fizikai adottságainál, helyzeténél fogva nem tud ellenállást tanúsítani. A Btk. 210. § értelmében a 12. életévét be nem töltött passzív alany a Btk. 197. § alkalmazásában mindig védekezésre képtelen személy. Akaratnyilvánításra képtelen az a személy, akinek akár állandó jelleggel, akár alkalmilag nincs jogi értelemben figyelembe vehető akarata. Az első és második fordulat kizárja egymást. Az erőszakos közösülés bármely alakzata csak szándékosan követhető el. Az erőszakos közösülés alanya tettesként csak a sértettől eltérő nemű személy lehet, társtettesként azonban – az erőszakot megvalósító elkövető – lehet azonos nemű személy.

6.3.3. Jármű önkényes elvétele

A gépkocsi elvétele akkor minősül a jármű önkényes elvételének, ha az elkövető célzata a tulajdonosi jogosultságok közül kizárólag a használatra irányul, és csak időlegesen, átmenetileg fosztja meg a sértettet az egyéb tulajdonosi jogai gyakorlásának a lehetőségétől. Ha viszont a használattal együtt járó birtoklás tartós, vagy az elkövető olyan tulajdonosi jogosultságot is gyakorol (pl. elidegenítés, megsemmisítés), amely kizárja annak a lehetőségét, hogy a sértett a jogaiba visszahelyezkedjék: az eltulajdonítás folytán a lopás megállapításának van helye.

A jármű önkényes elvételének társtettese az az elkövető, aki társával akarategységben vesz részt a jármű elvételében, bár annak felnyitásában és vezetésében tevőlegesen nem működött közre. A cselekmény az elvétellel, illetve a használattal befejeződik. Az elvétel megkezdésével a bűncselekmény elkövetése kísérleti szakba lép.

Jármű önkényes elvétele valósul meg akkor is, ha az elkövető a rövid időre rábízott járművet jogtalanul, hosszabb időn keresztül használja. Nem állapítható meg a jármű önkényes elvételében a bűnössége annak, aki az elvételt követően utóbb mint utas száll be a járműbe, és annak vezetésében nem veszt részt. Jármű önkényes elvételének a vétsége valósul meg, ha a vádlott a javítás végett rá bízott gépkocsit jogtalanul használja.

A tevékeny megbánás e bűncselekmény körében is lehetővé teszi a büntetés korlátlan enyhítését, illetőleg – különös méltánylást érdemlő esetben – annak mellőzését, ha az elkövető a cselekményt – mielőtt felfedezték volna – a hatóságnak vagy a károsultnak bejelenti, és a kárt megtéríti, vagy megtesz minden tőle elvárhatót a kár megtérítése érdekében.

Jármű erőszakkal elvételének bűntette valósul meg, ha az elkövető használat végett úgy veszi birtokába a sértett motorkerékpárját, hogy arról a sértettet lelöki.

A jármű erőszakkal elvételének a bűntette megvalósul, ha a terheltek a sértett kezéből a gépkocsi indítókulcsát kicsavarják, és az egyik elkövető azzal a jármű ajtaját kinyitja, majd a helyszínről a gépkocsival elhajt.

6.3.4. Járművezetés ittas vagy bódult állapotban

Közismert az alkohol és a kábítószer fogyasztásának az ember szervezetére, a központi idegrendszerre gyakorolt hatása. Fogyasztásuk tudatzavart idézhet elő, amely feloldja az erkölcsi gátlásokat, csökkenti a reakciósebességet stb. A büntetőjog azonban ezt a kóros elmeállapotot nem tekinti a beszámítási képességet kizáró vagy korlátozó tényezőnek, ha az elkövető önhibájából eredő ittas vagy bódult állapotban követi el cselekményét.

A közlekedés – annak valamennyi ágazatában (a vasúti, a légi, a vízi, a közúti közlekedés területén) – fokozottan veszélyezteti az életet és vagyonbiztonságot. Tovább növeli ezt a veszélyt, ha a vezető szeszes ital vagy a vezetési képességre hátrányosan ható szer hatása alatt áll.

Az ittas vagy bódult állapotban történő járművezetés akkor minősül bűncselekménynek, ha a jármű fajtájára és a közlekedési útvonal jellegére tekintettel a közlekedés biztonságára fokozott veszélyt jelent. A cselekmény a jármű mozgásba hozatalával válik befejezetté, így a kísérlet elhatárolása szempontjából ennek van meghatározó szerepe.

Önmagában az alkoholfogyasztás puszta ténye nem azonos a szeszes italtól befolyásolt állapottal. E vétség csak akkor állapítható meg, ha az elkövetőt a szeszes italtól befolyásolt állapota a jármű biztonságos vezetéséhez szükséges képességében károsítja. „A szeszes italtól befolyásolt állapoton” olyan állapotot kell érteni, amikor a véralkohol-koncentráció foka, valamint a klinikai tünetek együttes értékelése folytán megállapítható, hogy a járművezető a szeszes ital fogyasztása következtében már nem képes a biztonságos vezetésre. Elsősorban a véralkohol-vizsgálat eredménye az irányadó az elkövetőnek a járművezetés időpontjában fennálló alkoholos befolyásoltsága vagy annak hiánya ténykérdés megállapításánál.

Az alkoholfogyasztás és az alkoholos befolyásoltság igazságügyi orvos-szakértői vizsgálatáról és véleményezéséről szóló, az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 13. számú, 1994. november 30-án megjelent módszertani levele értelmében az alkoholos befolyásoltság fennállása és mértéke véleményezéséhez – a vért vevő orvos által észlelt klinikai tünetek rögzítése mellett – a véralkohol-tartalom objektív módszerekkel történő meghatározásának az eredményei szolgálnak alapul.

Az alkoholértékek a következők:

- 0,30 ezrelék alatt: negatív,
- 0,31-0,50 ezrelék között: ivott, de alkoholosan nem befolyásolt,
- 0,51-0,80 ezrelék között: igen enyhe,
- 0,81-1,50 ezrelék között: enyhe,
- 1,51-2,50 ezrelék között: közepes,
- 2,51-3,50 ezrelék között: súlyos,
- 3,51 ezrelék felett igen súlyos fokú az alkoholos befolyásoltság, mely utóbbi esetben a heveny alkoholmérgezéses állapot fennállása sem kizárható.

A vezetési képességre hátrányosan ható szer fogalmát a törvény nem határozza meg. Nyilvánvaló azonban, hogy ilyen szernek tekintjük a kábítószert. Ugyancsak a vezetési képességre hátrányosan ható szernek kell tekinteni a pszichotrop anyagokat. Ezeken a fenti szereken kívül igen gyakori a gyógyszerek – elsősorban az idegrendszerre ható gyógyszerek – sok esetben nagy mennyiségű, illetve alkohollal történő bevétele, amely ugyancsak hátrányosan hat a vezetési képességre.

A „befolyásoltság” megállapításához minden esetben igazságügyi orvos-szakértői vélemény beszerzése szükséges. A vezetési képességre hátrányosan ható szer befolyása alatt történt gépjárművezetésről csak az eset összes körülményeinek, az elsődleges orvosi vizsgálat, a tájékozódó és megerősítő toxikológiai és esetleges alkoholos vizsgálatok adatai alapján adható orvos-szakértői vélemény.

A járművezetés ittas vagy bódult állapotban vétsége szándékos bűncselekmény. Az elkövető tudatának át kell fognia, hogy ilyen befolyásolt állapotban van, az ilyen állapotban történő járművezetés jogellenes, s mindezek ellenére kell vállalkoznia a jármű vezetésére.

A bűncselekmény alanya tettesként bárki lehet, tehát az a járművezető, aki szeszes italtól vagy hátrányosan ható szertől befolyásolt állapotban járművet vezet. Közömbös, hogy a járművezető rendelkezik-e a megfelelő vezetői engedéllyel (jogosítvánnyal, igazolvánnyal), vagy sem, illetve van-e kellő jártassága, gyakorlata a jármű vezetésében. Az ittas vagy bódult állapotban elkövetett járművezetéshez kapcsolódhat felbujtás és bűnsegély egyaránt, vagyis ha valaki szándékosan előmozdítja, hogy más ilyen állapotban vezessen járművet, megvalósítja a vétséget, mint bűnsegéd.

Ittas járművezetés kísérletét – nem pedig annak befejezett alakzatát – valósítja meg az az elkövető, aki szeszes italtól súlyosan befolyásolt állapota miatt a gépkocsi motorját nem tudja üzembe helyezni, bár a próbálkozás során a jármű eredeti helyzetéből elmozdul.[51]

Viszont nem valósul meg az ittas járművezetés vétségének kísérlete, ha az elkövető a gépjármű motorját sem tudta beindítani, és a járművet egyéb módon sem hozta mozgásba.[52]

6.3.5. Járművezetés tiltott átengedése

Ez a bűncselekmény szorosan kapcsolódik az ittas vagy bódult állapotban elkövetett járművezetés tényállásához. Az ittas vezetés önmagában absztrakt veszélyt jelent a vasúti, a légi, a vízi és a közúti közlekedés biztonságára, de ugyanígy veszélyeztethetik a közlekedés biztonságát azok is, akik az ittasságtól eltérő egyéb okból alkalmatlanok a jármű vezetésére.

A bűncselekmény elkövetési magatartása a jármű vezetésének más részére történő átengedése. Az átengedés történhet kifejezett felszólítással, de az is lehet, hogy az elkövető az átvevő kérését teljesíti, vagy egyszerűen átadja az indítókulcsot. Nem állapítható meg a járművezetést átengedő személy felelőssége, ha az átvevő a vezetés során más, szándékos bűncselekményt valósít meg (ilyen lehet különösen a szándékos veszélyeztetés, a cserbenhagyás vagy a segítségnyújtás elmulasztása).

A járművezetés tiltott átengedésének vétsége szándékos bűncselekmény, ebből következik, hogy az elkövető tudatának át kell fognia azt a körülményt, hogy a vezetést átvevő személy szeszes italtól befolyásolt állapotban van, illetőleg a vezetésre egyéb okból alkalmatlan.

A bűncselekmény elkövetője lehet

[51] BH 1988. 130.
[52] BH 1989. 171.

- a jármű üzembentartója,
- de az a járművezető is, akinek a jármű felett rendelkezési lehetősége van.

A bűncselekmény elkövetője az a személy lehet, aki a tényállásban megjelölt jármű felett ténylegesen hatalmat gyakorol, azaz aki a járművel ténylegesen vagy jogilag rendelkezik. Az közömbös, hogy hatalma milyen jogcímen alapul. Elkövetője lehet a jármű tulajdonosa, birtokosa, de az a személy is, akit a jármű ideiglenes őrzésével bíztak meg. Megvalósíthatja a bűncselekményt az a tolvaj is, aki lopás útján, vagy aki a jármű önkényes elvétele révén jutott annak birtokába.

A bűncselekmény akkor válik befejezetté, ha a vezetés átengedése folytán a járművet a vezetést átvevő személy elindítja, a vezetést ténylegesen megkezdi, és a jármű mozgásba került. A bűnhalmazat kérdésében az állapítható meg, hogy annyi rendbeli bűncselekmény valósul meg, ahány személy részére a járművezetés tiltott átengedése megtörtént.

6.3.6. Kényszerítés

Fontos tényállás még a kényszerítés bűntettéé, amely bűncselekményt az követi el, aki mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön, és ezzel jelentős érdeksérelmet okoz. E bűntett jellegzetessége, hogy más bűncselekménnyel együtt nem valósulhat meg, csak és kizárólag önmagában. Például ha a tettes a sértettnek súlyos sérülést okoz, vagy személyes szabadságát megsérti, testi sértés, vagy személyes szabadság megsértése valósul meg. E cselekmény három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
Fiataloknál gyakran megesik, hogy erőszakkal vagy fenyegetéssel mást arra kényszerítenek, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön. Fontos, hogy értelmezni tudjuk, mit is jelent a jelentős érdeksérelem. Erre választ a Btk. Kommentárjában találunk:
„Az erőszaknak személy ellen kell irányulnia, a dolog elleni erőszak e tényállás megvalósulása esetén fenyegetésnek minősül. Az erőszak – amely lehet akaratot bénító vagy akaratot hajlító jellegű is – irányulhat a sértett, avagy más személy ellen is.
A kényszerítés eredmény-bűncselekmény, tehát csak akkor fejeződik be, ha a jelentős érdeksérelem létrejön. Az érdeksérelem bekövetkezhet a sértett anyagi, társadalmi, családi helyzetében egyaránt. A bűncselekmény csak szándékosan követhető el. A bűncselekmény alanya a hivatalos személy kivételével bárki lehet. A cselekmény az erőszak, illetve a fenyegetés alkalmazásával már kísérleti szakaszba jut, de befejezetté csak akkor válik, ha az eredmény (a jelentős érdeksérelem) is bekövetkezik."
A kényszerítés bűntettét az életben a leggyakrabban szexuális zaklatással követik el. Az erőszakos közösülést ugyanis erőszakkal vagy az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel lehet elkövetni. Ha valaki mást e szintet el nem érő fenyegetéssel vesz rá szexuális cselekményre, kényszerítés bűntette miatt tartozik büntetőjogi felelősséggel.

6.3.7. Kifosztás

A kifosztás a lopás és a rablás között elhelyezkedő cselekmény, amelynek tárgya a tulajdonjog és a cselekvési szabadság. A cselekmény elkövetési tárgya idegen, értékkel bíró ingó dolog. A cselekmény sértettje, aki a dolgot birtokolja.

A kifosztás elkövetési magatartásai:

- másnak lerészegítése lopási célzattal,
- az elkövető által elkövetett más erőszakos jellegű cselekmény hatása alatti dologelvétel.

A lerészegítés a sértett mértéktelen alkoholfogyasztásra való rábírását, ösztönzését jelenti, amelynek eredményeként a sértett ittas állapotba kerül, s ezáltal a dolgának az eltulajdonítását nem tudja megakadályozni, holott ez józan állapotban lehetséges volna.

A sértett pedig az ittas állapota miatt nem képes – akár pszichikai, akár fizikai okból – megakadályozni ezután a dolgai elvételét.

A kifosztás minősített esetei – hasonlóan más vagyon elleni bűncselekményekhez – az elkövetési értékre, az elkövetés módjára, illetve e kettő kombinációjára alapozva kerültek megállapításra. Ellentétben a többi vagyon elleni bűncselekménnyel, a kifosztásnak nincs szabálysértési alakzata.

6.3.8. Közúti baleset okozása

Eltérően az eddig tárgyalt bűncselekményektől, a közúti baleset okozása – mind az alapesetet, mind a minősített esetet tekintve – gondatlan bűncselekmény. Az alap tényállás megvalósulásához nem elegendő a veszélyhelyzet bekövetkezése, hanem szükséges a testi épség és egészség tényleges sérelmének, nevezetesen 8 napon túl gyógyuló testi sérülésnek a bekövetkezése.

A bűncselekmény passzív alanya a járművezetőn kívüli egy vagy több személy, akinek az elkövető gondatlanságból legalább nyolc napon túl gyógyuló sérülést okoz. A bűncselekmény elkövetési magatartása: a közúti közlekedési szabályok megszegése. A közúti közlekedési szabályokon elsősorban a KRESZ, valamint az ehhez kapcsolódó, a közúti járművek forgalomba helyezésének vagy forgalomban tartásának a műszaki feltételeiről, a közúti közlekedés rendőrhatósági igazgatásáról szóló rendeletet, illetve a közúti forgalmi rend kialakításáról, a közúti jelzések elhelyezéséről szóló igazgatási jogszabályokat vagy egyéb rendelkezéseket kell érteni.

Az elkövetési magatartás mind aktív, mind passzív magatartással megvalósítható. Ez utóbbi akkor tekinthető elkövetési magatartásnak, ha a közúti közlekedési szabályok az elkövetőt valamely konkrét magatartás tanúsítására kötelezik, amelyeknek azonban nem tesz eleget.

A közúti közlekedés szabályainak a megsértése lehet szándékos, de lehet gondatlan jellegű is. Szándékos a szabályszegés, ha az elkövető a KRESZ általános és tételes rendelkezéseinek az ismeretében a számára előírt normatív szabályokkal tudatosan szembehelyezkedik. Gondatlan a közlekedési szabálysértés, ha az elkövető az adott helyzetben felismeri ugyan, hogy a közúti közlekedési szabályok őt az adott helyzetben milyen tevékenység kifejtésére kötelezik, de ezt elmulasztja, bízva abban, hogy magatartásának a közúti közlekedésben részt vevő más személyekre nézve nem lesz káros hatása, vagy pedig éppen a kellő figyelem és körültekintés hiányában ezt a körülményt nem ismeri fel.

A bűncselekmény alanya tettesként kizárólag az lehet, aki a közúti közlekedési szabályok hatálya alatt áll. Nem tartoznak azonban e körbe a járművek utasai és a gyalogosok, ugyanis a Btk. 191. §-ának (2) bekezdése értelmében a Btk. 185-187. §-ok alkalmazása szempontjából nem tekinthetők közlekedési szabályoknak a gyalogosokra és utasokra vonatkozó rendelkezések. Közúti járművezetőnek kell tekinteni azokat a személyeket, akikre közvetlenül kiterjednek a KRESZ-nek a járművezetőkre vonatkozó rendelkezései. Annak azonban nincs jelentősége, hogy a járművezető megfelelő jogosítvány birtokában vagy annak hiányában vezeti a járművet, illetőleg a járművezető jogosítványát bevonták, vagy a járművezetéstől eltiltás mellékbüntetés hatálya alatt áll.

A több ember halálát eredményező közúti baleset gondatlan okozásának vétsége miatt tartozik büntetőjogi felelősséggel az a tehergépkocsi-vezető, aki a meghibásodott pótkocsit éjjel, kivilágítatlanul úgy hagyja az úttesten, hogy az a forgalmi sáv nagy részét elfoglalja; valamint az a járművezető is, aki az időközben elhelyezett „egyéb veszélyt" jelző közlekedési jelzőtábla figyelmen kívül hagyása mellett az éjszakai órákban „vakon vezetve" a kivilágítatlan járműszerelvénybe beleütközik, és három személy halálát okozza.[53]

Viszont a halálos közúti baleset gondatlan okozásának a vétségében nem állapítható meg a túlzott sebességgel nem haladó gépkocsivezető bűnössége, aki az esti sötétségben, a fényvisszaverő prizmával nem rendelkező és kivilágítatlan kerékpárját ittasan, sötét ruhában toló sértettet – aki a jelzőtábla tiltó rendelkezései szerint ott jogszerűen nem is tartózkodhatott volna – halálra gázolja.[54]

A hátramenetet végezni csak úgy szabad, hogy az a többi jármű közlekedését ne akadályozza. Így a közúton tolató jármű vezetője abban az esetben is köteles az úttesten haladó járműnek a zavartalan közlekedését biztosítani, ha az ott haladó jármű vezetője a megengedett legnagyobb sebesség túllépésével vesz részt a közúti közlekedésben.[55]

Felmentő ítéletet hozott a bíróság (az akkor irányadó szabályok figyelembevételével), amikor az éjszakai órákban az autóúton a 88 km/h sebességgel haladó jármű az úttesten kivilágítatlan személygépkocsit és a mellette lévő gyalogost későn észlelte, és őt elütötte. Ilyen akadály autóúton történő felbukkanására ugyanis a gépjármű vezetője reálisan nem számíthatott.[56]

Mindig fokozott óvatossággal kell vezetni akkor, ha az úton vagy annak a közelében gyermekek tartózkodnak. Ez alól kivételt képez, ha a járművezető észleli, hogy a gyermek megfelelő felügyelet alatt áll, arra ugyanis a járművezetőnek reálisan nem kell számítania, hogy a gyermek kezét a szülő kezéből kitépve váratlanul, átlós irányban átfut az úttesten.[57]

6.3.9. Közúti veszélyeztetés

A közúti veszélyeztetés bűncselekményének védett jogi tárgya a közúti közlekedés rendjéhez, biztonságához fűződő érdek, valamint a közúti közlekedésben részt vevő személyek életének és testi

[53] BH 1998. 319.
[54] BH 1996. 495.
[55] BH 1996. 183.
[56] BH 1993. 596.
[57] BH 1977. 182.

épségének védelme. A bűncselekmény passzív alanya egy vagy több ember, akinek életét vagy testi épségét az elkövető szándékosan és közvetlenül veszélyezteti. Az önveszélyeztetés azonban a közúti közlekedés körében sem büntetendő.

A bűncselekmény elkövetési magatartása a közúti közlekedési szabályok szándékos megszegése, nincs gondatlan alakzata. Ezeket a szabályokat elsősorban a KRESZ előírásai tartalmazzák, de idetartoznak az ehhez kapcsolódó igazgatási jogszabályok vagy egyéb rendelkezések előírásai is. Ez azt jelenti, hogy az elkövető egyenes vagy eshetőleges szándéka kiterjed mind az elkövetési magatartásra, azaz a közúti közlekedés szabályainak a megszegésére, mind pedig más vagy mások életének vagy testi épségének a közvetlen veszélyeztetésére.

A bűncselekmény eredménye más vagy mások életének vagy testi épségének a közvetlen veszélyeztetése.

A bűncselekmény alanya tettesként kizárólag az lehet, aki a közúti közlekedési szabályok hatálya alatt áll, tehát aki, mint a közúti jármű vezetője közúti közlekedési szabályszegésével idézi elő a közvetlen veszélyt. Nem feltétele viszont a bűncselekmény megállapításának, hogy az elkövető járművezetői engedéllyel (igazolvánnyal) vagy megfelelő járművezetési gyakorlattal, jártassággal rendelkezzék.

Jogos védelmi helyzetben járt el, és nem büntethető súlyos testi sértést okozó közúti veszélyeztetés bűntettében, aki az ő és társai testi épségét közvetlenül fenyegető jogtalan támadást úgy hárítja el, hogy a gépkocsiját elindítja, és eközben a kitérni nem akaró egyik támadóját elüti, a motorháztetőre felugró másikat pedig – annak leeséséig – magával vonszolja.[58]

6.3.10. Lopás

A Btk. 316. § (1) bekezdése szerint: aki idegen dolgot mástól azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el. A lopás vagyon elleni bűncselekmény, és az eltulajdonított dolog értékén alapuló minősítési rendszert követ. Ez azt jelenti, hogy minél nagyobb a dolog értéke, annál súlyosabb büntetési tétellel fenyegeti az elkövetőt a törvény. A minősítési rendszer úgynevezett értékhatárokat tartalmaz. Ennek alapján beszélünk szabálysértési, kisebb, nagyobb, jelentős, különösen nagy, illetőleg különösen jelentős értékről.

A lopásnál azonban sok minősítő körülmény van, többek között ilyen a zseblopás, a besurranás. Ezekben az esetekben nem az értékhatár a döntő. Ha a tényállásban felsorolt módszerek valamelyikével követik el a lopást, akkor az ellopott tárgy értékétől függetlenül is bűncselekményről beszélünk.

Az egyes értékhatárokhoz a jog konkrét, forintban meghatározott összegeket is hozzárendel. Ezek az összegek néhány évente, főleg az inflációnak köszönhetően növekedni szoktak, jelenleg a minősítés rendszere a következő:

- szabálysértési érték: 0 Ft-tól 20 000 Ft-ig;
- kisebb érték: 20 001 Ft-tól 200 000 Ft-ig;
- nagyobb érték: 200 001 Ft-tól 2 000 000 Ft-ig;
- jelentős érték: 2 000 001 Ft-tól 50 000 000 Ft-ig;
- különösen nagy érték: 50 000 0001 Ft-tól 500 000 000 Ft-ig;
- különösen jelentős érték: 500 000 001 Ft-tól.

A törvény a lopás esetén meghatároz minősítő körülményeket, amelyek bekövetkezése esetén a szabálysértési értéket meg nem haladó lopás is bűncselekmény. Ilyen minősítő körülmény például, ha a kisebb értékre vagy a szabálysértési értékre elkövetett lopást

- bűnszövetségben,
- közveszély színhelyén,
- üzletszerűen,
- dolog elleni erőszakkal – ideértve azt is, ha a dolog eltulajdonításának megakadályozására szolgáló eszközt állagsérelem okozása nélkül eltávolítják vagy a dolog eltulajdonításának megakadályozására alkalmatlanná teszik –,
- helyiségbe vagy ehhez tartozó bekerített helyre megtévesztéssel vagy a jogosult (használó) tudta és beleegyezése nélkül bemenve,
- hamis vagy lopott kulcs használatával,
- lakást vagy hasonló helyiséget az elkövetővel közösen használó sérelmére,
- zsebtolvajlás útján követik el.

[58] BH 1997. 321.

De minősítő körülmény még, ha

- a kisebb értékre elkövetett lopást kulturális javak körébe tartozó tárgyra, vallási tisztelet tárgyára, illetőleg vallási szertartásra vagy más egyházi célra rendelt helyiségből a vallási szertartás végzésére szolgáló tárgyra,
- temetőben vagy temetkezési emlékhelyen a halott emlékére rendelt vagy holttesten lévő tárgyra,
- nemesfémre, nemesfém ötvözetére vagy fémkereskedelmi engedélyköteles anyagra követik el.

6.3.11. Orgazdaság

Orgazdaságot követ el az, aki bűncselekményből származó dolgot vagyoni haszon végett megszerez, elrejt vagy elidegenítésében közreműködik. A jogalkotó kilenc bűncselekményt[59] jelölt meg alapcselekményként, amelyek elkövetéséből a „dolog" származhat.

Az orgazdaság törvényi tényállása három elkövetési magatartást különböztet meg:

- A megszerzés az elkövetési tárgy tényleges birtokba vételét jelenti. Nem feltétel, hogy az orgazda ellenérték fejében szerezze meg a dolgot, és annak sincs jelentősége, hogy az adott ellenszolgáltatás arányban áll-e a dolog értékével.
- Az elrejtés megvalósulásakor az orgazda oly módon szerzi meg a dolog feletti rendelkezés lehetőségét, hogy formálisan nem veszi birtokba. Ennek az elkövetési módnak a tipikus példája, amikor az orgazda rejtekhelyet biztosít a vagyon elleni bűncselekményből származó dolog elrejtésére.
- Az orgazdaság harmadik elkövetési magatartása az elidegenítésben közreműködés.

Az orgazdaság csak szándékosan követhető el.

6.3.12. Rablás

A rablás az egyik legveszélyesebb bűncselekmény, hiszen erőszakos, agresszív, fenyegető jellegű és mindig személyre irányuló. Túlnyomó részét közterületen (parkok, játszóterek, bevásárlóközpontok stb.) útonállásszerűen, kisebb részben pedig lakásokban követik el.

Tehát ha valakitől úgy próbálnak meg elvenni valamilyen tárgyat, hogy ezért bántalmazzák, lefogják, az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaznak, és a „kérés" nyomatékosításának érdekében szúró-, vágó-, ütőeszközt stb. alkalmaznak, akkor elkövetik a rablás bűntettét. A csoportos elkövetés a rablásnál is súlyosbító körülmény, és nagyobb büntetés kiszabására kerül sor. Nem szükségszerű, hogy a rablásban részt vevők mindegyike bántalmazza vagy fenyegesse a sértettet. Elegendő, ha az egyik elkövető fenyegető magatartásával biztosítja, hogy társa vagy társai a sértett értékeit elvegye.

A rablás és a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás elhatárolása szempontjából annak van meghatározó jelentősége, hogy a fizikai erőszak személy vagy dolog ellen irányul-e[60].

A rablásnál az elkövető más személyt azért foszt meg a cselekvési szabadságától, hogy a célját, az idegen dolog eltulajdonítását megvalósíthassa. A rablás elkövetési tárgya idegen ingó értékkel bíró dolog lehet.

A rablás háromféle elkövetési magatartással valósítható meg:

- erőszak, avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés,
- öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés,
- a tetten ért tolvaj által erőszak, avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmazása, a lopott dolog megtartása végett.

A rablás esetében az erőszak lenyűgöző, akaratot megtörő. A törvény nem kívánja meg, hogy az erőszak, vagy az élet, testi épség elleni fenyegetés a sértett személyre irányuljon, sértetten értve azt a személyt, akitől az elkövető a dolgot elveszi. Az azonban elengedhetetlen követelmény, hogy a harmadik személy csak olyan lehet, aki a helyszínen jelen van. A fenyegetésnek az erőszakhoz hasonlóan ugyancsak akaratbénítónak kell lennie.

A rablás további elkövetési fordulata az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel való elkövetés. Öntudatlannak nevezzük azt az állapotot, amelyben a személy valamely pszichikai ok folytán nincs abban a helyzetben, hogy önálló akarata legyen. Éppen ezért ellenállást sem tud kifejteni a

[59] csempészet, lopás, sikkasztás, csalás, hűtlen kezelés, rablás, kifosztás, zsarolás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság
[60] BH 1992. 228.

támadással szemben. A rablás megállapításához elengedhetetlen feltétel, hogy ezt az öntudatlan állapotot az elkövető idézze elő aktív magatartásával.

Mindazon esetekben, amikor az elkövető erőszakkal vagy a minősített fenyegetéssel úgy menekül el a helyszínről, hogy a lopott dolgot is magával viszi, akkor a Btk. 321. § (2) bekezdés szerint minősülő a rablás. Abban az esetben, ha a dolgot hátra hagyva távozik, lopás megállapításának van helye. A cselekmény csak szándékosan követhető el.

A rablás akkor befejezett, ha a dolog elvétele megtörtént. A rablás bűntette kísérleti szakban marad, ha az erőszak, illetve az élet vagy testi épség elleni fenyegetés megtörtént, akár teljes mértékben, de az eredmény, a dolog elvétele nem következett be.

A rablás csoportosan elkövetettként minősül, ha három vagy több személy – akár tettesként, akár részesként – a bűncselekmény helyszínén együtt tevékenykedve követi el a bűncselekményt; nem zárja ki a rablásnak csoportosan elkövetettként megállapítását az a körülmény, hogy a három elkövető közül az egyik (a bűnsegéd) nem ment be a (..) hivatal helyiségébe, hanem a gépkocsijában várt a társaira, és a jelenlétét a sértettek nem is észlelték[61].

A rablás kísérletétől való önkéntes elállás nem állapítható meg, ha az elkövető azért hagy fel a rablás elkövetésével, mivel a kedvezőtlen külső körülmények miatt nem tudja kinyitni a hivatali helyiség lezárt ajtaját, és így nem fér hozzá az ott található pénzhez[62].

6.3.13. Szemérem elleni erőszak

A cselekmény tárgya a nemi szabadság. Passzív alanya lehet a cselekménynek mind nő, mind férfi. Az önálló és közvetlen tettes lehet férfi is, nő is, de csak a passzív alannyal ellenkező nemű. A törvényhely két elkövetési magatartást határoz meg: a fajtalanságra, vagy ennek eltűrésére kényszerítést, másodikként a passzív alany védekezésre, akaratnyilvánításra képtelen állapotának fajtalanságra való kihasználását.

Az elkövetői magatartás a jogszabályhely első fordulatában a fajtalanságot lehetővé tevő erőszak, fenyegetés kifejtésével veszi kezdetét. Ez a határvonal a kísérlet és az előkészület megállapítása között. A cselekmény mindkét fordulat esetén a fajtalansággal, a fajtalanságnak az eltűrésével válik befejezetté. A szemérem elleni erőszak bűntettének elkövetési magatartása – a fajtalanság – csak a passzív alany testének közvetlen, fizikai érintésével valósul meg. Az elkövető szándéka a fajtalanságra irányul. Éppen a köznapi értelemben vett közösülési szándék hiánya határolja el a szemérem elleni erőszakot az erőszakos közösülés kísérletétől.

Nem a szemérem elleni erőszak bűntette, hanem csupán a szeméremsértés vétsége valósul meg abban az esetben, ha az elkövető az alvó sértett előtt önkielégítést végez.[63]

A szemérem elleni erőszak bűntettének elkövetési magatartása – a fajtalanság – csak a passzív alany testének közvetlen, fizikai érintésével valósul meg.[64]

Nem a szemérem elleni erőszak bűntettét, hanem a kiskorú veszélyeztetésének a bűntettét valósítja meg az az apa, aki a nemi vágyának felkeltése érdekében a kiskorú leánygyermekét magához szorítja, szájon csókolja, és a mellét megfogja.[65]

Mindkét most tárgyalt bűncselekménnyel kapcsolatban lényeges a védekezésre, illetve akaratnyilvánításra képtelen állapotról tudni azt, hogy ha szórakozóhelyen vagy házibuliban valakinek az italába kábítószert vagy más tudatmódosító szert kever a tettes abból a célból, hogy a helyzetet közösülésre vagy fajtalanságra használja ki, elköveti a nemi erkölcs elleni bűncselekményt. Elegendő, ha a tettes csak lerészegíti a későbbi áldozatát, sőt még az is, ha a kiszemelt lány saját önhibájából került ittas állapotba, és ezt az állapotot kihasználja az elkövető a nemi erkölcs elleni bűncselekmény elkövetésére. Látható, hogy nagyon vékony a határ, ami a bűncselekményt elválasztja, és nagyon meg kell gondolni, hogy egy buliban vagy szórakozóhelyen mi az, ami még hecc, és hol húzódik a bűncselekmény határa. Ha valaki az elkövetőnek szándékosan segítséget nyújt, de ezt olyan módon teszi, hogy a sértettet például lefogja, vagy más módon vele szemben erőszakos vagy félelemkeltő magatartást tanúsít, a bűncselekmény társtettesévé válik, függetlenül attól, hogy a sértettel később ő maga közösül vagy fajtalankodik-e. És végezetül, aki jelen van ilyen cselekmény során, és a történtekről tudomással

[61] BH 1999. 148. I.
[62] BH 1999. 148. III.
[63] BH 1993. 341 I.
[64] BH 1993. 341 II.
[65] BH 1993. 216.

bír, és nem tesz semmit, mivel passzív magatartása az elkövetőkre bátorításként hathat, a bűncselekmény bűnsegédi bűnrészese lehet.

6.3.14. Testi sértés[66]

Bűncselekmény, amelynek jogi tárgya az ember testi épsége, egészsége. A test bántalmazásán olyan külső behatást kell érteni, amely a testen vagy általában annak egy részén nyomokat visszahagyó sérülést okoz. A bűncselekmény befejezettségéhez a test vagy egészség sérülésének bekövetkezése szükséges. Az általános szabályok értelmében az elkövetési magatartás és a bekövetkezett eredmény között pedig ok-okozati kapcsolatnak kell lennie.

Aki más testi épségét vagy egészségét sérti, ha a betegség vagy sérülés 8 napon belül gyógyul, könnyű testi sértés vétségét, míg ha 8 napon túl, súlyos testi sértés bűntettét követi el. Büntetőjogi értelemben a testi épség és egészség az a fizikai és szellemi állapot, amelyben a sértett az ellene elkövetett bűncselekményt megelőzően volt. Ez azt jelenti, hogy a beteg vagy a sérült személy testi épségét, egészségét ugyanúgy védi a törvény, hiszen a negatív változást a korábbi állapotához képest kell vizsgálni. Az öncsonkítás a saját egészségnek vagy testi épségnek megsértése, tekintettel azonban a törvénybeli "más" kifejezésre, nem minősül bűncselekménynek.

Fontos feltétel, hogy a sérülés vagy betegség a bántalmazással okozati összefüggésben jön létre. Annak nincs jelentősége, hogy az eredmény létrejöttében a sértett szervezetének egyéni sajátossága is közrehatott. Ha azonban más harmadik személy magatartása vagy az elkövető által nem ismert más objektív körülmény tereli az eseményeket az elkövető által előre nem látott sérülés vagy betegség bekövetkezte felé, az okozati összefüggés megszakad.

A közös elkövetés esetén a problémát általában az szokta jelenteni, ha súlyosabb eredmény következik be, és nem állapítható meg, hogy az elkövetők közül kinek a magatartása idézte ezt elő. Így például együttesen rugdossák a földön fekvő sértettet, aki sorozatos bordatörésével hónapokig beteg és szemének elvesztése miatt maradandó fogyatékosságot is szenved. Ekkor a bíróság a szándék- és akarategység fennállta esetén az elkövető konkrét személyétől függetlenül a súlyosabb minősítés körében társtettesként is elítélheti őket, ennek azonban több más feltétele is van.

- A testi bántalmazás a más testét érő olyan ellenséges külső behatás, mely a testen vagy annak egy részén nyomokat visszahagyó sérülést vagy betegséget eredményez. E feltétel nem áll fenn és így nem valósul meg e bűncselekmény, ha az elkövető csak megérinti a sértett testét, haját, körmét levágja, vagy undorító folyadékkal leönti.

  Közvetlen a bántalmazás, ha az elkövető érinti támadó jelleggel a sértett testét, míg közvetett, ha például állatot uszít rá.

- Az egészségsértés a magatartással okozati összefüggésben létrejött betegséget öleli fel. Abban az esetben is ez áll fenn, ha pszichikai, szellemi behatás okozza. Így az olyan undorkeltés, amely a sértett pszichéjében valódi zavart vált ki, már nem tettleges becsületsértésnek, hanem testi sértésnek minősül.

A törvény e bűncselekménynek két fajtáját különíti el: a könnyű testi sértést (8 napon belül gyógyuló), és a súlyos testi sértést (8 napon túl gyógyuló).

A 8 nap meghatározás azonban nem azt jelenti, hogy ténylegesen 8 nap alatt meggyógyul-e a sérülésünk. Tipikusan 8 napon túl gyógyuló sérülések a csonttörések. Egy ütés okozta zúzódás azonban függetlenül a foltok láthatóságának időtartamától, könnyű testi sértésnek, 8 napon belül gyógyulónak számítanak.

- A testi sértés alapeseteiben a könnyű testi sértés vétség, a súlyos testi sértés pedig bűntett.
- A súlyos egészségromlás a sértett olyan szellemi vagy fizikai károsodását jelenti, amely jellegét tekintve tartós, a korábbi egészségi állapotához képest romlást jelent. Különös kegyetlenséggel való elkövetés kizárólag a súlyos testi sértéshez kapcsolódó minősítő körülmény.
- Testi sértést el lehet követni többen is. Ez nem minősítő körülmény, azaz nem bünteti a törvény súlyosabban. Fontos azonban megemlíteni, hogy a társtettességben elkövetett súlyos testi sértés esetén nem felmentő körülmény az, ha részt vesz mindenki a verésben, de nem bizonyítható, hogy ki okozta a sértett 8 napon túl gyógyuló sérülését.
- Nyolc napon túl gyógyul tehát bármely csont törése, ezért jó, ha tudjuk, hogy viszonylag kis erejű ütéssel is lehet orrcsonttörést okozni, akár egy iskolai verekedés alkalmával is. Súlyos sérülés három

[66] https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/420013/A_szemely_elleni_buncselekmenyek_elet_testi_epseg_elleni_b.html?ugy=testisertes.html#topicissue

vagy annál több fog elvesztése. A könnyű (nyolc napon belül gyógyuló) sérülés okozásán túl a testi sértés előkészületét is bünteti a hatályos törvény. Ez azt jelenti, hogy például ha megharagszom a szomszédomra, és elmegyek a közeli sportboltba, és ott kizárólag abból a célból beszerzek egy baseballütőt, hogy a szomszédomat alaposan megverjem vele, azonban miután azt megvásároltam, elpárolog a haragom, és le is teszek a bűncselekmény elkövetéséről, elkövetem a súlyos testi sértés előkészületét. Abban az esetben, ha például egy verekedés során egy kalapáccsal el akarom törni a haragosom kezét, de ez nem sikerül, és végül semmilyen sérülést sem okozok, súlyos testi sértés kísérletéért fognak felelősségre vonni. A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a testi sértés életveszélyt vagy halált okoz. Életveszélyes a sérülés, ha a sértett halála annak következtében beállt volna, és csak valamilyen külső beavatkozással lehetett megmenteni. Halált okozó testi sértés akkor állapítható meg, ha az elkövető szándéka a halál okozására nem terjedt ki (mivel ebben az esetben emberölésről beszélhetünk), pusztán bántalmazta az áldozatot, akinek a halála a bántalmazással okozati összefüggésben következett be. Ha az egyik személy súlyosan bántalmazza a másikat, aki ennek következtében elesik, és fejét a járdaszegélybe ütve agyduzzanat következtében meghal, a halált okozó testi sértés megállapítható. Ha viszont az előbbi bántalmazást követően a sértett elesik, de ennek következtében nem sérül meg, pusztán a verekedésben az orrcsontja reped csak meg, de a kiérkező mentők mégis kórházba szállítják, azonban a kórházba szállítás során a mentő frontálisan ütközik a villamossal, amely következtében az összes benne utazó meghal, a tettes csak a súlyos sértésért (orrcsonttörés) vonható felelősségre, mivel a sértett halála és a verekedés között nem áll fenn jogi szempontból az okozati összefüggés.

- A súlyos testi sértés gondatlanságból való elkövetése is bűncselekmény. Ilyen például, ha a tornaórán, vagy az iskolai udvaron játékból valakit fellöknek, aki ennek következtében eltöri a kezét. Fontos megjegyezni, hogy ha a sérülés testnevelés órán szabályos sporttevékenység következménye, például a futballozás közben a kapus orrcsontját eltöri a kapura lőtt labda, semmilyen bűncselekmény nem történik. Ha azonban az orrcsonttörés egy szándékos ököllel való ütés következménye, teljesen mindegy, hogy erre testnevelés órán került sor, a súlyos testi sértés bűntette megállapítható.

Súlyosabban minősülő esetek

- **Súlyosabban minősülő eset**
  - Ha a testi sértést aljas indokból vagy célból követik el. Ha az elkövető a sértett akaratával ellentétesen azért bántalmazza őt, mert ez számára nemi vágyának kielégítését fokozza, vagy ha a bántalmazás teljesen indokolatlan vagy jelentéktelen ok miatt történik.
  - Ha védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személlyel szemben követik el. Akaratnyilvánításra képtelen állapot esetén a sértett belső okok miatt nem észleli a vele szemben végrehajtani szándékozott bűncselekményt, mert például súlyos szellemi fogyatékossággal bír, vagy alszik, vagy kábítószer hatása alatt áll.

    Védekezésre képtelen, aki külső okok miatt nem képes a vele szemben megnyilvánuló támadást kivédeni vagy elhárítani, mert például bezárták, vagy fogyatékossága folytán mozgásában korlátozott. Ezek a személyek észlelik, felismerik a bűncselekmény elkövetését, azonban nem képesek védekezni ellene. A 12. életévét be nem töltött személy e bűncselekmény, és több más bűncselekmény (például erőszakos közösülés, szemérem elleni erőszak, rablás stb.) esetében védekezésre képtelennek tekintendő.
- **Még súlyosabban minősülő eset**
  - A maradandó fogyatékosságot okozó testi sértés. Maradandó fogyatékosság abban az esetben állapítható meg, ha az adott testrész funkciója már nem vagy nem teljes mértékben állítható vissza.
  - A súlyos egészségromlást okozó testi sértés. A sértett olyan fizikai, pszichikai vagy szellemi egészségkárosodását jelenti, amely általában fél évnél hosszabb. Idesorolják azt az esetet is, amikor az elkövető bántalmazása miatt a terhes nő elveszti gyermekét.
  - A különös kegyetlenséggel megvalósított súlyos testi sértés. A különös kegyetlenség megítélésénél a sértett által elszenvedett támadás jellege, részben pedig az általános társadalmi felfogás az irányadó.
  - Az életveszélyt okozó testi sértés. Az életveszély a halál bekövetkeztének reális, de nem szükségszerű lehetősége. Közvetlen az életveszély, ha életfontosságú szervek vagy szervrendszerek sérülnek, közvetett, ha a sérülés valamely testüreg megnyílásával jár együtt,

amely magával hozza fertőzés vagy gyulladás lehetőségét, de ennek hiányában is, ha a vérzéshez vagy a sérüléshez sokk járul.

- A halált okozó testi sértés. A halál okozása a testi sértés legsúlyosabban büntetendő minősített esete. Nagyon fontos feltétel, hogy ebben az esetben az elkövető szándéka csak a testi sérülés okozására irányul, a halálos eredményre az elkövető gondatlansága terjedhet ki. További fontos feltétel, hogy az elkövető testi bántalmazása és a halálos eredmény között az okozati összefüggés fennálljon.

6.3.15. Zsarolás

Egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki jogtalan haszonszerzés végett mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön, és ezzel kárt okoz. A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a zsarolást bűnszövetségben, élet vagy testi épség elleni, avagy más hasonlóan súlyos fenyegetéssel, hivatalos személyként e jelleg felhasználásával, avagy hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével követik el.

A zsarolás a rabláshoz rendkívül hasonló vagyon elleni erőszakos bűncselekmény. A bűncselekményt megvalósító magatartás két szakaszra bontható. Az első szakasz a kényszerítés megvalósítása, a második szakasz, amikor a kényszerített személy vagyoni joghatású cselekményt tanúsít, vagy pedig attól tartózkodik. A normaszöveg a kényszerítés két fajta módját rögzíti. Az egyik az erőszak, a másik a fenyegetés. A zsarolás megállapíthatóságához a rabláséhoz képest az erőszak enyhébb foka is elegendő. A fizikai ráhatásnak nem kell lenyűgözőnek lenni, az akaratot nem kell, hogy megtörje az erőszak, elég, ha korlátozza azt. A zsarolási fenyegetésnek tehát nem kell közvetlenül élet vagy testi épség ellen irányulnia, elegendő, hogy komoly félelmet váltson ki.

A zsarolás esetében mind az erőszak, mind a fenyegetés célzatos. A magatartás célja a jogtalan haszonszerzés. Jogtalan haszonszerzési célzat hiányában nem állapítható meg a zsarolás. A zsarolás eredménye a kár keletkezése a sértett vagyonában. Figyelemmel a cselekmény kétszakaszos jellegére, ha az erőszak alkalmazása megtörtént, de a kár nem következett be, csak a zsarolás kísérlete állapítható meg.

6.4. Függőséggel kapcsolatos bűncselekmények

Függőséget nem csak valamely pszichoaktív szer válthat ki. Tudományosan bizonyított, hogy a modern társadalomban nagyon sok tevékenység válthat ki kóros ragaszkodást, ami rendkívüli módon megkeseríti a függő személy és környezete, családja életét.

Ilyenek többek között: a szerencsejátékok; az internet (különösen: a chat, az on-line játékok, a társkeresők…); a számítógépes játékok; a munka; az egyes sporttevékenységek (különösen a testépítés); a szex;

a vásárlás (boltkór); a televízió (például: sorozatok); és az evés (anorexia, bulémia, kóros túlevés).

A függőség e formáit tudományos elnevezéssel viselkedés-függőségnek hívják. Az ezt kiváltó tevékenység abbahagyása súlyos megvonási tünetekkel járhat. Tudományos kutatások szerint bármi is a függőség oka, ugyanaz a folyamat zajlik le az agy jutalom-központjában.

A kémiai (alkohol, cigaretta, kábítószer) és a viselkedési függőségek között több a hasonlóság, mint a különbség, legyen a függőség tárgya játékszenvedély, vásárlás, munka, számítógépes játék, szerelem, testmozgás, pornográfia, evés vagy szex. A közvélekedés ezzel szemben nem osztja a tudományos véleményeket. Az emberek többsége úgy gondolja, hogy a tevékenységeinket szabadon választjuk, és ha valaki túl sokat eszik, elpókerozza a vagyonát, vagy minden idejét az internetre pazarolja, nem betegség áldozatának, hanem sokkal inkább gyenge jellemű, rossz erkölcsű embernek tekintik. Ezzel a vélekedéssel szemben áll az a felismerés, hogy az erkölcsi hibát és a függőséget eltérően kell kezelni. Az utóbbinál nem büntetésre, hanem gyógyításra van szükség. Büntetéssel pedig eddig még senkit sem sikerült megszabadítani a káros szenvedélyétől. A büntetések, szabadságkorlátozások hatására a függőség nem szűnik meg. Például ha egy boltkóros személyt bezárnak, miután szabadságát visszanyeri, ott folytatja káros szenvedélyét, ahol abbahagyta.

Ha valaki függő, a függőséget okozó tevékenységet nem azért folytatja, mert szereti, hanem azért, mert nem képes másképpen cselekedni. Jellemző a hozzászokás, és az egyre nagyobb dózis igénye is. Talán a legbiztosabban az elvonási tünetek jelzik a függőséget. A hangulatváltozások, az idegesség, a hányinger, a gyomorrángás, a fejfájás és izzadás, esetleg hallucináció mind valódi tünet, és a játékosoknál ugyanúgy jelentkezik, mint a kábítószereseknél, de „vásárlás-megvonás” is kiválthatja. A közös mechanizmust az okozza, hogy az ingerek ugyanazokon a „jutalom” áramkörökön haladnak át az agyban.

A függőségek komoly problémákat okoznak az egyén, a család és végül a társadalom számára. Az egyén esetében a szenvedély elhatalmasodik az életén, a napról napra fokozódó vágy kielégítése felemészti testi energiáit és anyagi forrásait is. Egy ilyen ember családja is megszenvedi ezt a helyzetet. A szenvedélybeteg elveszik a családtagok számára, és a többiektől fogja elvenni azt a pénzt, amelyre szüksége van.

6.4.1. Drogok és kábítószerek

A kábítószer napjaink egyik igen problémás kérdésköre. Nem egyszerű a kezelése, hiszen ezzel a témával kapcsolatban rengeteg a hit és tévhit. Minden olyan kémiai anyagot drognak tekintünk, amely

- módosítja az agytevékenységek valamelyikét vagy esetleg többet is,
- lelki (pszichikai) vagy fizikai függőséget (dependenciát) okoz.

A drogok rendszeres használata az idegrendszerben olyan – nehezen visszafordítható – változásokat okoz, amely a „normális" idegi (mind a tudatos, mind pedig a létfenntartásért felelős vegetatív) működéshez szükségessé teszi az adott drog folyamatos jelenlétét az idegrendszerben. Ezt nevezzük függőségnek.

Lelki függőség: Akkor beszélhetünk lelki függőségről, ha valakiben kialakul az a kényszer, hogy egy drog rendszeres bevételével biztosítsa a maga számára lelki békéjét, a megelégedettség érzését. A lelki függőség tehát nem más, mint kínzó vágy a drog után.

Testi függőség: Akkor beszélünk testi függőségről, amikor a létfenntartásért (légzés, vérnyomás, testhőmérséklet, anyagcsere szabályozásáért) felelős (vegetatív) idegrendszer is csak az adott anyag jelenlétében tud működni. A drog hiányában a test működése rendezetlenné, abnormálissá válik, anyagcsere és súlyos esetben légzési zavarok lépnek fel.

A kábítószer-fogyasztás egyik legnagyobb veszélye a függőség kialakulása. A másik veszély, hogy soha nem tudhatjuk, hogy a dealertől megvásárolt por, tabletta vagy szer pontosan mit tartalmaz, hol készült, később mit kevertek abba bele. Abban az esetben, ha például valaki a gyógyszertárban vásárol valamilyen készítményt, tudja, hogy a készítménynek a gyártási engedélyben meghatározott módon, ellenőrzött higiéniai előírások alapján kell készülnie, és az abban szereplő anyagokat tartalmazza. Az ecstasy tablettába azonban bármiféle anyag belekerülhet az előállítás során, így akár egy darab bevétele is rendkívül súlyos következményekkel járhat a fogyasztó egészségére.

6.4.2. Drogok csoportosítása

Törvényesség

- Legális: alkohol, nikotin, koffein, szerves oldószerek, gyógyszerek stb.
- illegális = kábítószerek

Előállítás

- természetes: természetben megtalálható anyagok: gyógynövények, kokain, marihuána, ópium, pszilocibin gomba stb.
- mesterséges: kémiai eljárás során létrehozott anyagok: pl. LSD, heroin, amfetaminok, ecstasy, GHB stb.

Pszichológiai hatásuk, hatásmechanizmusuk alapján

Stimulánsok

Az idegrendszer reagálását fokozó, gyorsító hatás, a szervezet működése felpörög, a drog izgatja a központi idegrendszer működését.

Legális drogok

- **Koffein**

Kitágítja az érfalakat, ezáltal javul a szív vérellátása, a bőrerekre hatva kellemes melegségérzetet okoz. Kis mértékben fokozza a testi és szellemi teljesítőképességet, serkentheti a gondolattársítás, ítéletalkotás és a megfigyelés képességét. Fogyasztója mozgékonnyá válhat, és gátolhatja a fáradtságérzés kialakulását. Nagy mennyiségben idegességet, nyugtalanságot, görcsöket okozhat, és szívelégtelenséghez vezethet.

- **Nikotin**

A dohány hatóanyaga a nikotin, mely emeli a pulzusszámot, a vérnyomás először süllyed, majd később erősödik. A nikotin halálos méreg, a rendszeresen dohányzó szervezete egy óra alatt kb. 20 mg nikotint képes elviselni, ezen túl kisebb-nagyobb határon belül rosszullét alakul ki. Ennek a mennyiségnek töredéke vizes oldatban bélcsatornába kerülve már halált okoz.

A nikotin vonatkozásában a pszichére gyakorolt hatás az ember helyzetétől függ. Stresszben feszültségoldó nyugtatóként, koncentrációt igénylő szituációban pedig izgatószerként viselkedik.

Kábítószerek

- **Kokain**

Általában fehér vagy piszkosfehér por. Kristályos, sárgásfehér vagy krémszínű formája – a felszabadított, tiszta kokainbázis – a crack, mely jóval durvább hatású. A kokaint általában orron keresztül felszívják, de előfordulhat intravénás használata is. A crack-et speciális crack-pipában, esetleg vízipipában vagy üdítőitalos dobozból fabrikált eszközből vagy cigaretta formájában szívják el, használata erős pszichés függést okoz.

A kokain fogyasztása után megemelkedik a vérnyomás, és gyorsul a szívverés is. Egy adag kokain hatásának időtartama legfeljebb egy óra. A szer hatásának intenzitása nagyban függ attól, milyen gyorsan emelkedik a szervezetben a koncentráció. Hírtelen megnő a teljesítőképesség, és a szexuális vágy is erősen jelentkezik. Terhes nőknél a kokain koraszülést, illetve magzatkárosodást okozhat. A kokain okozhat szívritmuszavarokat, stroke-ot, koszorúér-elégtelenséget, agyi érszűkületet és epilepsziához hasonló görcsöket is. Hosszú távú, rendszeres használata esetén csökken a szexuális érdeklődés, impotencia is kialakulhat, rendszeres szívása komoly tüdőkárosodással és más légúti megbetegedésekkel járhat.

A kokain lelki hatásai között a hangulat jelentős javulása, megnövekedett teljesítmény, a fáradtság és az étvágy megszűnése, a szexuális vágy fokozódása a legjellemzőbb, de nagyobb mennyiség fogyasztása esetén szorongás, indokolatlan agresszivitás is előfordulhat.

- **Amfetamin**

Fehér, sárga, rózsaszín esetleg barnás por (a hígításra használt anyagtól függően), kapszula, tabletta vagy folyadék formában fordulhat elő. Általában orron keresztül szippantják, vagy szájon át fogyasztják, de létezik intravénás használata is.

Az amphetamin-származékok hatása a fogyasztás (szippantás) után azonnal, gyógyszer formájában történő bevétele után kb. 25-45 perc múlva jelentkezik. A leggyakrabban megfigyelhető tünetek: eufória, túlérzékenység, nagyfokú idegesség, nyugtalanság, álmatlanság, fogcsikorgatás, folyamatos, gyors beszéd, a pupillák kitágulása, emelkedő testhőmérséklet. A képzettársítás készsége fokozódik. Gyakori a gyors szívverés, verejtékezés, szédülés. A fogyasztás során kialakulhat álmatlanság, verejtékezés, impotencia, a végtagok elnehezülése, illetve egyfajta másnaposság érzése is előfordulhat. Hosszú távú fogyasztással erősen paranoid viselkedés alakulhat ki.

Az amfetaminoknál a kisebb dózisok rendszerint eufórikus érzéseket váltanak ki, emellett megfigyelhető az éberség, a tettrekészség növekedése, a környezeti ingerekre való nagyobb érzékenység, az előzetes unalom vagy fáradtság elenyészése, a jó hangulat.

- **Speed**

Amfetamin-származék, fehér, sárga, barnás vagy rózsaszín por (a hígításra használt anyagtól függően), tabletta és kapszula. Leggyakrabban orron keresztül szívják fel, de előfordul, hogy folyadékba keverik. Létezik szintén intravénás használata is.

A speed beszűkíti a vérereket, ezáltal emelkedhet a vérnyomás, lassulhat az emésztés, szájszárazság, illetve általános kiszáradás léphet fel. Kiemelten veszélyes! A fogyasztó azért szárad ki, mert nem érzi a szomjúságot, ezért nem vesz magához kellő mennyiségű folyadékot!

Több napon keresztül tartó speed-használat esetén gyakoribbak a negatív reakciók: félelem, paranoid gondolatok, nyugtalanság, ingerültség, irracionális viselkedés, torzult látás, remegés, rosszullét, fejfájás, koncentrációs zavarok, szédülés, erős szívdobogás, szorongás, mellkasi fájdalmak, hidegrázás, székrekedés vagy más emésztési zavarok. A speed nem befolyásolja számottevően a mentális képességeket, sőt, egyszerű feladatoknál növelheti a végrehajtás hatékonyságát. Ha a szervezet kifárad a túlerőltetéstől, akkor már jelentkezhetnek az alváshiányból fakadó mentális zavarok, pl. hallási és vizuális hallucinációk vagy az emlékezés és az ítélőképesség zavarai.

- **Ecstasy**

Amfetamint vagy annak kémailag módosított vegyületeit tartalmazó szer (a korábbi években MDMA metilén-dioxi-metamfetamint tartalmazott a legtöbb lefoglalt anyag), illetve egyre újabb, stimuláló hatást kiváltó kémiai anyagokat tartalmazó, leggyakrabban ábrával ellátott, különféle színű és formájú tabletták képében fordul elő. A tabletták a hatóanyagon kívül más szennyező és adalékanyagot, illetve egyéb kábítószert is tartalmazhatnak, ezért hatásuk kiszámíthatatlan. Egyes besorolások a stimulálószerek és a hallucinogének közé helyezik, mivel hatása hallucinációkat is okozhat. Előfordult már olyan változata is korábban, melyben LSD volt, illetve 2009-ben, amely GHB-t is tartalmazott.

Az ecstasy hatásai ma még nem pontosan ismertek. Ennek az lehet az oka, hogy rendkívül sokféle vegyülettel állunk szemben. Egyszerre akár kétféle hatás is jelentkezhet (stimuláció, hallucináció), és sokkal tovább tarthat, mint bármely amfetamin-származéké. Fizikális tünetei hasonlatosak, ám az MDMA hatása alatt álló személy könnyen figyelmen kívül hagyhatja a teste által küldött figyelmeztető jeleket.

Az ecstasy leggyakrabban említett hatásai: eufória, kitárulkozás, a gátlások megszűnése, boldogság, szeretet, bizalom saját magunk és mások iránt. Jelentős változásokat okozhat az érzékelésben, felerősíti, néha el is torzítja a külvilág jelenségeit. A fokozott érzékenység különösen a tapintásban, a szaglásban és az ízlelésben jelentkezik. Az ecstasy hatása alatt a fogyasztó hajlamos a kockázatokra. A hatás meghosszabbítása érdekében további adagokat fogyaszthat el, anélkül, hogy belegondolna, milyen veszélyeknek teszi ki magát, esetleg meggondolatlanul szexuális kapcsolatot létesíthet valakivel, kitéve magát a fertőzés kockázatának. Az MDMA lecsökkenti a fájdalomérzetet, így könnyen tönkretehető a test valamely része, anélkül, hogy a használó felfigyelne a fájdalomra.

- **Metamfetamin**

Az amfetamin kémiailag módosított változata, általában fehéres vagy sárgásbarnás színű anyag. A kokainhoz hasonlóan szintén sósavas sóhoz kötődik, így szintén fel lehet szabadítani bázisát. Az így keletkezett metamfetamin-bázis – az „ice” – nevéhez méltóan átlátszó, illetve sárgás színű kristályokból áll. A metamfetamint és bázisát is inhalálással (fóliáról melegítéssel elpárologtatott gőzt szippantják be) fogyasztják, gyakran üvegpipát is használnak. Létezik intravénás használata is.

- **Rush**

Magyarországon kevésbé ismert és használt szer. Gyógyszerként ismert (alkyl-nitritek) és vény ellenében beszerezhető. Eleinte a homoszexuálisok drogjaként vált ismertté, ma már akár diszkókban is alkalmazzák.

Hatása alatt felgyorsul a szívverés, de a vérnyomás csökken. Ismereteink szerint azok használják, akik a nemi vágyaikat kívánják serkenteni. Nagyon gyorsan hat, a folyadék gőzének belélegzése után szinte azonnal (zsebkendőre öntik, onnan lélegzik be). Erős, azonnali hatást kiváltó szer. Használatának azonban állandó velejárója az erős fejfájás, szédülés, olykor eszméletvesztés, mely a vérnyomás csökkenése miatt következik be.

A depresszánsok

A központi idegrendszer reagálását lassító, tompító, nyugtató hatás. Súlyos függőség alakulhat ki, melyből igen nehéz szabadulni. A hosszan és rendszeresen italozó alkoholistáknál felléphet a delirium tremens, sőt, rohamok, veszélyes kimerültség és a keringési rendszer összeomlása is. A delirium tremens fázisa az esetek kb. 10%-ában halálos kimenetelű. A túlélők többnyire egy hét alatt felépülnek.

Legális drogok

- **Alkohol**

Az egyik legismertebb és legközkedveltebb depresszáns az alkohol.

Fizikális hatásai közepes mennyiségű alkohol fogyasztásánál növelhetik, de le is csökkenthetik a szív ritmusát, kitágítja a bőrben lévő vékony hajszálereket (ez melegségérzetet okoz), csökkenti a testhőmérsékletet, növeli az étvágyat, a nyálelválasztást és a gyomorsav mennyiségét, okozhat vizelési kényszert, növeli a reakcióidőt és rontja a mozgáskoordinációs képességet. Magas dózisokban az alkohol ittas állapotot (berúgás), zavarodottságot, elfolyó beszédet, torzult látást, elégtelen mozgáskoordinációt eredményez, ezekhez a tünetekhez gyakran rosszullét és hányinger is társul. Még nagyobb mennyiségek elfogyasztása légzési nehézségeket, általános érzéketlenséget és eszméletvesztést okoz, szélsőséges esetben légzésbénulásból vagy keringési zavarból eredően halált. A berúgást gyakran jelentős másnaposság követi, melynek leggyakoribb tünetei: rosszullét, gyengeség, szédülés, gyenge mozgáskoordináció és különféle fájdalmak.

A lelki hatásokat tekintve az alkohol leginkább a központi idegrendszerre hat. Mint a legtöbb drognál, így az alkoholnál is a konkrét hatás nagyrészt a fogyasztótól és annak körülményeitől függ. Ugyanaz a mennyiség ugyanabból az italból egyszer levertséget, máskor feldobottságot válthat ki. Az alkohol gyakran oldja a gátlásokat, kellemes közérzetet, barátságos viselkedést eredményez. Sokakban feloldja a feszültségeket, gyakran előfordul, hogy a feszült, ideges embernek azt javasolják, "igyon egyet". A másik oldalról az alkoholfogyasztókat gyakran jellemzi a kötözködő, agresszív viselkedés, erős italosok körében gyakoriak a verekedések és más erőszakos cselekedetek. Az alkohol jelentős szerepet játszik az erőszakos bűncselekmények elkövetésénél. Az alkohol vezetési képességekre gyakorolt hatásai, veszélyei jól ismertek. Az alkohol jelentős mértékben megváltoztathatja a vele együtt fogyasztott gyógyszerek hatását, ez akár életveszélyt vagy halált is okozhat.

- **Altató-, szorongásoldó és nyugtatószerek**

A gyógyszerek visszaélésszerű használata súlyos függőséghez vezethet. Minden ehhez a csoporthoz tartozó gyógyszer receptköteles. Ha a gyógyszerhez recepthamisítás – okirattal visszaélés – útján jut hozzá fogyasztója, bűncselekményt követ el. Ez a fajta megszerzési mód az ebbe a körbe tartozó drogfogyasztók sajátossága. Gyakran használják együtt a gyógyszereket alkohollal, melytől a hatás fokozását remélik.

Kábítószerek

- **Ópiátok**

Minden olyan készítmény, amely a mák éretlen gubójának tejszerű nedvéből előállítható, illetve ezek szintetikus úton készült változata. Jellemzője a csoportnak, hogy erős fizikai függést alakítanak ki, illetve a fogyasztó pupillája tűhegynyire szűkült lesz. Az ópiátokat több szakirodalom is külön csoportként kezeli. Hatásukat tekintve azonban gátló folyamatokat indukálnak az agyban, ezért az egyszerűség kedvéért kerültek a depresszánsokhoz ebben az anyagban.

Az ópiátoknál, elsősorban a heroinnál a szer véráramba kerülése után azonnal jelentkező testi változások: a légzés és a keringés lelassulása, a köhögési reflex gátlása, a pupilla beszűkülése, a látásélesség csökkenése, viszketés, a bőr alatti vérerek kitágulása és a bőr felmelegedése, az emésztőrendszer működésének lassulása (székrekedés), rosszullét vagy hányás jelentkezik. Nagyobb adagoknál eszméletvesztés is bekövetkezhet. Túladagolás esetén a fogyasztó kómába esik, végső esetben légzésbénulás miatt beáll a halál.

- **Morfin**

Tiszta állapotban fehér, kristályos anyag. A gyógyászatban kábító-fájdalomcsillapítóként használják injekciós készítmények, kapszulák, tabletták alakjában. Használata, tárolása engedélyhez kötött, ellenőrzött tevékenység.

- **Heroin (diacetil-morfin)**

Tiszta formája fehér színű, szagtalan kristályos por, azonban a feketepiacon világosbarnától a sötétbarnáig megtalálható. Jellegzetes mákillata lehet, de előfordul, hogy ecetszag érződik rajta (a gyártásánál ecetsav marad vissza). A morfinnál jóval hamarabb okoz függőséget. Gyakran barnás tömbökben „forgalmazzák”. Legjellemzőbb az intravénás fogyasztása, de előfordulhat cigarettába keverve, orron át felszívva, inhalálva is.

A heroin pszichés hatása szintén nagyban függ a fogyasztó mentális állapotától. A "hernyósok" melegségérzetről, jó közérzetről, békés, megelégedett érzésekről számolnak be, megszűnik a gond, a frusztráció, a stressz. Gyakran tesznek említést eufóriáról, rosszullétről, fáradtságról, szédülésről, a koncentrációképesség hiányáról, apátiáról és letargiáról. Gyakori, hogy a heroinista a szer hatása alatt ugyanúgy érzi a fájdalmat, mint egyébként, de nem találja azt kellemetlennek, nem törekszik az elkerülésére. A szer csökkenti a motivációs szintet, hatása alatt az egyén kevésbé hajlik a szexuális együttlétre, a táplálkozásra, illetve az agresszióra.

- **Metadon**

A heroinfüggő személyek kezeléséhez használatos szintetikus kábítószer-készítmény.

- **Ketamin**

Nehezen besorolható szer a ketamin-hidroklorid. Élettani hatása érzéstelenítés, nyugtatás, tehát a depresszánsok rokona, de pszichés hatásai szerint lehetne hallucinogén is. Az állatorvosok használják disszociatív érzéstelenítésre, biztonságos szer, mert kevésbé gátolja a légzést és a vérkeringést, mint más érzéstelenítő. Használata során magány érzése, látomások, a valóságból történő kiszakadás, halál közeli élmények jellemezhetik. Fizikai tünetei között jelen van a száj kiszáradása, légzési problémák, stressz

érzete és a felgyorsult szívverés. Gyakori a hányás is, ezért jó, ha társaság van a fogyasztó körül, nehogy fulladás következzen be. Hosszú távon nemcsak pszichés, de fizikai függés is kialakulhat, ami megint a depresszánsokra jellemző.

- **GHB, GLB**

A GHB-t gyakran szokták folyékony ecstasynak nevezni, szintetikus drog. Színtelen, szagtalan, íztelen, vagy kissé sós ízű folyadék, rendszerint kis üvegekben vagy kupakonként árulják. A GHB (gamma hidroxibutirát) fogyasztása szájon át történik, és hatásai a ketaminéhoz hasonlóak. Nagyon könnyen túladagolható, már 2,5-szeres dózisa halálhoz is vezethet.

Magyarországon tartalmazza a kábítószerjegyzék, de a GBL-t, mely gyakorlatilag a prekurzora, szabadon lehet vásárolni a neten, alufelni-tisztítóként, illetve vegyiparban, műanyagiparban, gyógyszeriparban használatos anyagként pár ezer forintért. A GBL (gamma-butiro-lakton) kb. 8-10 perc alatt alakul át a szervezetben GHB-vá, ezt követően fejti ki hatását.

Randi-drognak is tartják. A szer egyik hatása az emlékezetkiesés, illetve az akaratvesztés, italba keverve nem érezhető, így akik elfogyasztják, nem emlékeznek, mi történt velük. Ezt az állapotot használhatják ki nemi erőszak vagy kifosztás céljából. Meg kell azonban említeni, hogy az alkohol túlzott fogyasztása is akaratképtelen, emlékezetkieséses állapothoz vezethet, mely valószínűleg sokkal gyakrabban vezet nem kívánt szexuális kapcsolathoz. A szer 12 óra alatt kb. teljesen kiürül a szervezetből, ezért gyakorlatilag kimutathatatlan ez idő után. (Emiatt nagyon nehéz a büntetőeljárást lefolytatni.)

Kis mennyiségben alkalmazva feloldja a belső gátlásokat, de esetlegesen fáradtságot is okozhat. Nagy mennyiségben teljes emlékezetkiesést, a koordinációs képesség elvesztését, émelygést, izomlázat, dührohamokat, a tájékozódó képesség elvesztését, ájulást, eszméletvesztést, szédülést, hányingert és hányást okozhat. Túladagolása akár kómához, görcsökhöz, fulladáshoz, légzési nehézséghez és halálhoz is vezethet. A GHB-t mint nemi vágyat serkentő drogot árulják. Rendszeres használata függőséget alakíthat ki, elvonási tüneteket okozva. Alkohollal együtt használva rendkívül veszélyes.

A hallucinogének

A pszichedelikus szerek elsődleges hatása a tudati működés, az észlelés, a gondolkodás szokásos folyamatainak megváltoztatása, módosult tudatállapotok létrehozása. érzékcsalódás, rövid ideig tartó álomszerű állapot. Az agyban olyan élmény keletkezik, amit nem a külvilágból érkező valóságos ingerek váltanak ki, hanem az agykéreg izgalmi állapota. Olyan dolgokat él meg a fogyasztó, amelyek a valóságban nem léteznek, de ezekre a szervezete valóságos reakciókat ad. A hallucinogének lelki tünetei között a boldogság, a kedélyesség, a megnövekedett fogékonyság, a kommunikáció elmélyülése, egymás jobb megértése, szabad képzettársítások, szokatlan asszociációk, a képzelet játékai jelennek meg. Az érzékelésben különleges "mögöttes" valóság van, a külvilág olyan részleteinek észrevétele, amelyekre normális állapotban nem figyelnek.

Legális drogok

- **Koffein, teobromin, teofilin**

Az alkaloidák (nevük szerint az alkáliákhoz hasonló tulajdonságú) lúgos kémhatású szénvegyületek, egyszerre lehetnek mérgek és gyógyszerek, alkalmazásukkal kapcsolatban a kulcsszó a mérték.

Nagy népszerűségnek örvend közülük a kinin és az idegrendszer "táplálékául" szolgáló három, a metilxantinok csoportjába tartozó alapvető vegyület: a koffein, a teobromin és a teofilin.

Mindhárom metilxantin alkaloida megtalálható az emberiség három legfontosabb drogjában, a kávéban, a teában és a kakaóban. Bár a három vegyület felépítése hasonló, biológiai hatásuk és adagolásuk igen eltérő. A teobromin például, ami a kakaó közönséges alkaloidája (teobroma görögül az istenek eledele) a koffein stimuláló hatásának alig tizedét mutatja, ezzel szemben a teofilin jóval erősebb. A három vegyület hatása nem növekszik lineárisan az adagolással, mert egymás között is reagálnak, és sok függ az élelmiszer egyéb összetevőitől is.

A teakedvelők körében a jól értesültek tudni vélik, hogy a tea által tárolt és szállított koffeinvegyület eltérő az "igazi" koffeintől és eufemisztikusan tein névvel jelölik. A fantom tein nem létező vegyület. A tea koffeinje a koffein-koffein. A koffeinen kívül azonban jelen van a teában és a kakaóban a teofilin, ami hiányzik a kávéból, viszont a koncentrációja sokkal kisebb.

Idegrendszerre ható alkaloidák a teában, kávében és kakaóban a szárazanyag-tartalomhoz mérten %-ban:

Élelmiszer	Koffein (%)	Teofilin (%)	Teobromin (%)
Kávé	1-2	-	-

Tea	0,2-5	0,5	0,2
Kakaó	0,01-0,1	1-2	2-4

A fenti értékek azt jelentik, hogy a kereskedelemben kapható teák kb. 3-3,5 % koffeint tartalmaznak, vagyis 2 gramm teát számolva egy csésze teába nagyjából 70 mg koffein jut.

Bizonyos élelmiszerek koffeintartalma

Étel, ital	mg/100ml	**Étel, ital**	mg/100ml
Mountain Dew	18,5	tea	15-20
Coca-Cola, Coca-Cola light	13,5	instant tea	20
Pepsi Cola	11	Ice tea	2-3
Pepsi light	10,5	csokoládé (főző, ét)	70-80
egyéb szénsavas üdítőitalok	0	csokoládé (édes, ét)	62-65
kávé (amerikai, hosszú)	40-80	csokoládé (tej)	20-30
presszókávé	50-175	csokoládészirup	14
instant kávé (elkészítve)	30-50	kakaóital (elkészítve)	2,5
koffeinmentes kávé	1,5-2	kakaópor (holland)	78
Red Bull	32	energiaitalok	12-80

A koffein a központi idegrendszerre, a légzőszervekre és a szívre hat, késlelteti a fáradtságérzetet. A teofilin a szívre hat, lazítja a simaizmokat, értágító és vízhajtó, a teobromin pedig szintén vízhajtó, értágító, lazító. A koffein különösen a központi idegrendszerre hat, míg a teofilin arányosan a keringési rendszer és a lélegzés ellenőre. Asztma kezelésére használt gyógyszerek ezért tartalmaznak gyakran teofilint. A koffein több szinten hat a központi idegrendszerre. Közvetlenül hat az agykéregre, és javítja a pszichomotorikus képességet, csökkenti az álmosságot és a fáradtságérzetet. A gerincvelőben található, a lélegzésért felelős idegközpontokra hatva növeli a belélegzett levegő térfogatát. A keringési rendszerre hatva növeli a szinuszos szívritmust, kitágítja a szívkoszorúeret, szűkíti a perifériku és az agyi ereket. A teofilin és a teobromin lazítólag, nyugtatólag hat az izmokra, de közvetlenül hat a légző-hólyagocskákra, a vesére és húgyutakra, az emésztőszervekre, ezért szeretjük a kávét és a teát étkezések után fogyasztani.

- **Nikotin**

Legtöbben tinédzserkorukban vesznek először cigarettát a kezükbe. Általában a fiataloknál a dohányzás egyfajta lázadás, vagy annak módja, hogy bekerüljenek egyes bandákba. Egyesek azért cigiznek, hogy ezzel kifejezzék a függetlenségüket, és megmutassák, milyen „vagányak”.

A dohányzástól állandóan büdös lesz a leheleted, büdösek lesznek a ruháid és a hajad, és sárgák lesznek a fogaid. Ha cigizel, kevesebb energiád lesz a sportokhoz, és hamarabb kifáradsz. A fiatalok nagy része azt gondolja, hogy akkor teszi le a cigarettát, amikor akarja, viszont a tinik is pont úgy függővé tudnak válni, mint a felnőttek. És ne feledd! Ha egyszer rászoksz, nagyon nehéz lesz leszokni. A dohányosok 80 százaléka még 18 éves kora előtt szokott rá a cigizésre. A dohányosok közel 70%-a pedig azt kívánja, bárcsak le tudna szokni a cigiről.

A cigi – a mindenki által ismert nikotinon kívül – még 4000 különböző anyagot tartalmaz, melyek többségükben szintén károsak az emberi szervezetre. Szinte hihetetlen, hogy ezek mind egy cigarettában találhatóak. És ezek jelentős része ártalmas vagy még ezen felül rákkeltő hatású is. Ilyen például a

benzol, az ammónia, az aceton és a bután is. A cigaretta rengeteg káros vegyi anyagot tartalmaz, például a WC-tisztítókban is használatos ammóniát, a kipufogógázban lévő szénmonoxidot és a patkányirtásra használt arzént. Ezek lerakódnak a tüdőben, így folyamatosan csökkentve annak légzőfelületét, a lerakódott kátránytól a tüdő szürkésfekete színű lesz. Ezért is van, hogy például a dohányosok általában nem valami jó futók, és a lépcsőmászást is maratonként élik meg. A dohányfüst jelentős mennyiségben tartalmaz szén-monoxidot is, ami a tökéletlen égés terméke és szintén káros az egészségre.

Minden dohánytermék: a cigaretta, a szivar és a rágható dohány is tartalmaz nikotint. A nikotin pedig MÉREG, és egyértelműen felelős az igen erős függőség kialakulásáért. A nikotin erős drog, melyből 20-60 mg már halálos. Nikotinmérgezés során szédülést, fejfájást, hányingert, izzadást okoz. Ezt az első alkalommal is tapasztalhatják azok, akik kipróbálják. A tartós nikotinbevitel érszűkületet, gyomorfekélyt, légúti betegségeket okozhat, és általában okoz is. A nikotinfüggőség a dopamin nevű hormon „felszabadulásával" jár. Ettől lesznek a cigizők jobb kedvűek, koncentráló képességük nő, csökkenti a szorongást, emeli a pulzusszámot, vérnyomást, cukor- és májanyagcserét, gyomorsavtermelést. A cigivel juttatható a leggyorsabban és leghatékonyabban a nikotin az agyba, röpke 7 másodperc alatt!

A cigarettázás csökkenti a kifinomult ízlelést, szaglást, így sokkal kevésbé érzed majd a virágok illatát vagy a fagyi ízét. Ha ifjú éveidben nem állsz be a dohányosok sorába, kisebb eséllyel leszel valaha is cigarettafüggő. A saját életeddel kapcsolatos döntés a Te kezedben van!

Napi egy doboz cigi elszívása évente kb. 200 ezer forintot emészt fel, ha 500 forintos cigaretta/doboz árral számolunk. Ennyi pénzből már luxusnyaralásra lehet befizetni, vagy vehetünk vadiúj számítógépet, öltözködhetünk szépen stb. Vizsgálatok bizonyítják, hogy a naponta 3 vagy akár kevesebb szálat szívók 43%-a is a nikotin rabjává válik.

- **Alkohol**

Az alkoholfogyasztás gyökerei igen messzire nyúlnak vissza. A mértékletes fogyasztással nincs gond, azonban az alkohol képes függőséget kiváltani. Az alkoholizmus kialakulása már nem játék.

Az alkoholban etil-alkohol található. Ez jelentősen lassítja az anyagcsere-folyamatokat. Hosszú távon potenciális sejtméregnek tekinthető. A szívizmot külön károsítja, szívritmuszavar, szívinfarktus és magas vérnyomás is kísérheti. De nemcsak a szívet károsítja, hanem az alkoholfüggők vérszegénnyé válnak, megnő az elhízás, a cukorbetegség és a csontritkulás valószínűsége is.

De a szervezet emésztőrendszerét is elég komolyan roncsolja. A nyelőcső-, gyomor-, májrákok kialakulásának az esélyét az alkohol csak fokozza, sőt a legtöbb ilyen eset a túlzott alkoholfogyasztástól alakul ki. Komolyabb esetben már az idegrendszert is károsítja, itt kezek, lábak zsibbadása, járásprobléma léphet fel, a szemek egy részének kétoldali bénulását okozhatja.

Az alkohol hatására a szexuális teljesítmény is jelentősen romlik, fiúknál, férfiaknál impotencia, heresorvadás alakulhat ki. Nőknél, lányoknál koraszülést, magzatkárosodást okozhat, amely hatással lesz a születendő gyermek életére is. A gyermeknél legtöbbször testi rendellenességek, illetve pszichés vagy magatartásbeli zavarok léphetnek fel.

Nem csak biológiailag károsítja a szervezetet a nagymértékű ivászat. Szenvedélybetegség alakulhat ki, ezáltal központi szerepbe kerül az alkohol felkutatása, és a végén már az érzelmi élet is teljesen elhalványodik. Járhat paranoid jelenségekkel, agresszióval, hallucinációval is. Gyakori a depresszió – mint kiváltó ok, vagy mint következmény – kialakulása, és az öngyilkosság fontolgatása. Az alkoholfüggő fokozatosan lecsúszik a társadalom ranglétráján. Megromlanak családi kapcsolatai, barátait elveszíti – ezek által még többet iszik –, munkahelyéről súlyosabb esetben kirúgják.

Az alkohol és energiaital keveréke magas bódultsági szintet idéz elő, és növeli a vezetés veszélyeinek kockázatát. Az energiaital – ami fiatalok által igen közkedvelt – koffeinlöketet ad, ugyanakkor jól ismert italokban is fellelhető, mint például a Red Bull-vodkában. Az alkohol és az energiaital keveréke veszélyes lehet. Hogyha egy szeszes italt koffein tartalmú itallal keversz, nem az alkoholtól megszokott nyugodtság-érzetet keltő hatás lesz jellemző, hanem azt fogod érezni, mintha kevésbé lennél olyan részeg, mint amilyen igazából vagy. Ez pedig arra serkenthet, hogy még többet igyál. Az alkoholt energiaitallal keverők általában többet isznak, és félreítélik képességeiket, mert a koffein által kevésbé érzik azt a fáradtságot, amit általában a részegség okoz.

Nem az a cél, hogy soha többé ne igyál egy cseppnyi alkoholt se, nem kell felhagyni a bulikkal, és lemondani egy üveg sörről. A lényeg az, hogy tudj megálljt parancsolni magadnak a megfelelő időben.

- **Szerves oldószerek**

A szerves oldószerek között találunk számos háztartási vagy vegyi boltban kapható szert, így többek között csavarlazítót, jégoldót, festékhígítókat, lakkokat, zománcfestéket, ragasztót, öngyújtógázt, körömlakkot, körömlakklemosót stb. Ezek a szerek tartalmaznak olyan anyagokat, amelyek az agyba kerülve kábító vagy enyhén hallucinogén hatást váltanak ki. A leggyakoribb fogyasztási mód a zacskóból történő "szipuzás".

Testi hatásaként melegségérzést, a közérzet megváltozását írhatjuk le. Tipikusnak mondható a lebegés érzete, komoly szervi elváltozásokat, károsodásokat okozhat. A méregtelenítésért felelős létfontosságú szervek (máj, vese, lép) erőteljes roncsolódása következhet be, de a tüdőre és az agyra gyakorolt hatása is erős. A fogyasztás kísérőjelenségei: izomgyengeség, közömbösség, kimerültség, rossz közérzet, hányinger, alhasi fájdalmak, zavarodottság, remegés, reszketés, viszketegség, ideggyulladás és idegbénulás.

A "szipuzás" talán legnagyobb veszélye, hogy a szervezetbe kerülő anyag halálos kimenetelű szívritmuszavarokat, esetleg légzésbénulást okozhat. Viszonylag gyakori a fulladásos halál: a "szipus" a fejére húzza a zacskót, és minthogy a belélegzett szerves oldószer bénítja a légzőközpontot, belehal az oxigénhiányba.

A „kéjgáz”-ként ismert dinitrogénoxid belélegzése izgatott állapotot és hangos nevetést eredményez, ezért nevezik "nevetőgáznak" is. A habpatronban mindenki számára elérhető ez a hatóanyag.

Gyakoriak az erotikus hallucinációk. De érzéstelenítésre a gyógyszerészetben is használják. Azonnal és rövid ideig hat, mindössze néhány percig.

Fogyasztás során felgyorsul a légzés, az agyi vérellátás és a vérnyomás nő. Később akár órákig tartó rossz közérzet is kialakulhat. Semmiféle függőség nem alakul ki használata során.

Kábítószerek

- **Cannabisok (marihuána, hasis)**

Tulajdonképpen akár külön csoportot képezhetnek a drogok között hatásaikat tekintve (több felosztás így is kezeli), ám érzékcsalódásokat okozhat, így ebben a fejezetben tárgyaljuk.

A cannabis-fogyasztás rövid távú testi tünetei: felgyorsult szívverés, a szem vékony vérereinek megdagadása (véreres szem). Gyakran előfordul a szemek és az orrlyukak enyhe szárazsága, a kezdeti fokozott nyálelválasztást követően a száj kiszáradása, a füst beszívása miatti torokirritáció és köhögés, továbbá gyakori vizelési inger. Ritkábban előfordulhat rosszullét, hányás, hasmenés vagy székrekedés is. A THC csökkenti a nemi hormonok szintjét, menstruációs zavart okozhat. Csökkenti a tesztoszteron-szintet is. A cannabis rendszerint növeli az étvágyat, különösen az édes ízvilág iránt érez a fogyasztó kedvet. Érzékcsalódásokat is okoz, melyeknél a látás, az ízlelés és a hallás a legerőteljesebb. A diszkóbalesetek kialakulásában nagy szerepet játszik a marihuána hatása. Magas hőmérsékleten ég, általában szívják (marihuánát cigarettaként, a hasist pipában), ezért a légzőszerveket, légutakat nagyban károsítja.

A cannabis pszichés hatásai szintén a drogot használó személy lelkiállapotától függnek. A fogyasztó lelki állapota és külső környezete nagyban befolyásolják a drog hatását. Emiatt a drog zilált lelkiállapotú egyénekben, illetve nem megfelelő környezetben negatív élményeket is kiválthat. Előfordulhat félelem és szorongás, depresszió, ingerültség, rosszullét, fej- vagy hátfájás, szédülés, a figyelem tompulása, zavartság, letargia, illetve egyfajta nehézség-, gyengeség- vagy fáradtságérzet. Súlyosabb esetben felléphetnek tájékozódási zavarok, érzékcsalódások, paranoid téveszmék, sőt egyes esetekben pánik, az önkontroll elvesztése.

Marihuána

Az indiai vadkender nőivarú egyedeinek virágzó ágvégei, illetve ezek környéke, vagy terméses részeinek őrölt formája (levelét és szárát is belekeverhetik, ezekben azonban sokkal alacsonyabb a hatóanyag-tartalom, a delta-9-tetrahidro-cannabinol). Általában zöldes színű apróra tört növényi részekként árulják. Jellemzően „joint”-ot szívnak a fogyasztók, vagyis cigarettapapírba sodort, jellegzetesen csavart végű cigarettát (füvet), de pipából, vízipipából is fogyaszthatják, ételbe is tehetik (marihuánás süti).

A marihuána-fogyasztás egyik mellékhatása a motiválatlan jókedv, nevetési kényszer. A fű tanulási készségre gyakorolt hatása miatt a szer hatása alatt állók nehezebben sajátítják el az új ismereteket, és a megtanult dolgokra később nehezebben emlékeznek vissza. Vérnyomáscsökkentő hatása is van, az arra érzékenyeknél, ha elhagyják, megemelkedik a vérnyomás. Elhagyásakor alvászavar, szorongás lép fel.

Hasis

A fent említett növény virágzatából nyert gyanta, mely sárgás, barnás, zöldes vagy fekete lehet. Viszonylag kemény, fogyasztásakor felaprítják és a darabokat hasispipával szívják, vagy cigarettába sodorják. Ritkán szintén keverik ételekbe, édességekbe is. Egyesek dohánnyal keverik. Hatása jóval erősebb, mint a marihuánáé.

Hasisolaj: különféle sötét színű folyadék, a hasisból nyerik. Hatása jóval erősebb annál. Fogyasztása nem jellemző Magyarországon.

- **LSD**

A legjellemzőbb a „bélyeg"-alak, mely kb. körömnyi nagyságú (jóval kisebb a postai bélyegnél), perforált szélű színes ábrákkal tarkított papírdarabka. A rávitt LSD a száj nyálkahártyáján keresztül szívódik fel nyelv alá téve, vagy a szájpadláshoz nyomva. Előfordul még kb. 1,5 cm-es sötét színű korong formájában, de találtak már apró henger formájú „cukorkákat", szív, csillag alakú apró tablettákat, kapszulákat. Felvihető kockacukorba, illetve előfordul folyadék formájában is.

A LSD a legjelentősebb képviselője ennek a csoportnak, és ez a hatásokban is megmutatkozik. A trip („utazás") kb. egy órával a fogyasztás után jelentkezik, és eltarthat akár nyolc-tizenkét óráig is. Az utazás után azonban kell legalább egy nap, amíg a fogyasztó visszatér a mindennapok valóságába, reintegrálódik a napi feladataihoz

A drog legjelentősebb hatásait a központi idegrendszerben fejti ki. Hatása kapcsolatos az agy egyik neurotranszmitterével, a szerotoninnal. Az LSD-nek általános aktiváló hatása van: éberré tesz, megszünteti az alvásigényt, befolyásolhatja a légzést, illetve a mozgáskoordinációt.

Gyakran előfordul a pupillák kitágulása, gyors szívverés, magas vérnyomás, verejtékezés, emelkedett testhőmérséklet, remegés, magasabb vércukorszint, lúdbőrözés, pirulás, gyakori vizelési inger, fejfájás, ritkán rosszullét vagy hányás.

Az LSD hatását nagy mértékben befolyásolja az illető személyisége és környezete (ez rendszerint a többi drogra is igaz). A fogyasztónak megváltozhat a tér- és időérzékelése, az egyenes hullámos lehet, a mélység megnövekedhet, az általa látottak felnagyítódhatnak, megszépülhetnek, élményei intenzívebbekké válhatnak. A színek hallhatóvá válnak, érintés alapján látják a tárgyakat, személyeket. Lehetségessé válik gondolatokba belehelyezkedni, átélni, megélni valaki másként a történéseket. A szer hatása alatt akár természetfeletti képességeket is magukénak érezhetnek (repülés, autók megállítása, vízen járás stb.), ezáltal életveszélyes helyzetek is kialakulhatnak.

A hallucinációk, illúziók extrém élményekkel is "megajándékozhatják" fogyasztóikat. Ezek az élmények iszonyatos félelemmel, rettegéssel járnak, a fogyasztó teljesen elveszítheti az önkontrollt. Gyakoriak a paranoid téveszmék, az üldöztetés érzése, a gyanakvás még olyanokkal szemben is, akiket az utazó egyébként barátaiként ismer. Komoly, félelmetes hallucinációk léphetnek fel, amelyek elől a használó általában menekülni akar, nem kizárt az öngyilkosság lehetősége sem. A gyakorlott LSD-használók tanácsolják kezdőknek, hogy az utazást ne egyedül, hanem tapasztalt személlyel együtt éljék meg, aki irányít.

Léteznek az ún. bad tripek, amikor a fogyasztó kapcsolatban marad a valósággal, kommunikál is környezetével, nem veszíti el önkontrollját, de a hatás alatt erős félelem lesz úrrá rajta. Kialakulása azért lehetséges, mert a fogyasztó feszült, fél a drog hatásától, illetve a drog bevételekor negatív élmények érik.

A felsorolt élmények feldolgozása, vagy éppen a feldolgozás képtelensége miatt károsan hatnak a központi idegrendszerre, ami elmebetegségekhez is elvezethet, a mélyben lappangó skizofrénia vagy súlyos személyiségzavar felszínre kerülhet. A "flash-back" hatás is jelentős, hiszen sokszor több hónapos szermentes élet után is bármikor bevillanhat egy-egy átélt élmény, mely fenntarthatja, állandósíthatja a rettegést, félelmet, ami ugyancsak mentális, rosszabb esetben agyi károsodásokhoz, elmélyülő betegségekhez vezethet.

- **Pszilocibin gombák**

Varázsgombának is nevezik, világos méretű, kis termetű gombák, előfordulnak friss formában is, de többnyire szárítják.

- **PCP (phenciklidin-hidroklorid)**

Ismert elnevezései között szerepel az angyalpor és a békepirula is, mely utal a hatására. Általában vízben, alkoholban vagy más italban feloldva fogyasztják. Eredetileg érzéstelenítés céljára fejlesztették ki, de káros mellékhatásai miatt nem alkalmazzák a gyógyászatban. Szintén nehéz az egyértelmű besorolása a kábítószerek hatásait illetően. Kiválthat stimuláns és hallucinációs hatásokat is, azonban

mégis leginkább a pszichedelikumok közé sorolandó. Blokkolja az ingerek helyes feldolgozását, és az ember képtelenné válik gondolatai irányítására. Az elfojtott, fel nem dolgozott lelki problémák felszínre törnek. Másoknál eufórikus élményeket gerjeszt, de kábultságot is okozhat. Felgyorsul a légzés, emelkedik a vérnyomás és a pulzusszám is. Erőteljes izzadás, a végtagok zsibbadása és koordinációs zavar szintén felléphet. A vérnyomás ingadozása szédülést eredményezhet, mely émelygéssel, görcsös vonaglásokkal kísért jelenségeket idézhet elő. Néha teljes mentális zavart okozhat, ami skizofréniához vezethet, de leírtak olyan eseteket is, amikor a fogyasztó kómába esett. Utóhatásai a szorongás, depresszió és flash-back-et is lehet feltételezni. Erős lelki függőséget okoz.

6.4.3. A drogfogyasztás jelei

A kábítószer-fogyasztás jeleit a drogfogyasztót jól ismerő szülők, tanárok, barátok kétséget kizáróan felismerhetik, ha tudják, mire figyeljenek, tisztában vannak azzal, mit kell keresniük. A fogyasztó mind pszichésen, mind testileg megváltozik, s magatartásában is nyomon lehet követni a negatív folyamatokat. Ezen túl a hétköznapi ember számára használhatatlan vagy feleslegesnek tűnő tárgyak, eszközök bukkannak fel személyes holmijai között.

Pszichés tünetek

- feldobottság, illúziók, hallucinációk,
- idegesség, ingerlékenység, szorongás, depresszió, érdektelenség,
- pesszimista hangulat, levertség, kedvetlenség,
- ok nélküli örömkitörések, ok nélküli dühkitörések,
- hiperérzékenység, tudatzavar,
- figyelem és koncentrációs képesség zavara, feledékenység,
- indokolatlan fáradtság, teljesítőképesség változásai,
- alvászavarok, koordinációs képesség zavarai,
- térbeli és időbeli tájékozódás zavara,
- túl sok, gyakran logikátlan beszéd, ítélőképesség zavarai,
- indokolatlan félelemérzés, pánikérzés.

Testi tünetek

- beesett, szürkés arcszín, arcbőr elszíneződése,
- mély szemgödör, véreres szemek,
- szédülés, fejfájás,
- ismeretlen eredetű tűszúrások, véraláfutások, sebek,
- szűkebb vagy tágabb pupillák, mint általában,
- szájszárazság, orrfolyás,
- étvágytalanság, erős fogyás, gyomor- és bélműködési zavarok,
- hirtelen megnő az édes íz fogyasztása iránti igény,
- túlzott érzékenység külső ingerekre (fény, zaj, fájdalom stb.),
- szokatlan izzadás, libabőr, remegés, bőrviszketés.

Magatartásbeli változások

- kimaradozás, iskolakerülés, munkahelyi hiányzások,
- a tanulmányi eredmény hirtelen romlása,
- családon belüli kapcsolat megromlása, zárkózottság, új baráti kör, annak titkolása,
- elmagányosodás, régi barátok kerülése, beilleszkedési zavarok,
- kiégettség, ürességérzés,
- túlzott költekezés, kölcsönkérés, pénz és egyéb értékek eltűnése a környezetben,
- ismeretlen eredetű pénzösszegek megjelenése,
- korábbi, megszokott életmód megváltoztatása, étkezési, alvási szokások megváltozása,
- saját maga és ruházata, környezete elhanyagolása, ápolatlanság,
- irracionális érvek egyes témák elterelése céljából, hazudozás, válaszok alóli kibúvás, logikátlan magyarázkodás, „kontrollálatlan szabadságra” törekvés
- illatszerek mértéktelen használata (elnyomja a drogok illatát),
- agresszív magatartás, eddigi érdeklődési kör, hobbi elhanyagolása, destruktivitás.

Gyanút keltő használati tárgyak

- alufólia darabkák, levélmérleg, megégett kanál, öngyújtó, vatta, cigarettafilter,

- színes tabletták, cukordarabkák, gyógyszeres dobozok, üvegcsék,
- filmes dobozok, kindertojás-dobozkák, borítékszerűen hajtogatott pakettek,
- körömnyi színes papírdarabkák, ismeretlen eredetű folyadékok,
- zöldes színű, száraz növénydarabok, kézzel sodort cigaretták,
- injekciós felszerelés,
- kifacsart citromhéjak, citromleves flakonok, citrompótló, kockacukor,
- üres vagy kitöltött orvosi vények (hamisítás)
- napszemüveg használata (eltakarja a szűk vagy tág pupillát, fényérzékenységtől véd)
- furcsa alakú pipák, szemcseppentő, vércseppes ingujjak, textíliák, papír zsebkendők,
- nyáron, melegben is hosszú ujjú ruhák viselése.

A fenti jelek közül természetesen nem lehet kiragadni egyet-egyet, hiszen például a kamaszkor is rejt magában ingerlékenységet, ok nélküli öröm- vagy dühkitöréseket, viszont biztosan nem párosulna a fiatal önmaga irányában történő elhanyagolásával, mivel a korosztály számára már nagyon fontos a jó kinézet és az ápoltság. Előfordulhat egy-egy nagy lelki trauma után is levertség, zárkózottság, de az illető biztosan nem fog magánál tartani alufólia darabkákat, megégett kanalakat, poros zacskókat.

Fontos tehát, hogy a drogfogyasztó életének körülményeit, előzményét jól ismerő személyt is beavassunk, ha gyanúnk van arra, hogy az illető kábítószert fogyaszt, hacsak nem egyértelműen épp droghatás alatt áll a fiatal és a jelek elteveszthetetlenek.

6.4.4. A drogfogyasztás veszélyei

A drogok fogyasztása túl az előbb megismert hatásokon különböző módon jelenthet veszélyt az egyénre. Ezek a veszélyforrások minden kábítószernél jelentkeznek, de vannak az egyes kábítószer-fajtákra jellemző kockázatok is. A drogok a központi idegrendszerre és a létfontosságú, általában a méreganyagok ürítéséért felelős szervekre (máj, lép, vese) gyakorolnak roncsoló hatást. Az inhalálás a tüdőt, a légzőszerveket veszélyezteti. Az orron keresztül történő felszippantás az orrsövényt sorvasztja el, a hallucinogének az agyat, a memóriaközpontot bénítják, és az egyén mentális állapotát is károsan befolyásolják. A stimulánsok túl a fenti felsoroláson a szervezet működésének felgyorsításával a szívre jelentenek valós veszélyhelyzetet.

Általában elmondhatjuk, hogy ezeket a szereket nem steril és ellenőrzött körülmények között állítják elő, tehát nem tiszta hatóanyaggal állunk szemben. Nem ismertek a hatóanyagtartalmak sem, melyek a különféle előállítási eljárások sajátosságaiból (műszerezetlenségek), illetve a hígítási arányok figyelmen kívül hagyásából eredhetnek.

A gyártás során keletkezett mellékanyagok, vagy a később a "felütéssel", hígítással a szerbe került adalékanyagok jelenthetnek közvetlen hatást a fogyasztó egészségére. A kábítószereket hígítják, "felütik", hiszen rendszerint nagy tisztaságban állítják elő. A hígítás során azonban olyan anyagok kerülhetnek bele, amelyek néha nagyobb veszélyt rejtenek a fogyasztóra, mint maga a szer.

Közvetlenül kerülhetnek szennyezőanyagok a véráramba az intravénás használatkor. Ennek a módszernek további veszélyei – ha sterilizálás nélkül többen is használják a tűt – a fertőzések. Az AIDS és a Hepatits C gyógyíthatatlan betegség. Ezen a módon terjedhetnek még különféle bakteriális, illetve vírusos betegségek, illetve szövődményként létfontosságú szervek gyulladása alakulhat ki, létrejöhet vérrögképződés is.

Köztudott, hogy nem egyformán gyakorol hatást a kábítószer a fogyasztóira. Ennek oka lehet fizikai állapot, genetikai tényezők, mentális problémák. Egyes anyagok hatásának függvénye a fogyasztó lelkiállapota is. A tabletták felszívódási ideje átlagban kb. fél óra. Egyes anyagoknál azonban ez az idő kitolódhat, és a fogyasztó türelmetlenné válhat, és újabb dózist vesz be, mely sokszor túladagoláshoz vezethet.

A kábítószer megszerzésére a szerfogyasztó egyre több időt fordít, bizonyos szereknél olyan erős fizikai függés lép fel, hogy az anyag megszerzése már-már létkérdés. Ilyenkor a szerfogyasztó belesodródhat különféle bűncselekmények elkövetésébe (lopás, gépkocsifeltörés, rablás stb.), illetve prostitúció alanya lesz, vagy ő maga is kábítószer-terjesztővé válik.[67]

6.4.5. Elkövetői magatartások

A kábítószerekkel megvalósítható elkövetési magatartások között mindenképpen különbséget kell tenni. Nem mindegy ugyanis, hogy valaki pusztán csak saját maga számára szerez meg, esetleg termeszt

[67] ELLEN-SZER program oktatói segédlet alapján 2004.

kábítószert, vagy anyagi haszonszerzési céllal másoknak ilyen anyagokat árul. A magyar szabályozás Európában a legszigorúbb, rendkívül súlyos büntetéssel – jelentős mennyiségű kábítószer átadása esetén akár életfogytig tartó szabadságvesztéssel, azaz **a legsúlyosabb büntetéssel** – fenyegeti a terjesztőket.

Ha valaki kábítószert fogyaszt, például kíváncsiságból egyetlen alkalommal elszív egy szál marihuánás cigarettát, és e tevékenysége közben tetten érik, nem ugyanazt a büntetést érdemli, mint egy terjesztő. Erre a magyar büntetőjogi szabályozás is figyelemmel van. Az ilyen esetekre teremti meg a lehetőséget a jog az elterelés (büntetés helyett gyógyítás, megelőző vagy felvilágosító kezelés) alkalmazhatóságával, és ténylegesen igazságosabb, ha a bíró helyett inkább orvos vagy pszichiáter foglalkozik a kábítószer-fogyasztóval, és büntetés helyett olyan foglalkozásokon/gyógykezelésen vesz részt, amely segítségére lehet abban, hogy többet ne nyúljon tiltott szerhez.

6.4.6. A közös fogyasztás

A kábítószer-élvező személyek egy gyakori fogyasztási szokásának tekinthető, amikor egy kisebb társaság valahol összegyűlik, alkalmanként egy-egy tag, általában mindig másik személy szerzi meg a kábítószert, majd közösen egymásnak „láncszerűen" átadva fogyasztják el, például szívják el a marihuánás cigarettát. Ebben az esetben az úgynevezett közös fogyasztás problémája jelenik meg. Ilyenkor arról kell döntést hozni, hogy annak a személynek, aki adott esetben megszerezte a kábítószert és elvitte a többiekhez, cselekménye lényegesen súlyosabban ítélendő-e meg, mint a többieké. Továbbá az a személy, aki a társától átveszi a már meggyújtott jointot, és miután szívott belőle, a következő társnak átadja azt, miért tartozik felelősséggel: a kábítószer megszerzéséért (fogyasztásért) vagy a lényegesen súlyosabb terjesztésért? Ennek pedig kihatása van az elterelés jogintézményének az alkalmazhatóságára is.

Az Alkotmánybíróság a 2004. december 13-án meghozott, 54/2004. (XII. 13.) AB határozata megsemmisítette a Btk. 283. § (1) bekezdésének b) pontját, amely szerint a fogyasztóhoz hasonlóan nem lett volna büntethető kábítószerrel visszaélés miatt, ***aki csekély mennyiségű kábítószert, együttesen történő kábítószer-fogyasztás alkalmával kínál vagy átad.*** Az Alkotmánybíróság véleménye szerint ez a fajta együttes elkövetési forma nem azonosítható a Büntető Törvénykönyvben meghatározott „társas elkövetési formákkal", ezáltal bizonytalan tartalmú, ami a jogalkalmazás során zavarokat okozhat.

Az Alkotmánybíróság tehát anélkül, hogy egyértelműen állást foglalt volna, véleményt nyilvánított, aminek az eredménye az lett, hogy a jogalkalmazás területén szigorúbb nézetet vallók álláspontja dominál, pedig ezt a határozat nem mondta ki.

Az egyik mértékadó vélemény szerint ugyanis a kábítószert tartalmazó cigarettának több elkövető által történő közös elszívása, a cigaretta tulajdonosa részéről is, nem az átadás, hanem tartás fogalma alá esik, tehát ilyen esetben az elterelés jogintézményét alkalmazhatónak tartják.

Másik vélemény szerint a kábítószert beszerző személy – függetlenül attól, hogy gyanúsított társaival később együtt vagy külön-külön fogyasztják-e el a kábítószert – átadásért felel, hiszen átadás céljából szerzi meg a társainak a kábítószert, és az átadáshoz anyagi haszonszerzésnek nem kell feltétlenül társulnia. Ugyanakkor a kábítószer tulajdonosának többletmagatartását, és ezáltal társadalomra veszélyességét az is mutatja, hogy ő tart fenn kapcsolatot a dealerrel, nélküle a többiek nem jutnának kábítószerhez. Napjainkra az ellentétes jogalkalmazás olyan szintet ért el, hogy például egy adott megyei főügyészséghez tartozó helyi ügyészségek közül egyesek az ilyen esetet a tartás körébe sorolják, és alkalmazzák az elterelést, mások véleménye szerint a cselekmény átadásnak, azaz a Btk. 282/A. § (1) bekezdésébe ütköző visszaélés kábítószerrel bűncselekménynek minősül.

Az igazságosság követelménye szempontjából az elterelés alkalmazhatósága nem múlhat adott esetben a szerencsén, jobban mondva azon, hogy a kérdéses napon, amikor az adott 3-5 fős közösen fogyasztó társaság lebukik, éppen ki volt, aki megszerezte a marihuánát.

6.4.7. A függőség kérdése

Kábítószerről egyrészt kriminalisztikai, másrészt pedig büntetőjogi értelemben beszélhetünk, ezek a fogalmak azonban csak részben fedik le egymást. Korábban a büntetőjogi fogalmat már érintettük.

Addiktológiai és pszichiátriai értelemben a pszichoaktív szerek csoportjába sorolhatóak mindazon anyagok, amelyek a szervezet, elsősorban a központi idegrendszer működését befolyásolják. A kellemes érzet ismételt átélése utáni vágyakozás a fogyasztó gondolatvilágát annyira képes megváltoztatni, hogy ennek eredményeként az élvezetkeltő anyag központi szerephez jut benne, azaz **pszichikai függőség alakul ki.** A pszichoaktív szerek egy kisebb részére az is jellemző, hogy a pszichikai függőség mellett **fizikai függőség** is kifejlődik: szer hiányában markáns elvonási tünetek (remegés, hidegrázás, hasmenés,

fájdalomérzet) gyötrik a fogyasztót. A pszichoaktív szerek egyik nagy csoportját alkotják a jogilag kábítószernek minősülő anyagok (lásd korábban): ezeknél nem a hatásban van különbség, hanem abban, hogy bizonyos kivételektől eltekintve – pl. orvosi alkalmazás – a velük való foglalatosságokat a törvény tiltja.

A függőség alapvetően nem büntetőjogi, illetőleg kriminalisztikai[68] probléma, azonban a hatályos jogi szabályozás miatt is foglalkozni kell vele. A függőséggel kapcsolatban azt mindenképpen érdemes tudni, hogy a kábítószer-fogyasztás következtében pszichikai függőség alakul ki, míg fizikai függőség kialakulhat. Ezzel összecseng az Egészségügyi Minisztérium módszertani levele – a kábítószer-függőség véleményezéséről –, amely szintén megállapítja a függőség mindkét oldalát, és ***büntetőjogilag relevánsnak csak a kétfajta függőség együttes megjelenését tekinti.***

A függőség megítélésének a kérdésében nem egységes az orvostudomány álláspontja. Egy-egy konkrét ügyben ugyanazon személy vonatkozásában gyakran egymással ellentétes vélemények látnak napvilágot. Másrészt, a kábítószer-függőség kialakulása büntetőjogi értelemben önhibának tekinthető (az orvosi álláspont szerint a fogyasztás önhiba, míg a függőség kialakulása betegség), ha valakiről a szakértő kimondja a függőséget, abban az esetben valamennyi cselekménye a lényegesen enyhébb megítélésű törvényi tényállás alapján minősülhet, függetlenül attól, hogy például sokszor úgy adott el kábítószert, hogy nem is állt annak hatása alatt.

A függőségnek tehát két formáját határolhatjuk el, az egyik az úgynevezett pszichikai függőség, a másik pedig a fizikai. Egyes kábítószerek képesek arra, hogy azonnal, az első kipróbálástól nagyon erős fizikai függőséget eredményezzenek, ilyen szer a heroin, de egyes embereknél ilyen lehet a nikotin is, mely cigaretta formájában bárhol kapható. A heroinnál kevésbé erős fizikai függőséget eredményez a kokainfogyasztás is. A többi gyakran használt kábítószer esetében a pszichikai függőség hosszabb-rövidebb fogyasztás eredményeképpen bizonyosan kialakul, míg fizikai függőséget az egyéntől függően bármely kábítószer tartós fogyasztása eredményezhet.

Kábítószer-fogyasztókkal folytatott személyes beszélgetések során sok marihuána-fogyasztótól – akik nem tartották magukat függőnek, azaz véleményük szerint bármikor abba tudták volna hagyni szenvedélyüket – hallható, hogy a kábítószer „rátelepedett" az életükre. Reggel, amikor felkeltek, már az járt a fejükben, hogy honnan szerezzenek füvet. A kábítószer megszerzése és elfogyasztása lett az életük legfőbb mozgatója.

A kábítószerek felismerésével kapcsolatban lényeges, hogy ezek a szerek jellegzetes, mással össze nem téveszthető szagot árasztanak. A leggyakrabban használt kábítószer, a marihuána, egyrészt rendkívül intenzív szagú, másrészt igen allergén hatású. Ha valakinek a ruházatán furcsa kellemetlen, de annál intenzívebb szagot érzünk, érdemes arra gondolni, hogy legalább is olyan társaságban járt, ahol marihuánás cigarettát (jointot) szívtak el. A cannabis növény az indiai kendernek nevezett vadkenderfajta, melynek pollenje ugyanolyan allergiás reakciókat eredményez, mint az egyéb kenderfajták. Ebből következik, hogy ha a ruházatnak szokatlan szaga allergiás reakciót is kivált, szinte bizonyos, hogy viselője marihuánával érintkezett. Azonban ez sem azt jelenti, hogy a ruházat viselője (például: fiatalkorú gyermek) kábítószert fogyasztott, pusztán azt, hogy a társaságában vagy a környezetében voltak olyanok, akik ezt tették.

A függőségek jellegzetességei

- rombolják a személyes kapcsolatokat,
- megnehezítik vagy megakadályozzák az egyén képességét a lelki békére,
- a szenvedélybetegek nem, vagy csak nagyon hiányosan képesek kifejezni érzéseiket,
- romló tendenciájú, krónikus betegségnek számítanak.

A kémiai szerek esetében a hozzászokás idejével egyenesen arányosan nő a szervezet toleranciája, vagyis ugyanahhoz a hatáshoz egyre több drogot kell bevinni a szervezetbe. A tolerancia egy ponton megáll, nem nő tovább, majd csökkenni kezd, végül pedig ismét kicsi lesz: végstádiumú alkoholisták már egyetlen pohár bortól berúgnak.

Egy függő, ha már túllépett egy bizonyos ponton, soha többé nem lesz képes visszafogni magát. Tehát az alkoholistából nem lesz szociális ivó, a nikotinfüggő nem lesz kocadohányos, és a drogfüggő sem lesz alkalmi használó. Ez többé-kevésbé igaz a viselkedéses függőségre is. A szerencsejáték-függők nem fognak „szórakozásból, kicsiben" játszani.

[68] Kriminalisztika (bűnügyi nyomozástan) az egyes bűncselekmények nyomozásával, illetve nyomozási cselekmények végrehajtásával kapcsolatban ajánlásokat megfogalmazó segédtudomány.

Egy szenvedélybeteg sorsa, felépülése általában nem csupán az akaraterején múlik, hanem azon is, hogy van-e betegségbelátása. Akinek nincs betegségbelátása, kevés az esélye a felépülésre.

6.4.8. A rászoktatás

Az egyes kábítószerek fogyasztása a szórakozáshoz, illetve a szórakozóhelyekhez kötődik. A szórakozóhelyek fokozott veszélyt jelenthetnek a fiatalok számára. A legnagyobb veszélynek a lányok vannak kitéve. A GHB nevű anyag színtelen, szagtalan és íztelen. Ennek az anyagnak az úgynevezett biológiai prekurzora a GBL, mely ez emberi szervezetben alakul GHB-vá. Élettani hatásukat tekintve ezek az anyagok már igen kis mennyiségben is a fogyasztónál akaratnyilvánításra, illetve védekezésre képtelen állapotot eredményeznek. Az ilyen anyagot fogyasztó lányok gyakran lesznek szexuális bűncselekmények áldozatai. Ezen anyagok rendkívül veszélyesek az életre, mivel túladagolás esetén, ami már kis mennyiség elfogyasztásakor is jelentkezhet, spontán légzésbénulást eredményeznek. Ilyenkor a halál pár perc alatt beáll, hacsak szakszerű elsősegélyben (mesterséges lélegeztetés és keringésfenntartás) nem részesül az áldozat. Szórakozóhelyen soha ne fogadj el senkitől italt, csak olyan italt fogyassz el, amit ott és akkor előtted bontottak fel. Ha táncolni voltál, vagy ha csak néhány pillanatra is valamilyen okból ott hagytad a kibontott italodat, utána abból már ne igyál.

Sajnos nem akadályozható meg, hogyha valaki kábítószerhez szeretne jutni, akkor ezt megtegye. A szórakozóhelyek jellemző kábítószere az ecstasy tabletta. Ennek köszönhetően az oda látogató fiatal a jó hecc, a társaság kedvéért könnyen kipróbálhatja, és válhat kezdetben alkalmi, később rendszeres fogyasztóvá. Figyeljünk föl az olyan jelekre, hogy a mellékhelyiségekben a vízcsapokból csak langyos, illetve meleg víz folyik, és a szokásos árnál csak nagyságrendekkel többért lehet hideg ásványvízhez jutni. Ennek oka, hogy az ecstasy fogyasztása fokozott szomjúságot eredményez, és a fogyasztó mindent magad azért, hogy vízhez jusson. A nyomozó hatóságok derítettek már fel hazánkban több olyan drogdiszkót (például Békéscsabán), melyekben az ecstasy tablettát ***ingyen*** adták a fogyasztóknak.

Az ecstasy-fogyasztás különösen veszélyes és halált okozhat, ha a test nem kap megfelelő mennyiségű folyadékot. Sok fiatal halt már meg így.

A lányok esetén további veszélyt jelent az, hogy egy idősebb, menő pasi kezd el udvarolni nekik, akibe hamar szerelmesek lesznek. A férfi fokozatosan magához édesgeti a lányt, aki egy idő után bármire hajlandó a szerelméért. Kezdetben ezeknek a lányoknak ingyen adják a kábítószert, amíg a függőség ki nem alakul náluk. Miután ezt elérték, pénzt kérnek a napi adagért. A függők nagyon könnyen befolyásolhatóak, illetve bármit megtesznek a kábítószer megszerzése érdekében. Az előbb ismertetett módszer nem véletlenül a prostituáltakat futtató, emberkereskedelemmel foglalkozó bűnszervezetek kedvelt módszere. A függővé vált, fizetésképtelen lányokat ugyanis arra kényszerítik, hogy dolgozzanak meg a napi adagjukért. Napjainkban csak Hollandiában a prostituáltak 30-40%-a magyar állampolgár. A magyar prostituáltak e mellett egész Európában megtalálhatóak. Jó részük pedig a kábítószerek fogyasztása miatt került a bűnözők hálójába.

6.4.9. Csomag szállítása

Egyes kábítószer-terjesztéssel foglalkozó bűnszervezetek módszere, hogy a nyaralás, munkavállalás vagy tanulás céljából külföldön tartózkodó személyek társaságát keresik, és velük baráti kapcsolat kialakítására törekszenek. Hazautazás vagy hazalátogatás alkalmával egy kisebb csomag kézbesítésére kérik meg a gyanútlan személyt. Aztán a határon a csomag ellenőrzésekor derül ki, hogy abban kábítószer van. Gyakori az is, hogy a bűnszervezet ezeket a gyanútlan futárokat feljelenti az általuk rizikósnak ítélt határállomásokon. Ennek pedig az a célja, hogy a határon az ellenőrzés kapacitásait lekössék, és a lényegesen nagyobb szállítmányt eközben gond nélkül átjuttassák. Soha senkitől ne vegyünk át csomagot, bőröndöt, táskát úgy, hogy nem néztük meg, mi van benne. Lehetőleg ne vállaljunk el csomagkézbesítést. Vannak országok, ahol akár életfogytiglani büntetést is lehet kapni kábítószerfutárként. Kár kockáztatni, nem éri meg.

Lássuk, mely országokból érkezik hazánkba kábítószer, illetve hol válhatunk akár tudtunkon kívül könnyelműen is drogfutárokká.

Az amfetamin származékokat, illetőleg a marihuánát a kábítószer-terjesztő bűnözői csoportok elsősorban külföldről hozzák be, leginkább Hollandiából, azonban egyre jelentősebb a hazai termesztés illetve előállítás is. A kokain Dél-Amerikából közvetlenül repülőúton, vagy Nyugat-Európa, elsősorban is Hollandia vagy manapság már inkább Spanyolország közbeiktatásával közúton érkezik hazánkba. A kokain alapjául szolgáló kokacserje eddig csak Dél-Amerikában termett, ott is három ország a legjelentősebb előállító (Kolumbia, Bolívia és Peru). A legújabb adatok alapján európai bűnszervezetek folyamatosan kísérleteznek azzal, hogy a dél-amerikai éghajlathoz leginkább hasonló adottságú közép-

afrikai országokban meghonosítsák a kokacserjét. Ha ez sikerrel jár, lényegesen közelebbről és lényegesen nagyobb mennyiségben, tehát sokkal olcsóbban tudnák a kábítószert Európába szállítani.

Az elmúlt évek bűnügyi tapasztalatai szerint elsősorban a hazánkon áthúzódó ún. balkán útvonalhoz kötődő **heroin**csempészés és az ehhez kapcsolódó belföldi terjesztés mutatja a klasszikus szervezett bűnözés jegyeit. A bűnügyi területen tevékenykedő, meghatározó szerepet betöltő elkövetői kör – elsősorban török és koszovói albán – etnikai, családi és vérségi alapon szerveződik. Tevékenységüket hosszú évek alatt kialakult és rögzült munkamegosztás, konspiráció jellemzi, ebben rejlik erejük. Hozzájuk kapcsolódnak a balkán útvonalon elhelyezkedő országok állampolgáraiból kikerülő segítő, támogató, depóztató, szállító, az elkövetés logisztikai feltételeit biztosító személyek.

A balkáni úton hazánkba, illetve rajtunk keresztül Nyugat-Európába áramló heroint Afganisztánban állítják elő. Sajnálatos, de az afgán gazdaságnak a legfontosabb (a szűk elit számára rendkívül jövedelmező) exportcikke a heroin. A lakosság igen széles rétegét látja el munkával, és európai mércével mérve nyomorúságos megélhetéssel ez az iparág. Az Afganisztánban uralkodó állapotokat ismerve nemigen lehet abban reménykedni, hogy az ottani áldatlan állapotok akár csak középtávon megoldódnának, és ezáltal a balkáni utat fenntartó csempészeknek új beszerzési forrást kellene keresniük.

A marihuána termesztése hazánkban is folyik, de ma még a behozatal a jelentősebb. Ez a kábítószer is főleg Hollandiából érkezik, azonban tekintettel arra, hogy az Európába áramló marihuána jó részét Afrikában (a legjobb minőségűt Madagaszkár szigetén) termesztik, tengeri úton Egyiptomból, Marokkóból és Algériából is érkezik hazánkba.

Ezek közül az országok közül a dél-amerikai és afrikai országokban nagyon szigorú az ítélkezési gyakorlat, és európai ember számára elviselhetetlen büntetés-végrehajtási viszonyok uralkodnak.

6.4.10. Elterelés

Az elterelés jogintézménye a Btk. 283. §-ban megfogalmazottak szerint speciális büntethetőséget megszüntető ok, amit szokás „büntetés helyett terápiának" vagy kvázi-kötelező[69] kezelésnek is nevezni.

A büntetőeljárásról szóló törvény 2006. július 1-jén hatályba lépett módosítása következtében a büntetőeljárás nyomozási szakaszában is lehetővé vált a nyomozás felfüggesztése azzal a bűnelkövetővel szemben, akinek cselekménye vagy személye a Btk. 283. §-ában írt feltételeknek megfelel, és önként már alávetette magát a szükséges – egészségi állapotának megfelelő – 6 hónapos kezelésnek.

A jelenleg hatályos szabályozás alapján azzal a visszaélés kábítószerrel bűncselekményt elkövető személlyel szemben van mód a nyomozás felfüggesztésére, majd a hat hónapos egészségügyi ellátás vagy szolgáltatás befejezését követően az eljárás megszüntetésére, aki csekély mennyiségű kábítószert saját használatra termeszt, előállít, megszerez vagy tart, illetve aki a jelentős mennyiséget el nem érő mennyiségű kábítószert saját használatára termeszt, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, és végezetül azzal a kábítószerfüggő személlyel, aki az előbbi bűncselekménnyel összefüggésben kétévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő más bűncselekményt követ el.

Tekintettel arra, hogy sok fiatalt érinthet az elterelés jogintézménye, ezért szükséges ismerni az ezzel kapcsolatos főbb rendelkezéseket.

A nyomozás felfüggesztésére csak abban az esetben kerülhet sor, ha a gyanúsított az ellátás, illetőleg szolgáltatás megkezdését az egészségügyi szolgáltató által kiállított dokumentum benyújtásával a nyomozó szerv előtt hitelt érdemlően igazolta, és a benyújtott igazolás hitelessége megállapítást nyert. **A felfüggesztés időtartama legalább hat hónap.**

Ez az igazolás közokiratnak minősül. Ha a közokirat hitelességét illetően kétség merül fel, a nyomozó kötelessége azt ellenőrizni. Ha a közokirat hamisnak vagy hamisítottnak bizonyul, nyomozást rendelnek el közokirat-hamisítás bűntett megalapozott gyanúja miatt. Nem érdemes tehát az igazolást meghamisítani, vagy ilyen igazolást házilag készíteni az eltereltnek, mert sokkal nagyobb bajba kerül, büntetőjogi felelősségét immár nem csak visszaélés kábítószerrel vétség miatt, de közokirat-hamisítás bűntett elkövetése miatt is meg fogják állapítani.

Az elterelés mint speciális büntethetőséget megszüntető ok alkalmazásának nem feltétele, hogy a kábítószer-függőséget gyógyító kezelés, kábítószer-használatot kezelő más ellátás, vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatás úgymond elérje a célját, illetőleg eredményes legyen, tehát a terhelt leszokjon a kábítószer-élvezetről, vagy megszabaduljon a függőségtől. A feltétel mindössze az, hogy vállalja a

[69] Rácz József (szerk.): Rendészeti ismeretek a kábítószer-problémával kapcsolatban. IRM, OBmB, ETO-PRINT, Budapest, 2009.

kezelésen vagy egészségügyi szolgáltatáson való részvételt, ennek megkezdését okirattal igazolja, hat hónapon keresztül folyamatosan vesse annak alá magát, majd annak a befejezéséről szóló igazolást a nyomozó hatóságnak vagy az ügyésznek átadja.

Ha a terhelt a felfüggesztés időtartama alatt a hat hónapos egészségügyi kezelésnek, illetőleg szolgáltatásnak alávetette magát, és az ennek az elvégzéséről szóló igazolást bemutatta, a nyomozást vele szemben az ügyésznek kell megszüntetni.

Nem érdemes tehát eljátszani a büntetlenség lehetőségét azzal, hogy az elterelt nem jelenik meg a megadott időben és helyen, illetve nem tartja be az addiktológus vagy pszichiáter tanácsait, utasításait.

A visszaélés kábítószerrel bűncselekmény minősítésével kapcsolatban a legtöbb EU-s (szám szerint 13) országban meghonosodott szabályozáshoz a bűncselekmény minősítése során megkülönböztet csekély, alap, illetőleg jelentős mennyiségű kábítószert. A kábítószer mennyiségét a tiszta hatóanyag-tartalom[70] alapján kell meghatározni.

Az elterelés jogintézménye mindaddig alkalmazható (tehát többszöri fogyasztókénti lebukás esetén is), amíg a fogyasztott kábítószer mennyisége, amely összeadódik az eljárások során, el nem éri a csekély mennyiség felső határát. Ha valakit annyiszor „elkapnak", hogy az általa fogyasztott szer mennyisége meghaladja mindezt, akkor a törvény már nem teszi lehetővé az elterelés jogintézményének az alkalmazását, azaz a kábítószer-fogyasztásért is büntetést fog kiszabni a bíróság.

Elterelésre a Btk. 282.§ – 282/C.§-aiban nevesített hat tényálláson belül van lehetőség. Hétköznapi nyelven ez azt jelenti, hogy az egyes törvényi tényállások keretébe tartozó úgynevezett részcselekmények során megszerzett, illetve átadott stb. kábítószereket összegezni kell. Ennek alapján, egyrészt minden fogyasztó esetében a vegyész-szakértő megállapítja a lefoglalt kábítószerek tiszta hatóanyag-tartalmát, és ezeket összesíti, azaz megállapítja a törvényben meghatározott csekély és jelentős mennyiségek felső illetve alsó határához viszonyítva a lefoglalt kábítószerek mennyiségét. Másrészt minden elfogott fogyasztónak fel kell tenni a kérdést, hogy eddig összesen mennyi kábítószert szerzett meg, fogyasztott el. Az elfogyasztott kábítószerek hatóanyagtartalmát a korábban már hivatkozott táblázat segítségével, egyszerű százalékszámítási módszerrel meg kell határozni és összegezni, ezután össze kell adni a lefoglalt és elfogyasztott kábítószerek százalékos értékben megállapított hatóanyagértékeit. Majd ez alapján lehet megmondani, hogy az adott fogyasztó cselekménye hogyan minősül, tehát csekély, alap esetleg jelentős mennyiségű kábítószer megszerzéséért vagy tartásáért felel. Ennek nem csak a büntetési tétel szempontjából lesz meghatározott jelentősége, de ennek alapján derül ki, hogy az adott gyanúsítottal szemben alkalmazható-e a már említett elterelés jogintézménye.

Az elfogyasztott kábítószerek hatóanyag-tartalmának ilyen módon való összeadását a már említett 1/2007. BJD írja elő. A szakemberek többsége szerint egyébként az ilyen módon való számítás igen súlyos következményekkel jár, tekintettel arra, hogy pontosan a legkiszolgáltatottabb és az arra leginkább rászoruló heroinfogyasztók előtt zárhatja el az elterelés alkalmazhatóságát. Ellentétben a többi kábítószerrel, a heroinból – a fogyasztó által korábbi fogyasztásként elismert – már viszonylag kis mennyiségű kábítószer tiszta hatóanyag-tartalma is túlléphet a csekély mennyiség felső határán.

Azt a kérdést tehát, hogy hány alkalommal lehet elterelésben részt venni, nem lehet egyszerűen egyetlen konkrét számmal megválaszolni, hiszen a fentiek alapján ez függ a kábítószer fajtájától, minőségétől (tiszta hatóanyag-tartalmától) és mennyiségétől is.

Az, hogy ezek a szerek a hétköznapi életben milyen formákban jelennek meg, a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet által kiadott és évente frissített egyes feketepiaci kábítószerek átlagos hatóanyag-tartalmát bemutató táblázatban megtalálható. A táblázat elérhető a www.drogfokuszpont.hu internetes oldalon.

Azt, hogy kit kell terjesztőnek tekinteni, szintén a Büntető Törvénykönyv határozza meg, amely alapján, aki kábítószert kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, valósítja meg a terjesztői típusú magatartásokat.

[70] A Büntető Törvénykönyv hatályba léptetéséről rendelkező törvényerejű rendelet (Btké.) 23. § (1) bekezdés a) és b) pontjai, az ott nevesített kábítószerek és pszichotrop anyagok tiszta hatóanyag-tartalmának csekély mennyiségét adják meg fajtánként. A Btké. 23. § (2) bekezdése alapján cannabis növények esetén a növényegyedek számát kell alapul venni a mennyiség meghatározása során, ebben az esetben öt növényegyed még csekély mennyiségű. A (3) bekezdés értelmében a kábítószer mennyisége akkor jelentős, ha a csekély mennyiség felső határának hússzoros mértékét meghaladja.

6.4.11. Az ártalomcsökkentés és a drogambulanciák

Az ártalomcsökkentő módszerek lényege a kábítószer-használat okozta ártalmak mérséklése, mind az egyén, mind pedig a társadalom érdekében. Az egyik legfőbb cél: a HIV-fertőzés és az AIDS vírus terjedésének megakadályozása, illetve a kábítószer-fogyasztók által elkövetett bűncselekmények számának csökkentése. Az ártalomcsökkentés módszertana abból indul ki, hogy elfogadjuk: léteznek olyan élethelyzetek, amikor a függők nem képesek, vagy nem hajlandóak felhagyni a szerfogyasztással. Feladatunk ilyenkor az, hogy a használat okozta kockázatokat és ártalmakat, fertőzéseket a lehető legkisebbre mérsékeljük. Az ártalomcsökkentés másik fontos feladata azoknak a fogyasztóknak az elérése, akik nem kerülnek be az ellátórendszerbe (kórház, drogambulancia stb.): ők jelentik a legnagyobb kockázatot önmaguk és a környezetük számára is. Ők a legkiszolgáltatottabbak a jelenleg terjedő fertőző betegségeknek (Hepatitis, TBC, AIDS), és ők kriminalizálódnak a leggyakrabban. Nyilvánvaló, hogy az érdekeiket szolgáló ártalomcsökkentő tevékenység egyben mindannyiunk – egész társadalmunk – érdekeit is szolgálja.

Alacsony küszöbű szolgáltatások

Az alacsony küszöbű kifejezés arra utal, hogy a szolgáltatást végzők nem támasztanak magas követelményeket az igénybe vevőkkel szemben, a szolgáltatás igénybevételének szinte nincs feltétele. Speciális módon, más szolgáltatásoktól eltérően ezek a szerhasználat/szerfüggés/viselkedéses problémák ártalmait csökkentő, és pszichoszociális támogatást, életviteli tanácsadást nyújtó programok, szolgáltatások, melyek térítés nélkül, könnyen elérhetőek, akár a szolgáltatás kihelyezésével, mobilizálásával is sokak által igénybe vehetők. Az ellátás során nincsenek szigorú elvárások, terápiás szerződések, nem követelmény az absztinencia, nem feltétel a betegbiztosítás (TAJ-kártya), a szolgáltatást igénybe vevő akár nevének közlése nélkül is kaphat segítséget. Az alacsony küszöbű intézmény az, ahol a változást igénylő szenvedélybetegek, addiktológiai problémával küzdők, kortársaik, hozzátartozóik, közvetlen szociális környezetük szolgáltatásban részesülnek. A szolgáltatások célja a szenvedélybetegek, az addiktológiai problémával küzdők és közvetlen környezetük elérése, fogadása, aktuális problémájuk kezelése, a lehetséges járulékos ártalmak csökkentése, a változás elindítása és segítése. Célcsoportjaik között egyaránt megtalálhatóak a deviáns életvitelű fiatalok, a nehezen elérhető és magas kockázatú csoportok.

Az alacsony küszöbű intézmények, szolgáltatások sajátos módszerei, eszközei, eljárásai alkalmasak lehetnek az igénybe vevő súlyosabb testi-lelki károsodásainak, szociális és egyéb veszteségeinek megelőzésére, aktuális állapotának szinten tartására, javítására, további szolgáltatások igénybevételének motiválására. Az alacsony küszöbű intézmények, szolgáltatások kiemelt szerepet játszanak a nehezen elérhető, vagy a más egészségügyi és szociális ellátásokban nem részesülő célcsoportok megtalálásában, a szolgáltatásokba történő bevonásában. Ilyenek pl. az egyéni és csoportos beszélgetések, életvezetés segítése, jogi információnyújtás, klubszerű szolgáltatások: anonim alkoholisták csoportja, leállt drogosok csoportja, hozzátartozói csoport„drop-in” központ: „ahova be lehet esni”, azonnali segítséget lehet kérni. Tartalmazhat mosakodási, mosási lehetőséget, melegedő funkciót, ezen túl egyéni beszélgetési lehetőséget. Ennek a funkciónak komoly előnye, hogy folyamatos kapcsolatot lehet kialakítani a klienssel.

Léteznek úgynevezett **megkereső szolgáltatások**, amelyek célja, hogy olyan droghasználókat is el tudjunk érni, akik rejtőzködő életmódot folytatnak. Ebben az esetben a munkatársak keresik meg ezt a csoportot, például egy leállt drogos segítségével. Céljuk, hogy őket is bevonják a tűcsere programba, tudjanak az anonim módon igénybe vehető szolgáltatásokról.

A tűcsere programok az intravénás szerhasználókat célozzák meg, hiszen ők gyakran megosztják egymással az injekciózáshoz szükséges kellékeiket, leginkább a tűt. A tűcsere programok a steril tűhöz való hozzáférést igyekeznek megkönnyíteni, csökkentve ezáltal a közös tűhasználattal járó fertőzések kialakulásának és terjedésének kockázatát.

6.5. Mit tegyünk?[71]

6.5.1. Ha csendháborítást tapasztalunk?

A szabálysértésekről szóló kormányrendelet értelmében, aki lakott területen, az ott levő épületben, vagy az ahhoz tartozó telken, tömegközlekedési eszközön, továbbá természeti és védett természeti területen indokolatlanul zajt okoz, amely alkalmas arra, hogy mások nyugalmát, illetőleg a természeti vagy a védett természeti értéket zavarja, harmincezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható. Ha csak a szomszédban zajló buli hangerejével van baja, ne kiáltson rögtön rendőrért. Próbálja meg személyesen, emberi hangon megoldani a problémát. Ha bulit szervez, néhány nappal előtte értesítse – személyesen vagy hirdetményben – az érintett lakótársakat, és előre kérjen elnézést az esetleges zavarás miatt.

6.5.2. Ha igazolványt, értékes tárgyat találunk?

Törvényi kötelesség a talált tárgyak visszaszolgáltatása, illetőleg hatóságnak történő átadása. Gondoljunk arra, mi lenne, ha mi veszítettük volna el azokat a tárgyakat. Nekünk is jólesne, ha a becsületes megtaláló visszaszolgáltatná értékeinket. Azonosításra alkalmas tárgyak esetében, ahol ismert a tulajdonos (pl.: a táskában találunk egy igazolványt), nem szükséges a hatóságokhoz fordulni, adjuk át a tulajdonosnak. Ha a tulajdonos nem ismert, a tárgyakat a rendőrség ügyeletén kell leadni, ők intézkednek a jogosult felkutatásáról. Ha ez nem jár sikerrel, úgy a megtaláló igényt tarthat a tárgyakra, azonban a tartási engedélyhez, egyéb előírásokhoz kötött tárgyak esetében annak hiánya kizáró ok lehet. Ha a talált tárgyat nyolc napon belül hatóságnak nem adják le, a tulajdonosnak nem adják át, úgy vélelmezni lehet az eltulajdonítási szándékot, és jogtalan elsajátítás vétségének gyanúja miatt a megtaláló személy ellen eljárás indul.

6.5.3. Ha magatehetetlen embert találunk az utcán, lépcsőházban?

Ebben az esetben – ha ez nem nyilvánvaló – ne arra gondoljunk először, hogy biztosan részeg (egyébként ő is segítségre szorul). Értesítsük a mentőket (telefon: 104)! Ha a közelben rendőrrel találkozunk, neki is szóljunk.

6.5.4. Ha rendőri ellenőrzés során korrupcióra utaló magatartást észlelünk?

A rendőri intézkedés után kérdezzük meg a rendőrtől nevét, beosztási helyét, ha egyenruhában van, jegyezzük fel jelvényének számát. Ezeket az információkat a rendőr köteles megadni. Ezután haladéktalanul keressük fel a rendőrség panaszirodáját, vagy az intézkedő rendőr parancsnokát, a kapitányságvezetőt. Mondjuk el a történteket! A belső korrupció elleni küzdelem a rendőrség és az egész társadalom érdeke. Mi is hozzájárulhatunk a közélet tisztaságához!

6.5.5. Ha gyanús alakok tűnnek fel a környéken?

"Úgysem jönnek ki, csak ha vér folyik" – gondoljuk gyakran. Ez nincs így. A bűnmegelőzés is fontos feladata a rendőrségnek. Azok az információk, amelyek az elkövetni szándékozott bűncselekmény megelőzéséhez, megakadályozásához járulnak hozzá, talán még fontosabbak, mint azok, amelyek a már megtörtént esetekre vonatkoznak. Ha gyanús mozgást, tevékenységet észlelünk környezetünkben, bátran jelentsük. A rendőrség ellenőriz minden bejelentést. Ne feledjük: lehet, hogy valaki éppen nekünk köszönheti majd, hogy nem vált áldozattá.

6.5.6. Ha megzsarolnak?

Nem csak az kerülhet ilyen helyzetbe, akinek "vaj van a füle mögött". Mindenképpen értesítsük a rendőrséget. Ők az egyetlenek, akik jogosultak és kötelesek is segíteni. Higgyük el, képesek is rá. Ennek alapfeltétele azonban a bizalom. Ne hagyjuk ki őket "a játékból" még akkor sem, ha az elkövetők erre határozott utasítást adnak. A rendőrség speciálisan képzett és felszerelt, tapasztalt szakemberei hatékonyan és eredményesen tudják kezelni ezeket a helyzeteket.

6.5.7. Ha tudomásunkra jut egy bűncselekmény?

A legtöbb állampolgárnak nagy dilemmát okoz, hogy a tudomására jutott bűncselekményt bejelentse-e vagy sem. Mi közöm hozzá? Miért pont én? Mi hasznom belőle? – kérdezzük magunktól gyakran. Visszatart bennünket továbbá a félelem, hogy az elkövető esetleg bosszút áll, de riasztó a hosszadalmas rendőrségi és bírósági procedúra is. A bűncselekmények feljelentése, a hatóságokkal való együttműködés elvárható állampolgári magatartás. Ne feledjük: mi is lehetünk áldozatok! Bármikor a

[71] http://www.police.hu/gyik#faq_465072

saját bőrünkön tapasztalhatjuk valamilyen bűncselekmény következményeit. Ilyen esetben nekünk is jólesne, ha lenne, aki mellénk áll és elmondja, amiről tud, amit látott, hajlandó tanúskodni stb. Ma már korszerű eszközök állnak rendelkezésre, melyek a bejelentők, tanúk védelmét szolgálják. Számos jogi előírás teszi lehetővé, hogy az ellenérdekű fél ne ismerhesse meg a bejelentő, a tanú adatait. Kérhető az adatok zárt kezelése is. Az egyes nyomozási cselekményeknél (pl.: felismerésre bemutatás, szembesítés) sem kell szemtől szemben jelen lenni.

6.5.8. Ha rendőrségi akció részese leszünk?

A rendőrség alapfeladata, hogy felderítse a bűncselekmények elkövetőit. Ezt kívánja a közérdek, és ezt írja elő számukra a törvény. Mivel nagyobb társadalmi érdek fűződik a sikeres nyomozáshoz, az elkövető elfogásához, mint ahhoz, hogy éppen megkezdett tevékenységünket folytathassuk, ezért átmeneti akadályoztatásunkat (a közlekedésben, az áthaladásban, a helyváltoztatásban, vagy éppen a nyugodt esti tévénézésben) türelemmel és megértéssel fogadjuk. A helyes magatartás ilyenkor, ha nem teszünk semmit. Hajtsuk végre a rendőrök utasításait, és semmiképpen se akadályozzuk munkájukat. Figyelem! A rendőrnek joga és kötelessége az intézkedést akadályozó személlyel szemben fellépni. Őrizetbe veheti, súlyosabb esetben kényszerítő eszközt is használhat.

6.5.9. Ha tettenértünk egy elkövetőt?

A tetten ért elkövetőt bárki elfoghatja. A törvény erre lehetőséget ad. Ez azonban jog, nem kötelesség. Ha ilyen helyzetbe kerülünk, és képesek vagyunk felmérni azt, hogy testi erőfölény, önvédelmi ismeretek stb. alapján vagy segítőink révén biztosan ártalmatlanná tudjuk tenni, akkor tegyük meg. Ha a kísérlet kimenetele bizonytalan, saját, vagy mások testi épségét, életét éppen ezzel veszélyeztetnénk, akkor ne próbálkozzunk. Ha sikerrel járunk, a megérkező rendőröknek adjuk át az elfogott személyt, a továbbiakban ők intézkednek. Fontos tudni, hogy nem mindenki adja meg magát csak azért, mert rajtakapták. Előfordulhat, hogy megadást színlel, majd egy alkalmas pillanatban támad vagy elszelel. Ezért az elfogott személyt körültekintően őrizzük. Mindenesetre a nyomozást azzal tudjuk leginkább segíteni, ha minden körülményt jól megfigyelünk (elkövető személyleírása, voltak-e társai, mivel és merre menekült, mit vitt magával, különös ismertetőjegyei).

6.5.10. Ha szól egy ház, intézmény vagy autó riasztója?

Soha ne legyünk közömbösek! Győződjünk meg arról, hogy nem történt-e bűncselekmény! Az esetek nagy részében az elkövető felhagy a bűncselekmény folytatásával, ha észreveszi, hogy észrevették. Ha bűncselekmény történt, értesítsük a rendőrséget. Ha látjuk az elkövetőket, figyeljük meg őket pontosan (személyleírás, hányan vannak, milyen ruházatban, gépkocsival közlekednek-e stb.). Ha vakriasztás történt, próbáljuk meg értesíteni a tulajdonost, hogy kikapcsolhassa a készüléket.

6.5.11. Ha jelentkeznek a felajánlott pénzért a gépkocsitolvajok?

Haladéktalanul értesítsük a nyomozást folytató rendőri szervet! Ők intézkednek arról, hogy a pénzátadásnál ne legyünk egyedül. Bízzunk a rendőrökben!

6.5.12. Ha elszállították, vagy ellopták a gépkocsinkat?

Ha eltűnt a gépkocsink onnan, ahová leállítottuk, haladéktalanul hívjuk fel a rendőrség ügyeletét (107, 112). Ők felvilágosítást adnak arról, ha elszállították a gépkocsit (tiltott helyen parkolt), és közlik, hová szállították, hol, milyen feltételekkel vehető át. Igyekezzünk a gépkocsit minél előbb "kiváltani", mert a tárolási költségek nem olcsók és naponta emelkednek! Nagyobb baj akkor van, ha a gépkocsit eltulajdonították. Késedelem nélkül jelentsük be a rendőrség ügyeletén, hogy azonnal kiadhassák a gépkocsi körözését. Az ügyeleten személyesen jelenjünk meg, és vigyük magunkkal a gépkocsi iratait és az összes kulcsát (ha megvannak). Fontos, hogy a gépkocsi mielőbbi megtalálása érdekében minden ismertetőjegyét (sérülések, különleges festés, házilag végzett átalakítások, egyedi felszerelés stb.) pontosan közöljük.

6.5.13. Ha a szomszédunk néhány napja nem jelentkezik?

Fontos, hogy törődjünk egymással! Figyeljünk a környezetünkben élőkre, segítsünk nekik, ha rászorulnak. Pillantsunk rá néha idős, beteg, egyedül élő szomszédainkra, és ha tehetjük, "álljunk meg egy szóra" velük. Ha azt tapasztaljuk, hogy egy ideje nem láttuk, nem sétált a folyosón, érdeklődjünk más szomszédoktól, hogy ők találkoztak-e vele az utóbbi időben. Ha senki nem tud róla semmit, kopogjunk be, csengessünk. Próbáljuk megállapítani, hogy nem érte-e baleset, nem lett-e rosszul? Ha nem válaszol és a külső jelek arra mutatnak, hogy bent van a lakásban, értesítsük a rendőrséget. A

rendőrség hatósági tanúk jelenlétében és közreműködésével felnyitja a lakást. Több idős, magatehetetlen, sürgős orvosi ellátásra szoruló ember életét mentették meg már így. Egy fontos tanács a rászorulók számára: értesítendő hozzátartozónk, rokonunk címét, telefonszámát adjuk meg valamelyik szomszédunknak, hogy baj esetén értesíthesse.

6.5.14. Ha eltűnik valaki a családból?

Ne essünk pánikba! Telefonon vagy személyesen ellenőrizzük ismeretségi körét, kérdezzük meg barátait, játszótársait, kollégáit, a szóba jöhető rokonokat, nem találkoztak-e vele. Ha ez nem vezet eredményre, nézzük meg, mit vitt magával (ruhákat, igazolványokat, útlevelet), hagyott-e hátra valamilyen üzenetet, levelet. Ha ismeretségi körében nem találjuk, akkor egy – lehetőleg minél frissebb – fényképpel menjünk be a rendőrkapitányság ügyeletére, és tegyünk bejelentést. Adjuk meg az összes olyan információt a rendőrségnek, amely segítheti a körözési munkát. Készüljünk fel a következő kérdésekre: pontos adatai, személyleírása, utolsó ismert ruházata, különös ismertetőjegyei, szokásos tartózkodási helyei, barátai, életvitele, szokásai, illetőleg – ha megállapítható – ki, mikor, milyen körülmények között találkozott vele utoljára.

6.5.15. Ha felismerünk egy körözött bűnözőt, gépkocsit?

Haladéktalanul jelentsük be a 107-es vagy 112-es telefonszámon, vagy bármely rendőrnél. Mondjuk el, miről ismerhető fel, hol, merre található, ki van a társaságában, mivel közlekedik és minden fontos információt, mely segítheti az intézkedő rendőrt. A körözött személy elfogását egyedül ne kíséreljük meg! Ha körözött gépkocsit találunk, értesítsük a rendőrséget: nevezzük meg a pontos feltalálási helyet, és lehetőség szerint várjuk meg a rendőröket.

6.5.16. Ha ismeretlenek csengetnek az ajtón?

Lehetőleg ne engedjük be őket. Ajtón keresztül kérdezzük meg, mit akarnak. Szereltessünk fel biztonsági láncot és kémlelőnyílást a bejárati ajtóra. Ha a látogató azt állítja, hivatalos helyről érkezett, köteles magát fényképes igazolvánnyal igazolni. Ha bajban van, rosszul van, segítséget kér és ezekre tekintettel úgy döntünk, hogy beengedjük az idegent, semmiképp se hagyjuk egyedül a helyiségben. Ha többen vannak, csak azt engedjük be, aki rosszul van. A beengedés előtt kérjünk egy kis türelmet, ezalatt zárjuk el, tegyük biztos helyre elöl lévő értékeinket.

6.5.17. Ha bent van a lakásunkban a betörő?

Semmiképp sem ajánlatos "magánakcióba" kezdeni! Ha lehetőségünk van rá, hívjunk segítséget és próbáljuk meg visszatartani az elkövetőt a rendőrök kiérkezéséig (zárjuk rá az ajtót, szomszédokkal akadályozzuk meg, hogy a helyszínről elmenjen stb.). Kerüljük a szükségtelen, öncélú erőszakot, mert ezzel magunk is bűncselekményt követhetünk el! Jogos védelmi helyzetben csak akkor vagyunk, ha az elkövető megtámad minket. Ilyenkor jogunkban áll a támadással arányos és mindenképp szükséges erőszakot kifejteni az elhárítás érdekében. Ne változtassuk meg a helyszínt, hagyjunk mindent úgy, ahogyan találtuk.

6.5.18. Ha azt tapasztaljuk, hogy betörtek a lakásunkba?

Lehetőleg ne menjünk be a lakásba, mivel a hátramaradt bizonyítási eszközöket, nyomokat megsemmisíthetjük. Azonnal értesítsük a területileg illetékes rendőrkapitányságot (tel: 107, 112) és várjuk meg a kiérkező szemlebizottságot. Gondoljuk át, kit lehet majd felkérni hatósági tanúnak a szemléhez (szomszédot, ismerőst stb.). A helyszíni szemle során működjünk együtt a rendőrökkel. Mérjük fel, mi tűnt el a lakásból és azok hozzávetőleg milyen értéket képviselnek. Mekkora rongálási kár keletkezett? Helyesen tesszük, ha "háziltárt" készítünk értéktárgyainkról, műszaki cikkeinkről, igazolványainkról. Jegyezzük fel ezen adatokat (gyári szám, sorozatszám, típus, külső leírás stb.) és tegyük biztos helyre. Az értékesebb, egyedi azonosításra alkalmas tárgyakról, műkincsekről, ékszerekről fényképfelvételeket is célszerű készíteni. Mindezek segítik a nyomozást, megkönnyítik az ellopott értékek körözését, megtalálását.

7. Médiatár filmek feldolgozása

7.1. Otthonunk védelme

7.1.1. PG 2. Lakásbetörés

7.1.2. PG 4. Családi ház betörés

7.1.3. CAT 08. Hogyan vigyázzunk lakásunkra?

7.1.4. CAT 09. Betörők

A film címe	**PG 02. Lakásbetörés** **CAT 08. Hogyan vigyázzunk lakásunkra?** **CAT 09. Betörők**
A film jelzése	**PG 02. vagy CAT 08. vagy CAT 09.**
A film helye	**PG DVD 1. lemez – PG 02.** **A CAT 08. és 09. online elérhető, letölthető**
A film időtartama	PG 02. - 3 perc 48 másodperc CAT 08. – 4 perc 45 másodperc CAT 09. – 6 perc 03 másodperc
A film rövid tartalma	PG 02. - A filmben egy rosszban sántikáló párost látunk, akik kiválasztják a bejárati ajtó sebezhetősége alapján az alkalmas célpontot, ahová betörnek, és visznek mindent, ami mozdítható. CAT 08. – Narrátor mesél egy helyzeteket, ad tanácsokat, hogyan előzhetjük meg a lakásbetöréseket. CAT 09. – Sanyi a betörő elmeséli, mire kell vigyáznia, mikor kiválasztja a lakást, házat, ahová be szeretne törni.
Célcsoport	Mindenki, akinek van lakása (kortól függetlenül)
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 04. Családi ház betörés*** - PG DVD 1. lemez (3 perc 46 másodperc) ***CAT 08. Hogyan vigyázzunk lakásunkra?*** (4 perc 45 másodperc) ***CAT 09. Betörők*** (6 perc 03 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Meg lehet védeni egy ingatlant?** • **Milyen eszközöket ismertek erre?** • **Milyen lehetőségek vannak arra, hogy megvédjük az ingatlan utcára néző vagy alacsonyan elhelyezkedő ablakait és ajtajait?** • **Milyen előnyei és hátrányai vannak az elektronikus védelemnek?** • **Milyen előnyei és hátrányai vannak a mechanikus védelemnek?** • **Hogyan óvhatjuk meg magunkat attól, hogy egy esetleges lakásbetöréssel sok kárunk keletkezzen?** • **Mire kell ügyelnünk, ha lakásbiztosítást kötünk?** • **Mit nem szabad tartani otthon a lakásunkban, mert nem fizeti a biztosító?** • **Mi a helyzet, ha sok értékünk van otthon? Hogyan lehet megvédeni?** • **Miért nem szabad elrejteni a lakás kulcsát cserépben, óraszekrényben?** • **Mire ügyeljünk, ha elutazunk?** • **Mit tehetünk a lakásunk biztonságáért, ha elutazunk?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 1. lemez**

óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	• **internet** • **adathordozón a CAT 08. és CAT 09-es kisfilm**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy megtanítsuk a célközönséget arra, hogy a biztonságunkért tenni kell, még akkor is, ha apróságokat: biztosítást kell kötni a lakásra, az ajtót be kell zárni mindig, a bejárati ajtóra érdemes több zárat tenni… stb.	• **biztosítás** • **zár** • **hevederzár** • **kukucskáló** • **mechanikai védelem** • **elektronikai védelem**

HÁTTÉRANYAG

Lakás- és felelősségbiztosítás

Napjainkban az ingatlanokra köthető vagyonbiztosításokkal egy csomagban köthető felelősségbiztosítás is, amely részben vagy egészben – ez mindig az adott biztosítási módozattól függ – megtéríti e károkat. Az ingatlanok tulajdonosainak ettől függetlenül is érdemes vagyonbiztosítást kötni házaikra, lakásaikra. Ha ugyanis az ingatlanban bekövetkezett kárt nem tudják másra áthárítani, azaz annak oka nem más személynek felróható magatartás, azt nekik maguknak kell viselniük. Az ingatlanok esetén a legnagyobb károkat a szélsőséges időjárás okozhatja (a szél elviszi a tetőt, a ház beázik vagy elmossa az eső stb.), ezeket a károkat pedig nem lehet áthárítani.

Nem lehet áthárítani azokat a károkat sem (például csőtörés), amelyek a rendeltetésszerű használat során következnek be, és ami a beépített anyagok természetes elöregedése, kopása miatt keletkezik. Az így keletkezett károk adott esetben több millió forintot is kitehetnek, sőt ezek azok, amelyek elhárítása vagy a következmények felszámolása során a szomszédos ingatlanban is kár keletkezhet (szükséghelyzet). Jó ezekre a helyzetekre felkészülni. A megfelelő biztosítások védelmet nyújthatnak ilyen esetben az ingatlantulajdonosok szánmára. Ugyanis könnyen elveszítheti a megmaradt ingatlanának tulajdonjogát a károsult, ha nem tudja a szomszédjának okozott kárt megtéríteni.

Az ingatlan tulajdonosa tűrni köteles, hogy az erre külön jogszabályban feljogosított szervek – a szakfeladataik ellátásához szükséges mértékben – az ingatlant időlegesen használják, arra használati jogot szerezzenek vagy a tulajdonjogát egyébként korlátozzák. Ebben az esetben az ingatlan tulajdonosát az akadályoztatás (korlátozás) mértékének megfelelő kártalanítás illeti meg. Ha a használat vagy egyéb korlátozás az ingatlan rendeltetésszerű használatát megszünteti vagy jelentős mértékben akadályozza, a tulajdonos az ingatlan megvásárlását, illetőleg kisajátítását kérheti.

Ilyen helyzet például, amikor gázbekötést, csatornázást, egyéb közművesítési munkálatokat végeznek. Érintheti az ingatlantulajdonos jogait egy út-, vasútépítési vagy felújítási munka. A lényeg, hogy a tulajdonost kártalanítás illeti meg abban az esetben, ha a munkálatok a rendeltetésszerű használatot megszüntetik vagy jelentős mértékben és tartósan korlátozzák. A tulajdonos kérheti az ingatlan megvásárlását vagy az azonnali és teljes kártalanítás melletti kisajátítását, ha a jelzett munkálatok a rendeltetésszerű használatot megszüntetik vagy ellehetetlenítik. Ingatlant kisajátítani:

- kivételes esetekben,
- közérdekből,
- kizárólag törvényben megállapított esetekben, módon és célokra lehet.

A kisajátított ingatlanért teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás jár. Ezt jó tudni, mivel több jogesetből levonható az a következtetés, hogy a kisajátítást kérő nagyvállalatok megpróbálták a kisajátítás jogintézményével riogatni a tulajdonosokat, azt állítva, hogy ha nem fogadják el az általuk felajánlott összeget, lényegesen rosszabbul járnak. A kisajátítás esetén a jog lehetőséget teremt az ingatlan teljes vagy részleges kisajátítására. Legyen szó bármely esetről, a kártalanítást a forgalmi érték alapján állapítják meg. Az ingatlan forgalmi értékének megállapítása szakkérdés, amelyet ingatlanforgalmi szakértő állapít meg több tényező (helyben szokásos ingatlanárak, az ingatlan kora, típusa, nagysága, komfortfokozata stb.) figyelembevételével. Ha részleges kisajátításról van szó, lényeges, hogy például nem a kert végében lévő 20 m^2 terület forgalmi értéke a meghatározó. A szakértő ebben az esetben megállapítja az ingatlan kisajátítás előtti és az azt követő csökkent forgalmi értékét, és a kettő különbsége adja meg a kártalanítás összegét. Ez a tulajdonos számára lényegesen kedvezőbb helyzetet teremthet, mintha a kisajátítandó terület tényleges forgalmi értékét határozták volna meg.

A kisajátítás részletes szabályait a kisajátításról szóló 2007. évi CXXIII. törvény tartalmazza. Kisajátítással az ingatlan tulajdonjoga csak kivételes esetben vonható el, kizárólag törvényben meghatározott közérdekű célból, feltételekkel és módon, teljes, azonnali és feltétlen kártalanítás mellett. A kisajátítást kérő lehet az állam, illetve a helyi önkormányzat, valamint az államon és a helyi önkormányzaton kívüli harmadik személy, ha a törvényben meghatározott közérdekű célt megvalósító tevékenységet lát el, vagy akit törvény az állam javára, saját nevében, kisajátítást kérőként való eljárásra kötelez.

A kisajátítás azt jelenti, hogy az állam vagy a helyi önkormányzat közérdekből, törvényben megszabott eljárás keretében a magántulajdonban álló ingatlan tulajdonjogát teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett megszerzi. A kisajátítás kivételessége alatt azt kell érteni, hogy ilyen módon az ingatlan tulajdonjogát csak akkor lehet megszerezni, ha a közérdekű cél megvalósításához az ingatlan tulajdonjogának megszerzése elengedhetetlen, és ha adásvétel útján az nem lehetséges. A 2007. évi CXXIII. törvény 2. § részletesen felsorolja az ingatlan kisajátításának közérdekű céljait.

Jó, ha tudod!

Az ingatlan kisajátításának közérdekű céljai: honvédelem; nemzetközi szerződés alapján megvalósuló területcsere; terület- és településrendezés; kötelező állami, illetve kötelező önkormányzati feladathoz kapcsoló oktatási, egészségügyi, szociális, valamint kommunális hulladékkezelő létesítmény elhelyezése; közlekedési infrastruktúra fejlesztése; energiatermelés; energiaellátás; bányászat; elektronikus hírközlési szolgáltatás; kulturális örökségvédelem; természetvédelem; vízgazdálkodás; fenntartható erdőgazdálkodás, valamint véderdő telepítése, védőfásítás és közérdekű erdőtelepítés; építésügyi korlátozások felszámolása; az ingatlant terhelő, az ingatlan rendeltetésszerű használatát jelentősen korlátozó vagy megszüntető közérdekű használati jogok, szolgalmak miatti hátrányok megszüntetése.

Az alkotmányos elvként is megfogalmazott azonnali kártalanítás azt jelenti, hogy a kártalanítási összeg a közigazgatási határozat jogerőre emelkedését követő naptól nyomban esedékes, és ettől az időponttól jár a kamat is. A teljesítési határidőt a közigazgatási eljárás általános szabályai szerint az eljáró hatóság állapítja meg. Ez azonban az esedékesség kezdő időpontján nem változtat.

A kártalanításnak piaci értéken, azaz a helyben kialakult forgalmi értéken kell történnie. A kisajátítási eljárás során nemcsak a károsult vagyonában beállott értékcsökkenést, hanem az elmaradt haszonért (vagyoni előnyért) is igényelhető megtérítés. A kisajátítás esetén a megtérítés történhet pénzben, csereingatlannal vagy a kettő kombinációjával (kisebb értékű csereingatlan és kártalanítás). A kisajátítással kapcsolatban megtérítendő költségeken a kisajátítás következtében, azzal okozati összefüggésben felmerült olyan kiadásokat kell érteni, amelyek – a kártalanításra jogosultnál – a kisajátítás által okozott hátrányok kiküszöbölése végett indokoltan merültek fel. Pénzbeli kártalanítás esetén a kisajátított ingatlanra vonatkozóan más személyt megillető jogok és az ingatlanra bejegyzett tények megszűnnek. Kivétel a telki szolgalom, továbbá a jogszabályon alapuló szolgalom, vezetékjog és más használati jog, valamint tulajdoni korlátozás, mert ezek tekintetében szükség szerint kell rendelkezni.

Ha a kártalanítás részben vagy egészben csereingatlannal történik, a kisajátított ingatlanra vonatkozó jogok a csereingatlanra szállnak át. A bérleti, a haszonbérleti, a haszonélvezeti jogot és a használat jogát csak a jogosult kérelmére kell a csereingatlanra átvinni. A lakásra és a nem lakás céljára szolgáló helyiségre vonatkozó bérleti jog a csereingatlanra nem vihető át. Az állam, illetőleg az önkormányzat a kisajátítási határozat jogerőre emelkedésével az ingatlan tehermentes tulajdonjogát szerzi meg.

A lakás védelme

Hazánkban évente mintegy 40-45 ezer betöréses lopást követnek el, közülük kb. 20 ezer esetben a célpont a lakás, illetve a családi ház. A lakásbetöréseket elsősorban a nappali órákban követik el, amíg a tulajdonosok dolgoznak, iskolában vannak. A hétvégi házak feltörése általában a nyári időszakon kívül, télen vagy kora tavasszal történik. A raktár-, üzlet- és irodabetöréseket pedig jellemzően munkaidőn kívül, éjszaka vagy hétvégén követik el. A betörések főbb elkövetési módszerei:

- ablakbetörés, ablakbefeszítés, redőnyfelfeszítés,
- ajtóbefeszítés, ajtólap kibontása, ajtónyitás lopott vagy álkulcs használatával,
- hengerzár törése, zárhúzás, hengerzár fúrása, zárfésülés.

Ritkábban előfordul, hogy az elkövetők megbontják a falazatot vagy a tetőt, és ezen keresztül hatolnak be. A leggyakrabban eltulajdonított tárgyak: készpénz, ékszerek, bankkártya, műtárgyak, műszaki cikkek, egyéb háztartási cikkek.

A megelőzés lehetőségei alapvetően kétirányúak. Az egyik fő cél meggátolni azt, hogy az elkövető vagy elkövetők bejussanak az ingatlanba. A másik, hogy ha a bejutás minden védelem ellenére mégis bekövetkezik, akkor azt valamilyen technikai eszköz azonnal jelezze.

A bejutás megakadályozásának eszközei a mechanikai vagyonvédelmi berendezések, míg a behatolás jelzésére az elektronikus jelzőrendszerek szolgálnak. A biztonság növelhető vagyonőr alkalmazásával, de ennek költségei jelentősek. A családi házakra, lakásokra megköthető vagyonbiztosítások bizonyos, általunk meghatározott összeghatárig megtérítik a károkat betörés esetén, ezért mindenki számára tanácsoljuk a megfelelő biztosítások megkötését.

A mechanikai védelem

A mechanikai védelem célja annak a fizikai megakadályozása, hogy az elkövetők bejussanak az ingatlanba. Ennek érdekében a következő biztonságtechnikai eszközök alkalmazása javasolt.

1. Biztonsági zárak

A zárakat működési elvük alapján alapvetően két csoportba lehet osztani. Tollas kulcsos és cilinderzárak. Biztonsági zárszerkezetnek minősül

- a minimum 5 csapos hengerzárbetétes,
- a kéttollú kulcsos zárszerkezet,
- a szám- vagy betűjel-kombinációs zárszerkezet, ha a variációs lehetőségek száma meghaladja a 10 000-et, valamint
- az egyedileg minősített lamellás zár (a MABISZ előírása).

A cilinderzárak körén belül léteznek akár három csapsorral rendelkező zárbetétek is. Ezek megfelelő védelmet nyújtanak a zárfésűvel történő, nem roncsolásos nyitás ellen is.

A zárak típusán kívül fontos szempont még a felszerelt zárak száma, a zárszerkezet milyensége és a felszerelés módja. Javasoljuk, hogy egy ajtóra legalább két biztonsági zár kerüljön felszerelésre. Fontos, hogy a zárak megfelelő mélységben zárjanak, illetve hogy roncsolás ellen védve legyenek. Ezt a célt szolgálják a zárpajzsok, amelyek zártörés, zárhúzás ellen védenek.

A zárszerkezetek egy speciális típusa a hevederzár, amely az ajtóra felszerelve kettő vagy több irányú zárást is biztosít. Ezzel a megoldással meg lehet előzni az ajtóbefeszítést.

2. Nyílászárók

A zárak mellett fontos a nyílászárók megerősítése is. Ennek érdekében meg kell erősíteni az ajtótokot, az ajtópántot és az ajtólapot. Az ajtólap megerősítésének módja az ajtótok szilárdságának a növelése, amely általában valamilyen külső (általában fém) borítással, illetve az ajtótok falhoz történő rögzítésének megerősítésével történhet.

Az ajtópánt az, ami összekapcsolja az ajtószárnyat az ajtótokkal, így ennek védelme ugyancsak fontos. Ennek lehetséges módszere a kiemelést megakadályozó erősebb pántok felszerelése.

A ma gyártott ajtók leggyengébb része általában az ajtólap, amely jellemzően üreges szerkezetű, és amelyet furnérlappal borítanak. Ennek ellenálló képessége igen csekély, így kibontása sem jelent túl nagy nehézséget az elkövető számára. Az ajtólapot érdemes tömör anyagból készíteni, vagy ellenállását fémlemezek felszerelésével javítani. Ezek az utólagos erősítések jelentősen javíthatnak a bejárati ajtó biztonságán, de korántsem olyan hatékonyak, mint a biztonsági ajtók.

A biztonsági ajtóknál a tok acél zártszelvényből készül, amelyet megfelelően rögzítenek a falhoz. Az ajtószárny belül rácsos szerkezete szintén acélból készül, amely így kibontás ellen védett. A zárszerkezet, amely roncsolás elleni védelemmel van ellátva, több irányban biztosít zárást.

A lakások jelentős részénél az egyetlen behatolási pont az ajtó, így ennek megerősítése megfelelő védelmet biztosíthat. Vannak azonban olyan lakások, és főleg a családi házak ilyenek, ahol nemcsak az ajtón, hanem az ablakokon is könnyen be lehet hatolni. Ezeken a helyeken az ajtók mellett az ablakokat is védeni kell. Az ablakon keresztül ablakbefeszítéssel vagy ablakbetöréssel lehet bejutni. Az ablakbefeszítés megakadályozása érdekében a nyílászárók készülhetnek tömör fából, megfelelő műanyagból, illetve alumíniumból. Az anyagon túl fontos a megfelelő zárszerkezet kiválasztása, amely több ponton rögzíti az ablakot. Az ablakbetörés megelőzésére a vastagabb üvegek, illetve a vagyonvédelmi fóliák, esetleg vagyonvédelmi redőnyök alkalmazása javasolt. Mindkét esetben segíthet, ha az ablakokat rács védi, főleg földszinti vagy első emeleti elhelyezkedés esetén.

3. Rácsok

Az ajtók és ablakok védelmét hivatottak szolgálni a különböző típusú rácsok. Az ablakokra leggyakrabban fix rögzítésű rácsokat szerelnek, míg az ajtókra általában mozgatható rácsokat. A rácsokkal kapcsolatos előírás, hogy az osztásköz nem lehet nagyobb 10 cm x 30 cm-nél, az elemeinek keresztmetszete pedig nem lehet kisebb, mint 12 mm. A rácsok csak akkor felelnek meg rendeltetésüknek, ha megfelelően rögzítik őket a falhoz. Különösen vonatkozik ez az ajtóknál alkalmazott rácsokra, ahol a védelem mértéke jelentős részben függ a rácson lévő zár minőségétől. Rácsok felszereltetésénél társasházakban azonban ügyeljünk a tűzvédelmi előírásokra, ugyanis a tűzoltók bizonyos esetekben, főképpen folyosó ráccsal történő lezárásánál tűzvédelmi okból leszereltetik a lakásbiztonságot elősegítő rácsokat. Konzultáljunk ezért velük is, ha ezt a megoldást választjuk.

4. Pénzkazetták, széfek

Általános tanács, hogy ne tartsunk otthonunkban nagyobb mennyiségű készpénzt, mégis előfordulhat olyan eset, amikor erre szükség van. A készpénz mellett az ékszerek a betörők leginkább kedvelt elkövetési tárgyai. A jelentősebb értékű készpénzt és értéktárgyakat célszerű fokozottan védeni. Javasoljuk, hogy a készpénzt és ékszereket tároljuk nagyobb biztonságot nyújtó széfben vagy lemezkazettában. Ezek természetesen csak akkor nyújtanak hathatós védelmet, ha megfelelően rögzítve vannak a falhoz, padlóhoz vagy bútorhoz. Gondoskodni kell arról, hogy a széf kulcsát is biztos helyen tároljuk, különben használata hiábavaló.

5. Elektronikus jelzőrendszerek

Az elektronikus jelzőrendszerek feladata, hogy észleljék a behatolást vagy annak kísérletét, és ezt a megfelelő módon jelezzék. A riasztórendszerek részei a központi egység, az érzékelők, a kezelőszervek, a hang- és fényjelző berendezés. Sok településen és városban lehetőség van a riasztórendszernek úgynevezett vagyonvédelmi központba való bekötésére. Ebben az esetben a helyi riasztás mellett vagy helyett a riasztás egy diszpécserközpontba fut be, ahonnan intézkednek az ellenőrzésről. A riasztórendszerek telepítésénél mindig figyelembe kell venni a helyi sajátosságokat, majd azoknak megfelelően kell megtervezni az érzékelők és a kezelőszervek elhelyezését.

A központi egység fogadja az érzékelőktől beérkező jeleket, és szükség esetén bekapcsolja a hang- és fényjelzést, illetve jelzést küld a diszpécserközpontba. A riasztóközpontba az érzékelőtől érkező jelzés értékelésének módja attól függ, hogy a rendszer élesítve van-e vagy sem. Riasztórendszer kiépítésekor ügyeljünk a megfelelő szabotázsvédelemre is, hiszen mit sem ér egy drága riasztó, ha egyetlen nyisszantással el lehet vágni az áramforrást vagy a telefonvonalat, amin a riasztást küldi.

A héjvédelem részeként az érzékelők azt jelzik, ha ez előre meghatározott és védett pontokon behatolás vagy annak kísérlete történik. Ezek a behatolási pontok a nyílászárók, így a héjvédelem elemei közé a nyitásérzékelők és az üvegtörés-érzékelők tartoznak. Ez utóbbiakat lehet az üvegre szerelni, de újabban az akusztikus érzékelőket használják. Ezeket a falra szerelik, és az ablaküveg betörésének hangjára küldenek jelzést a központba. Nagyobb értékek védelme esetén a falak védelme is szükségessé válhat. Erre alkalmasak a falbontás-érzékelők, amelyek már a fúró által keltett rezgést is képesek észlelni.

A térvédelem alatt általában a mozgásérzékelőket értjük. Ezek egy adott helyiségben történő mozgást érzékelik. Elhelyezésüket úgy kell megoldani, hogy lehetőleg ne lehessen azokat kijátszani, és úgy mozogni az épületen belül, hogy az elkövető kikerülje a látómezőjüket.

Működési elvük alapján megkülönböztetünk:

- Mikrohullámú mozgásérzékelőket: ezek az általuk kibocsátott mikrohullámú jelek visszaverődését „figyelik”. Ha egy tárgy elmozdul, a visszavert jel frekvenciája megváltozik, és ezt érzékeli a készülék.
- Passzív infra: ezek a készülékek a térben bekövetkezett hőmérsékleti változásokat figyelik. Mivel az emberek és a melegvérű állatok általában hőt bocsátanak ki, a mozgásuk esetén hőmérséklet-változás mérhető a térben, és ezt érzékeli a passzív infra.

Mivel mindkét rendszer adhat téves riasztásokat (a mikrohullámú mozgásérzékelők például a légáramlat okozta függönymozgásra, a passzív infra például a működésbe lépő fűtőberendezés hőjére), kifejlesztették a duál mozgásérzékelőket, amelyek megbízhatóbban működnek.

A riasztórendszerek csak akkor tudják betölteni szerepüket, ha az érzékelők képesek érzékelni a riasztási eseményt, és a jelzést el tudják juttatni a központba, illetve ha a hang- és fényjelzők érzékelik a központ utasítását. A zavartalan működés érdekében a riasztórendszerek önmagukat is védik az illetéktelen beavatkozásoktól. Az egyik védelmi megoldás, hogy mind a központ, mind a sziréna rendelkezik akkumulátorral, így áramszünet esetén is üzemképes marad. Ha azonban hosszan tartó áramszünet esetén

az akkumulátor kezd lemerülni, azt a rendszer illetéktelen beavatkozásként értékeli és riaszt (egészen addig, amíg a sziréna akkumulátora le nem merül). A másik megoldás, hogy a rendszer érzékeli, ha megszakad a kapcsolata az egységeivel, például mert elvágták a vezetéket, és a riasztás ilyenkor is megtörténik. Ezeket nevezzük szabotázsvédelemnek.

6. Távfelügyelet

A távfelügyeleti rendszerhez történő csatlakozásnak technikailag alapvetően három módja van: a telefonon, a rádióadón, illetőleg a mobiltelefonon keresztül történő csatlakozás. A csatlakozásnak létezik egy eddig még kevésbé elterjedt módja, az internetes átjelzés. A telefonos megoldás a legolcsóbb, mivel nem szükséges rádióadó vagy GSM-modul beszerelése, hátránya viszont, hogy a házba bemenő telefonzsinór elvágása, illetve a telefonszám felhívása esetén – ilyenkor nem kap vonalat a központ – nem tudja értesíteni a diszpécserközpontot. Ennek kiküszöbölésére fejlesztették ki a rádiós, illetve GSM-átjelzést, amelyek működését ily módokon már nem lehet megzavarni. A GSM-átjelzésnél lehetőség van a külső beavatkozás érzékelésére: ha a rendszer nem küld meghatározott időközönként ellenőrző jelzést, automatikus riasztás történik.

A jelzés kétféle reakciót válthat ki. A kevésbé hatékony megoldás, ha a szolgáltató értesíti a tulajdonost vagy a szerződésben megnevezett más személyt vagy személyeket. A távfelügyeleti szolgáltatást működtető cégek ugyanakkor rendelkeznek saját járőrszolgálattal, és valamivel magasabb díjért szerződésben vállalják, hogy meghatározott időn belül a helyszínre küldik járőreiket, akik ellenőrzik, hogy történt-e behatolás. Természetesen ebben az esetben is értesítik telefonon a szerződésben megnevezett személyt vagy személyeket. A cégek között jelentős különbségek lehetnek mind az általuk kínált szolgáltatások tartalmában, mind árában. A kiválasztásnál legyünk figyelemmel a garantált kivonulási időre, az alapdíjban foglalt téves riasztásokra, mivel ezek jelentős többletköltséget jelenthetnek és az esetleges kártérítési összegre.

A környezet kialakítása – építészeti bűnmegelőzés

A biztonsággal kapcsolatban sok tévhit él az emberek tudatában. Ilyen például, hogy a családi ház esetén a magas kőkerítés nagyobb védelmet nyújt. Az átláthatatlan kőkerítés nem akadályozza meg a bejutást, viszont ha már bejutottak az elkövetők, akkor jelentősen csökken a lebukás veszélye, mivel az utcáról senki nem lát be. Nem jelentenek védelmet, sőt megkönnyítik a betörők dolgát a ház elé ültetett fák és bokrok. Bűnmegelőzési szempontból akkor járunk el helyesen, ha a belátást akadályozó kerítés, bokor legfeljebb 1 méter magas, míg a fák koronája ne nyúljon le 2-2,5 méter alá. A két érték közötti átlátható sáv lehetőséget biztosít arra, hogy az utcán akár a szomszédok, akár a járőröző rendőrök, polgárőrök észrevegyék az illetéktelen behatolókat, akár még gépkocsiban ülve is.

A növények és egyéb tárgyak (pl. villanypózna, ereszcsatorna) segítséget nyújthatnak a bűnözők számára, mivel könnyen felmászhatnak rajtuk, és így a magasabban lévő ablakokon is könnyen be tudnak jutni a házba vagy a lakásba. Lehetőleg ne telepítsünk fákat olyan közelségbe, ami ezt lehetővé teszi. Villanypózna vagy ereszcsatorna esetében szögesdrót alkalmazása is lehetséges. Ezt célszerű a fejmagasság fölé telepíteni, hogy a véletlenül nekidőlő harmadik személynek ne okozzon sérülést. Javasoljuk a mozgásérzékelő reflektorok felszerelését. Ezeket úgy kell beállítani, hogy csak a kertben történő mozgás esetén kapcsoljanak be. Ha távollétünk alatt illetéktelenek járnak a kertben, akkor ez jelzi a kertbe történő bejutásukat a szomszédoknak. Érdemes a szomszédokat megkérni, hogy figyeljenek a házra, ha hosszabb-rövidebb időre elutazunk. Ezt persze csak abban az esetben szabad megtenni, ha a szomszédokkal jó kapcsolatban vagyunk, és maradéktalanul megbízhatunk bennük.

Jó tanácsok

- A betörések általában akkor történnek, amikor a lakók nincsenek otthon, ezért a biztonság növelése érdekében azt a látszatot kell kelteni, mintha otthon tartózkodnánk. Különösen fontos ez akkor, ha hosszabb időre elutazunk. Meg kell kérni egy megbízható szomszédot, ismerőst, hogy lehetőleg minden nap szellőztessen, és vegye ki a postát a postaládából (különösen a reklámújságok töltik meg hamar a postaládát), ez pedig rendkívül értékes információt szolgáltat a terepszemlét tartó bűnözők számára. Érdemes időkapcsolós órát beszerezni, ami előre beállított időpontokban bekapcsolja a házban a lámpákat, a televíziót vagy a rádiót. A rendszeres mozgás, az esténkénti fények és hangok azt a látszatot keltik, hogy a háziak otthon tartózkodnak.
- Nem elég azonban megfelelő védelmi rendszert kialakítani. Sok esetben a tulajdonosok hanyagságukkal segítik elő a betörők bejutását.

- Alapvető igazság, hogy a zárak csak akkor érnek valamit, ha használjuk is őket. Ezért fontos, hogy az ajtókat és az ablakokat mindig alaposan zárjuk be, az ajtókat akkor is, ha otthon vagyunk, akkor is, ha elmegyünk otthonról. Leggyakrabban az emelet, a tetőtér, a pince, a kamra, a fürdőszoba vagy a vécé ablakai maradnak nyitva feledékenységéből, vagy arra gondolva, hogy méretüknél, elhelyezkedésüknél fogva úgysem lehet rajtuk bejutni. A betörők között sok a gyermek- és fiatalkorú, akiknek nem jelent problémát még az egészen kis ablakokon való bejutás sem.
- Sok esetben az elkövetők a ház környékén talált eszközöket (létrát, baltát, egyéb szerszámokat) használnak fel, ezért ezeket mindig zárjuk el megfelelően.
- Nemcsak a házat kell megfelelő eszközökkel védeni, hanem a melléképületeket is.
- Ne rejtsünk el pótkulcsot a házon kívül (például a lábtörlő vagy a virágcserép alá), mert a betörni szándékozók egyrészt ismerik, másrészt kifigyelhetik a rejtekhelyeket.
- Az emeletes házak lépcsőházainak ajtajait tartsuk zárva.
- Ha van erre lehetőség, a postaládákat a zárt lépcsőházon kívül, de védett helyen helyezzük el, ezzel is csökkentve a lépcsőházba bejutó személyek számát.
- Ha ismeretlen személy azzal csenget be hozzánk, hogy egy házban lakót keres, vagy más okból kéri, hogy engedjük be, ne tegyük. Javasoljuk neki, hogy ahhoz csöngessen be, akihez jött.

Ha mégis megtörténik a baj

A rendőrség munkáját segíti, ha betörés esetén pontos információkkal rendelkezünk az eltulajdonított tárgyakról. Ennek érdekében készítsünk házi leltárt, táblázatba foglaljuk össze a műszaki berendezések típusát, gyári számát. Ez nagyban segíti a rendőrség munkáját a tárgykörözések elrendelése során, illetve a megtalált tárgyak azonosításakor.

Az ékszerekről, festményekről, egyéb egyedi azonosító adattal nem rendelkező értéktárgyakról készítsünk fényképeket. Ezeket a számítógéptől elkülönített adatrögzítőn (CD, DVD, pendrive) célszerű tárolni.

Jó tanácsok

- Ha hazaérkezéskor azt tapasztaljuk, hogy betörtek a házba vagy a lakásba, haladéktalanul értesítsük a rendőrséget, és ne menjünk be.
- A lakás ebben az esetben bűnügyi helyszín, ezért ne változtassunk rajta, ne takarítsunk, ne pakoljunk el, mivel ezzel értékes nyomok és anyagmaradványok veszhetnek el, amelyek megnehezítik az elkövetők felkutatását.
- Ha a rendőrök megengedik, nézzünk szét, és gondoljuk végig, hogy mi tűnt el a lakásból. Ehhez nyújt segítséget a korábban említett házi leltár.

Az ingatlanbiztosítás

Hazánkban ma a piacon jelenlévő szinte valamennyi biztosítónál lehet kötni megfelelő biztosítást házunkra, lakásunkra, értéktárgyainkra, életünkre. Mielőtt biztosítást kötünk, célszerű megismerni több biztosító ajánlatát, és ezek közül kiválasztani a számunkra legmegfelelőbbet. Tekintettel arra, hogy sokféle biztosítási ajánlat egyszerre található meg a piacon, ezért az alábbiakban a lakásbiztosítások főbb jellegzetességeit mutatjuk be.

Jó, ha tudod!

Biztosítási események lehetnek: tűz, robbanás, villámcsapás, indukció, vihar, felhőszakadás, árvíz, hónyomás, jégverés, földrengés, földcsuszamlás, kő- és földomlás, beomlás, légi jármű ütközése, idegen tárgy rádőlése, betöréses lopás, rablás, vandalizmus, vezetékes vízkár (csőtörés), üvegkár, rom- és törmeléktakarítás, oltás és mentés költsége, kárenyhítés költsége, az esetlegesen szükségessé váló ideiglenes lakás bérleti díja, balesetbiztosítás, felelősségbiztosítás.

A biztosítók az ingatlanbiztosítási szerződések esetén is kizárják felelősségüket bizonyos esetekben. Szemben a gépjármű-felelősségbiztosítással, amelyet a biztosítóknak a hozzájuk forduló ügyfelek kérésére meg kell kötniük, mert erre őket törvény kötelezi, a lakásbiztosítás esetében ilyen kötelezettségük nincs, tehát joguk van az ügyfél ajánlatát visszautasítani. Erre akkor kerül sor, amikor a biztosító az ingatlant valamilyen okból kockázatosnak tartja. Jó példa a folyók árterében található nyaralók és lakóházak esete, amelyekre egyetlen biztosító sem köt vagyonbiztosítást.

Lakásbiztosítás esetén sem fizet kártalanítást a biztosító, ha a káresemény a biztosított szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartása miatt következett be. Ilyen a szándékos rongálás, vagy ha valaki maga

szándékosan gyújtja (például öngyilkossági célzattal, esetleg éppen a biztosítási összeg megszerzése céljából), robbantja fel a lakását vagy házát. Súlyosan gondatlanul jár el a biztosított, amikor a gáztűzhelyet meggyújtva hagyja, majd elutazik egy hétre, aminek következtében leég a ház.

Minden esetben olvassuk el a biztosítási szerződést, és ne írjuk alá, ha a biztosító például kiköti, hogy a hengerzártöréssel elkövetett lakásbetörés esetén nem fizet. A hengerzártörés az egyik leggyakoribb betörési mód. Ha ezt egy biztosító kiköti, akkor keressünk másikat, hiszen van választék. Nagyon bosszantó, ha minderre akkor jövünk rá, amikor a káresemény bekövetkezett, és hoppon maradtunk. Jegyezzük meg, hogy ellopott készpénz esetén a biztosító nem kártalanít. Ugyanez a helyzet, ha a lakásajtót nyitva hagyjuk. Legyünk tisztában azzal, mit szabad és mit nem, mikor fizet az általunk fizetett biztosítás és mikor nem, ugyanis ha elkerüljük a nemfizetés eseteit, akkor sokat teszünk a vagyonunk védelmében.

A biztosítható vagyontárgyak:

- épületek, építmények: állandó lakás céljára szolgáló épületek (családi ház, lakás);
- nyaralók (nyaraló, hétvégi ház, présház, tanya);
- az olyan melléképületek (nem lakás céljára szolgáló épületek, épületrészek), amelyek a főépülettel megegyező címen (helyrajzi számon) találhatóak (garázs, kamra, ól, terménytároló, pince);
- az olyan melléképületek, melyek a főépülettől eltérő címen (helyrajzi számon) találhatóak (garázs, istálló);
- építmények, a főépülethez tartozó járdák, kerítés, medence stb.

A lakásbiztosítások esetén a biztosítók kizárják a biztosítható vagyontárgyak köréből a még építés alatt álló épületeket, a bennük tárolt, beépítésre váró építő- és kiegészítő anyagokat. Az építkezés idejére a biztosítók speciális építési biztosítási konstrukciókat kínálnak, amelyek megfelelő védelmet jelentenek. Érdemes ilyet kötni, ugyanis roppantul elterjedtek az építkezésekről történő lopások.

Ingóságok

Általános háztartási ingóságok: mindazon vagyontárgyak összessége, amelyek egy háztartásban általánosan előfordulnak, a biztosítottak tulajdonát képezik, továbbá az általuk bérelt, kölcsönvett, nem beépített vagyontárgyak, amelyek a háztartáshoz szükségesek, a biztosított személyes használatára, fogyasztására szolgálnak. Ilyenek a bútorok, a szőnyegek, a függönyök, a világítótestek, a lámpák, a konyhagépek, a barkács- és a kerti eszközök, ruházat, könyvek, játékok, élelmiszerek, kempingfelszerelés, szobanövények, sport- és hobbifelszerelés, a poharak, az üvegáruk, az edények, az evőeszközök stb.

Kiemelt értékű ingóságok: ebbe a vagyoncsoportba tartoznak a jelentősebb értékű, általában 150 000 Ft egyedi értéket meghaladó híradástechnikai, szórakoztató elektronikai, optikai készülékek, berendezések, hangszerek (például tévé, videó, kamera, hifi, számítógép-konfiguráció, laptop). E körbe tartoznak a nem nemesfémből készült drágább karórák és azon gyűjtemények, amelyek nem úgynevezett értékőrző ingóságok.

Értékőrző ingóságok: értéktárgyak az olyan ingóságok, amelyek lakásban való tartása általánosan elfogadott, de nagy értéket képviselnek, és általában értékőrző tulajdonsággal rendelkeznek. Ebbe a csoportba tartoznak a nemesfémek, drágakövek, féldrágakövek, gyűjtemények, képzőművészeti és iparművészeti alkotások, valódi szőrmék, antik tárgyak. Biztosítási szempontból gyűjteménynek nevezzük az értékhordozó, minimum 20 darabból álló, katalogizált, azaz tételesen, szakszerűen felírt gyűjteményeket (például bélyeggyűjtemény). Fontos, hogy a biztosító csak abban az esetben vállal kockázatot, ha a katalógus mellékletként a biztosítási szerződésben szerepel.

Amikor lakásbiztosítást kötünk, és megjelöljük a lakásban található ingóságok értékét, akkor az általános háztartási ingóságokat nem kell tételesen felsorolni. A kiemelt értékű ingóságokat és az értékőrző ingóságokat azonban igen. Az értékőrző ingóságokat tételesen, az értékeket külön-külön megjelölve kell felsorolni. Ezekkel az ingóságokkal kapcsolatban azt is tudni kell, hogy a biztosító egyes értéktárgyak biztosítását az általános lakásbiztosítás keretében megtagadhatja. Az ilyen tárgyak biztosítására léteznek speciális, kiemelt kockázatú biztosítási konstrukciók.

Nem tartoznak bele az általános háztartási ingóságok körébe a jelentős értékű sport- és hobbieszközök sem. Erre jó példa, hogy ha a garázsból egy átlagos értékű (150 000 Ft értéket el nem érő) kerékpárt lopnak el, ez beletartozik a háztartási ingóságok körébe, és a biztosítónak kártalanítani kell a tulajdonost. Léteznek azonban több százezer, de akár több millió forint értékű kerékpárok, amelyek kiemelt értékű

ingóságok, így ha nincsenek feltüntetve a biztosítási szerződésben az érték megjelölésével, a biztosító a kártalanítást megtagadhatja, vagy csak átlagos (150 000 Ft alatti) értéket térít meg.

Szerződő, biztosított, kedvezményezett

A biztosítási szerződést a vagyontárgy megóvásában érdekeltek köthetik meg, illetve az, aki a szerződést ilyen személy javára köti. Ennek megfelelően a biztosítást magyar állampolgárokon kívül gazdálkodó szervezet, társasház, lakásszövetkezet, illetve külföldi állampolgár is megkötheti. A lényeges feltétel a megóvásban való érdekeltség, ennek hiányában a biztosító az ajánlatot visszautasítja. Egyértelmű, hogy nem köthetünk ingatlanbiztosítást a szomszédunk házára, még akkor sem, ha adott esetben ő nem rendelkezik biztosítással, mivel ebben az esetben egy idegen személy kárán vagyoni előnyhöz jutnánk. A polgári jog tiltja az úgynevezett káron szerzést, ami azt jelenti, hogy egy káresemény során senki sem kerülhet kedvezőbb helyzetbe, mint előtte volt. Ha ezt a jog engedné, az emberek nem tennének semmit a károk megelőzéséért, sőt éppen ellenkezőleg, a kár bekövetkezésében lennének érdekeltek. Ezért tilos a túlbiztosítás is.

Biztosított: az épületek, építmények vonatkozásában a kötvényen név szerint feltüntetett tulajdonos, lakásbérlő, bérlőtárs, társbérlő, a tulajdonostársak tulajdoni hányaduk arányában, a lakásszövetkezet a biztosítónál biztosított és a szövetkezet összes lakása darabszámának arányában, illetve az egy kötvényen feltüntetett társasház, illetve lakásszövetkezet. Az ingóságok vonatkozásában a kötvényen név szerint feltüntetett személy, azok a közeli hozzátartozók és hozzátartozók, akik a biztosítási esemény bekövetkeztének időpontjában vele állandó jelleggel együtt élnek. Közeli hozzátartozónak minősül: a házastárs, az élettárs, az egyenes ágbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és nevelt gyermek, az örökbefogadó, a mostoha- és nevelőszülő, valamint a testvér. Hozzátartozó: az egyenes ágbeli rokon házastársa, a jegyes, a házastárs egyenes ágbeli rokona és testvére, valamint a testvér házastársa.

A biztosított jogosult a szerződésből eredő szolgáltatásokra kedvezményezettet megjelölni. Jellemzően a banki hitellel finanszírozott lakásépítés vagy vásárlás esetén kell a hitelt nyújtónak a kedvezményezettségét záradékolni a biztosítási kötvényben. Az ilyen esetekben a mindenkori hiteltartozás erejéig a hitelt nyújtó pénzintézet a kedvezményezett.

A biztosítási összeg

A biztosítási összeg helyes meghatározása rendkívül fontos, mivel a valóságosnál alacsonyabb értéken történő biztosítás következménye az alulbiztosítás, ami kár esetén úgynevezett aránylagos kártérítéshez vezethet. Ilyenkor a biztosító a kárt csak olyan arányban téríti meg, ahogy a tényleges érték aránylik a biztosítási összeghez. Például az épület kárkori újraépítési értéke 20 millió Ft, a biztosítási szerződésben az épületbiztosítási összeg 10 millió Ft. Ez 50%-os alulbiztosítottságot jelent, azaz egy 1 millió forintos épületkár esetén csak 500 000 Ft-ot fog megtéríteni a biztosító.

Épületérték, biztosítási összeg meghatározása

A biztosítási összeget az ingatlan hasznos alapterületének és az újraépítési négyzetméterárnak a szorzatából kapjuk. Az ingatlan értékének meghatározásánál a forgalmi érték nem irányadó, a biztosítási összegnek az újraépítési költséget kell reprezentálnia. A biztosítók javaslatot tesznek a különböző típusú épületekhez (családi ház, társasház, panel stb.) tartozó négyzetméterárra. Az általuk javasolt négyzetméterárnál alacsonyabb érték választása nem tanácsos, ugyanakkor új vagy az átlagosnál nívósabb kivitelű épületnél, a valóságos kockázati viszonyoknak megfelelően, esetleg magasabb biztosítási összeg alkalmazása lehet indokolt. A javasolt egységár alkalmazása természetesen nem kötelező. A biztosítási összeget a biztosított határozza meg, vállalva annak következményeit. Ebben az esetben persze érvényesül a túlbiztosítás tilalma: alacsonyabb értékre lehet biztosítást kötni, magasabbra nem.

Ingóságok értékének meghatározása

Az ingóságok értékének meghatározása a biztosított feladata. Fel kell mérni, hogy a biztosított ingatlanban található ingóságok egy totálkár esetén mekkora összegből lennének pótolhatók. A biztosítók alkalmazottai a szerződés megkötésekor az érték meghatározásához segítséget nyújtanak.

A betöréses lopás kockázata

Valamennyi biztosító lakásbiztosítási szabályzata (szerződési feltétele) meghatározza azon vagyonvédelmi követelményeket, amelyek megléte szükséges a betöréses lopás kockázatvállalásához. Az egyes vagyonvédelmi szintekhez káreseményenkénti kártérítési limiteket határoznak meg a biztosítók. Betöréses lopás biztosítására abban az esetben nyújtanak fedezetet a különböző biztosítók, ha a biztosított ingatlanvédelme teljesíti legalább az úgynevezett „minimális mechanikai védelem” előírásait. Az ilyen alapvédelem mellett ugyanakkor a biztosító által vállalt káreseményenkénti

kártérítési limit is viszonylag alacsony, átlagosan 2-3 millió Ft. Természetesen a biztosított értékek nagyságától függően a védelmi követelmények szigorodnak. A biztosítókra általában jellemző, hogy a mechanikai védelmet többre becsülik az elektronikai jelzőrendszereknél, így a védelem kialakításánál érdemes ezekre helyezni a nagyobb hangsúlyt.

7.1.5. PG 5. Besurranások

7.1.6. PG 7. Besurranás kórházba, orvosi rendelőbe,

7.1.7. PG 8. Alkalmi lopás szórakozóhelyen, besurranás fodrászhoz

A film címe	**Besurranások**
A film jelzése	**PG 05.**
A film helye	**PG DVD 1. lemez**
A film időtartama	5 perc 28 másodperc
A film rövid tartalma	A film két részből áll. Az első részben egy családi házas övezetben látjuk a kapukat nyitogató elkövetőt, aki bemegy az első nyitva talált házba, és annak az előszobájából telefont és női táskát tulajdonít el pár másodperc alatt. A második részben egy belvárosban látunk egy hasonló szituációt. A barátait kikísérő lány nem zárja be a kaput. Közben az udvar felől érkező elkövető bemegy a lakásba, és az előszobából a fogasra akasztott fényképezőgépet, az ebédlőasztalról pedig laptopot és telefont zsákmányol.
Célcsoport	mindenki
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 07. Besurranás kórházba*** – PG DVD 1. lemez (3 perc 26 másodperc) ***PG 08. Alkalmi lopás szórakozóhelyen*** – PG DVD 1. lemez (3 perc 11 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Miért van az ajtókon zár?** • **Mit jelent az egy zár nem zár kijelentés?** • **Mi történhet, ha nincs bezárva a kapu vagy a bejárati ajtó?** • **Veszélyes dolog a szellőztetés?** • **Mire kell vigyázni, ha szeretünk nyitott ablaknál aludni?** • **A besurranás könnyen megelőzhető?** • **Mit nem érdemes kórházba vinni?** • **Hová tegyük az értékeinket (telefon, pénz, ékszer) a kórházban?** • **Hogyan lehet megelőzni a kórházi lopásokat?** • **Mire kell ügyelni egy orvosi rendelőben?** • **Mit tegyünk a kabátunkkal és a táskánkkal egy orvosi rendelőben?** • **Miért veszélyes vásárlás vagy szórakozás közben a pénztárcánkat, mobiltelefonunkat a pultra tenni?** • **Mire kell ügyelni egy étteremben?** • **Mire kell ügyelni a fodrásznál vagy kozmetikusnál, esetleg szépségszalonban?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**

Az óra célja, hogy felhívjuk arra a nézők figyelmét, hogy a besurranás egyetlen mozdulattal megelőzhető bűncselekmény. Mindenkinek érdemes elsajátítania, hogy asztalra vagy pultra nyilvános helyen pénztárcát, mobiltelefont soha nem teszünk le, mert egyetlen pillanat alatt eltulajdoníthatják. Kórházba, orvosi rendelőbe értéket ne vigyünk. Ha mégis, azt soha ne hagyjuk felügyelet nélkül (addig sem, míg kimegyünk a mosdóba). A szépségszalonok, fodrászatok is melegágyai az alkalmi lopásoknak.	• **zár** • **besurranás** • **felügyelet nélkül** • **értékmegőrző**

HÁTTÉRANYAG

Besurranás

Napjaink egyik leggyakoribb elkövetési módszere a besurranás. Azt gondolnánk, hogy az emberek óvatosak és felkészültek a lopásokkal kapcsolatban, és nagyon meglepő, hogy egy gyakran egyetlen mozdulattal megelőzhető egyszerű bűncselekménytípus ennyire gyakori. Mindegy, hogy faluban, kisvárosban vagy nagyvárosban lakunk, mindenhol előfordul. A besurranó tolvajok gyakran utazó bűnözők, akik egy-egy helyen megállnak, és „átfésülnek" egy-egy utcát, városrészt vagy lakótelepet. A lényeg azonban az, hogy a besurranó tolvajok azt használják ki, hogy a kapu, a bejárati ajtó vagy az irodaajtó nincs becsukva, vagy be van ugyan csukva, de nincs kulcsra zárva. A besurranásos lopásnál ugyanis a tolvaj a nyitott ajtók és ablakok biztosította alkalmat használja ki, így jut be a lakásba, irodába. Általában bandában dolgoznak, így van, aki figyel, de jellemzően nem választják ki előre a célpontot, hanem mennek, nyitogatják az ajtókat, és ahová tudnak, bemennek. Sokan úgy vélik, hogy a besurranáshoz a legjellemzőbb elkövetési időpont az éjszaka. A besurranások nagy részét azonban nappal követik el, és míg azt gondolnánk, hogy az elkövetőket zavarja, hogy egy ismeretlen lakásba benyitva esetlegesen összetalálkozhatnak az otthon tartózkodókkal, ez nincs így. Mindig van a tarsolyukban valami indok, amit ilyenkor mondanak, majd sietve távoznak, nekünk pedig szerencsénk volt, ha közben semmit nem vettek magukhoz.

A besurranásos lopásoknál kifejezetten igaz az „alkalom szüli a tolvajt" mondás. A tolvajok ugyanis általában nem szemelik ki előre a helyszínt, hanem akkor követik el a bűncselekményt, amikor arra kedvező alkalom kínálkozik. A besurranáshoz nem szükséges semmilyen szaktudás és eszköz. A lényege, hogy lakásokba benyitogatva és belépve, amilyen gyorsan csak lehet, minél több értéket magukhoz vegyenek, és sietve, lehetőleg észrevétlenül távozzanak a zsákmánnyal. A cselekményt gyorsan hajtják végre, annál is inkább, mivel nagyobb a lebukás veszélye, mint egy betörésnél, ahol a lakók nem tartózkodnak otthon vagy az irodában. A tolvajok azt használják ki, hogy az ajtó vagy ablak, legyen rajta akár szúnyogháló, tárva-nyitva van, a kapu, ajtó nincs kulcsra zárva. Sok sértett mesélte el, hogy egy 5 perces – akár téli – szellőztetésnél, mikor éppen nem voltak benn a szobában, ismeretlen tettesek az ablakon bemászva leakasztották a falról a festményeket, összeszedték az értékeket (pénztárca, telefon, laptop, ékszerek, kocsikulcs) a szobában, és mire visszaértek becsukni az ablakot, már mindezek hűlt helyét találták. Nem hallottak és az ablakhoz futva sem láttak senkit. Sajnos gyakran a házuk előtt álló kocsijukat sem. Láthatjuk, hogy 5 perc alatt akár több millió forintos kárunk is keletkezhet.

Jó tanácsok

- Kapunkat, lakásunk ajtaját mindig tartsuk becsukva és bezárva akkor is, ha otthon vagyunk.
- Ha földszinti vagy első emeleti lakásban lakunk, akkor soha ne szellőztessünk úgy, hogy a nyitott ablakú helyiségben senki nem tartózkodik.
- A szúnyogháló nem rács, nem akadályozza meg az illetéktelen behatolókat!
- Ha tehetjük, szereltessünk föl a földszinti, első emeleti lakásunk ablakaira, erkélyajtajára rácsot, ami szellőztetésnél megakadályozza, egyébként pedig megnehezíti az illetéktelenek behatolását a lakásába.

A besurranásokat gyakrabban követik el a tavaszi, nyári időszakban, amikor a jó idő miatt az emberek napközben és éjszakára is nyitva hagyják az ablakokat, teraszajtókat vagy akár a bejárati ajtókat, de ne feledjük, hogy ez egy ősszel és télen is előforduló bűncselekménytípus.

Gyakori hiba, hogy – főleg régebbi ajtókon – bár az ajtót bezárják, a rajta lévő kisablakot nyitva hagyják a jobb szellőzés érdekében. Hiába van rács, a tolvajok ezen vagy a levélbedobó nyíláson keresztül

elérhetik a közelben lévő (vagy a zárban hagyott) kulcsokat (ehhez akár eszközöket is használhatnak), és így már könnyedén ki tudják nyitni az ajtót. A régebbi típusú, ún. tollas kulcsoknál a kulcs egy speciális eszközzel kívülről is elforgatható, így az ajtó kinyitható, ezért azt semmiképpen ne hagyjuk az ajtó vagy a kapu zárjában. Segítséget jelenthet a tolvajnak a bejárati ajtó közelében a falon lévő kulcsakasztó. Ha nyitva van az ajtó kis ablaka, akkor a kulcs kis ügyességgel könnyen elérhető, és a tolvaj bejuthat.

A résre nyitva hagyott ablakok kiváló lehetőséget biztosíthatnak – a levegő beengedésén kívül – a nem várt látogatók bejutására is. Sűrűn előfordul olyan eset, hogy amíg a család alszik, a tolvaj vagy tolvajok nyugodtan összeszedik a pénztárcákat és egyéb értékeket a lakásban. A családtagok még csak föl sem ébrednek rá, hogy idegenek vannak benn. Előfordult olyan eset, hogy az első emeleti lakásban az éjjeliszekrényről, a tulajdonos feje mellől vitték el a tárcáját úgy, hogy ő fel sem ébredt. A besurranó tolvajok a gépkocsi kulcsainak birtokában a gépkocsit is el tudják vinni, ami még komolyabb veszteséget jelent a családnak. Ezért a készpénzt, a bankkártyákat, pénztárcákat, táskákat, ékszereket és értékes műszaki cikkeket a lakáson belül is biztonságos helyen tároljuk. Ezeket soha ne nagyjuk elöl, különösen jól látható helyen, kiváltképpen pedig a bejárati ajtó közelében.

Nagy házban érdemes mozgás- vagy az ajtónyitást érzékelő riasztóberendezéseket felszerelni a szobákban. Ezeket éjszakára kapcsoljuk be azokban a zónákban, ahová nem szükséges kimennünk (garázs, szuterén, esetleg földszint), így ha mégis bejutott a tolvaj, a riasztó működése őt elijesztheti. A bejárati ajtóra érdemes nyitásérzékelőt szerelni, így azon napközben sem tudnak észrevétlenül bejutni.

Jó tanácsok

- Ha elmegyünk otthonról akár csak 5 percre is, minden ajtót és ablakot zárjunk be.
- Otthonunk kulcsait ne rejtsük el az ajtó közelében, az elkövetők ismerik a „dugi" helyeket!
- A szúnyoghálók nem védenek a behatolás ellen!
- A besurranó tolvajok egy része gyermek, így ők olyan szűk ablakokon is befférnek, amire nem is gondolnánk (WC-, kamraablak).
- Az értékeket soha ne hagyjuk elöl, zárjuk el azokat!
- Otthon ne tartsunk nagyobb mennyiségű készpénzt, ékszert! Ha mégis, lehetőleg mozdíthatatlan lemez- vagy pénzkazettába zárva tegyük!
- A lakásra mindig kössünk lakásbiztosítást. Ha tartunk otthon nagyobb értéket, nevesítsük benne ezeket, különben eltulajdonításukkor nem fizet a biztosító.
- Ha az elkövető nyitott ajtón vagy ablakon jut be a lakásba, a lakásbiztosítás nem fizet!
- Ne kössünk olyan lakásbiztosítást, amelyben kiköti a biztosító, hogy pl. hengerzártörés (a leggyakoribb lakásbetörési módszer) esetén nem fizet!

Ha rajtakapunk egy besurranó tolvajt, a helyzetet mérlegelve gondoljuk át, hogy szembeszállunk-e vele. Fontosabb az életünk és a testi épségünk, mint az, hogy a rajtakapott tolvaj annak érdekében, hogy ne tudjuk őt később azonosítani, kést rántson vagy bármi más erőszakot alkalmazzon! Ne kockáztassunk fölöslegesen, hanem figyeljük meg őt és a ruházatát, hogy minél jobb személyleírást tudjunk adni, és haladéktalanul értesítsük a rendőrséget. Ha mégis úgy döntünk, hogy szembeszállunk vele, akkor **az elkövetőt a rendőrség kiérkezéséig visszatarthatjuk!**

Büntetőjogi szempontból a besurranás vagy besurranásos lopás ismeretlen fogalom, ez **lopásnak**[72] számít.

Étteremben, bárban, cukrászdában

Mire kell ügyelni, mikor beülünk egy étterembe, bárba, cukrászdába vagy bármilyen vendéglátó-ipari létesítménybe. A célunk ilyenkor az, hogy egyedül megebédeljünk, megigyunk valamit vagy nassoljunk. Általában azonban többen érkezünk, és ilyenkor még inkább hajlamosak vagyunk arra, hogy óvatlanok legyünk. Azért van jellemzően sok tolvaj ezeken a helyeken, mert tálcán kínáljuk az értékeinket. Ha nem így tennénk, nem érné meg zsebtolvajnak lenni, és felkopna az álluk azoknak, akik ebből élnek. Ma azonban nem ez a tendencia.

Érkezéskor, mikor asztalt választunk, akkor ne csak az döntsön, hogy az alkalomnak, a hangulatunknak mi felel meg jobban, hanem az is, hová és hogyan tudjuk lepakolni a csomagjainkat, és hogyan tudjuk megőrizni azokat a magunk számára. Ha van több asztal, amelyek közül választhatunk, akkor gondoljunk arra is, milyen forgalom van az asztal mellett, például ez-e az út a mellékhelyiségekbe. Ez azért fontos, mert ha a válasz igen, akkor teljesen természetes lesz, hogy az asztal mellett sok idegen fog

[72] Lásd: Egy kis jogászkodás: Büntetőjogi alapfogalmak

elhaladni, és emiatt nem fogunk felfigyelni a mozgásra. És nemcsak a mozgásra, hanem arra se, hogy valaki esetleg hozzáér a székünkhöz, és közben észrevétlenül leveri a táskánkat, amit később egy ügyes trükkel vagy ő, vagy a társa onnan felemel, és anélkül, hogy észlelnénk, mi történik, máris kész a baj.

Az asztal kiválasztásánál ügyeljünk az alábbiakra:

- soha ne akasszuk a táskánkat magunk mögé a székre,
- ha a kabátunkat a székünkre akasztjuk magunk mögé, akkor annak a zsebeiben ne legyen semmilyen érték (pénztárca, telefon, mp3 vagy mp4 lejátszó…),
- ha a kabátunkat a helyiség egy távolabbi pontján lévő fogasra akasztjuk, akkor ott bárki bármikor észrevétlenül elviheti, mintha a sajátja lenne, ezért lehetőleg ne éljünk ilyen lehetőséggel,
- ha mégis ideakasztjuk a kabátunkat, akkor ugyancsak ügyeljünk rá, hogy a zsebeiben semmilyen érték ne maradjon.

Válasszunk olyan asztalt, ahol kicsi a mozgás, nem mászkálhat észrevétlenül sok ember mellettünk. A táskánkat, kabátunkat, egyéb csomagunkat úgy tegyük le, hogy mindig rálássunk, és ne fordulhasson elő, hogy bárki úgy nyúl bele, úgy veszi el a székről, hogy nekünk fel sem tűnik.

Az asztalnál/pultnál különösen érdemes odafigyelni a gyorséttermekben, ahol nagy a mozgás, nem olyan meghitt a hely. Egész bandák specializálódnak arra, hogyan lehet egy pályaudvar közelében például akár magunk mellé letett bőrönddel úgy távozni, mintha az az övéké lenne. Nem beszélve számos olyan trükkről, amikor a székre akasztott táskából, zakóból, kabátból a hátunk mögött lévő asztalnál ülő vendég veszi ki ügyesen az értékeinket. Úgy tesz, mintha a saját kabátja zsebébe nyúlna, leejt valamit, és közben lenyúl az előtte már ügyesen lelökött táskánkért. Gyakran nem is bűnözők azok, akik lopnak, hanem alkalom szülte tolvajok.

Akárhol vagyunk, **soha ne tegyük a pénztárcánkat, telefonunkat a pultra!** Mindegy, hogy egy üzletben vásárolunk, étteremben ülünk az asztalunknál vagy a bárban kortyoljuk az italunkat. Ne higgyük azt, hogy az elénk tett pénztárca vagy telefon nem könnyű préda, és észrevesszük, ha valaki odanyúl érte. Egyáltalán nem nehéz olyan szituációt kezdeményezni, akár egy ártalmatlannak tűnő érdeklődéssel, hogy hány óra van, ami közben akaratlanul a kérdező felé fordulunk, és máris nem irányul a figyelmünk a pulton vagy asztalon őrizetlenül heverő értékünkre. Ne becsüljük le a profi tolvajokat! Nem felismerhetők ránézésre, nem rosszul öltözöttek, és az igazán jók közülük nem riadnak vissza attól, hogy akár leüljenek mellénk, elnyerjék a bizalmunkat. Nem tűnnek tolakodónak, udvariasak, kedvesek, nagyon figyelmesek, hiszen ebből élnek. Azt se feledjük el, hogy a „talált tárgyat” magunkkal vinni, nem leadni 8 napon belül a Büntető törvénykönyvben jogtalan elsajátítás címen nevesített bűncselekmény. Álljunk ellen a kísértésnek, és ne a haszonszerzés motiváljon bennünket, ha ilyet látunk!

Trükkök

A kocsmákban, bárokban, a manapság divatos pubokban bel- és külföldön egyaránt szokás ismerkedni, idegenekkel szóba elegyedni. Egy-két pohárnyi alkohol után, főleg ha kellemes a társaság, elalszik az óvatosságunk, és elővigyázatlanokká válhatunk. Ha ilyen helyen valaki játékra buzdít bennünket, legyen szó kártyáról vagy bármi másról, és pénzben fogadunk, akkor gyulladjon fel a veszélyjelző lámpa, hogy esetleg szélhámossal van dolgunk. Ilyenkor a pénzünk a tét és a célpont. A szélhámosok pedig nem elemelik a pénztárcánkból a pénzt, hanem ügyes trükkel rávesznek arra, hogy mi magunk adjuk oda nekik.

Szabad téren

Végül pedig ne feledkezzünk meg arról sem, hogy van számos szabad téren zajló fesztivál is, ahol ugyancsak van mire odafigyelni. Szabad téren az áldozattá válás kockázata megtöbbszöröződik. Egy étterem, egy bár, egy cukrászda zárt tér, amely könnyebben áttekinthető, mint például egy utcán lévő kiülős rész, ahol megehetünk egy fagyit vagy egy sütit, csillapíthatjuk a szomjunkat a nagy melegben, és közben megpihenhetünk. Egy nem körbekerített kiülős részen, egy szabadtéri fesztiválon, ahol az emberforgatag kellős közepén ülünk le vagy állunk egy pultnál, tényleg nem feltűnő, ha meglöknek. Az agyunk kikapcsol egy idő után, és nem veszi tudomásul a rengeteg embert, hiszen ha minden mozgásra odafigyelnénk, az roppantul fárasztó lenne, és a kikapcsolódás horrorrá válna.

Jó tanácsok

- Tervezzük meg előre, hogy ha szabad téri vendéglátásban kívánunk részt venni, akkor hová tesszük a pénztárcánkat és telefonunkat.

- Jelenthet előnyt, ha van övtáskánk, főleg ha odafigyelünk rá, hogy ezt egyetlen lökéssel kikapcsolhatják, így lelophatják rólunk.
- Semmiképpen ne tartsunk ilyen helyen semmit a farzsebünkben, mert ez a legsebezhetőbb hely, innen a legkönnyebb ellopni bármit.
- A zakónk, kabátunk zsebében ne legyen semmilyen érték, ha levesszük, mert ettől a pillanattól kezdve nem tudjuk megóvni, amit a zsebében hagyunk.
- A táskánkat ilyen helyen tartsuk például az ölünkben, mert innen nem lehet egyetlen észrevétlen mozdulattal elvinni.
- Soha ne hagyjuk a táskánkat, kabátunkat magára, mikor mondjuk vécére megyünk. Ez semmiképpen nem biztonságos.
- Ne tegyük le a táskánkat a földre és magunk mellé, főleg, ha egyedül vagyunk.

Végigolvasva a rengeteg tanácsot, hogy mit ne tegyünk, azért ne essünk kétségbe, hogy ki se tehetjük a lábunkat otthonról, mert mindenhonnan veszély leselkedik ránk. Erről szó sincs. Azért írjuk le mindezt, hogy magabiztosan, tudatosabban tervezzük meg az útvonalainkat, a szórakozásunkat, a nyaralásunkat és a pihenésünket, hogy a kikapcsolódást ne húzza keresztbe egy olyan kellemetlen esemény, hogy órákig kelljen dekkolnunk egy rendőrségen, arra várva, hogy felvegyék a feljelentésünket. Ha tudjuk, honnan és milyen veszélyek leselkednek ránk, és rászoktatjuk magunkat, családunkat, főképpen gyermekeinket és idős hozzátartozóinkat, hogy betartsák az alapvető biztonsági intézkedéseket, akkor sokkal kisebb az esélye annak, hogy áldozattá váljunk.

Ne felejtsük el, hogy a biztonságunkért mi magunk tehetünk a legtöbbet. Elvárhatjuk mástól, hogy vigyázzon ránk, felelőssé tehetjük kárunk miatt a világot, a rendőrséget, a tolvajokat vagy bárki mást, viszont ez nem oldja meg a helyzetet. Keressük a lehetőségeket, ahol mi magunk egyszerű mozdulatokkal megakadályozhatjuk az áldozattá válást. Nem könnyű megszokni, hogy soha ne tegyük le a telefonunkat vagy pénztárcánkat a pultra, néha mindenki elköveti ezt a hibát, de ekkor azonnal nyúljunk oda, és már vegyük is vissza a letett értékeket, mert tudhatjuk, hogy nem lesz jó vége. Azt szeretnénk elérni a sorainkkal és tanácsainkkal, hogy az olvasóban is kialakuljon annak az igénye, hogy elleshessen egyszerűen követhető óvintézkedéseket, amelyek megóvnak bennünket attól, hogy bottal üthessük a nyomát értéktárgyainknak.

Kocsmában

Ha kocsmába térünk be, akkor hasonló dolgokra kell figyelni, mint amelyekről az előzőekben említést tettünk. Van azonban néhány, az alapvető biztonsági tanácsokon túli helyzet is, ami egy kocsmában gyakrabban előfordulhat, mint egy étteremben vagy cukrászdában.

Ennek az okát pedig az alkoholfogyasztás és a látogatók jelenthetik. Bár minden vendéglátó-ipari létesítményben jól olvasható a kifüggesztett felirat, amely szerint „Ittas személyt alkohollal nem szolgálunk ki”, ez a valóságban gyakran nincs így. Akármilyen szegénység uralkodik egy országban, egy településen, a kocsma mindig él és virágzik. Ennek pedig az oka lehet az, hogy a búfelejtésre sokan az alkoholfogyasztást tartják a legkézenfekvőbb módnak.

Ha betérünk egy kocsmába, akkor ott gyakran az a látvány fogad bennünket, hogy van egy törzsközönség, akik odajárnak. Megvannak a belső szabályaik, és enyhén vagy kevésbé ittas állapotban, ha beszédbe elegyedünk, előfordulhat, hogy nem jó választ adunk, és kitör a balhé. Gyakran még idáig sem kell eljutni, azaz nem kell, hogy konkrét oka legyen annak, hogy belénk kössenek.

Jó tanácsok

- Kocsmában, bárban, szórakozóhelyen ne keveredjünk vitába alkoholos állapotú vendégekkel, mert ennek akár verekedés is lehet a vége.
- Ha belénk kötnek, provokálnak, térjünk ki a vita, veszekedés és verekedés elől. Ilyenkor inkább fizessünk, és távozzunk.
- Nem számít menekülésnek, ha elhagyjuk a helyet, nem vesszük föl a kesztyűt, nem vágunk vissza.

Egy ilyen szóváltásként induló vita ugyanis gyakran a tettlegességig fajul. Hiába utána a magyarázkodás a rendőrségen, hogy nem mi kezdtük, nem mi ütöttünk először, ha belemegyünk egy ilyen helyzetbe, visszaütünk vagy akár visszakiabálunk, könnyen gyanúsítottak lehetünk garázdaság miatt. Ez pedig nem éri meg. Ha ez egy kiskocsmában történik, ahol mi idegenek vagyunk, és sok a törzsvendég, akkor az is előfordulhat, hogy többen állítják azt, ami távol van az igazságtól. Viszont rendőr és nyomozó legyen a talpán, aki ezt bizonyítani tudja. Jobb a békesség, és kerüljük el az ilyen szituációkat.

Jó tanácsok

- Ha van választási lehetőségünk, és csak szomjunk oltása vagy egyéb szorult körülmények miatt vetődünk be egy ilyen helyre, de belépve látjuk, hogy nem igazán járunk jó helyen, akkor inkább forduljunk sarkon, és távozzunk.
- Nőként pedig soha ne hívjuk ki magunk ellen a sorsot azzal, hogy akár a mosdóba elmegyünk egy ilyen helyen, és olyan szituációba csöppenünk, hogy nem fogadjuk a kocsma bikájának nem túl udvarias közeledését.
- Idegen helyen ne menjünk be kocsmába; ha tehetjük, kerüljük el az ilyen helyeket!

7.1.8. PG 12. Szélhámosok (Nyugdíjintézetes)

A film címe	**Szélhámosok (Nyugdíjintézetes)**
A film jelzése	**PG 12.**
A film helye	**PG DVD 1. lemez**
A film időtartama	6 perc 42 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy 3 tagú elkövetői csoport választja ki a postaládája alapján az egyedül élő nénit, akihez becsöngetve azt állítják, hogy a nyugdíjasoknak hoztak kis ajándékot, amit a néninek át kellene vennie, és mutatnia kellene hozzá egy nyugdíjas szelvényt. A néni, mit sem sejtve, beengedi őket. Közben a hölgy rosszullétet imitál, kér egy pohár vizet. Így ketten kimennek a konyhába, míg a többiek a nyugdíjszelvény helyén tartott készpénzt eltulajdonítják. A kisfilm 2. részében egy egyedül otthon hagyott gyermekhez csöngetnek be az elkövetők, és használják ki a jólneveltségét, összeszedve a lakásban az értékeket.
Célcsoport	idősek, gyerekek és hozzátartozóik
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség emberi és állampolgári jogok tisztelete konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 13. Házalók*** – PG DVD 1. lemez (8 perc 12) ***PG 15. Trükkös lopás (vízóra-leolvasós)*** – PG DVD 2. lemez (5 perc 36 másodperc) ***PG 22. Trükkös lopás (pénzt hoztunk vissza)*** – PG DVD 2. lemez (4 perc 18 másodperc) ***CAT 03. Szépkorúak*** – CAT DVD (3 perc 44 másodperc) ***PG 41. Pénzbiztonság*** – PG DVD 4. lemez (7 perc 50 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Mit kell tenni, ha idegen csönget az ajtónál?** • **Kit szabad beengedni a lakásunkba?** • **Miért kérik a trükkös tolvajok mindig a nyugdíjszelvényt?** • **Miért jó, ha bankszámlán tartjuk a pénzünket?** • **Mit fizet a lakásbiztosítás és mit nem?** • **Hogyan nyerhetünk egy nyereményjátékon, amelyre sosem neveztünk be?** • **Miért a szépkorúak a célpontjai főleg a trükkös lopóknak?** • **Milyen módszerrel próbálkozhatnak idegenek bejutni a lakásunkba?** • **Hogyan ismerhetünk fel egy szerelőt, illetve honnan tudunk utána érdeklődni, hogy valóban a szolgáltatónk küldte-e?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a szépkorúak figyelmét felhívjuk azokra a módszerekre, amelyekkel	• **idegen** • **trükkös lopás**

idegenek be akarnak jutni a lakásukba, ahol a figyelmüket elterelve a pénzükre, az értéktárgyaikra „vadásznak”.	• **figyelemelterelés**

HÁTTÉRANYAG

Trükkös lopás

Kedvelt módszere a tolvajoknak az úgynevezett trükkös lopás. Ebben az esetben a lakásba vagy házba a tulajdonos vagy az ott lakó engedi be az elkövetőket, mivel megtévesztik. Ezt a fajta bűncselekményt főleg időskorúak és nyugdíjasok sérelmére követik el. Ellentétben a besurranással, ezt a bűncselekményt nem spontán módon („alkalom szüli a tolvajt”) követik el, hanem szervezett bűnözői csoportok alakultak, amelyek sorozatosan, meglehetősen nagy hasznot szerezve követik el a lopásnak ezt a változatát. A bűnözők legalább ketten, de akár többen dolgoznak.

E cselekménytípusnál a veszélyeztetett területek azok, ahol zömmel nyugdíjasok laknak, azaz vidéken a kis falvak, kertvárosi övezetek, kistelepülések, Budapesten pedig főleg a belső kerületek. A tettesek gyakran előzetes terepszemlét tartanak, kinéznek maguknak házakat, megszerzik a szükséges információkat, hogy mely lakásokban laknak idős, főleg egyedülálló emberek. Nem kell valami konspirált felderítő módszerre gondolni, mivel ha a kapucsengőn vagy a levelesládán az özv. vagy id. rövidítést látják a nevek előtt, már rendelkezésükre is áll a megfelelő adat, információ. Ezért lehetőleg ilyet soha ne írjunk ki a levélszekrényre, illetve a bejárati ajtóra se!

Az elkövetőkről tudni kell, hogy általában megnyerő modorúak, sok közöttük a nő, illetve olyan csoport, amelynek egy vagy több női tagja is van. Rendszerint tudják, hogy mikor hozza a postás a nyugdíjat, és ezen vagy az ezt követő napokon lendülnek akcióba. De más napokon sem vagyunk biztonságban. A bűnözők becsöngetnek a későbbi sértetthez, és az a céljuk, hogy valamilyen indokkal, ürüggyel beengedjék őket a lakásba. Ez lehet olyan, hogy hivatalos személynek adják ki magukat, vagy szerelőnek, szociális munkásnak, önkormányzati dolgozónak, bankalkalmazottnak. De nem ritka az sem, hogy balesetet szenvedettnek vagy háztakarítónak mondják magukat. Egy azonban biztos, az a céljuk, hogy bejussanak a lakásba.

Mivel a nyugdíjasok gyakran tartanak otthon nagyobb mennyiségű készpénzt, nem bízva a bankokban, és a nyugdíjszelvényt a lakásban eldugott pénzükkel együtt tartják, az elkövetők nyugdíjas kedvezményt ígérve elkérik a szelvényt, és kifigyelik, hogy a pénz hol található. Ezután valamilyen pohár vizet kérő, rosszullétet színlelő, gyógyszert kérő ürüggyel foglalkoztatnak bennünket, és míg mi kimegyünk néhány pillanatra a konyhába, addig ők szabadon „garázdálkodnak” a lakásban, veszik ki a rejtekhelyéről a pénzt, szedik össze az elöl hagyott telefont, ékszert, értékeket.

Visszatértünk után az eddig haldokló tettes a pohár víztől vagy a gyógyszertől csodálatos módon pillanatok alatt új erőre kap, megköszönik az immár ténylegesen is sértett szívességét, és sietve távoznak.

Módszerek

ÁLSZEMÉLY	ÜRÜGY
rendőr	Azt kérik, mutassa meg a nála lévő összes készpénzt, mivel a postáról jelezték, hogy hamis pénz keveredett a nyugdíj közé, és ezt jöttek ellenőrizni.
szociális munkás, önkormányzati dolgozó, egészségügyi alkalmazott	Sajnálatukat fejezik ki szegény későbbi áldozatuk keserves anyagi helyzetét látva, és kérik, hogy az utolsó nyugdíjszelvényt mutassa meg nekik, mert így tudnak neki segélyt intézni.
házaló ügynök	A bűnözők házaló kereskedőknek (ágynemű, étkészlet stb.) adják ki magukat, termékeiket rendkívül olcsón kínálják a leendő áldozatuk számára, aki kapva kap a jó alkalmon, és megmutatja a bűnözőnek a pénze rejtekhelyét.
háztól vásárló vevő	Kisvárosokban, falvakban, ahol a nyugdíjasok zöldséget, krumplit, mézet stb. árulnak családi házaikban, gyakran a trükkös tolvajok mint vásárlók lépnek fel, majd mivel csak nagy címletű pénz van náluk, könnyen kifigyelhetik, hogy hol rejti a későbbi sértett megtakarított pénzét, ahonnan a visszajárót hozza.
banki alkalmazott	Telefonálnak a bankunkból (megtévesztő, hogy tudják akár a postánkat kifigyelve, akár máshonnan információt szerezve), hogy kedvező(bb)

	kamatozású lekötést ajánlanak vagy más egyéb ürügy miatt be kell fáradnunk. Jellemzően igen idős, nehezen kimozduló sértettet választanak, és felajánlják: megoldható az is, hogy kiviszik az aláírandó papírokat a lakásra, és így a kedves ügyfélnek nem kell az otthonát elhagynia.
régi iskolából diák	Régi általános vagy középiskolánkból hoznak kedvesen egy csokor virágot, és fényképet kívánnak készíteni rólunk, hogy bekerülhessünk az iskola évkönyvébe.
takarító	Jellemzően társasházi elkövetési mód, ahol a magát takarítónak kiadó személy egy vödör vizet kér a felmosáshoz.
balesetet szenvedett vagy bajban lévő személy	Becsöngetnek vagy áruház parkolójában, de akár az utcán is leszólítanak bennünket magukat külföldinek vagy egyszerűen csak bajba jutottnak tituláló személyek, akik szívfacsaró, együttérzést kiváltó történettel állnak elő. A megtévesztés csúcsa, hogy általában nem pénzt kunyerálnak tőlünk, hanem aranynak látszó ékszert, egyéb, pl. értékesnek mondott edény, ét- vagy evőeszközkészletet, netalántán poggyászt hagynak biztosítékul nálunk, jelezve ezzel a tiszta szándékukat és azt, hogy vissza fognak térni, és megadják a „kölcsönt”, amit adunk nekik. A történetek annyira hihetőek, annyira az érzelmeinkre apellálnak, hogy gonosznak és szívtelennek érezzük magunkat, ha nem segítünk. Pedig kegyetlenül kihasználnak bennünket, és értéktelen kacatot, nehezékkel kitömött üres bőröndöt hagynak nálunk.
közüzemi óraleolvasó	A közüzemi dolgozók szerelőruhájához megtévesztésig hasonló öltözékben érkeznek az óraleolvasók vagy szerelők, akik ellenőrizni kívánják, hogy pörög-e a vízóra. Az is előfordul, hogy közben nyugdíjas kedvezményt kínálnak, és ehhez nyugdíjszelvényt kérnek.
ellenőr	Közüzemi dolgozót, postást stb. ellenőrző személyek csöngetnek be, és ellenőriznek. Miközben lefoglal bennünket az egyik, a másik összeszedi a mozdítható értékeket.
bádogos, redőnyös, rovarirtó, köszörűs, hőszigetelő, nyílászáró-cserélő	Szolgáltatást ajánló személyek vagy ügynökök csöngetnek be és kérnek bebocsáttatást. Olcsón ajánlanak szolgáltatást, amelyet ha megrendelünk, akkor előleget kell adnunk. Vagy visszajönnek később, és nem azt kapjuk, amiért fizettünk, esetleg vissza sem jönnek, vagy pedig az elvégzett munka végén derül ki, hogy nem abban az összegben egyeztünk meg, hanem egy nullával megtoldják az összeg végét, és csúnyán fenyegetőznek, hogy mi lesz, ha nem fizetünk azonnal. Ilyenkor azonnal hívjunk rendőrt!
zárjegy nélküli cigaretta- és szeszesital-árusok	Ez a módszer jellemzően határ menti településeken fordul elő, ahol külföldiek próbálnak olcsó cigarettával, illetve szeszes itallal, ritkább esetben ruhaneművel, ágyneművel házalni, és közben meglopnak bennünket.

Jó tanácsok

- A rendőr, ellenőr soha nem vizsgál hamis pénzt, mert ez szakértői feladat. Aki ilyen történetet ad elő, csak szélhámos lehet. Az önkormányzatok gyámhatósági alkalmazottjai, ha környezettanulmányt készítenek, már előzetesen rendelkeznek adatokkal a nyugdíj nagyságáról, ezért soha sem kérnek nyugdíjszelvényt.
- Házaló kereskedőt soha ne engedjünk a lakásunkba, házunkba! Ha mégis úgy döntünk, vásárolunk tőlük, akkor ezt az utcán tegyük, ne engedjük be őket. Ha pénzt kell a lakásból kihoznunk, akkor zárjuk be magunk mögött az ajtót, hogy ne jöhessenek be a tudtunkkal vagy anélkül a lakásba.
- Csak olyan hivatalos személyt engedjünk be lakásunkba, akinek személyazonosságáról meggyőződtünk. Ne elégedjünk meg azzal, hogy valaki azt állítja, rendőr vagy köztisztviselő. A rendőrnek rendelkeznie kell szolgálati igazolvánnyal és jelvénnyel is, a köztisztviselőnek is van fényképes, névre szóló igazolványa. Ha kétségünk merül föl, akkor kérjünk tőlük elnézést, és telefonon érdeklődjünk a cégtől, hogy valóban van-e ilyen nevű munkatársuk, akit megbíztak a nálunk ellátandó feladattal.

- Soha ne tartsunk lakásunkban, házunkban nagyobb összegű készpénzt, értékes ékszereket, biztosítás nélküli műtárgyakat. Ha ilyen mégis van, véletlenül se vegyük elő idegen vagy idegenek jelenlétében.
- Legyünk mindig körültekintőek és óvatosak! Inkább gyanakodjunk, mint áldozattá váljunk!
- A házi rejtekhelyen (párnahuzat, szekrényben a ruhák között, szekrény aljában, kis dobozban, befőttes üvegben stb.) tartott készpénz soha nincs biztonságban. Ellopott készpénz esetén a biztosító a lakásbiztosítás ellenére sem fizet! Ha mi magunk engedjük be az elkövetőt, aki bennünket meglop, az ugyancsak kizáró ok, a biztosítás ekkor sem fog fizetni.
- Ügyeljünk idős hozzátartozóinkra. Vegyük igénybe a posta új szolgáltatását, amely lehetővé teszi, hogy a nyugdíj egy részét kapja csak családtagunk kézhez, a többi az ingyenes számláján gyűlik és kamatozik. Így nem fordulhat elő, hogy egy elkövetői kör akár rendszeresen visszajárva elviszi hozzátartozónk összes pénzét.

Rendőrök azonosítása

A rendőröket egyenruhájuk (jelvénnyel), illetve szolgálati igazolványuk és azonosító számmal ellátott jelvényük igazolja. Ha kétség merülne fel az intézkedő személyazonosságával kapcsolatban, hívjuk a 107-es segélyvonalat!

A hamis igazolványon a jelvény alsó részén az azonosító szám helyett POLICE felirat olvasható. Ilyet minden katonai boltban lehet kapni. A valódi rendőrigazolványon látható a tulajdonos arcképe, neve és rendfokozata. A hozzá tartozó azonosító jelvény alsó részén a POLICE felirat helyett egy ötjegyű AZONOSÍTÓ SZÁM szerepel.

A rendőrt intézkedése során az egyenruhája és az azonosító jelvénye, polgári ruhában szolgálati igazolványa és azonosító jelvénye igazolja. Az azonosító jelvényen kívül névkitűzőt, karjelvényt, rendfokozati jelzést (váll-lapot), továbbá közúton történő ellenőrzés során ún. láthatósági mellényt visel.

Tudnunk kell, hogy a rendőr nem intézkedik zaklató jelleggel, visszaélésszerűen. Ha bármely okból kétségek merülnének fel bennünk az intézkedés jogszerűségét illetően, jogunk van megkérdezni, felírni a rendőr nevét, rendfokozatát, szolgálati helyét és jelvényszámát. Jogunk van panaszt tenni a rendőri intézkedés ellen, ha azt sérelmesnek találtuk. Az álrendőröket leggyakrabban a készpénz megszerzése motiválja. A legfontosabb, amit tudni kell, hogy a rendőr nem vehet át készpénzt!

7.1.9. PG 13. Házalók

A film címe	**Házalók**
A film jelzése	**PG 13.**
A film helye	**PG DVD 1. lemez**
A film időtartama	8 perc 12 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy 3 tagú elkövetői csoport keresi fel a tanyán élő idős nénit. Paplanokat árulnak kedvezménnyel. Ezzel az ürüggyel jutnak be a lakásba. A kedvezmény igénybevételéhez nyugdíjszelvényt kérnek, és kifigyelik, hol tartja a néni a megtakarított pénzét. A paplanok kiválasztásához azonban ki kell menniük a kocsihoz. Közben az egyik férfi WC-re megy, így egyedül marad a lakásban, ahol magához veszi a pénzt, benéz a szekrényekbe a ruhák alá, ami az idősek egyik ismert rejtekhelye. Az idős hölgy csak a szélhámosok távozása után észleli, hogy elvitték a pénzét. Segítséget kér a tanyariasztó rendszeren keresztül.
Célcsoport	idősek és hozzátartozóik
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság, helyzetfelismerés emberi és állampolgári jogok tisztelete konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 12. Szélhámosok*** – PG DVD 1. lemez (6 perc 42 másodperc) ***PG 15. Trükkös lopás*** – PG DVD 2. lemez (5 perc 36 másodperc) ***PG 22. Trükkös lopás*** – PG DVD 2. lemez (4 perc 18 másodperc) ***CAT 03. Szépkorúak*** – CAT DVD (3 perc 44 másodperc) ***PG 41. Pénzbiztonság*** – PG DVD 4. lemez (7 perc 50 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Mit kell tenni, ha idegen csönget az ajtónál?** • **Kit szabad beengedni a lakásunkba?** • **Miért kérik a trükkös tolvajok mindig a nyugdíjszelvényt?** • **Miért jó, ha bankszámlán tartjuk a pénzünket?** • **Mit fizet a lakásbiztosítás és mit nem?** • **Hogyan nyerhetünk egy játékon, amelyre sosem neveztünk be?** • **Miért főleg a szépkorúak a célpontjai a trükkös lopóknak?** • **Milyen módszerrel próbálkozhatnak bejutni a lakásunkba?** • **Hogyan ismerhetünk fel egy szerelőt, illetve honnan tudunk utána érdeklődni, hogy valóban a szolgáltatónk küldte-e?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a szépkorúak figyelmét felhívjuk azokra a módszerekre, amelyekkel idegenek be akarnak jutni a lakásukba, ahol a figyelmüket elterelve a pénzükre, az értéktárgyaikra „vadásznak”.	• **idegen** • **trükkös lopás** • **figyelemelterelés**

HÁTTÉRANYAG

A kapcsolódó háttéranyag a 7.1.6-os óravázlat után olvasható.

7.1.10. PG 15. Trükkös lopás (vízóra-leolvasás)

A film címe	**Trükkös lopás (vízóra-leolvasás)**
A film jelzése	**PG 15.**
A film helye	**PG DVD 2. lemez**
A film időtartama	5 perc 36 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben két elkövető csönget be Pista bácsihoz azzal az ürüggyel, hogy a Vízművektől érkeztek leolvasni a vízórát, és egy nyugdíjas kedvezményt szeretnének megbeszélni, amelyhez nyugdíjas szelvényt kell felmutatni, amit a bácsi meg is tesz, elárulva, hol tartja a megtakarításait. Miközben az egyik férfi a vízóra ellenőrzésekor „foglalkoztatja" a bácsit, addig a másik elkövető szabadon mozog a lakásban, és eltulajdonítja a pénzt. Miután a két férfi távozott, Pista bácsi vissza akarja tenni a nyugdíjszelvényt a helyére. Ekkor észleli, hogy meglopták. Azonnal kimegy az erkélyre, és megnézi, milyen autóval érkeztek, felírja a rendszámukat.
Célcsoport	idősek és hozzátartozóik
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság, helyzetfelismerés emberi és állampolgári jogok tisztelete konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 12. Szélhámosok*** – PG DVD 1. lemez (6 perc 42 másodperc) ***PG 13. Házalók*** – PG DVD 1. lemez (8 perc 12 másodperc) ***PG 22. Trükkös lopás*** – PG DVD 2. lemez (4 perc 18 másodperc) ***CAT 03. Szépkorúak*** – CAT DVD (3 perc 44 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Mit kell tenni, ha idegen csönget az ajtónál?** • **Kit szabad beengedni a lakásunkba?** • **Miért kérik a trükkös tolvajok mindig a nyugdíjszelvényt?** • **Miért jó, ha bankszámlán tartjuk a pénzünket?** • **Mit fizet a lakásbiztosítás és mit nem?** • **Hogyan nyerhetünk egy nyereményjátékon, amelyre sosem neveztünk be?** • **Miért főleg a szépkorúak a célpontjai a trükkös lopóknak?** • **Milyen módszerrel próbálkozhatnak bejutni a lakásunkba?** • **Hogyan ismerhetünk fel egy szerelőt, illetve honnan tudunk utána érdeklődni, hogy valóban a szolgáltatónk küldte-e?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 2. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a szépkorúak figyelmét felhívjuk azokra a módszerekre, amelyekkel idegenek be akarnak jutni a lakásukba, ahol a figyelmüket elterelve a pénzükre, az értéktárgyaikra „vadásznak".	• **idegen** • **trükkös lopás** • **figyelemelterelés**

HÁTTÉRANYAG

A kapcsolódó háttéranyag a 7.1.6-os óravázlat után olvasható.

7.1.11. PG 22. Trükkös lopás (pénzt hoztunk vissza)

A film címe	**Trükkös lopás (pénzt hoztunk vissza)**
A film jelzése	**PG 22.**
A film helye	**PG DVD 2. lemez**
A film időtartama	4 perc 18 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben két fiatal elkövető jelenik meg az idős, vidéki házaspár kerítésénél, és az unokájukat keresik, akinek pénzt hoztak vissza. 10 ezer forint az állítólagos tartozás, de húszezresük van. Kifigyelik, honnan veszik elő a pénzt. Az egyik elkövető az asztalon „felejti" a telefonját. Megnézik a jószágokat, szeretnének venni is. Ekkor „derül" ki a telefon hiánya. Az egyik elkövető egyedül visszamegy a telefonjáért, és közben magához veszi az idős házaspár megtakarításait is. Természetesen a vásárlás nem jön össze, gyorsan távoznak.
Célcsoport	idősek és hozzátartozóik
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság, helyzetfelismerés emberi és állampolgári jogok tisztelete konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 12. Szélhámosok*** – PG DVD 1. lemez (6 perc 42 másodperc) ***PG 13. Házalók*** – PG DVD 1. lemez (8 perc 12 másodperc) ***PG 15. Trükkös lopás*** – PG DVD 2. lemez (5 perc 36 másodperc) ***CAT 03. Szépkorúak*** – CAT DVD (3 perc 44 másodperc) ***PG 41. Pénzbiztonság*** – PG DVD 4. lemez (7 perc 50 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Mit kell tenni, ha idegen csönget az ajtónál?** • **Kit szabad beengedni a lakásunkba?** • **Miért kérik a trükkös tolvajok mindig a nyugdíjszelvényt?** • **Miért jó, ha bankszámlán tartjuk a pénzünket?** • **Mit fizet a lakásbiztosítás és mit nem?** • **Hogyan nyerhetünk egy nyereményjátékon, amelyre sosem neveztünk be?** • **Miért főleg a szépkorúak a célpontjai a trükkös lopóknak?** • **Milyen módszerrel próbálkozhatnak bejutni a lakásunkba?** • **Hogyan ismerhetünk fel egy szerelőt, illetve honnan tudunk utána érdeklődni, hogy valóban a szolgáltatónk küldte-e?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 2. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a szépkorúak figyelmét felhívjuk azokra a módszerekre, amelyekkel idegenek be akarnak jutni a lakásukba, ahol a figyelmüket elterelve a pénzükre, az értéktárgyaikra „vadásznak".	• **idegen** • **trükkös lopás** • **figyelemelterelés**

HÁTTÉRANYAG

A kapcsolódó háttéranyag a 7.1.6-os óravázlat után olvasható.

7.1.12. CAT 03. Szépkorúak

A film címe	**Szépkorúak**
A film jelzése	**CAT 03.**
A film helye	**CAT DVD 1. lemez**
A film időtartama	3 perc 44 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben két szépkorú hölgy, Márti néni és Rózsi néni beszélgetnek egy kávéházban a mai kor veszélyeiről. Nagyon oda kell figyelni. Soha idegent nem szabad beengedni a lakásba, jöjjön bármilyen ürüggyel. Ha pedig egy ismeretlen valamilyen ürüggyel pénzt kér, akkor MINDIG ellenőrizzük a sztoriját. Soha ne adjunk idegennek pénzt! Ha kell, menjünk, és ellenőrizzük le, amit mond. De ma már szinte mindent el lehet intézni telefonon is. Az alábbi jó tanácsokat adják egymásnak: • A buszon, villamoson és a megállóban is nagyon vigyázni kell a táskánkra. Szorítsd jól a hónod alá! • És egyetlen pillanatra se téveszd szem elől a csomagodat! • A kaput, lakásajtót soha ne hagyd nyitva, mert egyetlen pillanat elég, hogy meglopjanak! • A vásárlásnál is vigyázni kell nagyon! A PIN-kódod ne legyen a bankkártyád mellett. • A pénztárcád sose legyen a kosarad, táskád tetején! • A bankautomatánál úgy üsd be a PIN-kódot, hogy senki ne lássa. • Ne legyen nálad sok pénz! • A megtakarított pénzt pedig érdemes bankban tartani!
Célcsoport	idősek és hozzátartozóik
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség emberi és állampolgári jogok tisztelete konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 12. Szélhámosok*** – PG DVD 1. lemez (6 perc 42 másodperc) ***PG 13. Házalók*** – PG DVD 1. lemez (8 perc 12 másodperc) ***PG 15. Trükkös lopás (vízóra-leolvasós)*** – PG DVD 2. lemez (5 perc 36 másodperc) ***PG 22. Trükkös lopás (pénzt hoztunk vissza)*** – PG DVD 2. lemez (4 perc 18 másodperc) ***PG 41. Pénzbiztonság*** – PG DVD 4. lemez (7 perc 50 másodperc) ***CAT 14. Bejöhetünk?*** – online elérhető a médiatár honlapján (3 perc 31 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Mit kell tenni, ha idegen csönget az ajtónál?** • **Kit szabad beengedni a lakásunkba?** • **Miért kérik a trükkös tolvajok mindig a nyugdíjszelvényt?** • **Miért jó, ha bankszámlán tartjuk a pénzünket?** • **Mit fizet a lakásbiztosítás és mit nem?** • **Hogyan nyerhetünk egy játékon, amelyre sosem neveztünk be?** • **Miért főleg a szépkorúak a célpontjai a trükkös lopóknak?** • **Milyen módszerrel próbálkozhatnak idegenek bejutni a lakásunkba?** • **Hogyan ismerhetünk fel egy szerelőt, illetve honnan tudunk utána érdeklődni, hogy valóban a szolgáltatónk küldte-e?** • **Hogyan ismerhetjük föl a hamis pénzt?** • **Milyen módszerekkel próbálnak hamis pénzt ránk sózni?** • **Milyen módszerekkel próbálnak bejutni a lakásunkba, hogy onnan elvigyék az értékeinket?**

ÓRATERV

Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **CAT DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a szépkorúak figyelmét felhívjuk azokra a módszerekre, amelyekkel idegenek be akarnak jutni a lakásukba, ahol a figyelmüket elterelve a pénzükre, az értéktárgyaikra „vadásznak”.	• **idegen** • **trükkös lopás** • **figyelemelterelés** • **hamis pénz**

HÁTTÉRANYAG

A kapcsolódó háttéranyag a 7.1.6-os óravázlat után olvasható.

7.1.13. CAT 14. Bejöhetünk?

A film címe	**Bejöhetünk?**
A film jelzése	**CAT 14.**
A film helye	**Online érhető el a Prevenciós médiatár honlapján**
A film időtartama	6 perc 01 másodperc
A film rövid tartalma	A narrátoros kisfilm végigveszi a lakásba beengedés veszélyeit, ie, hogy a trükkös tolvajok miért sikeresek, milyen módszerekkel és hogyan próbálnak bejutni a lakásba, és hogyan előzhetjük meg, hogy ilyen típusú bűncselekmény áldozatává váljunk.
Célcsoport	idősek és hozzátartozóik
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség emberi és állampolgári jogok tisztelete konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 12. Szélhámosok*** – PG DVD 1. lemez (6 perc 42 másodperc) ***PG 13. Házalók*** – PG DVD 1. lemez (8 perc 12 másodperc) ***PG 15. Trükkös lopás (vízóra-leolvasós)*** – PG DVD 2. lemez (5 perc 36 másodperc) ***PG 22. Trükkös lopás (pénzt hoztunk vissza)*** – PG DVD 2. lemez (4 perc 18 másodperc) ***PG 41. Pénzbiztonság*** – PG DVD 4. lemez (7 perc 50 másodperc) ***CAT 03. Szépkorúak*** – CAT 1. lemez
Megvitatható kérdések	• **Mit kell tenni, ha idegen csönget az ajtónál?** • **Kit szabad beengedni a lakásunkba?** • **Miért kérik a trükkös tolvajok mindig a nyugdíjszelvényt?** • **Miért jó, ha bankszámlán tartjuk a pénzünket?** • **Mit fizet a lakásbiztosítás és mit nem?** • **Hogyan nyerhetünk egy játékon, amelyre sosem neveztünk be?** • **Miért főleg a szépkorúak a célpontjai a trükkös lopóknak?** • **Milyen módszerrel próbálkozhatnak idegenek bejutni a lakásunkba?** • **Hogyan ismerhetünk fel egy szerelőt, illetve honnan tudunk utána érdeklődni, hogy valóban a szolgáltatónk küldte-e?** • **Hogyan ismerhetjük föl a hamis pénzt?** • **Milyen módszerekkel próbálnak hamis pénzt ránk sózni?** • **Milyen módszerekkel próbálnak bejutni a lakásunkba, hogy onnan elvigyék az értékeinket?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább beszélgetések. Segítő kérdéseket írtunk a téma feldolgozásához.	**Az óra eszközigénye** • **kisfilmet tartalmazó adathordozó** • **internet, laptop és kivetítő**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a szépkorúak figyelmét felhívjuk azokra a módszerekre, amelyekkel idegenek be akarnak jutni a lakásukba, ahol a figyelmüket elterelve a pénzükre, az értéktárgyaikra „vadásznak”.	• **idegen** • **trükkös lopás** • **figyelemelterelés** • **rejtekhelyek** • **bizalom és bizalmatlanság** • **jól öltözöttség** • **unokázós csalás**

HÁTTÉRANYAG

A kapcsolódó háttéranyag a 7.1.6-os óravázlat után olvasható.

7.1.14. PG 38. Illegális fakitermelés

A film címe	**Illegális fakitermelés**
A film jelzése	**PG 38.**
A film helye	**PG DVD 4. lemez**
A film időtartama	7 perc 50 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben két férfi keresi föl az idős hölgyet, aki erdőrészletet árul. Az idős hölgy erdőszomszédja, mikor kimegy, azt tapasztalja, hogy nyoma sincs az erdejének, kivágták az összes fáját, így feljelentést tesz. A rendőrségen az elkövetők azzal magyarázzák tettüket, hogy nem tudták, meddig az övék az erdő.
Célcsoport	erdőgazdák
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, tisztesség emberi és állampolgári jogok tisztelete konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség környezettudatosság
Megvitatható kérdések	• **Mi a teendő, ha erdőt szeretnénk eladni? Mire kell vigyázni?** • **Milyen szabályai vannak a fakivágásnak?** • **Mit kell tenni, ha ismeretleneket látunk, akik fákat vágnak ki?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 4. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy felhívjuk a figyelmet arra, hogy mit kell tenni, ha falopást észlelünk, illetve mire kell ügyelni, ha erdőrészletet akar valaki értékesíteni.	• **idegen** • **körültekintés** • **szerződéskötés** • **bejelentési kötelezettség**

HÁTTÉRANYAG

Ma Magyarország területének ötödét borítja erdő, ez több mint 2 millió hektár. Az erdő 58%-a állami, 1%-a közösségi, 41%-a pedig magántulajdon, mintegy 300 ezer magántulajdonossal. Hangsúlyos probléma az erdőterületek vagyonvédelme, a falopások megelőzése. Az eltulajdonított fa értéke a pár ezer forinttól a több százezer forintig is terjedhet. Esetenként védett fafajok válnak az elkövetők „áldozatává".

Az erdős területek általában a lakott településektől távol esnek, ritkán látogatottak, ami megnehezíti az e bűncselekmények elleni hatékony védekezést. A személyi tulajdon védelme elsősorban a tulajdonosra tartozik. A tulajdonostól is függ az, hogy erdős területe mennyire válik az elkövetők célpontjává.

A tulajdonosok beszéljék meg egymás között, hogy folyamatosan figyelemmel kísérik, látogatják – célszerű lehet a látogatások időpontját előre egyeztetni, annak érdekében, hogy a terület sokáig ne legyen magára hagyatott – az erdőterületeket, értesítik egymást, ha gyanús körülményt észlelnek. Ha a településen működik polgárőrség, mezőőri, tanyagondnoki szolgálat, település- vagy városőrség, vadásztársaság, velük, illetve az erdészekkel is célszerű felvenni a kapcsolatot, kérve, hogy tevékenységük során kísérjék figyelemmel az adott területet.

Bűncselekmény észlelése után soron kívül értesíteni kell a rendőrséget a 107, 112 segélykérő telefonszámon közölve a szükséges információkat. Ha lehetséges, a helyszínt érintetlenül kell hagyni. Ha a helyszínen bármilyen változás történt, azt a rendőrhatóságnak jelezni kell.

Jó tanácsok

- Ha eladja erdőrészét, értesítse erről a tulajdonostársait is!
- Pontosan jelöljék ki, mettől meddig tart az eladott rész!
- Ha kitermelt fát szállító idegen autót látnak a faluban, értesítsék a körzeti megbízottat vagy az erdészt!
- Lehetőség szerint jegyezzék fel a gépkocsi forgalmi rendszámát!
- Szerződéskötéskor ügyeljenek rá, hogy a fakitermeléshez szükséges az Erdészeti Szakhatóság vágási engedélye, amelynek hiányában az erdészet bírságot szab ki!
- Ha az erdőrész belterületen vagy zártkertben van, a fakitermelést akkor is be kell jelenteni az Erdészethez, azonban engedélyeztetni nem kell.

Szezonális házalás

A fűtési szezon közeledtével megszaporodik az illegális fakitermelések, falopások száma, ilyenkor számtalan házaló kínál olcsó tüzelőt gyanútlan embereknek. Az utcákon lassan haladó platós tehergépkocsiról, szinte tálcán nyújtják a nagy üzlet lehetőségét. Sajnos a legtöbb esetben a fát engedély nélkül termelik ki az erdőből, ami önmagában jogsértő cselekmény. A vevők viszont csak akkor szembesülnek a kedvezőnek tűnő üzlet következményeivel, amikor a rendőrség lefoglalja a bűncselekményből származó árut.

Általános tapasztalat, hogy a hihetetlenül kedvező áron kínált „termékből" az értékesítés során sokkal kevesebb mennyiséget adnak át az árusok, így megkárosítva a vevőket.

További veszélyeket rejt magában, hogy a tűzifa bepakolása során (amit 2-3 ember végez) lehetőség nyílik a lakóház szemrevételezésére, ahonnan egy alkalmas pillanatban különböző értéktárgyakat, készpénzt tulajdoníthatnak el.

Fa tolvajok, illegális fakitermelők

A tapasztalat az, hogy előfordul a kis mennyiségben, saját használatra, szabálysértési értékre történő fakivágás és eltulajdonítás, de egyre gyakoribbá válik az eladásra szánt nagyobb mennyiségű fa kitermelése is, amellyel esetenként több százezer forintos kárt okoznak az erdő tulajdonosainak, kezelőjének.

Kétféle esettel találkozhatunk, az egyik, amikor lábon álló fákat vágnak ki, ezzel nemcsak anyagi, hanem ökológiai kárt is okozva, másfelől az erdészet által szabályosan, tervszerűen kitermelt készletet „lovasítják meg", akár teherautóval is.

Az alkalmi fatolvajok a kistelepüléseket járva árulják is a lopott portékát. Aki tőlük vásárol tűzifát, maga is bűncselekmény elkövetőjévé, orgazdává válik, ugyanakkor könnyen lehet bűncselekmény sértettje is, mivel több esetben előfordul, hogy az árus a fa valódi értékénél sokkal több pénzt kért, vagy a mérés alkalmával csal.

Tűzifa vásárlása előtt minden esetben győződjenek meg az eladó becsületességéről, kérjenek az áruról származási igazolást.

A 2009-ben módosított új erdőtörvény nyomán, az erdész megállíthatja, visszatarthatja a falopáson rajtakapott tolvajt. Továbbá a kivágáshoz használt eszközt is jogában áll elvenni. Emelkedtek a büntetési tételek is. 1 köbméter lopott fa után 30 ezer forint erdővédelmi bírságot kell fizetni. Ezen túl pedig, az erdész feljelentését követően szabálysértési eljárás indul az elkövetővel szemben. Továbbá, ha védett területen követték el a lopást, akkor természetkárosítás címen akár börtönbüntetést is kaphat a tolvaj.

7.1.15. VTV 05. Egyedül otthon

A film címe	**Egyedül otthon**
A film jelzése	**VTV 05.**
A film helye	**VTV DVD 1. lemez**
A film időtartama	3 perc 40 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilm megmutatja, hogy hogyan lehet hárítani egy felnőtt információszerzését.
Célcsoport	óvodás és alsó tagozatos gyerekek
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat helyzetfelismerés, döntéshozási képesség konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség környezettudatosság demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 22. Szélhámosok*** (nyugdíjintézetes kisfilm 2. részre) ***PG 48. Rosszcsont Ricsi***
Megvitatható kérdések	• **A biztonság fogalma** • **Ki a felelős a biztonságunkért?** • **Kit lehet beengedni a lakásba, ha a gyermek egyedül van otthon?** • **Be kell-e engedni a gyermeknek a rendőrt vagy tűzoltót?** • **Mit tegyen, ha tényleg baj van?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc		
Témavázlat 1. Üdvözlés, ismétlés 2. A biztonság fogalma 3. Ki a felelős a biztonságunkért? 4. Egyedül otthon 5. Veszélyhelyzetek, megoldási javaslatok 6. Összefoglalás, zárás		**Az óra eszközigénye** • **VTV DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a gyerekekben tudatosodjon, hogy a biztonságáért mindenki maga tehet a legtöbbet. Ehhez fontos ismerni a lehetséges veszélyforrásokat, ezek elkerülési módjait, valamint megérteni azt, hogy a szabályokra, törvényekre azért van szükség, hogy elkerülhető legyen a káosz, és így mindenki óvhassa a mások és saját maga biztonságát. Hagyjuk, hogy a gyerekek fogalmazzák meg gondolataikat, véleményüket. Fontos, hogy az összegző tanulságok kimondásában is aktívan részt vegyenek.		• **biztonság** • **óvatosság** • **felelősség** • **veszély** • **szabály** • **segítség kérése és adása**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, ismétlés	**2 perc**	**Ráhangolás – ráhangolódás**
2. A biztonság fogalma Kérjük meg a gyerekeket, hogy egy gyors körben mindenki mondja el, hogy neki mi jut eszébe a biztonság szó hallatán, de a már elhangzottak ne	**3 perc**	**Érzékenyítés** Ez a blokk, ráhangolásként rövid legyen, csupán az érdeklődés felkeltése a célunk. Nincs semmi megkötés, nincs jó és rossz megoldás, hiszen az érzéseket, gondolatokat nem szabad így

ismétlődjenek.		értékelni. Akinek éppen nem jut eszébe semmi, az mondhatja, hogy passz, és a kör végén visszatérünk hozzá.
3. Ki a felelős a biztonságunkért? Kérdezzük meg a diákoktól, hogy szerintük ki a felelős a biztonságukért, és a válaszukat legalább egy mondatban indokolják is.	**3 perc**	**A téma felvezetése** Gyakori válaszok: • a közbiztonság • az állam • a rendőrség • mi magunk A beszélgetést arrafelé tereljük, hogy fogalmazódjon meg a diákok részéről, hogy a biztonságunkért a legnagyobb mértékben mi magunk tehetünk, mi vagyunk érte a felelősek.
4. Egyedül otthon Nézzük meg az **Egyedül otthon** című kisfilmet. A legfontosabb feladatunk, hogy megtanítsuk a gyerekeket arra, hogy ne csak ne nyissanak ajtót, hanem lehetőleg ne is árulják el, hogy otthon vannak, hiszen ha kiderül, akkor a fondorlatos, rosszban sántikáló elkövető tud olyan veszélyhelyzetet imitálni, amelyben minden felnőtt is ajtót nyitna. Kerüljük ezt el. Ha tényleg baj van, és életmentés miatt be kell jutnia pl. a tűzoltóságnak, a rendőrségnek egy lakásba, akkor erre törvények biztosítják a lehetőséget akkor is, ha senki nem nyitott ajtót. A fenti pontok tisztázása után nézzük meg a film végét, ahol a fentieket jó tanácsok erősítik meg.	**25 perc**	**Feladat és értékelés** A kisfilm megnézése előtt a gyerekeknek adjuk feladatul, hogy a kisfilmben gyűjtsék össze a főhős által elkövetett hibákat, amik ahhoz vezettek, hogy áldozattá vált.
5. Veszélyhelyzetek, megoldási javaslatok A gyerekekkel játsszunk el olyan szituációkat, amikor idegen csönget az ajtón, és be szeretne jutni, idegen telefonál és kérdezget. Az elkövetőt alakítsa az órát tartó felnőtt.	**10 perc**	**Feladat kis csoportokban** **Értékelés**
6. Összefoglalás, zárás	**2 perc**	**Értékelés**
Megjegyzés Sok baleset és bűncselekmény érheti a gyerekeket az utcán, otthon és az iskolában is. Számos veszélyhelyzetet nem ismernek fel. Az egyik leglényegesebb kérdés az, hogy mit várunk el, illetve mit ajánlunk a gyerekeknek, hogyan viselkedjenek, mire vigyázzanak, mikor egyedül vannak otthon. Hangsúlyozzuk, hogy hol és milyen veszélyekre kell felkészülni, ezek hogyan előzhetők meg. Tanítsuk meg nekik azt is, hogy mások épségéért, biztonságáért is felelősek vagyunk! Veszélyhelyzetben pedig nem csukhatjuk be a szemünket, hanem mérlegelve a szituációt, segítenünk kell. De óvatosan kell eljárni, nem feltétlenül kell kockáztatnunk a saját biztonságunkat. A szülőknek is segítséget kell adni abban, hogy egyforma ismereteket halljanak otthon és az iskolában a gyerekek.		

HÁTTÉRANYAG

Oktatási tapasztalataink azt mutatják, hogy sok gyereket hagynak otthon a szülők anélkül, hogy ellátnák őket jó tanáccsal. A kisfilm is mutatja, hogy a gyerekek megpróbálnak jól viselkedni, próbálják betartani a szülői intelmeket, és éppen ezért, mikor arra hivatkozik az elkövető, hogy a szülő munkatársa, barátja, ismerőse, és a szülő haragudni fog, ha a gyerek tudtán kívül történt megegyezés meghiúsul miatta, akkor megijednek, mert jók akarnak lenni.

Ha telefonon próbálkozik az elkövető, akkor tanítsuk meg arra a gyerekeket, hogy minél kevesebb információt adjanak magukról, a családról, az otthon lévőkről, a szülők hazaérkezéséről…

Nagy körültekintéssel járjuk körbe ezt a témát. Érdemes a szülőkkel és az osztályfőnökkel is megbeszélni, hogy a gyerekek ne kapjanak eltérő információkat otthon és az iskolában. Ha a szituációs játékokban mi játsszuk az elkövető szerepét, akkor láthatjuk, hogy gondos és részletes megbeszélés után is tudjuk úgy forgatni a beszélgetést, hogy a gyerekektől sajnos minden olyan információt megkapunk, amit nem szabadna: hányan vannak otthon, hány éves, hol lakik, mikor mennek haza a szülők…stb.. Hiába sajátítják el elméletben az információkat, a játékból kiderülhet, hogy használni is tudják-e, azaz betartják-e a tanultakat.

A telefonálásnál előnyt jelent, ha a gyereknek van mobilja, hiszen ilyenkor látja, hogy ki hívja. Tanítsuk meg rá, hogy ismeretlen számot, vagy szám nélküli hívást ne vegyen föl. Ha van otthon vezetékes telefon, ami nem számkijelzős, akkor történhet baj, hiszen nem tudja a gyerek előre, hogy ki hívja. Ha arra szoktatják, hogy fölvegye, mert telefonon ellenőrzik, hogy otthon van-e, jól van-e…stb., akkor futhat bele olyasmibe, hogy idegen hívja azzal a céllal, hogy információkat szerezzen. Szerencsére ez az elkövetési módszer nem gyakori, de előfordulhat. Azt tanácsos mondani mind a gyerekeknek, mind a szülőknek, hogy ha a gyerek egyedül van otthon, akkor ne vegye föl az olyan vezetékes telefonhívásokat, amelyeknél nem tudja előre, hogy a hívó családtag, rokon vagy jó barát.

Az Egyedül otthon című kisfilmben a kislány a jó példa. Fontos, hogy a gyerekek megtanulják, hogy soha, semmilyen körülmények között ne árulják el, hogy egyedül vannak otthon. Ha az ismeretlen telefonáló beszélni akar a szüleikkel ilyen helyzetben, akkor a filmben is látható módon mondhatják, hogy a szülő valamilyen okból akadályoztatva van (pl.: fürdik, alszik… stb.).

Hasonló a helyzet az ajtónyitással is. Ha a gyereket szükségből egyedül hagyjuk otthon, akkor tanítsuk meg rá, hogy semmiképpen ne nyisson ajtót. A kisfilmben olyan szituációt ábrázoltunk, ahol direkt veszélyhelyzetet állít be az elkövető. Ez ugye egyébként egy vis major helyzet, amelyben egy felnőtt is nehezen hoz jó döntést. Ha a filmben bemutatott szituáció fordul elő, akkor van olyan lehetősége a tűzoltóságnak, hogy ilyen esetben bemehessen a lakásba. Tehát nem gond, ha a gyerek nem nyit ajtót.

7.1.16. Rosszcsont Ricsi

A film címe	**Rosszcsont Ricsi**
A film jelzése	**PG 48.**
A film helye	**Online elérhető a Prevenciós médiatár honlapján**
A film időtartama	6 perc 01 másodperc
A film rövid tartalma	Rosszcsont Ricsi és Rosszcsont Rozi kalandjait kíséri Rendőr Robi, és segít nekik, nehogy butaságot csináljanak (gyógyszert egyenek, idegent engedjenek be a lakásba, leessenek a magasból...stb.)
Célcsoport	óvodás és alsó tagozatos gyerekek
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat helyzetfelismerés, döntéshozási képesség konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség környezettudatosság
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 22. Szélhámosok*** (nyugdíjintézetes kisfilm 2. részre) ***VTV 05. Egyedül otthon***
Megvitatható kérdések	• **A biztonság fogalma** • **Ki a felelős a biztonságunkért?** • **Milyen veszélyek leselkedhetnek ránk otthon?** • **Mit szabad és mit nem? Miért fontosak a szabályok?** • **Kit lehet beengedni a lakásba, ha a gyermek egyedül van otthon?** • **Be kell-e engedni a gyermeknek a rendőrt vagy tűzoltót?** • **Mit tegyen, ha tényleg baj van?**

<table>
<tr><th colspan="3">ÓRATERV
Az óra/előadás javasolt időtartama: 45 perc</th></tr>
<tr><td colspan="2">Témavázlat
1. Üdvözlés, ismétlés
2. A biztonság fogalma
3. Ki a felelős a biztonságunkért?
4. Egyedül otthon
5. Veszélyhelyzetek, megoldási javaslatok
6. Összefoglalás, zárás</td><td>Az óra eszközigénye
• adathordozó a kisfilmmel
• internet, laptop, kivetítő</td></tr>
<tr><td colspan="2">AZ ÓRA CÉLJA</td><td>KULCSFOGALMAK</td></tr>
<tr><td colspan="2">Az óra célja, hogy a gyerekekben tudatosodjon, hogy a biztonságáért mindenki maga tehet a legtöbbet. Ehhez fontos ismerni a lehetséges veszélyforrásokat, ezek elkerülési módjait, valamint megérteni azt, hogy a szabályokra, törvényekre azért van szükség, hogy elkerülhető legyen a káosz, és így mindenki óvhassa a mások és saját maga biztonságát.
Hagyjuk, hogy a gyerekek fogalmazzák meg gondolataikat, véleményüket.
Fontos, hogy az összegző tanulságok kimondásában is aktívan részt vegyenek.</td><td>• biztonság
• óvatosság
• felelősség
• veszély
• szabály
• segítség kérése és adása</td></tr>
<tr><td>A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA</td><td>45 perc</td><td>MÓDSZEREK/
JAVASLATOK</td></tr>
<tr><td>1. Üdvözlés, ismétlés</td><td>2 perc</td><td>Ráhangolás – ráhangolódás</td></tr>
<tr><td>2. A biztonság fogalma
Kérjük meg a gyerekeket, hogy egy gyors körben mindenki mondja el, hogy neki mi jut eszébe a biztonság szó hallatán, de a már elhangzottak ne ismétlődjenek.</td><td>3 perc</td><td>Érzékenyítés
Ez a blokk, ráhangolásként rövid legyen, csupán az érdeklődés felkeltése a célunk.
Nincs semmi megkötés, nincs jó és rossz megoldás, hiszen az érzéseket, gondolatokat nem szabad így értékelni. Akinek éppen nem jut eszébe semmi, az mondhatja, hogy passz, és a kör végén visszatérünk hozzá.</td></tr>
<tr><td>3. Ki a felelős a biztonságunkért?
Kérdezzük meg a diákoktól, hogy szerintük ki a felelős a biztonságukért, és a válaszukat legalább egy mondatban indokolják is.</td><td>3 perc</td><td>A téma felvezetése
Gyakori válaszok:
• a közbiztonság
• az állam
• a rendőrség
• mi magunk
A beszélgetést arrafelé tereljük, hogy fogalmazódjon meg a diákok részéről, hogy a biztonságunkért a legnagyobb mértékben mi magunk tehetünk, mi vagyunk érte a felelősek.</td></tr>
<tr><td>4. Rosszcsont Ricsi
Nézzük meg a Rosszcsont Ricsi című kisfilmet.
A legfontosabb feladatunk, hogy megtanítsuk a gyerekeket arra, hogy mire kell vigyázniuk, illetve hogy ne csak ne nyissanak ajtót, hanem lehetőleg ne is árulják el, hogy otthon vannak, hiszen ha kiderül, akkor a fondorlatos, rosszban sántikáló elkövető tud olyan veszélyhelyzetet imitálni, amelyben minden felnőtt is</td><td>25 perc</td><td>Feladat és értékelés
A kisfilm megnézése előtt a gyerekeknek adjuk feladatul, hogy a kisfilmben gyűjtsék össze a főhős által elkövetett hibákat, amik ahhoz vezettek, hogy majdnem baj lett.</td></tr>
</table>

ajtót nyitna. Kerüljük ezt el. Ha tényleg baj van, és életmentés miatt be kell jutnia pl. a tűzoltóságnak, a rendőrségnek egy lakásba, akkor erre törvények biztosítják a lehetőséget akkor is, ha senki nem nyitott ajtót. A fenti pontok tisztázása után nézzük meg a film végét, ahol a fentieket jó tanácsok erősítik meg.		
5. Veszélyhelyzetek, megoldási javaslatok A gyerekekkel játsszunk el olyan szituációkat, amikor idegen csönget az ajtón, és be szeretne jutni, idegen telefonál és kérdezget. Az elkövetőt alakítsa az órát tartó felnőtt.	**10 perc**	**Feladat kis csoportokban** **Értékelés**
6. Összefoglalás, zárás	**2 perc**	**Értékelés**
Megjegyzés Sok baleset és bűncselekmény érheti a gyerekeket az utcán, otthon és az iskolában is. Számos veszélyhelyzetet nem ismernek fel. Az egyik leglényegesebb kérdés az, hogy mit várunk el, illetve mit ajánlunk a gyerekeknek, hogyan viselkedjenek, mire vigyázzanak, mikor egyedül vannak otthon. Hangsúlyozzuk, hogy hol és milyen veszélyekre kell felkészülni, ezek hogyan előzhetők meg. Tanítsuk meg nekik azt is, hogy mások épségéért, biztonságáért is felelősek vagyunk! Veszélyhelyzetben pedig nem csukhatjuk be a szemünket, hanem mérlegelve a szituációt, segítenünk kell. De óvatosan kell eljárni, nem feltétlenül kell kockáztatnunk a saját biztonságunkat. A szülőknek is segítséget kell adni abban, hogy egyforma ismereteket halljanak otthon és az iskolában a gyerekek.		

HÁTTÉRANYAG – lásd az előző óraterv alatt.

7.2. Úton-útfélen

7.2.1. PG 1. Gépkocsi-feltörés

7.2.2. PG 20. Autóban hagyott értékek

A film címe	**Gépkocsi-feltörés**
A film jelzése	**PG 01. Gépkocsi-feltörés**
A film helye	**PG DVD 1. lemez**
A film időtartama	2 perc 50 másodperc
A film rövid tartalma	A film egy egyszerű történeten keresztül hívja fel a figyelmet arra, hogy egyetlen pillanatra se hagyjunk a kocsiban látható helyen értéket, mert egy gépkocsit feltörni pár pillanatig tart. Sokkal egyszerűbb és olcsóbb elpakolni az értékeket, mint megcsináltatni a feltört zárat vagy a betört ablakot.
Célcsoport	Mindenki, aki utasként vagy sofőrként gépkocsival utazik
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség asszertivitás, konszenzuskeresés, kompromisszumkészség felelősségtudat, tisztesség környezettudatosság
A témához kapcsolódó további filmek	Az óra anyagához kapcsolható a ***PG 20. Autóban hagyott értékek*** (5 perc 58 másodperc) című kisfilm (PG DVD 2. lemez), amely több helyzetet mutat be ugyanebben a témakörben, és később készült, így újabb elkövetési módszerekre hívja fel a figyelmet. Kapcsolódó film még a ***PG 09. Alkalmi lopás hipermarketben*** (3 perc 27 másodperc) című kisfilm (PG DVD 1. lemez) is, amelynek az eleje tartalmaz parkolással kapcsolatos képsorokat. Nemcsak a gépkocsi-feltörés az autótulajdonosok rémálma, hanem az is, hogy ellopják-e a kocsit. Ennek egy tipikus módszerét mutatja be a ***PG 39. Alkalmi lopás nyaraláskor*** (6 perc 50 másodperc) című kisfilm (PG 4. lemez).
Megvitatható kérdések	• **Hogyan választja ki egy gépkocsi-feltörő, hogy melyik autót töri fel?** • **Hogyan védhető meg egy gépkocsi?** • **Hová pakolhatjuk az értékeinket a gépkocsiban?** • **Mire kell ügyelni, ha az autó csomagtartójába értéket teszünk?** • **Hová parkoljunk, hogy ne törjék fel a gépkocsinkat?** • **Milyen módszerekkel törik fel a kocsikat?** • **Mi a haszna egy riasztónak?** • **Mire jó egy rejtett kapcsoló?** • **Mit fizet a CASCO biztosítás és mit nem?** • **Mi a teendő, ha feltörték a gépkocsinkat?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 50 perc	
Témavázlat 1. Bevezetés 2. Ki a felelős a biztonságunkért? 3. Kérdések megbeszélése 4. PG 01. Gépkocsi-feltörés című kisfilm megnézése és megbeszélése 5. PG 20. Autóban hagyott értékek című kisfilm megnézése és megbeszélése 6. Hogyan védhetjük meg gépkocsinkat? **7.** Összefoglalás	**Az óra eszközigénye** • **PG 1. lemez** Kapcsolódó filmek használata esetén: • **PG 2. lemez** • **PG 4. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy csökkentsük a gépkocsi-	• **értékek**

feltörések számát és az áldozattá válást azzal, hogy felhívjuk a figyelmet arra, hogy semmilyen értéket sem szabad látható helyen hagyni a gépkocsiban. Lehetőleg a csomagtartóban sem. Ha mégis szükséges, akkor az értéket soha se ott tegyük a csomagtartóba, ahol az autót ezután felügyelet nélkül hagyjuk. (Pl. az egyik üzletben műszaki cikket vásároltunk, majd átmegyünk egy másik hipermarket parkolójába. Nem akarjuk bevinni az előzőleg vásárolt termékeket, azért betesszük a csomagtartóba. Ez veszélyes, mert kifigyelhetik, hogy érdemes feltörni a kocsinkat, hiszen látták, mit pakoltunk a csomagtartóba.) **Javaslatok:** Érdemes átgondolni, hogy mire akarunk az órán/előadáson kitérni, és ezek alapján válasszunk kapcsolódó kisfilmet.		• **utastér** • **csomagtér** • **gépkocsi-védelem** • **riasztó** • **kormányzár** • **váltózár** • **szelepőr** • **immobilizer** • **rablásgátló** • **UV jelölés** • **rejtett kapcsoló** • **CASCO biztosítás** • **felelősségbiztosítás** • **poggyászbiztosítás**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**50 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, a téma felvezetése	**1 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. Ki a felelős a biztonságunkért és az értékeinkért?	**5 perc**	**Érzékenyítés**
3. Kérdések megbeszélése Válasszunk ki a célcsoportnak és az óra/előadás témájának megfelelő kérdéseket a „Megvitatható kérdések” közül.	**20 perc**	**Kérdések megbeszélése** Ügyeljünk rá, hogy ne mi adjunk elő, mi közöljük kizárólagosan az információkat, hanem igyekezzünk egy facilitátor szerepet betölteni, ami annyit jelent, hogy a kérdéseinkkel irányítsuk a beszélgetést, és a célközönség mondja ki a válaszokban a fontos információkat, lehetőleg ne mi.
4. A PG 01. Gépkocsi-feltörés című kisfilm (2 perc 50) **levetítése, és a látottak megbeszélése**	**5 perc**	A kisfilm először bemutatja a hibás viselkedést és annak következményeit, majd ugyanazt a történetet gyorsítva még egyszer, de már a helyes viselkedés láttatásával. Érdemes a helytelen blokk után megállítani a filmet, megbeszélni, hogy milyen hibát vétettek a szereplők, és hogyan lehetne mindezt megelőzni. Csak ezután játsszuk le a film végét a helyes megoldással.
5. A PG 20. Autóban hagyott értékek című kisfilm (5 perc 58) **levetítése, és a látottak megbeszélése**	**5 perc**	A kisfilm 4 különböző szituáció segítségével mutatja be a leggyakrabban elkövetett hibákat. Elkövetési módszert ezek a filmek nem tartalmaznak, mert ezekkel tippet kaphatnak az esetleges elkövetők, akik nem szűrhetők ki egy lakossági fórumon. A kisfilm arra hívja fel a figyelmet, hogy ne hagyjunk telefont, pénztárcát, táskát, levehető előlapot a kocsi utasterében látható helyen. Vigyázni kell a hipermarketek parkolóiban arra, hogy miközben pakoljuk a kocsink csomagtartójába a vásárolt árut, addig a kocsi utasterében felügyelet nélkül hagyott értékek nincsenek biztonságban. Jó, ha ilyenkor is zárva tartjuk az utastér ajtajait, vagy ne hagyjunk értéket ilyenkor sem az utastérben. A 4. történetrész arra hívja fel a figyelmet, hogy a hipermarketek parkolóiban ne tegyünk mindenki szeme láttára értéket a csomagtartóba. Ilyenkor valaki vagy maradjon a kocsiban, vagy vigyünk mindent magunkkal. A gépkocsi-feltörő célja, hogy olyan kocsit törjön fel, amelyben talál is valamit. Megkönnyítjük a helyzetét, ha kifigyelhető, hogy mit és hová helyezünk el a kocsiban.

6. Hogyan védhetjük meg gépkocsinkat?	**10 perc**	A gépkocsi biztonságának megtárgyalása. Ehhez a háttéranyagban találhatunk információkat, vagy ha szükséges, az internetről informálódjunk az óra/előadás megtartása előtt.
7. Összefoglalás	**4 perc**	Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a célközönséggel.

HÁTTÉRANYAG

A motorizáció eredményeképpen a magyar családok jelentős része rendelkezik személygépkocsival. Az autó megkönnyíti az életünket, ugyanakkor sok esetben bűncselekmény tárgya is lehet.

Gépkocsi-feltörés

A gépkocsival kapcsolatos bűncselekmények igen gyakoriak. Az autók könnyen hozzáférhetőek, a tulajdonosok és használók gyakran széfnek használják őket, ezért teli vannak értékekkel, amelyek viszonylag gyorsan hozzáférhetők, különösképpen éjszaka.

A leggyakoribb gépkocsival kapcsolatos bűncselekmény a gépjármű-feltörés. A gépjármű feltörése során a gépkocsi utasteréből vagy csomagtartójából tulajdonít el dolgokat a tolvaj. Sokan még arra sem veszik a fáradságot ugyanis, hogy odafigyeljenek arra, mit hagynak a kocsiban látható helyen. Ha végigmegyünk egy utcán, és benézünk az ott parkoló kocsikba, akkor megdöbbenéssel tapasztaljuk, hogy van, akinek semmi sem drága. Láthatunk ott autós rádiót, magnót (mp3lejátszóst vagy CD-st), mobiltelefont, táskát, GPS-t, szatyrokat… És mi alapján választja ki az elkövető a célautót? Természetesen úgy, hogy mennyi zsákmánnyal kecsegtet. Akár egy üres nejlonzacskó is okozhatja a „vesztünket", ha a tolvaj úgy véli, hogy az valami számára értékeset rejthet.

Az is tévhit, hogy a kocsiban hagyott vagy felejtett élelmiszerek, tisztítószerek nem teszik célponttá a kocsit, hiszen egy hajléktalan számára, aki megélhetési bűnöző, ez igenis megszerzendő érték. Ha pedig azt gondoljuk, hogy nem kár érte, vagy vigyék csak, akkor jusson az eszünkbe, hogy mennyibe kerül megcsináltatni egy tönkretett ajtózárat vagy pótolni egy betört ajtóablakot, szélvédőt.

Jó tanács

- A gépjármű-feltörés igen költséges károkat okoz, és sokkal egyszerűbb megelőzni azzal, hogy nem hagyunk értéket az autónkban!

Egy gépkocsi-feltörés rendkívül rövid ideig tart, jelentősen megnehezítve az észlelését. A tolvajok jellemzően nem tervezik meg előre, hogy mit és hol fognak ellopni, így ebben az esetben fokozottan igaz az „alkalom szüli a tolvajt" kifejezés.

A lopásnál általában betörik az ablakot, és eltulajdonítják a kiszemelt tárgyat. Fontos ezért, hogy ha kiszállunk az autóból, minden esetben zárjuk be azt, az ablakokat pedig húzzuk fel. Az akár csak résnyire nyitva hagyott oldal- vagy tetőablak is megkönnyítheti a tolvajoknak a gépkocsi kinyitását. Sokan nem tudják, hogy ha a közterületen nyitva (itt azt jelenti, hogy nem bezárt állapotban) hagyják a gépjárművüket, azzal szabálysértést követnek el, így ne lepődjön meg senki, ha a feljelentés után még egy bírsággal is gazdagodik ilyen esetben.

Hol hagyjuk a kocsinkat?

Gondoljuk végig, mikor megállunk a kocsinkkal, hogy a hely, ahová leállítjuk, biztonságos-e. Ha idegen helyen vagyunk, ez nehéz ügy, hiszen nehéz lehet megállapítani, hogy a hely biztonságos-e. Viszont a környéken lévő házak, az utcákon sétáló emberek, a hely elhagyatottsága, este a kivilágítottsága mind-mind fontos információt hordoznak.

Jó tanácsok

- Forgalmas, kivilágított helyen állítsuk le a kocsinkat!
- Az áruházak sötét mélygarázsai nem biztonságosak. Akkor sem, ha be vannak kamerázva. Gyakran ugyanis a kamerák a sötétben nem látnak megfelelően, a képük értékelhetetlen egy nyomozás esetén.
- Az áruházak parkolójában különösen ügyeljünk arra, hogy ne tegyünk be táskát vagy egyéb értéket a parkolóban a hátsó csomagtartóba, mert ezt kifigyelhetik, és miután távoztunk a kocsinktól, feltörhetik azt. Ha valamit a gépkocsiban szeretnénk hagyni, tegyük ezt meg még elindulás előtt.

A gépkocsiból a leggyakrabban autórádiót, táskákat, személyes iratokat, bankkártyákat, mobiltelefont, laptopot, navigációs készüléket, műszaki cikkeket és szerszámokat, illetve árut tulajdonítanak el.

Az autórádiók esetében a jelenleg kapható modellek levehető előlappal vagy kódkártyával rendelkeznek. Ezek eltávolítása a készülékről használhatatlanná és így többnyire értéktelenné teszik a rádiót. Így kiszálláskor gondoskodjunk a beépített készülék védelméről. Vegyük le az előlapot, és ne a kesztyűtartóba vagy az ülés alá tegyük, mert ott fogják a tolvajok legelőször keresni. A GPS készüléktartója azt a látszatot keltheti, hogy van ilyen a gépkocsiban, és érdemes feltörni azt. Ennek elkerülése érdekében a tartót is vigyük magunkkal kiszálláskor. A GPS-tartót általában az első szélvédőre erősítjük föl tapadókoronggal. Hiába távolítjuk el onnan, a korong helye meglátszik. A gyakorlat pedig azt mutatja, hogy már ezzel is célponttá válhat a kocsink!

Jó tanács

- Megállás után ellenőrizzük a gépkocsi utasterét, és ne hagyjunk semmit az autóban! Sokan a kesztyűtartót is nyitva hagyják, hogy látható legyen kívülről, hogy üres, és nem érdemes feltörni a kocsit abban a tévhitben, hogy érték zsákmányolható belőle.

Tekintve, hogy a gépkocsi-feltöréseket leggyakrabban az oldalablak betörésével követik el, bizonyos védelmet nyújthatnak a vagyonvédelmi fóliák. Ezek használatakor az üveg ugyan betörik, de a fólia azt egyben tartja, és így megakadályozza a gépkocsiba történő gyors bejutást. A riasztók többsége rendelkezik olyan funkcióval, amely figyeli a belső teret (infrás), illetve az ajtók nyitását, így ezek gépkocsi-feltörés esetén is riasztanak. Ne feledjük azonban, hogy az a legbiztonságosabb megoldás, ha nem hagyunk semmit látható helyen.

A gépkocsiban hagyott értékek mellett nem egy esetben tulajdonítottak már el olyan értékeket, amik nem a kocsiban, hanem a gépkocsin kívülről vannak elhelyezve. Ilyenek lehetnek az antennák, dísztárcsák, acél- és könnyűfém felnik.

Jó tanácsok

- A dísztárcsákat ajánlott kábelkötegelővel rögzíteni. Ez ugyan nem jelent oldhatatlan kötést, hiszen csípőfogóval elvághatók, de ez jelentősen megnöveli az elkövetés időtartamát, ezzel a lebukás kockázatát.
- A felnik védelme érdekében javasoljuk a kerékőrcsavarok alkalmazását. Ezek a csavarok különleges fejjel rendelkeznek, így csak a hozzájuk adott toldalékkal lehet oldani és meghúzni őket. Ilyen toldalék hiányában az elkövetők nem tudják leszerelni a kerekeket. Ne felejtsük el azonban magunknál tartani a toldalékot, mivel defekt esetén szükség van rá a kerékcseréhez.
- Lehetőség szerint álljunk garázsba, zárt udvarba vagy őrzött parkolóba.
- Parkolásnál igyekezzünk jól megvilágított helyre állni, a tolvajok ugyanis jobban szeretnek sötétben dolgozni.
- Ha van a közelben térfigyelő kamera, akkor próbáljunk meg annak a látóterében maradni.
- Ha megtörtént a baj, és feltörték a gépkocsit, akkor haladéktalanul értesítsük a rendőrséget.
- Ne változtassuk meg a helyszínt, ne üljünk be a kocsiba, mivel ezzel az esetleges nyomokat is eltüntetjük.
- Gondoljuk végig, hogy mit vittek el a gépkocsiból. Autórádió, mobiltelefon, navigációs készülék esetén írjuk össze a készülék típusát, gyári számát. Ezeket érdemes a vásárlásukat követően feljegyezni.

A gépkocsi-feltörés általában nagyvárosi „betegség”. Oka ennek az is, hogy sok ezer autó áll úgynevezett „csillaggarázsban”, azaz a szabad ég alatt, nehezen megvédhetően.

A gépkocsi-feltörésekre különösen figyelni kell Mindenszentekkor a temetőknél, karácsony előtt a hipermarketek parkolóiban. Ilyenkor azért is népszerű a lopás ezen módja, mert különösen megszaporodik az óvatlan és elővigyázatlan emberek száma, akik értékeiket a kocsijukban hagyják.

Gépkocsilopás

Évente kb. 7-8 ezer gépkocsit lopnak el Magyarországon, ebből 6 ezer körül van a személygépkocsik száma. Ehhez adódik még hozzá az évi 2-3 ezer jármű önkényes elvétele (ebben az esetben nem a jármű ellopása a cél, csak az illegális használata), így évente kb. 9-10 ezer járművet kötnek el. Tapasztalati tény azonban, hogy a bejelentett gépjárműlopások egy része valójában nem történt meg, és a háttérben biztosítási vagy lízingcsalás áll. A tulajdonos nem tudja fizetni gépkocsijának törlesztőrészleteit, ezért „ellopatja”, így a biztosító kártalanítja a bankot.

A lopásokat általában jól felkészült bűnözői csoportok végzik. E bűncselekmények megelőzésére azt kell elérni, hogy a gépkocsit ne lehessen eladni. Ha az elkövető nem tudja eladni a kocsit, nem fogja ellopni.

Jelenleg a bűnözők számára három lehetőség kínálkozik az autók pénzzé konvertálására, legalizálására:

- külföldre szállítás és értékesítés (vagy visszaszállítás után belföldi eladás);
- belföldi legalizálás utáni értékesítés (hamisított azonosító jegyekkel vagy eredetet igazoló hamis okmányokkal);
- alkatrészként történő értékesítés.

A súlyponti terület az első két út lezárása. A belföldi legalizálást lehetetlenné tenné egy megfelelően kialakított és szakszerűen működtetett, a használt gépkocsik forgalomba helyezése esetén kötelezően előírt eredetiségvizsgálat, ami nem egyezik meg a mai gyakorlattal.

A gépjárművédelmi rendszerek a technikai fejlődésnek köszönhetően folyamatosan korszerűsödnek. A hagyományos elektronikus és védelmi megoldások mellett új megközelítési módok alakulnak ki. Az egyik ilyen a védelmi rendszerekhez történő hozzáférés megakadályozása, a másik a gépkocsi megjelölése. Míg az első továbbra is a gépkocsi ellopását kívánja megakadályozni, a második gyakorlatilag lehetetlenné teszi a gépkocsi felhasználását. A hatékony védekezés mindenképpen a komplex megoldások alkalmazásában rejlik.

Az ellopott gépkocsik felhasználására több lehetőség kínálkozik: értékesíthetők itthon vagy külföldön egyben, illetve alkatrészként. Sok autót visznek ki illegálisan Szerbiába, Romániába, a volt szovjet tagköztársaságokba, de Afrikába is. A külföldi forgalomba helyezés egyszerűbb volt, hiszen ha az adott országban nem körözték az autót, és a hamis magyar okmányokat sem ellenőrizték olyan szigorúan, akkor ez nem okozott gondot. A lopott járművek egy jelentős részét a zöldhatáron keresztül vitték és viszik ki. Nem nehezített mindezen a komplex határvédelmi rendszer megszűnése a belső határok felé Magyarország schengeni tagságával.

A hazai forgalomba helyezésnek két módszere van. Az egyik az ikresítés, a másik a donorként felhasználás. Az ikresítés során egy a lopott autóval megegyező típusú, évjáratú, színű gépkocsi adatait (forgalmi rendszám, alvázszám, motorszám) használják fel. Lemásolják a rendszámot, az alváz- és motorszámot átütik, majd hamis forgalmi engedéllyel értékesítik. A másik módszernél megvásárolnak egy a lopott kocsival megegyező típusú totálkáros autót, és ennek az adatait használják fel. Így gyakorlatilag a totálkáros autó új testben születik újjá.

Mára a korábbihoz képest csökkent az ellopott gépjárművek száma, köszönhetően a bevezetett adminisztratív intézkedéseknek. 1999-ben bevezették a törzskönyvet, ami a jármű tulajdonjogát igazoló okirat, amelyet a BM Központi Adatfeldolgozó Hivatala állít ki. A törzskönyvet tértivevényes postai küldeményként juttatták el a tulajdonoshoz, illetve a tulajdoni korlátozás jogosítottjához (elidegenítési, terhelési tilalom, haszonélvezet esetén). A jármű elidegenítésekor az eladó köteles a törzskönyvet a forgalmi engedéllyel együtt átadni a vevőnek. A tulajdonosváltozás forgalmi engedélyben és a nyilvántartásban történő átvezetéséhez a törzskönyvet be kell mutatni az okmányirodában. A közlekedési igazgatási hatóság tulajdonosváltozás esetén a régi törzskönyvet bevonja, a hivatal az új tulajdonos részére új törzskönyvet állít ki. A törzskönyv a jármű közúti forgalomban való részvételének nem feltétele. Elvesztésekor, megsemmisülésekor a tulajdonos bejelentése alapján az elveszett törzskönyv sorszámát a Magyar Közlönyben közzéteszik. A törzskönyv csak a közzétételt követő 15. nap eltelte után pótolható.

A másik ilyen intézkedés az eredetiségvizsgálat szintén 1999-es bevezetése volt. Ennek keretében az arra feljogosított vizsgáztatóhelyeken ellenőrzik, nem ütötték-e át a jármű alváz- és motorszámát, nem cserélték-e le a rendszámát, és hogy a forgalmi engedélybe az autó valódi paramétereit és azonosítóit írták-e be. Mindez megnehezítette a lopott gépjárművek hazai forgalomba helyezését. Ezért az elkövetők vagy külföldre szállítják a gépkocsikat, vagy itthon alkatrésznek használják fel. Ez alapján a leginkább azokat a gépkocsikat lopják, amelyek a legnagyobb számban futnak hazánk útjain, mivel ezekhez van szükség a legtöbb alkatrészre.

Az autólopás még manapság is óriási károkat okoz világszerte, annak ellenére, hogy a fejlesztők évről évre újabb és hatékonyabb védelmi módszereket, berendezéseket dolgoznak ki. Az autógyárak legfrissebb innovációira a bűnözők rövid időn belül reagálnak, ezért a biztonságtechnika folyamatos újításokat követel meg a gyártóktól.

A tolvajok csapatban dolgoznak, kifigyelik a számukra szükséges gépkocsit, feltérképezik a tulajdonos szokásait. Előszeretettel választanak olyan autót, amivel az agglomerációból járnak be Budapestre, és napközben a metró végállomása vagy más tömegközlekedési csomópont P+R parkolójában állítanak le. A tulajdonos távozása után a tolvajok rövid idő alatt ellopják a gépkocsit, a lopás észleléséig viszont 8-10 óra is eltelik, így addig már a bontóban vagy külföldön van az autó.

A gépkocsikat régebben az ajtózár és a gyújtáskapcsoló megrongálásával lopták el. Az újabb gépkocsiknál már nincs szükség erre. Ezeket a távirányító kódjának rögzítésével nyitják ki, és a motorelektronika vezérlőpaneljére csatlakozva indítják el. Gyakran előfordul, hogy külföldön lopott autót értékesítenek Magyarországon. Ez a módszer a nagy értékű autóknál fordul elő. A forgalomba helyezésnél van okmányirodai beépített ember, illetve az eredetiségvizsgálat is megoldható beépített emberrel. Nem ritka az sem, hogy totálkáros autót hoznak be külföldről, ezt „hitelezik be" itthon, azaz úgy veszik meg hitelre a kereskedőtől, hogy évjáratra, színre, típusra azonos fényképek alapján ad hitelt a bank egy olyan autóra, amelyik kvázi nem is létezik. A bank kifizeti a kereskedőnek a nem létező autót, amelynek a vételára így szinte teljes mértékben tiszta haszon. A nem létező autót pedig papíron ellopják, így nem kell fizetni a törlesztőrészleteit.

A tolvajoknak gyakran beépített kapcsolata van az autógyárakban és márkaszervizekben, ahonnan bennfentes információkat tudnak megszerezni. Éppen ezért legyünk óvatosak abban is, hol szervizeltetjük az autónkat!

Elektronikus védelem: riasztók, indításgátlók

A gépkocsilopások megelőzésére többféle módszer létezik. A járművek általában már gyárilag is rendelkeznek bizonyos elektronikai védelemmel. Ezek közé sorolhatók a különböző riasztók és indításgátlók (immobilizerek). A gyári rendszerek hátránya, hogy ezek minden adata szerepel a gyár által kiadott szerviz CD-ken, így az információk birtokában viszonylag könnyen hatástalaníthatóak.

A riasztók feladata, hogy a gépkocsi illetéktelen kinyitása vagy az utastérbe egyéb módon történő behatolás esetén hang- és fényjelzéssel hívják fel a tulajdonos, illetve a közelben tartózkodók figyelmét. A riasztók ugyanakkor legalább egy ponton (gyújtás, indítómotor, üzemanyag-ellátás) letiltják a jármű elektronikai rendszerét. A modernebb riasztók ugrókódos távirányítóval működnek. A távirányító minden esetben más kódot használ, így ennek megfejtése nehezebb, ám nem lehetetlen. A riasztók rendelkeznek bizonyos alapfunkciókkal: ajtó-, motor- és csomagtérnyitás-érzékelő, központizár-vezérlés, hang- és fényjelzés riasztás esetén. Ezenkívül a riasztókat extra funkciókkal is kiegészíthetjük:

- 2 zónás ütésérzékelő, riasztás az ütés mértékétől függően: enyhe ütés esetén figyelmeztető csipogás, újabb ütés(ek) esetén azonnali riasztás,
- rablásgátló funkció: járó motor (beugrás vagy rablás) esetén is megakadályozza a gépkocsi elvitelét,
- ablakemelő funkció: élesítés esetén automatikusan felhúzza az ablakot,
- belső térvédelem: ultrahangos vagy infrás érzékelő, amely belső térben történő mozgás esetén riaszt,
- önálló akkumulátoros sziréna: ha önálló akkumulátorral rendelkezik a sziréna, akkor a saruk eltávolítása nem szünteti meg a riasztást,
- emelésérzékelő.

A riasztók csúcskategóriája már rendelkezik ún. pager (kétirányú kommunikációs) funkcióval. Ez azt jelenti, hogy a riasztó üzenetet tud küldeni egy GSM-modul segítségével a mobiltelefonra vagy a saját vevőeszközzel. Ilyenkor, ha illetéktelen nyitás vagy más riasztást kiváltó esemény történik, a helyszíni riasztás helyett/mellett a tulajdonos is értesül az eseményről. Ezenkívül a rendszer alkalmas lehet a gépkocsi állapotának lekérdezésére, illetve a kulcs nélküli nyitásra és indításra is.

Az új típusokban a hagyományos vezetékezés helyett ún. Can-bus rendszer működik. Ez leegyszerűsítve egy az autóban futó rendkívül stabil és megbízható számítógépes hálózatot jelent, ami egy sodrott vezetékpáron oda-vissza kommunikáló egységeket foglal magában. A helyi jeladók és elektronikák ezen a két vezetéken küldik az információt a központi egységnek, ami ugyanezen a hálón adja ki az utasításokat számukra. Autótípusonként változó, hogy milyen egységeket foglal magában a Can-bus hálózat; résztvevői lehetnek a kényelmi berendezések (klíma, elektromos ablak, központi zár, riasztó), a biztonsági berendezések (ABS, BBS, Airbag), a motorvezérlések. A modern riasztók alkalmasak a Can-bus rendszer használatára, ugyanakkor vannak olyan vélemények, amelyek szerint nem szerencsés beavatkozni a gépjármű vezérlésébe, illetve ezek a riasztók könnyebben hatástalaníthatók, mivel ismert az elhelyezésük és a bekötésük.

Indításgátlók

Az indításgátlók biztosítják azt, hogy a gépkocsit csak a gyári kulcs segítségével, illetve az indításgátlóhoz tartozó jeladó birtokában lehessen elindítani. Az indításhoz szükséges lehet valamely felület megérintése, egy rejtett kapcsoló megnyomása, egy kód beütése, de néha elegendő az is, hogy a

jeladó a gépkocsiban van. Az indításgátlók a korábban már említett pontokon (indítómotor, üzemanyag-ellátás) blokkolják az autó elektronikáját, így akadályozzák meg az elindulást.

Rejtett kapcsoló(k)

A riasztók hangjára a legtöbb ember már fel sem kapja a fejét, miközben a kereskedelemben kapható típusokat a bűnözők pillanatok alatt kiismerik és hatástalanítják. A gyári eszközök ugyanakkor csak minimális védelmet nyújtanak, mivel a jól felkészült tolvajok ismerik a hatástalanításuk lehetőségeit. A biztonság növelése érdekében javasolt egyedi riasztó- és immobilizer rendszerek beszerelése. Ilyenkor az indítás előtt gyári helyen levő vagy utólagosan beszerelt kapcsolót/kapcsolókat kell megnyomni adott sorrendben, és adott időn belül indítani kell az autót. Ereje az egyediségében van, mivel a gombot akárhová el lehet helyezni, így nem kis fejfájást lehet okozni a tolvajnak.

Műholdas helymeghatározó rendszer

Az elektronikai védelem legmagasabb szintje a gépjárműbe épített műholdas helyzetmeghatározó rendszer (GPS). A gépkocsiba épített GPS a műholdak segítségével meghatározza a jármű helyzetét, és ezt az adatot továbbítja – jellemzően mobiltelefonon keresztül – a szolgáltatónak. Lopás esetén a szolgáltató diszpécserközpontjában nyomon követhető a gépkocsi mozgása, így annak megtalálása is egyszerűbb. Ezenkívül lehetőség van a gépkocsi megállítására is. Ez elsősorban akkor javasolt, ha a rendőrjárőr a közelben van, így az elkövetők elfogása is nagy valószínűséggel megtörténhet. A legújabb technológiát képviselő műholdas nyomkövetés az átlag autótulajdonos számára drága, és a kommunikáció kiiktatásával ezeket a járműveket is elvihetik. Léteznek ugyanis technikai megoldások arra is, hogy vagy a GPS jelét megzavarják, és emiatt az téves koordinátákat továbbít, vagy a mobiltelefon működését zavarják, ekkor pedig a központba nem jutnak el az adatok. Szintén hatékony megoldás lehet rejtett kapcsolók elhelyezése a gépkocsiban, amelyek a gyújtást vagy az üzemanyag-ellátást biztosítják. A jármű csak ezek aktiválása után indítható el.

Jó tanács

- A beszerelt eszköz rendelkezzen szerviz üzemmóddal. Az ebbe az üzemmódba kapcsolt riasztó, indításgátló úgy működik, mintha nem lenne az autóban, így a hozzátartozó kulcsokat, kártyákat, kódokat, információkat nem kell megosztani a szerviz dolgozóival.

Kormányzárak

Az elektronikai védelem mellett a másik lehetőség a mechanikai védelem. Ennek legegyszerűbb megvalósítása a különböző kormányzárak („esernyő”- és baltazárak”), a pedálzárak és váltózárak (a sebességváltó vagy a kézifékkart rögzítő zárak). A megfelelő zár kiválasztásánál legyünk figyelemmel arra, hogy a kiszemelt eszköz különböző módszerekkel (álkulcs, zártörés, zárhúzás) mennyi idő alatt nyitható, illetve kormányzár esetében a kormánykerék elvágásával eltávolítható-e. Ezek közül a legnagyobb biztonságot a teljes kormánykereket fedő szerkezet biztosítja. Ez nemcsak gépkocsi ellopása ellen véd, de megakadályozza a légzsák illetéktelen kiszerelését is.

Váltózár

Hatékonyabb megoldás a sebességváltózár. A korai modellek a sebességváltókart rögzítették egy adott (általában hátramenet) pozícióban, ráadásul jól láthatóak voltak, így már jelenlétükkel elriasztották az elkövetőket. Az újabb modelleket már a kardánbokszba építik be, és egy kulccsal nyitható zárszerkezet rögzíti hátramenetben a sebességváltót. Kinyomott kuplunggal azonban ilyenkor is elvontatható az autó, illetve ha sikerül sebességbe (2. fokozat) tenni, akkor akár saját erejéből is eljuthat a szerelőhelyiségbe. A különböző mechanikus biztonsági rendszerek is csak az eltulajdonítás idejét nyújtják meg, teljes védelmet nem jelentenek.

Szelepőr

Szelepőr néven új lopásgátló eszköz jelent meg a magyar piacon. Az ötletes, mechanikus szerkezet leereszti az autó kerekét, ha a kocsit ellopják. A szelepőr egy kulccsal lezárható fejből és egy menetes adapterből áll, amelyből kétféle jár, így az eszköz motorkerékpárokon is használható. Megállás után felcsavarozható, majd kulccsal zárható a szelepen. Elindulás után a forgó kerék centripetális ereje elmozdítja a szelepőr fejében található nehezéket, amely egy apró rúd segítségével benyomja a szelepet, így a kerék leereszt, az autó lelassul. A kerék nem hirtelen ereszt le, ezért a tolvaj nem veszíti el uralmát az autó felett. Egy kilométeren belül a kerékben található levegő gyakorlatilag maradéktalanul eltávozik. Mivel az eszköz egy alapvető fizikai törvényszerűségen alapul, semmilyen kiegészítő energiaforrást nem igényel. Nagy súlya miatt az el nem távolított szelepőr durván kiegyensúlyozatlanná teszi a kereket, amelynek ütéseitől nehezen vezethetővé válik az autó. Mivel kisméretű, ezért nem foglal sok helyet az

utastérben, ütközéskor pedig nem szabadul el, jókora rombolást végezve, mint egy masszív vas kormányzár.

Az elektronikus gépjárművédelmi eszközök azért nem nyújtanak teljes körű védelmet, mert hozzáférhetőek. A magasabb biztonsági szint érdekében azt kell elérni, hogy a tolvaj ne tudja kiiktatni ezeket a védelmi mechanizmusokat. Ez a módszer Magyarországon is elérhető. A védelmi eszközöket a gépkocsi motorterébe telepítik, majd hozzáférhetetlenné teszik az illetéktelenek számára.

Rablásgátló

Az elektronikai és mechanikai védelem jelentősen megnehezít a gépkocsitolvajok munkáját, ezért előfordul, hogy olyankor lopják el a kocsit, amikor ezek az eszközök nincsenek bekapcsolva. Ilyen helyzet az, amikor a tulajdonos hazaérkezve a motort járatva kiszáll, hogy kinyissa a kaput. A tolvaj beugrik, és elhajt az autóval. A másik eset, amikor a tulajdonos közlekedik a gépkocsival, és útközben, például tilos jelzésnél erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerítik, hogy szálljon ki a kocsiból, és azt adja át a rablóknak. Az előbbi kettő kombinációja, amikor a tolvajok koccanást idéznek elő, a gépkocsivezető kiszáll, majd az egyik elkövető beugrik a kocsiba, és a társával együtt elhajtanak.

Ezeknek az eseteknek a megakadályozására fejlesztették ki azt az eszközt, amely az indításgátlóhoz kapcsolva képes kivédeni az ilyen helyzeteket. Az ajtónyitást és -zárást követően egy kódot kell beütni egy numerikus billentyűzeten, ellenkező esetben a gépkocsi az elindulás után néhány másodperc múlva megáll. Mivel ezt a kódot az elkövetők nem ismerik (sőt azt sem tudják, hogy ilyen rendszer van a gépkocsiban), néhány száz méter megtétele után nem tudnak továbbmenni, és kénytelenek a gépkocsit otthagyni. Egy fejlettebb megoldás, amikor egy jeladó tartozik a rendszerhez, és az autó csak akkor halad tovább, ha ez a kocsiban van. A jeladót a gépkocsivezető magánál (a zsebében) tartja, így kiszállítása esetén a gépkocsi néhány száz méter múlva leáll. Természetesen ellophatatlan autó nincs, de az előbbi megoldások kombinált alkalmazásával jelentősen lehet növelni a gépkocsink biztonságát.

Gépjárműjelölések

Teljesen más megközelítést alkalmaznak a különböző jelölő megoldások. Ezek célja nem a gépkocsi ellopásának megakadályozása, hanem illegális felhasználásának lehetetlenné, így a tolvajok számára értéktelenné tétele. Alapvetően itt kétfajta jelölés létezik.

Az első az UV-gravírozás. Ennek során az autó egyes alkatrészeit (karosszériaelemeket, üvegeket, de akár a műanyagot) olyan módon jelölik meg, hogy az gyakorlatilag eltávolíthatatlan legyen. A nemzetközi statisztikai adatok alapján az ilyen módon, eltávolíthatatlanul megjelölt járművek nagyon magas biztonságot nyújtanak, hiszen a profi autótolvajok nem vállalják az értékesítési nehézségeket és a nagy lebukási tényezőt. Opcionálisan a lámpák, a könnyűfém felnik, a belső műanyagok, a motor vagy a váltó fém elemei is jelölhetőek. A gravírozás nem egy egyszerű felületi jelölést jelent, hanem mély, kémiai maratást, amely csak a felület teljes rongálásával távolítható el. Az üveg jelölése esetén nem keletkeznek felületi mélyedések, mint a homokfúvásos gravírozásnál, továbbá az eredmény sokkal diszkrétebb. A jelölés az üvegen matt fehér színű.

Az eljárás lényege, hogy az üveg struktúrája és a fényáteresztő képessége módosul. Sem lúggal, sem savval nem lehet eltávolítani. A lakkozott karosszériaelemeken az azonosító jelek áthatolnak a fedőlakkon, a festékrétegen és az alapozón, míg a karosszériát nem bántják. A karosszériaelemeken a jelölés csak UV-sugárzás hatására látszik, de a nyári időszakban az erősebb UV-A és UV-B sugárzás miatt szabad szemmel alig észrevehetően láthatóvá válnak. Mivel ezek a jelölések az elemek belső felületén találhatóak, egyáltalán nem zavaróak. Az azonosító adatok akár többszöri átfényezés után is látszódnak egy UV-lámpa segítségével. Az eltávolítás egyetlen módja a fényezés teljes leköszörülése és az elem komplett újrafényezése, de így sem mindig sikerül. Ennek magas költsége és időigénye van. Ezek az azonosító adatok az eljárásnak köszönhetően polírozással vagy oldószerekkel eltávolíthatatlanok.

A másik megoldás a mikropontos jelölés. A módszer lényege, hogy a megjelölendő gépkocsi (de bármilyen más tárgy esetén is alkalmazható) különböző részeire több ezer, 1 mm átmérőjű pontot visznek fel ecsettel vagy aeroszolos palack segítségével. Ezek a pontok normál fényben nem látszanak, de UV-fényben igen. Minden mikropont tartalmaz egy számot, amely alapján egy adatbázis segítségével beazonosítható a hozzá tartozó gépkocsi rendszáma, alvázszáma és motorszáma. Ezek a mikropontok gyakorlatilag eltávolíthatatlanok, így az autó vagy az alkatrész nem használható fel illegálisan. A mikropontos jelölés jelzésére a gyártók matricát biztosítanak, amely jelzi a védelmet a rossz szándékú embereknek, akik így másik autó után néznek.

7.2.3. PG 3. Zseblopás megelőzése

7.2.4. PG 32. Felelőtlen utazás

A film címe	**Zseblopás**
A film jelzése	**PG 03. Zseblopás**
A film helye	**PG DVD 1. lemez**
A film időtartama	6 perc 10 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben a főhős villamoson utazik hátán egy hátizsákkal, amelyben hozzáférhető helyen tartja a pénztárcáját és a telefonját. A megállóban telefonálva azt is megmutatja, hová teszi. A zsebtolvaj ezt használja ki.
Célcsoport	Mindenki, aki szokott tömegközlekedni.
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság konstruktív kommunikáció, érvelés helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, tisztesség
A témához kapcsolódó további filmek	A zsebtolvajlás és az alkalmi lopás témakörét tárgyalja továbbá a ***PG 14. Alkalmi lopás piacon, temetőben*** (5 perc 05 másodperc) című kisfilm (PG DVD 2. lemez), amelynek első része a piaci tömeg és vásárlás veszélyeit tárgyalja, a második része pedig a temetőben felügyelet nélkül hagyott táskára leselkedő veszélyre hívja fel a figyelmet. A kisfilmhez kapcsolható a ***PG 32. Felelőtlen utazás*** (4 perc 45 másodperc) című kisfilm (PG DVD 3. lemez), amely a vonattal és busszal történő utazáshoz kapcsolódó helytelen magatartásokra hívja fel a figyelmet. Mind a megállókban, mind a távolsági buszon, vonaton megvannak azok a helyzetek, helytelen utazási magatartások, amelyeket kihasználva eltulajdonítják a táskánkból a pénztárcánkat, telefonunkat, vagy távolsági buszon az alsó, vonaton a felső poggyásztartóban őrizetlenül hagyott táskánkat, laptopunkat. Ha a célcsoportot diákok alkotják, akkor ide kapcsolható a ***PG 06. Péntek 13.*** (5 perc 14 másodperc) című kisfilm is, amely egy iskolás napi rutinjain keresztül hívja fel a figyelmet az áldozattá válás tipikus szituációira.
Megvitatható kérdések	• **Miről kapta a nevét a zsebtolvaj?** • **Van biztonságos zseb?** • **Mit szoktunk a zsebünkben tartani, ami érdekelhet egy zsebtolvajt?** • **Hová ne tegyük, ill. hogyan vihetjük biztonságosan értékeinket, ha tömegközlekedési eszközt veszünk igénybe?** • **Mit használnak ki a zsebtolvajok?** • **Hol és hogyan „dolgoznak" általában a zsebtolvajok?** • **Mit tehetünk, hogy ne váljunk zsebtolvajlás áldozatává?** • **Hogyan szállítsuk laptopunkat tömegközlekedési eszközön, vonaton?** • **Milyen áldozati magatartások vezetnek általában ahhoz, hogy a zsebtolvajok sikeresek legyenek?** • **Mit tegyünk, ha azt vesszük észre, hogy zsebtolvaj „dolgozik" a közlekedési eszközön vagy megállóban, állomáson?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama** 50 perc	
Témavázlat 1. Bevezetés 2. A zsebtolvajlás elkövetési helyei, módszerei 3. A zsebtolvajlás megelőzési módjai 4. Kisfilmek megtekintése és megbeszélése	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 1. lemez** Kapcsolódó filmek használata esetén • **PG DVD 2. lemez**

5. Összefoglalás		• **PG DVD 3. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy felhívjuk a figyelmet azokra a hibás magatartásokra, amelyeket sikeresen kihasználhatnak a zsebtolvajok. Sikeres az óra/előadás, ha a résztvevők elsajátítják azokat a magatartásformákat, amelyekkel elkerülhető az áldozattá válás. Az óra legyen interaktív. Vonjuk be a nézőket a témába, mert sokkal hatékonyabb a tanulás, ha a résztvevők bevonódnak az előadásba. Mindenki utazik tömegközlekedéssel, mindenkinek vannak saját tapasztalatai, és követ el hibákat is. Mutassuk meg, hogy az, hogy eddig nem vált áldozattá, csak azért történhetett, mert éppen nem volt a közelben olyasvalaki, aki kihasználta volna az adódó alkalmat. Igaz a mondás, hogy alkalom teszi a tolvajt. Mindez megelőzhető könnyedén azzal, hogy nem adunk alkalmat a zsebtolvajnak arra, hogy megszerezze az értékeinket. Ez pedig úgy lehetséges, ha nem könnyen hozzáférhető helyen tartjuk magunknál, ami fontos és értékes számunkra.		• **zsebtolvaj** • **tömeg** • **alkalom** • **biztonságos hely** • **alsó poggyásztartó** • **felső poggyásztartó**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, a téma felvezetése	**3 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A zsebtolvajlás elkövetési helyei, módszerei	**7 perc**	**Érzékenyítés** Ügyeljünk rá, hogy ne mi adjunk elő, mi közöljük kizárólagosan az információkat, hanem igyekezzünk egy facilitátor szerepet betölteni, ami annyit jelent, hogy a kérdéseinkkel irányítsuk a beszélgetést, és a célközönség mondja ki a válaszokban a fontos információkat, lehetőleg ne mi.
3. A zsebtolvajlás megelőzési módjai	**5 perc**	**Kérdések megbeszélése** A megvitatható kérdések támpontot adnak ahhoz, hogy mely kérdések tisztázását javasoljuk az óra/előadás során. Válasszuk ki az óra/előadás céljának megfelelőeket, és ezeket tárgyaljuk meg itt.
4. Kisfilmek megtekintése és megbeszélése • ***PG 03. Zseblopás*** (6 perc 10) című kisfilm (PG DVD 1. lemez). • ***PG 14. Alkalmi lopás piacon, temetőben*** (5 perc 05) című kisfilm (PG DVD 2. lemez). • ***PG 32. Felelőtlen utazás*** (4 perc 45) című kisfilm (PG DVD 3. lemez). • Ha a célcsoportot diákok alkotják, akkor ide kapcsolható a ***PG 06. Péntek 13.*** (5 perc 14) című kisfilm.	**25 perc**	Az óra ne csak arról szóljon, hogy betesszük a kisfilmeket, nem vezetjük föl a témát, megnézzük közösen a filmeket, majd valamit mondunk, vagy azt sem. A hatékonyság egyik kulcsa, hogy „megágyazzunk” egy-egy témának, megfelelően felépítsük a mondandónkat, és a célunk minden esetben az legyen, hogy a hallgatóság felismerje a veszélyhelyzeteket, és megtanulja elkerülni az áldozattá válást. Ha mind a 4 kisfilmet fel szeretnénk dolgozni egymás után, akkor a javasolt 25 perc nem lesz elegendő. Javasoljuk, hogy egy órán/előadáson 2 filmnél többet ne használjunk. Előre válasszuk ki, hogy mely 2 filmet használjuk az elsajátítandó információk alátámasztásául. Ha a célcsoportot szépkorúak alkotják, akkor

		használjuk a PG 03., PG 14. és a PG 32. valamelyikét. Ha a célcsoportunk tagjai kis településen laknak, akkor a PG 03.-at hagyjuk ki, hiszen ott nem jellemző a tömegközlekedés.
5. Összefoglalás	**5 perc**	Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a célközönséggel.

Megjegyzés

Az óra megtervezésénél vegyük figyelembe, hogy a célközönségünk milyen korú és milyen településen lakik. A zseblopás tipikusan nagyvárosi bűncselekménytípus. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a nem itt lakó célközönséget nem kell felkészíteni a zseblopás megelőzésére, hiszen időnként ellátogatnak a közeli nagyvárosba, elutaznak rokonokhoz, illetve halottak napján felkeresik esetleg az ország más pontján eltemetett szeretteik sírját, ahol mások a szokások, mint a saját település temetőjében.

HÁTTÉRANYAG

Szinte minden nap útra kelünk, és gyalogosan, tömegközlekedéssel vagy gépkocsival részt veszünk a közlekedésben. Az utazás ugyancsak rejthet veszélyeket magában. Ebben a fejezetben a tömegközlekedéssel és a gépkocsival kapcsolatos tudnivalókat ismertetjük.

Tömegközlekedés

A tömegközlekedés nagyszerű találmány, megkönnyíti a mindennapos munkába járást. A tömegközlekedési eszközök megállóiban, illetve a buszokon, trolikon, villamosokon és metrón időnként tolongás alakul ki. Ez pedig a zsebtolvajok kánaánja.

Zseblopás

A lakosságot leginkább irritáló egyik bűncselekménytípus a zseblopás. Az elkövetéshez szükséges, hogy nagyobb tömeg legyen egyszerre együtt, illetve hogy a sértett figyelmét valami elterelje – ez lehet akár az elkövetők tevékenysége is. A bűnelkövetés tipikus helyei a tömegközlekedési eszközök (pl. ki- és beszállásnál), a bevásárlóközpontok, a vásárok, piacok. A zseblopások, csomaglopások jelentős részét tömegközlekedési eszközökön, többségüket nagyvárosban követik el, hiszen itt alakulnak ki nagyobb tömegek, amelyek megkönnyítik az elkövetést.

A helyi járatokon tömegben dolgoznak előszeretettel a tolvajok. Erre főleg a reggeli és a délutáni, esti órákban nyílik lehetőség. Nyáron az utasok egy része – táska és kabát híján – a nadrágzsebébe (farzsebébe) teszi a pénztárcáját, ami így könnyű célpont. Télen a vastagabb felső ruházat miatt nehezebb érzékelni, ha valaki hozzánk ér, így azt is, ha belenyúl a zsebünkbe, táskánkba.

A járműveken az elkövetők többnyire csoportosan dolgoznak. Hangoskodással, kötekedéssel elterelik az utasok figyelmét, miközben egyikük elemeli a pénztárcát, a mobiltelefont, majd rögtön továbbadja a társainak, így ha az áldozat észre is veszi a lopást, az elkövetőnél nem találnak semmit. A lopást általában közvetlenül a közlekedési eszköz megállása előtt vagy a megállóban hajtják végre, így gyorsan le tudnak szállni, mielőtt az áldozat észrevenné, hogy meglopták. Előfordulhat, hogy az elkövetők lebukáskor az ellopott dolog megtartása érdekében fenyegetést vagy erőszakot alkalmaznak, a tolvajok agresszíven ellenállnak. Sajnos a tapasztalatok azt mutatják, hogy hiába vannak többen a közelben, sokszor nem számíthatunk segítségre.

A zseblopásoknál és ezek nyomozásánál az jelenti a legnagyobb gondot, hogy mi magunk sem emlékszünk rá, hogy kikkel utaztunk egy közlekedési eszközön. Sőt, gyanús mozzanat sem rémlik általában. Az aktát pedig megkapja egy nyomozó, aki ott sem volt a bűncselekmény elkövetésénél, és egyetlen kiindulópontja a nyomozásnál az, amit a feljelentésben elmondunk. Ami pedig általában arra korlátozódik, hogy jobb esetben melyik nap, hány órakor, mely közlekedési eszközzel merre utaztunk, amikor megloptak bennünket. Ez pedig nem sok támpontot ad. Ha az eltulajdonított tárgyak között volt mobiltelefon, akkor ez – ha nem tiltatjuk le a készülék IMEI (gyári azonosító) számát, megakadályozván a telefon használhatóságát – jelenthet kapaszkodót, ha a telefont értékesítik vagy azt maga az elkövető használja. A rendőrség ilyen esetben ugyanis, ha tudjuk a telefon IMEI-számát, lekérheti a mobilszolgáltatótól, hogy a telefont azóta mely SIM-kártyákkal használták, annak ki a tulajdonosa stb. Ha azonban az eltulajdonított tárgyak között pénztárca és iratok vannak, akkor szinte 100% az esélye annak, hogy kapni fogunk egy nyomozás felfüggesztéséről szóló határozatot, amely szerint az elkövető ismeretlen maradt. Ne várjunk tehát a rendőrhatóságtól lehetetlent.

A lopásokat nemcsak a járműveken, hanem az azokra történő fel- és leszálláskor is elkövethetik. Az utasok ilyenkor elsősorban nem az értékeikre, a táskájukra figyelnek. Az elkövető leszálláskor a

járművön, felszálláskor a megállóban marad, így mire a sértett észreveszi a lopást, már késő. Fokozattan veszélyeztetett hely a mozgólépcső, ahol takarásban könnyen dolgozhatnak zsebtolvajok, illetve fel- és lelépésnél – főleg az idősebbeknek – oda kell figyelnünk, és így könnyebb a lopást végrehajtani.

Jó tanácsok

- Gyanút kelthet, ha a tömegközlekedési eszközön vagy a megállóban egy vagy több személy valamilyen figyelemfelkeltő tevékenységet végez, vagy nyáron karjára vetett kabáttal, pulóverrel közlekedik.
- A bűncselekmény elkerülése érdekében értékeinket ne tároljuk a farzsebben, táska külső zsebében, hanem mindig tegyük biztonságos, nehezen elérhető helyre!
- A hölgyek a táskájukat szorítsák a hónuk alá!
- Figyeljünk környezetünkre, zsebeinkre, táskáinkra!
- Léteznek olyan pénztárcák, amelyek lánccal az övünkhöz vagy a táskánkhoz rögzíthetők, így kiemelésük esetén sem tudja az elkövető magával vinni egykönnyen a tárcánkat.
- Az értékeink a táskákban sincsenek minden esetben biztonságban. A táska kiválasztásánál legyünk figyelemmel arra, hogy jól záródjon, ne lehessen könnyen, egyetlen észrevétlen mozdulattal kinyitni.
- Táska külső zsebében ne tároljunk értékes dolgot, mert azt könnyen elérhetik. Többször előfordult, hogy egyszerűen kivágták a táskát, és úgy nyúltak bele. Ez nem csak a hátitáskákra, de női oldaltáskákra is igaz.
- Az övtáskák nagyon praktikusak, de csak abban az esetben, ha hátulról nem kapcsolhatók le a derekunkról anélkül, hogy megneszelnénk.
- Tervezzük meg előre utunkat, készüljünk föl tudatosan a veszélyhelyzetekre!

Ha ismeretlen helyre megyünk, mindenképpen tájékozódjunk arról, hogyan tudjuk elérni úti célunkat. Ezzel elkerülhető, hogy eltévedjünk és kiszolgáltatott helyzetbe kerüljünk. A tömegközlekedés során is veszélyes lehet az ittas vagy bódult állapot. Megnő az esélye egyrészt annak, hogy balesetet szenvedünk, másrészt annak, hogy a sérelmünkre bűncselekményt kövessenek el (meglopjanak, kiraboljanak).

Poggyászlopás

Nemcsak a helyi járatokon, de a helyközi autóbuszokon és a vonatokon, valamint ezek megállóiban, az állomásokon és pályaudvarokon is gyakoriak a lopások. Első helyen itt is a le- és felszállást kell említeni, amit a csomagok nehezítenek. Legyünk körültekintőek az ismeretlen segítőkkel, mivel lehet, hogy segítőkészségük csupán álca.

A vonaton utazva mindig úgy helyezzük el csomagjainkat, kabátunkat, hogy rálássunk. Felszállást követően, ha még van idő a vonat indulásáig, ne szálljunk le a vonatról úgy, hogy a csomagokat őrizetlenül hagyjuk. Az sem jó ötlet, ha ismeretlen útitársunkat bízzuk meg a szomszéd ülőhelyen, hogy felügyelje a poggyászunkat. A nagyobb pályaudvarokon a szerelvények gyakran jóval az indulás előtt már bent állnak, így olyanok is felszállnak, akik nem szándékoznak utazni, csak a felügyelet nélkül hagyott csomagokat keresik és lopják el. És be kell vallani, hogy jól élnek, mert minden figyelemfelhívás ellenére is rengetegen hagyják felügyelet nélkül – akár csak néhány percre – a csomagjaikat.

A poggyászlopók általában jól öltözött személyek, fiatalok és idősebbek egyaránt, akik felszállnak a hamarosan induló vonatra, és olyan helyen állnak meg vagy ülnek le, ahol úgy látják, sikerül elemelniük táskát, laptopot, kabátot stb. Az utastársak nem figyelnek fel rájuk, hiszen nem tesznek semmi feltűnőt, felteszik a poggyászukat a csomagtartóra, és leülnek, vagy le se ülnek, csak megnézik a jegyüket. Ha figyelik őket, akkor előfordulhat, hogy félhangosan azt mondják, hogy (helyjegyes vonat esetén) nem is ide szól a jegyük. Felnyúlnak a csomagjukért, és ekkor nemcsak a sajátjukat fogják meg, hanem a felügyelet nélkül hagyott poggyászt is magukhoz veszik, és anélkül távoznak, hogy bárkinek bármi is feltűnne. Az is előfordul, hogy a csomag tulajdonosa ott ül, de neki sem tűnik fel, mi is történt. Mire elindul a vonat, addigra az elkövető már köddé vált. Személyleírást róla adni senki nem tud, vagy ha igen, akkor a szemtanú elmondja, hogy egy kb. 180 cm magas, barna, rövid hajú, farmert és kabátot viselő, hátizsákos fiatalembert látott, aki kb. 20-25 év körüli. Ezek alapján azonban elkövetőt fogni lehetetlenség. Vegyük hát komolyan, amikor a hangosbemondó arról tájékoztat bennünket a pályaudvaron, hogy vigyázzunk csomagjainkra és értékeinkre.

Jó tanács

- Ha elhagyjuk ülőhelyünket, és nincs, aki vigyázni tudna értékeinkre, mindig vigyük magunkkal azokat!

A másik gyakori hiba, amit elkövetünk hosszabb út esetén a buszokon, vonatokon (ennek főleg férfiak a sértettjei), amikor a kabátunk, zakónk belső zsebében tároljuk a pénztárcánkat. Mikor a kabát vagy zakó rajtunk van, akkor ez egy biztonságos módja a tárolásnak. Abban a pillanatban azonban, amikor a kabátot vagy zakót levesszük és felakasztjuk, főleg, ha mindezt magunk mellé tesszük, potenciális veszélynek tesszük ki mind a kabátunkat, mind pedig a zsebében hagyott dolgokat. Az elkövető ilyenkor a mögöttünk lévő ülésen ül le. A saját kabátját a miénk mellé akasztja, keres valamit a zsebében. Természetesen ügyesen ilyenkor nemcsak a saját zsebéből veszi ki azokat a tárgyakat, amiket értékesnek vél ahhoz, hogy magával vigye. Számos sértettől lopták már el így a menetjegyét, a pénztárcáját, a telefonját, a kulcsait és az igazolványait.

Jó tanácsok

- Ha felakasztjuk magunk mellé a kabátunkat, soha ne hagyjunk semmilyen értéket a zsebében!
- Ha nem muszáj, ne akasszuk fel ily módon a kabátunkat, zakónkat!

A vonatokon manapság a leginkább közkedvelt zsákmány a laptop. Sokan utaznak úgy, hogy jellegzetesen felismerhető táskában viszik magukkal hordozható számítógépüket. Gyakori az is, hogy még elő is veszik, megmutatják, mi van náluk. Ha pedig jóval leszállás előtt elpakolják a laptopot, és felteszik a poggyásztartóra, akkor szinte biztosak lehetnek abban, hogy leszálláskor már nem találják ott.

Jó tanácsok

- Ha laptoppal utazunk, akkor különösen figyeljünk rá, hová tesszük!
- Lehetőleg olyan táskában vigyük magunkkal, amiről kívülről, ránézésre nem állapítható meg, hogy mi van benne.
- Készüljünk föl rá, hogy ha laptop van nálunk, és egyedül utazunk, akkor a készüléket még a WC-re is magunkkal kell vinnünk, annyira értékes zsákmányt jelent.
- Ha laptop van nálunk, akkor úgy utazzunk, hogy ne aludjunk el!

Elalvás a vonaton, buszon

Az alvás problémája egyébként minden hosszabb utazás esetén fontos kérdés. Ha tudjuk, hogy az utazás álomba fog minket ringatni, akkor készüljünk fel erre előre. Vigyünk olyan táskát, ami elfér mellettünk vagy az ölünkben. Ha képesek vagyunk olyan mélyen elaludni, hogy arra sem ébredünk föl, ha a kezünkből kiveszik a táskánkat vagy a nyakunkból lekapcsolják a nyakláncunkat, akkor ne utazzunk egyedül, vagy ne vigyünk magunkkal értékes dolgokat.

Alsó poggyásztartó a buszon

A távolsági buszokra nem engedik fel a koffereket, nagyobb utazótáskákat. Ennek legfőképpen az az oka, hogy nincs hely a tárolásukra. Háboroghatunk rajta, hogy az alsó poggyásztartó nem biztonságos, mégis meg kell értenünk azt is, ha nem engedik meg, hogy felvigyük magunkkal. Mit tegyünk ilyen esetben?

Sok busz jóval hamarabb beáll a végállomáson, kinyitja az alsó poggyásztartót, ahová vagy a sofőr, vagy mi magunk betesszük a csomagjainkat. Olyat is gyakran láthatunk, hogy a poggyásztartó ajtaja nyitva marad, a sofőr és az utasok pedig fölszállnak a buszra. Az alsó poggyásztartó tartalma pedig „szabad préda”. Sok tolvaj jól ismeri ezt, és kifejezetten az ilyen buszokra specializálódik.

Egyre gyakrabban figyelhetjük meg azonban azt is, hogy az alsó poggyásztartót a sofőr kulccsal nyitja és zárja. Ez számára borzasztóan sok fel- és leugrálással jár, azonban a csomagok biztonságát szolgálja. Nem ritka már az sem, hogy poggyászjegyet kapunk a berakott csomag után, és csak az ellenőrző szelvény felmutatásával kapjuk meg a csomagunkat, mint a ruhatárakban. Ezek üdvözölhető és modern eljárások.

Ha azonban nem ezzel a megoldással találkozunk, akkor készüljünk fel előre az alsó poggyásztartó problematikájára, és a csomagunk érdekében hozzunk óvintézkedéseket. Sok utas esetén megoldást jelenthet – főleg ha a végállomásig utazunk –, hogy a csomagunkat az elsők között tesszük be jó hátra. Így egy esetleges tolvaj nem fog hozzáférni, hiszen a többi csomag a miénk elé és rá fog kerülni. Hozhatunk olyan döntést is, hogy a csomagunkat az indulás előtt utolsóként tesszük be az alsó poggyásztartóba, amikor a sofőr már lecsukja az ajtaját, majd felszállunk a buszra, ami rögtön indul. Ekkor azonban félő, hogy az egyes állomásokon a leszálló utas nemcsak a saját poggyászát fogja meg és viszi magával, hanem a miénket is.

Jó tanácsok

- Megállás esetén ügyeljünk az alsó poggyásztartóban elhelyezett csomagunkra!
- Lehetőleg üljünk arra az oldalra, hogy figyelemmel kísérhessük, vajon kiveszi-e valaki a mi táskánkat, és el akarja-e lopni.
- Csomagoljunk úgy, ha nincs annyi poggyászunk, hogy ne kelljen igénybe vennünk az alsó poggyásztartót.
- Kérjük meg a sofőrt, ha ezt nem tenné meg magától, hogy zárja be a poggyásztartót, és csak ő tegye be és vegye ki a csomagokat, ügyelve ezzel azok biztonságára.

A zseblopás amellett, hogy anyagi kárral jár, nem kevés bosszúságot okoz, ha például az igazolványainkat is ellopták. A pótláshoz gyakran szükség van rendőrségi jegyzőkönyvre, így mindenképpen tegyünk feljelentést. Az igazolványok pótlása nem olcsó dolog, így csak azokat hordjuk magunkkal, amelyekre ténylegesen szükség lehet, a többit (pl. útlevél) hagyjuk otthon.

Jó tanács

- Az igazolványainkat tartsuk külön tokban, ne a pénztárcánkban, hiszen a zsebtolvaj elsősorban a pénzünkre utazik! Az igazolványok pótlása 30-40 ezer forint is lehet. Ne kockáztassuk őket, hanem tartsuk máshol!

Hamis bérletek, jegyek

A bérletek és jegyek árának emelkedésével megjelentek azok a csalók is, akik hamis vagy hamisított bérletet vagy jegyeket árulnak. Hamis a bérlet, ha azt a csalók állítják elő, például egy eredeti bérlet színes fénymásolásával. Hamisított, ha ez eredeti bérleten szereplő adatokat, jellemzően az érvényességi időt jogtalanul megváltoztatják, a korábban bejegyzett érvényességi időt eltávolítják, és helyette újat írnak be. A hamis és hamisított bérletek elkerülése érdekében csak a tömegközlekedési vállalat pénztárainál és hivatalos viszonteladóknál vásároljanak bérletet vagy jegyet.

Jó tanácsok

- A bérletigazolványon a szám beírására kialakított mező ne legyen sérült, radírozott vagy elmosódott. Ha az érvényességi mezők kitöltöttek, de a bérletigazolvány száma nem, a bérlet lehet hamisított.
- Az érvényességi mezőnél, ha javították az érvényességet, a mező alapja sérül, olyanná válik, mintha radírozták volna. Átragasztás esetén egyértelmű a hamisítás.
- A bérletek fénymásolással való hamisítása esetén a papírgyár által a bérletpapírban elhelyezett biztonsági elemek hiányoznak (www.bkv.hu).

Sajnos előfordult már, hogy a hivatalos jegypénztárban is kiadtak hamis bérletszelvényt, ezért javasoljuk, hogy bérletszelvény vásárlása esetén kérjenek számlát, és arra írassák rá a bérletszelvény sorszámát. Ha véletlenül mégis hamis bérletet vásároltunk, akkor azt az ellenőrnek joga van elvenni, és feljelentést tenni. Ha rendelkezünk számlával, akkor az eljárás során evvel igazolható a vétlenségünk, így ezt a bérletszelvény érvényességi ideje alatt őrizzük meg.

7.2.5. PG 16. Kerékpárlopás

A film címe	**Kerékpárlopás**
A film jelzése	**PG 16. Kerékpárlopás**
A film helye	**PG DVD 2. lemez**
A film időtartama	6 perc 11 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben néhány szituációbann mutatjuk be, hogy hol és hogyan lophatják el a kerékpárunkat, legyen szó közterületről vagy a ház tárolójáról. A film végén mutatunk néhány tanácsot, hogyan nehezíthetjük meg a tolvajok dolgát.
Célcsoport	Mindenki, aki kerékpározik
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság konstruktív kommunikáció, érvelés felelősségtudat, tisztesség környezettudatosság demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***VTV 06. Kerékpáros közlekedés – VTV DVD*** (7 perc 13 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Hol és milyen veszélyek leselkednek a kerékpárunkra?** • **Milyen kerékpárzárak biztonságosak?** • **Hol és hogyan kell lezárni a kerékpárunkat úgy, hogy megnehezítsük az eltulajdonítását?** • **Biztonságosak a társas házak kerékpártárolói?** • **Milyen lakattal érdemes lezárni a tárolót?** • **Hogyan érdemes elhelyezni kerékpárunkat a társasház tárolójában?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc		
Témavázlat 1. A téma felvezetése 2. Kerékpárunk biztonsága 3. Kerékpáros közlekedés 4. Összefoglalás, zárás		**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 2. lemez** Kapcsolódó filmek használata esetén: • **VTV DVD**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a hallgatókkal megismertessük, hogyan védhetik meg kerékpárjukat, megnehezítve a tolvajok dolgát.		• **kerékpárzár** • **biztonság** • **tárolóvédelem**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. A téma felvezetése	**2 perc**	
2. Kerékpárunk biztonsága	**10 perc**	A kisfilm megnézése előtt adjuk feladatul, hogy gyűjtsék össze, mire kell figyelnünk, ha kerékpárunkat valahol letámasztjuk, ott hagyjuk.
3. Közlekedési táblák, szabályok Kérdezzük meg a hallgatóságot, hogy milyen közlekedési szabályokat ismernek, mire kell vigyázni közlekedéskor.	**10 perc**	**Kérdések megbeszélése** • Melyek egy kerékpár kötelező tartozékai? • Mit jelent a látni és látszódni elv? • Mikor és hol kell használni a láthatósági mellényt? • Mit jelent a jobbkéz-szabály? • Hány éves kortól lehet főútvonalon kerékpározni?

		• Milyen az elsőbbségadás kötelező tábla, és mit kell tenni, ha látjuk? • Milyen a STOP tábla, és mit kell tenni, ha látjuk? • Szabad egyirányú utcában a forgalommal szemben kerékpározni? • Milyen tábla esetén szabad egyirányú utcában forgalommal szemben kerékpározni? •
4. Kerékpáros közlekedés Nézzük meg a **Kerékpáros közlekedés** című kisfilmet. A kisfilm megtekintése után beszéljünk róla, hogy mire kell odafigyelni, ha kerékpárral közlekedünk.	**20 perc**	• Milyen veszélyek leselkednek a kerékpárosokra? • Szabad járdán kerékpározni? • Szabad biciklin személyt szállítani? • Hol nem szabad kerékpározni? • Szabad kerékpárral zebrán áthajtani úgy, hogy nem szállunk le róla?
5. Összefoglalás	**3 perc**	Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a célközönséggel.

HÁTTÉRANYAG

Ha kerékpárunkat az utcán vagyunk kénytelenek hagyni, mindenképpen komoly lakatot kell beszereznünk. Többféle típust kínálnak a szaküzletek erre a célra, egy részük eredetileg motorkerékpárok lezárására készült, a többi különböző szerkezetű kerékpárzár. A minőségi szórás elképesztő: van, amelyiket még egy laikus is pár perc alatt, kéziszerszámmal ki tud nyitni, ellenben kapható olyan típus is, amely láttán a profi tolvajok rögtön odébbállnak. Furcsamód ez nem a zár méretétől függ! Brutális kinézetű zárak készülnek elképesztően silány, puha anyagból, míg egyes filigrán modellek kifognak a fűrészen, az áttételes vágószerszámon, a zárfúrón és a fagyasztóspray-n is.

Milyen zárak kaphatók?

A zárak három fő csoportra oszthatók: sodronyból vagy láncszemekből készült, hosszú, hajlékony típusok, illetve a merev, általában U-alakú speciális acélprofilt alkalmazók. Az utóbbi kisebb átfogó képességgel rendelkezik, így gondosan kell kiválasztani a tárgyat, melyhez a kerékpár egyáltalán hozzáköthető. A sodrony megkönnyíti a helyválasztást, mivel flexibilis és hosszú.

A biztonság szempontjából mindkét típus hasonló árfekvésben, hasonló nehézséget jelent a tolvajoknak, viszont feltörésük más-más szerszámkészletet igényel. A gazemberek általában csak az egyik fajta zártípusra szakosodnak, így érdemes egyszerre mindkettővel lezárni a kerékpárt. A zár lehet kulcsos rendszerű vagy számzáras – ha kulcsos, akkor legyen speciális típusú, piszkálhatatlan, fúrhatatlan, jég- és saválló. A számzáras típusok nemcsak a kulcs elvesztése ellen jelentenek biztosítékot, hanem nehezebben hozzáférhető mechanikával bírnak. Ellenben az olcsóbb számzárasak kalapáccsal szétverhetők, ami a kulcsosok esetében nem jelent megoldást a tolvajoknak.

Milyen zárat válasszunk?

A zár kiválasztásának egyik legfontosabb szempontja a szállíthatóság. A legtöbb motorkerékpárhoz tervezett modell itt bukik meg: ki cipelne 3-4 kg-os vasat a hátizsákjában! Bizonyos esetekben mégis van létjogosultságuk: ha minden nap ugyanott zárjuk a kerékpárt, akkor éjszakára akár ott is hagyhatjuk – zárat szerencsére még nem lopnak! Emellett egy könnyű, hajlékony típust mindig vigyünk magunkkal, ha mégis be kell ugrani valahova útközben. Ha mindkettőt egyszerre használjuk, akkor kétszer olyan biztosak lehetünk abban, hogy órák múlva a helyén találjuk kerékpárunkat. Kétszer annyi idő feltörni, kétszer annyi szerszám kell hozzá (gyakran futniuk kell, ha nem jól sülnek el a dolgok), és szerencsére a tolvajok nem szeretnek sokat vacakolni. Így azt a kerékpárt viszik el, amelyikkel a legkevesebb a munka!

Biztonsági fokozatok

Megfelelő kerékpárhoz a megfelelő zárat. De melyik a megfelelő? Ezt segít eldönteni a Kryptonite 12 fokozatú skálája, mely a zárakat egységes szempont, a védelmi érték alapján osztályozza. Így valamennyi lakat, típustól függetlenül összemérhető abszolút érték szerint.

1-7-es szint az elrettentés kategória, 8-12-ig pedig a végső megoldás kategória. Az egyes típusok között funkcióban és árban egyaránt nagy különbségek vannak, bizonyos típusok jellegüknél fogva nem lehetnek

végső megoldások (pl. spirálzár), de valamennyi egyenletes Kryptonite minőséget hordoz, az adott lakattípusok legjobbjait. Ezen belül mindenki maga dönti el, hogy kerékpárjához, lakhelyéhez, pénztárcájához mérten mit választ. A komolyabb lakatokat európai tesztintézetek is minősítik, figyeljük a jelzést a lakat csomagolásán.

Hogyan zárjuk le a bringát?

Lezáráskor nem érdemes szétszerelni a kerékpárt. A hosszú hajlékony sodronyzárral az összes leszedhető alkatrészt össze lehet kötni, míg az U-lakattal a hátsó kereket és a vázat lehet valami erős tárgyhoz rögzíteni. (A tárgy legyen legalább olyan erős, mint a zár, különben azt fogják elvágni!) Ha nem elég hosszú a zár, hogy az első kereket és a nyerget összekössük, akkor csavaros rögzítést alkalmazzunk a nyeregvázcső-bilincsen. A legjobb U-lakat a lehető legkisebb típus. Biztonságosabb, mint akármelyik nagyobb típus, mivel a feszítőszerszám nehezen fér el a belsejében, ha pedig csavarni akarják, akkor sokkal kisebb erőkart biztosít a tolvajnak.

Az emberek azért veszik meg a nagyobb U-lakatokat, mert nem tudják, hogyan kell használni a kisebbeket. Leggyakrabban a nyeregváz-csövet, a hátsó kereket és egy erős vastárgyat próbálnak összekötni vele. Ezt a kis U-lakattal nem lehet megtenni, de nem is kell. A lakatot csak az abroncson kell átdugni a hátsó háromszög belsejében, mivel a kereket nem lehet kihúzni onnan. Vannak, akik ezt azért nem merik megtenni, mert félnek, hogy a tolvajok elvágják az abroncsot és a külső gumit, és már viszik is a gépet. Ez még egy tolvajnak sem sikerült! Először is sokkal nehezebb elfűrészelni az abroncsot, mint bármelyik vázcsövet. A küllők olyan erősen feszítik össze a pántot, hogy a fűrészt meg se lehet mozdítani az első néhány milliméter után. Az U-lakatokhoz használhatunk külön sodronykábelt, mely lényegesen megkönnyíti az egyes alkatrészek lezárását is. Az U-lakat biztonság/súly arányban a legjobb választás, méretválasztékuk széles, kiegészítő kábellel együtt teljes védelmet kínálnak.

Hol zárjuk le a kerékpárt?

A „miként” mellett a másik nagy kérdés a „hol”. A hely legyen forgalmas, frekventált, sok ember járjon arrafelé, így ne lehessen nyugodtan „dolgozni” a záron. Bevásárlóközpontok, irodaházak bejárata pont ilyen. A rögzített tárgy legyen minél magasabban, például az U-lakattal egy lámpaoszlopra is felakaszthatjuk a kerékpárt. Magasan nehezebb vágni, fűrészelni, zárat piszkálni, és ugyebár feltűnőbb is. Ha alacsonyabb a tárgy, ügyeljünk, hogy ne legyen „nyitott”. Ne sajnáljuk az időt és energiát az ideális hely kiválasztására: ha okosan cselekszünk, még egy szerényebb minőségű zár is elrettentheti a tolvajt.

Magyarországon a német Abus és az amerikai Kryptonite termékei jelentik a csúcsszínvonalat, míg a Citadel legfejlettebb modelljei kínálnak alternatívát. Egy zárért – legyen az sodronyos vagy U-lakat jellegű – legalább 8.000 forintot kell kiadni, a fokozottan veszélyes helyeken lezárt, értékes kerékpárok esetében a belépő szint 12.000 Ft. Húszezer forint felett kaphatók olyan zárak, melyek láttán a tolvajok minden bizonnyal odébbállnak.

7 Hasznos tipp:

1. Ne hagyd őrizetlenül kerékpárodat egy pillanatra sem, ez a legjobb zár!
2. Ha ott kell hagynod valahol, mindig zárd le, bármilyen rövid is az idő!
3. Minőségi zárat egyszer kell venni, vagy kétszer kerékpárt!
4. A silány minőségű zárak a legdrágábbak, 2.000 Ft alatt csak bazár van!
5. A kerékpárzár minősége álljon arányban a kerékpár árával!
6. Amihez zárod, legyen legalább olyan erős, mint a lakat!
7. Írd fel a vázszámodat vásárláskor, és regisztrálj a gyártónál, lopás esetén erre lesz szükség először!

7.2.6. PG 19. Reggeli rohanás (baleset-megelőzés)

A film címe	**Reggeli rohanás**
A film jelzése	**PG 19. Reggeli rohanás**
A film helye	**PG DVD 2. lemez**
A film időtartama	4 perc 25 másodperc
A film rövid tartalma	A film egy apa és kislánya reggeli rohanásáról szól. A kislány ellenáll, és nem hajlandó bekötni a biztonsági övet. Az apja ráhagyja. Majd a megengedett sebességet túllépve, vezetés közben telefonálva hajt. Vezetés közben a telefonjára pillant, és későn észleli az előtte, a külső sávban parkoló kocsit, és nekihajt. A film végén Joób Márton olimpiai bajnok kenus mutatja meg, ő hogyan vigyáz gyermekére, családjára.
Célcsoport	Szülők és gyerekek
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, szabálykövetés konstruktív kommunikáció helyzetfelismerés, döntéshozási képesség asszertivitás, kompromisszumkészség felelősségtudat, tisztesség demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	Ebben a témában nem készült több film. Azonban közlekedéssel kapcsolatos a ***VTV 06. Kerékpáros közlekedés*** (7 perc 13 másodperc) című kisfilm (VTV DVD), amelyhez külön óravázlat készült.
Megvitatható kérdések	• **Milyen veszélyeket rejt a gépkocsival történő utazás?** • **Mit nem szabad vezetés közben csinálni, mert veszélyes?** • **Miért veszélyes vezetés közben telefonálni?** • **Miért veszélyes vezetés közben dohányozni?** • **Miért fontos a biztonsági öv használata?** • **Hol és mikor kell használni a biztonsági övet az autóban?** • **Hogyan vigyázzunk gyermekünkre az autóban?** • **Mire tanítsuk gyermekünket a közlekedéssel kapcsolatban?** • **Mire való a biztonsági gyermekülés?** • **Mikortól használható a gyermekülés helyett ülésemelő?** • **Miért veszélyes a gyorshajtás?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 40 perc	
Témavázlat 1. Bevezetés 2. Kinek mi jut eszébe arról a szóról, hogy biztonság? 3. Milyen veszélyeket rejt a gépkocsival történő utazás? – beszélgetés a megvitatandó kérdésekről 4. A kisfilm megtekintése, és beszélgetés a látottakról 5. Mire tanítsuk meg gyermekünket a közlekedéssel kapcsolatban? **6.** Összefoglalás	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 1. lemez** Kapcsolódó filmek használata esetén: • **VTV DVD**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy rámutassunk, milyen felelősségteljes dolog szülőnek lenni, és milyen következményei lehetnek annak, ha engedünk gyermekünk hisztijének, és nem használjuk az előírt	• **biztonság** • **közlekedési szabályok** • **KRESZ** • **biztonsági öv**

gyermekbiztonsági rendszereket. A biztonsági öv nem dísznek van, és használata életet menthet. Ne engedjünk semmilyen divatnak, mert nem menő nem használni. Egyszer élünk. Minden szülő felelősséggel tartozik a gyermekéért, amihez hozzá tartozik az is, hogy jelenlétükben betartjuk a közlekedési szabályokat, és hogy mindent megteszünk a biztonságukért.		• **biztonsági gyermekülés** • **ülésemelő** • **gyorshajtás** • **felelősség**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, a téma felvezetése	**3 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás** Az óra legyen interaktív. Vonjuk be a nézőket a témába, mert sokkal hatékonyabb a tanulás, ha a résztvevők bevonódnak az előadásba. Mindenki utazik autóval. Akkor is fontos elsajátítani a gyermekekért érzett felelősséget, ha nincs gyermekünk. Fontos a tudatosság a biztonságunk megteremtése és megőrzése érdekében.
2. Kinek mi jut eszébe arról a szóról, hogy biztonság? Ez a játék nagyon egyszerű, mégis segít a koncentrálásban és a ráhangolódásban. Érdemes elkezdeni a terem egyik végéből.	**5 perc**	**Érzékenyítés** Ha valakinek nem jut eszébe semmi, akkor mondhatja, hogy passz, és akkor menjünk tovább. Arra azért kérjük meg a résztvevőket, hogy ha elhangzott az általa kiválasztott szó, akkor az ismétlődés elkerülése végett válasszon másikat. A játékban pont az a szép, hogy van, akinek közlekedéssel kapcsolatos dolog jut eszébe, van, akinek a család, a barátság… Ez pedig megmutatja, hogy mennyire fontos, és menyire széles körben szövi át mindennapi életünket a biztonság.
3. Milyen veszélyeket rejt a gépkocsival történő utazás? – beszélgetés a megvitatandó kérdésekről	**15 perc**	**Kérdések megbeszélése** A megvitatható kérdések támpontot adnak ahhoz, hogy mely kérdések tisztázását javasoljuk az óra/előadás során. Válasszuk ki az óra/előadás céljának megfelelőeket, és ezeket tárgyaljuk meg itt.
4. A kisfilm megtekintése, és beszélgetés a látottakról	**15 perc**	A gyermekek biztonsága, megóvása a veszélyhelyzetektől minden felnőtt fontos feladata.
5. Mire tanítsuk meg gyermekünket a közlekedéssel kapcsolatban? Fontos a tudatos nevelés. Ha gyermek van a közelben, akkor különösen ügyeljünk rá, hogy legyünk szabálykövetők.	**5 perc**	Javasoljuk, hogy ebben a blokkban külön hangsúlyozzuk, hogy a gyermekek a felnőttektől tanulnak. Ha azt látják kis gyermekkoruktól fogva, hogy a szüleik bekapcsolják a biztonsági övet, mikor autóba szállnak, és ezt megkövetelik tőlük is, akkor ezt szokták meg.
5. Összefoglalás	**2 perc**	Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a célközönséggel.

HÁTTÉRANYAG

Biztonsági öv

" KRESZ 48. § (5) Olyan gépkocsival, amelynek meghatározott üléseit biztonsági övvel kell felszerelni, továbbá olyan gépkocsival, amelynek hátsó üléseit biztonsági övvel szerelték fel, csak abban az esetben szabad közlekedni, ha a biztonsági övvel felszerelt ülésen utazó személy becsatolt biztonsági övvel van rögzítve. "

A létező legtökéletesebb technikával, biztonsági berendezésekkel felszerelt jármű vezetése során is bekövetkezhet a baleset. Ekkor kerülnek előtérbe a passzív, másodlagos műszaki biztonsági tényezők. Szerepük a bekövetkezett baleseti sérülések következményeinek csökkentésében jelentős. Így baleset esetén növelik a vezető és az utasok túlélési esélyeit, esetleg megóvják őket a sérülésektől is.

A járműben utazók testének megfékezésére, ütközés elleni védelmére több, mint 90 éve létezik egy francia találmány, a **biztonsági öv.**

1976. óta a gépjárművek első ülésein, 1994-től pedig lakott területen kívül a hátsó üléseken is kötelező a biztonsági öv használata.

Két irányban fejti ki hatását: ütközéskor megóvja a vezetőt és az utasokat a "kirepüléstől", minimálisra csökkenti a gépkocsi belső tartozékai (kormány, visszapillantó tükör) okozta sérülések lehetőségét. Az öv viszont csak akkor nyújt optimális védőhatást, ha a hevederek hosszúsága az övet használó személy testméreteihez igazodik.

Sokak szerint jól kitámasztott kézzel és lábbal is fékezhető az ütközés pillanatában a tehetetlen test, mint ahogy azt a biztonsági öv teszi. Ez az állítás nem fogadható el, mert 50 km/óra sebességgel történő ütközésnél a testsúly 25-40-szeresét kellene megtartani a végtagoknak, ami nem biztonságos az ember anatómiai felépítését tekintve.

A személygépkocsik hátsó ülésein utazó utasai hasonló mechanikai terheléseknek és baleseti kockázatoknak vannak kitéve, mint az első ülésen ülők. A hátsó utast ugyan látszólag jobban védi az előtte lévő párnázott üléstámla, mint a vezetőt, aki az ütközéskor közvetlen környezetével: a szélvédővel, a kormánnyal, a műszerfallal érintkezik. Ez a biztonságérzet csalóka: a lassításból származó erők olyan hatalmasak, hogy a hátsó utasok gyakran átesnek az első támla felett. Különösen veszélyeztetettek a hátsó ülésen utazó kismamák. Ajánlatos számukra a szaküzletekben már kapható speciális biztonsági öv alkalmazása.

Fejtámasz

A kocsiban ülők optimális belső védelmét a biztonsági öv és a fejtámasz együttes használata jelenti. A **fejtámasz** funkciója, hogy ráfutásos ütközéskor meggátolja a fej túlzott hátralendülését az ülés felett, illetve: frontális ütközés esetén korlátozza a biztonsági öv "csúzli" hatásából eredő, ugyanilyen mozgást. Szükséges hangsúlyozni, hogy csupán a helyesen beállított fejtámasz töltheti be funkcióját. Magassága akkor megfelelő, ha felső pereme legalább a szem vonaláig ér.

Gyermekülés

"KRESZ 48. §. (5). ... Becsatolt biztonsági övvel rögzítettnek minősül a biztonsági gyermekülésben rögzített gyermek is.

(6) A személygépkocsi első ülésén 150 cm-nél alacsonyabb gyermek csak akkor szállítható, ha az üléshez légzsákot nem szereltek fel és a gyermeket biztonsági gyermekülésben helyezték el."

A biztonsági övet átlag testmagasságú emberekre méretezték. Így a gyermekek és a csecsemők számára nem nyújt kellő védelmet, mert a lábuk nem ér le, a kezükkel nem tudnak kapaszkodni. A gyermekeket csak az erre a célra gondosan kialakított, elsősorban a hátsó ülésen elhelyezett **biztonsági gyermekülés**ben való elhelyezés óvhatja meg. Használatával megnövekszik az autóban utazó gyermek biztonsága.

Szerencsére már hazánkban is többféle biztonsági gyermekülés kapható. Biztonsági szempontból célszerű az európai jóváhagyás jelével (narancssárga címke) ellátott ülést vásárolni.

A hazai minőségi vizsgálatokon megfelelt ülések ideiglenes "H" jelzést kapnak, és Magyarországon csak ezzel a jelzéssel hozhatók forgalomba.

Csecsemők részére is vásárolhatóak biztonsági ülések, úgynevezett bébikagylók, melyek az első és hátsó ülésre egyaránt beszerelhetők (de csak a menetiránnyal ellentétesen), az első ülésre csak akkor, ha nincs légzsák beszerelve.

A gépjárműben történő utazás biztonságát csak a szabványos biztonsági gyermeküléssel adhatjuk meg gyermekünknek, melyet súlya és testmagassága figyelembevételével kell kiválasztani. Olyan gyermekeknek, akiknek a testmagassága kevés a felnőtt 3 pontos övhöz, ám a gyermekülést már kinőtték, a stabilan rögzített, erre a célra készült **ülésmagasító**kat célszerű használni. Ez lehetővé teszi, hogy a hátsó ülésekhez beszerelt biztonsági öveket 12 évesnél fiatalabb gyermekek is használhassák.

Azokban a szaküzletekben érdemes vásárolni, ahol a szakképzett eladók segítenek kiválasztani a megfelelő típusú és méretű biztonsági gyermekülést, és az autóba történő rögzítést is bemutatják, illetve a beszereléshez is segítséget nyújtanak.

Bukósisak

"KRESZ 48. § (7) Motorkerékpárral és segédmotoros kerékpárral csak abban az esetben szabad közlekedni, ha a vezető és az utas becsatolt motorkerékpár bukósisakot visel.

(8) Lakott területen kívül 1986. évi január l. napjától segédmotoros kerékpárral csak abban az eseten szabad közlekedni, ha a vezető becsatolt bukósisakot visel."

A bukósisak kiválasztásánál és megvásárlásánál a biztonság legyen a fő szempont. A sisak életet menthet. Az olcsó, de kellő biztonságot nem nyújtó sisakkal életünket kockáztathatjuk. Ezért csak szaküzletekben célszerű vásárolni, ahol a minőséget garantálják.

7.2.7. VTV 06. A kerékpáros közlekedés szabályai

A film címe	**A kerékpáros közlekedés szabályai**
A film jelzése	**VTV 06. Kerékpáros közlekedés**
A film helye	**VTV DVD**
A film időtartama	7 perc 13 másodperc
A film rövid tartalma	A narrátoros ismeretterjesztő film átfogó képet ad arról, milyen kötelező felszerelések szükségesek egy kerékpárra, és melyek azok a közlekedési szabályok, amelyek elengedhetetlenek a balesetmentes közlekedéshez.
Célcsoport	Mindenki, aki kerékpározik, de főleg iskoláskorúak
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság felelősségtudat, tisztesség, szabálykövetés környezettudatosság
A témához kapcsolódó további filmek	A kerékpározáshoz kapcsolódik a ***PG 16. Kerékpárlopás*** (6 perc 11 másodperc) című kisfilm, amely arra hívja fel a figyelmet, hogyan óvjuk meg kerékpárunkat attól, hogy ellopják.
Megvitatható kérdések	• **Melyek egy kerékpár kötelező tartozékai?** • **Mit jelent a látni és látszódni elv?** • **Mikor és hol kell használni a láthatósági mellényt?** • **Mit jelent a jobbkéz-szabály?** • **Hány éves kortól lehet főútvonalon kerékpározni?** • **Milyen veszélyek leselkednek a kerékpárosokra?** • **Szabad járdán kerékpározni?** • **Szabad biciklin személyt szállítani?** • **Milyen az elsőbbségadás kötelező tábla, és mit kell tenni, ha látjuk?** • **Milyen a STOP tábla, és mit kell tenni, ha látjuk?** • **Szabad egyirányú utcában a forgalommal szemben kerékpározni?** • **Milyen tábla esetén szabad egyirányú utcában forgalommal szemben kerékpározni?** • **Hol nem szabad kerékpározni?** • **Szabad kerékpárral zebrán áthajtani úgy, hogy nem szállunk le róla?** • **Milyen kerékpárzárak biztonságosak?** • **Hol és hogyan kell lezárni a kerékpárunkat úgy, hogy megnehezítsük az eltulajdonítását?** • **Biztonságosak a társas házak kerékpártárolói?** • **Milyen lakattal érdemes lezárni a tárolót?** • **Hogyan érdemes elhelyezni kerékpárunkat a társasház tárolójában?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. A téma felvezetése 2. Közlekedési táblák, szabályok 3. Kerékpáros közlekedés 4. Hogyan vigyázzunk a kerékpárunkra 5. Összefoglalás, zárás	**Az óra eszközigénye** • **VTV DVD** Kapcsolódó filmek használata esetén: • **PG DVD 1. lemez**

AZ ÓRA CÉLJA		KULCSFOGALMAK
Az óra célja, hogy a hallgatókkal megismertessük a balesetmentes kerékpározáshoz szükséges ismereteket. A kapcsolódó film vetítésének célja pedig, hogy felhívjuk a figyelmet arra, hogyan védhetjük meg a kerékpárunkat a tolvajoktól. **Javaslatok:** Felelősek vagyunk mások épségéért, biztonságáért is! Veszélyhelyzetben pedig nem csukhatjuk be a szemünket, hanem mérlegelve a szituációt segítenünk kell. De óvatosan kell eljárni, nem feltétlenül kell kockáztatnunk a saját biztonságunkat.		• **a kerékpár kötelező tartozékai** • **láthatósági mellény** • **kerékpáros sisak** • **látni és látszódni** • **KRESZ** • **jobbkéz-szabály** • **elsőbbségadás kötelező tábla** • **STOP tábla** • **egyirányú utca** • **kerékpárzár** • **szabálysértés** • **közlekedési baleset**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. A téma felvezetése	**2 perc**	
2. Közlekedési táblák, szabályok Kérdezzük meg a hallgatóságot, hogy milyen közlekedési szabályokat ismernek, mire kell vigyázni közlekedéskor.	**10 perc**	**Kérdések megbeszélése** A megvitatható kérdések támpontot adnak ahhoz, hogy mely kérdések tisztázását javasoljuk az óra/előadás során.
3. Kerékpáros közlekedés Nézzük meg a **Kerékpáros közlekedés** című kisfilmet. A kisfilm megtekintése után beszéljünk róla, hogy mire kell odafigyelni, ha kerékpárral közlekedünk.	**20 perc**	A kisfilm szövege és további segédanyag található a Háttéranyag részben.
4. Hogyan vigyázzunk a kerékpárunkra Nézzük meg a ***PG 16. Kerékpárlopás*** című kisfilmet.	**10 perc**	A kisfilm megnézése előtt adjuk feladatul, hogy gyűjtsék össze, mire kell figyelnünk, ha kerékpárunkat valahol letámasztjuk, ott hagyjuk.
5. Összefoglalás	**3 perc**	Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a célközönséggel.

HÁTTÉRANYAG

Mindannyian tudjuk jól, hogy mindennapos életünk szabályok hálózatából, azok megtartásából és sok esetben azok megszegéséből áll.

Vannak azonban olyanok, melyeknek be nem tartása nagyon súlyos következményekkel járhat. Ezek közé tartoznak a **közlekedési szabályok**, amelyek követése minden állampolgár kötelessége, mégis sokan felelőtlenül – nem látva előre a következményeket – okoznak közlekedési járműveikkel súlyos, halálos kimenetelű baleseteket.

A gyermekek közül – különösen a nyári szünetben – sokan szenvednek gyalogos és kerékpáros sérüléseket, mert sokszor körültekintés nélkül lépnek le a járdáról az úttestre, áthaladnak a tilos jelzéseken, kerékpárjukkal körültekintés nélkül hajtanak ki a mellékútról, ill. szaladnak át az úttesten az elgurult labdájuk után.

A gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogyan kell viselkedniük a közterületen, amikor éppen játszanak a parkban, játszótéren, és a helyes közlekedési viselkedési formákat is, akár a gépjárműben ülve, utazáskor is.

Nagyon fontos ezért, hogy kisiskolás korban megtanítsuk a gyermekeket helyesen közlekedni úgy, hogy időben felismerjék az esetleges szabályszegés veszélyeit, annak kockázatát és még időben átgondolva a következményeket, helyesen tudjanak dönteni.

A gyermekeknél a közlekedési ismeretek alapos megtanulásának különös jelentősége van, hiszen nap mint nap kerülhetnek veszélybe gyalogosan és kerékpáron. Fordítsunk ezért kellő időt a felnövekvő nemzedék helyes közlekedési ismereteinek gyarapítására, hogy a későbbiekben felnőttként is követői legyenek e szabályoknak.

A helyes magatartási minta kialakítása a szabályok ismertetésével, szituációs játékok alkalmazásával és vizuális ismeretekkel (közlekedési film vetítése) történjen. Ha szükségesnek látjuk, pl. nagyon keveset tudnak a diákok ezekről a szabályokról, akkor külön gyakorló órát is tarthatunk ebből a témakörből.

Ha megoldható, jó idő esetén a szabadban is megtarthatjuk az órát, hogy gyakorlati bemutatót is tarthassunk a diákoknak. Pl.: hozzák el a diákok a kerékpárjukat, illetve közlekedjünk gyalogosan a járdán, az utcán és a zebrán stb.

Az otthon tartózkodás témakörnél megismerkedtek az ismerős-idegen fogalommal, a döntések kockázatával. El kell mondani a gyerekeknek, hogy nem csak a közlekedés során érhet bennünket baleset. Ez megtörténhet a közterületen, a játszótéren (réten, erdőszélen) is, sőt még otthon is, ha nem vigyázunk magunkra. Még akkor sem vagyunk teljes biztonságban, ha mi betartjuk a szabályokat, mert sajnos vannak olyan emberek (gondatlanok, hanyagok, vagy betegek, bűnelkövetők és unatkozó nagy gyerekek), akiktől jobb, ha távol tartjuk magunkat.

Beszéljünk bátran a diákoknak azokról az emberekről, akik a közterületeken rossz szándékkal közeledhetnek feléjük. Hivatkozni kell arra, hogy ők már 9-10 évesek, ezért sokan egyedül járnak az iskolába, a könyvtárba, a boltba, utaznak a tömegközlekedési eszközökön, ezért gyakran kerülhetnek kellemetlen helyzetbe.

Kerékpáros közlekedés egyirányú utcában

Az egyirányú utcákban gyakran találkozhatunk forgalommal szemben, ***szabálytalanul*** közlekedő kerékpárosokkal.

A KRESZ 17. § (3) bekezdése szerint: „Ha az „Egyirányú forgalmú út” jelzőtáblák alatt elhelyezett kiegészítő táblán (…) kerékpárt mutató ábra jelenik meg, az úttesten kijelölt kerékpársávon a kerékpáros (…) – a jelzőtáblán megjelölt iránnyal szemben is – közlekedhet”.

Az egyirányú forgalmú út két végén a képeken látható jelzésekkel találkozhatunk. E táblák alatt megfigyelhető a kerékpárosokra vonatkozó kiegészítő jelzés. Ilyen esetekben az úttest mindkét oldalára felfestett sárga színű kerékpársávon haladhatnak.

Egyirányú utcába a forgalommal szemben csak az alábbi képen látható kiegészítéssel ellátott behajtani tilos tábla esetén közlekedhetnek kerékpárosok, akkor is csak a számukra felfestett kerékpársávon.

E két eseten kívül egyirányú forgalmú úton kerékpárral, és más járművel menetiránnyal szemben közlekedni szigorúan tilos! Ellenkező esetben a közlekedő szabálysértést követ el.

Kerékpáros közlekedés – a kisfilm szövege

A biciklizés kellemes, egészséges és környezetbarát időtöltés. Ahhoz azonban, hogy mindig kellemes maradjon, be kell tartanunk néhány alapvető szabályt, amely segít balesetmentessé tenni a kerékpározást. A közúton való közlekedés szabályait a KRESZ írja elő, és e szabályokat ismernie kell mindazoknak, akik részt vesznek a közlekedésben.

A kerékpározáshoz nem előírás ugyan az elméleti és gyakorlati ismeretek megszerzése, vagy vizsga letétele, de ez nem jelenti azt, hogy a KRESZ szabályok ismerete nélkül biciklizzünk, hiszen az életünkről van szó. A biztonságos kerékpározáshoz mindenkinek tisztában kell lennie a kerékpáros közlekedés alapvető szabályaival: hogy hol és hogyan közlekedhetünk kerékpárral, és milyen elsőbbségi szabályok vonatkoznak a biciklisekre.

Felszerelés

A biztonságos kerékpározás feltétele a biztonságosan felszerelt bicikli. A biciklin lennie kell

- két, egymástól függetlenül működő (első és hátsó) féknek;
- csengőnek vagy dudának;
- elöl folyamatos fényű fehér első lámpának,
- hátul pedig piros fényű hátsó lámpának;
- a küllőkön, a pedálokon legyen fényvisszaverő prizma;
- rajtunk pedig legyen fényvisszaverő ruházat. (A láthatósági mellény viselete lakott területen kívül éjszaka és rossz látási viszonyok között kötelező! Ezen kívül tehetünk fényvisszaverő csíkokat a csuklónkra és a bokánkra is).
- Viseljünk kerékpáros sisakot, hogy egy esetleges eséskor megvédhesse a fejünket attól, hogy beüssük!

Hol kerékpározhatunk?

Ha az adott útszakaszon rendelkezésre áll kerékpárút vagy kerékpársáv, CSAK azon szabad kerékpározni (ilyenkor a biciklizés a járdán és az úttesten is tilos). Ha nincs kerékpárút, a járdán maximum 10 km/óra

sebességgel szabad haladni. Ha nincs kerékpárút, az úttest jobb oldalán is hajthatunk, de 12 év alatti gyermek főútvonalon nem biciklizhet.

Tilos kerékpározni

- autópályán és autóúton (táblákat megmutatni hosszan, hogy megjegyezhetők legyenek!),
- valamint ott, ahol a kerékpározást tábla tiltja.
- Buszsávban is általában tilos a kerékpározás, az ez alóli ritka kivételeket megengedő tábla jelzi.
- Tilos kerékpározni a "Kerékpárral behajtani tilos",
- "Behajtani tilos",
- "Mindkét irányból behajtani tilos" táblákkal jelzett utakon.

Vannak olyan egyirányú utcák, ahol szabad a kerékpárosoknak a forgalommal szemben haladniuk. Ezt azonban mindig tábla jelzi!

Ezeknek a tábláknak az ismerete nélkül kerékpározni balesetveszélyes! Ne feledjük, hogy a tiltások a kerékpárosok biztonságát szolgálják.

Elsőbbség

Elengedhetetlenül fontos táblák még az "Elsőbbségadás kötelező" és a "Stop" tábla, amelyek jelentését, valamint a jobbkéz-szabályt minden kerékpározónak ismernie kell! Ha az elsőbbségadás kötelező tábla áll az utca végén, akkor a keresztutcán közlekedőknek elsőbbségük van. Ha bármilyen jármű jön, el kell engednünk, és csak utána keresztezhetjük ezt az utcát, vagy kanyarodhatunk rá erre az útra.

A STOP táblával ellátott útkereszteződésnél mindig meg kell állnunk, a kerékpárról le kell szállnunk, és úgy kell meggyőződnünk róla, hogy a keresztutcán jön-e autó vagy motor, és ha igen, el kell engednünk.

A járdán való közlekedésnél a gyalogosok épségére is kell figyelni; annál is inkább, mert ők nincsenek felkészülve a biciklisekre. Gondoljunk arra, hogy sokkal gyorsabbak vagyunk a gyalogosoknál, és így számukra hirtelen bukkanunk fel. Az ezzel okozott ijedelem sokszor arra készteti a gyalogost, hogy elugorjon a biciklis elől tovább fokozva ezzel a balesetveszélyt.

Fontos, hogy a gyalogosnak mindig elsőbbsége van a zebrán, továbbá ha egyenesen halad át az úttesten, akkor elsőbbsége van a kanyarodó biciklistával szemben is. Fokozottan figyeljünk erre, hiszen itt is érvényesek a korábban elmondottak: a gyalogosok nincsenek felkészülve a kerékpáros érkezésére! Veszélyhelyzet elhárítására használjuk a kerékpárcsengőt.

Amikor a bicikliút úttestet keresztez, a kerékpárosnak – ha tábla nem jelzi az ellenkezőjét – elsőbbsége van a kanyarodó autóval szemben. Azonban ennek ellenére is figyelni kell, mert előfordul, hogy a kanyarodni készülő autó átengedi a várakozó gyalogosokat, és a lendülettel érkező biciklistát nem veszi észre idejében. Mindig győződjünk meg róla, hogy a többi közlekedő megadja-e az elsőbbséget! Érdemes ilyenkor az utunkat keresztező autós, motoros és gyalogos szemét figyelni, hogy ránk néz-e, észlelte-e a közeledésünket, és meg fog-e állni, átenged-e, vagy fékezés nélkül továbbhajt. Hiába van elsőbbségünk, ettől még vigyáznunk kell a testi épségünkre, hiszen az elsőbbségünk megléte nem garantálja az életünket.

Ha zebrán kívánunk kerékpárral átkelni, akkor a KRESZ szerint mindig meg kell állnunk, és le kell szállnunk a bicikliről. Az autósok itt csak lassan érkező gyalogosokra számítanak, hirtelen, a semmiből előbukkanó biciklisekre nem, és így nem tudnak már megállni. Sajnos ezt a hibát nagyon sok biciklis elköveti, pedig fokozottan balesetveszélyes!

Irányjelzés

A kanyarodási szándékunkat mindig kézzel jelezzük a többi közlekedő számára! A kezünket abba az irányba tartsuk fel, amerre kanyarodni szeretnénk.

Ha nagy ívben, balra szeretnénk fordulni, akkor először nézzünk hátra, és győződjünk meg arról, hogy mögöttünk senki sem jön. Így a felező vonalhoz történő behúzódásunkkal senkit nem kényszerítünk fékezésre vagy lassításra. Ezután tegyük ki a kezünket balra, és húzódjunk be a felezővonalhoz. Ha szemben sem akadályozunk senkit a kanyarodásunkkal, akkor befordulhatunk, és biztonságosan folytathatjuk az utunkat.

Az úttesten közlekedő kerékpáros lakott területen kívül, csak úgy kanyarodhat nagy ívben balra, ha leszáll és áttolja az úttesten a kerékpárját.

Látni és látszani

Az egyik legfontosabb szabály, hogy mindig legyünk láthatóak! Mikor biciklizni indulunk, viseljünk világos színű, sötétedéskor is jól látható ruhát! Szürkülettől mindig világítsunk, még járdán és a bicikliúton is! Itt, bár autó nem jöhet, egy másik biciklista vagy gyalogos bármikor érkezhet, és ha nem lát bennünket, nehezen lesz elkerülhető az ütközés! A többi közlekedőnek segít a baleset-megelőzésben, ha mindig láthatóak vagyunk. Mindenképpen használjuk az első világítást is, hiszen a kerékpár sebessége mellett már nem elég biztonságos az a távolság, amit a sötétben belátunk.

További tippek és tanácsok

- Igyekezzünk megelőzni az eséseket: tartsunk távolságot az útpadkától! Minél nagyobb szögben (lehetőleg merőlegesen) hajtsunk fel a szegélyekre, és ugyanígy keresztezzük a síneket! Ne fékezzünk hirtelen az első fékkel, vagy ha ez elkerülhetetlen, karral kitámasztva, testünket minél hátrébb tolva tartsuk meg magunkat (ugyanis a hirtelen fékezés hatására az ember előrerepülhet)!
- Ne guruljunk az autók mellé jobbról, hanem inkább engedjük el őket! Veszélyes lehet, amikor egyenesen haladunk, de az adott sávból jobbra is lehet kanyarodni.
- Tilos a kerékpár csomagtartóján személyt szállítani!
- Ha többen kelünk útra, mindig egy sorban, egymás mögött haladjunk, jobbra tartva, szorosan az úttest szélén. Kerékpárúton egymás mellett is haladhatunk, ha ez a többi kerékpáros és gyalogos közlekedését nem akadályozza.
- Soha ne közlekedjünk elengedett kormánnyal, és ne használjuk a kerékpárt kutyafuttatásra! És soha ne kapaszkodjunk más járműbe!
- Ha mindezeket a szabályokat ismerjük és betartjuk, akkor semmi nem okozhat problémát, mert biciklizni jó! Vigyázzunk magunkra és másokra!

7.3. Vásárlás, ügyintézés közben

7.3.1. PG 9. Alkalmi lopás bevásárlóközpontban

A film címe	**Alkalmi lopás bevásárlóközpontban**
A film jelzése	**PG 09.**
A film helye	**PG DVD 1. lemez**
A film időtartama	3 perc 20 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy fiatal anyuka érkezik kislányával a hipermarket parkolójába. A táskáját a kocsi első ülésén felejti. A kabátja zsebébe teszi a pénztárcáját, a kabátját pedig a bevásárlókocsira teríti. A kislány elszalad az áruházban, és mikor utána megy, egy tolvaj ellopja a tárcáját. Egy kétgyermekes család vásárol. Miközben az olajsütőket nézik, a bevásárlókocsiba tett táskát ellopja egy arra járó tolvaj.
Célcsoport	mindenki
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség szabálykövetés emberi és állampolgári jogok tisztelete konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 18. Trükkös lopás*** – PG DVD 2. lemez (6 perc 20 másodperc) ***PG 20. Autóban hagyott értékek*** – PG DVD 2. lemez (5 perc 58 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Miért nem szabad értéket hagyni egy kocsiban?** • **Mit kell tenni, ha nem akarunk bevinni máshol vásárolt árut a hipermarketbe? Hová tegyük?** • **Mit csináljunk a kabátunkkal a bevásárlóközpontban?** • **Hová tegyük a táskánkat?** • **Hová ne tegyük semmiképpen se a kabátunkat, se a táskánkat?** • **Mire kell ügyelni egy áruházban?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a mindenki figyelmét felhívjuk rá, hogyan kell úgy bevásárolni, hogy közben nem adunk esélyt a tolvajoknak.	• **figyelmetlenség** • **óvatlanság** • **trükkök**

HÁTTÉRANYAG

Áruházban

Fogyasztói társadalomban élünk, így a hétköznapi kisebb vásárlásoktól, a hétvégi vagy ünnepi nagybevásárláson át a tartós fogyasztási (műszaki) cikkek beszerzéséig rendszeresen vásárolunk. A vásárlás a napi rutintevékenységek közé tartozik. Ennek eredménye, hogy vásárlás során könnyelművé válhatunk, és hajlamosak vagyunk megfeledkezni arról, hogy adott esetben több tízezer forint is lehet nálunk. Éppen ezért a bevásárlóközpontok, áruházak és piacok kedvelt célpontjai a bűnözőknek. A vásárlás során azonban nemcsak a bűnözők okozhatnak kellemetlenséget és keseríthetik meg az

életünket, hanem vásárolhatunk a pénzünkért rossz minőségű, selejtes vagy hamis terméket, a kereskedők pedig becsaphatnak bennünket hamis méréssel, számolással.

Míg a bűnözőkkel szemben hatásos az odafigyelés és a kellő óvatosság, addig a kereskedők ügyeskedésével szemben már hazánkban is létezik a fogyasztóvédelem modern intézményrendszere, amely adott esetben hathatós segítséget nyújthat számunkra. Ehhez azonban lényeges, hogy ismerjük a jogainkat és lehetőségeinket.

Amikor a nagyobb (hétvégi, ünnepi) bevásárlásokat bonyolítjuk, leggyakrabban a bevásárlóközpontokat és a piacokat keressük fel – aki teheti, gépkocsival. A széles áruválaszték és a kedvező ár miatt sokszor a lakóhelyünktől messzebb lévő üzleteket keressük fel. Ezek az üzletek és üzletközpontok ingyenes vagy fizetős szabadtéri parkolókat, parkolóházakat vagy mélygarázsokat biztosítanak vásárlóik számára. Már a megérkezéskor megfelelő körültekintéssel kell eljárni, hogy a későbbi bosszúságokat elkerüljük.

Jó tanácsok

- A parkolóhely kiválasztásánál az elsődleges szempont ne a bejárat közelsége, hanem a parkolóhely és az odavezető út megvilágítása legyen.
- Fontos, hogy semmit ne hagyjunk a gépkocsi utasterében, és megállást követően ne rakjunk semmit (pl. máshol vásárolt árut, táskát stb.) a csomagtartóba. Ezt a tolvajok kifigyelhetik, és a gépkocsit így célponttá tehetjük.
- Vásárláshoz csak azt vigyünk magunkkal, amire feltétlenül szükségünk van. A felesleges csomagok csak zavarnak a vásárlásban.
- A gépkocsiból történő kiszálláskor jegyezzük meg a parkolóhelyet, ahová álltunk (ezt az üzemeltetők számokkal vagy különböző szimbólumokkal jelölik), hogy távozáskor könnyen megtaláljuk a kocsinkat.
- Ha a parkoló fizetős, vigyük magunkkal a parkolójegyet is. Ezzel megakadályozhatjuk, hogy ha a mi autónkat lopják el, kifizessék a parkolási díjat, és így könnyedén el is tudjanak hajtani vele.

A parkolóházakban, mélygarázsokban általában biztonsági kamerák üzemelnek, amelyek azonban rossz fényviszonyok esetén nem használható felvételeket rögzítenek. Hiába van azonban azonosításra alkalmas felvétel a gépkocsi-feltörőről vagy a tolvajról, ha a rendőrség nem ismeri a rajta lévő személyt. Ilyenkor a felvételek több bűncselekmény összekapcsolására (ugyanaz az ismeretlen személy látszik a felvételen), illetve az elkövető azonosítását követően csak a bűncselekmények bizonyításra alkalmas, önmagában a tolvaj kilétének megállapításához a felvétel gyakran kevésnek bizonyul.

A főleg nők ellen elkövetett rablások tipikus helyszínei a tömegközlekedési eszközök, ezek megállói, a pályaudvarok, az aluljárók, a rosszul kivilágított, elhagyatott utcák, helységek. A nők egyrészt kevésbé képesek szembeszállni a rablókkal, másrészt a bűnözők számára csábító dolgokat hordanak maguknál. A rablók által legkedveltebb tárgyak a nők által viselt ékszerek, illetve a női táska.

Gyakori bűncselekmény a zseblopás egy speciális formája, az úgynevezett kastázás. E bűncselekmény jellegzetessége, hogy a tömegközlekedési eszközön, leginkább fel-, illetőleg leszálláskor, az aluljáróban a lépcsőkön fel-, illetőleg lefelé haladva a nők vállára akasztott táskát a tettes észrevétlenül kinyitja, és abból a pénztárcát eltulajdonítja. Ezt a bűncselekményt 3-4 fős bűnözői csoportok követik el. A „nyúló” elnevezéssel illetett tettesek általában fiatalkorúak, jellemzően vékony, gyenge testalkatúak (lényeges ugyanis esetükben a gyorsaság és a rendkívül vékony, ügyes kéz). Társai a „figyelők”, akik általában nagydarab, tagbaszakadt, olykor agresszív bűnözők. A kastázásból így könnyen lehet rablás.

Ha a „nyúló” ügyetlen, és a sértett felfedezi a bűncselekményt, szemben találja magát egy vékony, fiatal személlyel, akivel szemben megpróbál fellépni, őt esetleg elfogni, visszatartani. Ilyenkor persze azonnal megjelennek a „figyelő” társak, akik már erőszakkal, élet, testi épség elleni fenyegetést alkalmazva elveszik a pénztárcát, illetve az egyéb értékeket.

Persze a nőkre nemcsak kastázók leselkednek. Szintén 3-4 fős bandák követik el az úgynevezett „leütéses” vagy útonállásszerű rablásokat. Ezek jellemző helyszínei az elhagyott, kivilágítatlan útszakaszok. Ma már nem lehet kijelenteni, hogy kizárólag az esti órákban valósítanák meg az ilyen bűncselekményeket, mivel több esetben fényes nappal is történt ilyen rablás. A módszer egyszerű: az egyik tettes megkérdezi az áldozattól, hogy mennyi az idő, vagy más mondvacsinált ürüggyel megszólítja. Ekkor a többiek hátulról és oldalról körbefogják, és felszólítják értékei, főleg ékszerei és táskája átadására.

Jó tanácsok

- Ha ilyen szituációba keveredünk, semmiképpen ne próbáljunk meg fizikai ellenállást kifejteni. Próbáljuk meg lélekjelenlétünket megőrizni, és minél jobban megfigyelni a tetteseket. Miután távoztak, azonnal értesítsük a rendőrséget, és adjunk minél pontosabb leírást róluk.
- Jól figyeljük meg, hogy merre menekülnek. Ha lehetséges, és ha nem veszélyeztetjük testi épségünket, megpróbálhatjuk nagyon messziről és feltűnés nélkül követni őket. Közben, ha lehet, folyamatosan tartsuk a kapcsolatot a rendőrség ügyeletével, így a járőröket egyenesen hozzánk irányítják, és jó az esélye a tettesek gyors elfogásának.
- Kerüljük az elhagyatott, rosszul megvilágított helyeket.
- Ne viseljünk feltűnő ruhákat, illetve ékszert látható helyen.
- Ha közeledünk a lépcsőházhoz, kertkapuhoz, készítsük elő kulcsunkat, ne ott állva keresgéljünk.
- Lehetőség szerint szereljünk fel a bejárathoz mozgásérzékelős reflektort. Ez segíti a bejutásunkat, illetve megnehezíti az elrejtőzést.
- Ha taxival megyünk haza, kérjük meg a taxist, hogy várja meg, amíg bejutunk a kapun.
- Este érdemes csoportosan közlekedni, illetve kerülni a túlzott alkoholfogyasztást, ami növeli az áldozattá válás kockázatát.

Az aluljárókban, tömegközlekedési eszközökön a nők fokozottan vigyázzanak táskáikra. A kastázók elsősorban azokra a női táskákra utaznak, amelyeket a nők a vállukra akasztanak, mert ezeket hátulról könnyen ki lehet nyitni. Ezért célszerű a táskát a veszélyeztetett helyeken a test előtt átfogva tartani.

Vásárlás előtt azt is érdemes például végiggondolni, hogy milyen ruhát vegyünk fel. Télen a meleg felsőruházat kellemetlen lehet vásárlás közben, mivel a fűtött áruházban melegünk lesz.

Jó tanácsok

- Bárhol parkolunk le gépkocsival (parkolóházban, parkolóban vagy nyílt utcán), a megállást követően semmiképpen ne tegyük a kabátokat, táskákat a csomagtartóba.
- A kabátot hagyjuk magunkon, ugyanis ha a bevásárlókocsiba tesszük, az áruk keresése közben figyelmetlenségünket kihasználva a tolvajok kivehetik belőle az értéket, vagy egyszerűen leemelik a kocsiról, és magukkal viszik.
- Soha ne tegyünk a bevásárlókocsiba táskát, pénztárcát, illetve semmit, ami a saját tulajdonunk.
- Kifizetett áruval a kosarat, bevásárlókocsit soha ne hagyjuk felügyelet nélkül, még egyetlen pillanatra sem.
- A bevásárlókocsikat általában meghatározott értékű pénzérmével lehet a tárolóból elhozni. Ennek használatával ösztönzik az áruházak a vásárlóikat arra, hogy távozás előtt visszavigyék a tárolókhoz a kocsit. A pénzérmét tartalmazó bevásárlókocsi azonban ugyancsak célpont lehet egy áruházban. Nem a bennünket ért kár nagy, ha elviszik a felügyelet nélkül hagyott kocsinkat a benne lévő 100 forintossal, hanem a bosszúságunk lehet határtalan, hogy újra hozni kell egyet, és a már belepakolt árukért ismét el kell mennünk. Mindez elkerülhető, ha pénzérme helyett az erre a célra szolgáló érmét (műanyag vagy fém) használunk. Továbbá a parkolóban várakozó koldusokat is könnyen leszerelhetjük, akik az üres kocsi visszatolására (a benne lévő 100 Ft ellenében) ajánlkoznak fel.
- Lehetőség szerint ne vigyünk magunkkal máshol vásárolt árut az üzletbe, mert az félreértésekre adhat okot. Ha mégis van nálunk ilyen, akkor azt mutassuk meg a pénztárnál, az ügyfélszolgálatnál vagy a biztonsági őrnek.

A vásárlás megkezdése előtt célszerű összeírni azokat az árucikkeket, amikre szükségünk van. Ezzel meggyorsíthatjuk a vásárlást, és elkerülhetjük, hogy felesleges dolgokat vegyünk meg.

Nagyobb ünnepek, illetve hétvége előtt megnő a forgalom a bevásárlóközpontokban. Emiatt hosszabb sorok alakulhatnak ki, a vásárlók pedig ingerültebbek. Erre idejében készüljünk fel, így kevesebb bosszúság érhet bennünket.

Akciós termékek esetén jegyezzük meg (fel is írhatjuk) a termék árát, és a pénztárnál ellenőrizzük, hogy azt ütötték-e be. Ha nem, a vevőszolgálaton kérhetjük a különbözet visszatérítését, amit az áruház nem tagadhat meg, mivel több ár esetén (alacsonyabb a polcon, magasabb a pénztárgépben) mindig az alacsonyabb árat kell alkalmazniuk.

Élelmiszerek esetében **mindig ellenőrizzük a fogyaszthatósági vagy minőség-megőrzési időt.** A különbség a kettő között, hogy a fogyaszthatósági idő azt jelenti: a lejárat után nem szabad elfogyasztani

az élelmiszert, mert romlott lehet. A minőség-megőrzési idő pedig azt: eddig az időpontig garantálja az előállító, hogy az élelmiszer minősége változatlan; ezen az időponton túl nem romlott, de már nem az igazi az íze, az állaga stb. Találkozhatunk olyan termékkel is, amelyen nincs ilyen jelölés, pl. az a kenyér, amely fél kilónál kisebb vagy egynapos, tehát csak a gyártás napján adhatják el. Ha nem vagyunk biztosak benne, hogy a lejárat előtt el tudjuk fogyasztani, ne vásároljuk meg vagy kevesebbet vegyünk belőle. A lejárt élelmiszerek allergiás reakciókat és akár súlyos ételmérgezést is okozhatnak. Különösen figyeljünk oda a közeli lejárati idő miatt árengedménnyel kínált termékre. Sajnos több esetben is elfordult, hogy a lejárt szavatosságú termékeket átcímkézték, és így kínálták eladásra. Legyünk figyelmesek, és ha gyanús a termék, ne vegyünk meg, válasszunk másikat.

Az utóbbi években több élelmiszerbotrány kapott sajtónyilvánosságot. Amikor erről hallunk, alapvetően kétféle cselekményről lehet szó. Az egyik típusba az úgynevezett illegális vágóhidak, húsfeldolgozók és zugszeszfőzdék tartoznak. Ezeken a helyeken rettenetes higiénés állapotok között dolgozzák fel a nem ellenőrzött forrásból származó, rossz minőségű vágóállatokat és tőkehúsokat, illetve jó esetben cukorcefréből, rosszabb esetben egészségre ártalmas anyagokból állítanak elő égetett szeszes italokat. Ezek a termékek néha a bevásárlóközpontokba is bekerülnek, de elsősorban magánál a zugfeldolgozónál vagy a helyi kisboltokban jutnak ilyen árukhoz az emberek. E termékeken, illetve csomagolásukon jól látható, hogy nem megfelelő minőségűek, és a vételáruk általában jóval a megszokott alatt van.

A másik csoportba tartozó ügyek lényegesen veszélyesebbek a társadalomra és az emberek egészségére. Ezeket a bűncselekményeket ugyanis a bevásárlóközpontok logisztikai hátteréül szolgáló raktárakban és fagyasztóházakban valósítják meg. Itt a lejárt szavatosságú termékek átcímkézéséről van szó. E cselekményeknél a rendőrség, a kiszabott bírságok és büntetések általában elrettentik a raktárak és fagyasztóházak üzemeltetőit az elkövetéstől. A zugvágóhidak termékeivel szemben ezek az átcímkézett termékek – főképpen, ha fagyasztott áruról van szó – semmiben sem különböznek a jó minőségű friss árutól, így a vevő részéről fokozott körültekintésre van szükség.

Ha romlandó (hús- és tejkészítményt) vagy fagyasztott élelmiszert vásárolnánk, mielőtt az ilyen terméket bevásárlókocsinkba tesszük, mindig meg kell győződni arról, hogy nem történt-e átcímkézés. Sokszor ugyanis a bűnözők nem fáradnak a régi szavatossági dátumot tartalmazó címke eltávolításával, egyszerűen ráragasztják az újat, ami alatt az eredeti jól látszik. Ezt a cselekményt gyakran az árleszállítással leplezik. Ennek lényege, hogy a szavatossági dátumot tartalmazó címkén van általában feltüntetve a fogyasztói ár is. Az új címkén az alacsonyabb fogyasztói ár kerül feltüntetésre. Ha egy romlandó terméken több szavatossági dátumot tartalmazó címke található, érdemes meggyőződni róla, hogy az aktuális alatt találhatón milyen dátum szerepel, mivel minden esetben a legkorábbi lejárati dátumot kell figyelembe venni.

A másik módszer, amikor a régi címkét eltávolítják, és ezt követően ragasztják fel az újat. Ennél a cselekménynél arra kell gondolni, hogy a tettesnek az adott termékből több százat vagy akár több ezret is át kellett címkéznie. Addig, amíg az első, második, talán még a harmadik termék esetén még nagy gondot fordított az eredeti címke teljes eltávolítására, később körültekintése, figyelme a monoton tevékenység miatt csökkent. Ebből következik, hogy ha egy romlandó termék feltűnően olcsó, és csak egy címke található rajta, tüzetesen meg kell vizsgálni még két-három ugyanilyen árucikket, és ha valamelyiken megtaláljuk a korábbi címkét vagy annak maradványát, következtetést vonhatunk le arra, hogy a terméket átcímkézték.

A vásárlás alatt a még ki nem fizetett áruk az áruház tulajdonát képezik, így felhasználásuk (például egy üveg üdítőital elfogyasztása), ha eltulajdonítási céllal történik (nem áll szándékunkban utólag a pénztárnál kifizetni), lopásnak minősül. Fontos tudni, hogy a lopás már akkor megvalósul, amikor a tolvaj elrejti az árut a ruhájába, a táskájába, és ehhez nem szükséges, hogy az áruház területét elhagyja. Leleplezéskor az áruházak rendőri intézkedést kérhetnek, aminek a következménye szabálysértési vagy büntetőeljárás. A büntető- vagy szabálysértési eljárás megindításához azonban nem kell feltétlenül rendőri intézkedés: ha az áruház biztonsági személyzete a tolvajt tetten éri, az általa eltulajdonított dolgokról jegyzőkönyvet vehet fel, és a feljelentést megteheti írásban is. Az elektronikus áruvédelmi címke eltávolítása dolog elleni erőszaknak minősül, így a cselekmény az értékétől függetlenül (akár 20 000 forint alatti áru esetén) bűncselekménynek és nem szabálysértésnek minősül. Az ilyen cselekmény bizonyosan büntetőeljárást eredményez.

Bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésének megalapozott gyanúja esetén, például ha a biztonsági őr vagy bolti alkalmazott látta, hogy a vásárló elrakott valamit, a pénztár elhagyását követően a biztonsági szolgálat munkatársa megkérheti őt, hogy mutassa meg a táskáját. A vásárló nem köteles az ilyen felkérésnek eleget tenni, dönthet úgy is, hogy csak az irodában mutatja meg a táskáját, vagy egyáltalán nem hajlandó erre. Ha a vásárlót megkérik, hogy az üzlettől elkülönített irodába menjen, és

erre szabad akaratából hajlandó, ott a vásárlóval azonos nemű alkalmazottnak is jelen kell lennie, és a vásárló kérheti, hogy családtagja, ismerőse elkísérje. A biztonsági őr nem nyúlhat a vásárló ruházatához, csomagjaihoz. Kulturáltan, a feltűnést mellőzve kell eljárnia. Ha a vásárló megtagadja az együttműködést, akkor az áruháznak rendőrt kell hívnia, aki átvizsgálhatja a ruházatot, csomagokat, rögzítheti az adatokat, és az előkerülő eltulajdonított árucikkeket átadhatja az áruház megbízottjának.

A kínos helyzetek elkerülése érdekében javasoljuk, hogy legyünk együttműködőek, hiszen így tisztázhatjuk leggyorsabban az esetleges félreértést. Ha nem követtünk el semmi rosszat, akkor nincs titkolnivalónk, így mindenki jobban jár, ha minél hamarabb fény derül a tévedésre, a biztonsági őr elnézést kér, mi pedig folytathatjuk utunkat. Ha elégedetlenek vagyunk a biztonsági őr viselkedésével, elkérhetjük a nevét, és panaszt tehetünk a munkáltatójánál, illetve a területileg illetékes személy-, vagyonvédelmi és magánnyomozói kamaránál. Általánosságban megállapítható, hogy ha valakit tetten ér a biztonsági személyzet lopás elkövetésekor, vagy ilyen cselekmény megalapozott gyanúja merül fel, vele szemben kényszerítő eszközöket vagy kényszert nem alkalmazhatnak, csomagját, ruházatát nem vizsgálhatják át, ha ebben ő nem működik közre szabad akaratából.

Joga van azonban a biztonsági szolgálatnak a rendőrséget értesíteni, és a rendőrök megérkezéséig (de csak eddig a pillanatig) a tolvajt visszatartani. **Kizárólag a visszatartás céljából** és csak ellenállás esetén a biztonsági őr megérintheti a visszatartottat, és vele szemben ellenszegülés esetén akár testi kényszert is alkalmazhat, ez azonban sérülést nem okozhat. Ha a biztonsági őr vagy a bolti alkalmazott jogszerűen jár el, és e tevékenységük során a tetten ért vagy visszatartott személy részéről támadás éri őket, mivel ez a támadás egyértelműen jogtalan, így jogos védelmi helyzet állhat elő. Ekkor a bolti alkalmazottat vagy a biztonsági őrt már nem kötik a szakmai előírások, szabadon védekezhet, és az ilyen védekező magatartás kockázatát a jogtalan támadó viseli. Így a jogos védelmi helyzetbe került alkalmazott akár súlyos sérülést is okozhat a támadónak. Érdemes ezt elkerülni, és civilizáltan, együttműködő kommunikációval megoldani a helyzetet.

Műszaki cikkek esetén mindig győződjünk meg arról, hogy annak **minden tartozékát tartalmazza-e a csomag**, illetve tisztázzuk, hogy **milyen kellékszavatosság, illetőleg jótállás vonatozik a termékre, és hogy az milyen módon érvényesíthető**. Ne felejtsük el elkérni a kitöltött és lepecsételt jótállási jegyet, amit a blokkal vagy a számlával együtt kell megőrizni, ugyanis csak e két bizonylat együttes bemutatásával tudjuk szavatossági igényünket érvényesíteni. Ha a vásárolt termék rendelkezik gyári számmal, és ezt az üzlet nem tüntette föl a vásárlásnál a garanciajegyen, azt érdemes pótolni. Főleg kerékpároknál, autós rádióknál fordul elő, hogy a lopás utáni feljelentési jegyzőkönyvnél derül ki, hogy a körözés nem adható ki, mert nem ismert a gyári szám. Tartós fogyasztási termék vásárlását követően érdemes a készülék adatait feljegyezni a tulajdonunkat képező jelentősebb értékű tárgyak leltárába.

A vásárlás végén a pénztárnál figyeljünk arra, hogy a hosszú sor kedvez a zsebtolvajoknak, és ilyenkor fokozottan figyeljünk az értékeinkre. Ha bankkártyával fizetünk, gondoskodjunk róla, hogy mások ne láthassák a beütött PIN-kódot. Erre alkalmas módszer, amikor a pénztárcánkat a kezünkben tartva eltakarjuk a terminál billentyűit, és így nem leshető le, mi a PIN-kódunk.

Távozás előtt tegyük biztonságos helyre a kártyánkat, illetve a visszakapott pénzt, és ügyeljünk arra is, hogy a pénztárcánkat eltegyük. Ez mindössze néhány másodperc, viszont kapkodás közben elhagyhatjuk ezeket. A fizetést követően ne hagyjuk felügyelet nélkül a vásárolt árut és a kocsit, hiszen az áru ekkor már a mi tulajdonunk, elvétele esetén bennünket ér a kár.

A kisebb boltokban való vásárlás során se felejtsük el a vásárlást követően elkérni a blokkot, mert ezzel tudjuk igazolni a vásárlást, ha később ez valamilyen okból szükséges.

7.3.2. PG 14. Alkalmi lopás piacon, temetőben

A film címe	**Alkalmi lopás piacon, temetőben**
A film jelzése	**PG 14.**
A film helye	**PG DVD 2. lemez**
A film időtartama	5 perc 05 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy idős hölgy vásárol a piacon. Miközben megnézi az árut, a táskáját leteszi a pultra, amit egy őt már régóta figyelő tolvaj ellop. Egy idős házaspár sétál kosárral a piacon, amelynek a tetején fekvő pénztárca ugyancsak könnyen ellopható. Egy idős hölgy látogat el szerette sírjához a temetőben. A sír mellett leteszi a táskáját, majd elmegy vízért. A táskáját egy közben arra járó elviszi.
Célcsoport	mindenki
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, szabálykövetés emberi és állampolgári jogok tisztelete szolidaritás, empátia, érdeklődés konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség
A témához kapcsolódó további filmek	***CAT 03. Szépkorúak*** – CAT DVD 1. lemez (3 perc 45 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Mire kell odafigyelni, ha piacon vásárolunk?** • **Mik a tipikus hibák, amelyeket elkövetünk piaci vásárlás közben?** • **Mire kell ügyelni, ha temetőbe megyünk?** • **Hogyan védhetjük meg az értékeinket ezeken a helyszíneken?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 2. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy mindenki figyelmét felhívjuk rá, hogyan kell úgy bevásárolni (főleg piacon), hogy közben nem adunk esélyt a tolvajoknak. Sajnos még a temető se biztos hely, itt is ügyelnünk kell az értékeinkre.	• **figyelmetlenség** • **óvatlanság** • **trükkök**

HÁTTÉRANYAG

Piacon, aluljáróban

Árusítás

A piacokon történő árusításnak is megvannak a szabályai. Az egyéni vállalkozónak vagy mezőgazdasági kistermelőnek nem minősülő magánszemély a tulajdonát képező vagyontárgyakat – kozmetikai termék, élelmiszer, takarmány és élvezeti cikk kivételével – használtcikk-piacon és vásáron alkalomszerűen értékesítheti. A gyűjtött, szedett gomba csak ott árusítható, ahol a gombaértékesítési engedély kiadására és az értékesítés ellenőrzésére a vásár, piac területén a teljes nyitvatartási idő alatt gombavizsgáló szakellenőr működik. Szeszes ital pedig vásáron, piacon csak meghatározott feltételek teljesítése mellett árusítható.

Közterületen, így aluljáróban is csak közterület-használati engedély birtokában lehet árusítani. Az engedély nélküli árusítás szabálysértésnek minősül, és 30 000 forintig terjedő pénzbírsággal sújtható. Az engedély kiadását a területileg illetékes polgármesteri hivataltól kell kérni.

Vásárlás

Fontos, hogy a piacra csak annyi pénzt vigyünk magunkkal, amennyire valóban szükségünk van, és azt biztonságos helyen tartsuk. A piac ugyanis valóságos paradicsom a zsebtolvajok számára, hiszen sokszor nagy a tömeg és a tülekedés, ami megkönnyíti a zavartalan tolvajlást. Ezért a pénztárcánkat semmiképpen ne tegyük a kosarunk, táskánk, szatyrunk tetejére vagy farzsebünkbe. Ha a kabátunk külső zsebe cipzáras, akkor se tartsunk benne értéket, mert ott bármi könnyen hozzáférhető. Legyünk óvatosak fizetéskor, és mindig győződjük meg róla, hogy jól eltettük-e a tárcánkat.

Parkolói árusok, házalók

Gyakran találkozhatunk az utcán, parkolókban árujukat kínáló vagy házaló személyekkel. Velük kapcsolatban fokozott körültekintést ajánlunk. Nem tudhatjuk, hogy az általuk kínált termék milyen minőségű és eredetű. Az esetek többségében nincs lehetőség e termékek kipróbálására, így az sem biztos, hogy egyáltalán működőképesek. Kerüljük az ilyen személyektől történő vásárlást. A házalóknak sokszor nem is az áru értékesítése az igazi céljuk, hanem az, hogy valamilyen indokkal bejussanak a lakásunkba, és ott szétnézzenek, kifigyeljék, hol tartjuk a pénzünket, majd a figyelmünk elterelésével ellopják az értékeinket.

A házalók a nyugdíjasok számára általában kedvezményt ígérnek. Ennek igénybevételéhez arra kérik őket, hogy mutassák meg a nyugdíjas szelvényüket. Azért kérik ezt, mert a nyugdíjasok a szelvényt általában a nyugdíjuk mellett tartják. Így a megtakarított pénz rejtekhelyét nem kell keresni, azt a nyugdíjas a szelvény előkeresésekor megmutatja. A nyugdíjasok azért célpontjai még a házalóknak, trükkös lopóknak, csalóknak, mert a figyelmük könnyen elterelhető, és akár nagyobb mennyiségű készpénzt is tartanak otthonukban.

Jó tanácsok

- Idegent soha ne engedjünk be lakásunkba!
- Ha erre mégis sor kerül valamilyen oknál fogva, akkor egyetlen pillanatra se hagyjuk magára, színleljen bár rosszullétet!
- Ha mégis vásárolni szeretnénk, akkor se engedjük be a lakásunkba az árust, és a pénz előkeresése előtt a bejárati ajtót zárjuk kulcsra, hogy a pénzünk helyét semmiképpen ne tudják kifürkészni!
- Ugyanez a helyzet a késesekkel, köszörűsökkel is!

Jövedéki termékek

A jövedéki termékek (alkohol, cigaretta) egyre növekvő ára miatt sokan próbálják meg nem hivatalos forrásból olcsóbban beszerezni azokat. Az élvezeti cikk árának jelentős az adótartalma. Az adó megfizetését a zárjeggyel igazolja a forgalmazó. Azok után a termékek után, amelyek nem rendelkeznek ilyen zárjeggyel, nem fizették meg az adókat. Ezeknek a termékeknek mind a forgalomba hozatala, mind a megvásárlása tilos, aki ilyet tesz, bűncselekményt vagy szabálysértést valósít meg (az értéktől függően).

Az adómentesen kínált alkoholos italok jellemzően hazai zugfőzdékben készülnek cukorcefre, ipari szesz és aroma felhasználásával. Előfordul ugyanakkor, hogy nem megfelelő, emberi fogyasztásra alkalmatlan, viszonylag könnyen hozzáférhető anyagokat használnak, mint például az ablakmosó folyadék vagy a metil-alkohol (metanol, faszesz). Ez utóbbi könnyen összetéveszthető az etil-alkohollal, ezért alkoholos italok hamisítására is használják, ami rendkívül veszélyes a metil-alkohol májkárosító hatásai miatt. A metil-alkoholt tartalmazó ital elfogyasztása könnyen halálhoz vezethet. 50-75 g tiszta metanol elfogyasztása biztos halált okoz, de történt már haláleset 12 g elfogyasztása után is. Még az enyhébb mérgezés (a fenti dózis töredékének szervezetbe jutása) is súlyos látóideg-károsodást, visszafordíthatatlan vakságot eredményez.

A cigarettát általában azokból a jellemzően az Európai Unión kívüli országból csempészik, ahol alacsonyabb a dohánytermékekre kivetett adóteher. Az illegális forrásból származó dohánytermékek között is vannak olyanok, amelyek nem hivatalos gyárakban, ellenőrzött körülmények között készülnek. Több országban illegális üzemekben hamisítják a nemzetközileg ismert cigarettamárkákat. Minőségüket tekintve ezek messze elmaradnak a megszokottól. Nem beszélve arról, hogy a hamis cigarettába a

dohányon túl szemetet és olcsóbb növényi anyagokat is kevernek, amelynek következtében fokozottabb rákkeltő hatást fejtenek ki az emberi szervezetben.

Bűncselekmények, amelyeket a piacokon a vásárló könnyen elkövethet

Az illegális elárusítóhelyeken az ismeretlen eredetű termékek vásárlása sok bosszúságot és kényelmetlenséget okozhat, mindazonáltal bizonyos termékek megvásárlásával mi magunk is könnyen bűncselekményt követhetünk el.

Visszaélés jövedékkel vétségét követi el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő, aki a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló törvényben (2003. évi CXXVII. törvény), valamint a felhatalmazásán alapuló jogszabályban megállapított feltétel hiányában vagy hatósági engedély nélkül jövedéki terméket (ásványolaj, alkoholtermék, sör, bor, pezsgő, a köztes alkoholtermék, a dohánygyártmány) előállít, megszerez, tart, forgalomba hoz vagy azzal kereskedik, és ezzel a jövedéki adóbevételt kisebb mértékben csökkenti. A büntetés bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény folytán az adóbevétel nagyobb mértékben csökken, illetve a jövedékkel visszaélést üzletszerűen követik el. Nem büntethető a jövedékkel visszaélés elkövetője, ha a vádirat benyújtásáig a jövedéki adótartozást kiegyenlíti.

Jó, ha tudod!

A Btk. hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1979. évi 5. törvényerejű rendelet 27. § (1) bekezdése alapján nem valósul meg bűncselekmény, ha a jövedékkel visszaélés esetén az adóbevétel csökkenése, a jövedéki orgazdaság esetén a jövedéki termék értéke a százezer forintot nem haladja meg.

Nagyobb mérték: 200 001 Ft – 2 000 000 Ft, jelentős mérték: 2 000 001 Ft – 50 000 000 Ft, különösen nagy mérték: 50 000 001 Ft – 500 000 000 Ft, különösen jelentős mérték: 500 000 001 Ft.

Üzletszerűen követi el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.

Jövedéki orgazdaság vétségét követi el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő, aki vagyoni haszonszerzés céljából más által jövedéki adózás alól elvont terméket megszerez, tart, felhasznál, forgalomba hoz vagy azzal kereskedik. A büntetés bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt jelentős értékű jövedéki termékre vagy üzletszerűen követik el. Ha tehát valaki a piacon rendszeresen zárjegy nélküli csempész cigarettát vásárol, akkor a tette mindaddig nem bűncselekmény, ameddig a megvásárolt cigaretták jövedéki adójának az értéke a 200 000 forintot nem haladja meg. Ha a rendszeresség miatt ezt az értéket elérjük és meghaladjuk, a folytatólagos egység miatt (ugyanazt a bűncselekményt rövid időközönként az állam sérelmére egységes elhatározással többször követjük el), az érték (ami itt a jövedéki adó) összeadódik. Az illegális forrásból származó jövedéki termék megszerzése is lehet bűncselekmény. A bűncselekmény értékhatára a jövedékkel való visszaélésnél a jövedéki adóból származó adóbevétel csökkenéséhez, jövedéki orgazdaság esetén a jövedéki adózás alól elvont termék értékéhez igazodik. Mindkét bűncselekmény értékkövető, ami azt jelenti, hogy minél több, illetve értékesebb termékre követik el a bűncselekményt, annál súlyosabb büntetés vár az elkövetőre. A két bűncselekmény között a különbség, hogy a jövedékkel visszaélés elkövetője maga állítja elő, szerzi meg, hozza forgalomba vagy kereskedik a jövedéki termékkel. A jövedéki orgazdaságot bűnkapcsolatnak nevezzük, tehát valaki elkövette a jövedékkel visszaélést, és e bűncselekmény tettese haszonszerzés céljából a már jövedéki adózás alól elvont terméket szerzi meg, tartja magánál, használja fel, hozza forgalomba vagy kereskedik ilyen termékkel. A lényeg, hogy bűncselekményt követ el, aki maga vonja el a terméket a jövedéki adózás alól, és az is, aki ezt a terméket megszerzi vagy magánál tartja stb. A megszerzés történhet ingyenesen (az ajándékozás is ebbe a körbe tartozik) és visszterhesen (anyagi ellenszolgáltatásért). A tartásba bele kell érteni azt az esetet is, amikor például szívességből a garázsunkban helyezték el a jövedéki adózás alól elvont terméket. A törvényhozó tehát rendkívül széles körűen szankcionálja az illegális forrásból származó, jövedéki adózás alól elvont termékkel való bármilyen kapcsolatot. Nagy kockázatot vállal, aki zárjegy nélküli cigarettát, italokat, zugbenzinkutakból származó üzemanyagot vásárol vagy ilyen termékkel kerül kapcsolatba. Arról már szóltunk, hogy ezek a termékek veszélyesek, károsak egészségünkre és gépkocsinkra, ezért azt tanácsoljuk, hogy mindenki tartsa magát távol az ilyen termékektől. Azon túl, hogy adott esetben bűncselekmény elkövetői lehetünk, és az egészségünket is veszélyeztetjük, az ilyen termék megvásárlásával egyenesen a bűnszervezeteket támogatjuk.

Orgazdaság

A hétköznapokban e bűncselekményt egy átlagember is elkövetheti, amikor illegális elárusítóhelyen, piacon a neki felkínált termék ára lényegesen (átlagemberek számára is egyértelműen) alacsonyabb, mint annak valós forgalmi értéke. A bírói gyakorlat a feltűnő értékkülönbség esetén arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tettesnek tudnia kell a tárgy eredetéről. Ez azt jelenti, hogy hiába nem közölte velünk a bűnöző a piacon, hogy az általa 10 000 forint ellenében eladásra kínált, mintegy 100 000 forint értékű szórakoztató elektronikai berendezést az előző napon végrehajtott lakásbetörés során szerezte, mi nem védekezhetünk azzal: nem tudtuk, hogy az a tárgy bűncselekményből származik. Így, ha akaratlanul is, de elkövetjük az orgazdaságot.

Fontos tudni azt is, hogy ha a bűncselekményből származó dolgot az illegális elárusítóhelyen vagy a piacon megvásároljuk, még ha nem is volt feltűnő aránytalanság az ár és az érték között, azaz nem követtünk el bűncselekményt, tehát jóhiszeműen jártunk el, akkor sem szerezzük meg a megvásárolt tárgy tulajdonjogát. A polgári jog egyik fontos alapelve ugyanis, hogy átruházással csak a dolog tulajdonosától lehet a tulajdonjogot megszerezni. A tolvajtól tehát nem. Ez azt jelenti, hogy bármilyen (akár több millió forint értékű) dologról legyen is szó, ha a sértett (a dolog tulajdonosa) feljelentése alapján nyomozás indul, és a tárgyat ennek során tőlünk lefoglalják, azt a sértettnek adják majd ki, amikor a lefoglalásra már nincs szükség. Az így keletkezett kárunk miatt a bűncselekmény elkövetőjével szemben élhetünk kártérítési igénnyel (meglehetősen kétséges eredménnyel).

Abban az esetben viszont, ha kereskedelmi forgalomban vásároljuk meg a dolgot, és jóhiszeműen játunk el (azaz nem tudtunk róla, és kellő körültekintés mellett sem kellett volna tudnunk arról, hogy a például az ár és a valós érték közötti rendkívül nagy különbség miatt a felkínált termék bűncselekményből származik), megszerezzük a tulajdonjogot akkor is, ha a kereskedő nem volt tulajdonos. Ez a helyzet például egy autókereskedésben megvásárolt lopott kocsi esetén, ha a kereskedő nem csak közvetít a felek között, hanem ő maga árulja a telephelyén álló autót (akár bizományban, akár tulajdonosként). Kereskedelmi forgalomban való vásárlás esetén (ezalatt a tényleges kereskedelmi forgalmat értjük, a piacon zugkereskedőtől, például a szemmel láthatóan gépkocsiból kiszerelt hangszórók vagy audióberendezések természetesen nem tartoznak ide) elképzelhető, hogy kiárusítások, akciók során nagyobb különbség is lehet az ár és a tényleges forgalmi érték között.

Az aluljárók világa

Aluljárókkal főleg Budapesten találkozhatunk. Ezek között több kifejezetten hírhedt az ott meghúzódó hajléktalanokról, zsebtolvajokról, prostituáltakról. A legismertebbek és a legfélelmetesebbek mind közül talán a Nyugati téri, a Blaha Lujza téri, a Nagyvárad téri és a Kőbánya-Kispesten található aluljárók.

Az aluljárok világáról nem túlzás a kijelentés, hogy a bűn melegágyai. Napról napra emberek (a bűnözők számára potenciális áldozatok) tízezrei fordulnak meg itt, munkába, iskolába vagy éppen hazafelé igyekezve. Az aluljárókban hemzsegnek a zsebtolvajok, más néven kastázók. Minden metróállomásnak megvan a maga zsebes bandája. Az előbb említett négy aluljáróban napi rendszerességgel kerül sor erőszakos cselekményekre, illetve rablásokra is. A Nyugati téri aluljáróban prostituáltakkal is szép számmal találkozhatunk, így nem ritkák a markecolások és a kevergetős rablások sem. Az alujárókban találkozhatunk illegális zöldség- vagy gyümölcsárusokkal. Ők igen gyakran összedolgoznak a zsebesekkel és rablókkal, mivel ha náluk vásárolunk, könnyen kifigyelhetik, hol tartjuk pénzünket.

Az aluljárókban tehát különös körültekintéssel közlekedjünk, lehetőleg ne vásároljunk, és alapos odafigyeléssel vigyázzunk értékeinkre.

Hamis termékek, hamis mérések

Napjainkban a termékhamisítás komoly, évente több tízmilliárd forintos hasznot hoz az elkövetőknek, és hatalmas kárt okoz az államnak, valamint a tévedésbe ejtett fogyasztóknak. E cselekmény elsődleges színhelyei a rendkívül elszaporodott távol-keleti, elsősorban ruházati termékeket árusító piacok. Kaphatók persze még itt élelmiszeren, szeszes italon, édességeken, ruházati és kozmetikai cikkeken, alkatrészeken túl a legkülönfélébb műszaki cikkek is széles választékban. A hamis márkajelzéssel ellátott termékek forgalomba hozatala bűncselekmény. Aki árut – a versenytárs hozzájárulása nélkül – olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel vagy elnevezéssel állít elő, amelyről a versenytárs, illetőleg annak jellegzetes tulajdonsággal rendelkező áruja ismerhető fel, vagy ilyen árut forgalomba hozatal céljából megszerez, tart, illetőleg forgalomba hoz, bűntettet követ el. A hamis termék megvásárlása nem bűncselekmény. A termékhamisítás elsősorban a márkás ruházati termékeket érinti. Amikor valaki a hamis terméket megvásárolja, akkor amellett, hogy olcsóbban jut hozzá, az eredetinél lényegesen silányabb minőségű ruházati termékre tesz szert.

Napjainkra – elsősorban az Európai Unióhoz való csatlakozásunk eredményeképpen – a fogyasztóvédelem intézményrendszere megerősödött. Azonban nemcsak a távol-keleti piacokon

juthatunk hozzá silány termékekhez, ennek reális veszélye fennáll akkor is, amikor például a bevásárlóközpontokban vásárolunk.

A bűnmegelőzés, azon belül főképpen az áldozattá válás szempontjából hangsúlyozni kell, hogy a kínai vagy távol-keleti árukat kínáló piacon legfeljebb ruházati terméket szabad vásárolni. Tisztában kell lennünk azzal, hogy nagy valószínűség szerint hamis márkajelzéssel ellátott, silány termékhez jutunk hozzá, amely nagyobb kárt nem tesz életünkben és testi épségünkben. Ezzel szemben műszaki cikket, élelmiszert és különösen szeszes italokat piacokon soha, semmilyen körülmények között nem szabad vásárolni. Az élelmiszert ugyanis elfogyasztjuk. Míg a bevásárlóközpontokban és a legális, működési engedéllyel rendelkező boltokban, illetve élelmiszert elárusító piacokon csak olyan terméket vásárolhatunk, amelyet bevizsgáltak és az egészségre ártalmatlannak találtak, addig a távol-keleti piacokon vásárolt élelmiszer esetében a termékhamisítás az életünket és egészségünket komoly veszélynek teheti ki. Emlékezetes az úgynevezett paprikabotrány (téglaporral színezett paprika), vagy amikor a csomagban sokszor kávé helyett kukoricát talál a gyanútlan vásárló. Ezek az esetek bosszantóak, de előfordultak már szeszes ital vásárlásakor súlyos mérgezéses esetek is.

Ismertek továbbá a médiából a piacokon vásárolt műszaki cikkek által okozott halálos kimenetelű balesetek, illetőleg például fenyőfaizzók által okozott lakástüzek. Nyomatékosan felhívjuk mindenki figyelmét arra, hogy műszaki cikket, élelmiszert és szeszes italt csak olyan elárusítóhelyen vásároljon, amely arra engedéllyel rendelkezik, és még ebben az esetben sem vagyunk teljes biztonságban attól, hogy rossz minőségű terméket vásároljunk. Nagy veszélyt jelentenek a gyerekek számára a piacokon árusított játékok. Ezek összetétele ismeretlen és nem ellenőrzött, ezért azok akár az egészségre káros anyagokat is tartalmazhatnak. Egy kisgyermek egészségére, aki ezeket a szájába veszi, közvetlen veszélyt jelentenek az ilyen játékok.

Bűncselekményt követ el, aki rossz minőségű terméket jó minőségű termékként értékesít, használatba ad, illetve forgalomba hoz, vagy ezek iránt intézkedik. Szintén büntetőjogi felelősséggel tartozik, aki minőséget tanúsító okiratban jelentős mennyiségű vagy értékű áru minőségéről valótlan adatot tanúsít.

Végezetül, aki az áru kelendőségének felkeltése érdekében nagy nyilvánosság előtt az áru lényeges tulajdonsága tekintetében valótlan tényt vagy valós tényt megtévesztésre alkalmas módon állít, illetve az áru lényeges tulajdonságáról megtévesztésre alkalmas tájékoztatást ad, vétséget követ el.

Az áru lényeges tulajdonságának minősül

- az összetétele, a használhatósága,
- az egészségre és a környezetre gyakorolt hatása, valamint
- a kezelése, az eredete,
- az, hogy megfelel-e a jogszabályi előírásoknak, a nemzeti szabványnak vagy az áruval szemben támasztott szokásos követelményeknek, továbbá
- az, ha az áru felhasználása a szokásostól lényegesen eltérő feltételek megvalósítását igényli.

Az áru lényeges tulajdonságának minősül az áru vásárlásához ígért nyerési lehetőség vagy más előnyös következmény is. Érdekes eredményre juthatunk, ha az előbb megvizsgált fogyasztó megtévesztésének büntetőjogi tényállását és az elektronikus médiában látható reklámfilmeket összevetjük. Nem kell ugyanis speciális szakértelem ahhoz, hogy lássuk: sok reklámfilm valótlant állít…

Hamis mérések, vásárlók megkárosítása, piaci csalások

Aki árunak közvetlenül a fogyasztók részére forgalomba hozatala során hamis méréssel vagy számolással, az áru minőségének megrontásával a vásárlókat megkárosító tevékenységet folytat, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő. Régebben, amikor a zöldség- és gyümölcspiacokon még úgynevezett karos mérlegeket használtak, az eladók trükkök százait vetették be, hogy a vevőiket hamis mérésekkel megkárosítsák. Napjainkban ilyen mérlegeket már leginkább csak régiségkereskedőknél, esetleg a használtcikk-piacon láthatunk. A hamis méréssel azonban napjainkban is találkozhatunk. Az utóbbi időben például több eljárás is indult, mivel megállapítást nyert, hogy egyes benzinkutak mérőszerkezeteit a kezelőszemélyzet átállította, és ezzel a náluk vásárló fogyasztóknak jelentős kárt okozott. Bevásárlóközpontokban gyakran megesik, hogy az alkalmazottak tévedésből vagy szándékosan más vonalkódot ragasztanak egy adott termékre, és így károsítják meg a vevőket. A másik módszer a kétszeres vagy többszörös lehúzás a pénztárnál. Ez azt jelenti, hogy a pénztáros egy-kettővel több termék árát fizetteti ki, mint amennyit valójában vásároltunk. Vásárlás után, ha úgy gondoljuk, hogy hamis méréssel vagy többszörös kifizettetéssel megkárosítottak bennünket, semmiképpen ne hagyjuk el az üzlet területét. A pénztárnál kapott számla vagy blokk alapján tételesen vizsgáljuk át a bevásárlókocsi

vagy kosár tartalmát, és azonnal reklamáljunk. Ezt kisebb üzletben a boltvezetőnél, bevásárlóközpontok esetén az ügyfélszolgálatnál tehetjük meg. Ragaszkodjunk hozzá, hogy a panaszunkról jegyzőkönyv készüljön, vagy jelzésre kerüljön a vásárlók könyvében, még abban az esetben is, ha igazat adtak nekünk, és visszaadták a túlszámlázott összeget.

Jó tanácsok

- A kasszánál mindig figyeljük a beütött áruk nevét, árát és mennyiségét!
- Ha árut méretünk, figyeljük, milyen egységárral számolnak.
- Ha piacon méretünk gyümölcsöt vagy zöldséget, amelyet pl. műanyag tálba válogattunk, mindig ügyeljünk rá, hogy az edény súlyát leszámítsák a vételárból.

Élelmiszer vásárlása esetén mindig figyeljünk a mérésre. A mérlegnek terheletlen állapotban 0-t kell mutatnia. Ellenőrizzük, hogy a kereskedő a lemért mennyiségnek és a kiírt árnak megfelelően állapította-e meg a fizetendő összeget. Ha úgy érezzük, hogy a kereskedő, az árus nem megfelelően járt el, forduljunk a piacfelügyelethez.

7.3.3. PG 18. Trükkös lopás bevásárlóközpont parkolójában

A film címe	**Alkalmi lopás bevásárlóközpont parkolójában**
A film jelzése	**PG 18.**
A film helye	**PG DVD 2. lemez**
A film időtartama	6 perc 20 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy férfi érkezik kocsival egy üzlet parkolójába. Bezárja az autót, majd bemegy vásárolni. Egy fiatal srác kiszúrja a kocsi kerekét, majd vár. A vásárlás után visszaérkező férfi látja, hogy lapos a bal első kereke, ezért nekilát kereket cserélni. Miközben a bal első keréknél szerel, a kifizetett áru és a felnyitott csomagtartóban lévő értékek őrizetlenül maradnak, így onnan bárki bármit elvihet. Egy csinos nő megy autóval a városban. Táskája a jobb első ülésen fekszik. A kocsi ablaka le van húzva. Az egyik piros lámpánál egy robogóval érkező férfi benyúl az ablakon, kikapja a táskát, és elhajt.
Célcsoport	mindenki
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 20. Autóban hagyott értékek*** - PG DVD 2. lemez (5 perc 58) ***PG 09. Alkalmi lopás hipermarketben*** - PG DVD 1. lemez (3 perc 27)
Megvitatható kérdések	• **Milyen trükkös lopás módszereket ismer?** • **Mi a trükkös lopás lényege?** • **Hol és hogyan követik el a trükkös lopásokat?** • **Hogyan lehet megelőzni őket?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 2. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy mindenki figyelmét felhívjuk rá, hogyan kell úgy bevásárolni, autózni, hogy közben nem adunk esélyt a tolvajoknak.	• **figyelmetlenség** • **óvatlanság** • **trükkök**

HÁTTÉRANYAG

Trükkös lopások

A gépjárművekkel kapcsolatos trükkös lopásokat eredetileg az autópályákon követték el, kezdetben jellemzően külföldi sértettek sérelmére külföldi elkövetők. Ők egyes esetekben már a határátkelőhelyeken kiszemelik áldozataikat. Különösen veszélyeztetettek az egyedül utazó, fáradtnak látszó vagy idős autósok és a női vezetők. Követik gépkocsijukat, majd melléjük érve – látszólag a figyelemfelhívás segítő szándékával – integetnek, jelezve, hogy a kerék defektes vagy más műszaki hiba áll fenn. A lassító, majd alkalmas helyen megálló gépkocsi vezetőjének felajánlják segítségüket, akit a jármű hátsó részéhez hívnak, és segítőkészen vizsgálgatják a gumiabroncsot. Eközben társuk villámgyorsan a gépkocsihoz lopódzik – amelynek ajtaja legtöbbször nyitva maradt –, és magához veszi a látható-elérhető értéktárgyakat, igazolványokat, készpénzt, esetleg magát az autót lopja el. Nemritkán menet közben szándékosan sérüléseket okoznak a kiszemelt gépkocsin, így kényszerítve megállásra annak vezetőjét.

Más esetekben parkolóban vagy benzinkútnál pihenő, alvó autósokat ébresztenek fel azzal, hogy gumiabroncsuk defektes. Néha – a hitelesség kedvéért – előzőleg valóban kilyukasztják a kereket. A kocsijából álmosan kiszálló sofőr figyelmét az autó hátsó részénél lekötik, miközben társuk ellopja az utastérben őrizetlenül hagyott tárgyakat, vagy a bennfelejtett indítókulcs segítségével magát az autót. A

trükkös lopások elkövetői a bizalom felkeltése érdekében többnyire az EU-tagországok rendszámával ellátott gépkocsikat használnak.

Jó tanácsok

- Útlevelét, pénztárcáját, mobiltelefonját mindig tartsa magánál, soha ne hagyja az autóban!
- Ha kiszáll, ne hagyjon értéket az utastérben, és vegye ki az indítókulcsot!
- Értéktárgyait a csomagtartóban helyezze el!
- Minden esetben zárja be gépkocsija ajtaját, ha elhagyja az autót!
- Ha többen utaznak, valaki mindig maradjon a gépkocsinál!
- Hosszabb utazás előtt ellenőriztesse járműve műszaki állapotát!

A gépkocsival kapcsolatos trükkös lopások másik elkövetési módszere a városokhoz köthető. Az elkövetők kifigyelik a bankban, ha valaki nagyobb összegű készpénzt vesz fel, a bűntársak kiszúrják a gépkocsi kerekét, majd amikor menet közben a sértett defekt miatt megáll, felajánlják segítségüket, és elterelik a figyelmét. Közben a társ igyekszik megszerezni a gépkocsi utasterében őrizetlenül hagyott pénzt. Megtörtént eset, hogy a sértett nagyobb mennyiségű készpénzzel szállt be a gépkocsiba, de még indulás előtt az egyik elkövető belerúgott az autóba, majd futni kezdett. A sértett kiszállt az autóból, és utánaszaladt, de nem érte utol. Mire visszaérkezett a gépkocsihoz, az autóban hagyott táskája és azzal együtt a pénz is eltűnt. Ha a gumiabroncs defektet kap, az minden esetben észrevehető. A gépkocsi instabillá válik, egyenesben tartása nehéz, a defektes kerék felől csattogó, zörgő hang hallatszik.

Benzinkúton, pihenőhelyen

A benzinkúton, tankolás előtt feltétlenül állítsuk le motort, az indítókulcsot vegyük ki. Tankolás alatt, még ha más is tartózkodik az autóban, érdemes lezárni az ajtókat, megelőzendő, hogy a tolvaj a hátsó ülésről kikapja a táskát, és elszaladjon vele. Ilyenkor az üldözés nem megoldható, mert az autót nem hagyhatjuk ott. A tankolás megkezdése előtt ellenőrizzük, hogy látható-e buborék a kúton az ellenőrző ablakban, illetve azt, hogy a töltőpisztoly levételét követően a számláló lenullázódott. Ha a kút munkatársa tankol, várjuk meg a művelet befejezését, és csak ezt követően menjünk be fizetni. Minden esetben ellenőrizzük a kútoszlopnál a kiadott mennyiséget és a fizetendő összeget. Figyeljünk arra, hogy az alkalmazott az általunk kiválasztott üzemanyagot és a kért mennyiséget töltötte-e a gépkocsiba. Ha valamilyen problémát észlelünk, ezt azonnal jelezzük!

Tankolást követően, ha nem marad senki az autóban, akkor azt feltétlenül zárjuk be. Készpénzzel történő fizetésnél ellenőrizzük a visszaadott összeget. Előfordultak olyan esetek, hogy a ténylegesen tankoltnál többet számláztak ki a pénztárnál vagy tévesen adtak vissza.

Benzinkúton, pihenőhelyen pihenés, étkezés céljából is megállhatunk. Ilyenkor, ha elhagyjuk a gépkocsit, győződjünk meg róla, hogy nem hagytunk semmit az utastérben, és megfelelően zárjuk be a kocsit. Lehetőleg úgy parkoljunk, hogy a shop vagy étterem ablakából rálássunk az autóra. Indulás előtt ellenőrizzük, hogy a gumiabroncsokkal minden rendben van. Ha pihenni akarunk, álljunk olyan helyre, ahol nem zavarjuk a forgalmat, de ne legyen túl félreeső, hogy szükség esetén tudjunk segítséget kérni. Az ajtókat ilyenkor is feltétlenül zárjuk be, és ne hagyjunk értéket látható helyen. Ha felébresztenek, ne szálljunk ki, hanem az ablakon keresztül kérdezzük meg, hogy mit akarnak. Pihenés után vizsgáljuk meg a gépkocsit, és lehetőleg világosban induljunk útnak.

Trükkök és módszerek

Az illegális forrásból származó élvezeti cikkek beszerzése, mint azt már érintettük, jogi és komoly egészségügyi kockázatot jelent. Az ilyen termék vásárlása során könnyen bűncselekmény áldozatává is válhatunk. A csalók, akik a hiszékenység vámszedői, az emberek könnyelműségét használják ki. Sokan ugyanis a jó üzlet, a nagy megtakarítás reményében óvatlanok lesznek.

Ismert trükk, hogy az aluljárókban, az utcán, a piacokon kínált cigarettás kartonok valójában nem tartalmaznak cigarettát, hanem papírral vannak kitöltve a hasonló tömeg elérése érdekében. A csomagolás bontatlannal látszik, így a gyanútlan vásárló a jó üzlet reményében megveszi, és csak otthon derül ki, hogy átverték. A másik módszer, hogy az eladó elkéri a pénzt, arra hivatkozva, hogy a cigarettát a szomszédos ház egyik lakásában tárolja, mert a lebukás veszélye miatt nem akar vele az utcán feltűnni. A pénz átvétele után ígéretet tesz, hogy rögtön hozza a megvásárolt cigarettát, és bemegy a házba. A gyanútlan vevő azonban hiába várja, hogy visszatérjen, mivel a ház átjáróház, több kijárata is van, így a csaló a pénzünkkel könnyűszerrel kereket oldott.

7.3.4. PG 27. Bankkártyák

A film címe	**Bankkártyák**
A film jelzése	**PG 27.**
A film helye	**PG DVD 3. lemez**
A film időtartama	6 perc 18 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben narrátor segítségével tekintjük át a biztonságos bankkártyahasználat eseteit.
Célcsoport	mindenki, aki használ bankkártyát
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, szabálykövetés
Megvitatható kérdések	• **Mire kell figyelni bankkártyás fizetés esetén?** • **Milyen módszerei vannak a bankkártyás csalásnak?** • **Mire kell figyelni, ha pénzt szeretnénk felvenni az automatából?** • **Mit kell tenni, ha az automata elnyeli a kártyánkat, vagy egyéb akadályba ütközünk?** • **Mi a bankkártya limit, és miért érdemes beállítani?** • **Hol tartsuk a PIN-kódunkat?** • **Mire kell ügyelni, ha bankba megyünk?** • **Milyen trükkökkel próbálhatják elvenni a felvett pénzt?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 3. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy mindenki figyelmét felhívjuk azokra a módszerekre, amelyekkel megpróbálhatnak hozzáférni bankkártya adatainkhoz, ill. a számlánkon tartott pénzhez.	• **idegen** • **PIN-kód** • **bankkártya limit** • **trükkök** • **csalók**

HÁTTÉRANYAG

Bankban, bankautomatánál

Banki ügyintézésünk során, ha nagyobb összeget veszünk fel, különösen körültekintőnek kell lennünk, mivel a bankban kivett pénzünkre másoknak is fájhat a foga. Az elkövetők a bankfiókban ülve vagy egyéb módon kifigyelik, hogy ki az, aki jelentősebb összeget vesz fel, és ezt jelzik a társaiknak. Ez történhet mobiltelefonon vagy akár valamilyen jelzés elhelyezésével a ruhán. (Egy konkrét esetben például piros cérnaszálat tettek a sértett kabátjára, amit csak az elkövetők vettek észre.) A pénz megszerzésének több módja van. A legegyszerűbb, ha a sértettet követik, és zseblopással vagy erőszakkal próbálják megszerezni tőle a pénzt. Ennél bonyolultabb, ha kifigyelik, hogy milyen gépkocsival érkezett a sértett, és amíg a bankban tartózkodik, leeresztik vagy kiszúrják az autó kerekét, majd segítséget ajánlva elterelik a sértett figyelmét, és ellopják a pénzt. A fenti módszerek ismeretében azonban jó esélyünk van megelőzni az ilyen jellegű bűncselekményeket.

Jó tanácsok

1. A bankfiókokon belül általában lehetőségünk van a pénzt egy zárt helyiségben átvenni. Mindenképpen keressünk olyan fiókot, ahol ez megoldható.

2. Lehetőleg ne menjünk egyedül pénzt felvenni, kérjük meg fiatalabb férfi családtagunkat, hogy kísérjen el.
3. Javasoljuk, hogy a tömegközlekedés helyett menjünk gépkocsival, vagy ha erre nincs lehetőségünk, akkor taxival. Célszerű, ha a kísérőnk a gépkocsiban marad, közel a bankfiók bejáratához.

A rablás tipikus esete, amikor a tettes vagy tettesek bemennek a bankba, pénzintézetbe vagy bármely más olyan helyre, ahol kassza, pénztár, nagyobb összegű készpénz található, majd általában lőfegyverrel vagy lőfegyver utánzatával az alkalmazottakat a pénztárban lévő összeg, az aznapi bevétel átadására kényszerítik. Fontos tudni, hogy az ilyen típusú rablások esetén a legveszélyeztetettebb helyek a bankokon kívül a **benzinkutak, pénzváltó helyek, postafiókok, gyógyszertárak, italboltok, éjjel-nappali közértek.** Az áldozattá válásnak leginkább az e helyeken dolgozó személyek vannak kitéve. Természetes azonban, hogy e helyek nyilvánosak, és nagyon sokan megfordulnak bennük napról napra, ezért is található itt nagyobb mennyiségű készpénz. Évről évre az ilyen típusú bűncselekményt elkövető személyek egyre agresszívebb, brutálisabb magatartást tanúsítanak mind a dolgozókkal, mind pedig az ott tartózkodókkal szemben.

Jó tanácsok

- A megelőzés szempontjából célszerű minél több biztonsági berendezést elhelyezni e bűncselekmény szempontjából különösen veszélyeztetett helyeken (kamerák, riasztók).
- A tettesek elriasztása szempontjából célszerű a vagyonvédelemmel foglalkozó cégekkel szerződést kötni, és riasztót, valamint pánikgombot beköttetni, az erre utaló figyelmeztetést az ajtón jól látható módon elhelyezni.
- Abban az esetben, ha véletlenül ilyen bűncselekmény elkövetésénél jelen vagyunk, semmiképpen ne próbáljuk meg a tettest vagy tetteseket ártalmatlanná tenni, bármilyen tevékenységgel felhívni magunkra a figyelmüket.
- Törekedni kell arra, hogy ha lehetséges, minél jobban figyeljük meg a tetteseket, hogy később a nyomozás során jó személyleírást tudjunk róluk adni.

Viselkedés bankban egy támadás esetén

Ha a bankfiókban rablás történik, maradjunk nyugodtak. A rabló vagy rablók célja, hogy minél gyorsabban végezzenek a helyszínen. Feküdjünk a földre, ne tanúsítsunk ellenállást. Kövessük a rablók utasításait. Ha lehetőségünk van rá, figyeljük meg alaposan a rabló ruházatát, mozgását vagy hogy van-e valami különös ismertetőjegye. Távozás után figyeljük meg, hogy merre távozott. Ha a bank alkalmazottai nem tették meg, értesítsük a rendőrséget, ha valaki megsérült vagy rosszul lett, akkor a mentőket is. Várjuk meg a kiérkező rendőröket, akik rögzíteni tudják az adatainkat.

A nyomozás, az elkövetők azonosítása, illetve elfogása szempontjából az egyik leglényegesebb dolog, amit tehetünk, hogy jól megfigyeljük a támadót vagy támadókat. Az elkövetők személyleírását már a helyszínre kiérkező „forró nyomos” nyomozók is meg fogják kérdezni.

A tettesek megfigyelése során arra kell törekedni, hogy olyan jellegzetességet figyeljünk meg, amelyekről később azonosítani tudjuk. Ezek közül vannak, amik megváltoztathatók (pl. hajszín, hajhossz), és vannak, amik nem. Ez lehet egy tetoválás, egy anyajegy, egy forradás, a hangjának jellegzetessége, bármi furcsa, szokatlan, illetve egyedi. Minden részlet fontos lehet, ha emlékszünk rá. Idetartozik egy szag vagy illat, tájszólás, hiányzó vagy fémszínű fog…

Ahhoz, hogy jó személyleírást tudjunk adni, az általánosságok megfigyelésével kell kezdeni: hányan voltak az elkövetők. Ezt követően érdemes akár a jegyzőkönyvben történő azonosítás, akár a megjegyzés könnyítése végett elnevezni őket, mégpedig azon jellegzetesség alapján, amelyről egyedileg azonosítani tudjuk (például: a torokhangú, a lófejű, a nagyorrú). Amikor elneveztük őket magunkban, akkor kapcsoljuk az elnevezések mellé az illető képét. Ezt a legegyszerűbben úgy tehetjük meg, hogy képzeletünkben egy „pillanatfelvételt” készítünk, amit az általunk adott névvel felcímkézünk. Ehhez a képhez hozzákapcsoljuk az egyes bűnözőkhöz tartozó azonosító jeleket. Fontos, hogy próbáljuk meg belőni, milyen idősek voltak, milyen magasak, milyen a testalkatuk, a testfelépítésük, milyen alakú a fejük, az arcuk, milyen a hajviseletük és a hajszínük. A jegyzőkönyv felvételénél általános, hogy sajnos a szemtanú vagy sértett nem emlékszik az elkövetők szemszínére, pedig lett volna alkalma megfigyelni. Miután feltérképeztük a külsőleg megfigyelhető jeleket, koncentráljunk a ruházatukra is.

A következő lépés a viselkedés megfigyelése, amely rendkívül fontos információkat hordozhat. Például: ismerősként mozogtak a helyszínen vagy ügyetlenkedtek, profi, magabiztos bűnözők látszatát keltették vagy nem, volt-e köztük olyan, aki a vezetőjüknek látszott. És végül viselkedésük és beszédjük alapján

következtethetünk a származásukra, nemzetiségükre is. Kihallgatásunk alkalmával mindig képzeljük magunk elé a tudatunkban elraktározott, az általunk adott névvel felcímkézett képet, és ennek alapján részletesen adjuk vissza emlékeinket a kihallgatónak. Lényeges, hogy a legjobb tudásunk szerint nyilatkozzunk arra a kérdésre, hogy ha újra látnánk, fel tudnánk-e ismerni a tettest. E nyilatkozatunkat soha ne tegyük meg elhamarkodottan, hiszen a tettest később négy-öt hasonló személy közül kell kiválasztanunk, és ha tévedünk, nem ismerjük fel a tettest, az a nyomozás szempontjából igen súlyos következményekkel is járhat.

Biztonságos bankkártya-használat

A bankkártyák megkönnyítik életünket, hiszen akár jelentős összeghez is hozzájuthatunk viszonylag egyszerűen, rövid idő alatt. Ezt a lehetőséget a bűnözők is igyekeznek kihasználni, így fokozott óvatossággal kell eljárnunk bankkártyánk védelme érdekében. A bankkártya biztonsága addig nem is kérdés, amíg minden rendben van. Akkor viszont nagy a baj, ha kiderül, hogy visszaéltek a kártyánkkal, és hozzáfértek a pénzünkhöz.

Érdemes minél több biztonsági elemet választani, például fénykép vagy gravírozott aláírás a kártyán, szabályozható napi limit, cserélhető PIN-kód, műveletekről értesítő mobilbank szolgáltatás, könnyen elérhető letiltási lehetőség, csak elektronikus pontokon történő használati lehetőség, internetes vásárlásnál lehetőleg csak interneten használható kártya, külföldi használat esetén könnyen (ingyenes zöld számon) elérhető telefonos ügyfélszolgálat, kártyához kapcsolódó biztosítás, sürgősségi kártyapótlás lehetősége.

Dombornyomású és elektronikus bankkártya

Az elektronikus és a dombornyomású kártya között az a különbség, hogy míg az elektronikus kártya elektronikus elfogadást igényel, a terhelés mindig azonnali és az a bank jóváhagyásával (engedélyével) történik, addig a dombornyomású kártyát olyan pontokon is használhatjuk, ahol nincs elektronikus összeköttetés a bankkal. Ez egyben meg is határozza a kártyák biztonságának kulcskérdését: a letiltásra ítélt kártyák elektronikus összeköttetésű pontokon nem használhatók tovább, míg az offline terminálokon a letiltás nem jelenik meg egyből.

Tekintettel arra, hogy ma már Magyarországon a legtöbb terminál elektronikus és dombornyomású kártyát egyaránt elfogad, a biztonság miatt célszerű a sűrű, nem feltétlenül előre tervezett, szokványos napi költéseinket elektronikus kártyával bonyolítani.

A legtöbb dombornyomású kártyának van elektronikus változata is (a MasterCardnak a Cirrus-Maestro, a VISA Classicnak a VISA Electron), melyek ugyanahhoz a számlához kötődnek, és párhuzamosan igényelhetők, használhatók. Célszerű, ha dombornyomású kártyánkat csak indokolt esetben visszük magunkkal, például nagyobb értékű vásárlás, vidéki, külföldi út esetén.

Készüljünk fel előre a kártya esetleges letiltására

Mivel a letiltáshoz szükséges a telefonszám és a kártyaszám ismerete, ezeket célszerű – elkülönítve! – állandóan magunknál tartanunk. Ugyanez érvényes a biztosító telefonszámára és az esetleges hivatkozási számokra akkor, ha a kártyához biztosítás is tartozik.

Ha bankkártyánkkal együtt igazolványunk is eltűnt, azt minden esetben azonnal jelentsük a rendőrségen is. Különösen külföldi utunk során figyeljünk kártyánk érvényességére, mert ott nagyobb problémát okozhat például a lejárt kártya. Ennek cseréje nem egyszerű és olcsó dolog külföldön! Az érvényesség lejárata előtt két héttel a bankunknál általában már átvehető a következő időszakra szóló kártya, akkor is, ha nem kaptunk róla értesítést.

Visszaélési módszerek

Sajnos a készpénzfelvétel is rejthet veszélyeket. A bűnelkövetők az egyszerűbb módszerektől kezdve akár a csúcstechnológiát is használva próbálják megszerezni pénzünket. Gyakori például az a módszer, amelynek során preparálják az automaták pénzkiadó nyílását. Egy műanyag lapot tesznek a pénzkiadó nyílás elé. A pénzfelvételnél így a pénz nem jelenik meg a nyílásban, a gyanútlan ügyfél pedig dolgavégezetlenül továbbáll. Mivel a pénz beleragad a ragasztóba, így az automata nem tudja visszahúzni azt. Az elkövetők leveszik a takarólapot, és hozzájutnak a pénzhez.

Jó tanács

- Hogy ne váljunk áldozattá, ellenőrizzük még a pénzfelvét előtt, hogy nem takarták-e el a pénzkiadó nyílást.

Védekezési módszerek a visszaélések ellen

A visszaélések ellen a fenti intelmeken túl, több – banknál elérhető – óvintézkedéssel is védekezhetünk. Egyrészt **javasoljuk a napi limit használatát,** melynél a napi költéseinket (így az esetleges tolvajét is) maximalizálhatjuk. A limit beállítása több banknál rugalmas, általában van mód a váltására, néhol azonnali váltására, illetve időzáras limitre is, amikor az eredeti limit egy idő elteltével visszaáll. Itt célszerű csak közvetlenül a vásárlás előtt felemelni a limitet például telefonon.

Másrészt ajánljuk a mobilbank szolgáltatást, mely a bankkártyás terhelésekről (foglalásokról) azonnali SMS-üzenetet küld. Így már az első gyanús tranzakcióról azonnal értesülünk, így ezt követően mobiltelefonon keresztül letilthatjuk kártyánk használatát. Sok sértett csak akkor értesül róla, hogy a bankkártyáját eltulajdonították és használták, mikor a mobiltelefonjára megérkezik a tranzakcióról az SMS. Ilyenkor egy telefon a rendőrségre segíthet az elkövető kézre kerítésében.

Kártyához kapcsolódó aláírás

Amint megkaptuk bankkártyánkat, azonnal írjuk alá, nehogy más tegye meg helyettünk, s használja kártyánkat jogtalanul. Akkor is írjuk alá a kártyát, ha az ügyintéző ezt nem kéri. A kártyán kívül a vásárlásnál is kérhetik bizonyos kártyáknál, leolvasóknál az aláírásunkat. Nagyon gyakran tapasztalhatjuk, hogy a kártyán lévő aláírást és a vásárláskor adott aláírásunkat nem hasonlítják össze a kereskedők, így ez a biztonsági elem sajnos emberi tényezők miatt nem olyan hatásos, mint a PIN-kód alkalmazása.

A kártya érvényessége

A kártya a rajta feltüntetett év/hónap utolsó napjáig érvényes. Ha a kártya érvényessége lejár, az ATM nem vonja be a kártyát, de az használatra már nem alkalmas. Időben figyeljünk oda a kártya lejáratára, és egyeztessünk a bankkal arról, hogy kérjük-e az új kártyát vagy esetleg egy más kártyatípust választunk.

Adatváltozások

A személyi adatainkban történő változásról (pl. lakcím, telefonszám), mindenképpen időben értesítsük bankunkat, hiszen a kapcsolat „kétirányú”: jobb, ha el tud érni bennünket a bank, hiszen ma már egy nagyobb értékű tranzakciónál előfordulhat a telefonos kapcsolatfelvétel is, ami ugyancsak a biztonságunkat szolgálja. A bankok diszpécserszolgálatot is ellátó kollégákkal figyeltetik a nap 24 órájában a nagyobb bankkártyás tranzakciókat, és telefonon ellenőrzik, hogy valóban a tulajdonos használja-e a kártyát, vagy éppen visszaél vele valaki.

Jó tanácsok

- A bankkártyát ne tartsuk erősen mágneses (elektromos) térben (pl. rádiótelefon, elektromos berendezés).
- Vásárláskor a kártyát – ha lehet – ne hagyjuk a pult alatt vagy másik helyiségben „lehúzni”, mivel ilyenkor fennáll az illetéktelen használat vagy a kártyamásolás veszélye.
- A kártyát és a PIN-kódot tartsuk külön helyen (pl. jó ötlet a kód telefonszámként történő rögzítése noteszünkben vagy telefonunkban, de úgy, hogy ne legyen egyértelmű, hogy a számjegyek közül melyik a PIN-kódunk).
- Interneten történő vásárláskor ne adjuk meg kártyaadatainkat ismeretlen cégeknek (és ismerősöknek se). Egyelőre csak utánvétes vagy internetbankon keresztül történő fizetési módot javasolunk. Jó megoldás a webkártya használata, hiszen ekkor csak annyi pénz kerül egy elkülönített számlára, amit az adott vásárlásra fordítunk. (Világszerte átlagosan 50%-os az internetes csalások aránya, hazánkban még csak 10%, de ez az alacsony forgalomnak köszönhető).
- Ha gyakran, nagyobb értékű vásárlásokra használjuk a kártyát, javasoljuk a mobilbank szolgáltatást.
- Az esetleges kártyaletiltásra előre készüljünk fel, legyen nálunk a szükséges telefonszám.
- A kártya elvesztése vagy illetéktelen használat észlelése után azonnal cselekedjünk, az idő ebben az esetben is pénz!
- A kártyához napi használati limitet lehet/kell beállítani annak érdekében, hogy az illetéktelen kártyahasználatot megnehezítsük. (Összegre és a tranzakciók darabszámára is megjelölhetünk napi határértéket.) Éljünk ezzel a praktikus és biztonságos lehetőséggel!

A mágnescsíkos, illetve a chipkártya összehasonlítása

A chipkártya úgy működik, mint egy számítógép: a kártyaolvasó terminállal együtt olyan eszköz, mely a legtöbb művelet megoldására képes. Bevezetésüket elsősorban a biztonságuk indokolja. A hagyományos mágnescsíkos bankkártyákkal könnyű visszaélni, ez nem tud megfelelő biztonságot nyújtani. A

mágnescsíkos kártyák könnyen beszerezhető, kisméretű eszközök segítségével egyszerűen másolhatók (ezt nevezik klónozásnak). A chipkártya előnye, hogy lényegesen nagyobb biztonságot nyújt. A biztonság az oka annak, hogy a kártyatársaságok ultimátumot adtak a bankoknak, amely szerint eredetileg a MasterCard 2005-től, a Visa 2006-tól a kártyaelfogadó bank/kereskedő érdekkörébe hárította volna azokat a kártérítéseket, amelyek kára azért következett be, mert a bank vagy a kereskedő nem volt felkészülve a chipkártya elfogadására.

A chipkártya azonban nemcsak fokozott biztonsága miatt különbözik a mágnescsíkos bankkártyától, hanem sokkal több lehetőséget nyújt a kártyabirtokosnak és a bankjának egyaránt.

A chipkártya előnyei:

- Megnő a bizalom a tranzakciók biztonságosságában, valamint abban, hogy az adatok titkosak maradnak.
- Csökken a hamisítás, valamint az elveszett vagy ellopott kártyák felhasználásának kockázata.
- Szélesebb körben használható offline kereskedőknél vagy ha telekommunikációs problémák lépnek fel.
- A multifunkcionális kártyák rendelkeznek azzal a lehetőséggel, hogy közvetlenül felhasználhassák őket hűségprogramokban, kedvezményes akciókban, mert a fizetési funkció mellett egyéb információk is tárolhatók a chipen.

A PIN-kód jelentősége

A bankkártyás vásárlás során a POS (vásárlási) terminálok általában kérnek PIN-kódot. Magyarországon alapvetően két nagyon egyszerű szabály határozza meg, hogy a bankkártyával történő fizetéskor mely esetben kell PIN-kódot használnunk és mely esetben nem. Az itt leírtak csak a vásárlásra vonatkoznak, a készpénzfelvételkor ugyanis minden esetben kötelező a PIN-kód használata az automatáknál.

- Csak dombornyomású kártyák használata során nem kér PIN-kódot a kártyaelfogadó bank, ez alól néhány bank Visa Electron kártyája kivétel.
- Az OTP Bank azonban a saját kártyaelfogadó helyein az OTP-s kártyák használata során a dombornyomású kártyákra is kér PIN-kódot.

A PIN-kódot minden más esetben meg kell adni. Ugyanakkor nem kell PIN-kódot megadni a MasterCard Electronic kártyatípus esetében (kifejezetten aláírás alapú termék), és az egyes elfogadóhelyek (pl. vendéglátóipari egységek) olyan kártyákra sem kérnek PIN-kódot, amelyek a fenti definíció szerint PIN-kód kötelesek lennének (jellemzően az elektronikus kártyák, bármely bank fogadja is el azokat).

Egyébként a PIN-kód használata a MasterCard kártyatársaság Maestro bankkártyái esetében 2002. január 1. óta kötelező. Ahol mégsem kérnek ezekre a kártyákra PIN-kódot, ott az esetleges visszaélések során a kártyatársaság minden felelősséget áthárít a kártyaelfogadó bankra. A PIN-kód kérése az elfogadóhely által nem választható, arra nincs lehetőség, hogy gyanús ügyfél esetén igen, míg más esetben ne kérjen PIN-kódot. Egyes esetekben a PIN-kód kérése függhet a vásárlás összegétől is.

Ettől függetlenül egyéb esetben is kérhet PIN-kódot a kártyaelfogadó bank, sőt egyes esetekben személyi azonosító irattal történő azonosítást is, meghatározott összeg feletti vásárlás esetén. Ez az összeg általában 10 ezer forint.

PIN-kód helyett az aláírás ellenőrzése

Ha nem használunk PIN-kódot, azonosításunk a kártyán szereplő aláírással, illetve esetleg a helyszínen személyi azonosító okirat bemutatásával történik. A személyi azonosító okiratot akkor is kérhetik, ha PIN-kódot adtunk meg. Hazánkban az elfogadóhelyek biztonsági szempontból kockázatosak, az aláírás ellenőrzése elég gyakran csak névlegesen történik, jobb esetben egy ránézéssel intézik vagy nem is ellenőrzik (például hosszabb sorok esetén a bevásárlóközpontokban). Gyakran a bankkártyás fizetést személyi igazoló okmány bemutatásához kötik, amelynek alapadatait az adatvédelmi törvénybe ütközően fel is jegyzik. Ezért fontos, hogy magunk is pontosan ismerjük a kártyaelfogadás menetét és szabályait.

PIN-kóddal kapcsolatos tanácsok

A PIN-kódot sose tartsuk a kártya mellett, és ne írjuk fel a táskánkban tartott egyéb személyes iratunkba sem, hiszen lopáskor a tolvajok ezeket is átnézik. (A kártyát lakásunkban se tároljuk a PIN-kóddal együtt!)

Ha magunk választhatjuk ki PIN-kódunkat, kerüljük a könnyedén kitalálható, személyünkkel könnyen kapcsolatba hozható számokat (pl. születési dátum, telefonszám eleje, vége, irányítószám stb.). Több bankkártya esetén figyeljünk arra, hogy ne ugyanazt a PIN-kódot jelöljük meg minden kártyánkra.

PIN-kódunkat soha senkinek ne mondjuk meg, legyen a kérdező a kereskedő, a bank vagy a rendőrség képviselője!

PIN-kód trükkök megjegyzésre vagy megtévesztésre

Ha kártyánkra nagybetűvel ráírjuk, hogy PIN: 9957, de közben a PIN-kódunk persze egészen más, ezzel az egyszerű trükkel például elvehetünk a tolvajtól egy próbálkozásnyi lehetőséget, hiszen biztosan ezzel a számkóddal fogja először megpróbálni a pénzfelvételt. A tolvaj ezek után akár többször próbálkozhat a biztosan helytelen kóddal, és ezzel tovább csökkenti a még hátralévő próbálkozási lehetőségek számát.

Ha a kódot mégis felírjuk, az semmi esetre se kerüljön a pénztárcánkba helyezett papírlapra, hiszen kártyánk minden valószínűség szerint a pénztárcánkban lesz, mikor ellopják, inkább rejtsük el például egy hosszabb számsorban.

A PIN-kóddal végzett próbálkozások

Ha helytelen PIN-kóddal próbálkozunk, ezt a rendszer folyamatosan figyeli, attól függetlenül, hogy kivettük-e kártyánkat, és elölről kezdtük-e a próbálkozásunkat, netán átmentünk-e egy másik ATM-hez, vagy kivártunk vele néhány órát. A hibás próbálkozások számlálását csak egy helyes PIN-kód beütése nullázza le. Külföldön előfordulhat, hogy több próbálkozást enged a rendszer, aminek az az oka, hogy feltételezik: az utazó csak alkalmilag, nyaraláson használja a kártyáját (így pontatlanabbul emlékszik). Hazánkban általában 3, de maximum 10 hibás próbálkozásra van lehetőségünk, ez bankonként változik.

Ismeri-e a bank a kártya PIN-kódját?

A PIN-kód azonosítása mindig a központban történik, az a kártyára sem elektronikusan, sem manuálisan nincs ráírva, ezért az ATM a PIN-kód beírása után bekéri a kért műveletet és az összeget is, és csak utána ellenőrzi a PIN-kód helyességét. A PIN-kód (Personal Identification Number) egy négyjegyű azonosító szám, amely véletlenszerűen generálódik, és a lezárt PIN borítékba kerül kinyomtatásra, így a PIN-kódot a bank sem ismeri, annak kizárólag mi vagyunk a birtokában.

A PIN-kód szerepe a kártyahasználatban

Az ATM-kártyákat csak a PIN-kód ismeretében használhatjuk. Ez azzal jár, hogy – hacsak a kártyára rá nem írjuk – elvesztésekor a pénzünkhöz idegenek elvileg nem férhetnek hozzá. (Kivétel a bankkártyára specializálódott csalók.) A kötelező PIN-kód megnehezíti a kártyás visszaéléseket, hiszen a négyjegyű kód minden esetben szükséges lesz a vásárláshoz. Ez megnyugtatja a vásárlókat. Az esetleges rossz próbálkozásokat ugyanis (a tranzakció újbóli kezdésekor is) az első jó próbálkozásig göngyölíti a rendszer, és például ATM-használat esetén a harmadik rossz próbálkozás után el is nyeli a kártyát, akár más bank ATM-jében is, függetlenül attól, hogy ott ez csak az első próbálkozásunk, és közben több nap is eltelt.

Informatikusok véleménye: a bankok üzletszabályzatait úgy alkotják, hogy azokban egyértelműen leírják, hogy ha a tranzakció a PIN-kód ismeretében történt, akkor a felelősséget az ügyfélre hárítják. Tehát sokkal nagyobb az esély az esetlegesen ellopott pénzünk visszaszerzésére, ha csak aláírás alapú azonosítás történt, mint ha PIN-kódos is. Ha tehát egy PIN-kód egyszer bármilyen módszerrel is, de bűnözők kezére kerül (márpedig ezt a kártyabirtokos tökéletesen kivédeni nem tudja), a bank valószínűleg vissza fogja utasítani a kártyabirtokos tranzakciójának reklamációját azzal, hogy a PIN-kód ismeretében végzett tranzakciók a kártyabirtokos egyoldalú felelősségi körébe tartoznak. A klónozásos csalások, amelyek keretében a mágnescsík információit leolvassák, majd valamilyen módszerrel kinyerik a PIN-kódot is a vásárlás során, szabaddá teszi a kártyabirtokos nevében eljáró bűnözők tranzakcióit. S mivel ezek a tranzakciók a lopás után általában azonnal megkezdődnek, még a tapasztalt kártyabirtokosok számára is megnehezítik a védekezést.

A kötelező PIN-kód kérése kétségtelenül megnehezíti a csalók dolgát, és kezdetben vissza is szoríthatja a bűnözőket. Azonban a bankkártyákkal kapcsolatos bűncselekmények hatalmas haszonnal kecsegtetnek, ami ezáltal kinevel egy erre specializált profi szervezett bűnöző csoportot, amely megtalálja a visszaélési lehetőségeket.

Helyes viselkedésünk kártyaelfogadáskor

A bankkártyák kereskedelmi használatára bevezetett POS-terminálokon a kereskedő vagy a pénztáros feladata a kártya kezelése – áthúzása – a terminálon, leolvasás céljából. A kártyaolvasó terminál lehet hordozható, illetve mobilhálózaton keresztüli összeköttetésű is. A kártyabirtokosnak fokozottan kell figyelnie arra, hogy kártyáját soha ne adja ki úgy a kezéből, hogy ne látná, hogy pontosan mit is tesznek azzal. A kártyaelfogadó elzárkózása szabálytalan, ha ebből vita adódik, inkább vonjuk vissza vásárlási szándékunkat. Távollétünkben ugyanis több tranzakciót is végezhetnek a számlánkról, amelyek bizonyítása utólag nehézkes lehet.

A PIN-kód beütésekor mindig ügyelni kell arra, hogy azt mások még véletlenül se láthassák meg. A bizonylaton szereplő adatokat minden esetben ellenőrizni kell (pl. kártyaszám, összeg), mielőtt a bizonylatot aláírnánk. Abszurdnak tűnik, de minden kártyahasználat után ellenőrizzük, hogy vásárlás után visszakaptuk-e a kártyánkat. Könnyen előfordulhat, hogy a nagy sietségben a bolt, étterem alkalmazottja elfelejti visszaadni a kártyát, netán más kártyáját adja vissza.

Sajnos bankkártyánkat az elfogadóhelyeken, üzletekben, bevásárlóközpontokban sokszor meglehetősen felelőtlenül, némi nemtörődömséggel kezelik, és ez ellen nem sokat tehetünk. Azt viszont bármikor – saját érdekünkben is – megtehetjük, hogy jelezzük a kártyaelfogadás során a fenntartásainkat, sőt, a helyes kártyahasználatban segíthetjük is az azt elfogadó kereskedőt.

A többszörös kártyalehúzás

Ha egy tranzakció során többször áthúzzák bankkártyánkat a POS-terminálon, az nem jelent többszörös terhelést. Az összeköttetések ugyanis nem minden esetben jönnek létre, ezért a terminál kijelzőjéről vagy a kinyomtatott bizonylatról leolvasható a sikertelenség. Ha ez összeköttetési problémából adódik, a POS-terminál kinyomtat egy bizonylatot, de azon nem szerepel az engedélyszám és az egyéb adatok sem. Ezek a bizonylatok nem adnak lehetőséget visszaélésre, de érdemes eltenni ezeket is, hátha később félreértés adódik. Arra azonban figyelni kell, hogy olyan bizonylatot csak egyszer írjunk alá, amely tartalmazza a terhelés összegét, a bankkártyánk számát, a dátumot és az engedélyszámot.

Foglalás (zárolás)

A tranzakciót a bank tudomására jutásakor azonnal foglalás (zárolás) követi, hiszen a tényleges terheléshez előbb a hivatalos adatoknak be kell érkezniük, ami néhány napot igénybe vesz, és az alatt a vásárolt összeg újra elkölthető lenne. Ezért a foglalással a levásárolt vagy felvett pénzt elkülönítik, foglalás alá teszik. A foglalt összeg hozzátartozik a számlaegyenleghez, azaz kamatot is kell utána fizetni, de ez az egyenlegrész még egyszer nem használható fel. A foglalás biztosítja azon tranzakciók visszautasítását, amelyekre már nincs fedezet, noha a számlaegyenleg erre elvben még lehetőséget nyújtana.

Ha néhány napon belül nem érkezik be a terhelés, a bank felszabadíthatja a foglalást, amely így újra elkölthetővé válik. Ilyenkor célszerű konzultálnunk a bankkal, mert a terhelés előbb-utóbb biztosan megérkezik, és akkor problémát okozhat az esetleges fedezetlenség.

Dupla foglalás

Ha kártyaelfogadó helyen vásárolunk, néha előfordulhat, hogy a vásárlás értékét rövid időre duplán foglalják le. Ez ezért történhet meg, mert a foglalást követően a bank vár a tényleges terhelésre a nemzetközi kártyatársaságoktól. Legtöbb esetben ez rendben meg is érkezik, és a bank a foglalást ténylegesen rá is terheli a kártyaszámlára. Sok esetben azonban a foglaláskor kiadott hatjegyű engedélyszám nem vagy nem pontosan (pl. nullákkal feltöltve) érkezik meg a nemzetközi kártyatársaságtól. Ekkor – a két szám eltérése miatt – a rendszer ezt két különálló tételnek értelmezi, tehát a terheléssel párhuzamosan a foglalás is benn marad, a számláról így átmenetileg dupla összeg hiányzik. A bank a foglalást néhány napig (4-30 nap) tartja fenn. Ha nem érkezik erre a foglalásra engedélyszám – márpedig ez esetben nem fog –, a foglalt összeg visszakerül a kártyaszámlára. Több banknál a határidő előtt is kérhető a dupla foglalás egyik tételének felszabadítása.

Blokk, számla, bizonylat

A tranzakcióról bizonylatot kapunk, amely tartalmazza többek közt a kártya számát, a vásárlás összegét és az engedély számát. A kártyás vásárlásról külön blokkot kapunk, de kérhetünk számlát is. Tudni kell, hogy a bankkártyás vásárlás bizonylata nem blokk, még kevésbé számla. Azt a kártyás bizonylattól függetlenül kell megkapnunk.

Ki jogosult a kártya használatára?

A kártyahasználat nem ruházható át, a kártyát minden esetben csak a kártyabirtokos használhatja. Kártyával ATM esetében is csak a kártyabirtokos jogosult készpénzt felvenni attól függetlenül, hogy a PIN-kód ismeretében bárki felvehet róla pénzt. Fontos megemlíteni, hogy a számla hivatalosan csak a kártyabirtokos nevére szólhat, akinek a fentiek figyelembevételével meg kell egyeznie a fizető személyével. Olyan lehetséges, hogy egy bankszámlához több embernek van hozzáférése és akár bankkártyája is. Ilyenkor azonban több kártyabirtokosról beszélünk, mert minden hozzáféréssel rendelkező személynek a saját nevére készül a bankkártyája (társkártya) ugyanahhoz a számlához.

Problémák a kártyás fizetés körül benzinkútnál, étteremben

Ha a számla kiegyenlítése nem sikerül, de a termék, illetve a fogyasztás nem szolgáltatható vissza (pl. benzinkút, étterem), meg kell kísérelni egy telefonos engedélyeztetést a bankkal. Erre az

elfogadóhelynek akkor van lehetősége, ha nem csak elektronikus (online) kártyaelfogadásra szól a szerződése, és az elfogadásra kerülő bankkártya dombornyomású. A kártyaelfogadási szerződésről csak a kereskedő tud felvilágosítással szolgálni, ez nem következik az üzlet bejáratán szereplő matricákból. Ha kiderül, hogy az elfogadóhely elfogadhat bankkártyát elektronikus összeköttetés hiányában is, akkor csak dombornyomású bankkártya elfogadása jöhet szóba. Ilyen esetekben bizonylat vagy kártyalehúzó gép hiányában a tranzakció akár egy üres papírlapon is rögzíthető, amelyet a kártyabirtokos és az elfogadóhely közösen aláír. Ennek a megoldásnak a hiányában a számla kiegyenlítése nagymértékben függ az eladó és a vásárló közti bizalomtól és korrekt, megoldáskereső hozzáállásától.

A legfontosabb azonban, hogy ha nem vagyunk biztosak abban, hogy a kellő fedezet rendelkezésre áll a kártyánkon, ne fizessünk olyan termékért vagy szolgáltatásért, amit már nem lehetséges visszaadni. Fontos tudni, hogy gyakran a bankkártya működőképes és jó, csak az elfogadóhely POS-terminálja nem képes olvasni. Ilyenkor érdemes megkísérelni egy pénzfelvételt egy közeli ATM-ben, és a probléma meg van oldva.

A vásárlások banki terhelésének határideje

Egy vásárlás tranzakciójának elvileg 30 napon belül meg kell jelennie a bankszámlánkon. Ez többféle okból 90 napig meghosszabbodhat. A bank azonban maximum egy évig terhelheti a számlát egy kérdéses tranzakcióval, utána már nem.

Kártyaelfogadási alsó limit és szervizdíj

A kereskedő nem alkalmazhat megkülönböztetést a kártyás vásárló hátrányára a készpénzzel fizetővel szemben. Ez arra is vonatkozik, hogy az elfogadóhely nem köthet ki limitet, amely alatt nem fogad el bankkártyát. Noha ez elvben tilos, azonban a gyakorlatban a magas kereskedői jutalék és a telefonhívás díja miatt mégis megtörténhet, hiszen a kis összegű kártyás vásárlások így veszteségesek lehetnek egy üzletben. A kereskedők általában 500 vagy 1000 Ft limitet határoznak meg alsó határként, ezért érdemes a bankkártya használata előtt – még a logó feltüntetése esetén is – mindig rákérdezni az esetleges helyi sajátosságokra.

A kártyás fizetés esetén a hátrányos megkülönböztetés másik esete az úgynevezett szervizdíj, amely az előző limit alkalmazásához hasonlóan jogtalan. Ennek ellenére a szokások szerint előfordulhat, hogy az elfogadóhely a gyakorlatban a bankkártyás vásárlás esetén szervizdíjjal kísérli meg növelni a számla végösszegét. Az ilyen eseteket egyébként mindig jelentsük a kártyánkat kibocsátó bankunknak, illetve az állami fogyasztóvédelemnek.

Lehetséges, hogy az elfogadóhely csak vásárlási jellegű számlakiegyenlítéseket enged, rendszeres szerződésen alapuló díjkiegyenlítést nem. (Például az egyik távközlési szolgáltató évekig nem engedte havi rendszeres számlái fizetését bankkártyával, de új előfizetés vagy készülék vásárlására volt mód.) Jó tudni tehát, hogy az elfogadóhely a vásárlás korlátjául szabhatja a kifejezetten vásárlási célú áruk/szolgáltatások kártyával történő kiegyenlítését.

Visszavonható-e a kártyás vásárlás?

Minden egyes tranzakció visszavonhatatlan művelet, teljesüléséről a vásárló, azaz a kártyabirtokos és a kereskedő, azaz a kártyaelfogadó azonnali visszajelzést kap (elektronikus formában). Ugyanakkor van mód visszatérítésre (jóváírásra) is, amelyet a kereskedő tévedés vagy az árura/szolgáltatásra vonatkozó panasz esetén érvényesíthet. A vásárló ilyenkor jóváírást kap a kereskedőtől a kártyájához tartozó számlájára.

Az ATM-használat veszélyei

Minden készpénzfelvételkor nézzünk körül, figyeljük meg a környéket! Ha a készülék elhagyatott helyen található, esetleg rosszul van megvilágítva, ha tehetjük, ilyenkor válasszunk másik ATM-et. Ha lehetséges, különösen az esti órákban ne legyünk egyedül, amikor nagyobb mennyiségű készpénzt veszünk fel. Beltéri automata használata esetén kerüljük el, hogy velünk együtt mások is tartózkodjanak a helyiségben. Hiába van bekamerázva, egy esetleges videofelvétel nem biztosíték az elkövető elfogására, hiszen honnan tudjuk akár mi, akár a rendőrök, hogy kit láthatunk a képen.

Jó tanácsok

- Ne hagyjuk, hogy készpénzfelvétel végrehajtása közben idegenek megzavarjanak minket vagy elterelj ék a figyelmünket. Minden esetben készítsük elő kártyánkat, ne keresgéljük hosszasan táskánkban, pénztárcánkban.
- Győződjünk meg róla, hogy az automatán nincs leragasztásra utaló jel (egy fém- vagy kartondarab, illetve ragasztócsík, amit az automata kártyakiadó nyílásába helyeznek.) Lehetőleg

töröljük le a PIN-kód és az összeg megadására szolgáló billentyűzetet, hogy valóban az eredeti fémet látjuk-e, nincs-e rajta fólia, melyen keresztül érzékelőkkel megszerezhetik a PIN-kódot.

- Ugyanígy figyeljünk arra, hogy semmilyen, bankbiztonságinak álcázott kamera ne irányuljon a billentyűzetre, illetve a billentyűzet ne essen a kamera látóterébe. Ha ilyet látunk, takarjuk el a kamera irányát a PIN-kód beütésekor!
- Bizonyosodjunk meg róla, hogy az automata előtt utánunk sorban állók nem láthatják PIN-kódunkat, illetve az általunk felvenni kívánt összeget (távolról sem). Takarjuk a testünkkel, de ha ez nem elég, valamennyi ujjunkat előre helyezzük a számbillentyűkre, majd így üssük be a PIN-kódot.
- Ha bármi gyanúsat észlelünk, inkább töröljük a tranzakciót, és hagyjuk el a helyszínt.
- A készpénzfelvétel befejezését követően ne kezdjük el az ATM előtt állva számolni a pénzt, helyette tegyük el a kártyát, a tranzakcióról készült bizonylatot és a készpénzt, hogy később a kapott összeget biztonságosabb helyen ellenőrizhessük. Mivel az automatánál amúgy sem lehet reklamálni, ezért teljesen mindegy, mikor számoljuk át a pénzt: magánál az automatánál vagy máshol.
- Semmiképpen ne maradjon az automatánál a tranzakcióról készült bizonylat, mert ez lehetőséget ad az automatát figyelő bűnözőknek arra, hogy számlaegyenlegünket megtudják, és ha érdemes, utánunk eredjenek, majd készpénzfelvételre kényszerítsenek vagy esetleg ellopott adatainkat felhasználják. A bizonylatot minden esetben vigyük magunkkal, tegyük el és vessük össze havi számlakivonatunkkal. Amikor már a bizonylatra nincs szükség, semmisítsük meg. Felelőtlenség a bizonylatot megsemmisítés nélkül kidobni, ugyanis azon fontos, visszaélésre alkalmas adatok szerepelnek.
- Az egyes ATM-ek eltérő sorrendben adják ki a pénzt és a kártyát, valamint a bizonylatot. Ügyeljünk arra, hogy a kártya soha se maradjon az ATM-ben. Ez főleg akkor fordul elő, ha az ügyfél megszokta, hogy a kártyáját előbb kapja meg, mint a pénzt, és olyan ATM-mel találkozik, ahol a sorrend fordított, ezért a kártya elvétele nélkül is megkapja a pénzt.

Ha az automata benyeli vagy bevonja a bankkártyát

A kártya benyelését általában műszaki hiba, míg a bevonását általában szabálytalan kártyahasználat eredményezi. Számunkra mindkettő ugyanazt jelenti: a bankkártyát az ATM visszatartja, és a gépben marad.

Ez előfordulhat

- hibás PIN-kóddal történő próbálkozások után,
- ritkábban műszaki hiba miatt,
- illetve letiltáskor a kártyát az ATM minden esetben bevonja.

Ha a bevonás műszaki hiba következménye volt, és az ATM-nél található bankfiók, a kártyát ott visszaadják. Ennek zárva tartása esetén a kártya csak másnap vehető át, hiteles azonosításunk után. Ha az ATM-nél nincs bankfiók vagy a kártyabirtokosnak nincs módja megvárni, amíg az kinyit, a kártyát csak hetek múlva kaphatja meg a számlavezető bankfiókjában. Előfordul, hogy biztonsági okok miatt az idegen bank, sőt, ritkábban a saját bankunk (bármilyen ok miatt történt benyelés miatt) sem szolgáltatja vissza a benyelt bankkártyánkat, hanem kivétel nélkül megsemmisíti ezeket a kártyákat, és a kártyabirtokos kötelessége a kártyapótlást elindítani (díj ellenében).

A bankkártya adataival való visszaélések

A visszaélések az adatok megszerzése után zömmel azonnal, pár órán belül elkezdődnek. Ezek általában olyan esetek, amikor a PIN-kódot is megszerezték a bűnözők. Gyakran azonban csak hosszabb idő elteltével, akár fél év kivárás után kezdték felhasználni a megszerzett adatokat. Ennek oka a nyomozás megnehezítése, hiszen fél év múltán meglehetősen nehéz összeszedni a panaszos kártyabirtokosok közös elfogadóhelyeit, ahol a kártya klónozása történhetett.

Trükkös lopás

Az autóval közlekedő kártyabirtokost többnyire akkor csalják lépre, amikor a bankfiókból (ATM-től) a felvett készpénzzel távozik. Hirtelen segítőkész idegenek jelennek meg, akik közlik, hogy valamilyen műszaki probléma történt a gépkocsijával (többnyire lapos gumira vagy defektre hivatkoznak, ritkábban hátulról bele is hajtanak). Amíg az esettel elfoglalják az autóst, a tettes társa beugrik az autóba, majd elhajt vele.

Ha nem vagyunk egyedül, valaki mindig maradjon az autóban. Ha egyedül vagyunk, ne hagyjuk a slusszkulcsot az autóban, és ne hagyjuk magára értékeinket a nyitott gépkocsiban. Ha kiszállunk a kocsiból, azt ilyen esetben mindig zárjuk be. Ha a fentihez hasonló helyzetbe kerülünk, gyanakodjunk, és akadályozzuk meg, hogy autónkkal el lehessen hajtani, vagy értékeinket el lehessen lopni.

Bankkártyaszámok és/vagy PIN-kód megszerzése telefonon vagy e-mailben

Rendszeresen fel-felbukkan az a csalásfajta, amikor a kártyát kibocsátó bank nevében felhívják az ügyfeleket, és kártyaadataikat (kártyaszám, esetleg PIN-kód), vagy internetbank hozzáférésük adatait kérik el. (A PIN-kód inkább akkor fordulhat elő, ha a kártyabirtokos a kártyáját elvesztette, és a bank nevében arra hivatkoznak, hogy megtalálták azt, de csak így tudják letiltani.) **A bankok e-mailben és telefonon soha nem kérik a PIN-kódunkat.** Ilyenkor sosem szabad megadnunk adatainkat. Ha a PIN-kódunkat kérik, mindig legyünk rendkívül bizalmatlanok, mert nincs olyan helyzet, amikor jogosan kérhetik azt, így szinte biztos, hogy a PIN-kód kérése BÁRHOL, ami nem ATM vagy POS-terminál, bűncselekményre enged következtetni.

Kaphatunk olyan e-mailt is, melyben a levélben lévő linkre kell kattintani ahhoz, hogy elérjük bankunk internetes oldalát. Ilyenkor egy, az eredetihez megszólalásig hasonló weboldalon bekérik az ügyfél felhasználói nevét és jelszavát, majd kiderül, az internetbank nem működik. Ezt hívják adathalászatnak (az internetes csalásoknál ejtünk még szót erről a módszerről). Ne engedjük ilyen módon kicsalni az adatainkat. Az internetbank weboldalát mindig úgy hívjuk elő, hogy kézzel beírjuk a webcímet a címsorba, vagy a kedvencek közül előhívjuk azt.

Olyan módszer is népszerű volt egy időben, hogy a bankautomatáknál kicserélték a kis táblát, amely a műszaki hiba esetén hívható telefonszámokat tartalmazta. Az automatába behelyezve a kártyánkat, a gép nem adta vissza azt, vagy a felvenni kívánt összeg nem jelent meg a kiadó nyílásban. A gyanútlan ügyfél felhívta a valódinak hitt telefonszámot, amely nem a bankjánál, hanem az elkövetőknél csörgött, és kérésre bemondta a PIN-kódját. Így a benyeltnek hitt bankkártyáját a távozása után az automatából kivevő tolvajok könnyedén felhasználhatták, a bankszámlát üresre söpörhették.

Kártyaszám-adatbázis lopása

Az internetes kereskedelem hátránya, hogy a cégek adatbázisokban tárolják az ügyfelek kártyaszámát. Ha ehhez az adatbázishoz valaki hozzáfér, olyan adatsort szerez meg, amelyik az elektronikus kereskedelemben, pontosabban a bankkártya nélkül (card not present) végrehajtható fizetéseknél felhasználható. A probléma akkor merül fel, ha a cég egy alkalmazottja ellopja az adatbázist. Az ilyen bűncselekmények leleplezése pedig csak a kártyatranzakciók követésével lehetséges.

A klónozás és típusai

A klónozás annyit jelent, hogy a már létező kártyát lemásolják, valamiféleképpen megtöbbszörözik, így az eredeti és a klónja – annak felderítéséig – egyszerre létezik. Amíg le nem bukik az elkövető, más is fizet a mi kártyánkkal, pontosabban annak egy másával, természetesen a mi bankszámlánk egyenlegét felhasználva. A klónozásos kártyacsalásnál különösen fontos ellenszer a mobilbank szolgáltatás. A visszaéléseket általában egy kis összegű „próbaterheléssel" vezetik be, ami kevésbé gyanús. Ha ez rendben van, akkor kezdik csak el az akár sorozatos visszaélést. Ennek különleges veszélye, hogy mivel a kártyabirtokosnál marad az eredeti kártya, nem is tud arról, hogy közben klónkártya is létezik. Ellenőrizzük tehát mindig a számlakivonatunkat és a rajta szereplő tételeket! Ha minden tranzakcióról kérünk SMS-értesítést, az már az első ilyen visszaélésnél lebuktathatja a hamisítókat.

Duplázásnál vagy kétszer húzza le a kártyát a kereskedő, így két bizonylat születik (dombornyomású imprinteres elfogadásnál), majd a második bizonylatot is benyújtja, vagy pedig az elektronikus kártyaolvasó POS-t manipulálják. Ebben az esetben a POS akár a PIN-kóddal együtt tárolja a korábbi tranzakcióit, amit újra el lehet küldeni később, akár más összeggel. Ez a fajta manipuláció, ha ügyesen csinálják, eléggé nehezen szúrható ki, csak a terhelések pontos nyilvántartása segít ennek kivédésében. Ilyenkor általában viszonylag kis összegekkel és többször próbálkoznak. A fejlettebb megoldásban ezek az adatok letölthetőek a manipulált POS-terminál memóriájából, és akár a világ másik pontján újra felhasználható adatot képeznek. Mindig válogassuk meg, hol használjuk a bankkártyánkat. Különösen igaz ez, mikor külföldön fizetünk vele. A benzinkutak, kis, elhagyatott helyen lévő elfogadóhelyek jelenthetnek rizikót. Számos horvátországi nyaralás ért véget úgy, hogy a gyanútlan nyaraló hazaérve arra döbbent rá, hogy a bankszámlája üres.

Magyarországon a **felírás** a legelterjedtebb módszer. Ebben az esetben a kártyát még egyszer lehúzzák a hivataloson kívül. Erre egy apró, tenyérben jól elrejthető eszközt alkalmaznak, amelyik pár száz mágneskártya mágnescsíkjának tartalmát tudja a memóriájában megőrizni. A felírók általában fejpénzt kapnak a lehúzott kártyák után. Az így megszerzett adatok nem tartalmazzák a PIN-kódot, ami azt

jelenti, hogy a klónkártya csak áruvásárlás céljára használható fel olyan helyeken, ahol nem kérnek PIN-kódot. A világban a bűnszövetkezeteknek számos beavatott partnerük van. Ezek a felírt mágneskártyasávot megkapják adatvonalon, majd azokat újra kiírják egy akármilyen plasztiklapra. A szükséges technológia nem bonyolult, viszonylag olcsón, kereskedelemben kapható eszközökből összerakható.

Az **ikresített kártya** pontosan azonos az eredetivel. A kártyát ilyenkor még egyszer lehúzzák, majd a lehúzott kép mellé a mágnescsíkot is felmásolják. Utána következik a legnehezebb dolog: a kártya tökéletes másolatának előállítása. Ehhez általában több lopott, lejárt, de a hamisítandóval megegyező kártyát használnak. A legmunkaigényesebb hamisítás, mert ezredmilliméter pontossággal, darabokból állítják össze az új kártyát, amely sok esetben a megtévesztésig hasonlít az eredetire. Természetesen a fényképes kártyák erre alkalmatlanok. Az ikresített kártyát úgy használják, mintha az lenne az eredeti. Ennek az az előnye is megvan, hogy a hátlapon a bűnözők az aláírást is lecserélhetik a sajátjukra. A kártyatársaságok ezért helyeznek el az utóbbi két-három évben biztonsági jegyeket az aláírássávon is. Az ilyen kártya előnye a bűnözők számára az, hogy a beváltáshoz nem kell beavatniuk a kereskedőt.

A stemplizést csak az imprinteres (vasalónak csúfolt) kártyaelfogadásnál lehet alkalmazni. A beavatott „kártyaszám-összegyűjtő" az imprinteres kártyaelfogadás során még egyszer lehúzza a kártyát egy új papírbizonylat felett, így kerül át a dombornyomott kártya száma a papír alapú bizonylatra (rávasalják a számot). Ez kerül át a kártyahamisítókhoz. Ők ennek alapján – a bélyegzőkészítéshez hasonló eljárással – elkészítik a kártya dombornyomású részét. Utána ezek a stemplik elkerülnek a beavatott kereskedőkhöz, akik erről hagyományos imprinteres módszerrel lehúzzák a papírbizonylatot, benyújtják a fizetési igényt. Amikor megjön az általában egyszerre, nagyobb tömegben benyújtott levonatok pénze, a vállalkozás eltűnik.

Liftes csalás

Az internetes kereskedelemben jelent meg ez a trükk, ahol a károsult a bank és az internetes kereskedőház. A módszer mindig egy-egy internetes áruházzal szemben kerül bevetésre. A csaló ilyenkor bankszámlát és internetes honlapot nyit egy másik országban, majd ott egy az egyben hirdeti a kiszemelt internetes áruház termékeit. Fizetni átutalással kell a megadott, általában külföldi bankszámlára. Mivel a megrendelés is valahol a világban megbúvó bűnözőhöz fut be, ő ilyenkor folytatja a csalást. A pénzt megkapta, de nem jó a nyűgös vevő. Ezért ő a vevő adataival, annak nevében immár az eredeti hirdetőtől megrendeli az árut. Fizetésre pedig vagy lopott kártyát, vagy kártyaszámot használ. Az áruház azonnal leveszi a kártyáról a pénzt, szállítja az árut. Így a csalónak megmarad a teljes összeg tisztán, az áruház, a kártyatársaság és a bankkártyák igazi birtokosai pedig elvitatkoznak az összeg jogosságán. Az amerikai tapasztalatok szerint az árut természetesen nem adják vissza azok, akik megrendelték, hiszen fizettek érte.

Mágnescsík leolvasása az ATM kártyanyílásánál

Olyan eset is előfordulhat, hogy nem ragasztják le a pénzkiadó nyílást, de egy apró, észrevehetetlen szerkezettel a kártya behúzása és kiadása során, az áthaladáskor leolvassák a kártya mágnescsíkját. Ez nehezen vehető észre, de persze gondos megfigyeléssel felfedezhető. Ez ellen ma már az ATM-ek lebegtetéssel, rezgetéssel védekeznek. Ha így adják ki a kártyát, a kis leolvasó szerkezethez egyszer közel kerül, egyszer távol kerül a mágnescsík, így az nem fogja tudni a teljes információt rögzíteni, illetve a távolabbi olvasáskor megnő az elektromágneses zaj, ami pontatlan leolvasást, így végül hibás adatokat eredményez majd, és a bűnözők nem fogják tudni felhasználni a pontatlan adatokat.

PIN-kód kérése a bejárati ajtót nyitó kártyaolvasón

A PIN-kódot csak kártyatranzakciók során kérhetik. Ha a bankfiók ajtaját nyitó kártyaolvasó PIN-kódot is kér, azt semmiképpen se adjuk meg, hanem azonnal forduljunk bankunk telefonos ügyfélszolgálatához. Általában minden esetben legyünk óvatosak, amikor PIN-kódunk megadását kérik, még ha banki környezetben is kerül erre sor.

Postaládából kilopott vagy megsérült kártyák

Ha bankunk postai úton kézbesíti bankkártyánkat, az sohasem érkezhet együtt a PIN-kóddal, hiszen használatra általában a kettő együttes alkalmazásával van mód, így a bank nem postázza ki azt együtt. Ha kártyánkat ellopták vagy a PIN-boríték megsérült, azonnal konzultáljunk bankunk telefonos ügyfélszolgálatával. Elképzelhető, hogy a bank biztonsági okokból a kártyabirtokos telefonos jelentkezésére és megfelelő beazonosítása után aktiválja csak a bankkártyát. Ebben az esetben a kártya még PIN-kód ismeretében sem használható idegenek számára.

Passzív védelem

Javasolt, hogy ha bankkártyánkat elvesztettük, lehetőleg azonnal próbáljuk meg az egyenlegünket (ha van, hitelkerettel együtt) kivenni egy másik kártyánkkal, és ATM-ben, postán, bankfiókban (számláról történő készpénzfelvétel esetén ott másik kártya sem szükséges) vagy lekötni, vagy átutaltatni. Ezáltal a kártyával elérhető számlán nem marad pénz, és a rá érkező engedélykérések visszautasításra kerülnek. Ha van rá lehetőség, az is megoldás lehet, ha lenullázzuk kártyánk limitjét telefonon vagy az internetbankon keresztül.

Bankkártya letiltása és annak hatása

Ha kiderül, hogy kártyánk elveszett, azonnal tiltsuk le. Legcélszerűbb a telefon igénybevétele (a pontos letiltási telefonszám ismerete fontos), valamint a kártyánk számának ismerete. Nem árt, ha tudjuk a bankszámlánk számát, amelyhez a kártya tartozik. Az se riasszon vissza bennünket, hogy a kártya letiltatása pénzbe kerül, hiszen egy megszerzett kártyával akár a hitelkeretünket is felhasználhatják, így hiába gondoljuk, hogy csak néhány ezer forintnyi pénzünk van a számlán, a hitelkerettel együtt a kárunk több százezer forintra rúghat.

A letiltás azonnali, és elektronikus tranzakciók esetében a bank engedélyező központja semmiféle további tranzakciót nem enged. Dombornyomású bankkártyák esetében ATM és elektronikus vásárlás során a letiltás azonnal érvényre jut, a fennmaradó elfogadóhelyeken csak mintegy 2-3 nap múlva, hacsak a kereskedő nem kér előbb telefonos engedélyt a banktól. A kereskedő köteles a kártyát bevonni, az ATM magától megteszi ezt.

Kártyabevonás

Az ATM bevonja a kártyát, ha az le van tiltva. Ebben az esetben egyetlen próbálkozás sem vezethet eredményre. A POS-terminálok esetében a terminált kezelő kereskedő vagy postai alkalmazott kötelessége bevonni a kártyát az elektronikus aláírás (PIN-kód) vagy a valódi aláírás elvesztése esetén, illetve ha a kártya le van tiltva.

Internetes vásárlás

A nemzetközi kártyatársaságok a hamis kártyákkal történő tranzakciók visszaszorítása érdekében vezették be a kártya ellenőrzésére szolgáló ellenőrző számot. A MasterCard kártyatársaság által Card Validation Code-ként (CVC), a Visa International esetén Card Verification Value-ként (CVV) ismert ellenőrző számok a kártya aláírási paneljére nyomtatott, három jegyből álló ellenőrző számok.

Ez az a kód, amellyel az interneten igazolhatjuk, hogy a kártya a kezünkben van. Ha a kártyaszámunkat ugyanis mások megszerzik, vagy a fizikai vásárlás során kapott bankkártya-bizonylatokról leolvassák, azokon legfeljebb a teljes kártyaszám szerepel, amely így önmagában nem alkalmas internetes vásárlásokra (pontosabban azokon a helyeken alkalmas csak, ahol nem kérnek kártyaellenőrző számkódot). A klasszikus, fizikai vásárlási, illetve készpénzfelvételi bizonylatokon ma már sokszor letakarják a kártyaszámot, hogy még ezzel se lehessen visszaélni, de sajnos ez sem általános még.

1-es és 2-es CVC-, illetve CVV-kódok

A kártyaellenőrző számok vagy a kártya mágnescsíkján tárolódnak, és ezt az elfogadó bank a kártya elektronikus környezetben történő használatakor ellenőrzi, vagy a kártya hátoldalán láthatók, és ezeket a kibocsátó bank azoknál a tranzakcióknál ellenőrzi, ahol nem kerül sor a mágnescsík leolvasására. Ezek azok a háromjegyű számok, amelyek a dombornyomású kártyák (tehát amelyek nem csak elektronikus környezetben használatók) hátoldalán az aláírási panelen, rendszerint a kártyaszámmal vagy annak egy részével közösen kerülnek feltüntetésre. Mivel ez a szám NEM szerepel a kereskedőknél hagyott bizonylatokon, a kártyáról vagy a bizonylatokról utólag leolvasott, illetve az ellopott kártyaszámok esetében ezt az értéket nem lehet megtudni, így ha a bank meg kíván győződni a kártya személyes jelenlétéről, ezt a számot elkérve megbizonyosodhat arról, hogy a kártya valóban jelen van a tranzakciónál.

Eleinte a kártyakibocsátó bankok jellemzően nem támogatták a kártyaellenőrző kódszámok használatát azon esetekben, amikor a kártya fizikailag nem volt jelen (pl. interneten keresztül bonyolított, telefonos vagy telefaxon, levélben történő vásárláskor), mert ha a vásárló telefonon, írásban vagy számítógépes hálózaton keresztül a kártyaszámmal együtt ezt az értéket is átadta a kereskedőnek, akkor ez elveszti a kártya jelenlétének ellenőrző szerepét. Mára azonban elterjedtté vált a bankkártyák hátoldalán szereplő ellenőrző kódszámok internetes vásárlások során történő bekérése is, ezáltal a 19 jegyű kártyaszámok kérése esetén ezt a számot is meg kell adni a sikeres tranzakcióhoz.

SSL (Secure Socket Layer)

Az SSL biztonságos kommunikációs kapcsolatot teremt nyílt kulcsok felhasználásával. A webszerver és a webböngésző közötti adatátvitelben az adatok titkosítására és hitelesítésére alkalmazott biztonsági technológia. Jelenleg a világ elektronikus kereskedelmének 90%-ában ezt a titkosítási módot alkalmazzák.

Az SSL a Secure Sockets Layer elfogadott titkosítási eljárás rövidítése. A bank rendelkezik egy 128 bites titkosító kulccsal, amely a kommunikációs csatornát védi. A vásárló által használt böngészőprogram a bankkártya-birtokos adatait az elküldés előtt titkosítja, így azok kódolt formában jutnak el rendeltetési helyükre, és illetéktelen személyek számára nem értelmezhetőek.

Az SSL titkosítási eljárásra épült rendszer igénybevétele mellett a bármely bank által kibocsátott, vásárlásra alkalmas bankkártyák közül az alábbiak használhatók: MasterCard, VISA Classic, illetve VISA Electron (ha a kártyát kibocsátó bank engedélyezi azt). A kártyabirtokos az interneten lebonyolított tranzakciókért azt a tranzakciós díjat fizeti, amelyet a bankkártyát kibocsátó bank a vásárlás jutalékának meghatározott a mindenkor hatályos kondíciós listában.

PG 41. Pénzbiztonság

A film címe	**Pénzbiztonság**
A film jelzése	**PG 41.**
A film helye	**PG DVD 4. lemez**
A film időtartama	7 perc 50 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy pár kocsikázás közben az egyik ház ablakában azt olvassa, hogy krumplit adnak el a háznál. Csöngetés nélkül bemennek, mert a kaput és a lakásajtót nyitva találják. Miközben a krumplivásárlásról beszélgetnek, a hölgy rosszullétet mímel. A házigazda hoz neki egy pohár vizet. A szobában egyedül maradt hölgy közben elrak egy telefont és néhány értéket, majd a víztől azonnal jobban lesz, és gyorsan távoznak.
Célcsoport	háznál árusítók, mindenki
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, szabálykövetés emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 12. Szélhámosok*** – PG DVD 1. lemez (6 perc 42 másodperc) ***PG 13. Házalók*** – PG DVD 1. lemez (8 perc 12 másodperc) ***PG 15. Trükkös lopás*** – PG DVD 2. lemez (5 perc 36 másodperc) ***PG 22. Trükkös lopás*** – PG DVD 2. lemez (4 perc 18 másodperc) ***CAT 03. Szépkorúak*** – CAT DVD (3 perc 45 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Mit kell tenni, ha idegen csönget az ajtónál?** • **Kit szabad beengedni a lakásunkba?** • **Miért jó, ha bankszámlán tartjuk a pénzünket?** • **Mit fizet a lakásbiztosítás és mit nem?** • **Miért főleg a szépkorúak a célpontjai a trükkös lopóknak?** • **Milyen módszerrel próbálkozhatnak idegenek bejutni a lakásunkba?** • **Hogyan ismerhetünk fel egy szerelőt, illetve honnan tudunk utána érdeklődni, hogy valóban a szolgáltatónk küldte-e?** • **Hogyan ismerhetjük föl a hamis pénzt?** • **Milyen módszerekkel próbálnak hamis pénzt ránk sózni?** • **Milyen módszerekkel próbálnak bejutni a lakásunkba, hogy onnan elvigyék az értékeinket?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 4. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy mindenki figyelmét felhívjuk azokra a módszerekre, amelyekkel idegenek be akarnak jutni a lakásukba, ahol a figyelmüket elterelve a pénzükre, az értéktárgyaikra „vadásznak”. Az óra másik célja, hogy megtanítsuk, hogyan ismerhetjük föl a hamis pénzt.	• **idegen** • **trükkös lopás** • **figyelemelterelés** • **hamis pénz** • **ürügy**

HÁTTÉRANYAG

A hamis pénz kiszűrésének módjai:

Mindenkinek érdeke a bankjegyek alapos ismerete, hiszen esetleges tévedése saját magának vagy másoknak is kárt okoz, mivel a bankok a hamis bankjegyekért ellenértéket nem térítenek.

A papírban lévő, továbbá nyomtatással kialakított biztonsági elemek azt a célt szolgálják, hogy az esetleg előforduló hamis bankjegyeket a valódi bankjegyek megfelelő ismerete alapján könnyen felismerhessük.

A bankjegyet felemelve, fény felé fordítva, segédeszköz nélkül is jól látható a több tónusú, sötétebb és világosabb felületek folyamatos átmenetével jellemezhető vízjel.

- A „beágyazott" biztonsági szál fény felé tartva, átnézetben könnyen ellenőrizhető, folyamatos vonalként látszik. Felületén apró betűkkel, ún. mikroírással a „Magyar Nemzeti Bank" felirat olvasható.
- A bankjegyek papírja UV-fény alatt is sötét marad, mert nem tartalmaz optikai fehérítőszereket.
- A meghatározó nyomatokat (pl. a portré, az előoldali címer, vagy a „Magyar Nemzeti Bank" felirat) ujjunk, körmünk hegyével finoman végigtapintva, az érzet egy körömreszelőhöz hasonlatos.
- Bankjegyeink felületét 4-8 szoros nagyításban vizsgálva, rendkívül kisméretű betűkkel nyomtatott, többnyire a címletet vagy a kibocsátó bankot feltüntető feliratok válnak olvashatóvá. Ilyen feliratok találhatóak valamennyi címleten, az elő- és a hátoldalon, az alnyomatban, illetve a hátoldalon a vízjelmező alatt és fölött metszetmélynyomtatással.
- A magasabb címleteket (2000, 5000, 10000 és 20000 forintos) az előoldalon a vízjelmező mellett jobbra található holografikus hatású fémcsík is védi. A csík felületén – a rátekintés szögétől függően – kétféle motívum is azonosítható, vagy a köztársasági címer, vagy az „MNB" betűk láthatóak. A fémcsík baloldalán mikroírással az értékjelzés is megtalálható.

A biztonsági elemek ismeretében az egyes fizetési alkalmakkor, üzletekben, piacon, szórakozóhelyeken célszerű az átvett bankjegyekre néhány pillantást vetni és ellenőrizni:

- a metszetmélynyomtatás meglétét tapintással,
- fény felé tartva a bankjegyet, átnézetben a vízjelet, a biztonsági szálat és az elő-hátoldali nyomat pontos illeszkedését,
- a rátekintés szögének változtatásával az optikailag változó tulajdonságú nyomatot és a holografikus hatású fémcsíkon lévő motívumokat, valamint a rejtett képet.

Segédeszközzel ellenőrizhető:

- hogy a bankjegypapír tartalmaz-e optikai fehérítőt (UV-lámpa),
- tartalmaz-e jelzőrostokat és fluoreszkáló nyomatrészeket (UV-lámpa),
- a mikroírás a bankjegy felületén, illetve a biztonsági szálon olvasható-e.

Segédeszköz nélkül ellenőrizhető:

A bankjegyet fény felé tartva, átnézetben látható a címletre jellemző portréval egyező **vízjelkép**.

A papír gyártása során keletkező árnyalatos vízjel a papír vastagság különbségének köszönhetően sötétebb és világosabb tónusok finom átmenetéből áll.

A bankjegyet fény felé tartva, átnézetben könnyen ellenőrizhető a papír belsejében lévő **biztonságiszál**, amelynek felületén apró betűkkel a MAGYAR NEMZETI BANK felirat ismétlődik.

Illeszkedőjel

A bankjegy előoldalának jobb-felső és hátoldalának bal-felső sarkába nyomtatott, önmagában értelmetlen ábratöredékek a rendkívül pontos nyomtatásnak köszönhetően átnézetben egymást kiegészítik, és egy H betű válik láthatóvá.

A magasabb címleteken (a 1000 forintostól kezdődően) az előoldalon egy **hologram** fólia-csík is található.
Baloldalán az apró, fémes számokkal írt értékjelzés olvasható.
A bankjegyet billegtetve a fólia felületén lévő hatszög alakú mezőkben váltakozva jelenik meg az MNB felirat és a köztársasági címer.

Az előoldal jobb-felső sarkában egy díszes keretbe foglalt ovális motívum, a **rejtett-kép** található.

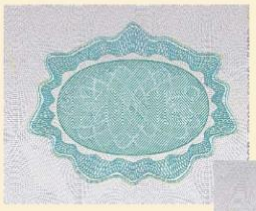

Fény felé fordulva, a bankjegyet közel szemmagasságban tartva, majd síkban elforgatva az addig üresnek látszó mezőben az MNB betűk válnak láthatóvá.

A 20 000 forintosok hátoldalán, továbbá a 2000. évtől kibocsátott 1000 és a 2001. évtől kibocsátott 500 forintosok előoldalán egy-egy **színváltó festékkel** készült nyomat található. Ha a bankjegyet megdöntjük akkor ez a nyomat az 1000 és 20 000 forintoson bíborról szürkés-zöldre, az 500 forintoson aranyról zöld színűre változik!

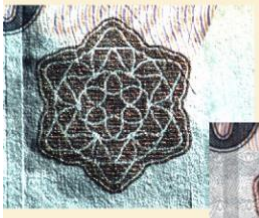

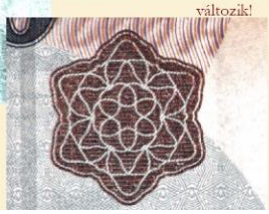

7.3.5. PG 45. Okiratok

A film címe	**Okiratok**
A film jelzése	**PG 45.**
A film helye	**PG DVD 4. lemez**
A film időtartama	6 perc 00 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy fiatalokból álló társaság talál egy személyi igazolványt, amit az egyik lány megtart. A lányok néhány héttel később éppen egy üzletben alkoholt vásárolnak, mikor a pénztáros fizetéskor személyi igazolványt kér. Ekkor Jenny a talált igazolványt mutatja fel, ami nem az övé. Nem tudja, hogy ezzel okirat-hamisítást követ el, és priusza lesz.
Célcsoport	iskolások
Fejlesztett kompetenciák	felelősségtudat, tisztesség, szabálykövetés emberi és állampolgári jogok tisztelete
Megvitatható kérdések	• **Mit nevezünk magánokiratnak és mit közokiratnak?** • **Mi van, ha igazolványt találunk, és nem adjuk vissza?** • **Mi van, ha a talált igazolványt fel is használjuk?** • **Mit jelent az okirat-hamisítás?** • **Mit jelent a visszaélés okirattal?** • **Mit jelent a jogtalan elsajátítás?** • **Mit veszíthetünk, ha priuszunk lesz?** • **Mit jelent a rabosítás?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. Az „Okiratok” című kisfilm megtekintése és feldolgozása 4. Összegzés, tanulságok		**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 4. lemez** • **kártyák és Blu Tack**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy megismertessük a fiatalokat az okiratok fogalmával és csoportosításával. Sok fiatal sodródik bajba, mikor azt hiszi, hogy egy diákigazolványra érvényes bélyeget ragasztani, egy ellenőrzőt aláírni, orvosi igazolást csinálni, vagy egy talált igazolvánnyal szeszes italt vagy dohányárut vásárolni „ügyeskedés”, netalántán poén. A büntető törvénykönyv vonatkozó részeinek nem ismerete nem mentesít senkit. Ezért fontos, hogy beszéljünk erről a témáról, hiszen úgy lehet átgondolt döntést hozni, ha kellően alapos ismeretekkel rendelkezünk az adott témáról.		• **Magatartásformák, viselkedésmódok** • **Jogszabály** • **Szabálysértés** • **Bűncselekmény** • **Okirat** • **Okirat-hamisítás** • **Priusz** • **Rabosítás**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, bemutatkozás, az óravezetéshez szükséges kéréseink tolmácsolása	**5 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése A megvitatandó kérdések adnak segítséget az okiratok témájának bevezetéséhez.	**15 perc**	**Érzékenyítés** Kérdezzük meg, hogy mi a különbség a szabálysértés és a bűncselekmény között. Csináljunk kártyákat, amelyekre írjunk fel tevékenységeket. A feladat, hogy a táblára tegyék a megfelelő helyre: diákcsíny, szabálysértés, bűncselekmény.

		Ötletes lehet csinálni néhány kártyát, amelyre különböző igazolványfajták és okiratfajták neveit írjuk fel. Feladat, hogy a táblán sorolják be a fiatalok, hogy szerintük magánokiratról vagy közokiratról van-e szó.
3. Az „Okiratok" című kisfilm megtekintése és feldolgozása A kisfilm megtekintése után tisztázzuk az alábbi fogalmakat: • közokirat-hamisítás, • visszaélés okirattal, • jogtalan eltulajdonítás	**20 perc**	**Kérdések** • **Mit jelent az okirat-hamisítás?** • **Mit jelent a visszaélés okirattal?** • **Mit veszíthetünk, ha priuszunk lesz?**
4. Összegzés, tanulságok	**5 perc**	Zárás

HÁTTÉRANYAG

Mi számít közokiratnak és mi magánokiratnak?

Ahhoz, hogy egyes diákok által gyakran előforduló, általuk diákcsínynek gondolt tettekről beszélhessünk, szükséges tisztázni a közokirat és a magánokirat definícióját.

A közokirat fogalmát a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) 195. § adja meg. Közokirat az a papír alapú vagy elektronikus okirat, amelyet bíróság, közjegyző vagy más hatóság, illetve közigazgatási szerv ügykörén belül, a megszabott alakban állít ki. Teljesen bizonyítja a benne foglalt intézkedést vagy határozatot, továbbá az okirattal tanúsított adatok és tények valóságát, úgyszintén az okiratban foglalt nyilatkozat megtételét, valamint annak idejét és módját. Ugyanilyen bizonyító ereje van az olyan okiratnak is, amelyet más jogszabály közokiratnak nyilvánít.

Hamis a közokirat, ha nem az a kiállítója, akit az irat feltüntet, hanem az elkövetői magatartás folytán jött létre („teljes" hamisítvány). Annak nincs jelentősége, hogy az elkészített közokirat-utánzat valós vagy valótlan tartalommal bír-e. Meghamisítás a tartalmi változtatás. A felhasználás aktív magatartást – felmutatást, iratokhoz csatolást stb. – jelent, az okirat puszta „magánál tartása" nem elégséges, esetlegesen előkészület megállapítására nyújthat alapot.

A **magánokirat** fogalmának meghatározásához a Btk. kommentárját hívjuk segítségül, amely ezt közérthetően taglalja: „A magánokirat kifejezés kiegészítő fogalom. Az okiratok rendszerezésének első lépése a közokiratok – mint különleges jelentőségű okiratfajta – kiemelése volt az okiratok közül. Minden más okirat magánokirat. (…) A magánokirat alkalmas jog vagy kötelezettség létezésének, megváltoztatásának vagy megszűnésének bizonyítására. Egyedüli feltétel, hogy ne hatóság, ne ügykörén belül és megszabott alakban állítsa ki, akkor ugyanis közokiratnak minősül. Minden magánokirat büntetőjogi védelemben részesül, függetlenül attól, hogy teljes bizonyító erejű-e (Pp. 196. §) vagy sem.

Hamis a magánokirat, ha nem az azon feltüntetett személy által, hanem az elkövetői magatartás folytán jött létre. Hamisított, ha a már létező magánokiraton – jogosulatlanul – tartalmi, formai változtatást végeztek, így az már nem a kiállítójának eredeti megnyilatkozását rögzíti. Valótlan tartalmú, ha az abban feltüntetettek nem felelnek meg a valóságnak. Ebben az esetben tehát a kiállító akaratát, nyilatkozatát tartalmazza az okirat, ám ez tévedésből vagy a kiállító szándéka szerint valótlanságot tartalmaz.

A szándékos bűncselekmény tényleges elkövetői magatartása a felhasználás, azon minden olyan, a joghatás kiváltásának célzatából történő átadást, továbbítást érteni kell, amelynek folytán a magánokirat az elkövetői körön kívül állókhoz kerül. Tettesként a felhasználó felel, a tőle elkülönülő készítő csupán bűnsegéd. A rendbeliség nem az okiratok, hanem a jogviszonyok számát követi."

Érdemes-e aláírni az ellenőrzőt a szülő/gondviselő helyett?

A válasz természetesen az, hogy NEM. Az iskolai ellenőrző könyv magánokiratnak számít, mert az iskola nem hatóságként állítja ki. Ha az ellenőrzőben szereplő érdemjegyet valaki átírja jobbra, akkor meghamisítja. Ugyanez a helyzet akkor is, ha valaki a szülő helyett az érdemjegyet vagy az intőt aláírja. A főiskolai hallgatók leckekönyvei viszont közokiratok, amelyeket a főiskola – az oktatási-igazgatási feladatát teljesítve – a hatósági ügykörén belül, a megszabott alakszerűség szerint állít ki, és amelyek közhitelességgel bizonyítják a benne foglalt intézkedést, valamint az okirattal tanúsított adatok és tények valódiságát.

Jó buli-e orvosi igazolást „szerezni", nyomtatni?

Az orvosi igazolás lehet közokirat vagy magánokirat. Közokiratnak számít akkor, ha például táppénzre jogosít. Ez előfordulhat a szakmunkásképző iskolákban. Magánokiratnak számít azonban akkor, ha

iskolai hiányzás igazolására szolgál. Aki tehát hamis igazolást használ fel, magánokirat-hamisítást, azaz bűncselekményt követ el. Nem ér annyit a hiányzás hamis igazolása, amivel egyébként igen könnyen és gyorsan le lehet bukni, hogy kockára tegye érte bárki a jövőjét. Nem véletlenül követelik meg az iskolák, hogy rá kell írnia az orvosnak az igazolásra az orvosi napló bejegyzési számát, hiszen így könnyen, akár egyetlen telefonnal is kideríthető, hogy az igazolást benyújtó tanuló az igazoláson szereplő naplószám alatt ténylegesen szerepel-e, az orvosi rendelőben az adott napon megjelent-e.

A magánokirat-hamisítás az ilyen okirat felhasználásával valósul meg. Ez azt jelenti, hogy hamis magánokiratot otthon saját szórakozására bárki készíthet, azonban ha azt felhasználja – a hamis orvosi igazolást a hiányzás igazolásként átadja az osztályfőnöknek –, bűncselekményt követ el.

Bűncselekmény-e, ha találok valamit, és nem adom vissza?

El kell oszlatni a tévhitet azzal kapcsolatban, mit kell tenni akkor, ha találunk valamit, de nem tudjuk, ki a tulajdonosa. Sokan úgy vélik, hogy ha tudnák, ki a tulajdonos, akkor visszaadnák a talált tárgyat. Egyesek még tesznek is bizonyos lépéseket annak érdekében, hogy felleljék, ki veszíthette el az esernyőjét, telefonját, pénztárcáját stb. De mi a helyzet akkor, ha ezek a próbálkozások kudarcba fulladnak? Megtarthatjuk-e a talált tárgyat?

Sokan nem tudnak róla, hogy a Btk. 325. §-a szerinti jogtalan elsajátítás vétségét követi el, aki a talált idegen dolgot eltulajdonítja vagy nyolc nap alatt a hatóságnak vagy annak, aki elveszítette, nem adja át. Aki a véletlenül vagy tévedésből hozzá került idegen dolgot eltulajdonítja vagy nyolc nap alatt nem adja vissza, ezért egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő. Ez pedig minden választ megad az előbb feltett kérdésünkre: nem, nem tarthatjuk meg azt, amit találunk, akkor sem, ha nem tudjuk, kié.

Mi a helyzet, ha igazolványt találok, és nem adom vissza?

A hivatalos szerv, hatóság által kiállított igazolványok általában közokiratnak minősülnek. A személyi igazolvány, a diákigazolvány, a vezetői engedély közokiratok. (Az utazási igazolvány, azaz bérlet azonban nem számít közokiratnak.) Ha közokiratot találunk, és nem adjuk vissza, akkor akár a visszaélés okirattal vétségét is elkövethetjük.

Közokirat-hamisítás bűntettét követi el, aki hamis közokiratot készít, közokirat tartalmát meghamisítja, hamis vagy hamisított, illetőleg más nevére szóló valódi közokiratot felhasznál, közreműködik abban, hogy jog vagy kötelezettség létezésére, megváltozására vagy megszűnésére vonatkozó valótlan adatot, tényt vagy nyilatkozatot foglaljanak közokiratba. Ezt a bűncselekményt három évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni a törvény.

Ha tehát a más nevére kiállított, közokiratnak számító igazolványt felhasználjuk, azzal közokirat-hamisítást követünk el. Számos fiatal járt már pórul olyan talált személyi igazolvánnyal vagy diákigazolvánnyal, amelyet boltban alkohol vagy cigaretta vásárlásakor mutatott fel. Természetesen nem sejtették, hogy ezzel megszegik a törvényt, és mindez már túlmegy a hecc kategóriáján.

Személyazonosság igazolásával kapcsolatos kötelességek megszegése szabálysértés

Minden 14. életévét betöltött magyar állampolgárnak kötelessége magánál hordania személyazonosításra alkalmas okmányt. Ez lehet személyi igazolvány, útlevél, valamint az új típusú, kártya formátumú vezetői engedély.

Ha egy rendőr bennünket arra szólít fel, hogy igazoljuk magunkat, akkor ennek a felszólításnak eleget kell tennünk. Ha ennek ellenállunk, ne lepődjünk meg, ha előállít, mert a törvény erre feljogosítja. Ha a rendőr felszólítására nem adjuk meg az azonosításra szolgáló adatainkat, vagy valótlan adatokat közlünk, akkor szabálysértést követünk el. A rendőr bármikor és bárhol igazoltathat bennünket, erre nem kell semmilyen okot megneveznie.

Szeszesital-árusítás, -kiszolgálás és -fogyasztás tilalmának megszegése szabálysértés

Közterületen tilos szeszes italt fogyasztani. Aki mégis megteszi, és a rendőr vagy közterület-felügyelő feljelenti, ötvenezer forintig terjedő pénzbírságra számíthat. Ezt sokan nem tudják vagy nem veszik tudomásul, így elkövetik ezt a szabálysértést.

Azt már sokkal inkább tudják a fiatalok, hogy 18 éven alulit szeszes itallal és dohányáruval nem szolgálhatnak ki üzletben. Ennek ellenére sok fiatal próbálkozik különböző trükkökkel szeszes italhoz jutni.

7.3.6. VTV 02. Bolti lopás

A film címe	**Bolti lopás**
A film jelzése	**VTV 02.**
A film helye	**VTV DVD 1. lemez**
A film időtartama	5 perc 30 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy fiatalokból álló társaság vásárolni indul. Buliba készülnek. Az egyik srác eltesz a táskájába egy üveg piát, és erre biztatja a többieket is. Nem értenek egyet mindannyian. Végül egy lány is eltesz egy üveggel. Távozáskor egy eladónő a raktárba kíséri őket, ahol előkerülnek az elrakott italok. Megérkezik a rendőrség, és elviszi a fiatalokat.
Célcsoport	iskolások
Fejlesztett kompetenciák	felelősségtudat, tisztesség, szabálykövetés helyzetfelismerés, döntéshozási képesség demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***VTV 09. Barátválasztás*** – VTV DVD 1. lemez (6 perc 53 másodperc) ***PG 24. Bajnok vagy elkövető?*** – PG DVD 2. lemez (5 perc 24 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Mit jelent az a szó, hogy szabály?** • **Mit jelent az a szó, hogy törvény?** • **Kikre vonatkoznak a szabályok és kikre a törvények?** • **Mi a bűncselekmény fogalma?** • **Mire jók a szabályok? (Csak a jókat soroljátok föl!)** • **És mire jók a törvények? Mi a büntethetőségi korhatár? Hány éves kortól vagyunk büntethetőek?** • **Mit jelent, hogy valaki gyermekkorú ill. fiatalkorú?** • **Mi történik, ha egy gyermekkorú követ el bűncselekményt?** • **Mi történik, ha egy fiatalkorú követ el bűncselekményt?** • **Gyermekkorú elkövető kerülhet börtönbe? És fiatalkorú?** • **Mi a csoportos elkövetési forma?** • **Mit jelent a gyermekvédelmi eljárás?** • **Fontos, hogy megválogassuk, kik a barátaink?** • **Honnan tudjuk, hogy valaki a barátunk?** • **Mire valók a hobbik?** • **Mit jelent az, hogy „hasznos szabadidő-eltöltés”?** • **Miért veszélyes az unalom?** • **Miért fontos megválogatni, hogy kikkel haverkodunk, barátkozunk?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A „Bolti lopás” című kisfilm megtekintése és feldolgozása 4. Összegzés, tanulságok	**Az óra eszközigénye** • **VTV DVD 1. lemez** • **PG DVD 2. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy megmutassuk a fiataloknak, hogy mit szabad és mit nem. Gyakran egymást viszik bele	• **Magatartásformák, viselkedésmódok** • **Jogszabály**

a butaságba, és lebukásnál jönnek rá, mibe is keveredtek bele, de akkor már késő.		• **Szabálysértés** • **Bűncselekmény** • **Elkövető** • **Priusz** • **Rabosítás** • **Barátság**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, bemutatkozás, az óravezetéshez szükséges kéréseink tolmácsolása	**5 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése A megvitatandó kérdések adnak segítséget a lopás témájának bevezetéséhez.	**15 perc**	**Érzékenyítés**
3. A „Bolti lopás" című kisfilm megtekintése és feldolgozása A kisfilm megtekintése után tisztázzuk az alábbi fogalmakat: • gyermekkorú elkövető • fiatalkorú elkövető • gyermekvédelmi eljárás • mit szabad és mit nem	**20 perc**	**Kérdések** A 7.6.5. fejezetben található filmekkel (Barátválasztás; Bajnok vagy elkövető?) kombinálhatjuk a témát. Lásd az ottani feladatokat.
4. Összegzés, tanulságok	**5 perc**	Zárás

HÁTTÉRANYAG

A lopásról háttéranyag a 7.2. pontban szereplő óraterv után olvasható.

Narrátori szöveg a filmből:

Sok fiatal gondolja, hogy veszélyes dolgot tenni menő. Haverok, barátok egymást veszik rá egy-egy olyan tettre, amelyről azt hiszik, jó buli. Azt hiszik, ha megcsinálják, azt bizonyítják, hogy milyen ügyesek és bátrak. Lebukás esetén azonban az önkormányzatnál gyermekvédelmi ügy, rendőrségi és bírósági eljárás lehet a dolog vége.

14 éves korodtól büntethető vagy, súlyos tettedért akár börtönbe is kerülhetsz!

Ha még nem múltál el 14, akkor sem úszod meg az ügyet büntetlenül. Kínos beszélgetések várnak rád a rendőrségen, az iskolában, otthon, és téged sem kímél a gyermekvédelmi eljárás.

Az egész jövőd múlhat egyetlen rossz döntéseden! Ne engedj a csábításnak! Nem éri meg kockáztatni!

7.4. Pihenés, nyaralás

7.4.1. PG 17. Strandlopás

7.4.2. PG 39. Alkalmi lopás nyaraláskor

A film címe	**Strandlopás**
A film jelzése	**PG 17.**
A film helye	**PG DVD 2. lemez**
A film időtartama	5 perc 00 másodperc
A film rövid tartalma	Ebben a kisfilmben a strandlopások megelőzhetőségére hívjuk fel a figyelmet.
Célcsoport	mindenki
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, szabálykövetés
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 39. Alkalmi lopás nyaraláskor*** - PG DVD 4. lemez (6 perc 50 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Miért szereted a nyarat?** • **Miért jó strandolni?** • **Mit vigyünk magunkkal a strandoláshoz?** • **Mire és miért kell nagyon odafigyelni fürdőzés közben?** • **Hová menjünk? Hol szabad és hol nem szabad fürödni?** • **Milyen viselkedési szabályok vannak a vízparton?** • **Elkerülhető egy strandlopás? Hogyan?** • **Mire jó az értékmegőrző?** • **Mi a drága?** • **Mire kell figyelni nyaraláskor, főleg, ha a szállásunk, kocsink kulcsa is velünk van a strandon?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A nyár veszélyei 4. Veszélyek a strandon 5. Összefoglalás		**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 2. és 4. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
A nyár és a strandolás nagyon kellemes. Ám ez a könnyed időtöltés rémálommá is változhat, ha nem figyelünk oda, mit viszünk magunkkal, hol helyezzük el az értékeinket, hogyan vigyázunk.		• **Döntés, felelősség** • **Kockázat, veszélyhelyzet** • **Vagyonvédelem** • **Értékmegőrző**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma bevezetése A gyerekek meséljék el, hogy hová, mikor, kivel szoktak menni strandolni, fürödni.	**5 perc**	
3. A nyár veszélyei	**10 perc**	Beszéljünk arról, miért jók a szabályok. Foglaltassuk össze, hogy milyen veszélyei lehetnek a nyárnak, a hőségnek.
4. Veszélyek a strandon Nézzük meg a **„Strandlopás”** és az	**15 perc**	Fontos, hogy a szabályokat a gyerekek mondják ki, a foglalkozásvezető foglalja össze,

„Alkalmi lopás nyaraláskor” című kisfilmeket. • Elkerülhető egy strandlopás? Hogyan? • Mire jó az értékmegőrző? • Mi a drága? • Mire kell figyelni nyaraláskor, főleg, ha a szállásunk, kocsink kulcsa is velünk van a strandon?		ha szükséges, pontosítsa. Érdemes táblára írni a főbb szabályokat, de legalább a hívószavakat.
5. Összefoglalás	**3 perc**	**Értékelés**

HÁTTÉRANYAG

Strandlopás

A nyár a pihenés, a nyaralás, a strandolás idénye. Egyre divatosabbak az élményfürdők, a gyógyfürdők, a wellness üdülések, és szívesen keresünk felfrissülést folyók, tavak, tengerek partján szabad vagy fizetős strandokon. Ha nem figyelünk oda, nem gondoljuk át előre, mit és hová tegyünk, mit vigyünk és mit hagyjunk inkább otthon, akkor a felfrissülés helyett hidegzuhanyként érhet bennünket, ha ellopják értékeinket.

Ha strandra kívánunk menni, akkor előre gondoljuk át, hogy mennyi időre és hányan megyünk, ott kívánunk-e enni vagy pedig beülünk valahová, esetleg viszünk magunkkal szendvicset. Ha ételt viszünk magunkkal, akkor gondoskodjunk a hűtéséről, hiszen a melegben gyorsan elszaporodhat a szalmonella, és bármilyen pihenés és nyaralás a kórházban végződhet. Ez pedig nemcsak bosszantó, hanem a rekkenő hőségben kifejezetten veszélyes is lehet, mert könnyen kiszáradhatunk. Jobb az óvatosság.

Készüljünk fel tehát a vízparti pihenésre, legyen szó fizetős vagy szabad strandról, hiszen hasonló veszélyek leselkedhetnek ránk. A fizetős strandokon azonban általában van értékmegőrző, ami nagyban megkönnyítheti a dolgunkat. Ilyen esetben mindig éljünk a strand kínálta lehetőséggel, hiszen az irataink, kulcsaink (nyaraló- és kocsikulcs), a telefonunkat és pénzünket csak úgy védhetjük meg, ha valaki mindig kimarad a közös fürdésből, csúszdázásból, és őrzi az értékeket. Ez pedig nem éppen egy kellemes feladat, még akkor sem, ha cserélgetjük, hogy mikor ki marad ki a jóból.

Mindezek ellenére a strandolók egy része őrizetlenül hagyja értékeit, amíg fürdeni megy vagy más elfoglaltságot keres magának. Biztosan mindannyian láttuk már az általában alkalmazott, ám biztonságosnak semmiképpen nem mondható értékmegőrzési szokást, amelynek során törölközővel vagy pokróccal letakarják a fürdeni indulók a táskáikat. Ez bizony nemhogy nem biztonságos, hanem kifejezetten nem okos megoldás. Az ilyen helyzeteket előszeretettel használják ki a tolvajok. A hatalmas tömegben ugyanis senkinek sem tűnik fel, ha valaki felemel egy táskát a földről, és a kijárat felé indul vele. A tolvajnak csak annyi a dolga, hogy kicsit szemmel tartsa a társaságot, akit kiszemelt, várjon, és a megfelelő pillanatban lecsapjon. Mivel nem nagyon szoktunk odafigyelni rá, hogy kik vannak mellettünk, főleg a nagy tömegben egyáltalán nem tűnik föl, ha valaki odaül a szomszédos pokrócra, majd kisvártatva belenyúl az ott lévő táskába, vagy összepakol és távozik.

Minden szezonban akad hol több, hol kevesebb strandon elkövetett lopás. A strandok szarkái gyakran nem nézik, hogy mit visznek: lehet az strandpapucs, úszószemüveg vagy napolaj, de esetenként komolyabb dolgok is, mint például mobiltelefon, fényképezőgép vagy éppen pénztárca. Könnyen a tolvajok zsákmányává válhat a gépkocsi-, illetve lakás- vagy nyaralókulcsunk is. Különösen veszélyes ez akkor, ha a személyes irataink is megtalálják a tolvajok, benne a lakcímünkkel, hiszen így a kulcsokkal könnyen bejuthatnak a lakásunkba, nyaralónkba, hotelszobánkba, vagy akár a gépkocsinkkal együtt távoznak, és mindent visznek. A strandlopások pedig nagyon könnyen megelőzhetők, és kis odafigyeléssel teljesen elkerülhetők.

Jó tanácsok

- Használjuk a néhány száz forintért kínált értékmegőrzési lehetőséget, hiszen az értékmegőrzőben elhelyezett tárgyakért a szolgáltatónak felelősséget kell vállalnia. Az értékmegőrző kulcsát azonban soha ne hagyjuk őrizetlenül, mert akkor fölösleges volt befektetni az árába. Ugyanezzel a mozdulattal széthagyhattuk volna az értékeinket is.
- A strandra egyébként ne vigyünk ékszereket, fölösleges értékeket. Itt maradjunk a víz és az ottani szolgáltatások élvezeténél. Ha nagyobb mennyiségű pénzt kell vinnünk, mert ott szeretnénk például ebédelni a nagyobb családdal, társasággal, akkor készüljünk fel a vízhatlan, a pénz és az értékmegőrző kulcsának tárolására alkalmas, a vízbe is bevihető műanyag tartóval, és így a strandolás nem a rendőrségen végződik.

- Soha nem hagyjuk őrizetlenül értékeinket!
- Ha többen vagyunk, valaki mindig maradjon a csomagjainknál.
- Ha a strand működtet értékmegőrzőt, vegyük igénybe, és annak kulcsa mindig legyen nálunk.
- A strandoláshoz nem szükséges, feltűnő, értékes vagyontárgyainkat (különösen az ékszereinket) hagyjuk otthon.
- Beszerezhető olyan pénztárca, ami vízálló, és amiben a strandon szükséges pénzt magunkkal tudjuk vinni akár a vízbe is.
- Felesleges nagyobb összeget magunkkal vinni, mint amire előreláthatóan szükségünk lesz.
- A gépkocsi utasterében ne hagyjunk semmit, ugyanakkor kiszállás után ne tegyünk semmit a csomagtartóba, mert ezt a tolvajok kifigyelhetik. Még melegben is húzzuk fel teljesen az oldalablakokat és zárjuk be a tetőablakot. A legkisebb rés is segítséget jelent a tolvajoknak a gépkocsi kinyitásához.
- Figyeljük meg, kik strandolnak mellettünk, így ügyelhetünk a szomszédjaink csomagjaira is.
- Ha gyanús személyeket látunk, szóljunk a strand személyzetének.
- Lopás esetén mindig értesítsük a rendőrséget.
- Ha kulcsainkat is ellopták, feltétlenül és a lehető legrövidebb időn belül cseréltessük ki a hozzájuk tartozó zárakat.

A rendőrségnek nincs könnyű helyzete az ilyen esetekben indított nyomozás során. A felderítést megnehezíti, hogy a sértettek sokszor csak a strandolás végeztével észlelik a cselekményt, az elkövetőről a legritkább esetben van információjuk. Bár egy-egy napon rengetegen megfordulnak egy strandon, nehéz szemtanúkat találni. A lopás ténye nem mindig kerül a rendőrség látókörébe, mert akit megloptak, gyakran szégyelli a saját figyelmetlenségét.

Szállodai lopások

Utazzunk a Föld bármely országába, vagy csak hétvégére egy hazai panzióba, a szobánkban fogjuk elhelyezni ruhánkat és egyéb értékeinket. Sokan visznek magukkal egy-egy utazásra értékes műszaki berendezéseket: laptopokat, mp3 vagy mp4-es lejátszót, fényképezőgépet, kamerát, ékszereket, karórákat. A szállodák és panziók általában felelősséggel tartoznak a fizető vendég által a szobába bevitt tárgyakért. Kizárhatják a felelősségüket azonban akkor, ha a szobában széfet, illetve a szállodában értékmegőrzőt működtetnek. Ha ilyen található a szállodában, az üzemeltető csak az ezekben elhelyezett értékekért tartozik felelősséggel. Ezért kérdezzük meg azonnal megérkezésünk után a recepción – legyünk külföldön vagy hazai szállodában – az értékmegőrző igénybevételének a lehetőségét! Ha rendelkezik ilyennel a szálloda, azt feltétlenül vegyük igénybe, és értékeinket csak ebben tartsuk.

Ha a széfből, illetőleg értékmegőrzőből tulajdonították el értékünket, a szálloda egy országonként eltérő, de általában meglehetősen magas összeg erejéig megtéríti a károunkat. Éppen ezért fontos a későbbi bizonyítás miatt, hogy – különösen abban az esetben, ha valóban értékes (például 200 000 Ft-ot meghaladó értékű kamera, arany ékszer, márkás karóra) tárgyat helyezünk el benne – készítsünk jegyzőkönyvet vagy feljegyzést, ezt írassuk alá a recepcióssal, és a jegyzőkönyvet vagy feljegyzést tegyük el.

A szállodákban nagyon gyakran megfordulnak besurranó tolvajok, továbbá a személyzet tagjai is néha megbotlanak, és elemelnek ezt-azt a szobákból, ezért fontos, hogy a szállodai szobában soha ne hagyjunk hátra értékes tárgyat, drága ruhaneműt. A szoba ajtaját és az ablakot mindig csukjuk be, ha nem tartózkodunk a szobában.

Az utasbiztosítás

Az utasbiztosítások a biztosítási összegek erejéig állnak helyt: egyebek mellett a sürgős betegségi és baleseti ellátások tetemes orvosi költségeire és az esetlegesen felmerülő jogi költség terén is számíthatunk fedezetükre. Természetesen nem minden utasbiztosítás nyújt egyformán teljes körű térítést, sőt még a megegyező elnevezések is különböző szolgáltatásokat takarhatnak. E biztosítások poggyászbiztosítási elemeket is tartalmazhatnak. A vitathatatlanul legfontosabb problémát és legnagyobb anyagi terhet az jelenti, ha hazánktól távol megbetegszünk vagy baleset ér. Adott esetben egy síbaleset után már a helikopteres mentés is milliós költséget jelenthet, de a kórházi kezelés költsége sem elhanyagolható. A tengeren túl pedig a legegyszerűbb ambuláns beavatkozás is elképesztő számlát eredményezhet. A biztosításért fizetendő díj ugyanakkor csak töredéke az egész utazás összköltségének, és ez az, amin tényleg nem szabad spórolni. Az utasbiztosítási szerződés birtokában nemcsak anyagi helyzetünket érezhetjük biztonságban, de az ilyen szolgáltatást nyújtó biztosítók általában rendelkeznek úgynevezett „assistance” központtal is. Ezektől a váratlan helyzetekben valóban értékes segítséget

kaphatunk, mivel a Föld bármely pontjáról elérhető telefonos segítségnyújtó szolgáltatásokat biztosítanak, amelyeken anyanyelvünkön tájékoztatnak bennünket a szükséges teendőkről és a segítség igénybevételének lehetséges módjairól.

A biztosítók kínálatai az alacsony határösszegeket és kevés szolgáltatást tartalmazó, de kedvező árú szerződésektől a minden igényt kielégítő, de értelemszerűen magasabb díjú szerződésekig széles skálán helyezkednek el.

Tanácsok utasbiztosítás-választáshoz

Az utasbiztosítási szerződésekben többfajta szolgáltatást kapunk egyszerre egy csomagban. Minden utasbiztosítási szerződés tartalmazza betegség vagy baleset esetén az orvosi költségek megtérítését, a baleset- és poggyászbiztosítást a választott módozattól függően eltérő tartalommal és eltérő limitösszegekkel. A magasabb igényeket kielégítő csomagok több esetben felelősség- és jogvédelmi biztosítási elemeket is tartalmaznak (ügyvédi, szakértői költségek, óvadék), valamint további olyan szolgáltatásokat is nyújtanak, amelyek egy váratlan helyzetben komoly segítséget jelentenek (ilyen lehet például betegség esetén a gyermekek hazaszállítása, de akár a káreseménnyel kapcsolatos telefonköltségek megtérítése).

A legfontosabb részelem mindezek közül az orvosi költségek megtérítése. Közeli úti célok esetén talán elégséges lehet a legolcsóbb szerződésekben szereplő 1,5–3 millió forintos limitösszeg, de távolabbi, tengerentúli utazásokra (és főleg az Egyesült Államokba) feltétlenül olyan szerződést válasszunk, amely legalább 20–30 milliós limitösszeget tartalmaz, vagy éppenséggel felső korlát nélkül vállalja a költségek megtérítését.

A magasabb színvonalú szerződések természetesen magasabb szolgáltatásokat nyújtanak a poggyászbiztosításon belül a műszaki cikkekre és a sportolással kapcsolatos kockázatokra is.

Utasbiztosítások alapszolgáltatásai

A biztosítótársaságok utasbiztosítási szolgáltatásai négy csoportba sorolhatók. Mindegyik utasbiztosítási módozat tartalmaz asszisztenciaszolgáltatást, klasszikus élet-, baleset- és betegségbiztosítási szolgáltatást, poggyászbiztosítást, illetve nem egy módozat jogvédelmi szolgáltatást is nyújt.

Az asszisztenciaszolgáltatás keretében telefonon nyújtanak segítséget egészségügyi probléma vagy baleset esetén. A szolgáltatás keretében felvilágosítást kaphatunk az egészségügyi ellátásunk lehetőségeiről, illetve segítenek a lehető leggyorsabban orvosolni (gyakran a szó szoros értelmében) problémánkat. Az élet-, baleset- és betegségbiztosítás utazási biztosítás esetében gyakran összemosódik az asszisztenciaszolgáltatással. Jelen biztosítási formánál ugyanis a betegségünk, balesetünk kapcsán több olyan szolgáltatást kínálnak a biztosítók, amelyek inkább asszisztenciának, segítségnyújtásnak mondhatók. Ilyenek például a hozzátartozó értesítése, a hozzátartozó kiutazásának finanszírozása vagy éppen az idő előtti hazautazással járó költségek átvállalása bizonyos esetekben. De ide tartozik a beteg hazaszállítása miatt felmerült költségek kifizetése is.

Klasszikus balesetbiztosítási szolgáltatásként a biztosító kártérítést fizet baleseti rokkantság és csonttörés esetén is. Ha a biztosított halála következne be, úgy a törvényes örökös (vagy külön rendelkezés esetén az általa kijelölt kedvezményezett) jut hozzá a biztosítási összeghez. A sokféle, balesettel és betegséggel kapcsolatos szolgáltatás miatt szerződéskötés előtt érdemes a feltételeket gondosan megvizsgálni.

A poggyászbiztosítási modulhoz tartozik útipoggyászunk sérülése, elveszése, eltulajdonítása miatti kárunk megtérítése. Fordítsunk kiemelt figyelmet a teljes, illetve tárgyankénti limitek megfelelő kiválasztására a biztosításkötés folyamán.

Nem mindegyik módozat tartalmaz jogvédelmi segítségnyújtás modult. Ennek a szolgáltatásnak a keretében **gondatlanságból elkövetett bűncselekmény,** szabálysértés esetén a limit erejéig a biztosító átvállalja a felmerülő ügyvédi, szakértői költségeket, illetve egyéb felmerülő költségeinket is (ilyenek lehetnek az óvadék, a perköltség, esetleg eljárási illeték).

Általános mentesülések az utasbiztosítás alól, kizárások

A biztosítások „klasszikus" kizárásai (nukleáris sugárzás, háború, zavargás, jogellenes vagy súlyosan gondatlan magatartás súlyosan ittas állapot vagy kábítószer hatása miatt, öngyilkosság vagy annak kísérlete miatt bekövetkezett károk) jelen esetben is érvényesülnek.

Miután baleset- és betegségbiztosítási modulok is találhatók a szolgáltatások közt, így nem meglepő, hogy a biztosítók e téren is megpróbálják visszaszorítani kockázatukat, így tipikusan nem biztosított a versenyszerű sportolás, nem – illetve csak magas pótdíj megfizetése mellett – biztosítottak az extrém sportok, amibe beleértik a síelést, de sokszor még a szánkózást is. A betegségbiztosításoknál hasonló megfontolások miatt természetesen nem biztosított az utazás előtt már meglévő betegség külföldi kezelése, a terhességgel kapcsolatos események.

Poggyászbiztosításnál a biztosítók kizárják a kockázatból a nemesfémeket, a gyűjteményeket, a szőrméket, a készpénzt és az azt helyettesítő eszközöket, valamint korlátozottan vállalják a felelősséget a sporteszközökért, ideértve a kerékpárt is. A magas egyedi értéket képviselő tárgyakat szintén nem fogadják kockázatba a biztosítók. Igaz, a meghatározásból adódóan az egyes módozatok között itt többszörös különbség is lehet. Vannak úgynevezett kizárt események is a biztosításból. Ilyen például az őrizetlenül hagyott tárgyak eltulajdonítása vagy a gépjármű utasteréből történő lopások.

Az utasbiztosítás nem téríti meg azokat az eseményeket, amelyek a társadalombiztosítás hatálya alá tartoznak. Ez azt jelenti, hogy az utasbiztosítások az ország határainak átlépésétől a visszatérésig nyújtanak védelmet; másképpen fogalmazva: ha megkötöttünk egy utasbiztosítást, majd valamely okból az utazás elmarad, és a biztosítás szempontjából releváns eset a Magyar Köztársaság területén történik, ezt az utasbiztosítás nem fedezi. Azonban bizonyos szolgáltatások érvényesek lehetnek még hazánk határain belül is, de ennek feltétele, hogy a megkezdett utazás során történjenek. Ilyen például, ha az autós út során még az ország határain belül balesetet szenvedünk, vagy a repülőtéren, indulás előtt a poggyászainkat ellopják.

Fényképezőgép, kamera és más értékes ingóságok

Külföldi nyaralásra sokan visznek magukkal fényképezőgépet vagy videokamerát, ami a tolvajok elsőrendű célpontja lehet. Mindenkit érdekel, hogy ilyenkor fizet-e a biztosító kártérítést vagy nem. Értelemszerűen az olcsóbb biztosítási csomagok ezek megtérítését eleve kizárják, vagy csak minimális összegig vállalnak rá kártérítési kötelezettséget. De ma már egyre inkább jelennek meg olyan szabályzatok, amelyek a család fényképezőgépére és videokamerájára is megfelelő határösszegeket tartalmaznak. Szintén részletesen érdemes tájékozódni, ha külföldi útra laptopot vagy autós navigációra alkalmas készüléket viszünk, mert a feltételek ezeket is változatosan kezelik.

Jellemzően nem térítenek meg az utasbiztosítások ékszereket, gyűjteményeket, művészeti alkotásokat, valódi szőrméket, bélyegeket, hangszereket és fegyvereket sem, de a karórák is gyakran szerepelhetnek a kizárások között. Ha ilyen tárgyak biztosítására van szükségünk, akkor azt a biztosítókkal történő személyes tárgyalás után tehetjük meg. Fontos tudni, hogy értéktárgyainkat soha ne hagyjuk éjszakára az autóban, és szálláshelyünkre megérkezve is azonnal vegyük ki. Különben a biztosítók a feltételek alapján jogosan zárkóznak el az ellopott tárgyak megtérítésétől.

Szükséges-e utasbiztosítás, ha van ilyen a bankkártyámon?

Az utóbbi években egyre jobban elterjedt, hogy pénzintézetek az általuk kibocsátott bankkártyákhoz utasbiztosítást is adnak. Ezt tudva sokan nem is gondolnak arra, hogy szükségük lehet ezen kívül is további védelemre, hiszen már van nekik. Mivel a bankkártyához kapcsolt utasbiztosítási szerződéseket általában a pénzintézet ingyenesen biztosítja, nem szabad meglepődni azon, hogy ezek az esetek túlnyomó részében a legolcsóbb, éppen ezért a legkevesebb szolgáltatást és a legalacsonyabb limiteket tartalmazó biztosítások. Ezek a szerződések nyilván jóval többet érnek, mintha semmilyen biztosításunk sem lenne, de nem valószínű, hogy a szükségleteinknek megfelelnek, leginkább azért nem, mert a bankkártya és a mellé adott szerződés egy főre szól, ami egy családi utazás esetében nyilván nem elégséges.

Miért kell az utasbiztosítás akkor is, ha van európai egészségkártyája?

Látszólag az Európai Egészségbiztosítási Kártya (amelynek elődje az E-111-es nyomtatvány volt) megfelelő megoldást adhat a külföldön történt megbetegedéssel, balesettel kapcsolatos orvosi költségek megtérítésére – ez azonban nem mindig van így. Az európai egészségkártya jóval kevesebb szolgáltatást nyújt, mint az utasbiztosítások. Az egészségkártya az Európai Unió határain kívül nem érvényes, külföldön csak meghatározott egészségügyi intézményekben használható fel, nem téríti meg az egyéb költségeket (például a mentés költségeit). Csupán a kártyával, ha nincs mellette utasbiztosításunk, elesünk az utasbiztosítás többi szolgáltatásától is, legyen az poggyász-, felelősségi vagy jogvédelmi biztosítási modul.

A két legnagyobb hátránya pedig az, hogy egyrészt nem tartalmazza az utasbiztosításban foglalt, adott helyzetben igen értékes asszisztenciaszolgáltatásokat, másrészt pedig mindig csak az adott országban érvényes szabályok szerint téríti meg a felmerült költségeket. Márpedig egy olyan országban, ahol a kezelés költségeiből akár 20-30%-ot is a betegnek kell önrész címén megtérítenie (nem egy ilyen ország van Európában), például már egy közepes műtét ránk háruló költsége is több millió forintos számlát eredményezhet.

Minden utazás előtt érdemes tehát megérdeklődni, hogy az adott országban mely költségeket és milyen mértékben téríti meg az egészségbiztosítás, és ennek, valamint az esetleges céljaink (például extrém sportok) figyelembevételével kell eldönteni, hogy kötünk-e utasbiztosítást. Fontos azonban arra is

figyelmet fordítani, hogy az egészségkártya kizárólag csak betegség vagy baleset esetén nyújthat segítséget, szemben az utasbiztosítások korábban elemzett többletszolgáltatásaival.

Jó tanács

- A legjobban akkor járunk el egy európai utazásunk alkalmával, ha az egészségkártyát és az utasbiztosítást is párhuzamosan alkalmazzuk.

Az úti okmányok elvesztése

A magyar állampolgároknak Magyarország teljes jogú schengeni csatlakozását követően is maguknál kell tartani személyazonosításra alkalmas irataikat a schengeni tagállamokban, hiszen igazoltatásra és a határőrség által végrehajtott mélységi ellenőrzésre hazánk schengeni csatlakozása után is sor kerülhet. Személyazonosításra alkalmas okmány az útlevél és a személyazonosító igazolvány. Rendkívül fontos, hogy **a vezetői engedély, még az új típusú sem számít ilyen okmánynak,** így külföldön nem mindig fogadják el. A személyi igazolvánnyal történő utazás joga az összes forgalomban lévő személyiigazolvány-típussal gyakorolható. A gyakorlatban elsősorban az új típusú, kártya formájú személyi igazolvány vagy útlevél használatát javasoljuk, mert ezen okmányokkal kapcsolatban nem merülhet fel értelmezési, azonosítási vagy okmánybiztonsági aggály.

A személyazonosító igazolvánnyal nem rendelkező, 14 év alatti kiskorú magyar állampolgárok továbbra is csak önálló, érvényes útlevél birtokában utazhatnak külföldre. Ha külföldön elveszik vagy eltulajdonítják úti okmányainkat, erről feltétlenül jegyzőkönyvet kell felvetetni a helyi rendőrségen, és a rendőrségi jegyzőkönyv birtokában lehet az illetékes magyar külképviselethez fordulni. A konzul ebben az esetben ideiglenes úti okmányt állít ki a magyar állampolgárok számára, amellyel akadály nélkül haza lehet térni Magyarországra. Noha a schengeni tagállamok között schengeni csatlakozásunkat követően határellenőrzésre természetesen nem kell számítani, a szomszédos schengeni tagállamokból történő hazautazást kivéve soha ne induljon haza úti okmány nélkül.

A szomszédos schengeni tagállamokkal: Szlovákiával, Ausztriával és Szlovéniával a hazautazást megkönnyítő gyakorlat alakult ki. Ennek értelmében a hazatéréshez nincs szükség ideiglenes úti okmányra, ellenőrzés esetén elég az úti okmányok elvesztéséről felvett rendőrségi jegyzőkönyv bemutatása is.

Bűncselekmény külföldön, ha ellopták a pénzünket

A baleset-, betegség- és poggyászbiztosítás ismertetésénél láttuk, hogy abban az esetben, ha van ilyen biztosításunk, és bűncselekményt követnek el a sérelmünkre külföldön, a biztosítótól segítséget és kártérítést kaphatunk. Más a helyzet azonban, ha nem rendelkezünk ilyen biztosítással, vagy nem bűncselekmény, hanem saját felróható magatartásunk eredményeképpen szabadultunk meg összes költőpénzünktől.

Külföldön a magyar konzulok segítséget és támogatást nyújtanak a hozzájuk forduló magyar állampolgároknak. A bajba jutottak akadályoztatása esetén segítenek a hozzátartozóikat értesíteni. Tájékoztatást adnak a balesettel és más rendkívüli eseményekkel kapcsolatban előírt helyi eljárásokról. Segítséget és támogatást nyújtanak a külföldön bajba jutott magyar állampolgár hazatérésének elősegítéséhez. Közreműködnek abban, hogy a rászorult saját vagy más forrásból anyagi segítséghez jusson. Felvilágosítást nyújtanak, hogy miként lehet a hazatéréshez szükséges pénzt átutalni, menetjegyet eljuttatni a külföldön rekedt rokonnak, ismerősnek.

A konzuloktól kapott anyagi támogatás azonban nem ajándék, hanem kölcsön, amit a hazatérést követően vissza kell fizetni a magyar államnak. Fontos tudni, hogy az ilyen kölcsön adók módjára behajtható, azaz az állam közvetlenül, bírósági ítélet nélkül érvényesítheti a követelését.

Ha külföldön bűncselekmény áldozatává válunk, a legfontosabb a helyi rendőrség értesítése, a feljelentés megtétele és ennek birtokában – ha kell – a konzul értesítése. Ha rendelkezünk utasbiztosítással, az assistance szolgáltatás már a feljelentés megtétele során segítséget nyújt.

Ha észak-afrikai, ázsiai, illetve távol-keleti országokba utazunk, a helyi lakosság súlyos szegénysége miatt elsősorban a külföldiek által látogatott helyeken rengeteg koldussal, főleg gyerekekkel fogunk találkozni, akik a legkülönfélébb módon próbálják elkérni vagy kicsalni a pénzünket. Ezekben az országokban kevésbé fenyegető az erőszakos bűnözés, de a különféle lopások, zseblopások, csalások tömegesen fordulnak elő. Kedvelt módszere például az egyiptomi gyerekeknek, hogy az 50 fontos (kb. 2000 Ft) bankjegy helyett 50 piaszteres (teljesen értéktelen váltópénz) bankjegyet adnak vissza a gyanútlan turistának. A bulgáriai, romániai, albániai nyaralások során csak szervezett kirándulás alkalmával tanácsos elhagyni az üdülők, szállodák közvetlen környezetét, mert igen gyakoriak a turistákat ért rablások és a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények.

7.4.3. VTV 03. A fürdőzés veszélyei

7.4.4. VTV 04. A vízi közlekedés szabályai

A film címe	**A fürdőzés veszélyei**
A film jelzése	**VTV 03.**
A film helye	**VTV 1. DVD**
A film időtartama	5 perc 25 másodperc
A film rövid tartalma	Ebben a kisfilmben arra hívjuk fel a figyelmet, hogy hol és milyen körülmények között szabad fürdeni a szabad vizekben. Elhangoznak jó tanácsok, amelyeket érdemes betartani ahhoz, hogy ne legyen tragikus következménye ennek a kellemes időtöltésnek.
Célcsoport	általános iskolások
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció, érvelés helyzetfelismerés, döntéshozási képesség demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***VTV 04. A vízi közlekedés szabályai*** – VTV DVD (6 perc 03 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **A különböző évszakok milyen sportolási, szórakozási lehetőségeket nyújtanak?** • **Milyen szabályok vonatkozhatnak ezekre a sporttevékenységekre?** • **Mi történhet, ha nem tartjuk be a szabályokat?** • **Mit vigyünk magunkkal a strandoláshoz?** • **Mire és miért kell nagyon odafigyelni fürdőzés közben és csónakázáskor?** • **Hová menjünk? Hol szabad és hol nem szabad fürödni?** • **Milyen viselkedési szabályok vannak a vízparton?** • **Miért veszélyes bárhol jégre menni, mi történhet?** • **Mit lehet, illetve kell tenni, ha megtörténik a baj?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A nyár veszélyei 4. Játék 5. A tél veszélyei 6. Összefoglalás		**Az óra eszközigénye** • **VTV 1. DVD**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
A nyár és a tél is tartogat veszélyeket. A legtöbb ilyen megelőzhető, azonban sajnos a felnőttek sem rendelkeznek ezekben a témákban megfelelő információkkal. Míg nyáron a fürdőzés és csónakázás veszélyes, addig télen nagyon sok a korcsolyázással, csúszkálással kapcsolatos baleset, amelyek egytől egyig szabálytalanságokra vezethetők vissza.		• **döntés, felelősség** • **kockázat, veszélyhelyzet** • **mély víz, kijelölt fürdőhely** • **csónak, vízi bicikli, jetski** • **viharjelzés** • **balesetveszély** • **segélykérés**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma bevezetése Beszéljünk arról, miért jók a szabályok.	**5 perc**	Mi történhet, ha nem tartjuk be a szabályokat?

Beszéljük át, hogy évszakonként milyen sportolási lehetőségek vannak. • Tél (korcsolyázás) • Tavasz (kerékpározás) • Nyár (fürdőzés) • Ősz (kirándulás) Beszéljük át, milyen szabályok vonatkozhatnak ezekre a sporttevékenységekre.		A gyerekek meséljék el, hogy hová, mikor, kivel szoktak menni strandolni, fürödni.
3. A nyár veszélyei **a) Fürdőzés** Nézzük meg a **„A fürdőzés veszélyei”** című kisfilmet. **b) Csónakázás** Nézzük meg a **„Vízi közlekedés”** című kisfilmet.	**20 perc**	Beszéljük meg: • Mire hívta föl a figyelmet a kisfilm? • Mire és miért kell nagyon odafigyelni? Beszéljük meg: • Mire hívta föl a figyelmet a kisfilm? • Mire és miért kell nagyon odafigyelni?
4. Játék Készítsünk szituációs kártyákat, és játszassuk el a rajta szereplő helyzeteket!	**5 perc**	A szituációkban szerepeljenek az alábbi pontokba tartozó információk: • Mit vigyünk magunkkal a strandoláshoz? • Hová menjünk? • Mit csináljunk a vízparton?
5. A tél veszélyei Sok baleset történik, mert a gyerekek nem tudják, vagy nem veszik tudomásul, hogy mikor és hol nem szabad korcsolyázni, csúszkálni. Kérdezzük meg tőlük, hogy miért veszélyes bárhol jégre menni, mi történhet, és mit lehet, illetve kell tenni, ha megtörténik a baj.	**10 perc**	Fontos, hogy a szabályokat a gyerekek mondják ki, a foglalkozásvezető foglalja össze, ha szükséges, pontosítsa. Érdemes táblára írni a főbb szabályokat, de legalább a hívószavakat.
6. Összefoglalás	**3 perc**	**Értékelés**

HÁTTÉRANYAG

A vízi balesetek sajnálatos módon évről évre gyermekáldozatokat is követelnek. Kevesen gondolnánk azonban azt, hogy ilyen katasztrófa nemcsak a folyó- és tópartokon következhet be.

A hazai statisztikák alapján a vízbefulladás leggyakrabban az öt év alatti gyermekeknél fordul elő, többnyire úgy, hogy rövid ideig felügyelet nélkül maradtak. A csecsemők, kisgyerekek néhány centiméteres vízbe is belefulladhatnak. Felnőtteknél sokszor alkoholhatás alatt következik be a vízbefulladás.

A nyár természetesen a nyaralásé, a kikapcsolódásé, de a felesleges kockázatokat védjük ki inkább, hogy maradandó élményekkel, egészségesen térjünk haza. A nyár az egyik legszebb és legtöbb élményt adó évszak, azonban tudni kell, hogy ennek az évszaknak is megvannak a veszélyei akkor, ha a megfelelő szabályokat nem tartjuk be!

Az önmentés

Mint minden helyzetben, a vízben tartózkodásnál is a legfontosabb a baj megelőzése. Van néhány alapszabály, amit saját és környezetünk érdekében be kell tartani.

1. Mindig csak a kijelölt helyen fürödjünk!
2. Egyedül soha ne tartózkodjunk a vízben, legalább a parton legyen egy minket szemmel követő ismerős!
3. Legyünk tisztában fizikai teljesítőképességünkkel, ne vállalkozzunk kimerítő feladatokra!
4. Felhevült testtel soha ne ugorjunk a vízbe!
5. Viharjelzés esetén ne tartózkodjunk a vízben!

A leggyakoribb veszélyt az ismeretlen vizek jelentik, illetve az oxigénhiány miatt fellépő izomgörcs. Ez hosszas vízben tartózkodás, megerőltetés, illetve hideg hatására léphet fel. Minden úszónak tisztában kell lennie a görcsoldó gyakorlatokkal, amelyek valamennyi izmunkra külön-külön megtanulhatók. A görcsoldásról nagyon leegyszerűsítve annyit kell tudni, hogy a megfeszült izmot nyújtani kell, ezt legegyszerűbben úgy érhetjük el, ha ismételten megfeszítjük, majd ellazítjuk az adott izmot. Az önmentés nagyon fontos eleme, hogy megőrizzük nyugalmunkat.

A fürdőzés veszélyei – a kisfilm szövege

Ki ne szeretne vízparton pihenni, strandolni, fürdeni, csónakázni? A gondtalan kikapcsolódás azonban a meggondolatlan ember számára végzetes is lehet. Érdemes ezért megismerkedni a víz veszélyeivel és szeszélyeivel.

A víz felszínét figyelve megállapítható a folyás-sodrás iránya és nagysága, látható az örvények helye. Örvények elsősorban ott alakulnak ki, ahol a folyó medrében valamilyen tárgy található, pl. hídpillér vagy más fizikai akadály. Minél gyorsabb egy folyó és minél nagyobb tárgy található a vízben, annál nagyobb, intenzívebb és veszélyesebb az örvény. Ezért az ilyen helyeken TILOS a fürdőzés!

Tilos fürdeni

- hidak, komp és révátkelőhelyek 100 méteres körzetében;
- kikötők, kijelölt zárt vízisí és jetski, valamint egyéb motoros vízi sporteszköz közlekedésére szolgáló pályák és hajóállomások területén.

A kijelölt fürdőhelyek kivételével a városok belterületén lévő szabad vizekben sem szabad fürdeni. Vízi jármű kísérete nélkül ne ússzunk a parttól 500 méternél messzebbre! Éjszaka és korlátozott látási viszonyok között sem szabad szabadvízben úszni, fürdeni. Semmiképpen se szegjük meg a tiltó tábla jelzését, mert az életünkkel fizethetünk érte!

Szabad vizek, azaz folyók és tavak mentén mindig a kijelölt helyen fürödjünk. Ezeket ugyanis szakemberek választják és jelölik ki. Itt megvannak azok a feltételek, amelyek lehetővé teszik – szükség esetén – a gyors mentést. Azonban itt is ügyelni kell, hogy a bóják között maradjunk, mivel a biztonság csak itt garantálható.

Néhány jó tanács

- Ne fürödjünk teli gyomorral!
- Ne ugorjunk felhevült testtel a vízbe, előtte hűtsük le magunkat!
- Figyeljünk oda a víz alatti akadályokra!
- Soha ne ússzunk egyedül, társnak pedig lehetőleg felnőttet válasszunk!
- Ugrálásra kijelölt területen ne ússzunk, és ne bukjunk a víz alá!
- Figyeljük a strand területét jelző bójákat!
- Alkoholos állapotban nem szabad fürdeni!
- Aki nem tud úszni, ne használjon gumimatracot!
- Ismeretlen helyen soha ne ugorjunk a vízbe!

Hat éven aluli, továbbá úszni nem tudó 12 éven aluli gyermek csak felnőtt közvetlen felügyelete mellett fürödhet a szabadvizekben. Az úszni nem tudó gyermekeknek mindenféleképp, de a jól úszóknak is célszerű a mentőmellény használata.

Az úszógumi kiválasztásánál figyelembe kell venni – mivel egységes méretben készülnek –, hogy ha nem megfelelően szoros, akkor a használója könnyen kicsúszhat belőle. Ha pedig túl szoros, és felbillenünk nehéz visszafordulni, ezért megfulladhatunk. A karúszó nem nyújt megfelelő biztonságot! A megfelelő méretű, nyakgallérral rendelkező mentőmellény használatát ajánljuk.

Tartsuk be a szabályokat és a biztonsági intézkedéseket, hogy ne történhessen baleset!

A vízi közlekedés szabályai – a kisfilm szövege

A vízparti pihenés, sportolás egyik kedvelt formája a csónakázás, a szörfözés, a jetskizés és a vitorlázás. A tavak és folyók lehetőséget biztosítanak számos vízi sport űzéséhez is. Ezeknek azonban megvannak a szabályaik, amelyek biztonságossá és balesetmentessé kívánják tenni a vízen való tartózkodást.

A csónak és a vízi sporteszköz használata

A csónakból indulás előtt – és szükség esetén menet közben is – ki kell merni a vizet! Menet közben a csónakban tartózkodóknak tilos állni. A csónak vezetője a beszállás előtt köteles tisztázni, hogy a

csónakban helyet foglaló személyek tudnak-e úszni. Ő felelős továbbá a mentőfelszerelés elhelyezéséért is.

Kötelező felszerelés

Ha csónakkal, kajakkal, kenuval, illetve vízi sporteszközzel közlekedünk, akkor előírás néhány alapfelszerelés, amelynek meglétét a vízirendőrök ellenőrizhetik. A vízi sporteszközön mindenkin lennie kell mentőmellénynek.

Ha csónakkal közlekedünk, akkor minden 16 év alatti és úszni nem tudó személynek mentőmellényt kell viselnie. De akkor is kötelező magunkkal vinni a csónakban legalább 1 mentőmellényt, ha mindenki 16 év fölötti és tud úszni.

Ha több személy tartózkodik a csónakban, akkor indulás előtt ki kell választani egy megfelelő vezetőt, aki a 16. életévét – gépi hajtású vízi jármű esetén a 17. életévét – betöltötte.

Előírás még

- a csónak hajtásának megfelelő számú evező,
- 1 liter űrméretű vízmerő,
- egy kikötésre alkalmas, megfelelő állapotú, 10 méter hosszú kötél vagy lánc,
- a csónak üzemben tartójának nevét és lakcímét (telephelyét) tartalmazó – a csónaktesten tartósan rögzített – tábla,
- valamint egy fehér fényű lámpa tartalék izzóval és tartalék elemmel.

Csónak, vízi sporteszköz és kishajó közlekedése

Csónakkal, vízi sporteszközzel és kishajóval a parttól vagy kikötőhelyről elindulni és menetirányt változtatni akkor szabad, ha az a vízi közlekedés más résztvevőit nem zavarja, és az vízben tartózkodó személyt nem veszélyeztet.

Ha kishajók, csónakok és motoros vízi sporteszközök találkoznak, akkor jobbra kell tartaniuk, és a bal oldaluk felől kell egymást kerülniük. Vízi sporteszközzel éjszaka, továbbá korlátozott látási viszonyok között tilos közlekedni.

Az időjárás és a meteorológiai viszonyok jelzésének ismerete is elengedhetetlenül fontos része a vízparti kikapcsolódásnak.

Meteorológiai viszonyok jelzése a Balatonnál

Az I. fokú viharjelzés percenként 45 felvillanással működő sárga villogó fény. Ez a figyelmeztetés a viharok, veszélyes jelenségek közeledtének lehetőségére vonatkozik a keletkezés idejére való utalás nélkül. Ha tehát az időjárás hirtelen megváltozik, felerősödik a szél, nagyobb hullámok keletkeznek, akkor hagyjuk el a vizet, de legalábbis menjünk partközelbe.

A II. fokú viharjelzés percenként 90 felvillanással működő sárga villogó fénnyel figyelmeztet a veszélyes jelenségek közvetlen közeledtére. Viharos szél esetén tarajos hullámok jelennek meg, erős viharnál pedig hatalmas hullámok jelentkeznek, amelyek tetejéről elporzik a víz. A kisebb vitorlások illetve a vízi biciklik és csónakok másodfokú viharjelzés esetén egyáltalán nem mehetnek ki a vízre. A motoros hajóknak is partra kell térniük.

A vízi közlekedés rendjének, szabályainak betartása mindennél fontosabb, emberéletet menthet. Vigyázzunk magunkra és másokra!

Jégen tartózkodás szabályainak megszegése szabálysértés

Jégen tartózkodás szabályainak megszegése szabálysértését valósítja meg, aki a szabad vizek jegén való tartózkodás szabályait megszegi, és ezért húszezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

Nem múlik el olyan tél, hogy ne hallanánk a médiában arról, hogy főleg fiatalok, gyerekek rámerészkednek tavak, folyók vizére korcsolyázni és csúszkálni, és a jég beszakad alattuk. Nem véletlenül van a legtöbb ilyen helyen kitáblázva, hogy „Jégre lépni tilos!”. A szabályozás szerint egyébként ilyen táblát nem is lenne kötelező kitenni, mert alap esetben csak ott szabad a jégre lépni, ahol ezt megengedő tábla jelzi.

Érdemes megjegyezni ezt a szabályt, hiszen a betartása emberéletet menthet. Ha a haverok mégis jó bulinak tartják, és elhívnak bennünket, mondjunk nemet, és próbáljuk meg őket is visszatartani, mert valóban jó időtöltés a csúszkálás és korcsolyázás mindaddig, amíg nem történik baleset.

A tűzoltóság az alábbiakat tanácsolja:

- Állóvizek, holtágak esetén legalább 10 cm vastag jégtakaróval borított felületen járhatunk biztonságosan.
- Folyóvizek, beszűkülések, állóvíznél mellékfolyók torkolatai, befolyók kevésbé biztonságosak, mert nem tudhatjuk, hol gyengítik a jeget áramlatok, sodrások, víz alatti források.
- A part közelében a jég rendszerint vékonyabb, néha üreges, ezért könnyebben törik.
- Sűrű hótakaró alatt a jég vékonyabb, mint hómentes helyeken.
- Ha a jégen kivágott jégdarabot, önálló nádszálat, faágat, kordonszalagot, esetleg más jelzést találunk, mutatva, hogy itt korábban tűzoltók, rendőrök, vízi mentők gyakorlatoztak, illetve horgászok léket vágtak, e helyeket legalább 10 méterrel kerüljük el.
- A jég színe tájékoztat: csak a tiszta fehér jég biztonságos. Ha a jég színe váltakozó, illetve a jégben sötétebb foltokat vagy apró buborékokat látunk, akkor a terület nem biztonságos.
- A jég hangja is árulkodik: a jeget rajta történő haladáskor bottal kopogtassuk meg, majd haladás közben ezt néhány lépésenként ismételjük, állandóan ellenőrizve az előttünk lévő jég vastagságát és szilárdságát. Változó hangzás esetén fokozott óvatossággal haladjunk.
- Jégen történő haladáskor nyugodtan és egyenletesen lépkedjünk, ha elesünk, az fokozza a jég beszakadásának veszélyét.
- Ajánlatos olyan hosszú, erős kötelet kötni a derekunkra, amelynek 8-10 méteres darabját húzzuk magunk után a jégen, a jég beszakadása esetén ez lehet a mentőkötél. Ha 3-4 méter hosszú rudat viszünk magunkkal, ez a beszakadásnál és a mentésnél is jól jön.
- A biztonság kedvéért legalább másodmagunkkal menjünk csak jégre. A csoport tagjai 8-10 méteres távolságban kövessék egymást, nehogy egyszerre szakadjanak be, hiszen kell a segítőtárs is.
- Olvadáskor a jégtakaró teherbíró képessége akkor is erősen csökken, ha vastagsága változatlan, ezért fokozott figyelemmel közlekedjünk.

Mit tegyünk, ha beszakad alattunk a jég?

A jég beszakadását rendszerint megelőzi annak recsegése, ropogása, ekkor a beszakadás esetlegesen még elkerülhető.

Teendők:

- Azonnal feküdjünk a jégre (lehetőleg arccal a part felé), ezáltal minél nagyobb felületet foglaljunk el,
- lassú, nyugodt mozdulatokkal, mindig a lehető legnagyobb felfekvési felületen kússzunk a part felé.

Ha a jég a hanghatással járó előjelek nélkül beszakad, vagy az előzetes jelekre túl későn reagálunk és a jég beszakadt alattunk, teendőink az alábbiak:

- Azonnal tárjuk szét karjainkat, és ejtsük magunkat előre.
- Minden lehetséges módon próbáljuk meg elkerülni, hogy a jégfelület alá csússzunk vagy lemerüljünk a vízbe.
- Ha mégis a jégfelület alá kerülünk, tartsuk nyitva szemünket és nézzünk felfelé. Ha a jég hóval fedett, a közelben lévő jégtörés helyét a beeső fénysugár alapján még fel lehet ismerni, és el lehet érni. Ha a jeget nem fedi hó, ekkor a víz és a jég egyforma fénytörése miatt a jég beszakadásának helye csak igen nehezen ismerhető fel, emiatt a túlélés esélye igen csekély.
- Próbáljunk meg a felsőtestünkkel újból a jégfelület fölé jutni (lehetőleg arccal a part felé). Végezzünk lábainkkal lökésszerű úszó mozdulatokat, a lábmunkát karjainkkal és súlyáthelyezéssel segítsük.
- Ha így nem sikerül a jég fölé jutni, próbáljunk meg a jég beszakadásának helyével szembeni oldalon egyik lábunkkal a jég felületére jutni, és azután a kezünkre és lábunkra támaszkodva testünket oldalt a jég felületére tolni. A jég beszakadásának formájától és nagyságától függően e módszer hanyatt fekve is alkalmazható.
- Ha a jég újból és újból beszakad, vágjunk magunknak utat a part felé, addig, amíg ki nem jutunk a partra, vagy teherbíró jégfelülethez nem érünk.

Teendőink mások bajba kerülése esetén:

- Ne egyenes tartásban, hanem hason csúszva közelítsük meg a jég közé került személyt. Ellenkező esetben mi is veszélybe kerülhetünk, mert beszakadhat alattunk a jég.
- Ne közelítsük meg egészen a jég beszakadásának helyét.
- Az utolsó szakaszt hidaljuk át segédeszközökkel: hosszú ággal, bottal, kötéllel, nadrágszíjjal vagy ruhadarabokkal – szükség szerint többet összekötve. Vigyázat, ne húzzuk ki a szerencsétlenül jártat a ruhája ujjánál fogva, mert a ruha a varrásoknál könnyen elszakadhat.
- Ha több segítőtárs van a helyszínen, alkossunk láncot úgy, hogy mindenki hason fekve az előtte lévő lábát fogja. Ezáltal az elöl lévő személyt mentőakciója során a többiek hatékonyan támogatják.
- Az odanyújtott segédeszközökkel húzzuk ki a szerencsétlenül jártat a jégre, majd a beszakadás helyétől a partra.
- A kiemelt embert azonnal meztelenre kell vetkőztetni, testét szárazra törölni, dörzsölni, száraz ruhába bújtatni, és feltétlenül intenzív mozgásra kell kényszeríteni. Itathatunk a kimentettel meleg italt, emellett mielőbb meleg helyre kell vinni, és szükség esetén orvosi segítséghez kell juttatni.
- Ha a szerencsétlenül járt már a jég alá került, a mentési kísérletet már csak felkészült szakemberek tudják végrehajtani, így szükséges a tűzoltóság 105-ös segélyhívó számon történő mielőbbi értesítése.

7.4.5. PG 35. Hétvégi házunk védelme

A film címe	**Hétvégi házunk védelme**
A film jelzése	**PG 35.**
A film helye	**PG DVD 3. lemez**
A film időtartama	4 perc 07 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben narrátor segítségével adunk jó tanácsokat a hétvégi ház védelméhez.
Célcsoport	hétvégiház-tulajdonosok
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, szabálykövetés
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 02. Lakásbetörés*** – PG DVD 1. lemez (3 perc 36 másodperc) ***PG 04. Betörés családi házba*** – PG DVD 1. lemez (3 perc 08 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Meg lehet védeni egy ingatlant?** • **Milyen eszközöket ismertek erre?** • **Milyen lehetőségek vannak arra, hogy megvédjük az ingatlan utcára néző vagy alacsonyan elhelyezkedő ablakait és ajtajait?** • **Milyen előnyei és hátrányai vannak az elektronikus védelemnek?** • **Milyen előnyei és hátrányai vannak a mechanikus védelemnek?** • **Hogyan óvhatjuk meg magunkat attól, hogy egy esetleges lakásbetöréssel sok kárunk keletkezzen?** • **Mire kell ügyelnünk, ha lakásbiztosítást kötünk?** • **Mit nem szabad tartani otthon a lakásunkban, mert nem fizeti a biztosító?** • **Mi a helyzet, ha sok értékünk van otthon? Hogyan lehet megvédeni? Hogyan védhetjük meg hétvégi házunkat?** • **Miért érdemes télire elhozni a házból az értékeket?** • **Mi a SZEM mozgalom?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 3. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy mindenki figyelmét felhívjuk azokra a módszerekre, amelyekkel a hétvégi házunkból eltulajdoníthatják az értékeinket.	• **idegen** • **lakásvédelem** • **riasztó** • **kutya**

HÁTTÉRANYAG

A házak, lakások mechanikai és egyéb védelméről, a lakásbiztosításokról olvashatunk az 7.1.1 fejezet háttéranyagában.

A kisfilm szövege:

Régi igazság, hogy „a bűncselekményeket jobb megelőzni, mint büntetni azokat”[73]. Magyarországon a jelenleg ismertté vált bűncselekmények mintegy 60%-át a vagyon elleni bűncselekmények teszik ki,

[73] Cesare Beccaria: Bűntett és büntetés. Akadémia Könyvkiadó., Budapest, 1967.

ezért kiemelt figyelmet kell rájuk fordítani. A vagyonunk védelme érdekében azonban mi, tulajdonosok tehetünk a legtöbbet.
Vannak megbízható vagyonvédelmi eszközök, zárak, lakatok, rácsok, riasztóberendezések és olyan magatartásmódok, amelyekkel megnehezíthetjük, hogy lakásunkba, hétvégi házunkba betörők juthassanak be, és onnan gazdag zsákmánnyal távozzanak.
Óvjuk meg tudatosan értékeinket! A hétvégi-ház kulcsát mindig vigyük magunkkal, soha ne hagyjuk a lábtörlő alatt, vagy az ajtó melletti virágcserépben!
A hétvégi ház telke legyen teljesen körbekerítve, hogy már az épület megközelítése se legyen egyszerű. A kapu legyen zárva, lelakatolva. Ha otthon tartózkodunk, akkor is tartsuk zárva az ajtókat, hiszen észre sem vesszük, ha valaki, miközben a kertben dolgozunk, besétál a nyitott kapun, és a táskánkkal, mobiltelefonunkkal, egyéb gyorsan összeszedhető értékeinkkel távozik.
Ha télen is naponta járunk ki, akkor nyugodtan tartsunk házőrzőt.
Az épület, a szerszámos ugyancsak legyen zárható. Az ablakokon lehetőleg legyen rács, hiszen az őszi és téli időszakban, mikor szinte senki nem jár ki a telkére, könnyű préda egy-egy meg nem erősített nyílászáró. Az ablakokra és ajtókra felszerelhetünk plusz reteszeket is. Egy mozgásérzékelő lámpa és riasztó ugyancsak elrettentheti a hívatlan látogatót.
Az őszi és téli időszak beköszöntekor érdemes a téliesítés részeként elhozni minden értéket a hétvégi házunkból. Ne hagyjuk ott a televíziónkat, a gázpalackot, cd-s rádiót, értékes szerszámainkat. Így csökkenthetjük egy minden óvintézkedés ellenére bekövetkező betörés lopási kárát, ami a saját kárunk.
Hétvégi házunkra is kössünk lakásbiztosítást!
Érdemes a szomszédainkkal megbeszélni, hogy ki, milyen rendszerességgel tud kimenni, és ellenőrizni, hogy történt-e valami rendkívüli esemény a saját illetve a többiek házával. Az elkövetők nem szeretik a rendszertelen időközönkénti és sűrű mozgást, mert így nem tudnak zavartalanul betörni.
Vigyázzon értékeire! Ne adjon esélyt a bűnözőknek!

7.5. Szórakozás

7.5.1. VTV 13. Szer-telen ifjúság

7.5.2. PG 29. Drogcédula

A film címe	**Szer-telen ifjúság**
A film jelzése	**VTV 13.**
A film helye	**VTV DVD 1. lemez**
A film időtartama	5 perc 23 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilm a kábítószerrel kapcsolatos tévhiteket próbálja eloszlatni. A film főhőse, Márió, egy iskolai házi dolgozathoz gyűjt anyagot, és az ő gondolatait, ismereteit hallhatjuk a filmben.
Célcsoport	felső tagozatosok, középiskolások
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat helyzetfelismerés, döntéshozási képesség, kudarc- és frusztrációtűrés felelősségtudat, tisztesség, környezettudatosság demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 29. Drogcédula*** **-** PG DVD 3. lemez (13 perc 15 másodperc) ***VTV 11. Szenvedélyek viharában*** - VTV DVD (4 perc 03 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Mi a függőség?** • **Milyen függőségeket ismerünk?** • **Miért veszélyesek a kábítószerek?** • **Melyek a legális és melyek az illegális drogok?** • **Mit jelent a birtoklás? Ki számít terjesztőnek?** • **Mi az elterelés intézménye?** • **Mit tehetünk, ha valakiről azt gondoljuk, kábítószert fogyaszt?** • **Hová fordulhatnak azok, akik le akarnak szokni a kábítószerről?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. Függőségek, csoportfeladat 4. Csoportmunka értékelése 5. A Szer-telen ifjúság című kisfilm megtekintése és feldolgozása 6. Játék, részeg szemüveg játékok 7. Összefoglalás	**Az óra eszközigénye** • **VTV DVD 1. lemez** • **PG DVD 3. lemez** • **Órán használható eszközök lehetnek fotók, „részeg szemüveg”, ez utóbbi kölcsönbe vehető a megyei (budapesti) bűnmegelőzési osztályról.**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a diákok hiteles információkat kapjanak a kábítószer-probléma társadalomra, közösségre, családra és egyénre gyakorolt hatásáról. Mindezt elsősorban a kriminalizálódás szemszögéből megvilágítva, de természetesen érinteni szükséges a szociális és egészségügyi vonzatokat is. Az óra konkrét célja az, hogy olyan légkört alakítson ki, amelyben a témával kapcsolatban a gyerekekkel érdemi beszélgetést lehet lefolytatni. A hatékony drogmegelőzés	• **drog** • **kábítószer** • **fű** • **függőség** • **elterelés** • **információk** • **hiteles források**

egyik legfontosabb kulcsa a személyiségfejlesztés és a közösségfejlesztés. Ezért ajánlott az órán a csoportos munka és a játék. Csak az erős személyiségű gyerekek tudnak nemet mondani, és a célcsoport korosztályában a közösségnek visszatartó és nem bajba sodró szerepet kell játszania. Ezért sokkal többet ér egy hosszú távú program részeként ezeket szem előtt tartva megtartani az órát, minthogy az elrettentéssel és száraz információközléssel nem közel kerülni a gyerekekhez. A drogmegelőzésben nagyon fontos a példakép és a támogatási rendszer, amelynek a rendőr részese lehet, ha megtalálja a megfelelő hangot a diákokkal.		
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés	**1 perc**	**Ráhangolás – ráhangolódás** Oldott, barátságos légkör. Megengedni, hogy a tanóráktól eltérően foglaljanak helyet az osztályteremben (ülésrend).
2. A téma felvezetése A rövid bemutatkozás és az óra céljának ismertetése után gyűjtsük össze közösen, hogy milyen függőségeket ismernek a gyerekek. Ha kell, egészítsük ki a háttéranyag alapján.	**3 perc**	Sok tevékenység válthat ki kóros ragaszkodást, ami rendkívüli módon megkeseríti a függő személy és környezete, családja életét. Ilyenek többek között: • alkohol; cigaretta; kóla, icetea, energiaital; • kábítószerek; • a szerencsejátékok; • az internet (különösen: a chat, az on-line játékok, a társkeresők…); a számítógépes játékok; • a munka; • az egyes sporttevékenységek (különösen a testépítés); • a szex; • a vásárlás (boltkór); • a televízió (például: sorozatok); • és az evés (anorexia, bulémia, kóros túlevés)
3. Függőségek, csoportfeladat Alkossunk az osztályból minimum 4 csoportot (ez persze az oktatótól függ, és attól, hogy a fent felsorolt függőségek közül hányról kívánunk beszélgetni az órán), és mindegyik csoportnak osszunk ki a fent felsorolt függőségek közül egyet (jelen esetben az első 4 kapcsolódik a feldolgozni kívánt témakörhöz). Adjunk minden csoportnak egy flipchart papírt vagy nagy csomagolópapírt és vastag filcet, valamint 5 percet arra, hogy összeszedje a kapott függőséggel kapcsolatban az alábbiakat: • Milyen káros hatásai vannak az adott függőségnek? • Milyen jelei vannak? • Kik a veszélyeztetettek és miért? • Kihez fordulhatunk, mit tehetünk, ha	**10 perc**	A csoportmunka használata a gyakorlatlan előadó számára első olvasatra riasztó lehet, ám hatásfokát tekintve hatékonyabb, és a látszat csal, mert sokkal kevesebb oktatói munkát igényel. Míg a gyerekek önállóan dolgoznak a csoportokban, addig az óra tartója belekukkantva egy-egy csoport munkájába másféle szerepet tölt be. A diákok hozzá vannak szokva a csoportmunkához, tudják, mit kell tenniük, hogyan kell eljárniuk, és önállóan sokkal többet és jobban dolgoznak, nem beszélve az aktivitásukról, mintha frontálisan kérdezgetjük őket. Érdemes kipróbálni, és meggyőződni minderről.

a barátunk ennek a függőségnek a jeleit mutatja?		
4. Csoportmunka értékelése Minden csoportból 1 diák ismertesse az összeszedett információkat. Közben Blu Tack-kel vagy mágnessel tegyük föl a táblára a csoport által összeállított anyagot. Beszéljük meg a felmerülő kérdéseket, főképpen a segítségadás módjait! Itt érdemes kitérni az „árulás” kérdésére, és arra, hogy mikor vagyunk igazi barátok, ha nem „köpjük be a barátunkat”, de esetleg akár meghal, vagy ha segítünk neki.	**6 perc**	**Érzékenyítés** Nem kell ebben állást foglalni, inkább „műsorvezetők”, vitakoordinátorok legyünk, és kérdéseket tegyünk föl, amire válaszolnak a diákok. Ennek azért van jelentősége, mert sokkal jobban elfogadják egymás véleményét, mint amit a felnőttek mondanak nekik. Maradjunk inkább a háttérben, és kérdezzünk vissza, ezzel irányítsuk arrafelé az órát, amerre mi menni szeretnénk, illetve amit ki szeretnénk mondatni a gyerekekkel. Mi pedig foglaljuk össze az eltérő álláspontokat, illetve ismételjük meg az általunk fontosnak tartott kijelentéseket.
5. A Szer-telen ifjúság című kisfilm megtekintése és feldolgozása A filmben szereplő beszélgetési témául ajánlott információk és tévhitek: • Tévhit, hogy a füves cigitől nem lehet valaki függő. És az is, hogy nincsen semmilyen káros élettani hatása. • Sokan azonban nem tudják, hogyha csak egy slukkal is megkínálnak valakit, akkor ez már terjesztésnek számít, és ugrik az elterelés. • Ma már egy kórházi rutinvizsgálatnak is lehet része egy drogteszt, így a fogyasztók bármikor lebukhatnak. • A szintetikus kábítószereknek sosem tudhatod az összetételét. • Az ecstasy kiszáradást okoz, ha nem iszik eleget, aki ilyet vesz be. Sok fiatal halt már meg emiatt. • Diszkóban sose fogadjatok el semmilyen italt, ami ki van bontva. • A rászoktatás és a prostitúcióra kényszerítés problémája.	**15 perc**	A film szándékosan nem felvilágosító film, hanem az összegyűjtött leggyakoribb tévhiteket tárgyalja. Ha a felvezetésben kitértünk a hiteles források témájára, akkor itt már nem kell. Ha nem, akkor érdemes ezt itt megbeszélni. A film kapcsán felmerülő problémák és témák még: • Mi az elterelés? • A közös fogyasztás kérdése. Ezekhez a háttéranyagban külön címszó alatt található információ. Módszertanilag javasolt, hogy ne az előadó mondja a célravezető megoldásokat, hanem kérdezzen, a diákok pedig válaszoljanak. Ha nem pontos a válasz, vagy nincs válasz, akkor is törekedjen arra, hogy kérdések alapján a gyerekek mondják ki a választ, amit hallani szeretne. És a beszélgetés végén foglalja össze velük még egyszer, vagy maga is összefoglalhatja, fontos hogy, a jó infók rögzüljenek.
6. Játék **Részeg szemüveg játékok** **Szituációs játék** Kiosztandó szerepek: apa, anya, gyerek, barátok, osztályfőnök Játszassunk el a gyerekekkel egy szituációt. Beszéljék meg telefonon vagy személyesen a barátokkal, hogy délután találkoznak, és együtt lógnak. Az egyik gyerek otthon a szüleitől engedélyt kér rá, hogy elmehessen a többiekkel délután. A szülők nem akarják elengedni, és nem is engedik el. Az apa hivatkozzon arra, hogy tanulnia kell, és segítsen neki valamit otthon, az anya aggódjon,	**8 perc**	**Gyakorlat** A megyei/fővárosi főkapitányságokon 2-2 szemüveg található, ezeket lehet kölcsön kérni a feladatokhoz. Az alábbi játékok közül választhatunk a kívánt időtartamban néhányat, de szabadon találhatunk ki magunk is feladatokat. • labdadobálás részeg szemüvegben (lehet úgy, hogy mindkét félen szemüveg van, de lehet úgy is, hogy szemüveg nélküli dobja a labdát a szemüvegben lévőnek és vissza); • akadálypályán haladás részeg szemüvegben (székek kerülgetése, tárgyak összegyűjtése a földről, asztalokról… stb.) – lehet versenyfeladatként is sorversenyszerűen; • sms írása – lehet versenyfeladatként is sorversenyszerűen; • pénztárcából adott összeg elővétele;

hogy semmit sem tud a barátokról, és nem lesz ennek jó vége. A gyerek természetesen próbáljon meg kétségbeesetten érveket felhozni, hogy miért szeretne elmenni, és védje a barátokat. A történet pedig másnap egy iskolai jelenettel folytatódjon, ahol a „barátok” szerepét játszók hiányoznak, az osztályfőnök pedig bejelenti, hogy azért hiányoznak a többiek, mert délután bepiáltak, füves cigit szívtak, és elkapták a bandát a rendőrök. A szituáció eljátszása után beszélgessünk a gyerekekkel, hogy mennyire valóságos a történet, mik a határok, mit szabad és mit nem, valamint helyezzük a hangsúlyt arra, hogy hogyan kell nemet mondani.		• Helyezzünk a földre egy kb. 3 méter hosszú szalagot. Kérjük meg a jelöltet, hogy tegyen 9 lépést előre tyúklépésben, majd ugyanezt hátrafelé is. Közben számolja hangosan a lépéseit. • Álljon a szemüveget viselő jelölt fél lábon, miközben hangosan mondja 1001, 1002, 1003… stb. kb. 30 másodpercig; • Osszuk föl az osztályt 2 csoportra. Alakítsunk ki sorversenyhez pályát úgy, hogy a gyerekeknek a földről kulcsokat, pénzérméket, cukorkát vagy bármilyen apró tárgyakat kelljen összeszedniük. A szemüveget viselő csoport versenyezzen a szemüveg nélkülivel szemben. A szemüveget viselő után következő emberen már legyen rajta a másik szemüveg, hogy az átadással ne teljen el idő, és valóságosan össze lehessen hasonlítani, kik a gyorsabbak és mennyivel. Közben mérhetjük az időt. Csinálhatunk ezen kívül egyéni versenyt is, amelyben mindenkinek szemüvegben ugyanazt a pályát kell teljesítenie, és közben mérjük az időt. Nehezíthetjük a feladatot azzal, hogy előre meghatározott címletű pénzérméket szedjenek csak össze. • Ablakból vagy az utcán 5-20 méter távolságból olvastassunk le autórendszámokat úgy, hogy a jelölteken van a szemüveg. Nehezíthetjük a feladatot úgy, hogy a rendszámokat nem csak le kell olvasni, hanem egy papírra le is kell írni olvashatóan.
7. Összefoglalás, zárás Foglaljuk össze, mik voltak a legfontosabb gondolatok, ha kérjük hozzá a gyerekek segítségét, képet kaphatunk arról, hogy mennyire volt eredményes az óránk.	**2 perc**	**Összefoglalás, zárás**

Megjegyzés

A 45 perces időkeret elég szűkös. A frontális előadás tartása a drogprevenció esetében nem hatékony.

Az előadónak számolni kell azzal, hogy ez a korosztály valószínűleg kiterjedt információkkal rendelkezik a drogokról, amelyek lehetnek helyesek, de legalább ilyen mértékben hamisak is. A diákok ismereteit úgy kell helyben hagyni, illetve megcáfolni, hogy az új információk ne a droggal kapcsolatos érdeklődésüket, kíváncsiságukat fokozzák, amely kritikával – valljuk be nem egyszer jogosan – szembesülnie kell az iskolai drogprevenciós programoknak. Túl ezen az előadónak mindenkor rendőrként kell hitelesnek maradnia, és ne akarjon pszichológus, szociológus vagy terapeuta lenni.

Sokkal többet ér arra fektetni a hangsúlyt, hogy hiteles információkat kapjanak a diákok azzal a céllal, hogy eloszlassuk náluk a kábítószerekkel kapcsolatos tévhiteket, valamint a hatékony kommunikáció sajátosságait figyelembe véve, rövid csoportos feladatokkal, illetve interaktív blokkokkal is lehet operálni.

Szükséges előre bocsátani, hogy a rendőr csak akkor vállalkozzon drogprevenciós foglalkozás vezetésére, ha a kábítószer-bűnözés témakörében megingathatatlan rendőri, a szerek egészségügyi vonatkozásaiban (fizikai, pszichikai) pedig elégséges ismeretekkel rendelkezik! Ez az a terület, ahol a pedagógiai jártasság is igen fontos tényező. Ha a felsorolt tudásbázisok valamelyikében nem érzi magát biztonságban, hitelét veszti a gyermekhallgatóság előtt, és még azok az üzenetei sem érnek célba, amelyekben adott esetben nincs identitásproblémája. A drogokat, kábítószereket, szenvedélyeket érintő témakör igen kényes terület.

Az óra célközönségének (10-12 éves kortól) jellegzetessége az izgalomkeresés, a családi elvárások enyhe fokú negligálása, az önálló döntések iránti igény felmerülése és a kortárs csoporthoz történő kötődések megerősödése. Ez pedig egyrészt azt jelenti, hogy egy nem kellő körültekintéssel megtartott

óra felkeltheti a diákok kíváncsiságát, és pont az ellenkező hatást érjük el vele, mint amit szeretnénk, ez pedig megengedhetetlen. Másrészt a kamaszok számára ebben a témakörben különösen nehéz úgy információkat eljuttatni, hogy megszívleljék azokat. Ezért kíván különleges ügyességet és hozzáértést az ilyen témakörű óra megtartása.

Magyarországon a kábítószert kipróbálók életkora csökkenő tendenciát mutat (15 év körül 2009-ben). A kábítószert kipróbálók nagy százaléka egészségkárosodást nem szenved el (kb. 80% körül), azonban nem tudni, kinél jelennek meg a súlyos tünetek (oka lehet rejtett betegség, szervi eltérés, pszichés problémák stb.). A tiltás és az elrettentés nem vezetnek eredményre.

Az órát tartó feladata elsősorban a jogszabályokban megfogalmazott információk érthető megismertetése (közös fogyasztás, elterelés, a szerek összetételének ismeretlensége által jelentett kiemelt kockázatok), és segíteni abban a döntésben, hogy a gyermek ne nyúljon tiltott szerekhez. Ehhez nincs szükség arra, hogy átfogó drogismertetőt tartsunk. Röviden rendszerezhetjük a drogokat és kábítószereket, valamint hatásmechanizmusuk alapján is meghatározhatjuk, de mindezt röviden tegyük. Először mindenképpen kérdezzünk rá, milyen ismereteik vannak a témával kapcsolatban, majd ezt rendszerezzük. Sok diák rendelkezik igen beható ismeretekkel a kábítószerekről, azonban sokakat nem érdekelnek, nem mutatnak különösebb érdeklődést a téma iránt. A szervezetre és az elmére gyakorolt tudatmódosító hatásukra mindenképp hívjuk fel a figyelmet.

Az órára történő felkészüléshez érdemes ismerni a kábítószer-bűnözés aktuális statisztikai adatait. Hiteles forrás lehet a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet portálja (www.ndi-int.hu).

Érdemes megismerni a nemzeti drogstratégiát, a kábítószer-probléma kezelésével foglalkozó nemzetközi szervezetek törekvéseit, a kábítószer-fogyasztás kezelésében részt vevő helyi, illetve elérhető szerveket, szervezeteket (www.ndi-szip.hu), a kábítószer-fogyasztással kapcsolatos helyi problémákat, illetve aktuálisan a sajtó által keltett érdeklődéseket.

HÁTTÉRANYAG

Információk a kábítószerekről szóló 6.4. alfejezetben találhatók.

A Szer-telen ifjúság című kisfilm szövege:

„Füves cigi, Ecstasy, Speed, randi drogok…

Nem tudom, ti hogy vagytok vele, de annyifélét hallani manapság ezekről: mást mond a tévé, mást hallasz otthon, a haveroktól, és persze egészen más a helyzet, mikor egy házi dolgozathoz gyűjtesz anyagot.

Amikor megkaptuk a feladatot, hogy írjunk valamilyen érdekes témáról, sokáig gondolkodtam, hogy mit válasszak: környezetvédelem, egészséges táplálkozás, dohányzás, alkoholizmus és persze a kábítószer, mind-mind nehéz ügy.

- bár fejben elkötelezett híve vagyok a környezetvédelemnek, és én magam nem dobom el a csokipapírt, de nem szólok, ha a haverok szemetelnek…
- mindenki tudja, hogy a dohányzás tüdőrákot okoz, és mégis sokan cigiznek…
- köztudott, hogy az alkohol visszafordíthatatlanul öli az idegsejteket, ez mégsem rettenti el az embereket attól, hogy igyanak…
- és hasonló a helyzet a kábszerrel is. Itt a legtöbb a hit és a tévhit, ezeknek próbáltam utána járni.

Ritkán szív el füves cigit olyan, aki nem dohányzik. Tévhit, hogy a füves cigitől nem lehet valaki függő. És az is, hogy nincsen semmilyen káros élettani hatása.

Ha valakit fogyasztáson kapnak, akkor néhány alkalommal választhatja az elterelést. Ez azt jelenti, hogyha vállalja a gyógykezelést, akkor nem kap egyéb büntetést. A fogyasztott kábítószer mennyisége összeadódik, és ha eléri a csekély mennyiség felső határát, onnantól nincs elterelés.

Sokan azonban nem tudják, hogyha csak egy slukkal is megkínálnak valakit, akkor ez már terjesztésnek számít, és ugrik az elterelés.

Ma már egy kórházi rutinvizsgálatnak is lehet része egy drogteszt, így a fogyasztók bármikor lebukhatnak.

A szintetikus kábítószereknek sosem tudhatod az összetételét. Ha látnád, hol és hogyan készítik, soha nem vennéd a szádba! Soha ne fogyassz olyan pirulát vagy szert, amelyet nem ismersz!

Az ecstasy kiszáradást okoz, ha nem iszik eleget, aki ilyet vesz be. Sok fiatal halt már meg emiatt.

Diszkóban sose fogadjatok el semmilyen italt, ami ki van bontva. Főleg az idegenekkel kell óvatosnak lenni! Létezik színtelen, szagtalan, íztelen szer, amit ha megiszol, bizonyos idő eltelte után bármit

tehetnek veled, míg te védekezésre képtelen leszel. Soha ne fogadj el ismeretlentől bontott italt szórakozóhelyen vagy buliban. És a bárpultos is idegen!

Lányok, legyetek óvatosak, ha egy idősebb, menő pasi udvarol nektek. Gyakran előfordul, hogy a gyanútlan tiniket akaratukon kívül rászoktatják a drogra.

A legtöbb kábítószer ugyanis olyan pszichikai és fizikai függőséget okoz, ami eluralja a fogyasztó életét. Először csak kölcsön kér, hogy szerhez jusson, aztán mikor már nem kap, eladogatja a saját és a családja értékeit. Következő lépésként már bűncselekménnyel jut eladható értékekhez vagy pénzhez, és sajnos nincs megállás.

Ezeket a lányokat sokszor a drogokkal prostitúcióra kényszerítik. A munkájukért cserébe megkapják a szükséges adagot.

Sok-sok olvasnivaló és könyvtárban töltött óra után jöttem rá, mennyire keveset tudunk, és mennyi tévhit él bennünk a kábítószerekről.

Akkor és ott kell, hogy eszünkbe jusson, mit is kockáztatunk!"

A függőség[74]

A drogok mind a szervezetünkben zajló természetes folyamatok „szintetikus" változatai. Művidámság, műöröm, műlazaság. A jókedvre, boldogságra, pörgésre magunk is képesek vagyunk, problémákat pedig csak tiszta fejjel lehet megoldani. A drog valójában korlátok közé szorítja az embert, holott a hiedelem szerint szabadságot ad. Gyakorta hozzák fel a diákok, hogy az oktató próbálta-e azt, amiről beszél. Tudásunk 95%-át más forrásból tanuljuk meg, csupán 5% az, amelyet saját tapasztalásból ismerünk. Tudjuk, milyen, ha valaki lezuhan egy szakadékba, és ezt érdekes módon nem akarja senki megtapasztalni. Hallottunk az éhező 3. világról, és nem akarunk ott élni, hogy lássuk… Sok-sok példa és érv felsorolható itt.

Azt nem érdemes tagadni, hogy a kábítószerek olyan érzeteket váltanak ki az emberből, amelyek érdekesek, furcsák, kellemesek – párhuzamba állítva el lehet mondani, hogy pl. a futás is szabadít fel „boldogsághormont", egy jó beszélgetés is lehet örömteli – a jól megélt emberi kapcsolatok segítenek kihozni az emberből a pozitív érzéseket, melyek valódiak. Ha pedig hiányzik számunkra ez, számos módon lehet segítséget kapni, melyek igazi boldogsághoz vezetnek. Mutassunk rá arra, milyen tragédiákhoz vezethet a kábítószer-használat. Itt lehet szerepe a fotóknak (közlekedési balesetek, ilyen volt, ilyen lett stb.), vagy mutassunk rá néhány példával kettétört életutakra, soha meg nem valósítható álmokra, pl. sporteredmények, karrier, boldog kapcsolatok stb. Mondjuk el, hogy senki nem azzal a céllal kezd el szereket használni, hogy kockára tegye a jövőjét, de a legtöbben mégsem veszik észre, hogy mikor csúsznak át azon a vékony választóvonalon, ahonnan már nagyon nehéz visszatérni, és az elvesztegetett perceket, sejteket már nem lehet visszaszerezni. Ugyanakkor ezen a területen tartsunk mértéket, ne akarjuk más szakmák kompetenciáiban szakavatottnak láttatni magunkat. Ügyeljünk azonban arra, hogy az elrettentés a kutatások alapján nem hoz hosszú távú hatást. A felzaklató, véres, szörnyű baleseteket bemutató képek és filmek csak rövid időre borzasztják el a célközönséget, így ezek felhasználásánál ezt tartsuk szem előtt, és ne csak az ezek általi sokkolással kívánjunk hatást elérni.

[74] Gratzer Gábor–Sövényházy Edit–Szabó Henrik: Bűnmegelőzési jó tanácsok. Korona Kiadó, Budapest, 2010.

7.5.3. VTV 01. Haverok, buli…

7.5.4. PG 11. Irány a buli!

7.5.5. NBT Akták 4. Zuhanás

A film címe	**Haverok, buli…**
A film jelzése	**VTV 01.**
A film helye	**VTV DVD 1. lemez**
A film időtartama	6 perc 10 másodperc
A film rövid tartalma	Egy lány és egy fiú az esti bulira készülődik. Találkoznak, iszogatnak egy szórakozóhelyen, nevetgélnek, táncolnak. Az egyik lány rosszul lesz. A fiúk kiviszik a szórakozóhely elé levegőzni, majd visszamennek bulizni, egyedül hagyva két lányt. A lányok részegen elindulnak hazafelé. Egy elhagyatott helyen egy férfi elkapja az egyiket és megerőszakolja. Közben a másik lány elfut. A fiúk is elindulnak haza, közben üvegeket törnek, kukákat rugdosnak, végül ok nélkül elvernek egy szembejövő srácot. Hirtelen rendőrautó jelenik meg, megbilincselik a fiúkat. A rendőrségen a fiatalok megtörten ülnek. A megerőszakolt lány a folyosón gondolja át a történteket, míg a randalírozó fiú az előállítóban józanodik. A képek alatt néhány gondolatot hallunk a fiataloktól.
Célcsoport	felső tagozatosok, középiskolások
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat helyzetfelismerés, döntéshozási képesség kudarc- és frusztrációtűrés felelősségtudat, tisztesség, környezettudatosság, demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 11. Irány a buli*** – PG 1. DVD (10 perc 28 másodperc) ***NBT Akták 4. Zuhanás*** – online érhető el a Prevenciós médiatár honlapján (
Megvitatható kérdések	• **Mitől jó egy buli?** • **Mit érdemes megtervezni, ha elmegyünk a barátainkkal diszkóba? És miért?** • **Milyen szabályokat állítanak föl a szülők, ha bulizásról van szó?** • **Milyenek ezek a szabályok: van-e értelmük, és ha igen, akkor mik ezek?** • **Mi mindenre kell ügyelni, ha szórakozni megyünk?** • **Kinek a döntése, hogy mit és mennyit iszunk?** • **Kinek a döntése, hogy beszállunk-e egy idegen autójába?** • **Kinek a döntése, hogy beszállunk-e ittasan az autóba, hogy hazavezessünk?** • **Kinek a döntése, hogy beülünk-e egy olyan kocsiba, amit olyasvalaki vezet, aki alkoholt ivott vagy kábszerezett?** • **Kivel és mivel menjünk bulizni?** • **Mire kell ügyelni, ha kocsival megyünk?** • **Mire kell ügyelni a ruhatár használata esetén?** • **Biztonságos a ruhatár?** • **Miért veszélyes, ha kibontott itallal kínálnak?** • **Mire kell ügyelnünk, ha italt rendelünk, vagy nem isszuk meg és letesszük?**

	• **Hogyan menjünk haza?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama: 45 perc**		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. Szituációs játék 4. A Haverok, buli… című kisfilm megtekintése és feldolgozása 5. Az Irány a buli című kisfilm megtekintése és feldolgozása 6. Összefoglalás, zárás		**Az óra eszközigénye** • **VTV DVD** • **PG DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Ennek a témának a legfontosabb célja, hogy beszéljünk a szórakozással, bulizással kapcsolatos veszélyekről. Ez egy olyan téma, ahol a bűn- és baleset-megelőzés összefonódik. A szórakozás témaköre érinti a vagyonvédelmet, a szenvedélyek témakörét (alkohol, cigaretta, kábítószer), és a szexuális bűncselekmények, valamint a garázdaság és a testi sértés is kapcsolódhat hozzá. A téma tárgyalásánál ügyeljünk arra, hogy ne osztogassunk a diákok számára tanácsokat, mert nincs értelme. Ez a téma különösen érdekes eredményeket hozhat, ha a gyerekekkel olyat játszunk, hogy nekik maguknak kell a saját gyereküket megvédeniük és szabályokat szabni. Kiderül, hogy sokkal szigorúbbak, mint a szüleik. A bulizás, alkoholfogyasztás és a kábítószer olyan kényes témák, ahol sokkal fontosabb elérendő cél az, hogy a diákok tévhiteit eloszlassuk, és átbeszéltessük velük, hogy honnan és milyen veszély leselkedhet rájuk, mint hogy tanácsokat osztogassunk nekik, amelyeket meghallgatnak ugyan, de esetleg nevetségessé válunk.		• **Szórakozás, kikapcsolódás, buli** • **Alkohol** • **Kábítószer** • **Garázdaság** • **Ittas vezetés** • **Parkolás** • **Ruhatár** • **Kibontott ital** • **Vagyonvédelem** • **Egymás iránti felelősség** • **Előrelátás** • **Megfontoltság**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés	**1 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése Szórakozni mindenki szeret, hiszen jó dolog kiengedni a gőzt, lazítani a barátokkal. Ám ahhoz, hogy a szórakozás felhőtlen maradjon, fontos néhány dolgot szem előtt tartani. Kérdezzük meg az osztályt, hogy hogyan kapcsolódnak ki, hol és hogy szeretnek szórakozni, és szerintük mi benne a jó.	**2 perc**	Oldott, barátságos légkör. Megengedni, hogy a tanóráktól eltérően foglaljanak helyet az osztályteremben.
3. Szituációs játék Alkossunk az osztályból néhány csoportot, és a csoportoknak legyenek az alábbi feladatai:	**10 perc**	A diákok szeretnek csoportokban dolgozni és játszani. Ez a feladat tipikusan jó arra, hogy láthassuk, hogy a diákok teljesen tisztában vannak a bulizás veszélyeivel, és bele tudják

• Szervezzetek meg egy jó bulit. Térjetek ki rá, hogy hogyan készültök elő, mit vesztek fel, kivel és hová mentek, mit esztek és isztok, meddig maradhattok, kivel és hogyan mentek haza, hol alszotok. • Kérjétek meg a szüleiteket, hogy engedjenek el bulizni. Írjátok össze, hogy szerintetek milyen feltételeket fognak szabni, és ti ezekre hogyan reagáltok! Győzzétek meg őket, hogy engedjenek el! • Gyermeketek bulizni akar menni. Írjátok össze, hogy szerintetek milyen feltételekkel szeretne elmenni, és hogy ti erre, mint szülők, hogy reagálnátok. • Írjátok össze, hogy milyen veszélyek leselkedhetnek rátok bulizáskor, és ezeket hogyan lehet szerintetek megelőzni. Ha nagy az osztálylétszám, akkor egy-egy feladatot 2-2 csoporttal is csináltathatunk.		magukat élni a szülők helyébe. Fejleszthetjük az empátiájukat.
4. A Haverok, buli… című kisfilm megtekintése és feldolgozása A kisfilm megtekintése előtt adjuk ki feladatként, hogy az alábbiakat figyeljék meg a diákok a kisfilmben: • Hogy buliztak a film szereplői? Hogyan kerültek hangulatba? • Befolyásolta ez az estéjük további kimenetelét? • Mi vezetett ahhoz, hogy úgy végződjön az este, ahogy a filmben láttuk? • Elkerülhető lett volna? Ha igen, hogyan?	**15 perc**	A film 6 perc 11 másodperc hosszú. Fontos, hogy tudatosítsuk a fiatalokban, hogy igen gyakran azért történik baj, mert valaki nem tartja be az előre megbeszélteket: pl. megbeszéli a társaság, hogy együtt mennek haza, ki kit fog hazakísérni vagy hazavinni, de ez valamilyen rendkívüli esemény miatt megváltozik: valaki hamarabb hazamegy, vagy váratlanul ismerősökkel találkozik, és velük tart, netalántán alkalmi ismeretséget köt, és ezért hagyja el a társaságot.
5. Az Irány a buli című kisfilm megtekintése és feldolgozása A megvitatandó kérdéseknél felsorolt pontok és témák mentén beszéljük át a kisfilmben látottakat. Megnézhetjük a 2 filmet egymás után is úgy, hogy külön adjunk meg szempontokat a diákoknak ehhez a filmhez is.	**15 perc**	Ennek a filmnek az egyik célja a lányok érzékenyítése az iránt, hogy legyenek óvatosak, ha egy idősebb pasi udvarol nekik. Nem elhanyagolandó megvitatni a diákokkal, hogy milyen veszélyei vannak a baleset-megelőzésen kívül annak, hogy beszállunk egy idegen kocsijába. Miért vagyunk itt különösen kiszolgáltatottak? Ez a kisfilm különösen felhívja a figyelmet arra, hogy vigyázzunk az italrendeléssel, és azzal, hogy felügyelet nélkül hagyjuk az italunkat. Ha a fiúk elhatárolódnak a témától, mondván, hogy őket nem fenyegeti ez a veszély, akkor hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy pedig de, hiszen a GHB akaratgyengeséget, hirtelen elalvást okoz, és ezt nem csak megerőszakolásra lehet kihasználni, hanem

		arra is, hogy kirámoljunk egy lakást, vagy kifosszunk valakit.
6. Összefoglalás, zárás	**2 perc**	**Összefoglalás** Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a gyerekekkel.
Megjegyzés Fontos, hogy ne próbáljuk meg erőszakosan meggyőzni a fiatalokat a mi véleményünkről, mert ezzel könnyen magunk ellen fordíthatjuk őket, és pont az ellenkező hatást érhetjük el.		

HÁTTÉRANYAG[75]

A Haverok, buli… című kisfilm története

1. jelenet: Készülődés 1. (20mp), Helyszín: 1. hálószoba, Szereplők: egy lány

Pörgős zenére készülődik egy fiatal lány az esti bulira, rövid snittekkel, csupán néhány beállításon keresztül bemutatva. Sminkelés, ruházkodás stb.

2. jelenet: Készülődés 2. (20 mp), Helyszín: 2. hálószoba, Szereplők: egy fiú

Tempós zenével a korábbi jelenethez hasonlóan egy fiú készülődését bemutatni, szintén röviden, a fiúkra jellemző tevékenységekkel, séróállítás, borotválkozás stb.

3. jelenet: Találkozás, iszogatás (30 mp), Helyszín: Szórakozóhelyen, egy asztal körül

Szereplők: két lány és három fiú (közöttük a korábban látott fiatalokkal)

A korábban látott lány ül két fiú társaságában egy asztalnál. Beszélgetnek, iszogatnak, amikor megérkezik a korábban bemutatott fiú egy másik lánnyal. Nem szerelmes párokat látunk, csak haverokat. A fiatalok üdvözlik egymást, majd italokat rendelnek, és egyre többet isznak, nevetgélnek. Közben laza, vidám zene szól.

4. jelenet: Tánctéren (20 mp), Helyszín: Szórakozóhely tánctere, Szereplők: két lány és a három fiú

A fiatalok körben táncolnak, és közben is isznak. Először kívülről látjuk őket, majd az ő szemszögükből az egyre inkább elmosódó táncteret. Az egyik lány egyszer csak elszédül. A fiúk felemelik és kiviszik a szórakozóhely elé.

5. jelenet: A szórakozóhely előtt (40 mp). Helyszín: külső tér, a szórakozóhely előtt

Szereplők: két lány és két fiú

A szórakozóhely előtt állnak a fiatalok. A lányok nyugtatják a fiúkat, hogy semmi baj, csak kicsit megszédültek, nyugodtan menjenek vissza, nemsokára ők is bemennek. A harmadik fiú ekkor ér ki a szórakozóhely elé és ráncigálja a másik kettőt, hogy jöjjenek már vissza, és igyanak még valamit. A fiúk bemennek, a lányok pedig részegen elindulnak a szórakozóhelyről, elgyalogolnak.

6. jelenet: Megtámadják a lányokat (50 mp), Helyszín: külső tér, egy elhagyatott, sötét utca

Szereplők: két lány és három idegen fiú

A lányokat egy leskelődő szemszögéből látjuk, ahogy részegen sétálgatnak és viháncolnak az utcán. Hirtelen két férfi lefogja őket és dulakodnak, majd a lányokat egy falhoz szorítják. A lányok kiabálnak (ezekből hangfoszlányokat hallunk) és tiltakoznak. A harmadik idegen kigombolja a nadrágját.

7. jelenet: Fiúk a tánctéren (30 mp), Helyszín: belső tér, szórakozóhely, tánctér, Szereplők: három fiú

Két fiú táncol és iszik a szórakozóhelyen, majd az egyik kimutat egy asztal felé. A harmadik fiút látjuk, amint az asztalra borulva alszik. Őt láttuk korábban készülődni. A két másik srác felébreszti, majd intenek, hogy induljanak haza.

8. jelenet: Fiúk az utcán (50 mp), Helyszín: külső tér, utca front, Szereplők: három fiú, egy járókelő, két rendőr

Egy kuka közelijét látjuk, majd hirtelen felrúgja valaki. A három fiút látjuk az utcán. A korábban az asztalon alvó srác üvegeket tör szét, a másik két fiatal nevet és biztatja. Egy idegen rájuk szól, akibe aztán belekötnek, lökdösődés, dulakodás. Hirtelen rendőrautó jelenik meg, két rendőr lefogja és megbilincseli a fiúkat.

9. jelenet: Az őrszobán (40 mp), Helyszín: belső tér, rendőrségi előállító

Szereplők: Az első két jelenetben szereplő lány és fiú

[75] Forrás uo.

A fiatalok egy széken ülnek összeroskadva és megtörten. A fiúnak és a lánynak sok-sok közelije látszik. A képek alatt néhány gondolatot hallunk a fiataloktól:

Lány: Kiszolgáltatott voltam. Annyi alkoholt ittam, hogy föl sem fogtam, mi történik, nem tudtam segítséget kérni, nem tudtam elfutni. Rettenetes, ami történt, és elkerülhető lett volna.

Fiú: Nem emlékszem semmire. Csak arra, hogy bulizni mentünk, és rengeteget ittunk. Én békés srác vagyok. Nem tudom, hogyan történhetett. Priuszom lett, és elrontottam a jövőmet. Egyetlen hiba, amiért egész életemben fizetni fogok!

Diszkó

A diszkó és szórakozás egy igen sarkalatos pontja a bűn- és baleset-megelőzésnek. Számos veszélyhelyzet csoportosul köré. A szórakozásnál is az a legfontosabb, hogy legyünk tudatosak, és ismerjük, hogy milyen veszély honnan leselkedhet ránk. Ha ezt tudjuk, akkor tehetünk ezek megelőzéséért is.

A szórakozás előkészületei

Mikor azt szervezzük, hogy szórakozni megyünk, akkor érdemes az alábbiakra is figyelmet fordítani: Kikkel megyünk? Hová szeretnénk menni? Mivel megyünk és jövünk haza?

A kikkel megyünk azért lényeges, mert a lányokat egy hajnalon, gyalogosan hazafelé menet több veszély fenyegetheti, mint a fiúkat. Gondoljunk arra, hogy nem biztonságos egyedül hazamenni éjszaka, és szervezzük meg, ki és kit kísér haza, vagy hol alszunk.

Nagyon fontos előkészületi lépés lányoknál, hogy hogyan öltözünk, mit veszünk föl. Nincs gond azzal, ha kihívóan szexi ruhában tesszük magunkat vonzóvá, mert tetszeni akarunk a barátunknak, ha ő is velünk jön. Ha azonban a csábítás trükkjeként öltözünk így, akkor felhívjuk a figyelmet, hogy ilyen ruhában nem csak annak a tekintetét fogjuk magunkra vonni, akiét mi szeretnénk. Márpedig a szórakozás ritkán jár alkoholfogyasztás nélkül. Az alkohol pedig köztudottan oldja a gátlásokat, és így roppantul kellemetlen szituációkba keveredhetünk. Így lehet a szórakozásból rémálom. Mindezt megelőzheti, ha nagyobb társasággal megyünk, és vannak velünk olyan fiúk, akik megvédenek bennünket. De ez ne jelentse azt, hogy akár tettlegességig is fajul a dolog, mert akkor a szórakozásból könnyen lesz rendőrségi, akár fogdában töltött éjszaka, ami nem igazán meríti ki a kellemes szórakozás kategóriáját.

Jó tanácsok

- Öltözzünk tehát konszolidáltan, legyünk csinosak, de ne kihívóak!
- Ha lányok vagyunk, lehetőleg ne menjünk egyedül szórakozni!
- Beszéljük meg előre, hogy ki és kit kísér haza. Tartsuk magunkat a megegyezéshez!

Gyakran történik úgy baj, hogy a társaság tagjai megegyeznek egy közös bulizásban. A diszkóban azonban valami közbejön (lehet itt szó összeveszésről, régi ismerős felbukkanásáról, új ismeretségről stb.), és végül az eredeti terv füstbe megy, és a hazamenetel másképp alakul.

Sok sírástól hüppögő lány mesélte már el a rendőrségen, hogy tulajdonképpen mindent megszerveztek előre, csak éppen semmi sem úgy lett. Akik megígérték, nem jöttek el, de jöttek mások. Az sem érkezett meg, aki hozta és vitte volna őket autóval. A szülők pedig minderről mit sem sejtve elengedték csemetéiket, és fogalmuk sem volt, mi minden történhet velük.

Jó tanácsok szülőknek

- Alakítsunk ki gyermekünkkel olyan kapcsolatot, amelyben elmond nekünk szinte mindent.
- Általában akkor hazudoznak a fiatalok összevissza, amikor azt szeretnék kivédeni, hogy a biztonságra törekvő szüleik ne engedjék el őket.
- Mikor gyermekünk diszkóból történő hajnali hazajutásáról van szó, mérlegeljük, hogy adunk-e neki taxira pénzt, és arra fogja-e költeni, vagy inkább önfeláldozóan elmegyünk érte hajnalban, de akkor legalább biztonságban hazaér.

Oda- és hazajutás megszervezése

A szórakozás egy sarkalatos pontja az oda- és hazajutás. Természetesen ezek közül a hazajutás a problémásabb. Sok fiatal megy autóval szórakozni. A szervezés általában kiterjed arra, hogy ki jön kocsival, és ebből többé-kevésbé adott az is, hogy ki vezet. Azt azonban nem minden esetben tisztázzák a szórakozók, hogy a sofőr fog-e alkoholt fogyasztani vagy sem. Vannak, akiknek maga a tény, hogy valaki elvállalja a sofőrséget, azt jelenti, hogy nem fog inni. És ha a buli folyamán nincsenek minden pillanatban együtt, akkor talán még le is maradhat arról, hogy ez valóban így volt-e.

Parkolás

A logikai sorrend miatt először maradjunk annál, hogy kocsival megyünk bulizni. A kocsit leállítjuk a szórakozóhely közelében. Sokan, ismerve a ruhatár megbízhatatlanságát, a diszkó közelében, mindenki szeme láttára bepakolják a táskákat, kabátokat a kocsi csomagtartójába. Ez bizony szarvashiba. Ugyanez a kényes kérdés merül fel a hipermarketek parkolóiban is.

Vannak ilyen estékre szakosodott bandák, akiknek, valljuk be, igen megkönnyítjük a dolgát. Nekik semmi más feladatuk nincs, csak az, hogy figyeljék, melyik kocsival kik érkeznek, és ők hagynak-e értéket a kocsiban, vagy sem. A kocsifeltörő ugyanis az alapján választ célautót, hogy azt érdemes-e feltörni, avagy nem. A dübörgő basszussal befutó járgányban biztosan van drága felszerelés, ami már önmagában célpontot jelent. Ha pedig levesszük ugyan a levehető előlapos mp3 vagy mp4-lejátszó vagy CD vezérlőjét, de azt mindezek után a kesztyűtartóba vagy az ülés alá tesszük, akkor eléggé átlátszóak vagyunk, és követjük a nagy többség könnyelműségét. A tolvajok pedig nem hülyék, tőlünk tudják, mik a szokásaink, amiket egy-egy ilyen parkolásnál jól láthatóan meg is mutatunk.

Jó tanácsok

- Forgalmas, jól kivilágított helyre parkoljunk.
- Parkolás után az értékeket vegyük magunkhoz, semmit ne hagyjunk a kocsiban, mert az nem széf.
- Ha bulizni megyünk, akkor már előre készüljünk fel ezeknek a kérdéseknek a kezelésére, és csak azt vigyük magunkkal, amit nagyon muszáj, és gondoljuk át, hová tesszük, hogy a buli végén is elmondhassuk, mindenünk megvan.

Ruhatár

A ruhatár nem biztonságos. Ha leadjuk a táskánkat, kabátunkat, benne ráadásul az egész este csörgő mobiltelefonunkkal, akkor igazán ne lepődjünk meg, ha mindezt nem kapjuk vissza, mikor távozni szeretnénk. A ruhatár egy jó célpont, ahonnan márkás kabátokat és plusz értékeket lehet könnyedén megszerezni. Erre is megvannak a megfelelő trükkök.

Jó tanács

- Az értékeinket (pénzünket, telefonunkat, kocsikulcsunkat) tartsuk a táskánkban, ami egész este a vállunkon átvetve velünk van, azt sehol egyetlen pillanatra sem tesszük le!

A felelősség kérdése

Mikor iskolai bűnmegelőzési órán a biztonságról beszélgetünk, akkor egy kedvelt kérdés az is, hogy ki a felelős a biztonságunkért. Az első válaszokban pedig elhangzik, hogy az állam, a rendőrség, a katonaság stb. És sajnos gyakran kimarad az, hogy mi magunk.

Mikor a szórakozás témaköréről beszélgetünk, meg szoktuk kérdezni a diákokat, hogy

- Ki dönti el, hogy egy buliban iszom, vagy nem iszom alkoholt?
- Ki dönti el, hogy fogyasztok-e kábítószert, lenyelek-e egy bulikedvet növelő pirulát vagy sem, elszívok-e egy füves cigit vagy sem?
- Ki dönti el, hogy a buli végén, ha ittam, vezetek-e?
- Ki dönti el, hogy beszállok-e olyan kocsijába, aki ivott, vagy fogyasztott kábítószert?
- Ki dönti el, hogy becsatolom-e a biztonsági övet?
- Ki dönti el, hogy mit veszek föl a buliba?

A fiatalok pedig természetesen őszintén megválaszolják, hogy mindezekre a kérdésekre az a válasz, hogy ÉN. Azaz mi magunk vagyunk a felelősek a legnagyobb mértékben azért, hogy haza fogunk-e érni épségben az átmulatott éjszaka után vagy nem.

És e kérdések közül a legtöbbet nem is befolyásolja más, csak a puszta döntésünk. Ha azt kérdezem, hogy ki dönti el, hogy egyedül megyünk-e haza, arra is lehet az a válasz, hogy én, de bizonytalansági tényezőként ott van a másik személy, aki ugyancsak rendelkezik ebben a kérdésben döntési jogkörrel, ami akár ellent is mondhat az én döntésemnek. Viszont a fent felsorolt döntésekben nincsenek ilyen bizonytalansági tényezők. Akármit mondunk vagy gondolunk, ezek mind-mind rajtunk, csakis rajtunk múlnak. Mikor döntünk, vállalnunk kell a felelősséget is a döntésünkért.

Hazajutás

Ez a helyzet a hazajutással. Ha nem akarunk részegen egy fára felcsavarodva kikötni, akkor érdemes ezeket a döntéseket jól végiggondolni.

Ha magunk vállalkozunk egy bulijárat sofőrének, akkor pedig nem csak magunkért vagyunk felelősek, hanem a velünk utazókért is. Ki szeretné úgy leélni az életét, hogy néhány társának az élete múlt rajta? Vagy a barátjának, barátnőjének maradandó fogyatékossága lett a baleset miatt? Józanon is érhet bennünket baleset. Mulaszthatunk akkor is, de az, hogy mindez azért történt, mert nem voltunk képesek megállni azt, hogy alkoholt fogyasszunk, nem megbocsátható bűn. Egy életen keresztül kísért és marcangol.

Szabálysértések és bűncselekmények, amelyek gyakran a szórakozáshoz kapcsolódnak[76]

- Engedély nélküli vezetés szabálysértése

Sok fiatal tanul meg hamarabb motort vagy kocsit vezetni, mint ahogy a jármű vezetéséhez engedélyt szerezhet vagy szerzett. Ez, vagy a vizsga hiánya azonban nem akadályozza meg őket néha abban, hogy akár közúti forgalomban is részt vegyenek járművel úgy, hogy annak vezetésére nem jogosultak, mert nem rendelkeznek vezetői engedéllyel.

Amikor valaki ilyet tesz, nem csak magát, hanem másokat is veszélybe sodor, hiszen nem véletlenül kell járművezetői vizsgát tenni, amelyet az elmélet elsajátítása és sok-sok gyakorlás előz meg.

A szórakozáshoz kapcsolódó alábbi bűncselekményekről a 6.3-as fejezetben található bővebb információ:

- Jármű önkényes elvétele
- Közúti veszélyeztetés
- Közúti baleset okozása
- Járművezetés ittas vagy bódult állapotban
- Járművezetés tiltott átengedése
- Cserbenhagyás
- Erőszakos közösülés
- Szemérem elleni erőszak

[76] 6. Egy kis jogászkodás 6.1. Értelmező szótár

7.5.6. VTV 07. Telefonos csalások

A film címe	**Telefonos csalások**
A film jelzése	**VTV 07.**
A film helye	**VTV DVD 1. lemez**
A film időtartama	3 perc 49 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben főhőseinket felhívja egy csaló, aki különböző nyereményeket ígér nekik, ha valamit tesznek.
Célcsoport	mindenki, akinek van mobiltelefonja
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, szabálykövetés konfliktuskezelés, tárgyalókészség
Megvitatható kérdések	• **Mi a nyereményjáték?** • **Hogyan vehetünk részt egy nyereményjátékban?** • **Mi ennek a feltétele?** • **Miért lehet könnyen bajba sodorni embereket, ha nyereményt ígérünk nekik?** • **Hogyan lehet nyerni egy olyan nyereményjátékban, amelyre sosem jelentkeztünk?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **VTV DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a különböző telefonos csalásokra és ezek megelőzésére hívja fel a figyelmet.	• **nyereményjáték** • **trükk**

HÁTTÉRANYAG

A telefonos csalások ma igen elterjedtek. Vannak emelt díjas hívások. Mégis a legtöbb csalás igen egyszerű sémára épül:

- Általában telefonhívást kapunk, hogy valamely mobilszolgáltató nyereményjátékán magas összeget nyertünk, amelyet bankszámlára kívánnak elhelyezni, és a bankkártyát elküldik. A nyeremény átvételét azonban pl. feltöltőkártya vásárláshoz kötik. Erre kb. 10-20 perc időt biztosítanak az áldozatnak. Majd ismét hívják, és kérik, hogy diktáljuk be a feltöltőkártya számát. A gyanútlan áldozat, ha ezt megteszi, szép summával tölti fel az elkövető telefonkártyáját. Nyereményről persze szó sincs. Olyan átlátszó kis trükk, mégis évek óta sok-sok ember dől be neki gyanútlanul.
- Másik elkövetési mód, mikor a telefonáló, aki idős emberekre specializálódik, valamilyen rokonak, általában unokának adja ki magát, aki pénzt kér. Valamilyen könnyes sztori jön, hogy bajban van, és ki kéne segíteni, vagy valamilyen kihagyhatatlanul jó üzlethez kell a pénz, vagy orvosi ellátáshoz, banki törlesztő részlethez. Az idős ember pedig, anélkül, hogy meggyőződne róla, hogy valóban a rokonáról van-e szó, belemegy, és pénzt ad. Természetesen vagy utalni kell a pénzt, vagy egy barátot küld el érte a kedves rokon. És az idősek gyakran még ekkor sem gyanakszanak. Pedig kellene.

Benzin, gázolaj

A jövedéki adózás alól elvont benzint és a gázolajat általában külföldről csempészik hazánkba, mivel az egyes szomszédos országokban tartósan alacsonyabb ezeknek az ára, mint nálunk. A már bemutatott jogi

természetű problémákon túl bizonytalan ezeknek az ásványolaj-származékoknak a minősége. A rossz üzemanyag gyorsan tönkreteheti a gépkocsi alkatrészeit, így megtakarítás helyett akár komoly többletkiadást eredményezhet. Abban az esetben, ha legális forrásból szereztük be az üzemanyagot (és ezt a kapott blokkal, amit minden esetben célszerű megőrizni, bizonyítani tudjuk), és annak minősége vagy szennyezettsége miatt a gépkocsi károsodik, az üzemeltető kártérítési felelősséggel tartozik. Az illegális forrásból származó, csempészett üzemanyag által okozott kárnál erre nincs lehetőség. A keletkezett kár bennünket terhel.

Nagy értékű csalások

Kifinomult módszere a csalással üzletszerűen foglalkozó egyes bűnszervezeteknek, hogy vállalkozókat ejtenek tévedésbe a termékhamisításhoz hasonlóan. A módszer lényege, hogy a vállalkozót a csalók egy, már erre a célra vásárolt mobiltelefonról megkeresik. Ez is a megtévesztést szolgálja, mivel a kijelzett telefonszám bizalomkeltő. Rendkívül kedvező ajánlatot tesznek számára, miszerint a valódi árnál jóval kedvezőbben tudnak nagy tételben cukrot, lisztet, étolajat, benzint vagy gázolajat szerezni. Az, hogy mit ajánlanak, attól függ, hogy a kiszemelt vállalkozó mivel foglalkozik: ha méhész, akkor cukrot ajánlanak, ha építőipari cége és sok munkagépe van, akkor üzemanyagot… Az egyeztetések akár hetekig is eltarthatnak, így az áldozat nem gyanakszik, hiszen az újdonsült üzlettárs mindig elérhető telefonon, okos, intelligens és jó üzletet ajánl. Ha a vállalkozó elfogadja az ajánlatot, személyes találkozót beszélnek meg. Az üzlet nyélbe ütéséhez a teljes vételárat vinni kell, de ez nem válik gyanússá, hiszen az árut is beígérik azonnali elhozatalra. A vállalkozó, attól függően, hogy mennyi tőkét tud mozgósítani, akár több millió forintot visz ekkor magával.

Általában a találkozóra híres vállalatok telephelye, ipartelepe előtt kerül sor, a közelben lévő benzinkúton vagy a nyílt utcán. Az üzleti partner egy jól öltözött, öltönyös, kifogástalan modorú férfi, aki tovább erősíti a bizalmat. Gyakran megmutatják az áldozatnak a tehergépkocsit, amelyen a termék, állításuk szerint, már fenn van. Azt is maga döntheti el az áldozat, hogy vállalja-e a hosszadalmas beléptetési procedúrát, és maga akarja kifizetni az árut, vagy pedig odaadja az üzlettársnak, akinek engedélye van a belépésre, és így a fizetés után a kamion, tartályautó vagy tehergépkocsi néhány percen belül kigördül a telephelyről. Addig pedig onnan szemmel kísérheti a vállalkozó a történéseket.

Az alaposan megtévesztett áldozat ezek után a rendkívül jó üzlet reményében minden átvételi elismervény nélkül átadja a pénzt (gyakran több millió forintot), ezt követően pedig a csalóknak nyoma vész. Kb. 20-30 perc várakozás után kezd el gyanakodni a sértett. A telefonszám ekkor még elérhető, és megnyugtatják, hogy kis türelemmel legyen még, mert sorban kell állni a kifizetéshez. Újabb 15-20 perc után pedig a szám már nem elérhető, a SIM-kártyát eldobják, a pénznek pedig bottal üthetik a nyomát.

A sértett által ismert mobilszám sem jelent segítséget, mivel ezt kizárólag a bűncselekmény elkövetése céljából vásároltatták, általában egy az ügyletekről mit sem sejtő egyetemistával, aki pénz kapott érte, hogy a nevére vegye a feltöltőkártyás előfizetést. A kártyát ezután soha többet senki nem használja, így a nyomozásban előrelépést nem jelent.

Jó tanácsok

- A hihetetlennek tűnő ajánlatok általában nem igazak, a kihagyhatatlanokat is hagyjuk ki, de legalábbis gyanakodjunk!
- Idegennek soha ne adjunk át szerződés és átvételi elismervény nélkül pénzt!
- Új üzlettársainkat mindig informáljuk le, és legyünk óvatosak!
- Üzletet ne bonyolítsunk nyílt utcán!
- Bármilyen késedelemmel és beléptetési tortúrával jár is, inkább vállaljuk, hogy a megvásárolni kívánt árut nézzük meg, és csak személyes átvétel után fizessük ki, lehetőleg utólag.

7.5.7. VTV 08. A televíziózás veszélyei

A film címe	**A televíziózás veszélyei**
A film jelzése	**VTV 08.**
A film helye	**VTV DVD**
A film időtartama	5 perc 35 másodperc
A film rövid tartalma	A televízió az életünk szerves része, hiszen az információs társadalom megköveteli, hogy naprakészek és tájékozottak legyünk. A tévé által megteremtett nyilvánosság nagyobb hatású, mint az írott médiumoké. A televízió nemcsak befolyásolja, hanem alakítja is a valóságot. Ahhoz, hogy biztonsággal eligazodjunk a világban, ismernünk kell, hogyan működik. A film a reklámok, sorozatok és hírek értelmezési lehetőségeire hívja fel a figyelmet.
Célcsoport	felső tagozatosok, középiskolások
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció, érvelés akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat együttműködési készség, kooperáció felelősségtudat, tisztesség sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia környezettudatosság
Megvitatható kérdések	• **Ki, mit és mennyit néz a tv-ben?** • **Miért fontos elkülöníteni, hogy mi a fantázia és mi a valóság?** • **Miért készítik a reklámokat, és hogyan érik el a hatásukat?** • **Milyen veszélyeket rejtenek a sorozatok?** • **Mi és hogyan kerülhet a hírekbe?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése, a témával kapcsolatos fontos fogalmak megbeszélése 3. A televíziózás veszélyei 4. A média valósága – játék 5. Összefoglalás, zárás	**Az óra eszközigénye** • **VTV DVD 1. lemez** • **Kinyomtatott történet vagy rövid hír**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
A média és azon belül elsősorban a televízió mára kétségtelenül életünk egyik fontos meghatározója lett. Számtalan lehetőséget rejt magában, amelyek kiaknázatlanok maradnak, és az ismeretterjesztés, a tanulás, a hasznos információk egyre inkább háttérbe szorulnak, míg az előnytelen elemek egyre inkább teret hódítanak a gyerekek és fiatalok életében. Nagyon fontos megelőzni azt, hogy a gyerekek kész tényként fogadjanak el minden információt, ami a televízióból érkezik, és feltétel nélkül alkalmazkodjanak az ott látottakhoz, feltétel nélkül meghatározza gondolkodásukat és tetteiket, későbbi felnőtt életüket.	• **Televízió** • **Kedvenc műsorok** • **Kommunikáció, tömegkommunikáció** • **Média/médium** • **Információ** • **Fantázia/fikció, valóság** • **Reklámok, sorozatok, hírek** • **Függőség**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA **45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**

1. Üdvözlés	**3 perc**	**Ráhangolás – ráhangolódás** Az üdvözlési forma lehet egészen szokatlan, amikor az előadó kommunikációja az óra első 1-2 percében a gyerekek számára nehezen érthető. Akár szavak nélkül csak metakommunikációval próbál jelezni néhány információt. A hangulat oldása mellet a kommunikáció fontosságára a későbbiekben többször vissza lehet utalni.
2. A téma felvezetése Az előző esti televíziós élményre való utalással készítsünk gyors statisztikát arra vonatkozóan, ki, mit és mennyit néz a tv-ben? Az eredmény függvényében gyűjtsük össze a televíziózás előnyeit, miért jó tv-t nézni, mire használható a televízió. Az eredmény tükrében tárjuk fel, valóban élnek-e ezekkel a lehetőségekkel.	**5 perc**	**A téma felvezetése** Az eredményt folyamatosan rögzítsük a táblán, hogy mindenki számára jól követhető legyen. Ez a blokk, ráhangolásként, rövid legyen, csupán az érdeklődés felkeltése a célunk. A felsorolt indoklásokat röviden jelenítsük meg a táblán. Ha kimaradnak szempontok, arra próbáljuk rávezetni a gyerekeket.
3. „A televíziózás veszélyei" című kisfilm megtekintése és feldolgozása A kisfilm szövege megtalálható a háttéranyagban.	**15 perc**	A kisfilm megtekintése után beszéljük meg a gyerekekkel, hogy • Miért fontos elkülöníteni, hogy mi a fantázia és mi a valóság? • Miért készítik a reklámokat, és hogyan érik el a hatásukat? • Milyen veszélyeket rejtenek a sorozatok? • Mi és hogyan kerülhet a hírekbe?
4. A média valósága **Játék** Az óravázlat után található történetet (vagy egy saját történetet írjunk) nyomtassuk ki 1 példányban. Kérjünk 4 önként jelentkezőt, akik tevékenyen részt vesznek a játékban. Közülük 3 főt küldjünk ki a teremből, és mondjuk meg nekik, hogyha szólunk, akkor egyenként kell majd bejönniük. **Feladat** Alkossunk az osztály létszámától függően 4-5 fős csoportokat, és kérjük meg a gyerekeket, hogy készítsenek a történtekről újsághírt, híradós anyagot, mintha ők lennének a helyszínen az operatőrök, újságírók. • Milyen címe lenne a tudósításnak? • Milyen adatokat tennétek bele és miért? • Mitől jó és érdekes egy újságcikk, egy tudósítás? És mi a helyzet a filmekkel? • Előfordulhat, hogy a média tudatosan próbál torzítani az eddig elhangzott eszközök segítségével (reklám, politika stb.)?	**20 perc**	**Gyakorlat** Olvassuk föl a szöveget az osztálynak és a benn maradt önként jelentkezőnek, akinek az a feladata, hogy a terembe beszólított társának mesélje el a tőlünk hallott történetet, legalábbis amire emlékszik belőle. Minden egyes elmesélés után szólítsunk be egy újabb diákot a terembe, a feladat ugyanaz. Az utolsó ember, miután meghallgatta a neki elmesélt történetet, mondja vissza. Végezetül olvassuk föl az eredeti történetet, és beszéljük meg az elsikkadt információkat és az adatvesztés okát. Húzzunk párhuzamot, hogy a médiában megjelenő információk is hasonló utat járnak be, ugyanez történik velük. A játék előtt hívjuk föl az osztály figyelmét arra, hogy ne javítsák ki, ha a történetet mesélő hibázik, és átkölti a történetet. És csak magukban kuncogjanak rajta, semmiképpen ne hangosan, mert így lesz izgalmas a végén. A megbeszélés során mutassunk rá, hogy a látvány valóságát nem csak technikai eszközökkel befolyásolhatjuk, hanem a valóságos képek adott szempontok szerinti válogatásával is, még akkor is, ha nem a torzítás a célunk.
5. Összegzés, zárás Fontos elsajátítani a dolgok mögé látás	**2 perc**	**Értékelés**

„tudományát”. A média fejlődésével már nem feltétlenül igaz a „hiszem, ha látom” mondás. Ahhoz, hogy biztonsággal eligazodjunk a világban, ismernünk kell, hogyan működik.		

Megjegyzés
A témában nagyon fontos a naprakészség! Gyűjtsünk össze elektronikus, illetve írott formában aktuális reklámokat, melyeket a gyerekek ismernek. (A „bontott csirke” és egyéb retro-reklámok nem tartoznak az ő világukhoz, nem hitelesek számukra, pedig itt a valóság a téma!)
www.reklamadatbazis.hu, www.reklammania.extra.hu

HÁTTÉRANYAG

„A televíziózás veszélyei” című kisfilm szövege

A televízió az életünk szerves része, hiszen az információs társadalom megköveteli, hogy naprakészek és tájékozottak legyünk. A tévé által megteremtett nyilvánosság nagyobb hatású, mint az írott médiumoké. A televízió nemcsak befolyásolja, hanem alakítja is a valóságot.

Fikció vagy valóság?

A mese a vágyak teljesülésének birodalma. A mesék olvasása egy „külön világ” megteremtését szolgálja, szokatlan helyzeteket és fantáziavilágot teremtve. Átadjuk magunkat a hallottaknak, és magunk is átlépünk a rendkívüli dolgok birodalmába.

A mesehősök rajzfilmek figuráiként elevenednek meg a képernyőn, és ezek a mese- és filmhősök ideáljainkká válnak.

Mindenkinek meg kell tanulnia, hogyan értse és kezelje a közvetített tartalmakat, mit higgyen el, és mit ne, mi miért van, és hogyan működik!

Reklámok

A kereskedelmi televíziózás megjelenésével megnövekedett a reklámidő hossza is. Nem csak az egyes műsorok között, hanem már egy-egy filmet félbeszakítva is reklámok bombáznak bennünket olyan információkkal, hogy mit együnk, mit vegyünk, mitől maradunk fiatalok és szépek, hogyan tüntethetjük el a makacs foltokat, és milyen új játékok, filmek és technikai eszközök tehetik tökéletessé mindennapjainkat.

Meg kell tanulnunk különbséget tenni, hogy mi igaz és mi nem. Nem csak akkor lehetünk szépek, okosak, divatosak és menők, ha a horrorisztikus áron eladásra kínált termékeket megvásároljuk, kipróbáljuk és használjuk.

- Ne vásárolj fölösleges dolgot csak azért, mert tetszett a reklámja.
- Nem kell mindent kipróbálnod!
- Azt se feledd el, hogy ezek az áruk nem tesznek csodát!

Sorozatok

A sorozatok célja, hogy a hét bizonyos napjain, meghatározott időben a televízió elé csábítsanak bennünket, és megtudhassuk, hogyan alakul a képzeletbeli történetben a képzeletbeli hősök élete.

Észrevettétek már, hogyan határozzák meg ezek az életeteket?

Mondtatok már nemet egy találkozóra, egy programra csak azért, nehogy lemaradjatok a kedvenc sorozatotokról a tévében?

- Ne hagyjátok, hogy a televíziós műsorprogram határozza meg a mindennapjaitokat!
- Ne cseréljétek föl a barátaitokat, a családotokat, a könyveket és a játékot a tévézéssel!

Hírek

Azért, hogy a fontosnak vélt történésekről minél valósághűbb kép kerüljön a hírekbe, újságírók, riporterek, operatőrök, vágók és rendezők sora dolgozik a nap 24 órájában.

A mai kor híradója, különösen a kereskedelmi adók hírműsorai gyakran tudósítanak bennünket arról, hogy milyen szörnyűségek történnek a nagyvilágban. Az így hallott és látott hírek rettegéssel töltenek el bennünket akkor is, ha nincs is okunk félni, hiszen nálunk nincsenek háborús viszonyok, nem mindennaposak a robbantások, a véres leszámolások és a terrorcselekmények.

A nézők legtöbbször mégis ezekre a hírekre kapják fel a fejüket, így a hírversenyben sok televíziós csatorna ilyen módon igyekszik növelni a nézettségét.

- Ne higgy el mindent, amit a tévé vagy a rádió bemond, az újság vagy az internet megír!
- Fogadd a híreket, információkat kellő gyanakvással és körültekintéssel!
- Gondold végig, hogy biztosan igaz-e minden, amit láttál és hallottál!
- A túlzott televíziózás, internetezés és számítógépezés függőséget okozhat!

Háttéranyag

A tömegkommunikáció megmásíthatatlanul az életünk szerves részévé vált, milliók számára jelenti a nagyvilággal, vagy akár a szűkebb környezettel való kapcsolatot, az információkhoz történő hozzáférést. Ez természetesen eszköz is azok kezében, akiknek bármilyen okból – politikai, anyagi stb. – érdekében áll a tömegek véleményének alakítása, kialakítása.

Kommunikáció: közzététel, gondolatok közlése

Tömegkommunikáció

- médiumon keresztül történik,
- szervezett és tömeges formában zajlik,
- az üzenet nyilvános.

Mindig, mindenki kommunikál, verbálisan vagy nonverbálisan, és így volt ez mindig. Miért fontos kommunikálni?

Képzeljük el az ősember kommunikációját! Hogyan nézne ki egy nap kommunikáció nélkül?

Próbáljuk elképzelni, hogy egy reggel semmilyen tömegkommunikációs eszköz nem működik. Milyen információk hiányoznának leginkább, milyen fennakadásokat okozna az életünkben?

Média: a műsorszolgáltatók összessége, gyűjtőfogalom

Médium: információ terjesztésére, bemutatására szolgáló eszköz

Reklám: az eladótól a vevő felé irányuló információ közvetítése, annak érdekében, hogy a vásárló magatartását befolyásolja

Internet: számítógépek világhálózata, amely behálózza az egész Földet

A média emberre gyakorolt hatásának néhány elmélete

Ahhoz hogy megértsük, vajon milyen módon tud ránk hatni a média, érdemes megismerni néhány ezzel kapcsolatos tapasztalatot.

Direkthatás elméletek

Az elmélet azt feltételezi, hogy a média hatása azonnali és közvetlen. Példájaként gyakran említik Orson Walles Támadás a Marsról című művét, amelynek adásba kerülése pánikot okozott a rádióhallgatók körében, mert többen valóságosnak hitték a támadást, és menekülni kezdtek az érkező marslakók elől.

Lövedékelmélet – A lövedékelmélet (Bullet Theory) vagy injekcióstű elmélet elterjedése az 1920-30-as évekre tehető. E szerint a közvetlen üzenetek azonnali és maradandó hatást gyakorolnak az emberre.

Hallgatási spirál elmélete – Az emberek azon tulajdonságán alapszik, mely szerint a többség szeret a tömegek által képviselt véleményhez csatlakozni, különben nem érzi magát beavatottnak. Ez főként a bizonytalan emberekre vonatkozik, a média őket tudja leginkább befolyásolni. Elhitetik velük, hogy mást gondol a domináns többség, mint ők.

Framing elmélete – Azt próbálja körüljárni, vajon mennyire tudja a pénz vagy a hatalom befolyásolni a médiában megjelenő tartalmakat. Ennek veszélyét főként abban látja, hogy mindez a „nem elitet” érinti hátrányosan, hiszen az elit számára más információs források is rendelkezésre állnak.

Korlátozott hatás elméletek

Kétlépcsős elmélet – Az 1940-es években végzett vizsgálatok azt mutatták, hogy a média hatása a közvéleményre nem jelentős, a döntéseket inkább a társadalomban elfoglalt hely határozza meg, mintsem a média. A két lépcső pedig azt jelenti, hogy mindenki hallgat valakinek a véleményére, az a valaki pedig álláspontját a média hatására alakította ki.

Szelektív észlelés elmélete – Az emberek válogatnak az üzenetek között. Például nem olvasnak, néznek olyan médiumot, melyről tudják, hogy nem az ő véleményükhöz közeli beállítottságú. Ha mégis kezükbe kerül, egyszerűen nem vesznek tudomást az információról, de ha mégis, azt hamarosan elfelejtik.

Napirend elmélet – A média nem azt határozza meg, mit gondoljunk, hanem azt, hogy miről gondoljunk valamit. Felállít egy fontossági sorrendet az üzenetek között, így azt az emberek is fontosnak fogják gondolni.

Használat és kielégülés elmélet – Az emberek maguk válogatják meg az általuk preferált csatornát, műsort, így képesek arra hatni. Az elmélet szerint a média használata egy interaktív folyamat, amikor az emberek szükségleteinek megfelelően válogatnak.

Kódolás – dekódolás elmélet – Valentin Volosinov felismerése alapján vetődött fel, hogy az információk mindenki számára mást és mást jelenthetnek, hiszen máshonnan jöttünk, máshol és máshogyan szocializálódtunk, más élményeket szereztünk életünk során.

Performatív hatás – A szelektív hatás elmélet egyik változatának tartják, hiszen a néző/hallgató itt is választ, a saját véleményét az ahhoz közel álló információkkal erősíti.

A média alapvető feladatai

- információközvetítés
- kultúraközvetítés
- szórakoztatás
- rábeszélés (reklám)

E tekintetben pedig a televízió stratégiai fontosságú a tömegkommunikációs eszközök között, hiszen **olcsó, hozzáférhető és rendkívül kényelmes**. Ráadásul cáfolhatatlan az a vélemény, hogy az *emberek gondolkodását, véleményalkotását olyan mértékben befolyásolja, amilyenre a többi tömegkommunikációs eszköz nem képes. Az általa megteremtett nyilvánosság nagyobb hatású, mint az írott médiumoké.*[77]

Ha objektíven próbáljuk értékelni a televízió jelentőségét, akkor valójában azt mondhatjuk, jó, mert kiválóan alkalmas tanulásra, információszerzésre, a társas kapcsolatok szorosabbá fűzésére, a valóságtól való elszakadásra, szórakozásra, időtöltésre. De akkor mi a baj?

Szinte a televíziózás elterjedésével egy időben láttak napvilágot az első elemzések, melyek azt tűzték ki célul, hogy feltérképezik a televízió személyiségre gyakorolt hatását, ezen belül külön figyelmet szentelve a gyerekeknek. S minél több tanulmány készült, annál ellentmondóbb álláspontokat ismertettek:[78]

- a televízió káros a gyerekek számára, kedvet csinál az erőszakhoz, és érzéketlenné teszi a gyerekeket az emberi szenvedés iránt;
- a televízió jó a gyerekek számára: az eljátszott erőszak segítségükre van abban, hogy megszabaduljanak ellenséges indulataiktól;
- a televízió kevéssé hat a gyerekekre: személyiségüket és értékrendszerüket szüleik és barátaik alakítják ki, nem pedig a képernyőn látott történetek.

Reklám[79]

Mindenképpen szót kell ejteni a média világán belül annak „motorjáról", a reklámról, annak érdekében, hogy megértsük – és megértessük!! –, mi miért történik ebben az egyszerre imádott és kiátkozott birodalomban. A reklámok valamennyi médium életében fontos szerepet kapnak, ám a kereskedelmi csatornák valójában csak erről szólnak. Tekintettel arra, hogy napjainkban ezek felé irányul a legfőbb érdeklődés, még inkább fontos beszélni róla.

- Létkérdés – nem szükséges magyarázni. A kereskedelmi médiumok maguk teremtik elő a megélhetésükhöz, működésükhöz szükséges feltételeket. A reklámbevételek így valóban létkérdéssé válnak.
- „Reklámszünetek kitöltése" – sokan úgy hisszük, megy a program (filmek, műsorok) a televízióban, miközben a „gonosz tévések" elhelyeznek közöttük néhány reklámot. Nem így van. A cél a reklámok sugárzása.
- Életérzést adományoz nekünk. Szépek, okosak, gazdagok, egyszerűen tökéletesek lehetünk a reklámok által közvetített termékekkel. Ha néhány másodpercig is, de lehet gyönyörű házunk, autónk, tökéletes partnerünk, gyerekünk, még anyósunk is. Nem is beszélve arról, amikor a reklám-klipp zenéjét hallva máris tele leszünk életerővel, kipattanunk az ágyból, belendülünk a metróba, elmúlik a megfázásunk, a puffadásunk, és az egyébként súlyos terhet jelentő hiteleink földöntúli boldogságot jelentenek. Arról nem is szólva, ha neked nem olyan márkájú a cipőd,

[77] Kósa Éva: Szemben a képernyővel: az audiovizuális média hatása a személyiségre. Eötvös Kiadó, Budapest, 1998.
[78] Ginott, Haim Dr.: Szülők és gyermekek. Medicina Kiadó, Budapest, 1977.
[79] Kósa Éva: A média szerepe a gyermekek fejlődésében, előadás, Mindentudás Egyeteme, 2004.11.08.

ruhád, ha nincs egy „menő” telefonod, nem tartozol közénk. Nem lehetsz sem olyan szép, okos vagy kedves, mint mi.

- Valódi értékekről igyekszik elvonni a figyelmet, miközben meghatározza, mi a fontos. Kell-e látványosabb magyarázat annak a felmérésnek az eredményénél, mely szerint a tízéves brit kislányok harmada már aggódik külső megjelenése miatt, a 14 évesek fele pedig azt tekinti a leginkább aggasztó problémának, ha alakja vagy testsúlya nem emlékeztet a Barbie babára.
- Fogyasztóvá nevel, a fogyasztói társadalom kialakításának motiválója. Nem létező szükségleteket generál. Naponta sulykolja a néző, hallgató fejébe, hogy igenis szüksége van még számtalan dologra, amit eddig esetleg nem vett meg, nem próbált ki. Nem baj, ha bevált, kipróbált termékeket használ, melyeknek az ára is megfizethető, cserélni kell, cserélni muszáj.

És ha mindezeket átgondoljuk, ismét kiderül, hogy a gyerekek ezen a területen is sokkalta kiszolgáltatottabbak, hiszen:

- A vásárlói szokások gyermekkorban rögzülnek.
- A valóságról alkotott kép gyermekkorban alakul ki.
- A gyerekek (természetes okok miatt) hiszékenyebbek.
- Kialakul a gyerekek életstílusa, értékrendje.
- Szeretnének tartozni egy csoporthoz, melyben persze szeretnének fontos szerepet, státuszt is betölteni. Félnek a peremre kerüléstől, attól hogy nem fogadják be őket.
- Nincsenek tisztában az anyagi értékekkel. A reklámok természetesen csak odáig jutnak el, hogy a látottak ki- és felpróbálhatóak, és persze egyszerű hozzájuk férni. Arra nem hívják fel a figyelmet, hogy az ellenértéke bizony sokaknak kemény munkával mérhető.
- A gyerekek erősen befolyásolhatóak, hiszen a tudatos dogok helyett természetesen az érzelmek dominálnak.

A gyerekek még 14 éves korukra sem jutnak el annak pontos megértéséig, hogy a televízió elsősorban pénzforrás azok számára, akik emberek millióinak figyelmét adják el az eszméiket, áruikat, termékeiket hirdetőknek. A 10 évesek egynegyedének van némi sejtése arról, hogy a tévéadások indítéka gyakran a jövedelem- vagy más jellegű haszonszerzés**.**

A reklámok készítői pedig minden trükköt bevetnek azért, hogy a már említett „életérzést” magunkévá tehessük. A számítógépes technika térhódítása lehetővé tette, hogy valóságosnak tűnhessen minden, ami javarészt a képzelet szüleménye. Csodálatos látványvilág varázsolható így a képernyőre. Igyekeznek népszerű, ismert (olykor elismert) embereket megnyerni a reklámokhoz, ezzel igyekezve hitelessé tenni azokat számunkra. Nem ritka, hogy szakértőket, elismert tudományos intézmények munkacsoportjait kérik fel arra, hogy pozitívan értékeljék az adott terméket. Minden gyerek ismeri a klasszikussá vált filmrészletet, amikor a kilencéves kisfiú fogkefevásárlás kapcsán arról érdeklődik, mi a véleménye azzal kapcsolatban az Amerikai Fogorvosok Szövetségének (Reszkessetek betörők). Azt persze soha nem jelenítik meg egy reklámozott élelmiszerről, hogy melyik E-szám milyen mesterséges színezéket takar, és azok közül melyik rákkeltő, melyik csomagolás környezetbarát és melyik nem. Autóvásárláskor sem elsősorban arra hívják fel a figyelmünket, hogy mennyi a motor kilométerenkénti CO2-kibocsátása, vagy hogy mennyi széndioxid kerülhetett a levegőbe, amíg a kiszemelt autó alkatrészeit legyártották a világ másik végén, és azokat hajóval szállították. Hogy adott terméket esetleg valamely fejlődő ország munkásai éhbérért készítették, vagy hosszas állatkísérletek során sikerült kifejleszteni, nos a reklámok erről persze hallgatnak, csak a jót mutatják be egy termékkel, szolgáltatással kapcsolatban. Mindezt ismert, vagy éppen erre a célra készített zenei betétek is támogatják, melyek hallatán egy idő után már nincs is szükség arra, hogy lássuk is a terméket, hiszen annyira azonosult azzal, hogy a látvány nélkül is az jut eszünkbe. Fontos elem a humor, akár szállóigék is válhatnak egy-egy reklám jól kitalált idézeteiből.

Azt már tudjuk, hogy reklám nélkül nincs kereskedelmi tv, rádió stb. Néhány adat arra vonatkozóan – amit a gyerekek gyakran megkérdeznek –, miért olyan fontos a csatornáknak, hogy a legizgalmasabb, legérdekesebb pillanatokban hosszasan elnyúló reklám-blokkokkal borzolják a néző idegeit.

2010-ben például a magyar kereskedelmi csatornáknál a 30 másodperces reklámok sugárzása a százezer forinttól akár a milliós nagyságrendet is elérheti. Gondoljunk csak bele, 30 másodperc, akár két és fél millió forint! Természetesen ez erősen függ a sugárzás időpontjától. Nem ugyanaz a díjazása egy koradélutáni film előtt futó reklámnak és a nézőcsúcsokat döntögető esti sorozatok idején leadott blokkoknak. Ha bulvár napilapban szeretnénk reklámozni (ami szintén a kereskedelmi kategória),

féloldalnyi reklámért kb. 150 000 forintot kell fizetnünk. A kedvelt kereskedelmi rádiócsatornákon pedig egy népszerű reggeli műsorban 15 másodpercet megvásárolni 300 000 Ft-ba is kerülhet. Természetesen ezek az összegek csupán a nagyságrendeket érzékeltetik, a pontos összegeket számos további szempont határozza meg.

A magyar gyerekek tévézési szokásai

Az ORTT támogatásával végzett felmérések alapján Magyarországon a gyerekek mintegy három órát töltenek a televízió előtt naponta.

(A felnőtt lakosság tekintetében ez eléri a több mint négy és fél órát! A 14 évnél fiatalabb gyermekkel egy háztartásban élő felnőttek esetében pedig ez 4 óra, ami több, mint elgondolkodtató!)

A gyerekek esetében kiemelkedő értékeket mutatnak a szünidei időszakok, különösen a téli szünidő, amikor a szabadtéri programok lehetőségének szűkülésével a televízió kerül a gyerekek figyelmének középpontjába.

A 4-17 évesek leggyakrabban a két vezető kereskedelmi csatorna műsoraiból válogatnak, legalábbis 40% ezeket nézi leginkább, este 6 és 10 óra között pedig már mintegy 53 százalékuk választja az RTL vagy a TV2 műsorait. Ezeket követik a rajzfilmcsatornák, a MTV1 programja pedig alig haladja meg a 2 százalékot.

A hétvége délelőtt némiképp átrendezi a csatornák sorrendjét, míg főműsoridőben a korosztály inkább az RTL Klubot nézi, a hétvégi gyermeksávban a TV2-nek jut a vezető szerep, emellett a tematikus gyermekcsatornák is nagyobb figyelmet kapnak. Így a földi kereskedelmi adó mellett a korosztály közel nyolcada a Cartoon Network műsorait preferálja.

Nem csak a mennyiség a döbbenetes, hanem a tartalom is. Az ORTT támogatásával elvégzett felmérésből kiderül, hogy például a *Celeb vagyok, ments ki innen!* című valóság show mintegy 306 ezer gyerek szeme láttára zajlott az említett korosztályból. Külön figyelmet érdemel, hogy a műsor sugárzásának idején a havi nézettségi listára a célcsoportnak készült alkotások közül egy sem került fel!

Jellemző a 12 éven aluli magyar gyerekekre, hogy este 6 előtt leginkább egyedül ülnek a televízió elé. Sőt, a 14 éven aluliak 14 százaléka még késő este is hasonlóan tévézik!

Fő műsoridőben a felnőttek is csatlakoznak bizonyos időre, így ez az arány ilyenkor kissé javulni látszik, ami nem jelenti feltétlenül azt, hogy a közös élményt közösen feldolgozzák, félő, hogy ez inkább csak fizikailag jelent együtt tévézést.

Magyarországon az elmúlt tíz évben megtöbbszöröződött a televíziós műsorkínálat, és ezzel együtt határozottan átformálódtak a tévézési szokások, és a televízió egyértelműen átvette az uralkodó szerepet a legtöbb család szabadidős tevékenységeinek rangsorában.

A Szonda Ipsos által végzett felmérés (KidComm) eredményeiből azt a következtetést lehet leszűrni, hogy a szülők igen kevés figyelmet fordítanak a gyerekek tévénézésének ellenőrzésére, még akkor is, ha közel 76 százalékuk az ellenkezőjét állítja.

A gyermekek válaszai ugyanis ezt erősen cáfolják, és az eredmények alapján tízből négy gyereknek saját tv készüléke van, és közülük három korlátozás nélkül használhatja is.

Sajnálatos, hogy egyre nagyobb teret hódít a háttér televíziózás is, amikor a család eszik, vagy egyéb tevékenységet végez, miközben a tv működik. Mára azok a háztartások is gyakoriak, ahol egész nap be van kapcsolva a televízió.

7.6. Figyeljünk egymásra!

7.6.1. PG 25. Esélyegyenlőség biztosítása

7.6.2. PG 31. Vakok és gyengén látók

A film címe	**Esélyegyenlőség biztosítása**
A film jelzése	**PG 25. Esélyegyenlőség biztosítása**
A film helye	**PG DVD 2. lemez**
A film időtartama	6 perc 05 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilm a mozgássérült parkolók szabadon hagyásának fontosságára hívja fel elsősorban az autósok és a motorosok figyelmét, de természetesen az utasaikét, bárkiét is.
Célcsoport	diákok, szüleik és mindenki, aki gépkocsival közlekedik
Fejlesztett kompetenciák	segítőkészség, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés együttműködési készség, kooperáció felelősségtudat, tisztesség szolidaritás sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia környezettudatosság demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	A fogyatékkal élők egy másik csoportjával kapcsolatban érzékenyít a ***PG 31. Vakok és gyengén látók*** (5 perc 15 másodperc) című kisfilm. Fiataloknak szól és mozgássérülttel kapcsolatos utalást is tartalmaz a ***VTV 09. Barátválasztás*** (6 perc 53 másodperc) című kisfilm.
Megvitatható kérdések	• **Miért kell a mozgáskorlátozottaknak külön parkolóhelyet biztosítani?** • **Kik használhatják a mozgássérült parkolókat?** • **Miben mások ezek a parkolók és miért?** • **Miért parkolnak sokan jogosulatlanul mozgássérült parkolóhelyre?** • **Milyen visszaéléseket ismer még, ahol mozgássérültnek járó előnyt használnak jogosulatlanul?** • **Honnan ismerhetők fel a vakok illetve a gyengén látók?** • **Hogyan segíthetünk vak vagy gyengén látó embertársainknak a közlekedésben?** • **Miért fontos az utak, járdák és tömegközlekedési eszközök fogyatékkal élő embertársaink számára is használható kialakítása?** • **Mit jelent az épületek akadálymentesítése, és miért fontos?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. A téma felvezetése 2. A fogyatékkal élőkkel kapcsolatos kérdések megbeszélése 3. Az esélyegyenlőség biztosítása című kisfilm megtekintése és a látottak megbeszélése 4. A vakok és gyengén látók című kisfilm megtekintése és a látottak megbeszélése 5. Összefoglalás	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 2. lemez** Kapcsolódó filmek használata esetén: • **PG DVD 3. lemez** • **VTV DVD**

AZ ÓRA CÉLJA		KULCSFOGALMAK
Az óra célja, hogy érzékenyítsük a hallgatóságot, hogy gondoljanak a fogyatékkal élőkre, ne foglalják el a nekik kijelölt parkolóhelyeket, segítsék őket a közlekedésben, és mindezt tudatosan tegyék. Az előadás 2. felében pedig azt kívánjuk a kisfilm segítségével bemutatni, hogyan segíthetünk vak vagy gyengén látó embertársainknak a közlekedésben.		• **mozgássérült parkolóhely** • **mozgássérült igazolvány** • **fehér bot** • **gyengén látó piktogram** • **akadálymentesítés**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. A téma felvezetése	**3 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A fogyatékkal élőkkel kapcsolatos kérdések megbeszélése	**15 perc**	**Kérdések megbeszélése** A megvitatható kérdések támpontot adnak ahhoz, hogy mely kérdések tisztázását javasoljuk az óra/előadás során.
3. Az esélyegyenlőség biztosítása című kisfilm megtekintése és a látottak megbeszélése	**12 perc**	A kisfilm több szituációban mutatja be, hogy kiknek van szüksége a mozgássérült parkolóhelyekre, és mit jelent, ha jogosulatlanok elfoglalják.
4. A vakok és gyengén látók című kisfilm megtekintése és a látottak megbeszélése	**10 perc**	A kisfilm néhány szituáció bemutatásával tanít meg bennünket, hogyan segítsünk vak vagy gyengén látó embertársainknak.
5. Összefoglalás	**5 perc**	Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a célközönséggel.

HÁTTÉRANYAG

Melyek a mozgáskorlátozottak parkolási igazolványával igénybe vehető kedvezmények?

A mozgásában korlátozott személy parkolási igazolványa (a továbbiakban: parkolási igazolvány) olyan közokirat és biztonsági okmány, amely a többször módosított 1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet (a továbbiakban: KRESZ) 51/A. §-ában felsorolt kedvezmények igénybevételére való jogosultságot igazolja.

Igénybe vehető kedvezmények:

1. A következőkben felsorolt jelzőtábláknál a mozgáskorlátozott személy (illetőleg az őt szállító jármű vezetője) a tilalom ellenére behajthat, ha úticélja a jelzőtáblával megjelölt úton van vagy csak ezen az úton közelíthető meg. A járművel ilyen esetben legfeljebb 20 km/óra sebességgel szabad közlekedni.
    - "Mindkét irányból behajtani tilos" tábla,
    - "Gépjárművel, mezőgazdasági vontatóval és lassú járművel behajtani tilos" tábla,
    - "Motorkerékpárral behajtani tilos" tábla,
    - "Járműszerelvénnyel behajtani tilos" tábla, valamint
    - "Segédmotoros kerékpárral behajtani tilos" tábla esetén.
2. Főszabály szerint a járdán – részben vagy teljes terjedelemben – csak akkor szabad megállni, ha azt jelzőtábla vagy útburkolati jel megengedi, a jármű a járda szélességének legfeljebb a felét foglalja el, a járdán a gyalogosok közlekedésére legalább 1,5 méter szabadon marad, és a jármű tengelyterhelése az 1000 kg-ot nem haladja meg. A járdán a mozgáskorlátozott személy (illetőleg az őt szállító jármű vezetője) járművével a fentieken kívül egyéb feltételek fennállása esetén akkor is megállhat, ha a megállást jelzőtábla vagy útburkolati jel nem engedi meg.
3. A mozgáskorlátozott személy vagy az őt szállító jármű vezetője járművével olyan helyen is várakozhat, ahol a várakozást jelzőtábla tiltja. Korlátozott várakozási övezetben és várakozási övezetben a mozgáskorlátozott személy vagy az őt szállító jármű vezetője a járművével a várakozást ellenőrző órával (parkométerrel) vagy jegykiadó automatával ellátott várakozóhelyen, ellenőrző óra vagy jegykiadó automata működtetése nélkül is várakozhat.
4. A "Gyalogos övezet (zóna)" jelzőtábla olyan terület kezdetét jelzi, amelynek útjai a gyalogosok közlekedésére szolgálnak; jármű közlekedése a gyalogos övezetben tilos. Ha a tábla alatt időszakot

megjelölő kiegészítő tábla van – a jelzett időszakon kívül – az ott lakók járművei, illetőleg az út kezelője által kiadott engedéllyel rendelkezők járművei, valamint a kerékpárosok – a gyalogosok veszélyeztetése nélkül – legfeljebb 10 km/óra sebességgel közlekedhetnek. A kiegészítő táblán jelzett időszakban az övezetben a várakozás tilos. A mozgáskorlátozott személyt szállító jármű – ha ennek feltételei adottak – az övezetben közlekedhet és várakozhat.

5. A "Gyalogos és kerékpáros övezet (zóna)" jelzőtábla olyan terület kezdetét jelzi, amelynek útjai a gyalogosok és a kerékpárosok közlekedésére szolgálnak, egyéb jármű közlekedése az övezetben tilos. Kerékpárosoknak az út számukra burkolati jellel elválasztott vagy eltérő színű burkolattal megjelölt részén kell közlekedni, legfeljebb 20 km/óra sebességgel. Az út egyéb részein a kerékpárosok – a gyalogosok veszélyeztetése nélkül – legfeljebb 10 km/óra sebességgel közlekedhetnek. A kerékpárosok számára kijelölt útfelületen a gyalogosok nem közlekedhetnek. Ha a jelzőtábla alatt időszakot megjelölő kiegészítő tábla van – a jelzett időszakon kívül – az ott lakók járművei és a közútkezelő engedélyével rendelkezők járművei az övezetben legfeljebb 10 km/óra sebességgel közlekedhetnek. A kiegészítő táblán jelzett időszakban az övezetben a várakozás tilos. A mozgáskorlátozott személyt szállító jármű – ha ennek feltételei adottak – az övezetben közlekedhet és várakozhat.

Az igazolvány igénylésére, kiadására, visszavonására és cseréjére vonatkozó szabályokat a mozgásában korlátozott személy parkolási igazolványáról szóló 218/2003. (XII. 11.) Korm. rendelet állapítja meg

A mozgásában korlátozott személy parkolási igazolványáról 218/2003. (XII. 11.) Korm. rendelet alapján:

2. § E rendelet alapján igazolványra az a személy jogosult,

aki a súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedési kedvezményeiről szóló164/1995. (XII. 27.) Korm. rendelet 1. §-a (3) bekezdésének a) pontja értelmében súlyos mozgáskorlátozottnak minősül

1

64/1995. (XII. 27.) Korm. rendelet 1. § (3)

E rendelet alkalmazásában

a) súlyos mozgáskorlátozott: az a személy, aki az 1. számú melléklet szerinti mozgásszervi betegsége következtében tömegközlekedési eszközt önerőből nem képes igénybe venni, de életvitelszerűen nem ágyhoz kötött, és a háziorvosi/szakorvosi, vagy ORSZI szakvélemény szerint a járás, terhelhetőség, valamint tömegközlekedési jármű használata alapján közlekedőképességének minősítése során pontjainak száma 7 vagy annál több;

b) aki a súlyos fogyatékosság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékossági támogatás folyósításának szabályairól szóló 141/2000. (VIII. 9.) Korm. rendelet 1. számú melléklete értelmében látási fogyatékosnak; értelmi fogyatékosnak; autistának; illetve mozgásszervi fogyatékosnak minősül,

c) akit 2001. július 1-jét megelőzően vaknak minősítettek, vagy

d) aki a magasabb összegű családi pótlékra jogosító betegségekről és fogyatékosságokról szóló 5/2003. (II. 19.) ESzCsM rendelet 1. számú melléklete szerint vaknak vagy gyengénlátónak (K.1.), mozgásszervi fogyatékosnak (L.1-5.), értelmi fogyatékosnak (M.1-2.) vagy autistának (N.1.) minősül, és ezt az 1. számú mellékletben meghatározott szakvélemények vagy szakhatósági állásfoglalások valamelyikével igazolja.

8. § (1) Használatkor az igazolványt a mozgásában korlátozott személyt szállító jármű szélvédője mögött úgy kell elhelyezni, hogy előlapja a hatályosság és a jogosultság ellenőrzése céljából látható legyen. Az igazolványt az ellenőrzésre jogosult személy felszólítására ellenőrzés céljából át kell adni.

(4) Az igazolvány nem adható át használatra az arra jogosulatlan személynek. A jogosultat szállító jármű vezetője az igazolvány által biztosított kedvezményekkel csak a jogosult szállítása esetén élhet.

Ha a jogosult maga él vissza az igazolvány biztosította kedvezményekkel, az igazolványt vissza kell vonni, és a visszavonástól számított egy évig részére új igazolvány nem állítható ki. Ezt a tényt a nyilvántartásban fel kell tüntetni.

(5) A kiskorú vagy gondnokság alatt álló jogosult esetében az (1)-(4) bekezdésben foglalt kötelezettségek a törvényes képviselőt, illetve az (1) bekezdés esetében a jogosultat szállító jármű vezetőjét terhelik.
A törvényes képviselő által elkövetett visszaélés esetében a (4) bekezdésben foglalt jogkövetkezmény nem alkalmazható.

9. § Érvénytelen az igazolvány, ha

a) a jogosult meghalt;

b) időbeli hatálya lejárt;

c) a jogosult személyére és jogosultságára vonatkozó adatok megállapítására alkalmatlan;

d) meghamisították;

e) a körzetközponti jegyző a visszavonását a nyilvántartásba bejegyezte;

f) a körzetközponti jegyző, illetve a közúti közlekedési nyilvántartási szerv az okmány elvesztése, eltulajdonítása, valamint megsemmisülése tényét a nyilvántartásba bejegyezte.

11. §

(1) Az igazolványban foglaltak adattartalmát, érvényességét, hatályát, jogszerű használatát a rendőrség és a közterület-felügyelő (a továbbiakban együtt: eljáró szerv) jogosult ellenőrizni.

(2) Az eljáró szerv az igazolványt a helyszínen elveszi, ha az igazolvány a 9. § értelmében érvénytelen, vagy megalapozott gyanú van arra, hogy az igazolvány hamis, meghamisították, vagy azzal más módon visszaéltek.
Az ellenőrzésről készített jegyzőkönyv tartalmáról, valamint a jogorvoslati lehetőségről az érintettet szóban is tájékoztatni kell.

(3) A (2) bekezdésben meghatározott gyanút megalapozza, ha

a) az igazolvány körözését rendelték el,

b) az igazolványon javítás, törlés vagy más illetéktelen beavatkozás jelei észlelhetőek,
c) az igazolvány anyaga, megjelenése, adattartalma a 3. számú mellékletben meghatározottaktól eltér.

(4) A szükséges intézkedések megtételét követően az eljáró szerv az elvett igazolványt, valamint az elvételről készült jegyzőkönyv másolatát megküldi az igazolványt kiállító körzetközponti jegyzőnek.

(5) A parkolóhelyek rendeltetésszerű használatát ellenőrző más személy igazolvánnyal való visszaélés gyanúja esetén értesíti az eljáró szervet.

7.6.3. PG 30. Segítség, elvesztem!

A film címe	**Segítség, elvesztem!**
A film jelzése	**PG 30. Segítség, elvesztem!**
A film helye	**PG DVD 3. lemez**
A film időtartama	4 perc 58 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben bemutatunk néhány tipikus esetet, ahol gyermekek elveszhetnek (hipermarket, kirándulás, játszótér). A film mindegyik szituációnál megoldási lehetőségeket is tartalmaz arra vonatkozóan, hogy kihez forduljanak segítségért, hogyan oldják meg az ilyen helyzeteket.
Célcsoport	óvodások, iskolások
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tudatosság konstruktív kommunikáció akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat helyzetfelismerés, döntéshozási képesség kudarc- és frusztrációtűrés környezettudatosság
A témához kapcsolódó további filmek	Hasonló korú célcsoportnak szól a ***PG 10. Rablás*** (3 perc 15 másodperc) című kisfilm (PG DVD 1. lemez), amelyben arra kívánjuk megtanítani a gyerekeket, hogy mit tegyenek, ha idősebbek el akarják tőlük venni az értékeiket. A ***PG 37. Suli után*** (3 perc 10 másodperc) című kisfilm (PG DVD 3. lemez) is a játszótéren, az utcán a gyerekekre leselkedő veszélyekre hívja fel a figyelmet, és tanácsokat ad az értékek megvédésével kapcsolatban.
Megvitatható kérdések	• **Hol kell különösen vigyáznunk arra, hogy ne vesszünk el?** • **Mire kell odafigyelni egy csoportos kiránduláson vagy sétán?** • **Mit kell tenned, ha valami problémád támad egy csoportos kiránduláson (pl. kavics megy a szandálodba, vagy meg kell kötnöd a cipőfűződet, WC-re kell menned… stb.)?** • **Mi a teendő, ha egy hipermarketben elveszünk?** • **Mire kell ügyelni egy játszótéren?** • **Kitől és hogyan kérhetünk segítséget, ha elvesztünk?** • **Mi a rendőrség hívószáma?** • **Mennyibe kerül egy hívás a 107-re?** • **Mi a teendő, ha nincs nálunk pénz, nincs nálunk mobil, vagy lemerült, hogyan hívhatjuk a rendőrséget?** • **Mi van, ha nincs a mobilomban SIM-kártya, vagy tönkre ment? Mit tehetek?** • **Milyen segélykérő számokat ismertek?** • **Mi a közös bennük?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés, a téma felvezetése 2. Csoportmunka 3. A kisfilm megtekintése, és a látottak megbeszélése 4. A segítségkérés módjai, szerepjáték 5. Összefoglalás	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 3. lemez** • **csomagolópapír,** • **vastag filcek** • **Blu Tack/mágnes** Kapcsolódó filmek használata esetén: • **PG DVD 1. lemez**

AZ ÓRA CÉLJA		KULCSFOGALMAK
Az óra célja, hogy a gyerekeket a kisfilm apropóján megtanítsuk arra, hogy mit tegyenek, hogyan viselkedjenek, ha elvesznek, kihez fordulhatnak, mit várunk el tőlük. **Javaslatok:** Nyugodtan dolgozzunk a gyerekekkel csoportban. Az ezzel kapcsolatos munkához találunk segédanyagot a módszertani bevezetőben.		• **hipermarket** • **segítségkérés** • **segélyhívó** • **lopás** • **rablás** • **értékek** • **körültekintés**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**60 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, a téma felvezetése	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. Csoportmunka Kérdezzük meg a gyerekektől, hogy szerintük hol lehet elveszni. A kapott válaszok alapján alkossunk csoportokat: • bevásárlóközpont • idegen város • játszótér • állomás (busz/vonat/repülőtér) A fentiek csak javaslatok. Ha más jó választ kapunk, nyugodtan használjuk azt. A feladat az, hogy gyűjtsék össze, mi helyes, ha ilyen szituációba kerülünk, és mit nem szabad ilyenkor tenni. Válasszanak a csoportok egy főt, aki az osztállyal ismerteti a megoldásukat. Lehetőség szerint adjunk a gyerekeknek csomagolópapírt, filcet, így kitehetjük a megoldásokat a táblára egymás mellé.	**20 perc**	Mikor a két módszer között választunk, ne felejtsük el, hogy míg a frontális osztálymunka könnyebbnek tűnik, mert úgy érezzük, hogy a mi kezünkben van a kontroll és az irányítás, mégsem biztos, hogy ez a könnyebb. Hatékonyság szempontjából pedig biztos, hogy nem. A csoportmunka mindenképpen zajosabb, viszont a gyerekeket jobban leköti, jobban megdolgoztatja, és nem mással foglalkoznak, hanem a feladattal, csak az okozza a zajt, hogy több csoport egyszerre beszélget halkan. Viszont ez egy oldottabb tanulási környezetet biztosít, mint a vasfegyelmes, csöndes, jelentkezős frontális osztálymunka, amelynél a gyerekek könnyedén elveszítik az érdeklődésüket, foglalkoznak mással, és zavarják meg a munkát. Kísérletezzünk bátran a csoportmunkával, adjunk esélyt neki. Az új, iskolai, kompetencia alapú oktatásban a gyerekek hozzá vannak szokva ehhez. Ha mégsem, akkor szoktassuk rá őket a csoportmunkára a saját óráinkon, és meglátjuk, hogy automatizmussá fog náluk fejlődni, és sokkal önállóbbak lesznek a saját véleményük megalkotásában, biztosabban fognak dönteni, könnyebben kifejezik magukat, hiszen sokkal több alkalmat kapnak erre a kis csoportokban.
3. A kisfilm(ek) megtekintése, és a láttottak megbeszélése Nézzük meg együtt a kisfilmet, amely rá fog erősíteni az előző csoportmunkában összeszedettekre, és elmélyíti az ott szerzett ismereteket.	**15 perc**	**Kérdések megbeszélése** Döntsük el, mi legyen az óra fő célja, és ez alapján válasszuk ki a felhasználandó filmeket. Ha mind a 3 filmet fel akarjuk használni, kevés lesz a 45 perc, akkor 2 tanítási órára vagy minimum 60 percre van szükség.
4. Szerepjáték Kérjünk 4 önként jelentkezőt, akik az előre elkészített kártyákból húznak, és eljátsszák ugyancsak önként jelentkező társaikkal a rajta lévő szituációkat: • közlekedési balesetet látok, és telefonálok a 107-re; • azt látom, hogy egy fiatalokból álló banda egy ismeretlen diáktól erőszakkal elveszi a telefonját, az értékeit;	**20 perc**	Ha 45 perces óránk van csak, akkor válasszunk, hogy erre a feladatra helyezzük-e a hangsúlyt, vagy a 2-es pontban leírtakra. Ha van 2 óránk, nem kell sietni, adjunk a gyerekeknek több időt a csoportmunkákra. Ennél a feladatnál a segítségkérés módjaira, az ott elhangzó információkra és a rendőri intézkedések menetére tanítjuk meg a diákokat. Ehhez találunk háttéranyagot az óravázlat végén. Tanítsuk meg a diákoknak, hogy a *#06# billentyűkombinációval meg lehet nézni a

• bűncselekmény áldozatává váltam, és ezért kérek telefonon segítséget; • rendőr igazoltat az utcán, mert eltűnés miatt keresnek valakit. Kb. 5 percet adjunk felkészülésre, és egy-egy szituáció eljátszása ne legyen több 3 percnél.		telefon IMEI számát. Ezt a számot jó, ha tudjuk, mert ez alapján lehet a készüléket körözni illetve azonosítani.
5. Összefoglalás	**3 perc**	Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a gyerekekkel.

HÁTTÉRANYAG

Segélykérés

Az átlagember kerülhet olyan helyzetbe, amikor sürgős segítségre szorul, vagy amikor azzal találkozik, hogy más számára kell segítséget hívnia vagy nyújtania. Az ilyen esetekre jó előre felkészülni, legalább is pontosan ismerni, hogy mit kell tenni, kit kell értesíteni, kitől, honnan és milyen segítség várható.

Ilyen veszélyhelyzetek lehetnek:

- egészségügyi veszélyhelyzet (rosszullét, eszméletvesztés),
- közlekedési balesetek,
- bűncselekmény,
- tűz, robbanás,
- szélsőséges időjárási helyzet,
- állat támadása… stb.

Mindenki köteles a tőle elvárható segítséget nyújtani, ha veszélyhelyzettel találkozik.

Amikor valaki veszélybe kerül, vagy olyan helyzettel találkozunk, amikor más számára kell segítséget nyújtani, a legfontosabb, hogy ne essünk pánikba, és amennyire lehet, őrizzük meg a nyugalmunkat és józan ítélőképességünket. Mérjük fel, pontosan mi is történt, mekkora a baj, és mi a segítségnyújtás legcélszerűbb módja. A segítségnyújtás esetén lényeges, hogy az semmiképpen ne okozzon nagyobb kárt, mint ami már adott. A szakszerű elsősegélynyújtás, vagy például egy tömegverekedésbe való beavatkozás nem várható el mindenkitől, de a megfelelő szerv értesítése, illetve a segélyhívás már igen. Ez tehát mindenkinek kötelessége, elmulasztása pedig bűncselekmény.

Segítséget a közismert, ingyenesen hívható segélyhívó számokon lehet kérni.

- Az Országos Mentőszolgálat ügyelete a ***104***-es,
- a Tűzoltóság és Katasztrófavédelem a ***105***-ös,
- a rendőrség a ***107***-es ingyenesen hívható telefonszámokon érhető el.
- A mobiltelefonról hívható általános segélyhívó szám a ***112***-es, amellyel a rendőrséget érhetjük el.

Erről a számról tudni kell, hogy akár SIM-kártya nélkül is hívható, és még a billentyűzárat sem kell feloldani, mivel ezt a számkombinációt aktív billentyűzárral is elfogadják a mobiltelefonok. A rendőrség esetén a segélyhívás annak a megyei rendőr-főkapitányságnak az ügyeletére fut be, amelynek a területén éppen tartózkodunk.

Elképzelhető, hogy a hívást követően egy-két percig várni kell, mivel a központok a hívásokat gyűjtik. Ez azt jelenti, hogy éppen azért, hogy a hívás befusson, és ne szenvedjen késedelmet a segítségnyújtás, az ügyeletvezető látja a telefonon, hogy van más bejövő segélykérés is. Ha azonban éppen egy másik telefonálóval beszél, a hívó fél tévesen azt gondolhatja, hogy a vonal túlsó végén nem dolgoznak. Csak azt tanácsolhatjuk, hogy ilyen esetben maradjon türelmes, mert soha nem fordulhat elő olyan eset, hogy a segélykérő telefon túloldalán akár egyetlen percre sincs ember, aki azt felvegye.

A segélyhíváskor először mutatkozzunk be, mondjuk el, hogy hol vagyunk, és milyen ügyben telefonálunk. Röviden ismertessük a tényeket. A legfontosabb információk, hogy pontosan hol, mikor és mi történt. Abban az esetben, ha baleset történt, lényeges, hogy összesen hány jármű szenvedett balesetet, történt-e személyi sérülés, ha igen, hányan sérültek, és hogy van-e szükség mentőre, műszaki mentésre. Természetesen a tájékoztatásnak nem a sérülések pontos orvosi diagnózisát kell tartalmazni, hanem azt, hogy melyik sérültön mi látszik, és ami a legfontosabb: eszméleténél van-e.

Bűncselekmény észlelésekor lényeges információ, hogy hol és milyen bűncselekmény történt, a bűncselekmény befejeződött vagy folyamatban van-e, az elkövető eltávozott-e, vagy a helyszínen van

még. Nem lehet pontosan minden esetre meghatározni a lényeges információk körét. A segélyhívónak a helyszínen kell maradni, és meg kell várnia a kiérkező rendőröket, mentőket vagy tűzoltókat. A megérkezésüket követően szóban is el kell mondani az észlelteket. Ezt követően a helyszínt csak abban az esetben hagyhatja el a bejelentő, ha erre engedélyt kap.

Nem győzzük hangsúlyozni, hogy mondjuk el, honnan telefonálunk, mert ha mobiltelefonról érkezik a bejelentés, akkor megtréfálhat bennünket egy adótorony esetleges túlterheltsége vagy kiesése. Ilyenkor ugyanis az ország másik felébe is befuthat a hívásunk. Ha csak utca és házszámot mondunk, és az ügyeletes nem kérdez rá a település nevére, akkor előfordulhat, hogy elindul a helyszínre, csak éppen nem találja a bejelentett helyszínt, és így a várva várt segítség elmarad. Nehéz ilyen esetben kitalálni, hogy valaki telefonbetyárkodott, vagy más a probléma. Az is előfordulhat, hogy egyszerre több vészhelyzet is befut, így a helyszínelőket, járőröket mozgató ügyeletesnek nem lesz ideje elgondolkodni azon, hogy mi lehetett a bejelentéssel a probléma. Könnyítsük meg a dolgot azzal, hogy elmondjuk, melyik városból vagy településről telefonálunk. A segélyhívó számokat csak indokolt esetben szabad igénybe venni. Tilos ezeket a vonalakat indokolatlanul felhívni, még inkább hamis bejelentésekkel feleslegesen terhelni a hatóságokat. Ha az indokolatlan igénybevétel kárt okoz, a telefonáló kártérítési felelősséggel tartozik. Ha valaki a segélyhívó vonalon hamis bejelentést tesz, a hatóság félrevezetése miatt büntetőjogi felelősséggel tartozik, és meg kell térítenie az általa okozott kárt. Ha a hamis bejelentés közveszéllyel járó esemény bekövetkezésére utaló valótlan tényre vonatkozik – tipikus eset a valótlan bombafenyegetés –, a telefonáló elköveti a közveszéllyel fenyegetés vétségét.

A közlekedési baleset

Súlyos és kevésbé súlyos közlekedési balesetek naponta történnek. Tekintettel arra, hogy mindannyian részt veszünk a közlekedésben, fontos tisztában lenni a legfontosabb teendőkkel, ha balesetet észlelünk, esetleg részesei vagyunk.

Általános segítségnyújtási kötelezettség

Mindenkinek kötelessége a tőle elvárható segítséget megadni a balesetet szenvedettek számára. A balesetben érintett gépkocsi vezetőjének kötelessége megállni és meggyőződni arról, hogy nem sérült-e meg valaki. A balesetben érintett nem csak a balesetet szenvedett vagy azt okozó gépkocsi vezetője, érintett az is, akinek fékeznie kellett, vagy haladási irányát meg kellett változtatnia, de érintett annak a gépkocsinak a vezetője is, aki látja a baleset bekövetkezését.

Segítségnyújtás elmulasztása vétségéért felel, aki nem nyújt tőle elvárható segítséget sérült vagy olyan személynek, akinek az élete vagy testi épsége közvetlen veszélyben van. Ennek a cselekménynek a büntetése két évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés. A büntetés bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a sértett meghal, és életét a segítségnyújtás megmenthette volna. Ezt a vétséget az is elköveti, aki nem részese a balesetnek, de látta azt, vagy később ért akár gyalogosan a helyszínre, és észlelte, hogy ott segítségre szoruló személy(ek) van(nak).

Cserbenhagyás vétségét követi el a közlekedési balesetet okozó jármű vezetője, ha a helyszínen nem áll meg, illetve onnan eltávozik, mielőtt meggyőződne arról, hogy valaki megsérült-e, avagy az életét vagy testi épségét közvetlenül fenyegető veszély miatt segítségnyújtásra szorul-e, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg. Ebben az esetben a büntetés egy évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés.

Teendők közlekedési baleset észlelése esetén

Amikor közlekedési balesetet észlelünk, és nincsenek a helyszínen a mentők, a rendőrség vagy a tűzoltóság, akkor meg kell állnunk, és meg kell győződnünk arról, hogy szükség van-e a segítségünkre. Ha viszont a baleset helyszínén már folyik a mentés vagy a helyszíni szemle, nem kell megállni és bámészkodni, illetve kifejezetten ebből a célból lassítani, ilyenkor a forgalomirányító rendőr utasításainak engedelmeskedve a megfelelő sebesség megválasztásával bámészkodás és a forgalom indokolatlan akadályozás nélkül kell áthajtani a helyszínen.

Segítséget elsősorban telefonon kérhetünk. Az autópályák mentén is vannak segélykérő telefonok. Ezek minden második kilométernél megtalálhatók. Elég a telefonkagylót felemelni, és a központ rögtön jelentkezik. Ha balesetnél sérültet látunk, minden esetben hívjunk mentőt. Ha nem tudjuk pontosan meghatározni a helyszínt, adjunk meg hozzávetőleges tájékozódási pontokat (pl. a híd után 2 kilométerre), a sérültek számát, korát, nemét, az esetleges különleges körülményeket (pl.: a nő terhes), a baleset fajtáját (pl.: autóbaleset), egyéb veszélyforrásokról való tájékoztatás (pl.: leszakadt nagyfeszültségű vezeték, kiömlött vegyi anyag, robbanásveszély stb.). Mindig várjuk meg, hogy a mentős bontsa a vonalat, ne csapjuk le a telefont, mert adódhatnak újabb kérdések. Ne türelmetlenkedjünk, ha az ügyeletes (mindegy, hogy rendőr, mentős vagy tűzoltó) számunkra

fölöslegesnek tűnő kérdéseket tesz föl, hanem tudásunknak megfelelően válaszoljuk meg azokat. Bízzunk benne, mert tudja, mit csinál, mit és miért kérdez akkor is, ha nem értjük.

Ha rendőrt hívtunk, a baleset következtében kialakult helyzetet csak a sérültek védelme és a forgalom biztonsága érdekében szabad megváltoztatni. Ha nincs személyi sérülés, az első és legfontosabb tennivalónk – akkor is, ha mi voltunk a hibásak –, hogy rögzítsük a nyomokat.

Akárhol történik baleset, előfordulhat, ha nincsen személyi sérülés, hogy a rendőr helyszínre érkezése akár órákba is telhet. Ennek a létszámhiány az oka. Bosszankodhatunk és kiabálhatunk emiatt az ügyeletessel, de higgyük el, ha tudna embert küldeni, nem a zsörtölődésünket és szidalmazásunkat hallgatná, hanem megtenné.

A rendőr által elkészített feljegyzésekből, jegyzőkönyvről a helyszínen nem kaphatunk másolatot. Később a kapitányságon kérhetünk hiteles másolatot. A szabálysértési törvény szerint az iratokból mind az elkövető, mind a sértett kaphat illetékmentesen – büntetőeljárás esetén a gyanúsított és a védő ingyen, a sértett illetékkel – másolati példányt. Ám nem azonnal, hanem 15 napos határidővel.

Ha a rendőr feljelentést tesz, az közokiratnak minősül, tehát a benne foglaltakat „igazságként" kell elfogadni, és csak mint közokirat támadható meg a későbbiekben. Minden személyi sérüléssel járó esetben már valódi, tapasztalt, speciális képzettséggel rendelkező baleseti helyszínelők végzik a szemlét a kötelező rendőri intézkedés keretein belül, ami alapján általában sokkal tisztább kép rajzolódik a bíróság elé. Amíg a helyszínelők meg nem érkeznek, és engedélyt nem adnak a helyszín elhagyására, nem szabad elmozdítani az autókat.

nyomtatáshoz

Szereplők: • te, mint szemtanú • rendőr, aki a 107-et fölveszi Közlekedési balesetet látsz, és telefonálsz a 107-re.	Szereplők: • te, mint sértett • rendőr, aki a 107-et fölveszi Bűncselekmény áldozatává váltál, mert megtámadott három fiatal, és elvették a pénztárcádat, az mp3 vagy mp4-lejátszódat és a telefonodat. Ezért hívod a 107-et, és segítséget kérsz.
Szereplők: • járókelő, • boltos, • rendőr, aki a 107-et fölveszi, • te, mint szemtanú Azt látod, hogy egy fiatalokból álló banda egy ismeretlen diáktól erőszakkal elveszi a telefonját, az értékeit. Kérj segítséget egy járókelőtől (nem segít), mert nincs telefonod. A telefonfülke sajnos nem működik, így egy boltba futsz be, és ott kéred meg az eladót, hogy telefonálhass a 107-re, mert ingyenes. Mit mondasz el?	Szereplők: • te, mint intézkedés alá volt személy • 2 barátod, akiket ugyancsak intézkedés alá vonnak a rendőrök, • 2 intézkedő rendőr Rendőr igazoltat az utcán benneteket, mert eltűnés miatt keres valakit, akinek illik rád a személyleírása.

7.6.4. PG 36. Az én demokráciám

A film címe	**Az én demokráciám**
A film jelzése	**PG 36.**
A film helye	**PG DVD 3. lemez**
A film időtartama	5 perc 30 másodperc
A film rövid tartalma	Egy serdülő fiú gondolatait halljuk arról, hogy ő milyen demokráciát szeretne, milyen dolgokkal találkozik az életében, amik nem tetszenek, amiken változtatna (szemetelés, dohányzás, mp3 vagy mp4-lejátszó bömböltetése tömegközlekedésen, más garázsa elé parkolás, hangoskodás, gyermekülés használata… stb.)
Célcsoport	felső tagozatosok, középiskolások
Fejlesztett kompetenciák	akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat felelősségtudat, tisztesség, környezettudatosság szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
Megvitatható kérdések	• **Benneteket mik zavarnak az életetekben?** • **Mit jelent „az élni és élni hagyni” mondás?** • **Neked mit jelent a demokrácia?** • **Mit változtatnál meg, ha lenne módod 5 dolog kiválasztására?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. Játék – 5 kívánság 4. „Az én demokráciám” című kisfilm megtekintése és feldolgozása 5. Összefoglalás, zárás		**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 3. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Ennek a témának a legfontosabb célja, hogy egy kötetlen beszélgetésben szélesítsük a fiatalok látásmódját, empátiáját.		• **demokrácia** • **élni és élni hagyni** • **békés egymás mellett élés**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése	**3 perc**	Oldott, barátságos légkör. Megengedni, hogy a tanóráktól eltérően foglaljanak helyet az osztályteremben.
3. Játék – 5 kívánság • Szerinted mi a világ 3 legégetőbb problémája? • Szerinted mi Európa 3 legfontosabb problémája? • Szerinted mi Magyarország 3 fontos problémája? • Szerinted mi a lakóhelyed 3 problémája, amin szívesen változtatnál?	**20 perc**	Ez a feladat lehet egyéni, de lehet csoportos is. A kívánságok számát is szabadon lehet az idő függvényében változtatni.

• Ha lehetne 5 kívánságod abban a témában, hogy min változtatnál a világban, akkor mire esne a választásod? Sorold fel az 5 dolgot, és indokold is meg!		
4. Az én demokráciám című kisfilm megtekintése és feldolgozása	**15 perc**	Milyen problémákat érint a film? Miért ezeket tárgyalja? Az említett gondok szerinted mennyire fontosak és valóságosak?
5. Összefoglalás, zárás	**5 perc**	**Összefoglalás** Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a gyerekekkel.
Megjegyzés Fontos, hogy ne próbáljuk meg erőszakosan meggyőzni a fiatalokat a mi véleményünkről, mert ezzel könnyen magunk ellen fordíthatjuk őket, és pont az ellenkező hatást érhetjük el.		

HÁTTÉRANYAG

Az én demokráciám… – kisfilm szövege

Demokrácia...

...ma azt tanultuk, hogy a demokráciában a jogaink addig tartanak, amíg nem sértjük vele másokét.

Ez klasszul hangzik, de szerintem ez nincs így a mindennapokban. De miért?

Akárhova megyek, mindenhol cigiznek, és az arcomba fújják a füstöt, sehol nem lehet friss levegőt szívni.

Ha így haladunk, a Földet el fogja borítani a szemét. Ott a kuka, miért nem lehet beledobni, ez miért nem természetes?

Én olyan demokráciát szeretnék...

...ahol az emberek vigyáznak a környezetükre, és nem dobálják el az utcán, ami már nem kell nekik, és környezetbarát termékeket vásárolnak.

...ahol mindenki tudja, hogy az mp3 lejátszója hiába van a fülébe dugva, de ha bömbölteti, az ugyanúgy zavarhat másokat.

...ahol mindenki tudja, hogy a művészet érték, de nem a ház falán, vagy a buszok oldalán.

Azt is szeretném, ha úgy tudnánk kiállni a garázsunkból, hogy nem kell mindennap veszekedni valakivel, mert csak öt percre megállt előtte. És még mi vagyunk a kegyetlenek, ha rendőrt hívunk.

...és a rendőr nem az ellenségünk, csak próbálja betartatni a szabályokat, miközben tűri, hogy kiabálnak vele és leköpik.

Én olyan világot szeretnék...

...ahol mindenkinek joga van a nyugalomhoz, és nem kell rászólni senkire, hogy ne hangoskodjon az ablak alatt.

...ahol senkinek nem kell elmagyarázni, hogy ha bulizik, akkor azt úgy tegye, hogy szomszédai is tudjanak pihenni.

...ahol a szülő odafigyel a gyerekére. A gyermekülés és a biztonsági öv nem dísznek van, hanem mert megvédi az életünket.

Én egy olyan országról álmodom...

...ahol az emberek odafigyelnek a másikra és udvariasak egymással.

Vajon létezik ilyen világ? Szerintem igen!

Csak annyit kell kérdeznünk magunktól, hogy mi mit tehetünk azért, hogy ilyen legyen!

7.6.5. CAT 01. Krízis

A film címe	**Krízis**
A film jelzése	**CAT 01.**
A film helye	**CAT DVD 1. lemez**
A film időtartama	6 perc 22 másodperc
A film rövid tartalma	Egy serdülő lány gondolatait halljuk az életéről, a krízisről, amelyet átélt, amelyből sikerült egy tanára segítségével kilábalnia.
Célcsoport	felső tagozatosok, középiskolások
Fejlesztett kompetenciák	szenzibilitás, empátia, érdeklődés, együttérzés helyzetfelismerés, döntéshozási képesség kudarc- és frusztrációtűrés felelősségtudat, tisztesség, szabálykövetés szolidaritás sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia
Megvitatható kérdések	• **Mit jelent a „krízis” szó? Mit nevezünk krízishelyzetnek?** • **Mit jelent az, hogy valakinek van támogatási rendszere?** • **Te kiktől kérnél segítséget, ha bajban lennél?** • **Árulás-e, ha egy barátod igazi nagy bajban van, és te elmeséled egy felnőttnek, és segítséget kérsz tőle?** • **Honnan kérhet valaki segítséget, ha lelki gondjai vannak?** • **Honnan kérhet valaki segítséget, ha szenvedélybeteg?** • **Te mit tennél, ha a legjobb barátodról kiderülne, hogy kábítószerezni kezdett?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A „Krízis” című kisfilm megtekintése és feldolgozása 4. Összefoglalás, zárás		**Az óra eszközigénye** • **CAT DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Ennek a témának a legfontosabb célja, hogy egy kötetlen beszélgetésben tárgyaljunk a krízishelyzetekről, megoldási lehetőségeikről, a segítségkérés módjáról és lehetőségeiről.		• **krízis** • **segítség kérése**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése Beszélgessünk a fiatalokkal, hogy szerintük mi a vészhelyzet, mit tennének, ha ők vagy barátjuk, rokonuk ilyenbe kerül, kitől kérnének segítséget…	**3 perc**	Oldott, barátságos légkör.
3. A Krízis című kisfilm megtekintése és feldolgozása	**15 perc**	Milyen problémákat érint a film? Mik vezettek a lány életében ahhoz, hogy az élete elkezdett negatív irányban változni? Hogyan sikerült megoldania?
4. Összefoglalás, zárás	**5 perc**	**Összefoglalás** Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a gyerekekkel.

Megjegyzés

Fontos, hogy ne próbáljuk meg erőszakosan meggyőzni a fiatalokat a mi véleményünkről, mert ezzel könnyen magunk ellen fordíthatjuk őket, és pont az ellenkező hatást érhetjük el.

HÁTTÉRANYAG

Krízis – a kisfilm szövege

(A főhős egy 15 éves lány, aki a korosztályában menő. A lány ül a Duna parton, és nézi a vizet, sétál, közben a háttérben gyönyörű képek a városról. Közben képek, ahogyan sétál egy parkban, ahol lehullott levelek vannak vastagon a lába alatt. Miközben meséli a történetét, mikor visszaemlékszik bizonyos részekre, akkor azok emlékképként megjelennek, de időnként visszatér az eredeti mesélős keretbe.)

Ági vagyok, 15 éves. Az életem egyik fontos fordulópontjáról szeretnék nektek mesélni. Egy igen nehéz korszakon vagyok túl. Azt hittem, sosem tudok belőle fölállni, soha nem lesz már normális életem. Persze mikor történtek velem, akkor ezek egy részét mind-mind nem vettem észre…

Elréved a tekintete, és beúsznak az emlékek. (Akár lehet ez a rész úgy is, hogy fényképeket néz, vagy fényképek úsznak be. Fényképeket kérhetünk a főhőstől.)

Egy meghitt családban nőttem föl, szép emlékeim vannak a gyermekkoromról, a közös nyaralásokról, programokról. Jól tanultam, nagy terveim voltak, hogy mi leszek, ha nagy leszek.

Aztán egyszercsak minden elromlott. A szüleim egyre többet kiabáltak egymással, folyamatosak voltak a cirkuszok, veszekedések. Nem szerettem otthon lenni, menekültem a problémák elől.

Új barátaim lettek, akikkel folyton együtt lógtunk. Így teremtettem magamnak egy látszatvilágot. Nem kellett hallgatnom, látnom, ahogy otthon minden tönkremegy. Egy új világ tárult ki számomra: plázákban és parkokban lógtunk, ittunk, dohányoztunk, miénk volt a világ! Buli bulit követett. Eleinte csak bulikban ittunk, aztán szinte mindennapossá vált a pia. Azt hittem, ez minden problémámat megoldja.

A jegyeim egyre rosszabbak lettek, a terveim a továbbtanulásról, a külföldi ösztöndíjról és a menő szakmáról egy csapásra köddé váltak.

Az elején még jó volt, hogy mindent szabad, hogy senki nem parancsol nekünk, és ott, akkor és azt teszünk, amit csak akarunk.

Aztán jöttek a rendőrségi ügyek: mivel nem volt pénzünk, időnként az üzletekből kaját, piát, cigit, ruhát loptunk. És persze mindezt jó bulinak tartottuk… Büszkék voltunk magunkra és a tetteinkre. Egy csodás élet hazugsága volt ez, ami ideig-óráig megtévesztett.

Otthon a problémáim csak elmélyítették a szüleim közti ellentéteket, de én magasról tettem rájuk, és arra, amit mondanak.

Senkit nem érdekelt, mi van velem, mi történt… Mindenki betudta a kamaszodásnak, a lázadásnak és persze a rossz társaságnak.

Senki nem tartott ki mellettem, egyetlen embert kivéve. Neki köszönhetek mindent. Azt, hogy most itt vagyok, hogy újra teljes életet élhetek, és nem csavarodtam föl részegen egy fára kocsival, vagy nem lőttem túl magam kábszerezés közben, vagy nem fagytam meg részegen egy padon.

Ő pedig egy tanár a suliból. Aki mindig ott volt annak ellenére, hogy hogy beszéltem vele, hogy el akartam taszítani őt is magam mellől. Egyedül őt érdekelte, hogy hová lett a kedves, jó tanuló, törekvő lényem… Rengeteg időt tölthetett azzal, hogy megkeresse az igazi okokat, miért is történik mindez velem.

Ő mutatta meg nekem, hogy igenis van kiút. Ez pedig nem az, amit én akkor annak hittem. Neki köszönhetem, hogy leszoktam a piáról, a kábszerről, hogy újra vannak álmaim, terveim, és jövőm. Ő volt, aki mindig fogta a kezem, mellettem volt, elvitt egy közösségbe, ahol végre felnyílt a szemem, hogy nem vagyok egyedül a problémáimmal. Nem csak velem történnek szörnyűségek, és messze nem az a jó út, amire ráléptem.

Ha bajban vagytok, akkor álljatok meg egy pillanatra, vegyetek mély levegőt, és nézzetek szét. Mindig van megoldás, mindig van valaki, aki segít, aki kézen fog, és nem hagyja, hogy a szakadékba zuhanjunk.

Kimondhatatlanul hálás vagyok neki, mert visszaadta az életemet, mert megmutatta, hogy egyedi, megismételhetetlen és értékes ember vagyok, akire szüksége van a világnak!

7.6.6. VTV 09. Barátválasztás

7.6.7. PG 24. Bajnok vagy elkövető?

7.6.8. NBT Akták 1. - Graffiti

A film címe	**Barátválasztás**
A film jelzése	**VTV 09.**
A film helye	**VTV DVD 1. lemez**
A film időtartama	6 perc 53 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy srác és egy lány mutatja be a barátait, akik különböző hobbikkal rendelkeznek.
Célcsoport	iskolások
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat együttműködési készség, kooperáció sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 24. Bajnok vagy elkövető?*** – PG DVD 2. lemez (5 perc 24 másodperc) ***NBT Akták 1. – Graffiti*** (5 perc 34 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Kit nevezünk barátnak?** • **Azok a barátaink, akikkel céltalanul együtt lógunk naphosszat?** • **Jelent-e valamit, ha sokszínűek a barátaink?** • **Fontos, hogy megválogassuk, kik a barátaink?** • **Honnan tudjuk, hogy valaki a barátunk?** • **Mire valók a hobbik?** • **Mit jelent az, hogy „hasznos szabadidő-eltöltés”?** • **Miért veszélyes az unalom?** • **Miért fontos megválogatni, hogy kikkel haverkodunk, barátkozunk?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A „Barátválasztás” című kisfilm megtekintése és feldolgozása 4. A „Bajnok vagy elkövető?” című kisfilm megtekintése és megbeszélése 5. Összegzés, tanulságok	**Az óra eszközigénye** • **VTV DVD 1. lemez** • **PG DVD 2. lemez** • **Kinyomtatott mellékletek**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja a barátság és a barátválasztás megtárgyalása, a személyes kapcsolatok erejének megmutatása, a támogató vagy eltérítő szereplők, szerepek elkülönítése.	• **önismeret** • **magatartásformák, viselkedésmódok** • **barát, barátválasztás** • **partner, társ, pár** • **pajtás, puszipajtás, kenyeres pajtás** • **kebelbarát, cimbora, haver** • **külső és belső tulajdonságok** • **bizonytalan, erőszakos, magabiztos** • **graffiti** • **rongálás**

		• **bandázás**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, bemutatkozás Az óravezetéshez szükséges kéréseink tolmácsolása.	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése A megvitatandó kérdések adnak segítséget a barátság, a haverság témájának bevezetéséhez	**5 perc**	**Érzékenyítés**
3. A „Barátválasztás" című kisfilm megtekintése és feldolgozása Mielőtt a filmet megnéznénk közösen, kérjük meg a diákokat, figyeljék meg az alábbi szempontokat a filmnézés közben. • A két főszereplő fiatalnak hasonló stílusúak-e a barátai? • Kit nevezünk barátnak? • Azok a barátaink, akikkel céltalanul együtt lógunk naphosszat? • A filmben szereplő személyekben milyen értéket látsz? A kisfilm megtekintése után tisztázzuk az alábbi fogalmakat: • barát, haver, • egyéniség, egyediség, • hobbi, hasznos szabadidő-eltöltés	**20 perc**	**Kérdések** • Pozitív vagy negatív a filmben megjelenő személyek különbözősége a főszereplők számára? • Jelent-e valamit, ha sokszínűek a barátaink? Fontos, hogy megválogassuk, kik a barátaink? Ha igen, akkor indokoljuk meg, hogy miért.
4. A „Bajnok vagy elkövető?" című kisfilm megtekintése és megbeszélése	**15 perc**	A megbeszélés végén próbáljuk meg összegezni a barátok szerepét az életünkben. Hangsúlyozzuk az emberi kapcsolatok erejét. A jó baráti társaság nem sodor bajba, hanem visszatart attól. A pozitív csoportnyomás kialakítása a cél.
5. Összegzés, tanulságok	**3 perc**	Zárásként foglaltassuk össze a barátság fontos ismérveit és fontosságát.

HÁTTÉRANYAG

Fiatalok által illetve sérelmükre elkövetett tipikus jogsértések[80]

Bármit is csináljunk, bármilyen tevékenységre készüljünk, minden cselekvésünket (a legegyszerűbb hétköznapi rutintól a legbonyolultabb összetett rendszerig) minden cselekvési folyamatunkat ebben a hármas egységben értelmezhetjük. **RÁHAGOLÓDÁS ⇒ AKCIÓ ⇒ VISSZAJELZÉS (lezárás)**

Mindhárom szakasz önálló és sajátos módszertant igényel. Gyakori hiba, hogy nem fordítunk kellő időt a ráhangolódásra, bemelegedésre, ezzel azonban csak látszólag spórolunk időt, a tevékenység szakasz eredménytelensége visszaüt. A szükséges idő és módszer meghatározása még ugyanazon tevékenység esetén sem azonos, hiszen a csoport, az aktuális összetétel, a személyek, a személyek egymás közötti viszonyai, a külső körülmények, a terem, az idő, a napszak, vagyis az „itt és most" tényezői determinálják, hogy melyik szakasz mennyi időt és milyen módszereket igényel.

Az **Önértékelés, elfogadás** témájú két foglalkozás elsődleges célja a képességfejlesztés, a tematikus tartalom másodlagos, ám azért ez is lényeges.

Alapvetően az önismeret és a másokkal való együttműködés, a nyitottság, elfogadás képességeit célozzuk meg, de természetesen sok mást is, amelyek járulékosan kísérik a gyerekek számára legfontosabb képességek alakulását. Igen fontos célként kezeljük a kifejező beszéd és a

[80] 6. Egy kis jogászkodás 6.2.2. Fiatalok által, illetve sérelmükre elkövetett tipikus jogsértések

metakommunikáció fejlesztését. Bízzunk abban, hogy igényük van az önismeretre, s ami érdeklődést ébreszt, azzal szívesebben foglalkoznak.

A foglalkozások az **interkulturális tanulás értékeit** vállalják, melyben a lényeg az érzékenyítő módszer, amelyet semmiképp sem hagyományos tanítási órára hasonlító keretben próbáljunk meg alkalmazni, mert így nem lesz hatásos. A tréning-csoportok környezetét érdemes alapul venni: a csoport (10-20 fő) számára elegendő méretű helyiség szükséges, ami azonban nem túl nagy. Jó, ha a terem ajtaja becsukható (nem kell zárni), hogy a külvilág ingerei ne hassanak zavaróan. A teremben lehetőleg ne legyenek a figyelmet elvonó tárgyak, de álljon rendelkezésre minden, a foglalkozás során szükséges eszköz. Alapkövetelmény, hogy a gyerekek körben üljenek, a szituációs játékok közben is látniuk kell egymást és a foglalkozás vezetőjét.

A foglalkozások fő módszerei a helyzetgyakorlatok, a vita és a gyűjtőmunka. Ezek olyan hasznos cselekvéssorokat tesznek ismerőssé, jó esetben automatikussá, amelyek átvihetők a gyerekek mindennapi életének más, természetes helyzeteire. Megkönnyíti a helyzetet az, hogy a gyerekek már rendelkeznek olyan tapasztalatokkal, sőt problémákkal, amelyek megoldása rájuk vár, és ezt maguk is tudják. Érdeklődésük azonban távolról sem adekvát módon nyilvánul meg, nem érdemes nagyon meglepődni a kezdeti paradox viszonyuláson sem, ha dedósnak, vagy feleslegesnek ítélik a megtárgyalásra váró témákat. Nagyon is érdekli őket a dolog.

A két foglalkozásban a **multikulturalitás** fogalomköre a sokszínűség, a pluralizmus feltételezhető és valós létét és annak az érintett tág és szűkebb közösség(ek) általi elfogadását jelenti, az **interkulturalizmus** fogalomköre pedig az elfogadásra való érzékenyítés (tanulási) folyamatának létét és szükségességét. Az **interkulturális tanulás** nemcsak a kulturális, nemzeti, etnikai, vallási hovatartozás különbözőségeire való érzékenyítést foglalja magában, e körbe tartoznak a „hétköznapi másságok" is, a fogyatékosságok, a nemi különbözőségek, a szexuális identitások, ideológiai másként gondolkodások, életkori, generációs vagy akár az élet aktuális területét jelentő földrajzi különbözőségek, de idetartozhatnak azok a tapintatosan vagy képzői indíttatásból akár élesen megközelíthető eltérések is, amelyek a hajszín, szemszín, bőrszín másságát emelik ki.

A hazai pedagógiai szakma és szakirodalom másként használja ezeket a fogalmakat. Ha nem is szinonimaként, de egymáshoz közelebb álló, összeépültebb fogalmakként. A multikulturalitást jellemzően olyan társadalmak (elsősorban nemzetek) leírására használják, amelyekben sok különféle kulturális csoport él együtt, ugyanakkor olyan települések, lakóközösségek leírására is, amelyekben különböző kultúrákból származó csoportok élnek együtt, s e kontextusban a multikulturalizmus az államok különböző csoportok együttélésére vonatkozó törekvéseit is kifejezi. Vagyis azt a politikai irányultságot is jelzik e fogalommal, amely a kulturális pluralizmust, a különböző kultúrák békés egymás mellett élésének segítését támogatja a társadalomban, és amely a kultúrák, nemzetiségek közötti problémákra való megoldás nyújtását is feltételezi. Az interkulturalitás pedig a különbözőségek közötti kapcsolat és együttműködés terén, mint módszer jelenik meg. Egy adott társadalomban kialakuló együttélés egyensúlya nagymértékben függ a többségi és a kisebbségi kultúrák egymáshoz való viszonyulásától, illetve az adott csoportokat képviselők személyes érzékenységétől.

Az interkulturális tanulás célja a benne részt vevők szemléletének formálása lehet, a saját magukhoz (önismeretükön keresztül saját identitásukhoz) és ennek alapján más kultúrákhoz való viszonyuk tudatosítása, vagyis az interkulturális kompetenciájuk fejlesztése.

A **kulturális kompetencia** azt mutatja meg, hogy egy adott kultúrából származó egyén mennyire képes más emberek kultúráját megérteni, azzal elfogadóan együtt élni, valamint a más kultúrákból származó emberekkel való sikeres kommunikációt is jelöli. Ez a képesség lehet szinte velünk született, a korai szocializációban szerzett, de természetesen fejleszthető is. A kulturális kompetencia mérhető konstrukció, amelynek alapján az egyéneket, csoportokat, szervezeteket fel lehet mérni, majd a mérések alapján képzéseket lehet tervezni, fejleszteni, amelyek a kulturális elfogadást erősítik.

A sikeres interkulturális kommunikáció két alapfeltétele **az érzelmi intelligencia és az interkulturális érzékenység. Az érzelmi intelligencia** azt jelenti, hogy képesek vagyunk a magunk és mások érzéseit felismerni, önmagunkat motiválni, az érzelmeinkkel magunkban és emberi viszonylatainkban megfelelően bánni. Az éntudatosság megméri, hogy érdemes-e megtennünk azt, amit éppen teszünk, s ehhez az érzelmek nyújtják a szükséges információt. A törekvés arra, hogy az eltérő viselkedést és gondolkodásmódot megértsük, valamint hogy saját véleményünket világosan és érthető módon fejezzük ki, segíti azt, hogy megértsenek és tiszteljenek minket, és ezáltal mi is közelebb kerüljünk másokhoz. Ez a képesség három dolog egyensúlyán nyugszik:

- tudás (más kultúrák, népek, nemzetek, viselkedésszokások ismerete),

- empátia (mások érzéseibe és szükségleteibe való beleélés képessége),
- önbizalom (a bátorság, amely képességeink, értékeink és céljaink tudatos ismeretéből ered).

Az interkulturális tanulás folyamatában fontos bizonyos személyes tulajdonságok megléte, illetve fejlesztése, ezek főként a kezdeményezőkészség, az empátia, az alkalmazkodóképesség és a meggyőzés képessége. Az érzelmi tudatosság: tudni, milyen érzelmet élünk át és miért, felismerni a kapcsolatot érzelmeink és aközött, amit gondolunk, teszünk és mondunk, felismerni, milyen hatással vannak érzelmeink a teljesítményünkre, tisztában lenni értékeinkkel és céljainkkal, továbbá ismerni azt, hogy hol van szükségünk fejlődésre, és képesnek lenni arra, hogy tudjunk tanulni a tapasztalatainkból.

Az interkulturális tanulás akkor született, amikor a különböző kultúrák elterjedtek a Földön, és vélhetően addig tart, míg az emberiség kulturális sokszínűsége létezik. A téma tehát örök, ám hol erősebben jelenik meg – mint szükséglet és válasz egy-egy földrész, ország vagy régió jövőképében, politikájában, törekvéseiben –, hol pedig csak látens módon van jelen és érezteti hatását. A jelen Magyarországán a téma nem is lehetne aktuálisabb, s ennek az aktualitásnak többféle megközelítése és szintje is van. Egyrészt az uniós csatlakozásunk, a határok átjárhatósága, az emberi és gazdasági tőke mobilitása már jó ideje – és láthatóan még hosszú ideig – időszerűvé teszi az interkulturális kompetenciák tanulását. A pénzügyi, gazdasági válság és ezzel egyidejűleg a politikai kultúra manapság egyre intenzívebben tapasztalható alászállása, a szélsőséges válaszok sokasodása érzékelhetően a megkülönböztetésnek, az elkülönítésnek és elkülönülésnek, az előítéletek erősödésének kedvez. Életünk makro- és mikroszféráiban megfigyelhető, hogy egyre élesebben jelennek meg a szembeállítások és szembenállások. Sikeres és lemaradó régiók, települések, uniós áttekintésben gazdag és felzárkózó országok, államok, jobboldaliak és baloldaliak, polgárok és állampolgárok, szegények és gazdagok, adófizetők és segélyezettek, idősek és fiatalok, nyugdíjazást várók és pályakezdő munkanélküliek, a közszféra munkavállalói és a versenyszférában dolgozók, az egészségügy befizetői és az egészségügyi szolgáltatásokat igénybe vevők, pályázatok nyertesei és vesztesei. A sor végeláthatatlanul folytatható, sajnos. Végezetül: semmilyen relevanciája nem lesz a rasszizmus erősödésére vonatkozóan a 2008-2009-es magyarországi cigányok ellen irányuló, gyilkolással beteljesedő támadásoknak. Az interkulturális tanulás egyik fő célja, hogy a fenti „végezetül” szó azt jelentse: *végül és soha többé*. A szembeállítások és szembenállások erősödése tetten érhető a fogalomhasználat durvulásában is: etnikai, vallási, nemi, világnézeti identitást megkülönböztető jelzők, fogalmak szitokszavakká váltak. A verbális „faragatlanság” verbális durvaságot kelt, a verbális durvaság tettlegességet indukál. A szaporodó agresszív iskolai és utcai cselekmények és ezek egyre drasztikusabbá válása is jelzi az ifjúság körében az interkulturális tanulás és érzékenyítés prevenciós szükségletének fontosságát. Az interkulturális nevelésben közreműködő ifjúsági munkásnak fontos tudni, hogy ez az aktualitás nem korlátozható egy-két hétre vagy hónapra, egy-egy akcióra. Az aktualitásokra való érzékenység és rámozdulás, valamint a prevenció fontossága egyformán releváns az ifjúsági munkában.

Mindannyian valamely adott kulturális háttérben növünk fel. Életünket, ünnep- és hétköznapjainkat, tapasztalatainkat, viselkedésünket, társadalmi, környezeti jelenségekhez való viszonyulásainkat meghatározzák azok a körülmények, amelyeket az adott kultúra biztosít számunkra. Neveltetésünk rendszere és miléntje is nagyban függ az adott kultúra jellemzőitől. A világról való kognitív tudásaink forrását általában jól tudjuk azonosítani (iskola, tantárgy, tanár, könyv, film stb.), a hétköznapi életben szerzett tudásainkról azonban nem, vagy alig tudatosul bennünk, mi maga az ismeret vagy készség, s honnan, mikor, hogyan származik. Pedig magatartásunkat, érzelmeinket, gondolkodásunkat és attitűdjeinket nagyban meghatározzák a bennünket ért környezeti hatások, vagyis a minket körülvevő kultúra.

A kultúra nem egy statikus valami. Inkább egy ismételten és intenzíven megújuló, állandó változásban lévő rendszerként jellemezhető. Mintái generációról generációra továbbadódnak, melyeket gyakran úgy írnak le a szakemberek, mint az emberiség társas, társadalmi örökségét. A kultúráról elmondható, hogy miközben általános, egyúttal speciális jegyekkel is bír: általános, mert minden emberi közösségnek, társadalomnak saját kultúrája van; speciális, mert a kultúra egymással párhuzamosan létező, eltérő és változatos hagyományokkal rendelkező társadalmak szokás-, hagyomány-, érték- és normarendszerét, szimbólumait, technológiáját és nyelvi sokszínűségét is jelenti.

A különböző mikrokultúrák észrevétlenül vannak jelen életünkben, amelyekre tudatosan sokszor fel sem figyelünk. A gyerekek, fiatalok sokszínű társadalmi, kulturális hátterének felismeréséhez, tudatosításához és megfelelő kezeléséhez az ifjúsági szakma szakembereinek a pozitív, elfogadó szellemű hozzáálláson kívül megfelelő ismeretekkel és képességekkel kell rendelkezniük.

Az interkulturális tanulási folyamat fő jellemzője, hogy tiszteletben tartja a különböző kultúrák értékeit, szokásait, hagyományait. **Kiemelt céljai**:

- a több kultúrára épülő személyiségfejlesztés, amellyel a legfőbb cél, hogy a gyerekek, serdülők és fiatalok előnyként éljék meg az eltérő kulturális hátteret,
- a kisebbségi kultúra fenntartása, beleértve a vallás, a nyelv, a normák, a tradíciók, a társadalmi értékek, a társas kapcsolatok ápolását,
- átfogó értékek felkarolása, fejlesztése, amelyek mind a kisebbség, mind pedig a többség számára fontosak és értékesek,
- a teljes kulturális beolvadás megakadályozása – ezáltal remélhető, hogy a kisebbségek fennmaradnak, kulturális identitásuk megerősödik, fejlődhetnek a többségi környezetben,
- a nyelvi kompetenciák, érzelmi kompetenciák, valamint az emberi jogok, az érdekérvényesítés ismereteinek és készségeinek fejlesztése, az előítéletes szemlélet átfordítása.

A multikulturális társadalomban való eligazodáshoz nagyban hozzásegíthet, ha szem előtt tartjuk, hogy miközben minden ember egyedi, személyes karakterünk, mikrokultúrához tartozásunk számos közös ponton találkozik, ugyanakkor eltérő jegyekkel is bír. Az individuális jellemzők megkülönböztetik egyik embert a másiktól, ugyanakkor egy-egy kulturális csoport tagjait közös kulturális minták kapcsolják össze. Az egyéniség, az egyediség és a különbözőség, az emberi létezés sokféleségének elfogadása saját magunk és mások pozitívabb szemléléséhez vezet. Azt is szem előtt kell tartanunk, hogy az interkulturális tanulás folyamatában részt vevő gyermek, fiatal csakis környezetével együtt szemlélve érthető meg, így annak kulturális háttere, nyelve, szimbólumrendszere, szokásvilága, értékeinek ismerete nélkül nehéz sikeres nevelő, fejlesztő munkát végezni. Ehhez ismerni kell a kultúra általános felépítését és egyes elemeit. Minden kultúra alapvetően hat fő elemből áll: hiedelmekből, értékekből, normákból, szimbólumokból, technológiákból és nyelvből. Az interkulturális tanulás, s benne az emberi viselkedés megértésének kiemelt területét jelenti az **előítélet** kérdésköre.

Az előítélet: „ellenséges vagy negatív attitűd valamilyen csoporttal szemben – olyan attitűd, amely téves, vagy nem teljes információkból származó általánosításokon alapul.”[81]

Az előítélet sokféle módon nyilvánulhat meg. Szóban, például lekicsinylő viccekben, véletlenül vagy szándékosan elejtett, gúnyos megjegyzésekben, beszólásokban, vagy a kiválasztott csoport tagjainak tudatos elkerülésében, falfirkákban, hátrányos megkülönböztetésben is. Hátrányos megkülönböztetés során az adott csoport minden egyes tagját egy kalap alá veszik, és kizárják, illetve megnehezítik mindennapi boldogulásukat, iskolázásukat, munkavállalásukat. Nem vesznek fel például az adott munkahelyre kisebbségi csoportból származó embereket, akár már az újsághirdetésben nyíltan közzéteszik, kik nem kívánatosak, illetve kik kerestetnek az adott álláshelyre. *Tanulságos feladat lehet egy ifjúsági csoportnak diszkrimináló újsághirdetéseket gyűjteni, pl. amikor ügyfélszolgálati munkára vagy eladói munkakörbe keresnek csinos, huszonéves nőt.* A hátrányos megkülönböztetés a kisebbségi csoportok legkülönbözőbb fajtáit sújtja, a fogyatékkal élőket is, akiknek a mindennapok során meg kell küzdeniük az előítéletekkel, s az ebből adódó diszkriminációval, a tőlük való idegenkedéssel. Ugyanígy célpontok a hajléktalanok, a szenvedélybetegek, olyan jellegzetességeket, tulajdonságokat hordozó csoportok képviselői is, akikkel az előítélet kinyilvánítója lehet, hogy sohasem találkozott személyesen. Az előítéletek, a sztereotípiák gyakorta összekapcsolódnak a rasszizmus fogalmával. „A rasszizmus azt jelenti, hogy hamis okfejtéssel öröklött személyiségjegyeket, vagy viselkedési jellegzetességeket tulajdonítunk egy bizonyos fizikai külsővel rendelkező embercsoportnak. A rasszista pedig olyasvalaki, aki meggyőződéssel vallja, hogy bizonyos fizikai jegyekkel rendelkező emberek állítólagos felsőbb- vagy alacsonyabb-rendűsége biológiailag magyarázható.”[82]

Az előítéletek, a sztereotípiák, a rasszista megnyilvánulások egyaránt negatívan hatnak a megtestesítő személyekre és azokra, akikre irányul, hiszen aláássák az érintett csoport önértékelését, áttételesen hatnak az adott csoportba tartozó emberek munkahelyi, a tanulók iskolai teljesítményére, önmagukkal szemben támasztott igényszintjükre, önértékelésükre, mindennapi közérzetükre, mentálhigiénés állapotukra is.

Sokféle módszer létezik már, amelyeket eredményesen használnak az előítéletek elleni fellépés során. A különböző szakemberek egyetértenek abban, hogy az előítéletek elleni küzdelemnek két **kulcsfogalma: a nevelés és az interakció**.

[81] Aronson, Elliot: A társas lény. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1980., 2. kiadás
[82] Giddens, Anthony: Szociológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

Az interkulturális tanulás folyamata, különösen az előítéletek, sztereotípiák lebontásának sziszifuszi küzdelme akkor lehet eredményes, ha együtt és egymást erősítve vesznek benne részt a különböző szereplők. Lehet, ez a jelen Magyarországán idealisztikus elképzelés, de bizonnyal célravezető. A különböző érintett szakterületek tevékenységeinek összehangolása, koordinációja nem tartozik feltétlenül az ifjúsági munkás munkaköri feladatai közé, de szükséges lenne egy adott területen (térség, város, település) az érintett szereplők valamelyikének felvállalni ezt a szerepet. Érintett szereplők lehetnek a humán tudományágak, a képzési területek, az emberekkel foglalkozó szakmák, az oktatás, az egészségügy, a szociális ágazat, humánerőforrás menedzsment, közigazgatás, igazságszolgáltatás, a rendőrségi munka területén működő intézmények és szakemberek, valamint a média és a civil szervezetek.

7.6.9. VTV 11. Szenvedélyek viharában

A film címe	**Szenvedélyek viharában**
A film jelzése	**VTV 11.**
A film helye	**VTV DVD**
A film időtartama	4 perc 03 másodperc
A film rövid tartalma	A film röviden, de szemléletesen vezeti fel a témát, szinte mindent érintve, ami a szenvedélyekkel kapcsolatban elmondható.
Célcsoport	felső tagozatosok, középiskolások
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés helyzetfelismerés, együttműködési készség, kooperáció konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség felelősségtudat, tisztesség, szolidaritás sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia környezettudatosság demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
Megvitatható kérdések	• **Mit is jelenthet a „szenved” szó? Pozitív vagy negatív érzéseink támadnak tőle?** • **Elemezzük a szenvedély szó jelentését is. Pozitív vagy negatív érzéseket kelt bennünk?** • **Melyek a szenvedélybetegségek?** • **Miért fontos beszélnünk a témáról, milyen társadalmi és emberi problémákat vet fel?** • **Milyen problémákat okozhat a túlzott számítógép-használat?** • **A játékszenvedély milyen veszélyeket rejt?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A Szenvedélyek viharában c. kisfilm megtekintése 3. A fogalmak meghatározása 4. Számítógép-függőség, számítógépes játékok 5. Játékszenvedély 6. Szabályok a szenvedélyekkel kapcsolatban 7. Szenvedélybetegségek a szépség érdekében 8. Összefoglalás, zárás	**Az óra eszközigénye** • **VTV DVD 1. lemez** • **csomagolópapír, vastag filc, Blu Tack** • **8 db kártyalap;** • **szóró-ajándék vagy csoki**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
A szenvedélybetegségek hazánkban is tetten érhetőek. Némelyik formája, mint pl. az alkoholizmus és a dohányzás tekintetében az „élbolyba” tartozunk Európában. A szenvedély tárgya lehet valamilyen vegyi anyag: alkohol, nikotin, drog, de megjelenhet a viselkedésben is, így beszélhetünk játékszenvedélyről, étkezési zavarokról, munkamániáról, internet-függőségről, tévéfüggőségről stb. Szinte minden viselkedés függőséggé válhat, ha a normálistól eltérően gondol rá az ember, ideje nagy részét leköti, emiatt más teendőit elhanyagolja, emberi kapcsolatait nem ápolja, viselkedése miatt veszteségek érik.	• **szenvedély** • **viselkedés** • **függőség** • **szenvedélybetegség** • **dohányzás, alkoholizmus** • **kleptománia, pirománia** • **anorexia nervosa, bulímia**

A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	45 perc	MÓDSZEREK/ JAVASLATOK
1. Üdvözlés Köszöntsük a gyerekeket, mondjuk el a mai témát, majd kérjünk meg mindenkit, hogy tegye ki mobiltelefonját az asztalra – ha engedélyezett az iskolában a használata. Ha kikapcsolt állapotban van, akkor is kérjük el. A mobilok kitételével azt szemléltethetjük, hogy már maga a tudat, hogy a mobil nincsen a tulajdonosánál, már az is módfelett idegesítő érzés.	**3 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás** Oldott, barátságos légkör. Megengedni, hogy a tanóráktól eltérően foglaljanak helyet az osztályteremben (ülésrend).
2. A Szenvedélyek viharában c. kisfilm megtekintése Az alábbi szempontrendszerre gyűjtsük a válaszokat: • Milyen kóros viselkedésformákat láthatunk a kisfilmben? • A főszereplő családjában milyen függőségeket tapasztalhat? • Hová fordulhatna a főszereplő lány segítségért?	**10 perc**	**A téma felvezetése** A gyerekek által felsoroltakat tömörítve, utalásszerűen írjuk fel mindenki által jól láthatóan nagy papírra, táblára. **Feladat**
3. A fogalmak meghatározása **Szenvedély:** Elemezzük, mit is jelenthet a „szenved” szó? • Pozitív vagy negatív érzéseink támadnak-e tőle? • Elemezzük a szenvedély szó jelentését is. • Pozitív vagy negatív érzéseket kelt bennünk? **Szenvedélybetegség:** Beszéljük meg a fogalmat. Kérdezzünk rá, miért fontos beszélnünk a témáról, milyen társadalmi és emberi problémákat vet fel? **Függőség** **Függőség játék:** Kérjünk önként jelentkezőket az osztályból. Mindenkinek papíron adjuk oda a feladatokat, de kikötésünk legyen, hogy nem beszélhetnek senkivel. Feladat: futóverseny, a felrajzolt jelig kell eljutni közösen úgy, hogy két-két diák lábát összekötjük. A diákoknak külön-külön adjunk utasításokat. Első pár: A pár egyik tagjának az legyen a feladata, hogy hátráltassa a másikat, a másiknak, hogy adjon bele mindent. 2. pár: mindkét résztvevő adjon bele mindent, működjenek együtt. Harmadik pár: Az egyik tag ne csináljon semmit, a másik próbáljon célba jutni. A feladat végén kérdezzük meg a résztvevőket, hogyan érezték magukat, illetve beszéljük meg a példán keresztül a függőség fogalmát.	**15 perc**	A szenved szó általában negatív érzéseket kelt a gyerekekben, de a szenvedély tekintetében már megoszlanak a vélemények: hiszen lehet szenvedélyesen szeretni, sportolni… Hagyjuk, hogy a gyerekek kifejtsék a véleményüket. Indokolják meg válaszaikat. Mondjuk el, hogy ha tevékenységük során produktumok jönnek létre, ha cselekedetük, viselkedésük másoknak örömet okoz, akkor ez feltétlenül pozitív, ha ugyanez veszteséget, kárt vagy bánatot okoz másoknak, akkor negatív. A szenvedély kórossá is válhat, ekkor már **szenvedélybetegségről** beszélünk. Az összes olyan megszokás, hozzászokás, amely a személyiség harmonikus fejlődését gátolja, elhagyása megvonáshoz vezet. Lefolyása ciklusos és az alábbi stádiumokon megy keresztül a beteg: vágy, késztetés, növekvő feszültség (rákészülés), szenvedély megélése, feszültség csökkenése **Függőség** **Gyakorlat** *WHO (Világegészségügyi Szervezet)* szerint: Azok a magatartásmódok, melyek bizonyos anyagok rendszeres fogyasztását foglalják magukba, és e szerektől függőség alakul ki. A személyiség nem tud lemondani róla még akkor sem, ha ezek testi, lelki és szociális ártalmait érzi vagy a környezete tiltja. A függőség azonban nem csak anyagokkal szemben alakulhat ki. Létezik munka-, társ-, TV-, számítógép-, chat-, vásárlásfüggőség is. Megvonáskor a hangulatváltozások, az

		idegesség, a hányinger, a gyomorrángás, a fejfájás és izzadás, esetleg hallucináció mind valódi tünet, és a viselkedési függőknél ugyanúgy jelentkezhet, mint a kábítószereseknél.
4. Számítógép-függőség, számítógépes játékok Beszéljük meg, milyen szabályokra érdemes odafigyelni a számítógép használatánál. A legfontosabb: állítsunk időkorlátot magunk elé, adjunk időt más elfoglaltságokra is. Bontsuk két csoportra a gyerekeket. Gyűjtsék össze, ha valaki számítógép-függő lesz, • mit tapasztalhat a külvilág, illetve • mit érezhet maga a függő? Csomagolópapírra írják fel a gyerekek gondolataikat. Figyeljünk az időre és a csoportra.	**5 perc**	**Érzékenyítés** A modern kori technika vívmányai érdekesek, színesek, a játékokban nyerésre van lehetőség. Mindez kialakíthat viselkedéses addikciót, ezért érdemes odafigyelni használatukra. A feladatok megoldásánál mindig figyeljünk rá, hogy lehetőleg ne mi mondjuk meg, amit hallani szeretnénk, hanem addig kérdezzünk, amíg rá nem vezetjük a diákokat a helyes megoldásra.
5. Játékszenvedély Vigyünk magunkkal nyolc kártyalapot. Ajánljuk fel a gyerekeknek, hogy aki kitalálja, épp melyiket húzzuk ki, az jutalmat kap (valami apróságot, ami lehet szóróanyag, csoki stb.) Ezek után kezdjünk bele a játékba. Beszéljük meg, hogy a játékszenvedély milyen veszélyeket rejt. Forrás:http://www.boldog-gyermek.hu/szamitogep_fugges.html	**3 perc**	**Gyakorlat** Mutassunk rá, hogy a nyerés öröme pszichés függőséget okozhat. A nyerőautomaták, lottó, totó, játékgépek mind-mind a gép megverésén és a nyerés okozta örömön alapulnak. Kérdezzünk rá, milyen érzés volt nyerni, illetve veszíteni. Várható válaszok • Pénzbe kerül, a pénzt meg kell szerezni rá, ez bűncselekmények elkövetésével járhat, nagy a lebukás veszélye. Bűncselekmény elkövetése miatt büntetőeljárás, büntetés stb. • Elhanyagolódnak a napi teendők, mint tanulás, család, barátok. • Hazudozás családnak, barátoknak, önmagának.
6. Szabályok a szenvedélyekkel kapcsolatban Beszéljük meg, milyen szabályok vonatkoznak a játéktermek látogatására – csak 18 éven felülieknek megengedett a belépés. Gyűjtsük össze, milyen jogi szabályok vannak még a szenvedélybetegségekkel kapcsolatban.	**3 perc**	Dohányzás: 18 éven felüli vásárolhat dohányterméket. Alkohol: gyermek nem vehet szeszes italt, nem fogyaszthat szórakozóhelyen. Kleptománia: lopás bűncselekményét követi el. Pirománia: közveszélyokozás.
7. Szenvedélybetegségek a szépség érdekében Ezt a kérdéskört „szépség-függőségnek” hívhatjuk. Kérdezzük meg a gyerekeket, számukra mit jelent ez a szó. Világítsunk rá, hogy a szépség relatív, és próbáljuk meg összeszedni a táblán két oszlopban, miről szól a médiában és miről szól a való életben.	**4 perc**	A mai világban minden azt sugallja, hogy szépek legyünk, karcsúak, kisportoltak, tiszták… a reklámok ontotta tökéletességet érjük el. Ez könnyen elérhető némi retusálással és számítógépes trükkel, no de sokan mégis meg akarnak felelni ennek az elvárásnak, ezért állandóan fogyókúráznak, nem esznek – anorexia nervosa, vagy esznek, de hánytatják magukat – bulímia. E betegségek 10%-a halállal is végződhet! Vannak, akik az edzőtermekben töltik az idejüket naphosszat.

		Közös jellemzőjük: sohasem lesznek elégedettek a testképükkel, mert olyan ideálokat kergetnek, amelyek a valóságban is elérhetetlenek. Ha felhozzák az anorexiát és a bulímiát, akkor beszélhetünk róla, egyébként, ha étkezési zavart említenek, akkor a megoldásul szolgáló helyes táplálkozásról ejtsünk szót. Említsük meg, ha szóba kerülnek az étkezési zavarok, hogy az érintetteknek feltétlenül orvosi segítségre van szükségük, és forduljanak lehetőség szerint pszichológushoz is.
8. Összefoglalás, zárás Kérdezzünk rá, milyen érzés volt, hogy mobiljuk a tanári asztalra került? Beszéljük meg ennek okait, összefoglalva a mai óra tanulságait.	**2 perc**	**Összefoglalás, zárás** Kérjünk egy-két szavas visszajelzést arról, hogy mi volt számukra a nap, a foglalkozás tanulsága. Figyeljünk, hogy mindenki visszakapja a telefonját.

HÁTTÉRANYAG

A 4. pontban lévő feladathoz:

Külvilág tapasztalatai:

- Egyre több időt tölt a gép előtt. Kezdi elhanyagolni a hobbijait, melyeket régen szeretett.
- Csak arról tud beszélgetni, hogy mit csinált, hol tart éppen a játékban.
- Baráti kapcsolatai is egyre inkább áthelyeződnek a virtuális világba, vagy az *„igazi barátságot”* az együttjátszás élménye adja.
- A tanulmányi eredménye fokozatosan romlik, egyre kevesebbet tanul.
- A realitásérzéke változik, egyre erősebb *„sikerforrás”* a játékok során elért eredmény.
- Ha letiltásra kerül sor, akkor az veszekedések, dührohamok, rongálások árán sikerül.

Gyermek tapasztalatai:

- Elképzelni sem tudja az életét számítógép nélkül.
- Lehangolt, szorongó, ha nem játszhat. Gyakran fáradt, álmos.
- Időérzéke leromlik.
- Megfeledkezik biológiai szükségleteiről (evés, ivás, pihenés) a játék közben.
- Nem érdekli más, csak a játék.
- Nem is érzi, hogy amit csinál, probléma lenne, ez az ő világa, hagyják őt békén!

Anorexia nervosa:

Fiatal nők betegsége többnyire. Jellemző a jelentős súlyveszteség rövid idő alatt (legalább 15%), mely extrém diéta következménye. A korának és magasságának megfelelő testsúlyt sem fogadja el. Fogyást követően is fél az elhízástól. Jellemzően vannak számukra tiltott ételek (pl. hús), gyakran csak zöldséget esznek. Lefogyva is kövérnek látják magukat. Jelentkezik náluk a menstruáció elmaradása és egyéb nemi szerep problémák. Jellemző lehet a hiperaktivitás is: állandóan mozognak, edzenek extrém mértékben. A társkapcsolatok hiánya megfigyelhető. Tökéletességre törekednek minden területen (perfekcionizmus), mindig minőségi munkát végeznek, tanulásban kitűnők stb.

Két típusa van. Aszkétikus vagy restriktív forma: csak diéta és mozgás; purgáló vagy bulímiás forma: koplal, ezt megszakítja egy-egy falásroham, ilyenkor hashajtózza, hánytatja magát. Itt az étkezés kontrollvesztő. 13-18 éves korban kezdődhet. 10% a halálozási arány. (Koplalás miatt számos belgyógyászati következmény, vagy hányás miatt félrenyelés, vagy nyelőcső és gyomorrepedés, fekélyek, gyulladások.)

Bulímia nervosa:

A betegségben szenvedő lehet nagyon sovány, de normál vagy kövérebb testalkatú is. Itt nem jellemző a koplalás, viszont időnként vannak falásrohamok 2000-5000 Kcal bevitelével. Megjelenik a kontrollvesztés élménye a roham alatt – nem bírja abbahagyni az evést –, ezután hashajtó vagy önhánytatás következik. Itt is megfigyelhető a nagyfokú félelem az elhízástól, a tömegkommunikáció által közvetített szépségideál elérésének vágya. Falásrohamok után bűntudat és szégyenérzet következik. A nemi szerep zavara és testképzavar jelenik meg itt is. Feszültség, ürességérzés, önértékelési problémák jellemzőek. Kezdete 17-25 éves korra tehető.

7.6.10. VTV 12. Érintések

A film címe	**Érintések**
A film jelzése	**VTV 12.**
A film helye	**VTV DVD**
A film időtartama	3 perc 40 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben a narrátor hívja fel a figyelmet a jó és rossz érintésekre, a pedofilok ismerkedési szokásaira.
Célcsoport	iskolások
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció, érvelés akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat helyzetfelismerés, döntéshozási képesség konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
Megvitatható kérdések	• **Mi a különbség ismerős és idegen között? Kit tekinthetünk valóban ismerősnek?** • **Milyen esetben lehet idegennel beszélgetni?** • **Hová lehet elmenni idegennel?** • **Milyen magatartásformával hívhatja fel magára egy gyerek a figyelmet?** • **Mit tegyen a gyerek, ha kényelmetlenül érzi magát, amikor kettesben marad egy felnőttel?** • **Mit tehet a gyerek, ha észreveszi, hogy valaki követi?** • **Veszély esetén mi a megfelelő magatartás?** • **Kihez és hová fordulhat valaki, akit bántalmaztak, vagy veszélyben érzi magát?** • **Mit jelent a pedofília?** • **Honnan lehet felismerni a pedofilokat?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése, idegen és ismerős fogalmának felelevenítése 3. Zónák, zónahatárok, érintések fogalmának tisztázása, beszélgetés a szeretetről 4. Az „Érintések” című DVD film megtekintése és megbeszélése 5. Feladatmegoldás 6. A veszélyhelyzet elhárítása, elhárítási technikák 7. Szituációs játék – reagálás egyes helyzetekre 8. Hogyan és kinek mondjam el? 9. Összefoglalás, zárás	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 1. lemez** • **A háttéranyagban szereplő feladat kinyomtatva az osztálylétszámnak megfelelő darabszámban.**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Nem célunk, hogy zavart keltsünk a családok légkörén belül, ezért az óra vonulatát az idegen bántalmazókra hegyezzük ki, bemutatva azokat a jellemzőket, amelyeket aztán a gyermek – ha került már ilyen helyzetbe – felismerhet. Fontos felhívni a figyelmet az elkerülési technikákra, az egyes helyzetekre való reagálásra és arra, hogy beszélni kell a történtekről valakinek, akiben megbízunk, akitől segítséget remélünk. A téma	• **idegen, ismerős, rokon** • **szeretet** • **érintés** • **jó érintés, rossz érintés** • **megtévesztés** • **pedofília, pedofil** • **tudatosság és odafigyelés** • **elhárítási technikák**

megvitatása érdekében tisztáznunk kell a zónahatárokat, az idegen és ismerős, valamint a családtag fogalmát, beszélnünk kell az érintésekről, hogy mi az, ami még elfogadható, és mi az, ami már nem. Itt pantomim technikát alkalmazva mutatni is lehet a „kényes” területeket, ami oldja a feszültséget is. Feltétlenül tudjunk róla, és ha lehet, mondjuk is el a gyerekeknek, hogy a pedofil gyakran szomszéd, esetleg rokon is lehet, és éppen ezért nehezebb először felismerni a problémát, hiszen az ismerősökben megbízunk, és nehezebben feltételezzük róluk, hogy „bántanak” bennünket.		• **bevéső dés** • **segítségkérés**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés	**3 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás** Oldott, barátságos légkör megteremtése.
2. A téma felvezetése, idegen és ismerős fogalmának tisztázása Az ismerős és idegen fogalmak megbeszélése.	**5 perc**	A gyerekeket intenzíven mozgassuk meg ezzel a feladattal, kicsit kipörgetve a feszültséget, mivel a témakör nagyon izgalmat keltő a számukra. **Feladat** A táblára felírjuk, hogy ismerős, idegen, és jelentkezés alapján minden gyerek felírhat a táblára a fogalmakhoz kapcsolódó személyt.
3. Zónák, zónahatárok, érintések fogalmának tisztázása, beszélgetés a szeretetről Beszélgessünk a gyerekekkel arról, hogy vannak az emberek közötti kapcsolatokban különböző zónák, és ha valaki ezeket nem tartja be, azaz közelebb megy a másikhoz, az kellemetlen lehet. Tisztázzuk a zónatávolságokat, amelyekről írunk a háttéranyagban. Ezt ki is lehet próbáltatni a gyerekekkel párosával. Ha nem szeretnénk túl nagy káoszt, akkor önként jelentkezőkkel kinn. Beszéljük meg az érintés fogalmát.	**5 perc**	A fogalmak kapcsán játékos feladatokat adjunk a gyerekeknek, majd foglaljuk össze az elhangzottak alapján, melyik fogalom mit jelent. Fontos megtanítanunk, hogy különbséget tudjanak tenni jó és rossz helyzetek között, felismerjék a kellemetlen szituációkat, tudják kezelni, és semmilyen módon ne tűrjék el. **Zónatávolság** Minden diák álljon fel, és a szomszédjával fogjon kezet, mutatkozzanak be egymásnak. Figyeljék meg, milyen távolságra álltak egymástól, hogyan ért össze a kezük, hová néztek. **Érintések** A testrészeket mutatva kérdezzünk rá, megérinthető-e az adott terület, vagy nem.
4. Az Érintések című kisfilm megtekintése A film összefoglalja a korábban megbeszélt fogalmakat, és képileg is jól megjeleníti.	**10 perc**	Adjunk szempontokat, mit figyeljenek meg a diákok a film megtekintésekor: • Hogyan fejezték ki egymás iránti szeretetüket a filmben látott szereplők? • Mitől vált gyanússá a felnőttek viselkedése? • Volt-e szimpatikus vonás az idegen férfiban, aki a kislányt megszólította? • Mit tettek a lányok az áldozattá válás elkerülése érdekében?
5. Feladatmegoldás A megbeszélést követően oldjuk meg a megbeszéltek megerősítésére a háttéranyag végén szereplő feladatot.	**5 perc**	A feladatot kioszthatjuk, és megoldhatják a gyerekek egyénileg is, de választhatunk csoportos vagy közös megoldást is.
6. A veszélyhelyzet elhárítása, elhárítási technikák	**10 perc**	Elmondhatjuk a gyerekeknek az alábbi bevezetést.

Fontos felhívni a gyerekek figyelmét az alábbiakra: • Idegennel ne beszélgessenek, bármilyen kedvesnek és szimpatikusnak tűnik is. • Soha sehová ne menjenek el idegennel. • Látszódjék rajtuk, hogy figyelnek a környezetükre, utcán lehetőleg ne hallgassanak fülhallgatón át zenét, kényelmes viseletben legyenek. • Ha követik őket, ne menjenek egyből haza, hanem térjenek be valahová, és kérjenek segítséget. • Mindig hallgassanak a megérzéseikre, ha valakivel kényelmetlenül érzik magukat, soha ne maradjanak ott tovább. • Minden esetben utasítsák el az illetőt, és mondják el valakinek! • Ha veszélybe kerülnek, kiabáljanak, álljanak ellen, és fussanak el. • Tudatosan figyeljenek a jelekre, és próbálják meg elkerülni a veszélyhelyzetet. Tudatosítsuk: SOHA NEM az áldozat a hibás, nem ő az oka, ha bántalmazzák!		„Vannak felnőttek, akik furcsa módon vonzódnak a gyerekekhez, más szándékkal közelednek hozzájuk, mint az normális lenne. Általában férfiakról bizonyosodott be, hogy nemileg éretlen lányok vagy fiúk iránt vonzódnak, és ezt a vágyukat próbálják is megvalósítani. Kedvesen közelednek az áldozathoz, megpróbálnak a kedvében járni, a bizalmába férkőznek, nagyon figyelmesek. Később, amikor már elnyerték a gyerek bizalmát, ők is kérni kezdenek… Gyakran úgy fogják fel, hogy amit tesznek, az a gyereknek is jó.” Csoportokra bontva gyűjtsék össze a diákok az önvédelmi technikákat. Fontos leszögeznünk, hogy a tudatosság és az odafigyelés lehetnek ellenszerei az ilyen helyzeteknek. Nem tudunk szupermaneket képezni, akik minden veszélyből kivágják magukat. Ha mégis bántalmaznák őket, a kiabálás, az ellenállás, az elfutás már sok gyereken segített, illetve megtörte az elkövető akaratát. A pedofilok illetve szexuális visszaélések áldozatai gyakran bűntudatot éreznek, félnek, nem merik elmondani, mi történt velük, pedig nem ők a hibásak azért, ami történt.
7. Szituációs játék Az eddig megbeszélteket a gyerekek most „éles” helyzetben alkalmazhatják. Szituáció: Egy idegen megszólít, hogy nagyon fotogén vagy és nem lenne-e kedved profi képeket készíttetni magadról…	**5 perc**	A szituáció teljes bemutatása érdekében játsszuk mi az idegen szerepét. Adjunk lehetőséget arra, hogy elmondják saját tapasztalataikat, gondolataikat. Feltétlenül jelezzünk vissza az esetekre, történetekre.
8. Hogyan és kinek mondjam el? A feladatról készítsük egy közös listát, amit a gyerekek kitehetnek valahová az osztályban.	**2 perc**	Gyűjtsük össze és írjuk le azokat a személyeket és intézményeket, segélyvonalakat ahová fordulhatunk.
9. Összefoglalás, zárás Következtetés: törekedjünk arra, hogy tudatosan elkerüljük a számunkra veszélyes szituációkat, ha úgy érezzük, bántottak minket, minden esetben beszéljünk róla.	**1 perc**	**Értékelés** Emeljük ki a legfontosabb megállapításokat, Kérjünk egy-két szavas visszajelzést arról, hogy mi volt számukra a nap, a foglalkozás tanulsága.

Megjegyzés

A pedofília a serdületlen (a nemi változások előtt álló) gyermekek iránt érzett szexuális vonzalom, amelynek hátterében a személyiség és a pszichoszexuális fejlődés zavara keresendő.

Az áldozat azonban minden esetben olyan serdületlen gyermek lehet csak, akinél a külső nemi jellegek nem alakultak ki, a testi változások még nem indultak be.

Az ilyen korú sértettekkel – akár beleegyezésével, akár erőszakkal – folytatott nemi kapcsolat a büntetőjog hatálya alá tartozik. A 12. életévét be nem töltött személy akaratnyilvánításra, védekezésre képtelen állapotú személy, és az egyes törvényi tényállásoknál ez minősítő körülményként jelentkezik.

Jellemzően ismerős a gyermek számára az a személy, aki aztán szexuálisan bántalmazza őt, de természetesen idegenek is vannak szép számmal a pedofil zaklatók között. Az internet világában még súlyosabbá válik ez a probléma, hiszen a chat oldalakon ismeretlenekkel kerülhet a gyermek bizalmas kapcsolatba, és naivságát kihasználva válhat áldozattá. Gyakran egy otthoni vihar után, egy iskolai nehézség bekövetkeztekor kínálja fel „segítségét” az ismeretlen ismerős, és használja ki a gyermek

feldúlt lelkiállapotát.

HÁTTÉRANYAG[83]

Szeretet: pozitív érzelem, amely a feltétel nélküliségen alapul, erős köteléket alkot két ember között. Az ego háttérbe szorul, a magunk igényeit alárendelve gondolunk a másikra. A szeretett ember közelében biztonságban érezzük magunkat, boldogok vagyunk.

Zónatávolság: azt a távolságot határolja körbe, hogy kit mennyire engedünk közel magunkhoz. Ez egyénfüggő. Az idegeneket általában a mi kultúránkban 1,2 méterig engedjük közel, ismerőst akár 0,5 méterig is. Ezt személyes zónának hívjuk. Ennél kisebb már csak az intim zóna, ez 45-15 cm. Az intim zóna átlépése csakis és kizárólag az érzelmileg közel álló személyektől esik jól.

Érintés: a test a testtel közvetlen kapcsolatba kerül, például kézfogás, puszi, simogatás.

Jó érintés: olyan ember érintését érezhetjük jónak, kellemesnek, akit szeretünk és általában közvetlen családtagunk. Jólesik a simogatás, a puszi, az ölelés. Kedves tanárunktól jóleshet, ha vállunkra teszi a kezét, vagy megsimogatja a fejünket.

Rossz érintés: idegen emberek érintése eleve rosszul esik, mert megsérti azt a zónahatárt, amit még ismeretlentől el tudunk viselni. Ilyenkor kellemetlenül érezzük magunkat, elhúzódunk, ösztönösen hátrálni próbálunk. Ismerős érintése is lehet kellemetlen. Furcsán érezzük magunkat, amikor valaki „indok” nélkül, számunkra kellemetlen módon szorít magához, olyan testtájakhoz ér, ami egy normális gyermek-szülő vagy baráti kapcsolatban nem megszokott és elfogadott. Ezektől az érintésektől is ösztönösen szabadulni próbálunk.

nyomtatáshoz

Érintések –feladatlap

Próbáljuk meg kiválasztani az alábbi lehetőségek közül, mi utalhat arra, hogy valaki pedofil hajlamú? Húzd alá a számodra gyanút keltő mondatokat.

1. Szőke hajú férfi, felemás zokniban.
2. Túlzottan kedvesen, nyájasan viselkedik veletek.
3. Ok nélkül játszótereken, parkokban, utcán stb. próbál közeledni hozzátok.
4. Remekül ért a nyelveteken és szívesen van veletek.
5. Láthatóan teljesen idegen a környéken, és megkérdezi tőletek, merre van a kultúrház.
6. Idegen gyerekeket fényképez az utcán ok nélkül.
7. Fényképezőgéppel sétálgat, és ügyet sem vet rátok.
8. Szeret főzni.
9. Gyakran tartózkodik gyerekek társaságában, inkább köztük érzi jól magát, nem a felnőttek világában.
10. Hosszú ballonkabátban jár.
11. Felvillanyozza, ha chat beszélgetés közben megtudja az életkorotokat.
12. Olyan kérdéseket tesz fel chat beszélgetés közben, amelyek már túl bizalmas jellegűek.
13. Felnőtt film nézésére akar rávenni.
14. Nincs barátnője/barátja, élettársa stb.

[83] Dr. Diószegi Gábor: A gyermekkorú személyek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények sajátosságai, különös tekintettel a pedofília jelenségkörére. 2005. kézirat

Pedofília – kutatás bemutatása

A pedofília tulajdonképpen egy betegség, egyfajta szexuális deviancia, a nemi választás zavara. Az elnevezés görög eredetű, szó szerinti jelentése a gyermekek iránti szeretetet jelöli, ám jelen esetben a gyermekek, illetve fiatalkorúak iránti szexuális vágyat értjük, melynek hátterében a személyiség és a pszichoszexuális fejlődés zavara áll.

Mind hetero-, mind homoszexuális formája előfordul, enyhébb esetben csak a gyermek ölelgetésére, simogatására kerül sor, súlyosabb esetben a szexuális érintkezés is megtörténik.

A gyermekeket szexuális tárgyként felhasználó pornográf filmek és kiadványok hatására a pedofília egyre gyakoribb megnyilvánulásának, gátlás alóli felszabadulásának lehetünk tanúi. A pedofília minden társadalomban büntetendő cselekmény.

A pszichológiai kézikönyv szerint "a pedofília szexuálisan motivált izgalom gyermekek iránt", a felnőttek nemi vágyának eltévelyedése. Olyan bűncselekmény, melyet a társadalom egyöntetűen elítél.

Dr. Veér András pszichiáter szerint a pedofília olyan személyiségzavar, amely nem korlátozza a büntethetőséget, mivel az ebben a szexuális aberrációban szenvedők pontosan tudják, hogy törvénybe (évezredes erkölcsbe) ütköző dolgokat tesznek. A professzor szerint szinte lehetetlen megbecsülni, hogy hány érintett lehet, mert a pedofilok titkolják a problémájukat, így az esetek többségére nem derül fény. Az biztos, hogy a pedofíliával világszerte egyre többet foglalkoznak, ugyanakkor ez nem jelenti feltétlenül azt, hogy az elkövetők száma is nő.

Dr. Veér András úgy látja, az internet terjedése mindenképpen rossz hatással van azokra, akikben megvan ez a hajlam. Ugyanis lehet, hogy valaki korábban nem tudott róla, hogy ilyen hajlama van, de a világhálón látott képek felszínre hozzák a személyiségzavarát. Az is előfordulhat, hogy valaki pontosan tudott erről az aberrációjáról, de soha nem volt ilyen kapcsolata, az interneten látottak viszont felkorbácsolják az érzelmeit, és keresni kezdi vágyainak kiélési lehetőségeit.

A szakember szerint, ha egy pedofil idejében felkeresi a pszichiátert, van esélye arra, hogy kilábaljon ebből a problémájából. Az esetek többségében azonban szinte lehetetlen segíteni, ugyanis az érintettek hosszú évekig rejtőzködnek, s mire lebuknak, vagy esetleg maguktól jelentkeznek, már teljesen beépül a személyiségükbe, és ez már pszichiátriai probléma.

Az áldozat azonban minden esetben olyan serdületlen gyermek lehet csak, akinél a külső nemi jellegek nem alakultak ki, a testi változások még nem indultak be, a fanszőrzet nem jelent meg, így – figyelembe véve a generális testi érést – jellemzően 12 év alatti személy.

Természetesen több jogszabály, így a gyermekek jogairól szóló törvény és a büntető törvénykönyv is védi a gyermek egészséges testi, érzelmi, szellemi fejlődéséhez fűződő társadalmi érdeket, a nemi szabadságot, ebből adódóan a pedofíliának büntetőjogi vetülete is van.

Az ilyen korú sértettekkel – akár beleegyezésével, akár erőszakkal – folytatott nemi kapcsolat a büntetőjog hatálya alá tartozik. A 12. életévét be nem töltött személy akaratnyilvánításra, védekezésre képtelen állapotú személy, és az egyes törvényi tényállásoknál ez minősítő körülményként jelentkezik.

A sértett azonban nem feltétlenül 12 év alatti személy, hiszen az egyének eltérő nemi érése megváltoztathatja ezt, nem beszélve a súlyos fogyatékkal élőkről. Másfelől vannak korán érő gyermekek, elsődlegesen a lányok között. Tehát további konjunktív feltétel a 12 év alatti életkor mellett az egyén serdületlensége. Így azonban egyre távolabb kerülünk a büntetőjogi behatárolhatóságtól.

Az eljárás megindítása mellett kiemelt jelentőséggel bír a gyermekvédelmi feladatok párhuzamos alkalmazása is.

Az elkövetés ideje: A cselekmények tömege – különösen a családon belüli elkövetés – folyamat jellegű, sokszor éveken keresztül tartott, így pontos elkövetési időt behatárolni nem lehetett.

Az elkövetés pontosabb időmeghatározásánál a kijelölt napszakokat nem sikerült tipizálni. Az egyes cselekmények konkrét elkövetési ideje folyamatosságuknál fogva nehezen meghatározható. Az utcán, közterületen elkövetett cselekmények jellemző időpontjai a délutáni órák voltak, a családon belüli elkövetéseké pedig a délutáni, illetőleg az esti órák.

Az elkövetés helye: nagyváros: 57 eset (ebből 49 Budapest), város: 15 eset, község 34 eset. Nagyvárosokon a megyei jogú városok értendők. Összességében elmondható, hogy községekben, kisfalvakban valamivel nagyobb az elkövetés, mint a városokban, amelynek alapja valószínűleg Magyarország településszerkezete. Mindenesetre városi dominancia ebben a bűncselekmény-kategóriában nem mutatható ki.

Ami a konkrét elkövetési helyeket illeti, azokról a következő kép alakult ki: (sértett szemszögéből) otthon: 134 eset, idegen lakás: 87 eset, közterület: 64 eset, lakáshoz tartozó egyéb helyiség: 17 eset, iskola: 10 eset, gyermekvédelmi intézmény: 10 eset, sportlétesítmény: 2 eset, egyéb: 9 eset.

A lakáshoz tartozó egyéb helyiségnél szerepelt a kert, a lépcsőház, a lift, WC, más mellékhelyiségek stb. (Egyebek: menedékház, szálloda, közlekedési eszköz és fényképek terjesztésénél az internet.)

Elkövetési magatartás: Az elkövetési magatartás, ahogyan megvalósul a törvényi tényállás, amiben testet ölt a cselekmény. Itt egy bűncselekmény kapcsán többféle magatartás is megállapítható, ezért az elkövetési magatartások száma jóval meghaladja a bűncselekmények számát. Simogatás: 236 eset, közösülés (kísérlet is): 124 eset, fajtalankodás: 114 eset, mutogatás: 15 eset, fényképkészítés: 4 eset, terjesztés: 1 eset, egyéb: 1 eset (kukkolás önkielégítéssel).

A simogatás és fajtalankodás során a sértettet ért és a kényszerítés hatása alatt elkövetett cselekmények kerültek a listára.

Simogatásnál a sértett mellének, nemi szervének, fenekének, egyéb testrészének érintése szerepel, de ide került a puszilgatás is. Tekintettel arra, hogy más kategóriába nem illett, ezért szintén ide sorolódott a nemi szervbe, végbélbe nyúlás is.

Fajtalankodásnál kerültek megállapításra az azonos neműek nemi kapcsolatai, valamint az orális és anális aktusok és a kézzel történő kielégítések.

Ehhez a kategóriához szervesen hozzátartoznak az elkövetési módszerek is, melyek igen „szerteágazóak" voltak.

Elkövetési módszer: Σ 333 eset (a listára a cselekményre legjellemzőbbek kerültek). Kényszerítés, fenyegetés: 88 eset, erőszak alkalmazása: 84 eset, sértett beleegyezése: 49 eset, sértett-elkövető kapcsolata: 50 eset, védekezésre képtelen állapot: 28 eset, megtévesztés: 23 eset, egyéb: 9 eset, nem állapítható meg: 2 eset.

A kényszerítés és fenyegetés alkalmazása a megfélemlítésen és zsaroláson keresztül valósult meg:

Öléssel, veréssel fenyegetés, esetleg kis testvért, anyát; késsel, fegyverrel fenyegetés („Ha kitudódik, úgyis megvernek!", „Nem fognak neked hinni!"); játéktól, barátoktól, tévézéstől eltiltás; bezárás, nem mehet el otthonról, beadja intézetbe („Ha szeretsz, nem mondod el!"; „Nem szabad elmondani, mert nagy baj lesz belőle!"; „Addig nem mehetsz játszani, amíg nem teszed meg!"; „Ha nem teszed meg, soha nem játszom veled!").

Az erőszak megnyilvánulásai között az alábbiakat olvashattuk: verés, pofon, (esetleg eszközzel) hajtépés; lefogás, falhoz szorítás, földre teperés; bokorba behúzás, cibálás; kéz és fej leszorítása; fej és kéz az elkövető nemi szervéhez húzása, rászorítása; a helyszínről való távozás megakadályozása, helyiségbe zárás; ruha letépése; hátulról lefogás (útonállásszerűen).

A családban megnyilvánuló erőszak (még ha más családtag ellen irányult is) kihatással volt a sértettekre, többször ezért nem mertek ellenkezni. Tulajdonképpen a gyermekkorú sértettek vonatkozásában az általuk nem kívánt cselekményeknél az erőszak valamilyen szintjét mindig meg lehet állapítani.

Sértett beleegyezésével leginkább a megrontások vonatkozásában találkozhattunk. Voltak azonban olyan esetek is, ahol a sértett azért egyezett bele a cselekménybe, mert pénzt, ajándékot kapott érte. Ebbe a kategóriába a tizennegyedik életévük közvetlen közelében lévő személyek kerültek. A sértett is akarta a nemi kapcsolatot, sőt némely esetben már hosszabb időn keresztül folytatták azt.

Védekezésre képtelen állapot meghatározásánál a 12. életévét be nem töltött sértettek esetében minden alkalommal ezt kellett volna megállapítani, legalábbis büntetőjogi oldalról. Ebbe a kategóriába a nagyon fiatal, néhány éves sértettek és az alvó, erősen értelmi fogyatékos, illetve leitatott sértettek kerültek. Az itt felsorolt esetek több mint felénél alvó sértett szerepel.

A megtévesztés is sok helyen jelen volt, hiszen egy gyermeket felnőtt által nem nehéz megtéveszteni, hiszen bízik benne, elhiszi azokat, amiket a felnőtt állít. E helyen az alábbi magatartások szerepelnek: elhívja játszani, kártyatrükköket mutat, behívja magához, hogy csokit ad, elhívja cseresznyét, barackot szedni, kutyát, macskát simogatni, kisbocit megnézni stb., tanára, anyja akar vele beszélni és ő majd elkíséri, játsszanak bújócskát, segítsen megkeresni az elveszett sálat, macskát, jósol a tenyeréből, megmutatja, hogyan kell szájból-szájba lélegeztetni, „Nem fog fájni, mit vagy úgy oda!", „Játsszunk orvost!" „Megmutatom, hogyan csinálják a felnőttek!", „Mutasd meg, hogy nem vagy szégyellős!" 9 éves lánynak mondta, hogy „szexizzünk", aki azt hitte, csak le kell vetkőzni „Azért kell a pénz, hogy jól éljünk és ajándékokat vehessek neked!" – mondta az az anya, aki videofelvételeket, fényképeket készített a lányáról.

A sértett-elkövető kapcsolata is az esetek többségében megállapítható volt, mint bűncselekmény létrejöttét megkönnyítő tényező. Ide azokat soroltuk, amikor erőszak, fenyegetés nem történt, és a sértett azért nem mert ellenkezni, mert szülőjével, mostohaszülővel, nagyszülővel, testvérrel, tanárával került kapcsolatba.

Az egyebek között szerepel a mutogatás, buszon lévő tömeg kihasználása, fénykép terjesztése stb. Az elkövetés során több esetben figyelemfelkeltő volt, hogy szexfilmeket, szexújságokat mutatnak a sértetteknek, így keltve fel kíváncsiságukat. Ezek után néhány „pózt" kipróbálnak. Elkövetői oldalon is találkozni lehet olyan esetekkel, amikor a fiatalkorú elkövető szerette volna kipróbálni a pornográf termékekben látottakat, illetve az ilyen tartalmú újság, film keltette fel nemi vágyát.

Bűncselekmény létrejöttét könnyítő okok: Az egyik legáltalánosabb elősegítő tényező a sértett és elkövető közeli kapcsolata, bensőséges, bizalmi viszonya. Második helyen említhető a sértett beleegyezése, amely szintén jelentős szerepet töltött be a bűncselekmény kialakulásában. A könnyítő okokat az alábbi kategóriákba csoportosítva olvashatjuk: erőszak jelenléte a családban: 50 eset, kiszolgáltatottság: 102 eset, szexuális vágy kiélése: 157 eset, agresszivitás: 24 eset, alkohol jelenléte a családban: 43 eset, családi környezet zártsága: 7 eset, kóros elmeállapot: 4 eset, társadalomra veszélyesség fel nem ismerése: 4 eset, elkövető munkaköre: 5 eset.

50 bűncselekmény kapcsán lehetett fény deríteni arra a tényre, hogy a családban erőszak uralkodik. Ez általában a család több tagja ellen irányult, csak ritkán egyedül a sértett ellen. Az elkövetés általában folyamat jellegű volt. Sokszor testi erőszak huzamosabb jelenléte előzte meg a konkrét nemi bűncselekmény megtörténtét. Néhány esetben a családban jelen lévő (feleséget, élettársat érő) erőszakos cselekmények a felnövő leánygyermek ellen fordultak. Az eljárások tanulmányozása kapcsán meggyőződéssé érett az, hogy a családban történt nemi bűncselekmények mellett minden esetben jelen volt más típusú erőszak, csak arra a hatóságok már kevesebb figyelmet fordítottak. Ez többek között azért lett volna fontos, mert más elkövetési magatartásokat, törvényi tényállásokat, büntetőjogi felelősséget lehetett volna a meglévők mellett megállapítani.

A kiszolgáltatottság szintén általános, de itt konkrétan nevesített ok. Önmagában az a tény, hogy gyermek az áldozat, megalapozza ezt a kategóriát. Ide azokat az eseteket vették, amelyekben erőszak nem történt, a bűncselekmény azért történhetett meg, mert a sértett az elkövetőtől függelmi viszonyban volt, illetve nem volt esélye tiltakozni, ellenkezni.

A szexuális vágy kiélése csoportba is beletartozhat szinte minden nemi erkölcs elleni bűncselekmény, de ezt az okot csak ott lehetett figyelembe venni, ahol kifejezetten ilyen indítékkal történtek a cselekmények. Így többek között a megrontás és a sértett „provokáló magatartása" tartozott ide. Ez utóbbi kategória kicsit idegennek tűnhet a gyermekkorú sértettek között, de mintegy tíz esetben a sértett a korához képest átlag feletti szexuális érdeklődést tanúsított, mellyel hozzájárult ahhoz, hogy a deliktum létrejöjjön, illetőleg olyan esetek is voltak, amikor a sértett kérte meg erre az elkövetőt. Ilyen cselekmények 12 év alatti sértett esetében nem történtek.

Az agresszivitásból adódó bűnelkövetések száma viszonylag alacsony, bár az erőszakkal történő elkövetés ezzel parallel. Ide azok kerültek, amikor az elkövető cselekménye agresszivitásából, brutalitásából, erőfitogtatásából, hatalomvágyából táplálkozott.

Az alkohol tényleges jelenléte feltehetően nagyobb hányadot képez a feltárt eseteknél, viszont csak ott vehető számításba, ahol erre konkrét utalás volt. Sok esetben az alkoholt fogyasztó elkövető bódult, magáról megfeledkező, nem tudó állapotban követte el cselekményét.

Az egyéb kategóriákba foglalhatók a média veszélyei, a gyermekek „játszadozásai", a túlzott bizalom és kíváncsiság, a pénz és ajándékok felajánlása stb.

Nyolc esetben otthonról, nevelőintézetből történő szökés előzte meg a bűncselekményt. A bandákba verődés, új barátok megismerése, a lakhatás biztosítása, illetve a tiltott baráthoz való szökés során történtek meg a bűncselekmények.

Bűncselekmény felfedezését gátló tényezők: Σ 333 eset

A látencia körülírásához feltétlenül szükségesek azok az információk, melyek megmagyarázzák annak létezését, esetleg behatárolják elterjedtségét. Ilyen szempontok nem szerepelnek a büntetőeljárásokban, a nyomozási iratok felében nem is találni rá utalásokat. Néhány egyértelmű eset (pl. eljárás megindítása) mellett azokat a történeti tényállásokból lehetett kikövetkeztetni. Eszerint:

erőszak, fenyegetés alkalmazása: 84 eset; erőszak nélkül kérte, hogy ne szóljon róla senkinek: 13 eset; nem bízott abban, hogy segítséget kap: 11 eset; másik szülő kötelességszegése: 27 eset; sértett akarta

(beleegyezett, falazott): 16 eset; ígéretek: 8 eset; környezet közömbössége: 4 eset; eljáró hatóság: 1 eset; nem állapítható meg: 124 eset; nem volt: 45 eset.

A legtöbb bűncselekmény azért marad titokban, mert az elkövető állandó rettegésben tartja áldozatát, veri, zsarolja őt, aki félelmében, tartva a retorziótól nem kér segítséget, sok esetben az érkező segítő kezet is elutasítja.

Ennek egyik változata, amikor az elkövető kisebb megbánást tanúsítva kéri, sokszor könyörög a sértettnek, hogy ne szóljon senkinek róla, mert „nagy baj lesz belőle!" Az elkövető a sértettel való kapcsolatára, a megbocsátására építi taktikáját, mely sokszor működik is. Érdekes, hogy ezek a gátló tényezők a folyamatos elkövetéseknél is jelen voltak. A „Legyen a mi titkunk!", vagy „Ígérem, többet nem teszek ilyet!" szólamok mindennaposak, és csak a következő alkalomig érvényesek. A sértett bízik abban, hogy az elkövető betartja a szavát, és bízik a cselekmények abbamaradásában, de az esetek túlnyomó többségében alaptalanul. Ennek a veszélyessége csak kis mértékben múlja alul az előbbiét.

Szintén kapcsolódik a fentiekhez a következő csoport, amelyben a sértett nem bízik abban, hogy külső segítséggel javítani tud helyzetén. Ezt általában az elkövető erősíti benne. Itt jelen van a szégyen, a sértett bűntudata, az elkövetőtől való félelme, bár az nem alkalmazott vele szemben tényleges erőszakot.

Ide sorolhatók azok az esetek, amikor a sértett a másik szülőtől sem vár segítséget. Igaz, hogy nem is kért, de annak viselkedéséből azt a következtetést vonja le, hogy az úgyis reménytelen. Esetleg tart attól, hogy nem hiszi el azt, amit állít, és őt éri ezért további atrocitás.

A másik szülő kötelességszegése szintén tipizálható. Egy családban történt elkövetés esetén ritka az, hogy arról a család többi tagja ne értesülne. A feltárt adatok azt mutatják, hogy a szintén abúzust elszenvedő szülő nem mer fellépni a bántalmazóval szemben, fél, tart tőle, így nem képes megvédeni gyermekét sem. Sok esetben kollaborál az elkövetővel, nyíltan elnézi annak tettét.

A sértett akarata alatt az értendő, hogy nem kívánta az elkövetővel szemben az eljárást, ami szintén a megrontás bűncselekményéhez kapcsolódott.

Az ígéretek viszont jelentősen megnövelték az elkövető esélyét az eljárás elkerülésére. Az ígéretek között találunk olyanokat, amelyek édességgel, ajándékokkal kecsegtettek, melyeket rendszerint meg is kaptak a sértettek. Néha pénzt ajánlott fel az elkövető, ha a sértett megteszi azt, amit kér, illetve nem árulja el tettét. Az egyik érdekes ígéret így szólt: „Csak most az egyszer fogom megtenni, soha többet, de most engedd!"

A környezet közömbössége ugyancsak hozzájárul ahhoz, hogy a cselekmény látenciában maradjon. Volt eset, amikor az egész falu tudta az elkövetőről, hogy gyerekekkel ezt csinálja, mégsem léptek fel ellene. A másik érthetetlen eset az volt, amikor a kislány a tanárnak szólt és tőle kért segítséget, de az nem hitte el neki.

ELKÖVETŐK

Mind bűnüldözési, mind pedig bűnmegelőzési szempontból kiemelt jelentősége van az elkövetői profil megalkotásának. Az esetek 97,6 %-ában vagy már ismert tettes ellen indult az eljárás, vagy pedig rövid időn belül ismertté vált (2,7%). Nem sikerült felderíteni az összes ügy 2,6%-át.

Ami igaz, az igaz! Az összes nem ismert elkövető ellen indult eljárásban (17 db) az elkövetők több mint felét (52,9%) derítették fel. Ezek az adatok azonban nem mutatják meg azokat az arányokat, amelyek a hatóság előtti ismertté válás konkrét tényei. Az elkövető és a sértett közötti ismertségi viszonyt figyelembe véve az ismert tettes ellen indított eljárások aránya elfogadható. A látencia nagyon magas, ezért annak csökkentése érdekében a bűnüldözési, de még inkább a bűnmegelőzési munkát kell fokozni. Ennek egyik lehetősége az elkövetők pontosabb megismerése.

A 333 eljárásban összesen 372 fő elkövető szerepelt. Az elkövetők között csupán kilenc nőt találtunk (a kiskorúak között csak egyet), tehát az ismertté vált elkövetők 97,9%-a férfi! Érdekességként említjük meg, hogy az egyik esetben a férfi elkövető gyesen volt, egy másik alkalommal pedig főállású apaként követte el bűncselekményét. Nem kevésbé érdekes az sem, hogy iker férfi elkövetőket is felderítettek.

7.6.11. CAT 02. Álláshirdetés?

A film címe	**Álláshirdetés?**
A film jelzése	**CAT 02.**
A film helye	**CAT DVD 1. lemez**
A film időtartama	2 perc 58 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy lány mesél az életéről. Arról, hogy egy ingyenes fotózásra jelentkezett, ott modellkarrierrel hitegették, majd szereztek neki egy táncos munkát, hogy fizetni tudja a portfólióját. Beleszeretett egy srácba, aki ezt kihasználva prostitúcióra kényszerítette a lányt, hogy kilábaljanak az anyagi problémákból. A történetét azért meséli el, hogy mások ne a saját hibájukból tanuljanak, hanem az övéből.
Célcsoport	felső tagozatosok, középiskolások
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció, érvelés akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat felelősségtudat, tisztesség, szabálykövetés helyzetfelismerés, döntéshozási képesség konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
Megvitatható kérdések	• **Hogyan lehet eldönteni egy álláshirdetésről, hogy az valóban az-e, aminek hirdetik?** • **Mire kell vigyázni egy állásinterjúnál?** • **Milyen módszerrel próbálják meg átejteni a hirdetők a jelentkezőket?** • **Szerinted vonzó „munka”, ha valaki árulja a testét?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. Az „Álláshirdetés?” című kisfilm megtekintése és feldolgozása 4. Érvelés játék 5. Összegzés, tanulságok		**Az óra eszközigénye** • **CAT DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja felhívni a fiatalok figyelmét arra, hogy az álláshirdetések néha nem azok, aminek kinéznek. Óvatosnak kell lennünk, mert sok a csaló. Főleg a külföldi munkát hirdető ajánlatok esetén legyünk különösen óvatosak.		• **állásajánlat** • **barát, partner, társ** • **nemet mondani**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, bemutatkozás, az óravezetéshez szükséges kéréseink tolmácsolása	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése A megvitatandó kérdések adnak segítséget a barátság, a haverság témájának bevezetéséhez	**5 perc**	**Érzékenyítés**
3. Az „Álláshirdetés?” című kisfilm megtekintése és feldolgozása Mielőtt a filmet megnéznénk közösen, kérjük meg a diákokat, figyeljék meg az alábbi szempontokat a filmnézés közben. • Hol hibázott a lány? Hol és hogyan	**15 perc**	**Kérdések** A kisfilm megtekintése után tisztázzuk az alábbi fogalmakat: • álláshirdetés • karrier • barát, társ

döntött rosszul? • Mely pontokon fordíthatott volna egy más döntés az életén?		• egyéniség, egyediség, • hobbi, hasznos szabadidő-eltöltés A megvitatandó kérdések adnak segítséget a film utáni beszélgetéshez.
4. Álláshirdetés Alakítsunk csoportokat. **1. csoport**: Ők lesznek azok, akiknek a potenciális jelentkezők közül ki kell választaniuk a megfelelő személyt. Írják össze, milyen kérdéseket tennének fel a jelentkezőnek, mi számítana a kiválasztásnál, hogyan döntenék el, ki az alkalmas jelölt. **2. csoport**: Ők lesznek azok, akik jelentkeznek az állásra. Írják össze, hogy mit vesznek föl, és miért, mit fognak mondani, hogyan fognak viselkedni, hogy ők kapják meg az állást. **3. csoport:** Nekik adjuk feladatul, hogy gyűjtsék össze, mit tennének annak érdekében, hogy megtévesszék a jelentkezőket. Hogyan álcáznák az állásajánlatukat, amelynek a célja, hogy a testüket áruló lányokra leljenek? **4. csoport:** Gyűjtsék össze az érveket és ellenérveket a prostitúcióval kapcsolatban.	**20 perc**	
5. Összegzés, tanulságok	**3 perc**	Zárásként foglaltassuk össze a barátság fontos ismérveit és fontosságát.

HÁTTÉRANYAG

Álláshirdetés? című kisfilm szövege

16 múltam éppen, amikor megláttam azt a hirdetést. Ingyenes fotózást és jól fizető külföldi munkát ajánlottak szép lányoknak. Azt gondoltam, eljött az én időm.

Azt mondták, nagy terveik vannak velem. Nem hazudtak, tényleg voltak terveik, csak nem úgy, ahogy azt én gondoltam. Munkát ajánlottak, sok pénzt. Azt mondták, ez csak ideiglenes, amíg fel nem fedez valaki. Hát felfedeztek.

A táncos meló mondjuk nem pont olyan volt, aminek gondoltam, de eleinte egész jól ment. Az egyik srácba halálosan belezúgtam, és persze azt hittem, ő is szeret. Nem jöttem rá, hogy beetetés az egész.

Jött a drámai történet, hogy tartozik a hely tulajának, de nincs pénze, ki fogják nyírni, én pedig mindent megtettem volna érte. Úgy történtek a dolgok, ahogy ők akarták. Felajánlották, hogy ledolgozhatom a tartozását. Az életemnél is jobban szerettem őt.

Ha ellenkeztem, megvert, ha nem hoztam elég pénzt, megvert, megalázott, megkínzott.

Nem kellett volna hinnem a csábító hazugságoknak. Észre kellett volna vennem, mire megy ki a játék. Hogy gondolhattam, hogy azzal, hogy eladom a testem, megmenthetek valakit? Látnom kellett volna a veszélyt, látnom kellett volna a jeleket. Ne a saját hibádból tanulj, tanulj az enyémből.

Prostitúció

A prostitúció, illetve a tiltott kéjelgés szabályozása, és az ellene való fellépés hazánk nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettségeit is érintő kérdés. A Magyar Köztársaság részese az 1950. március 21-én New Yorkban aláírt az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomásáról szóló egyezménynek (a továbbiakban: Egyezmény). Az Egyezményben a részes államok kötelezettséget vállaltak arra, hogy minden prostitúcióra épülő, abból hasznot húzó, kizsákmányoló cselekményt, bordélyház fenntartását, vezetését, az ahhoz való anyagi eszközök szolgáltatását megbüntetnek. Mindazonáltal az Egyezmény kötelezi az aláírókat arra is, hogy szociális, gazdasági, nevelési, egészségügyi intézményeiken keresztül minden szükséges és lehetséges intézkedést tegyenek meg a prostitúció megelőzésére, a prostituáltak beilleszkedésének, normális életvitelének előmozdítására. Az

egyezmény 14. cikke minden tagállam részére kötelezettséget támaszt a prostitúcióval, annak elősegítésével kapcsolatos bűncselekmények nyomozására hatáskörrel rendelkező központi nyomozó szerv létrehozására.

Jogszabályi háttér

A gyermekek szexuális kizsákmányolás elleni védelme érdekében (illetve azt is érintve) több nemzetközi dokumentum is született, amelyek közül a legfontosabbak:

- az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomása tárgyában, New Yorkban, 1950. évi március hó 21. napján kelt nemzetközi egyezmény (kihirdette: 1955. évi 34. törvényerejű rendelet),
- a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (kihirdette: 1991. évi LXIV. törvény),
- a gyermekmunka legrosszabb formáinak betiltásáról és felszámolására irányuló azonnali lépésekről szóló, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1999. évi 87. ülésszakán elfogadott 182. számú Egyezmény (kihirdette: 2001. évi XXVII. törvény),
- az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezménye (kihirdette: 2004. évi LXXIX. törvény),
- az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve (kihirdette: 2006. évi CII. törvény),
- a gyermekek szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló 2004/68/IB kerethatározat, amelynek végrehajtásához szükséges jogalkotási intézkedéseket a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2007. évi XXVII. törvény tette meg,
- a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről szóló 2009. évi CLXI. törvény.

A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló 2000. évi Fakultatív Jegyzőkönyv (a továbbiakban Jegyzőkönyv) 2002. január 18-án lépett hatályba. Eddig 117 ország írta alá, 135 állam vált részesévé, közöttük az Európai Unió 21 tagállama.

A Jegyzőkönyv megköveteli az abban részes államoktól, hogy mind nemzeti, mind pedig nemzetközi szinten üldözzék az abban felsorolt cselekményeket, valamint hogy belső jogszabályaik vonatkozásában teremtsenek összhangot a Jegyzőkönyvben meghatározott és az ENSZ keretében kidolgozott, kapcsolódó egyezményekben rögzített kötelezettségekkel. A Jegyzőkönyv meghatározza a gyermekek eladásának, a gyermekprostitúciónak és a gyermekpornográfiának a fogalmát, és rögzíti a kormányok ezen cselekményekkel kapcsolatos kötelezettségeit. Szabályozza a határokon átnyúló jogsértésekkel kapcsolatos nemzetközi együttműködés szabályait, a jogsértésekhez kapcsolódó javak, vagyoni előnyök lefoglalására, elkobzására vonatkozó kérdéseket. Ugyancsak tartalmazza a gyermekáldozatok jogainak védelme és érdekeinek megvédése érdekében szükséges intézkedéseket, illetve a gyermekáldozatok rehabilitációjára vonatkozó kötelezettségeket. A Jegyzőkönyv kiemelten foglalkozik az érintett gyermekek rehabilitációjának, valamint a benne foglaltak érvényre juttatása érdekében szükséges nemzetközi együttműködésnek a kérdésével. A vállalt kötelezettségek végrehajtásáról az abban részes államoknak a hatálybalépést követően két éven belül, majd azt követően a Gyermek jogairól szóló egyezmény végrehajtásáról szóló időszakos jelentéseikbe integrálva, ötévenként kell számot adniuk.

A gyermekprostitúcióval kapcsolatos bűncselekmények és szabálysértések

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) teljes mértékben eleget téve az Egyezményben meghatározottaknak, több bűncselekmény törvényi tényállását is tartalmazza, amelyek a kiskorúakat fokozott büntetőjogi védelemben részesítik. Így

- **a személyi szabadság megsértése**
- **erőszakos közösülés vagy szemérem elleni erőszak**

bűntettét valósítja meg az, aki más védekezésre képtelen állapotát közösülésre vagy fajtalanságra használja fel. E bűncselekmények szempontjából a 12. életévét be nem töltött személy védekezésre képtelen.

- **emberkereskedelem**

A Btk. 175/B. §-ának (2)-(5) bekezdései szerint súlyosabban minősül, ha azt tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el, a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére történő elkövetés pedig további minősített esetet jelent. A Btk. 175/B. §-ában szabályozott emberkereskedelem esetében minősített esetet jelent egyebek mellett, ha a sértett tizennyolcadik életévét nem töltötte be, vagy ha munkavégzés, fajtalanság vagy közösülés, illetve emberi test tiltott felhasználása céljából követik el. Súlyosabb megítélés alá esik, ha a bűntettet tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el. Az emberkereskedelmet a Btk. az egyik legsúlyosabb bűncselekménynek tekinti, ezért előkészülete is büntetendő, a kísérlet pedig – összhangban a Btk. 17. §-ában foglaltakkal – a befejezett bűncselekményre megállapított büntetési keretek között értékelendő. Ennek következtében valamennyi elkövetési magatartás (felajánlás, eljuttatás, elfogadás) büntetőjogi szankcióval fenyegetett. A Nemzeti Nyomozó Iroda országos illetékességgel végzi az emberkereskedelem bűncselekmény nyomozását.

- **megrontás**

A Btk. 202/A. §-a ezt a magatartást (tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel ellenszolgáltatás fejében történő közösülés vagy fajtalankodás) **megrontásnak** tekinti, és három évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni. E bűncselekmény a 14. életévét már betöltött kiskorúak fokozott védelmét szolgálja.

- **kerítés**

Valamely személy haszonszerzés céljából közösülésre vagy fajtalanságra másnak történő megszerzését a Btk. 207. §-a szankcionálja, amelynek minősített esete, ha a sértett tizennyolc éven aluli.

- **az üzletszerű kéjelgés elősegítése** (Btk. 205. §)

Súlyosabban büntetendő, ha a bordélyházban tizennyolcadik életévét be nem töltött személy végez üzletszerű kéjelgést.

- **kitartottság**
- **kiskorú veszélyeztetése**

Kisegítő jelleggel, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, alkalmazható a Btk. 195. §-ának (2) bekezdése, miszerint kiskorú veszélyeztetését követi el az a nagykorú személy, aki kiskorút bűncselekmény elkövetésére vagy züllött életmód folytatására rábír, vagy rábírni törekszik.

Elkövető vagy áldozat?

A gyermekprostitúciónál is beszélhetünk olyan esetről, amikor a fiatal lány önként dönt eme pénzkereseti mód mellett, illetve amikor erre kényszerítik. Sajnos egyre több lány anyagi haszonszerzési szándékkal önként árulja a testét. A prostituáltként előállított gyermek- és fiatalkorúak megkérdezése, illetve az esetleges prostitúcióra kényszerítés körülményeit megvizsgálva elmondható, hogy tekintettel arra, hogy a korábban felsorolt büntetőjogi tényállások, valamint szabálysértési alakzatok minősített esetként súlyosan büntetni rendelik a 18 év alattiak prostitúcióra kényszerítését, a tetten ért fiatalok sokszor nem merik elárulni azok nevét, akik ilyesmire kényszerítik őket.

A 14. életévét betöltött személy a Btk. 107. § (1) bekezdése alapján fiatalkorúként büntetőjogi felelősséggel tartozik cselekedeteiért. A 14. életévét betöltött személy a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 12/A. § (1) bekezdése alapján korlátozottan cselekvőképes. A korlátozottan cselekvőképes személy önállóan is megtehet egyes jognyilatkozatokat és megköthet bizonyos szerződéseket, továbbá rendelkezik munkával szerzett keresményével, és keresménye erejéig erre kötelezettséget vállalhat. A 14. életévét betöltött korlátozottan cselekvőképes személy szabadon létesíthet szexuális kapcsolatot, a vele ilyen kapcsolatot folytató személy csak akkor tartozik büntetőjogi felelősséggel, ha a kiskorúnak ezért ellenszolgáltatást ad. Ha a 14. életévét betöltött kiskorú szabad akaratából egyezett bele a kapcsolatba, vagy maga kérte, avagy a neki felajánlott ellenszolgáltatást elfogadta, akkor a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (a továbbiakban: Sztv.) 8. § (1) bekezdése alapján szintén felelősséggel tartozik a cselekményéért.

A megrontás korábban tárgyalt esetében a 14. életévét betöltött kiskorú így nem sértettje vagy áldozata a bűncselekménynek, hiszen a szexuális kapcsolat a beleegyezésével jött létre, az ellenszolgáltatást vagy maga kérte vagy elfogadta. A büntetőjogi felelősség a kiskorúval szexuális kapcsolatot folytató személyt terheli, de ez nem jelenti azt, hogy a szabálysértést elkövető kiskorút cselekményéért ne terhelné különösen abban az esetben felelősség, ha ő maga kérte az ellenszolgáltatást. E cselekmény az Sztv 143.

§ (1) bekezdése alapján tiltott kéjelgés szabálysértése. A bíróság feladata annak megítélése, hogy a 14. életévét betöltő tiltott kéjelgést elkövető kiskorú esetében az összes körülményt (elmeállapot, beszámítási képesség, enyhítő és súlyosító körülmények stb.) mérlegelje.

A rendőrkapitányságokon figyelik és helyben reagálnak a jelzőrendszert működésbe hozva a felmerülő, azonnalos beavatkozást igénylő – köztük a gyermekprostitúcióval kapcsolatos – esetekre.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban Gyvt.) 17. §-a meghatározza azon intézményeket és közreműködőket, akik az úgynevezett gyermekvédelmi jelzőrendszernek a tagjai, és a 17. § (3) bekezdése alapján jelentési kötelezettséggel bírnak:

„17. **§** (1) Az e törvényben szabályozott gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot látnak el – a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében – a törvényben meghatározott alaptevékenység keretében

a) az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a háziorvos, a házi gyermekorvos,
b) a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók, így különösen a családsegítő szolgálat, a családsegítő központ,
c) a közoktatási intézmények, így különösen a nevelési-oktatási intézmény, a nevelési tanácsadó,
d) a rendőrség,
e) az ügyészség,
f) a bíróság,
g) a pártfogó felügyelői szolgálat,
h) az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,
i) a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,
j) a társadalmi szervezetek, egyházak, alapítványok.(2) Az (1) bekezdésben meghatározott intézmények és személyek kötelesek
a) jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgálatnál,
b) hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén.
(3) Az (1) és (2) bekezdésben meghatározott személyek, szolgáltatók, intézmények és hatóságok a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése érdekében kötelesek egymással együttműködni és egymást kölcsönösen tájékoztatni.
(4) Ha az (1) bekezdés a)-i) pontjában meghatározott személy vagy az (1) bekezdés a)-i) pontja szerinti szerv alkalmazottja a (2) vagy (3) bekezdésben foglalt jelzési vagy együttműködési kötelezettségének nem tesz eleget, a gyámhivatal – jelzésre vagy hivatalból – értesíti a fegyelmi jogkör gyakorlóját, és javaslatot tesz az érintett személlyel szembeni fegyelmi felelősségre vonás megindítására."
A rendőrség munkáját a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására szóló 32/2007. (OT 26.) ORFK utasítás (a továbbiakban ORFK utasítás) szabályozza, amelynek 39. pontja szerint „Ha a rendőri intézkedés, illetőleg a büntető-, szabálysértési vagy közigazgatási hatósági eljárás során kiskorú veszélyeztetettsége állapítható meg, a rendszeresített adatlap megküldésével haladéktalanul jelzést kell adni a gyermekjóléti szolgálatnak."
Az ORFK utasítás 43. pontja szerint: „A Rendőrség a kiskorú védelembe vétele [Gyvt. 68. §] érdekében értesíti a települési önkormányzat jegyzőjét, ha:
a) a fiatalkorú szabálysértést követett el, és a szabálysértési hatóság indokoltnak tartja, a jogerős határozat megküldésével;
b) az elkövető a Btk. 22. §-ának a) pontjában foglalt büntethetőséget kizáró ok miatt nem büntethető, a nyomozást elutasító vagy megszüntető határozat megküldésével;
c) a fiatalkorút bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják."
Az ORFK utasítás idézett pontjai alapján megállapítható, hogy a gyermekvédelmi jelzőrendszert a rendőrségnek soron kívül értesítenie kell arról, ha 18 év alatti fiatal prostitúcióval kapcsolatos szabálysértést követ el, vagy ezzel kapcsolatos bűncselekmény vagy szabálysértés áldozatává válik.

7.6.12. PG 46. Házi kedvencek tartása

A film címe	**Házi kedvencek tartása**
A film jelzése	**PG 46.**
A film helye	**PG DVD 4. lemez**
A film időtartama	9 perc 00 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben néhány házi kedvenc mesél arról, mit szeret enni, mi szükséges a tartásához, meddig él.
Célcsoport	óvodások, általános iskolások
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés felelősségtudat, tisztesség, szabálykövetés környezettudatosság
Megvitatható kérdések	• **Te milyen állatot tartanál szívesen?** • **Mire kell vigyázni, ha van házi állatunk?** • **Mit jelent a „jó gazda gondossága”?** • **Mit jelent, hogy egy állat védett?** • **Hogyan nem szabad állatot tartani?** • **Milyen szabályokat kell betartani, ha kutyusunk van?** • **Szerintetek olcsó dolog a házi állatok tartása?** • **Miért kell átgondolni, ha házi állatot szeretnénk?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama: 45 perc**		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A „Felelős állattartás” című kisfilm megtekintése és feldolgozása 4. Játék 5. Összegzés, tanulságok		**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 4. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja felhívni a gyerekek figyelmét arra, hogy az állatok tartása, védelme kiemelten fontos feladat.		• **házi állat** • **vadállat** • **védett állat** • **állattartás** • **„a jó gazda gondossága”**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, bemutatkozás, az óravezetéshez szükséges kéréseink tolmácsolása	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése	**3 perc**	**Érzékenyítés**
3. A „Felelős állattartás” című kisfilm megtekintése és feldolgozása A megvitatandó kérdések adnak segítséget a téma bevezetéséhez.	**20 perc**	
4. Játék Írjuk össze a gyerekekkel, hogy mely állatok	**15 perc**	

maradtak ki a filmből, pedig gyakori házi állatok. Alakítsunk csoportokat, és kérjük meg a gyerekeket, hogy a film mintájára állítsák össze, hogyha a kiválasztott állat lennének, akkor mire kérnék a gazdijukat, hogyan tartsák őket.		
5. Összegzés, tanulságok	**5 perc**	Zárás

HÁTTÉRANYAG

Sokan tartunk otthonukban kutyát, macskát, apró rágcsálót, madarat. Aki állatot szeretne, a beszerzése előtt sok fontos dolognak utána kell járnia, hiszen mindegyik állatnak más és más igényei vannak. Tudnunk kell, hogy az általunk választott állat mekkorára nő, mennyi ideig él, hol, milyen körülmények között tarthatjuk, mit eszik, hogyan kell gondozni, mennyit kell vele foglalkozni és milyen orvosi ellátást igényel… Az állattartás nem olcsó dolog, ezért mielőtt belevágunk, ne feledjük, hogy 2-3 évtől kezdve akár 15-20 évre is elkötelezzük magunkat.

Dönci vagyok, egy fiatal görög teknős

Ahhoz költöznék legszívesebben, aki egy tágas, szárazföldi terráriumban tartana, ahol a hűvösebb napszakokat melegítő lámpa alatt tölthetem. Nagyobb koromban tavasztól őszig már a szabadban, erkélyen vagy az udvaron érzem majd igazán jól magam, mert akkor a nap lesz a legfontosabb éltető elemem. Vízi rokonaimmal ellentétben, elsősorban növényeket eszek. Hosszú életem titka, hogy ősszel és télen, hűvös helyen étlen, szomjan pihenhessek (telelhessek). Nagyon fontos tudni rólam, hogy védett állatként csak akkor tarthat bárki, ha van hozzá hatósági (CITES) engedélye.

Panka és Peti vagyunk, nimfapapagájok

Fiatal kortól könnyen szelídülünk. Nagyon szeretünk repkedni, mozogni. Aki bízik bennünk és kienged nap mint nap a kalitkánkból, az meglátja, milyen szófogadóan vissza is megyünk. Sőt néhány emberi szót is szívesen megtanulunk. Ha jól érezzük magunkat, fiókákat is felnevelünk. A hideget egész jól viseljük, ránk külön fűteni nem igazán kell. Nagyobb röpdében szívesen együttlakunk díszpintyekkel, szövőmadarakkal is. Akár tizennyolc évig is gyönyörködhetnek bennünk jó gazdáink.

Frigyes vagyok, egy tengerimalac

Nagyon szeretek gyerekek közelében élni, főleg akkor, ha szép helyen és jól tartanak, gyakran simogatják selymes szőrömet. Nem harapok, így gyorsan kedvencévé válok kicsiknek és nagyoknak.

Örülök a malac társaságnak is, de aki nem akar sok kis tengerimalacot, az tartson belőlünk két fiút, vagy két lányt egy megfelelő méretű ketrecben, vagy üvegedényben. Lehet egy kis házikónk is, ahol időnként szunyókálhatunk. Kicsit habzsolósak vagyunk. Önitatóból ügyesen kiszolgáljuk magunkat. Ilyen körülmények között nyolc-tíz évig garantáltan kedves állattársak leszünk.

Berci, a vadászgörény vagyok

Bár régen a rágcsálók elleni harcban segítettem az embereknek, ma inkább simogatható barátnak visznek haza. Előre mondom, nem vagyok könnyű eset. Nagyon szeretek mozogni, s ha nincs állattársam, a gazdimtól várom el, hogy naponta akár több órát is játsszon velem. Igényem van egy nagyobbacska odúra is, ahol bármikor jót pihenhetek. Legfőképp a friss húst szeretem, emellett a tojást és némi gyümölcsöt eszem. Ha nem ijesztgetnek, bűzmirigyeimet féken tartom, és így szagom még pont elviselhető. De a kényes orrúak kerüljenek. Nyolc-kilenc évig is elélek.

Frakk vagyok, magyar vizsla

Mi kutyusok, nem igazán szeretünk lakásban lakni, igazi otthonként kertes házról álmodunk. De vannak közöttünk kivételek, főleg a kisebb méretűek, akik házon belül is jól érzik magukat. Ha társas házban szeretnél tartani, akkor ne feledd, hogy csak akkor költözhetek be hozzád, ha ehhez az összes lakó kivétel nélkül hozzájárult.

Csak akkor válassz engem, ha sokat szeretsz sétálni, és ebben a hőség és a hideg sem akadályoz meg, mert nagy a mozgásigényem. A sétához mindig vinnünk kell kis zacskót és megfelelő eszközt ahhoz, hogy ne maradjon piszok utánam sehol sem. Ha ezt nem teszed meg, akkor bizony bajba is kerülhetsz, mert megbírságolhatnak.

A sétához szükségem van még szájkosárra és pórázra is, mert ezek az előírások, amiket hiába nem szeretek én sem, de be kell tartanunk. Akár 10-15 évig is hű társad maradhatok.

Morgó vagyok, egy kedves kandúr

Kicsit magamnak való, sőt időnként vad vagyok. Ne hagyd, hogy kedves pofim megtévesszen, mert azt teszem, amihez kedvem van, és amitől időnként a hajad égnek állhat. Néha ugyanis a számítógépeden sétálok, vagy az ajtófélfán élesítem a karmaimat.

Megtaníthatsz rá, hogy szobatiszta legyek, de az almomat gyakran kell cserélned, hogy ne legyen kellemetlen szag a lakásban. Válogatós vagyok, és csak azt eszem meg, ami igazán a fogamra való. Tévedsz, ha azt gondolod, hogy csak tejet iszom.

Ha autóban szeretnél szállítani, akkor gondoskodnod kell egy szállítóketrecről, mert ijedős és szertelen vagyok. Nem szeretem ezt a cica dutyit, de fontos, mert ha megrémülök, bebújhatok a kuplung- vagy a fékpedál alá, vagy zavarhatom a kilátást. De ki is ugorhatok a nyitott ablakon, de ebbe jobb bele sem gondolni! Ha azonban jól tartasz, akár 15-18 évig is együtt maradhatunk.

Még néhány jó tanács kezdő állattartóknak:

- Mielőtt kiválasztjuk megvásárolandó házi kedvencünket, nézzünk utána (elsősorban teknősöknél és papagájoknál), hogy hazai vagy nemzetközi egyezmény vagy jogszabály feltételekhez köti-e tartását!
- Állatot tenyésztőtől vegyünk! Természetből ne fogjunk be, vadon befogottat ne vegyünk!
- Érdemes szétnézni a helyi állatmenhelyen, ahol beoltott, egészséges házi kedvencet kaphatunk, aki nagyon hálás lesz, ha befogadjuk.
- Vásárláskor kérjünk írásos tájékoztatót az állatról.

A hatályos jogszabályok szerint:

- Kutyát nem lehet állandó jelleggel tíz négyzetméternél kisebb területen, madarat kör alakú kalitkában, halat gömb alakú akváriumban tartani. Patás állat és kutya kivételével pedig nem lehet kikötni az állatokat.
- Csak állatorvos által jegyzőkönyvben egészségesnek nyilvánított állat forgalmazható.
- A kisállat kereskedésekben pedig írásban közölni kell a vásárlóval az állat tartásának feltételeit, valamint az emberre veszélyt jelentő egészségügyi kockázatokat.

7.6.13. PG 44. Szomszédság

A film címe	**Szomszédság**
A film jelzése	**PG 44**
A film helye	**PG DVD 4. lemez**
A film időtartama	6 perc 08 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy televíziós riportból értesülhetünk egy ház problémáiról több szemszögből: nyilatkozik a rendőrség, az önkormányzati képviselő, a ház lakói, és életképszerűen láthatunk néhány szituációt is a ház életéből.
Célcsoport	mindenki
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció, érvelés szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés asszertivitás, konszenzuskeresés, kompromisszumkészség együttműködési készség, kooperáció konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség kudarc- és frusztrációtűrés demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
Megvitatható kérdések	• **Milyen tipikus szomszédsági problémákat ismer?** • **Hogyan szokták megoldani a vitás felek?** • **Hogyan lehet Ön szerint hatékonyan megoldani ezeket a problémákat?** • **Milyen hatóság, milyen problémánál és hogyan segíthet a megoldásban?** • **Mit jelent a mediáció?**

ÓRATERV	
Témavázlat A felnőtteknek szóló részben nem írunk részletes óravázlatot, hiszen az ilyen órák inkább előadások, amelyeken kevés az esély az interaktivitásra. Ha igen, akkor is kérdésekre és válaszokra van általában lehetőség.	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 4. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy bepillantást nyújtsunk a szomszédsági problémákba, és egy beszélgetés indításával közelebb hozzuk a konfliktusok megoldását. Természetesen a film csak vitaindító.	• **szomszédok** • **társas ház** • **élni és élni hagyni** • **mediáció**

HÁTTÉRANYAG

A szomszédsági problémák megoldása helyes kommunikációval történhet csak sikeresen. Jó módszer erre a mediáció, amelynek leírása a 6.1.20-as pontban olvasható.

A „Szomszédok" című kisfilm szövege

Közeledve a házhoz, a fal mellett 2-3 lakó üldögél, előttük transzparensek pl. „NYUGALMAT AKARUNK AZ OTTHONAINKBA!" A képbe belép egy riporter.

- Éhségsztrájkba kezdett egy ház néhány tiltakozó lakója.

- Néhány család antiszociális viselkedése miatt régóta élnek rettegésben.

- Így próbálják visszaszerezni otthonaik nyugalmát, mert az eddigi próbálkozásaik a hatóságok irányába nem hoztak megoldást.

A közös képviselő:

- A házban régóta borzalmas a helyzet. 2-3 lakás lakói miatt bűnhődik mindenki.

A közös képviselő:

- Részegek randalíroznak. A lépcsőházban végzik el a dolgukat.

Egy másik lakó:

- Néhány lakó miatt élünk rettegésben. Állandóak a fenyegetések, így eddig nem mertünk szinte semmiért szólni.

A vaskapu bevágódik. A nyomasztó utcán valaki elfut. Az utcára rendőrautó fordul be.

Az egyik problémás lakó:

- Ezek hamis vádaskodások. Egy szó sem igaz! Folyton ránk küldik a zsarukat!

Egy pillangó:

- Bordélyház, itt? Az is tilos, hogy meglátogatnak a barátaink?

A ház jogi képviselője:

- Nagyon nehéz a mai jogszabályokat betartva eredményt elérni. Gyakoriak a veszekedések, és a verekedések pedig szinte mindennaposak.

- Nem fizetik a számlákat, az adósoktól azonban a végrehajtás szinte lehetetlen.

- Ez pedig csak tovább fokozza az amúgy is elharapódzó indulatokat.

Egy idős ott lakó néni:

- Jött egy család. Közölték, hogy ezután ők laknak itt. Engem bezártak a WC-be.

Önkormányzati képviselő (lehetőleg roma):

- A városrész problémái nem egyediek ugyan, de a problémák sokasága miatt súlyos a kialakult helyzet. Igyekszünk fokozott rendőri biztosítással és ingyenes jogi segítségnyújtással segíteni a kialakult helyzet megoldását.

Rendőrségi szóvivő:

- A környéken gyakoriak a közterületi rablások, a garázdaságok, és a kérdéses házban a kollégák sokszor intézkednek családon belüli erőszak, csendháborítás és testi sértés miatt.

- A rendőrség megerősített járőrszolgálattal és a térfigyelő kamerákkal próbálja megerősíteni a közbiztonságot.

Riporter:

- Az ügyben az ombudsman is vizsgálódik. A hatóságok összefogással kívánják normalizálni a kialakult helyzetet.

Vége blokk / jó tanácsok:

- A mi házunkban is voltak problémák. Fontos a szomszédok összefogása, és elengedhetetlen, hogy valaki vagy valakik megtegyék a hivataloknál a szükséges lépéseket.

- Már a problémák megjelenésekor intézkedni kell. Nem szabad megvárni, hogy a ház rettegésben éljen. És a hatóságokat is noszogatni kell, hogy megtegyék a tőlük telhetőt.

- Tudatosítani kell mindenkivel, hogy erőszak csak erőszakot szül, és semmiképpen nem vezet eredményre. Nem megoldás, ha magunk is szabálysértővé vagy bűnelkövetővé válunk.

7.6.14. CAT 04. Válaszúton

A film címe	**Válaszúton**
A film jelzése	**CAT 04**
A film helye	**CAT DVD 1. lemez**
A film időtartama	2 perc 50 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy fiú és egy lány valamint a baráti társaságuk áll a középpontban. A mindennapi életüket, álmaikat, és tetteik következményét, az (út)választást mutatja be a film, ahol a dalszöveg támasztja alá a képi mondanivalót.
Célcsoport	középiskolások (főképpen 15-16 évesek ill. ennél idősebbek)
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció, érvelés szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés asszertivitás, konszenzuskeresés, kompromisszumkészség együttműködési készség, kooperáció konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség kudarc- és frusztrációtűrés demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
Megvitatható kérdések	• **Hány szálon fut a cselekmény?** • **Milyen idősíkra vonatkoznak ezek a párhuzamosan futó szálak?** • **Hány alakban jelenik meg a főhős fiú/lány?** • **Hogyan értelmezhető a film címe a fiatalok életét megismerve?** • **Hol és hogyan szembesülünk az életünk válaszutaival?** • **Mit jelent az, hogy tett és következmény?** • **Láttál-e a filmben szabálysértést vagy bűncselekményt?** • **Ha igen, mik voltak ezek?** • **Ki(k)ért tartozunk felelősséggel?** • **Árulás-e, ha a barátod/barátaid/osztálytársad megmentéséhez felnőttől kérsz segítséget?** • **Nehéz volt-e a fiú számára meghozni a döntést?** • **Jól döntött szerinted?** • **Mi nehezítette a döntését?** • **Mindent megtett annak érdekében, hogy a dolgok visszatérjenek a megfelelő kerékvágásba, vagy tehetett volna még többet annak érdekében, hogy ne így végződjön a történet?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama: 45 perc**	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A „Válaszúton” című kisfilm megtekintése és feldolgozása 4. Ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd? vagy A televíziózás veszélyei 5. Összefoglalás, zárás	**Az óra eszközigénye** • **CAT DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**

Az óra célja, hogy mindenféle felnőtt tanács nélkül a fiatalokat segítsük abban, hogy átgondolják azt, hogy milyen válaszutai vannak az életüknek, ki(k)ért tartoznak felelősséggel, és mi a tőlük elvárt cselekedet, ha észlelik, hogy a barátaik, társaik rossz útra tévednek. Természetesen a film csak vitaindító. Az óra másik célja, hogy segítsük és fejlesszük a diákok vizuális képértelmezését, hiszen a kisfilm rengeteg vágással, több szálon futó cselekménnyel dolgozik, és a háttérzenét adó dalszöveg értelmezi a történteket.		• **válaszút** • **döntés** • **következmény** • **szabálysértés** • **bűncselekmény** • **árulás** • **segítségkérés** • **felelősség** • **segítségnyújtás**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. **Üdvözlés**	2 perc	Ráhangolás / ráhangolódás
2. **A téma felvezetése**	3 perc	Oldott, barátságos légkör. Megengedni, hogy a tanóráktól eltérően foglaljanak helyet az osztályteremben.
3. **A „Válaszúton" című kisfilm megtekintése és feldolgozása**	20 perc	A kisfilm értelmezéséhez szükség van az aláfestő zene szövegére is. A háttéranyagban ezért megtalálható a kisfilm zeneszövege és ehhez kapcsolódó feladat is. A kisfilm feldolgozásához szükséges kérdések a Megvitatandó kérdések pont alatt olvashatók.
4. Ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd? vagy A televíziózás veszélyei	15 perc	A kisfilmhez kapcsolódó témák lehetlen, attól függően, hogy mire helyezzük a hangsúlyt, az ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd fogalmak tisztázása. Ebben az esetben a 307. oldalon találjuk a háttéranyagot és a kapcsolódó kisfilm adatait (*PG 47. Ártatlan, felbujtó vvagy bűnsegéd*). De az órát folytathatjuk a képi vizuális anyagok feldolgozását elősegítő „A televíziózás veszélyei" című témával is (*VTV 08. A televíziózás veszélyei*). Ebben az esetben a 212. oldalon található kapcsolódó háttéranyag.
5. Összefoglalás, zárás	5 perc	Összefoglalás Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a gyerekekkel.
Megjegyzés Fontos, hogy ne próbáljuk meg erőszakosan meggyőzni a fiatalokat a mi véleményünkről, mert ezzel könnyen magunk ellen fordíthatjuk őket, és pont az ellenkező hatást érhetjük el.		

HÁTTÉRANYAG

A következő oldalon található a kisfilm feldolgozásához szükséges dalszöveggel kapscolatos feladat nyomtatható változata, majd a tényleges háttéranyag ezt követi.

nyomtatáshoz

Nézzétek meg a kisfilmet kétszer. Közben figyelj oda az aláfestő zene szövegére is, amely a Depresszió együttes Kezdjük El! című száma! Az alábbi szöveget egészítsd ki a hiányzó szavakkal

Depresszió - Kezdjük El!

Hatalmak árnyékában, ……ünk ……. és én,
Nem az utunk ……..én, de nem is a leg……..!
Trendi lett ……ni, de ha jó ……..ért teszed,
Felnőtt egyedként sem ……..ják el a ……..!
Nem!
……., félelem, vagy a mérhetetlen …….,
A ……. tendenciák, a …….gal a köbön!
Így megy ez …….., mert ilyen az …… ……,
……..sd …….., hogy sz*sz-e rá, vagy ez …….. is épp olyan baj!
Ha ……..sz, akkor sem
……od meg az egész ……..et!
De ahhoz, hogy …….. legyen,
……..jon, ne el……,
Elég egy ……, egy jó ……,
Amit …….. követ!
Hát …… el!
Tegyük …….., amit ……..!
Hát …… el!
De ……vel!
Hát …… el!
Tegyük ……, amit kell!
Hát …… el!
És ép ……!
……ak, és ……ek, a markáns sánca kész,
Ha általat, és ……..ed, a ……..ba lépsz!
Masszívan át…… a rothadó ……..szag,
De …….. a ……ségtől a felszín alatt a mag!
Ha ……..sz, akkor sem
……od meg az egész ……..et!
De ahhoz, hogy …….. legyen,
……..jon, ne el……,
Elég egy ……, egy jó ……,
Amit …….. követ!
Hát …… el!
Tegyük …….., amit ……..!
Hát …… el!
De ……vel!
Hát …… el!
Tegyük ……, amit kell!
Hát …… el!
És ép ……!
Hát …… el!
Hát …… el!
De ……vel!
Gyere, …… el!
Hát …… el!
De ……vel,
És ép ……..,
Hát …… el!

HÁTTÉRANYAG

A kisfilm zenéjének szövege:

Depresszió - Kezdjük El!

Hatalmak árnyékában, élünk te és én,
Nem az utunk kezdetén, de nem is a legvégén!
Trendi lett lázadni, de ha jó ügyért teszed,
Felnőtt egyedként sem takarják el a szemed!
Nem!
Gyűlölet, félelem, vagy a mérhetetlen közöny,
A világ tendenciák, a kapzsisággal a köbön!
Így megy ez régóta, mert ilyen az emberi faj,
Döntsd el, hogy szarsz-e rá, vagy ez neked is épp olyan baj!
Ha megfeszülsz, akkor sem
Válthatod meg az egész Földet!
De ahhoz, hogy jobb legyen,
Adjon, ne elvegyen,
Elég egy tett, egy jó ötlet,
Amit mindenki követ!
Hát kezdjük el!
Tegyük rendbe, amit kell!
Hát kezdjük el!
De békével!
Hát kezdjük el!
Tegyük rendbe, amit kell!
Hát kezdjük el!
És épp ésszel!
Vágyak, és érdekek, a markáns sánca kész,
Ha áltat, és élteted, a csapdájába lépsz!
Masszívan áthat a rothadó világszag,
De gyógyul a szépségtől a felszín alatt a mag!
Ha megfeszülsz, akkor sem
Válthatod meg az egész Földet!
De ahhoz, hogy jobb legyen,
Adjon, ne elvegyen,
Elég egy tett, egy jó ötlet,
Amit mindenki követ!
Hát kezdjük el!
Tegyük rendbe, amit kell!
Hát kezdjük el!
De békével!
Hát kezdjük el!
Tegyük rendbe, amit kell!
Hát kezdjük el!
És épp ésszel!
Hát kezdjük el!
Hát kezdjük el!
De békével!
Gyere, kezdjük el!
Hát kezdjük el!
De békével,
És épp ésszel,
Hát kezdjük el!

Iskolai bűnözés

Diákcsíny vagy bűncselekmény?

A diákcsíny fogalmának meghatározása nem könnyű feladat. Ha ezt a szót halljuk, akkor valami ártalmatlan, tanulók által elkövetett tettre gondolunk, aminek semmiképpen nincs ártó szándéka. Ugratás, apró bosszúság okozása az, ami eszünkbe jut.

A diákcsíny és a jogsértés között azonban nagyon keskeny a mezsgye, és éppen ezért nagyon fontos minél többet beszélni arról, mit szabad és mit nem.

Hitek és tévhitek a fiatalok fejében

Nem győzzük hangsúlyozni, hogy a büntethetőségi akadályokat leszámítva a magyar állampolgárok 14 éves koruktól büntethetőek. A gyerekek gyakran gondolják tévesen, hogy 18 éves korukig azt tesznek, amit csak akarnak, és ezért nem tartoznak felelősséggel.

Jó, ha tudod!

A büntethetőséget kizáró okok: a gyermekkor, a kóros elmeállapot, a kényszer és a fenyegetés, a tévedés, a jogos védelem, a végszükség, a magánindítvány hiánya, a törvényben meghatározott egyéb ok.

A büntethetőséget megszüntető okok: az elkövető halála, az elévülés, a kegyelem, a tevékeny megbánás, a törvényben meghatározott egyéb ok.

Kerülhet-e börtönbe egy fiatalkorú?

Számtalan iskolai bűnmegelőzési óra tapasztalata, hogy a fiatalok nemtől, kortól és az iskola típusától függetlenül nem tudják, hogy súlyos bűncselekmény elkövetése esetén akár börtönbe is kerülhetnek. Pedig Tökölön, Kecskeméten, Pécsett, Szirmabesenyőn van Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete, amely alapjában véve abban különbözik leginkább a felnőtt börtönöktől, hogy itt a tanköteles korúaknak bizony iskolába kell járniuk, míg egy felnőtt börtönben ki kell érdemelni azt, hogy valaki tanulhasson.[84]

[84] Gratzer Gábor–Sövényházy Edit–Szabó Henrik: Bűnmegelőzési jó tanácsok. Korona Kiadó, Budapest, 2010.

7.6.15. CAT 05. Különbözőek vagyunk

A film címe	**Különbözőek vagyunk**
A film jelzése	**CAT 05**
A film helye	**CAT DVD 1. lemez**
A film időtartama	1 perc 31 másodperc
A film rövid tartalma	A filmben különböző életkorú, nemű, foglalkozású és világnézetű emberek jelennek meg (családos, gyerek, alkalmazott, rapper, hívő, ateista, nő, anya, vállalkozó, együtt járó fiatalok, házasok, jó tanuló, közepes tanuló, rocker, sportoló, rendőr). A „Mindannyian mások vagyunk!” mondat átgondolására késztet a film.
Célcsoport	mindenki
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció, érvelés szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés öntudatosság, identitástudat konszenzuskeresés, kompromisszumkészség együttműködési készség, kooperáció, szolidaritás sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
Megvitatható kérdések	• **Milyen tulajdonságok alapján ítélünk meg valakit?** • **Mit jelentenek a következő szavak: előítélet, sztereotípia, diszkrimináció?** • **Mi a szerepe az ember életében a közösségnek?** • **Ki milyen szűkebb és tágabb közösségnek a tagja? Hogyan került ebbe a közösségbe?** • **Mit jelent a kiközösítés?** • **Vannak-e olyan csoportok, aki veszélyt jelenthetnek másokra?** • **Milyen problémát okozhatnak ezek a csoportok?** • **Mi a teendő, ha egy kis csoport problémát okoz másoknak?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama: 45 perc**		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A Különbözőek vagyunk című kisfilm megtekintése és feldolgozása 4. Csoportmunka, játék 5. Összefoglalás, zárás		**Az óra eszközigénye** • **CAT DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a résztvevőket elgondolkodtassa azzal kapcsolatban, hogy milyen előítéletekkel találkozik a mindennapjai során, és hogy ezek milyen következményekkel járnak.		• **sztereotípia** • **előítélet** • **diszkrimináció** • **nacionalizmus, patriotizmus** • **menekült, migráns** • **emberi jogok** • **másság** • **elfogadás**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**

1. Üdvözlés	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése Beszélgessünk a résztvevőkkel, hogy környezetükben milyen érdekes emberekkel találkoznak, és mi az, amiért érdekesnek találják ezeket az embereket.	**5 perc**	**Érzékenyítés**
3. A Különbözőek vagyunk című kisfilm megtekintése és feldolgozása	**15 perc**	**Feladat:** • Találjanak ki két állítást, amit ők mondanának magukról a kisfilmben. • Keressenek a filmben olyan tulajdonságokat, amik párba voltak állítva. • A saját maguk által választott két állítással kapcsolatban keressenek ilyen ellentétpárt. (Például vallásos-ateista, idős-fiatal, rapper-rocker.) • Keressenek olyan problémákat, amelyek ellentétekhez vezethetnek a párok között. • Hogyan lehetne megoldani ezeket a problémákat?
4. A háttéranyagban leírt játékok közül valamelyiket válasszuk ki, és játsszuk el a csoport sajátosságainak megfelelően.	**20 perc**	**Játéklehetőségek** • Általánosítások • Mit gondolsz róluk? • Sztereotípiák • Egyformák és különbözők • Milyen érzés? • Bábel • Elvegyülni és kiválni
5. Összefoglalás, zárás	**3 perc**	**Értékelés, tanulságok levonása**
Megjegyzés A szemléletformáló filmek felhasználási lehetőségei nagyon széleskörűek, mert nem egy adott történethez kötődnek, hanem lehetőséget teremtenek különböző kérdések megvitatására. A háttéranyag ezért olyan játékokat is tartalmaz, amelyek közül válogathatunk annak megfelelően, hogy milyen témát tartunk fontosnak a csoport számára.		

HÁTTÉRANYAG[85]

SZTEREOTÍPIÁK

A sztereotípiák szélsőségesen leegyszerűsített és széles körben elterjedt megfigyelések valamely közösség tagjairól. A sztereotípia azon a feltételezésen alapul, miszerint egy csoport valamennyi tagja ugyanazokkal a tulajdonságokkal rendelkezik, ugyanazokat a mintákat követi, ezért hasonlóan lehet megítélni. Pozitívak, negatívak vagy semlegesek is lehetnek. Közös vonásuk, hogy ellenállóak a tapasztalattal szemben, és nem vesznek tudomást az egyéni különbségekről.

A sztereotípiák kialakulásának és használatának oka, hogy segítenek eligazodni a világban, de ha valaki ítéletalkotáshoz használja az így létrejött véleményt, akkor téves képet alkot a világról.

ELŐÍTÉLETEK

Az előítélet valamely csoport egészével szemben kialakított, annak tagjaira vonatkozó értékítélet, amely sem tapasztalatra, sem racionális érvre nem támaszkodik, viszont érzelmi telítettségű, nem változik, és érzéketlen az

[85] Kispéter Andrea-Sövényházy Edit: Élménypedagógia (Szeged, 2008.)

egyéni különbségekre. Az előítéletet magáénak érző személy ezt a viszonyulást a csoport valamennyi tagjára nézve érvényesnek tekinti. Az egyéneket kizárólag mint az adott csoport tagját ítéli meg. Az előítéletek többnyire erősen negatív, esetenként erősen pozitív viszonyt tükröző, merev sztereotípiákból származnak, amelyek alapja valamilyen érdek, ellenőrizetlen eszme. Az előítéletek nem képesek megváltozni az újabb tapasztalat, illetve ismeretek hatására sem.

KIKÖZÖSÍTÉS, DISZKRIMINÁCIÓ

Az előítéletes viselkedés alapja, amikor idegenkedünk valakitől viselkedési normáinktól való különbözősége miatt. A következő lépés, ha már kerüljük, elzárkózunk a vele kialakítandó kapcsolattól, a közös munkától. A legerősebb változat nyíltan ellenséges, bántóan gúnyos viselkedésben nyilvánul meg. Az érintett személy kiszorul a közösségből, kiközösítetté válik. Ez együtt jár a csoport nyújtotta védelem hiányával, a kiszolgáltatottsággal.

A diszkrimináció során a csoport az általa élvezett előnyöket más csoportok tagjai számára elérhetetlenné kívánja tenni. A kirekesztés szempontja az, hogy ki tartozik a saját csoporthoz és ki egy másikhoz. A kiközösítés kizárólagosságot is feltételez a csoporttagság tekintetében, miszerint egyszerre csak egy csoport tagja lehet valaki.

A kiközösítettség állapotára az érintettek különböző módon reagálhatnak. Van, aki egyre gátlásosabbá, félszegebbé válik, mások támadóvá válnak. Ha a kirekesztettek megtalálják egymást, és összefognak, komoly erőt képviselhetnek. Előfordulhat az is, hogy a szabadulni vágyó kiközösített a többség vezetőivel keresi a kapcsolatot, és megpróbálja őket kiszolgálni.

A kiközösítés minden csoportban előfordulhat. Megoldásának feltétele az érintettek pozitív énképe, reális önértékelése, illetve valamennyi résztvevő empátiája, toleranciája, a mások elfogadására irányuló készsége.

Játék: Általánosítások

Három csomagolópapírra felírunk olyan mondatkezdéseket, amelyek általánosítások bevezetői lehetnek.

A magyarok általában…
A nők általában…
A fiatalok általában…

A csoport tagjai egymás után befejezik a mondatot. Ezután minden csoport munkáját bemutatják, és közösen megbeszélik, hogy mi az, ami nem hiteles vagy elfogult vélemény. Ha valaki ragaszkodik az állításához, akkor példával bizonyítsa igazát, erre a többiek szintén mondhatnak ellenkező példát.

Játék: Mit gondolsz róluk?

A játékvezető előre elkészít olyan kártyákat, amelyeken különböző sztereotípiákat megtestesítő embercsoportok vannak. A kártyákat úgy készítsük el, hogy legalább hárman kaphassák ugyanazt.

Példák:

nagycsaládos, rapper, hívő, ateista , vállalkozó, jó tanuló, rossz tanuló, rocker, sportoló, rendőr, bankár, nyugdíjas, focista, más nemzetiségű ember, kövér, sovány, szemüveges

- Mindenki húz egy kártyát. Öt perc alatt le kell írni minél több olyan jellemzőt, ami eszükbe jut.
- Az azonos kártyákat húzók megkeresik egymást, és egy csoportot alkotnak, amelyben megbeszélik, hogy mik a közös és eltérő vonások a jellemzésekben.
- Ezután megrajzolnak egy képet egy elképzelt személyről, aki az általuk húzott csoportba tartozik.
- A plakátot minden csoport bemutatja, és ismertetik a jellemzéseik közös és eltérő vonásait.

Megvitatható kérdések

- Miért alakulnak ki sztereotípiák?
- Milyen veszélyei vannak a sztereotípiák használatának?
- Mondjunk példákat, amikor a sztereotípiák nem érvényesülnek!
- Van olyan eset, amikor hasznosak a sztereotípiák?

Játék: Sztereotípiák

A játék kezdetén a sztereotípiákról beszélgetünk, és a csoport olyan embercsoportokat gyűjt, amelyekkel kapcsolatban különböző sztereotípiákat ismerünk. Ezeket a csoportokat felírjuk egy post-itre, és a játékosok homlokára vagy ruhájára ragasztjuk úgy, hogy a saját szerepét senki ne ismerje.

- Ezután mindenki elkezd sétálni, és beszélgetni kezdenek egymással. Az a feladat, hogy mindenki úgy beszélgessen a másikkal, hogy éreztesse vele, milyen sztereotípiát testesít meg.
  Ha valaki a vele kapcsolatos viselkedésből kitalálta, hogy mi van a homlokára írva, leveheti, és figyelheti a többiek beszélgetését.
- Játszhatjuk párban is, amikor az egész csoport előtt történik a beszélgetés. Ebben az esetben jobban megfigyelhető minden beszélgetés.

Nagyon fontos, hogy a játék után megbeszéljük az egész csoporttal a tapasztalatokat és a kellemetlen érzéseket, amelyek előfordulhattak. Érdemes felidézni olyan eseteket, amikor valakit hasonló módon kezeltek, és nem a viselkedésük, hanem mondjuk a külsejük vagy más sztereotípia alapján ítélték meg.

Megvitatható kérdések:

- Milyen érzéseket váltott ki a beszélgetés során a többiek viselkedése?
- Milyen érzés volt valakivel az adott sztereotípia alapján viselkedni?
- Hogyan lehet elkerülni az ilyen viselkedést?

Játék: Egyformák és különbözők

A vezető olyan élethelyzeteket ismertet, amelyekben valamilyen különleges szituációban lévő ember szerepel. A csoportoknak a helyzet előnyeit és hátrányait kell összegyűjteni. Először a kívülálló szemszögéből, azután az adott személy helyzetébe képzelve magukat.

Helyzetek:

- idős ember (nagy az élettapasztalata, átadják neki a helyet az utazáskor, nyugdíjat kap, gyakran beteg, keveset alszik)
- legidősebb testvér (a szülők megbíznak benne, később kell hazamennie, többet kell teljesítenie, többet várnak el tőle, példát kell mutatnia a kisebbeknek, vigyáznia kell a testvéreire)
- külföldi vendégmunkás
- rendőr
- munkanélküli
- gazdag ember
- szőke nő

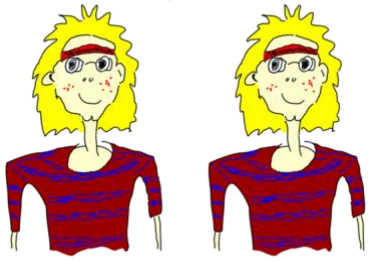

Megvitatható kérdések:

- Milyen lenne a világ, ha mindenki egyforma lenne?
- Hol találkozhatunk olyan emberekkel, akik hasonlítanak hozzánk?
- Miért jó más gondolkodású emberekkel beszélgetni?

Játék: Milyen érzés?

A csoporttal beszéljünk meg olyan szituációkat, amikor idegenként kell bemutatkozni és elismertetni, megszerettetni magunkat. Például új munkahely, baráti társaság, idegen ország, iskola, új lakóhely.
Az újonc szerepére vállalkozó résztvevő kimegy a teremből, és felkészül a bemutatkozásra.
A csoport azt az instrukciót kapja, hogy fogadja ellenségesen az új embert. 10 percig kérdezgetik, és véleményt mondanak róla.
Három megfigyelő jegyzőkönyvet készít a történésekről:

- egyikük a szóbeli megnyilvánulásokat rögzíti,
- a másik a metakommunikációs jelzéseket,
- a harmadik a térben való mozgást.

Ha az újonc rosszul érzi magát, azonnal abba kell hagyni a játékot! Csak összeszokott csoporttal játszható!

Megvitatható kérdések:

- Milyen érzés, ha kiközösítenek?
- Miért fordul elő ilyen eset?
- Milyen érzés kiközösíteni valakit?
- Mit tud tenni a kiközösített annak érdekében, hogy befogadják?

- Mondjanak saját példákat, amikor a kiközösítéssel találkoztak?

Játék: Bábel

Minden résztvevő kap egy üzenettel ellátott kártyát, amit nem szabad megmutatnia senkinek. Úgy kell ezt a címkét felerősíteniük egy mellettük álló társukra, hogy az ne lássa. A résztvevők szabadon sétálnak és beszélgetnek, mindenkinek úgy kell viselkedni a többiekkel, ahogy a rá erősített kártya utasítja (mosolyogni kell rá, el kell fordulni tőle, szigorúan kell rá nézni).

A csoport ezután kap egy feladatot, amit meg kell csinálnia, még mindig megfelelően viselkedve egymással. Bármilyen egyszerű feladat lehet: rajzolják le a termet, írjanak egy verset.

Megvitatható kérdések:

- Milyen érzés volt, hogy egy bizonyos módon bántak velünk?
- Hogyan befolyásolták az üzenetek a csoport munkájának hatékonyságát?
- Címkék nélkül hatékonyabb lett volna a csoport tevékenysége?
- Az életben is előfordulnak hasonló esetek, amikor bizonyos emberekkel anélkül viselkedünk valamilyen módon, hogy ismernénk?
- Mondjanak példát erre a saját tapasztalataik alapján!

Mosolyogj rám!	**Nézz rám rosszallóan!**
Grimaszolj!	**Hallgass meg mindent, amit mondok!**
Csinálj utánam mindent!	**Mindig váltogasd a témát!**
Ne hallgass meg semmit, bármit is mondok!	**Beszélj úgy velem, mintha hatéves lennék!**
Fordíts hátat nekem!	**Ne engedj beszélni!**

Játék: Elvegyülni és kiválni

A csoport tagjai 10 perc alatt olyan külső és belső tulajdonságokat keresnek, amelyek mindenkire jellemzőek a csoportból. Kereshetnek olyan helyzeteket, élményeket is, amelyek mindenkivel előfordultak.

Ezután a következő 10 percben a csapat minden tagja olyan tulajdonságot vagy élethelyzetet keres, ami csak rá jellemző, csak vele történt.

A csoportok ismertetik a közös és egyedi jellemzőiket.

A csoportok ezután összekeverednek, és mindenki olyan társakat próbál találni, akikkel az egyedi jellemzői vagy élményei megegyeznek.

Megvitatható kérdések

- Milyen előnyei és hátrányai vannak, ha valaki semmivel nem tűnik ki egy csoportban?
- Mi a jó és mi a rossz abban, ha valaki nagyon egyedi, és különbözik a többiektől?
- Melyek azok a tulajdonságaink, amelyeken változtathatunk és melyeken nem?
- Hogyan változtathatja meg valaki a róla kialakult képet?
- Milyen embereket szoktak szeretni egy közösségben?

7.6.16. CAT 06. Körforgás

A film címe	**Körforgás**
A film jelzése	**CAT 06**
A film helye	**CAT DVD 1. lemez**
A film időtartama	6 perc 55 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilm a szelektív hulladékgyűjtés fontosságát és részleteit mutatja be, mi számít papír hulladéknak, mi veszélyes hulladék, mit tegyünk a használt elemekkel, izzókkal, hogyan legyünk környezettudatosak.
Célcsoport	mindenki
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság empátia, együttérzés, identitástudat helyzetfelismerés, együttműködési készség, kooperáció felelősségtudat, tisztesség szolidaritás környezettudatosság demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
Megvitatható kérdések	• **Mit jelent a környezet védelme?** • **Miért fontos az öko-tudatosság?** • **Mit jelent az öko-lábnyom?** • **Hogyan élhetünk környezettudatosan?** • **Egy áru megvásárlásakor mire kell figyelni a környezetvédelemmel kapcsolatban?** • **Milyen törvények foglalkoznak a környezetvédelemmel?** • **Mit ír elő a törvény a hulladék gyűjtésével kapcsolatban?** • **Mi a szelektív hulladékgyűjtés haszna?** • **Hová kerül a szelektíven gyűjtött szemét, és mi készül belőle?** • **Milyen szemét típusokat lehet szelektíven gyűjteni?** • **Hol lehet ennek utánanézni?** • **Soroljuk fel, hogy milyen szemét tartozik az egyes szelektíven gyűjthető csoportokba!** • **Kinek a feladata a szelektív hulladékgyűjtés és miért?** • **Mi a veszélyes hulladék fogalma?** • **Miért veszélyesek ezek a hulladékok?** • **Hogyan lehet megszabadulni a veszélyes hulladéktól?** • **Mi történik a veszélyes hulladékokkal, miután a gyűjtőhelyre kerül?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama: 45 perc**	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A Körforgás című kisfilm megtekintése és feldolgozása 4. Csoportmunka, játék 5. Összefoglalás, zárás	**Az óra eszközigénye** • **CAT DVD 1. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a nézők környezettudatos szemléletét	• **környezetvédelem**

elősegítse a szelektív hulladékgyűjtés és a környezeti szempontok megismertetésével. A szelektív hulladékgyűjtést törvény írja elő Magyarországon, ennek ellenére a lakosság kis része követi ezt az előírást, melynek ellenőrzése és betartatása nem könnyű. Ezért az emberek gondolkodását kell megváltoztatni, hogy saját meggyőződésük szerint tartsák be a törvényt önmaguk és gyermekeik jövője érdekében.		• **környezetgazdálkodás,** • **hulladékgazdálkodás** • **öko-tudatosság, környezettudatosság** • **öko-lábnyom** • **Fehér könyv** • **szelektív hulladékgyűjtés** • **veszélyes hulladék** • **gyűjtőpont** • **tudatos vásárlás**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/JAVASLATOK**
1. Üdvözlés	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése Osszunk ki mindenkinek a környezet védelmével kapcsolatos idézeteket (a háttéranyagban összegyűjtöttek közül vagy máshonnan), és kérjük meg, hogy akinek tetszik, amit kapott, olvassa fel az egész csoportnak.	**5 perc**	**Érzékenyítés**
3. A Körforgás című kisfilm megtekintése és feldolgozása	**10 perc**	**Kérdés:** Mit jelenthet a film végén elhangzó gondolat: „A múzeumok a múltat őrzik meg, a hulladék-feldolgozók a jövőt.”
4. Feladat Alakítsunk hat csoportot. Minden csoport kap egy hulladékfajtát. Az a feladat, hogy írjanak példákat, hogy milyen szemét tartozik abba a fajtába. • **Kommunális hulladék** • **Komposzt** • **Papírhulladék** • **Műanyaghulladék** • **Fémhulladék** • **Üveghulladék**	**25 perc**	**Csoportmunka** A csoportok 5 percet kapnak a feladatra, utána a szóvivő kimegy a táblához, és ismerteti az összegyűjtött példákat. Amivel mindenki egyetért, azt felírja a táblára. Miután elkészült, a többi csoport is hozzászólhat.
5. Összefoglalás, zárás	**3 perc**	**Értékelés, tanulságok levonása**
Megjegyzés A témában központi szerepet játszik napjaink életében. Nagyon sok helyről tájékozódhatunk ezek kapcsolatban. Gyűjtsünk össze olyan honlapokat, amelyek a környezettudatos életmóddal foglalkoznak, segítséget nyújtanak a fogalmak megértéséhez. Mivel a témakör nagyon szerteágazó, ezért előre határozzuk meg, hogy milyen területet emelünk ki, és ezzel foglalkozzunk.		

HÁTTÉRANYAG

A Körforgás című kisfilm szövege:

A hulladékgazdálkodás[86]

A hulladékkal összefüggő tevékenységeket hulladékgazdálkodásnak nevezzük

- a hulladék keletkezésének megelőzését,
- mennyiségének és veszélyességének csökkentését, kezelését,
- ezek tervezését és ellenőrzését,
- a kezelő berendezések és létesítmények üzemeltetését,
- bezárását utógondozását, a működés felhagyását követő vizsgálatokat,
- az ezekhez kapcsolódó szaktanácsadást és
- oktatást.

A hulladékgazdálkodás általános elvei

a megelőzés ezen belül az integrált szennyezés megelőzés elve alapján legkisebb mértékűre kell szorítani a képződő hulladék mennyiségét és veszélyességét a környezetterhelés csökkentése érdekében,ez azt is jelenti, hogy úgy kell megoldani a ezen problémát, hogy ne okozzon további környezeti kárt.

- az elővigyázatosság elve alapján a veszélyes, illetőleg a kockázat valós mértékének ismerete hiányában úgy kell eljárni, mintha azok a lehető legnagyobbak lennének, vagyis a lehető legkedvezőtlenebb esetet kell figyelembe venni.
- a gyártói felelősség elve alapján a termék előállítója felelős a termék és a technológia jellemzőinek a hulladékgazdálkodás követelményei szempontjából kedvező megválasztásért, beleértve a felhasznált alapanyagok megválasztását, a termék külső behatásokkal szembeni ellenálló képességét, a termék élettartamát és újrafelhasználhatóságát. A termék előállításából és felhasználásából származó, illetve a termékből keletkező hulladék hasznosításának és ártalmatlanításának megtervezését, valamint a kezelés költségeihez történő hozzájárulást is.
- a megosztott felelősség elve, a gyártói felelősség alapján fennálló kötelezettségek teljesítésében a termék és az abból származó hulladék teljes életciklusában érintett szereplőknek együtt kell működniük.
- az elvárható felelős gondosság elve alapján a hulladék mindenkori birtokosa köteles a lehetőségeinek megfelelően mindent megtenni annak érdekében, hogy a hulladék környezetet terhelő hatása a legkisebb mértékű legyen, vagyis ne okozzon kárt a gyűjtés , hasznosítás, ártalmatlanítás során.
- az elérhető legjobb eljárás elve alapján törekedni kell az adott műszaki és gazdasági körülmények között megvalósítható leghatékonyabb megoldásra, azaz a lehető legkisebb környezet-igénybevételével járó anyag és energiatakarékos technológiák alkalmazására.
- a szennyező fizet elv alapján a hulladék termelője birtokosa vagy hulladékká vált termék gyártója köteles, a tevékenysége során okozott károk, szennyezés elkerüléséért teendő intézkedések teljes költségét viselni.
- a közelség elve alapján a hulladék hasznosítására, ártalmatlanítására a legközelebbi, arra alkalmas létesítményben kerülhet sor.
- a regionalitás elve alapján a hulladékkezelő létesítmények kialakításánál a fejlesztési, gazdaságossági és környezetbiztonsági szempontoknak, valamint a kezelési igényeknek megfelelő területi gyűjtőkörű létesítmények hálózatának létrehozására kell törekedni.
- az önellátás elve alapján a képződő hulladékok teljes körű ártalmatlanítására kell törekedni, ennek megfelelő ártalmatlanító hálózatot célszerű kialakítani és üzemeltetni.
- a fokozatosság elve alapján a hulladékgazdálkodási célokat ütemezett tervezéssel, egymásra épülő lépésekben, az érintettek lehetőségeinek és teherviselő képességének figyelembevételével kell elérni.
- a példamutatás elve alapján az állami és helyi önkormányzati szervek a munkájukban érvényesítik a törvény céljait és elveit.
- a költséghatékonyság elve alapján a hulladékkezelés szabályainak kialakítása, a hulladékgazdálkodás szervezése során érvényesíteni kell, hogy a gazdálkodók, fogyasztók által viselendő költségek a lehető legnagyobb környezeti eredménnyel járjanak.

[86] Domonkos Sándor, dr. Forgács József, Kopasz Margit, dr. Kovács Nóra, Tóth Andrásné: Környezetvédelmi alapismeretek I.II.

A hulladékgazdálkodás elemei:

- a hulladékok keletkezésének megelőzése, a keletkezett hulladékok veszélyességének csökkentése,
- a hulladékok fajtánkénti gyűjtése és hasznosítása,
- a nem hasznosítható hulladékok megfelelő módon történő ártalmatlanítása.

A hulladék keletkezésének megelőzése, a hulladék mennyiségének csökkentési lehetőségei az Európai Unió útmutatása alapján:

- Megelőzés: tiszta technológiák, tiszta termelés
- Hasznosítás: szelektív hulladékgyűjtés, hasznosító technológiák kifejlesztése, a hulladék hasznosításával előállított termékek piacának megteremtése
- A lerakásra kerülő hulladékok csökkentése: a hulladék hasznosíthatóvá tétele és csökkentése fizikai, kémiai, biológiai eljárásokkal

Minden településen a környezetgazdálkodási nonprofit vállalatok foglalkoznak a szemét összegyűjtésével és feldolgozásával. Ezért érdemes az adott településen érvényben lévő szabályozásról a vállalat honlapján tájékozódni.

Szelektív hulladékgyűjtési rendszer[87]

A hulladék nem szemét.
A hulladékgazdálkodásnak a természeti erőforrásokkal történő takarékosságot kell szolgálnia, melynek lényege a hulladékok minél nagyobb mértékű szétválogatása, újrahasznosítása, a másodnyersanyagok kinyerése, valamint a véglegesen hulladéklerakó telepre kerülő hulladék mennyiségének csökkentése.
A háztartási szemétbe kerülő anyagok közül újrahasznosítható a papír, a műanyag, a fém, valamint az üveg. A szerves anyagok, növényi részek elkülönített kezelése lehetővé teszi a komposztálást, melynek során a szerves hulladék lebomlik, értékes humusszá alakul, majd a kerti munkálatok, mezőgazdasági hasznosítás során visszakerül az anyagok körforgásába. Kitűnik, hogy az, amit a mindennapi gyakorlatban szemétnek hívunk, többnyire csak az újrahasznosítható anyagok nehezen szétválogatható keveréke, aminek döntő hányada hasznosítható, ha szelektíven kerülnének ki a háztartásból.

A hulladék MEGSZOKOTT útja: hagyományos, hulladékgyűjtés - hulladékszállítás - hulladéklerakó
A hulladék útja a SZELEKTÍV gyűjtési rendszeren keresztül: lakosság, ipar, intézmények - szelektív hulladékgyűjtés - gyűjtőszigetek, hulladékudvarok - válogatómű - másodnyersanyag-feldolgozók - kereskedelem.

Papír hulladék:
Fekete-fehér, színes papírok, folyóiratok, katalógusok, prospektusok, füzetek, könyvek, kisebb-nagyobb kartondobozok széthajtogatva, hungarocell betét nélkül (pl. teás, fogkrémes, gabonapelyhes stb. dobozok), írólapok, iratok (műanyag iratfedél nélkül), újságpapír, rajzlapok, csomagolópapír, hullámpapír, tönkrement könyvek, szórólapok.
Nem tartalmazhat: zsíros, ételmaradékkal szennyezett, műanyaggal, fémmel kevert, vagy indigós papírt, használt papír zsebkendőt, használt törlőkendőt, használt szalvétát, valamint ismeretlen anyagot, szemetet!

Műanyag hulladék
Üdítős és ásványvizes műanyag palackok, nylon zacskó, nylon szatyor, PE és PET jelzésű csomagolóanyagok, csomagolófóliák (zsugorfóliák és sztreccs fóliák egyaránt), többrétegű italos kartondobozok (rostos és szűrt üdítős, kimosott UHT tejes dobozok), PP/HDPE jelzésű flakonok (kozmetikai, –mosogató és mosószeres flakonok) műanyagkupakok.
Nem tartalmazhat: vegyszerrel szennyezett műanyaghulladékot, PS jelzésű műanyag joghurtos, tejfölös, kefires, vajas, italautomatás poharakat, festékek és veszélyes háztartási vegyszerek flakonjait egyéb veszélyes anyagok flakonjait (veszélyes hulladék), valamint ismeretlen anyagot, szemetet!

Fém hulladék:
Fém italos dobozok (üdítős, sörös, energiaitalos dobozok), kimosott konzervdoboz.

[87] http://www.szkht.hu/page.fcgi?rx=&item=&nyelv=hu&menuparam3=12&type=3

Üveg hulladék:
(elhelyezhető a gyűjtősziget erre kijelölt részén, valamint a hulladékudvarokban egyaránt) Tiszta, kiöblített, ép vagy törött fehér és színes (zöld, barna, fekete, sárga stb.) üveghulladék, nem visszaváltható italos üvegek, befőttes üvegek, üvegpohár, háztartási üveghulladék, üvegváza.
Nem tartalmazhat: Zsíros, olajos, vegyszeres illetve más mérgező anyaggal szennyezett, sík- vagy fémszálas üveget (tükröt, izzót fénycsöveket), valamint ismeretlen anyagot, szemetet!

Szelektív hulladékgyűjtő típusok:

Gyűjtsünk szelektíven! című kiadvány
http://www.szkht.hu/dokumentumok/dir4/90_18_szelektiv_tajekoztato_fuzet.pdf

Idézetek a környezetvédelemmel kapcsolatban[88]

A földi élet jövője attól függ, hogy képesek vagyunk-e cselekedni. Sokan egyénileg is megtesznek minden tőlük telhetőt, ám valódi sikert csak akkor érhetünk el, ha gyökeres változások mennek végbe a társadalomban, a gazdaságban és a politikában.

David Attenborough

Ha valaki nem tekinti tulajdonának a természetet, hanem érzi, hogy annak csupán értelmes része, könnyen el tudja dönteni, hogy mit szabad és mit nem.

Csányi Vilmos

A természet hatalmas, az ember parányi. Ezért aztán az ember léte attól függ, milyen kapcsolatot tud teremteni a természettel, mennyire érti meg, és hogyan használja fel erőit saját hasznára.

Szent-Györgyi Albert

Ha az emberek többsége élő szervezetként tekintene a Föld bolygóra - amire minden oka meglenne -, az ember és bolygónk is lényegesen jobb esélyekkel rendelkezne, hiszen amit a Földdel teszünk, azt saját magunkkal tesszük. Mivel mindennel rezonanciában vagyunk, ezt a felismerést az egész teremtésre is kiterjeszthetjük.

Rüdiger Dahlke

A természet nem a vagyontárgyunk: úgy kell átadnunk gyermekeinknek, ahogy kaptuk.

Oscar Wilde

Legyünk hálásak a sorsnak, hogy vannak még a földön járatlan ösvények és olyan vidékek, ahová csak nagyon ritkán teszi ember a lábát.

Georgij Vasziljevics Metyelszkij

[88] http://www.citatum.hu/kategoria/Kornyezetvedelem

Létre kell hozni olyan helyeket, ahol minden természeti lény menedéket talál, mert talán ezek lesznek az utolsó helyek, ahol az emberi lélek megnyugvásra lel.

John Muir

Ha Földünk beteg és szennyezett, az emberek sem lehetnek egészségesek. Ahhoz, hogy magunkat meggyógyítsuk, előbb bolygónkat kell meggyógyítanunk.

Bobby McLeod

A világ erőforrásai elegendőek ahhoz, hogy kielégítsék mindenki szükségleteit, de nem elegendőek ahhoz, hogy kielégítsék mindenki mohóságát.

Mahatma Gandhi

Úgy tékozoltuk bolygónk természeti kincseit, a levegőt és a vizet, mintha nem lenne holnap, s így már nem is lesz.

Kurt Vonnegut

A világ különleges és bonyolult, akárcsak a pók hálója. Ha megérinted egy fonalát, remegése végigfut az összes többi szálon. Mi nemcsak megérintjük a hálót, hanem bele is szakítunk.

Gerald Durrell

A természetben nincsenek sem jutalmak sem büntetések: következmények vannak.

Robert Green Ingersoll

Az igazi természetvédő az, aki tudja, hogy a világot nem a szüleinktől örököltük, hanem gyermekeinktől kölcsönözzük.

John James Audubon

7.7. Iskolai bűnözés

7.7.1. PG 6. Péntek 13.

7.7.2. NBT 04. Péntek 13. újratöltve

7.7.3. VTV 10. Iskolai lopás

A film címe	**Péntek 13.**
A film jelzése	**PG 06.**
A film helye	**PG DVD 1. lemez**
A film időtartama	5 perc 14 másodperc
A film rövid tartalma	A film főhőse reggel felkel, bepakolja az iskolatáskáját, és elindul iskolába. Útközben és az iskolában minden egyes óvatlanságát kihasználják: ellopják a pénztárcáját a megállóban, ellopják a telefonját az öltözőben. Tanítás után észreveszi, hogy valakinél van egy olyan telefon, mint az övé, verekedés tör ki, amikor vissza akarja venni. Hazaérkezve a lakás bejárati ajtaját nyitva találja, mert betörtek.
Célcsoport	iskolások
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció, érvelés szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat helyzetfelismerés, döntéshozási képesség együttműködési készség, kooperáció konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség kudarc- és frusztrációtűrés, felelősségtudat, tisztesség demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***NBT 04. Péntek 13. újratöltve*** **–** Online érhető el a Prevenciós mmédiatár honlapján (5 perc) ***VTV 10. Iskolai lopás*** VTV 1. lemez (3 perc 17 másodperc) ***PG 32. Felelőtlen utazás*** 3. lemez (4 perc 45 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Mit jelent az a szó, hogy szabály?** • **Mit jelent az a szó, hogy törvény?** • **Kikre vonatkoznak a szabályok és kikre a törvények?** • **Mi a bűncselekmény fogalma?** • **Mire jók a szabályok? (Csak a jókat soroljátok föl!)** • **És mire jók a törvények?** • **Hány éves kortól vagyunk büntethetőek?** • **Ez azt jelenti, hogy 14 éves korunk felett börtönbe is kerülhetünk?** • **Szerintetek mi a különbség egy felnőtt és egy fiatalkorú börtön között azt leszámítva, hogy a fiatalkorúak börtönében 14 és 18 év közöttiek „ülnek”?** • **Mire kell ügyelnünk, ha tömegközlekedéssel utazunk?** • **Hogyan kell biztonságosan összepakolni egy iskolatáskát?** • **Mit szoktunk a táskánk külső zsebébe tenni?** • **Miért tesszük pont ezeket oda?** • **Miért veszélyes az, ha mi is könnyen hozzáférünk a táskánkban a pénztárcánkhoz, mobiltelefonunkhoz?** • **Hová érdemes tenni az értékeinket (pénztárca, iratok, mobiltelefon), ha útnak indulunk?** • **Miért veszélyes bármit is a zsebünkben vinni?** • **Mire kell ügyelni egy megállóban, állomáson?**

	• **Miért nem szabad egyetlen percre sem szem elől tévesztenünk a táskánkat?** • **Mire kell ügyelnünk különösen, ha távolsági busszal vagy vonattal utazunk?** • **Szerintetek kik követik el az iskolai lopások nagy többségét?** • **Miért nem tudjuk készpénzünket, ékszerünket, mobiltelefonunkat megvédeni egy iskolában?** • **Milyen szabályokat vezetnétek be annak érdekében, hogy minimalizáljátok az iskolai lopásokat?** • **Hogyan előzhető meg egy iskolai lopás testnevelés órán?** • **Szerintetek a ti iskolátok biztonságos?** • **Lehetne még növelni a biztonságát?** • **Milyen intézkedésekkel?** • **Szerintetek számít az a jogszabályok alapján, hogy az erőszakkal visszakövetelt tárgy (mint pl. a Péntek 13. című kisfilmben a telefon) a miénk-e, vagy csak egy ugyanolyan?** • **Honnan, hogyan és kitől kérhetett volna segítséget Dani, a Péntek 13. című film főhőse?** • **Melyek az ingyenesen hívható segélykérő telefonszámok?** • **Mely segélykérő szám hívható SIM-kártya nélkül?** • **És lezárt billentyűzetnél?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama** 50 perc		
Témavázlat 1. Üdvözlés, ismétlés 2. A biztonság fogalma 3. Ki a felelős a biztonságunkért? 4. Előrelátás, óvatosság, megelőzés 5. Veszélyhelyzetek, megoldási javaslatok 6. Mikor, kitől és hogyan kérhetünk segítséget? 7. Szabály, törvény, bűncselekmény		**Az óra eszközigénye** • **PG 1. lemez** • **PG 3. lemez** • **VTV lemez** • **adathordozó az NBT 04. kisfilmmel**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy a gyerekekben tudatosodjon, hogy a biztonságáért mindenki maga tehet a legtöbbet. Ehhez fontos ismerni a lehetséges veszélyforrásokat, ezek elkerülési módjait, valamint megérteni azt, hogy a szabályokra, törvényekre azért van szükség, hogy elkerülhető legyen a káosz, és így mindenki óvhassa a mások és saját maga biztonságát. Hangsúlyozzuk, hogy hol és milyen veszélyekre kell felkészülni, ezek hogyan előzhetők meg. Tanítsuk meg nekik azt is, hogy mások épségéért, biztonságáért is felelősek vagyunk! Veszélyhelyzetben pedig nem csukhatjuk be a szemünket, hanem mérlegelve a szituációt, segítenünk kell. De óvatosan kell eljárni, nem feltétlenül kell kockáztatni a saját biztonságunkat, mindig van más megoldás a segítségnyújtásra.		• **biztonság** • **óvatosság** • **felelősség** • **veszély** • **szabály** • **törvény** • **bűncselekmény** • **segítség kérése és adása** • **önbíráskodás** • **büntetés** • **gyermekkorú** • **fiatalkorú** • **előrelátás**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**

1. Üdvözlés, az óra felvezetése	**1 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A biztonság fogalma Kérjük meg a gyerekeket, hogy egy gyors körben mindenki mondja el, hogy neki mi jut eszébe a biztonság szó hallatán, de a már elhangzottak ne ismétlődjenek. Nincs semmi megkötés, nincs jó és rossz megoldás, hiszen az érzéseket, gondolatokat nem szabad így értékelni. Akinek éppen nem jut eszébe semmi, az mondhatja, hogy passz, és a kör végén visszatérünk hozzájuk.	**2 perc**	**Érzékenyítés** Ez a blokk, ráhangolásként, rövid legyen, csupán az érdeklődés felkeltése a célunk.
3. Ki a felelős a biztonságunkért? Kérdezzük meg a diákoktól, hogy szerintük ki a felelős a biztonságukért, és a válaszukat legalább egy mondatban indokolják is. A beszélgetést arrafelé tereljük, hogy fogalmazódjon meg a diákok részéről, hogy a biztonságunkért a legnagyobb mértékben mi magunk tehetünk, mi vagyunk érte a felelősek.	**2 perc**	**A téma felvezetése** Gyakori válaszok: • a közbiztonság • az állam • a rendőrség • mi magunk
4. Szabály, törvény, bűncselekmény A megvitatható kérdések első blokkjában található kérdések alapján nézzük át a gyerekekkel, hogy az élet mely területén ismernek szabályokat, és ezek mit szolgálnak. Utána menjünk egy lépéssel tovább, és kérdezzük meg, hogy mit foglalnak törvénybe, és kikre vonatkoznak a törvények. Végül pedig tisztázzuk a bűncselekmény fogalmát. Gondoltassuk át velük, hogy mit veszíthet az, aki bűncselekmény elkövetésébe sodródik.	**5 perc**	Minden törvény szabály, de nem minden szabály törvény.
5. Előrelátás, óvatosság, megelőzés A kisfilm megnézése előtt a gyerekeknek adjuk feladatul, hogy gyűjtsék össze a kisfilmben a főhős által elkövetett hibákat, amik ahhoz vezettek, hogy áldozattá vált. A filmet állítsuk meg ott, ahol a fiú hazaér, és látja, hogy a lakásukba betörtek. A fenti pontok tisztázása után nézzük meg a film végét, ahol a fentieket jó tanácsok erősítik meg. Attól függően, hogy mit tűztünk ki az óránk céljául, itt levetíthető a VTV 10. Iskolai lopás ill. a PG 32. Felelőtlen utazás című kisfilm is. Arra azonban ügyeljünk, hogy ha 45 perces az óránk, akkor 2 kisfilmnél többet nem ajánlatos használni!	**25 perc**	**Feladat és értékelés** A főhős által elkövetett óvatlanságok és hibák: • A táskája elülső zsebébe tette a pénztárcáját. • Az ajtón 3 zár van, de csak egyet zárt be. • Letette a padra a táskáját, és nem figyelt rá oda. • A suliban elővette a telefonját, ezzel megmutatta, hogy van telefonja, hogy milyen jó telefonja van, és azt is, hogy hová teszi. • Az öltöző ajtaja nem volt zárva, illetve az értékeit a táskájában hagyta. • Az iskolából kilépve meglátta, hogy egy fiú az övéhez hasonló telefont mutogat (árul?), és nekiesett, hogy visszavegye. Ezzel pedig önbíráskodást követett el akkor is, ha a telefon az övé volt.
6. Veszélyhelyzetek, megoldási javaslatok Alkossunk 3 csoportot, és a gyerekek gyűjtsék össze, hogy szerintük milyen veszélyhelyzetek leselkednek rájuk leggyakrabban 1. csoport – otthon, 2. csoport – az iskolában, 3. csoport – az utcán, és ezeket hogyan lehet megelőzni, mire kell	**8 perc**	**Feladat kis csoportokban** **Értékelés** Csoportot a legegyszerűbben úgy alkothatunk, ha mindig addig számolunk, ahány csoportot szeretnénk. Minden gyereknek jut egy szám (jelen esetben 1 vagy 2 vagy 3), és az azonos számúak kerülnek egy csoportba.

odafigyelni.		
7. Összefoglalás	**2 perc**	Fogalmaztassuk meg az óra legfontosabb megállapításait még egyszer a diákokkal, hogy ezzel is lehetőséget adjunk ezek beépülésére a mindennapjaikba.

Megjegyzés

Az óra legyen interaktív, oldott hangulatú, ezt elérhetjük a megfelelő kérdésekkel, játékokkal. Fontos, hogy ne mi mondjuk meg nekik, mi és miért fontos, hanem azt érjük el, hogy ők maguk fogalmazzák meg, amit meg szeretnénk velük taníttatni. Ez hatékonyabbá teszi az oktatást, elmélyíti az ismereteket.

Sok baleset és bűncselekmény érheti a gyerekeket az utcán, otthon és az iskolában is. Számos veszélyhelyzetet nem ismernek fel.

Hagyjuk, hogy a gyerekek fogalmazzák meg gondolataikat, véleményüket. Fontos, hogy az összegző tanulságok kimondásában is aktívan részt vegyenek.

HÁTTÉRANYAG

A kisfilm története

Vegyünk egy átlagos történetet. Van 4-5 általános iskolás, illetve középiskolás fiatalunk, akik haverok, és szabadidejükben szívesen bandáznak, nevetnek együtt, művelnek mindenféle számukra viccesnek tűnő dolgot. Mikor délutánonként a közeli játszótéren ücsörögnek, rendszeresen látják az egyik nyápic kis szomszéd srácot, amint szorgalmasan siet haza az iskolából, hogy mielőbb megcsinálja a leckéjét. A tanárok is folyton vele példálóznak, és ez bosszantó. Egyikük fejéből kipattan ezért az a nagyszerű terv, hogy a kis eminens srácot, akit nevezzünk most Pistinek, móresre kellene tanítani.

Így a banda egyik délután körbekapja Pistit, és heccelni kezdik. Kérdezik tőle, készen van-e már a leckéje, és kérik, adja oda a füzetét, hogy lemásolhassák a már megoldott feladatot. Hiszen ez egy iskolatárstól, osztálytárstól méltán elvárható, nem? Mivel Pistinek nemigen tetszik a kérés és annak stílusa, valamint minél előbb szabadulni próbál, kéri a bandát, hagyják békében hazamenni. Ez az engedetlenség felbőszíti a banda tagjait, és érezve az erőt az egységükben, megpróbálják erőszakkal elvenni Pisti táskáját.

Közben más, az iskolából hazafelé tartó diákok is megállnak néhány méterrel távolabb, és kuncogva figyelik az esetet, tenni azonban nem tesznek semmit.

Pisti táskájának tartalmát kiborítják a fűre, és gúnyos cikizéssel elemzik, mi is volt benne. Találnak tornacuccot, füzeteket, könyveket, de ezek kevésbé érdekesek. Viszont kihullik a hátizsákból Pisti nemrégiben kapott új telefonja, ami felcsigázza a banda tagjainak érdeklődését, így kérik, mondja el, mi mindent tud a készülék, hány megapixeles a fényképezőgépe, és lehet-e vele mp3-at hallgatni. Pisti nem éppen közreműködő, hüppögve sír, és a szülei szigorától félve követeli vissza a telefonját.

A banda tagjai, látván, hogy Pisti érzékeny pontjára tapintottak, dobálni kezdik egymásnak a telefont, heccelve Pistit, hogy visszakapja, ha sikerül elkapnia. És viccesnek tartják azt is, ahogyan Pisti esetlenül, sírva próbál futni a telefonjával ide-oda cikázó srácok után. Ha túl közel ér hozzájuk, kis tockosokat is osztanak a fejére, és egyre jobban élvezik a murit. Egyikőjük el is gáncsolja Pistit, akinek füves és sáros lesz a ruhája. A nézőközönséget alkotó néhány iskolatárs pedig hangosan biztatja a banda tagjait, láthatóan élvezve az „előadást”.

A srácok egyike közben behajigálja a kiborított táskába a cuccok nagy részét, majd felhajítják az egyik fára. A telefonnal együtt pedig eltűnnek a házak között. Megbeszélik, hogy másnap visszaadják a kis majom Pistinek, de addig csak féljen.

Mindegyikük meglepődik, amikor este csöngetnek, rendőrök állnak az ajtó előtt, és egyik szülőjükkel előállítják az illetékes rendőrkapitányságra, ahol gyanúsítottként hallgatják ki őket, és olyasmiket hallanak, hogy csoportos rablás. De hiszen ez csak tréfa volt, magyarázzák a nyomozóknak, és nem értik, miért kell ezt ennyire felfújni.

Mikor „rabosítják őket”, azaz lefényképezik és ujjnyomot vesznek tőlük, már kezdik érezni, hogy ennek a fele sem tréfa, pedig ők azt hitték.

És nézzük meg, mit is „veszítettek” a banda tagjai a butaságuk miatt, mit tettek kockára, és mi nem jutott eszükbe, mikor „kitervelték” az ugratást, amiről kiderült, hogy nem az:

- Bűnelkövetővé váltak, eljárás indult ellenük, és mivel elkövették a bűncselekményt, így a bíróság is elítélte őket.

- Mivel „priuszuk” lett, így nehézségeik akadtak az iskolában, hiszen a büntetőeljáráshoz kötelezően kikérték a jellemzésüket, így tanáraik is tudomást szereztek róla, hogy mi történt.
- Iskolát váltottak, hogy ne kelljen nap mint nap szembesülniük a többiek gúnyolódásával. Nehézségbe ütközött a továbbtanulásuk, hiszen az elkövetők erkölcsi bizonyítványa nem olyan, mint azoké, akiket nem ítéltek el.
- Szinte minden jobb munkakör betöltéséhez szükséges erkölcsi bizonyítványt csatolni, így ezektől eleshetünk, ha elkövetővé váltunk.
- Manapság akkora a munkanélküliség, hogy a munkáltatók válogatnak a több diplomás, több nyelvet beszélő munkavállalók között, így előfordulhat, hogy csak nem jól fizető állást kaphatunk, ha priuszunk van, vagy munkanélküliek maradunk.
- Ha nincs állandó jövedelem, akkor nincs pénz a megélhetésre, nincs lakás, nem tudjuk fizetni a közüzemi számlákat. Arról nem is beszélve, hogy nincsen számítógép, internet, nyaralás, jó ruhák, mozi….
- Elveszíthetjük a barátainkat, akik nem akarnak „bűnözővel” mutatkozni, és nem lesz esélyünk rá, hogy megmagyarázzuk, tévedés volt az egész.
- Súlyos bűncselekmény esetén a családunk is elpártolhat mellőlünk.

Mi az tehát, amit elveszíthetünk? Tulajdonképpen szinte mindent, amiért csak érdemes élni. Ezt kell végiggondolni azelőtt, hogy olyasmivel kezdenénk poénkodni, amiről később kiderülhet, hogy bűncselekmény. És ne feledkezzünk meg a „szurkoló” iskolatársakról sem! Nekik lett volna lehetőségük, hogy megakadályozzák a dolgok elfajulását. Közbeléphettek volna. Nem arra gondolunk, hogy oda kellett volna futni: „Engem üssetek!”, hanem arra: lehetett volna a banda tagjait figyelmeztetni arra, hogy hagyják abba, amit tesznek, különben rendőrt hívnak. Ettől talán észhez térhettek volna felhevült fiataljaink, hogy ez már nem a diákcsíny kategória, hanem ennél jóval több.

Minden cselekvőképes, 14. életévét betöltött állampolgártól joggal elvárható, hogy segítsen valamilyen módon egy bajba jutott embertársán. Ha másképpen nem is, akkor az ingyen hívható 107-es vagy 112-es segélyhívó tárcsázásával. A 112-es szám SIM-kártya nélkül is hívható. Ha nincsen mobiltelefonunk, akkor megkérhetünk egy járókelőt, akinek van, vagy beszaladhatunk egy üzletbe, vagy ha van a közelben telefonfülke, akkor onnan is tárcsázhatjuk érme vagy telefonkártya nélkül is a segélykérő számokat. Ne lepődjünk meg rajta, hogy az érmés telefonfülke a kijelzőjén kéri, hogy dobjunk be érmét, hiszen nem tudhatja, hogy mi ingyenesen is hívható számot kívánunk tárcsázni. Billentyűzzük be bátran a kívánt számokat, és várjuk meg, amíg az ügyeletes fogadja a hívásunkat.

Fiatalok által, illetve sérelmükre elkövetett tipikus jogsértések[89]

Szabályok[90]

Az egész életünket átszövik a szabályok. Mindegy, hogy játszunk vagy otthon vagyunk, iskolába járunk, sportolunk, vásárolunk vagy közlekedünk, szabályok tömkelegét kell betartanunk. Otthoni szabály lehet, hogy az előszobában le kell venni a cipőnket, a szobánkban rendet kell tartani. A fociban szabály, hogy a kapuson kívül senki nem érhet kézzel a labdához. A közlekedésben fontos szabály, hogy a piros lámpán nem szabad átmenni, vagy ha kocsiba ülünk, akkor be kell kapcsolni a biztonsági övünket.

Az iskolában a szabályokat a házirend tartalmazza. Idetartozik, hogy a suliban nem szabad rágózni, a folyosón nem szabad futkosni, de íratlan szabályok is vannak, mint például az, hogy jelentkezni kell, ha szólni szeretnénk. A tanóra kezdetét és végét pedig csengőszó jelzi. A szabályok nem arra valók, hogy nehezítsék az életünket, hanem éppen ellenkezőleg: az, hogy betartásukkal úrrá lehessünk a káoszon.

A szabályok egyénekre és közösségekre egyaránt vonatkoznak. A közlekedési szabályokat azoknak kell betartaniuk, akik gyalogosan vagy valamilyen járművel közlekednek. A játékszabályok a játékosokra, az iskolai házirend az iskolába érkezőkre és ott tanulókra, dolgozókra vonatkoznak. Ha senki nem szegi meg a szabályokat, akkor megvédenek bennünket pl. attól, hogy baleset érjen bennünket, vagy attól, hogy mások bántsanak, kárt okozzanak nekünk vagy mi nekik.

[89] 6. Egy kis jogászkodás 6.2.2. Fiatalok által, illetve sérelmükre elkövetett tipikus jogsértések
[90] Gratzer Gábor–Sövényházy Edit–Szabó Henrik: Bűnmegelőzési jó tanácsok. Korona Kiadó, Budapest, 2010.

Jogszabályok

A jogszabályok (törvények, rendeletek) is szabályok, csak betartásuk minden állampolgárnak vagy az ország területére érkezőnek kötelező. Minden törvény szabály, de nem minden szabály törvény. A jogszabályok alapvetően abban különböznek az általános szabályoktól (erkölcs, illem stb.), hogy azokat az állam valamely, erre az Alkotmányban kifejezetten feljogosított szerve alkotja, és az abban foglaltakat akár kényszer alkalmazásával is betartatja. A jogszabályok be nem tartását az állam bünteti, szankcionálja.

Bűncselekmény[91]

Bűncselekménynek nevezünk minden olyan tettet vagy mulasztást, amelyet a törvény büntetni rendel, és nem áll fenn olyan körülmény, amely a büntethetőséget kizárja (például a jogos védelem, a végszükség, vagy a tévedés stb.). A bűncselekményeket a Büntető Törvénykönyv tartalmazza. Itt találhatjuk meg felsorolva, hogy milyen tettek elkövetése vagy milyen mulasztások ütköznek törvénybe.

A Büntető Törvénykönyv nem könnyű olvasmány, így igen kevesen olvassák. Azt általában mindenki tudja, hogy lopni, embert ölni, bankot rabolni, pénzt hamisítani, mást bántalmazni nem szabad. Azonban ennél sokkal többféle bűncselekményt tartalmaz a Büntető Törvénykönyv, amelynek passzusait elég nehéz úgy betartani, hogy nem olvastuk. A törvény nem tudása azonban nem mentesít. Éppen ezért vékony a diákcsínyek és a bűncselekmények közötti határmezsgye, amelyet sajnos igen gyakran átlépnek a tanulók. Ennek pedig a legfőbb oka az, hogy nem tudják, mit szabad és mit nem, és gyakran sok olyasmiről hiszik, hogy diákcsíny, ami kimeríti a bűncselekmény kategóriáját.

Egy bűncselekményt elkövethetünk szándékosan vagy gondatlanul[92]. Aszerint, hogy milyen súlyú a bűncselekmény, beszélhetünk vétségről vagy bűntettről[93]. Elkövetőnek nevezzük a tettest, a felbujtót és a bűnsegédet[94].

A magyar törvények alapján 18 éves kortól vagyunk nagykorúak, de már 14 éves korunktól büntethetőek vagyunk. Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem. Ez pedig azt is jelenti, hogy súlyos bűncselekmény elkövetéséért akár börtönbe is kerülhetünk, hiszen van fiatalkorúak börtöne is.

Büntetések: a szabadságvesztés, a közérdekű munka, a pénzbüntetés, a foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás, a kiutasítás.

Mellékbüntetések: a kitiltás, a közügyektől eltiltás.

Fiatalkorúval szemben lehet intézkedésként javítóintézeti nevelést is kiszabni.

Vagyonvédelem

Az emberiség történelmének hajnalán a magántulajdon fogalma ismeretlen volt. Ahogy előre haladunk a történelemben, azt tapasztaljuk, hogy ez megjelenik, s ezzel párhuzamosan annak védelme is egyre inkább teret nyer. A vagyonvédelem egyidős az emberiséggel, mely folyamatos változásokon ment át, és napjainkban is ez a tendencia érvényes. A vagyonbiztonság igénye az ember egyik legalapvetőbb szükségletei közé tartozik. A védelem céltudatos és folyamatos tevékenység, melynek célja, hogy valamilyen fenyegetettséget elhárítson, illetve a már bekövetkezett esemény során lehetővé tegye a károk minimalizálását és a normális élet mielőbbi helyreállítását. Egyre több értéket kell megvédeni, ezáltal létrejöttek olyan szervek, szervezetek, csoportok stb., melyek a magántulajdon „szent és sérthetetlen voltát” hivatottak megvédeni.

A megelőző vagyonvédelem a bűnmegelőzés egyik szakterülete. Célja a vagyon elleni bűncselekmények megelőzése és az áldozatok számának mérséklése. A megelőző vagyonvédelem feladata, hogy olyan ajánlásokat

[91] 6. Egy kis jogászkodás 6.1. Értelmező szótár

[92] 13. § Szándékosan követi el a bűncselekményt, aki magatartásának következményeit kívánja, vagy e következményekbe belenyugszik.
14. § Gondatlanságból követi el a bűncselekményt, aki előre látja magatartásának lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában; úgyszintén az is, aki e következmények lehetőségét azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja.

[93] 11. § (1) A bűncselekmény bűntett vagy vétség.
(2) Bűntett az a szándékosan elkövetett bűncselekmény, amelyre a törvény két évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés kiszabását rendeli el. Minden más bűncselekmény vétség.

[94] 19. § Elkövetők a tettes, a közvetett tettes és a társtettes (tettesek), valamint a felbujtó és a bűnsegéd (részesek).
20. § (1) Tettes az, aki a bűncselekmény törvényi tényállását megvalósítja.
(2) Közvetett tettes az, aki a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását e cselekményért gyermekkor, kóros elmeállapot, kényszer, fenyegetés miatt nem büntethető vagy tévedésben levő személy felhasználásával valósítja meg.
(3) Társtettesek azok, akik a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását, egymás tevékenységéről tudva, közösen valósítják meg.
21. § (1) Felbujtó az, aki mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír.
(2) Bűnsegéd az, aki bűncselekmény elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt.
(3) A részesekre is a tettesekre megállapított büntetési tételt kell alkalmazni.

fogalmazzon meg, amelyek betartásával csökkenthetjük a sértetté válás kockázatát, és amelyek széles körben történő alkalmazása esetén csökken a vagyon elleni bűncselekmények száma.

A hatékony vagyonvédelem csak komplex módon biztosítható, mely magában foglalja a mechanikus, az élőerős és az elektronikus vagyonvédelmi eszközök megfelelő arányát a kívánt feladatokhoz. A vagyonvédelem mechanikai eszközei arra hivatottak, hogy a bennük tárolt vagyontárgyakat, értékeket, adatokat a mechanikai behatásoktól meghatározott ideig megvédjék. Nagyon fontos, hogy csak meghatározott ideig képes bármilyen mechanikai vagyonvédelmi eszköz ellátni a feladatát, emiatt szükséges kiegészíteni elektronikus vagyonvédelmi eszközökkel (pl. riasztó berendezés) és valamilyen élőerős védelemmel is (pl. rendőrségi vagy vagyonvédelmi járőrszolgálat).

Egy-egy közterületen bekövetkezett bűncselekmény vagy szabálysértés hosszabb időszakra is képes negatívan befolyásolni a biztonságérzetet.

A közterületi bűncselekmény nem jogi, hanem kriminalisztikai, statisztikai fogalom, egy speciális kategória, mivel az ott elkövethető jogsértések nagy része más helyszínen is megvalósulhat. A bűncselekmények kategorizálását minden esetben az elkövetés helyszínének közterületi jellege határozza meg. A közterületen elkövetett vagyon elleni jogsértések közül megismerkedhetünk azokkal, melyek a leggyakrabban fordulnak elő és a legnagyobb sérelmet, kárt okozzák. Itt szólunk az ezekhez kapcsolódó megelőzési lehetőségekről is, melyekkel elkerülhetővé válhatnak az ilyen jellegű szabálysértések, bűncselekmények.

Zseblopások

A nagyobb bevásárlóközpontok, vásárcsarnokok és tömegközlekedési eszközök vonzzák a zsebtolvajokat. Hétvégi és ünnepnapi bevásárlások idején az emberek több pénzt tartanak maguknál, ezért nem árt, ha fokozottabban figyelünk értékeinkre. A zsebtolvajok általában 3-4-en dolgoznak, így szemelve ki áldozataikat. Az egyik megfigyel, a másik eltereli a sértett figyelmét, a harmadik eltulajdonítja az értékeket, a negyedik pedig eltünteti a társától kapott „terméket”.

Néhány jó tanács a zseblopások megelőzésére:

- Táskáját nyilvános, forgalmas helyen (áruházak, piacok stb.), tömegközlekedési eszközökön szorosan fogja maga előtt, értékeit ne hagyja szem előtt!
- Táskájában, illetve pénztárcájában ne tárolja együtt személyes és egyéb iratait, pénzét, bankkártyáját a hozzá tartozó PIN-kóddal együtt!
- Ha lehetséges, pénzeszközeit több helyen is tárolja a táskájában, így ha mégis bűncselekmény áldozatává válik, nem tulajdonítják el az összes értékeit!
- Vásárláskor ne hagyja őrizetlenül táskáját vagy pénztárcáját a bevásárlókocsiban vagy a pulton!
- Mindig figyeljen a közvetlen környezetére! Legyen figyelmes és vegye észre, ha valaki gyanúsan a környezetében tartózkodik, „ólálkodik”!
- Sok pénzzel a zsebünkben ma már mi sem vagyunk biztonságban. Ha nincs szerencsénk, már a bankban megfigyelheti valaki, hogy nagyobb összeget veszünk magunkhoz.

Mi magunk is sokat tehetünk saját biztonságunk érdekében!

- A legfontosabb megelőzési módszer az lehet, hogy kerüljük a készpénzforgalmat. Bár Magyarországon az emberek többsége ragaszkodik a készpénzhez, nagyobb összegek esetén jobb, ha megbízunk a banki szolgáltatásokban.
- Ha magánszemélytől vásárolunk, megtehetjük azt is, hogy az eladót magunkkal visszük a bankba, és ott bonyolítjuk le a készpénzátadást, így nekünk egy lépést sem kell tennünk az összeggel.
- Ha elkerülhetetlen a nagy összegű készpénzzel történő mozgás, legyünk rendkívül óvatosak!
- Soha ne legyünk egyedül, lehetőség szerint kérjünk meg valakit, hogy kísérjen el minket, ugyanis a társaság általában elriasztó erőt jelent a rabló számára!
- Az automatából történő készpénzfelvételre ugyanaz érvényes, mint a bankfiókokban: ha valaki „figyelmetlenül ránk áll”, érdemes udvariasan megkérni, hogy menjen kicsit távolabb, vagy takarjuk testünkkel a klaviatúrát, ne tudják véletlenül se leolvasni a PIN-kódot.
- Ha kifejezetten gyanúsan viselkedő, az automata körül őgyelgő személyt látunk, inkább keressünk másik gépet. A pénzfelvételt lehetőleg minél forgalmasabb helyen bonyolítsuk le, mert sok ember között a rablók kevésbé merik megkockáztatni a támadást.

A tapasztalatok szerint sokan csak bedobják táskájukba a felvett bankjegyeket, sőt a műveletről szóló bizonylatot sem várják meg, hanem az automatánál hagyják. Ezt a bizonylatot, ha illetéktelen szerzi meg, máris tisztában lesz azzal, hogy mekkora összeg van nálunk. Az utóbbi időben előfordult az is, hogy a készpénz-automaták kiadó nyílását valaki a korábbi érmés telefonoknál használt módszerrel elzárja, vagy átlátszó ragasztóval leragasztja. Ilyenkor a számítógép szerint megtörténik a tranzakció, mi megkapjuk a bizonylatot, csak éppen a pénzünket nem, mivel az fennakad. Amíg bemegyünk a bankba reklamálni, addig az elkövető az akadály eltávolítása után megszerzi a pénzünket. A trükk kívülről sajnos nehezen vehető észre. Az újabban forgalomba helyezett automaták esetében ezt a módszert már nem lehet alkalmazni.

Egyes zsebtolvajcsoportok külön szakosodtak a kártyák ellopására. A jól szervezett bandákban van, akinek az a feladata, hogy a kártyát megszerezze, megint más már indul is vele a legközelebbi vásárlóhelyre, és ha használható a lapocska, akkor villámgyorsan több, nagy összegű árut vásárolnak „hitelre”.

Hazánkban is megjelent az a bűnelkövetési módszer, amikor a kártya mágneses adathordozóján tárolt információt másolják le akkor, amikor azzal fizetünk. Ez úgy lehetséges, hogy a bűnözőknek van olyan berendezésük, amely a kártyák mágnescsíkján rögzített adatokat olvassa le. Ennek az információnak a birtokában az elkövetők már tudtak olyan kártyát készíteni (klónozni), amely az eredeti kártya tulajdonságaival megegyezett, és a tulajdonos számláját így rendszeresen megcsapolták.

Ezért is jobb, ha csak a szükséges műveletre engedjük ki kezünkből a kártyánkat. Az már gyanús lehet, ha az elfogadó többször visszakéri, esetleg az üzlet valamelyik zugába vonul vele. Mindig kövesse nyomon kártyája útját, ügyeljen arra, hogy használata mindig az ön jelenlétében történjen! A megbízható kereskedelmi egységekben a kártyaleolvasó közvetlenül a pénztár mellett, jól látható helyen van telepítve. Gondoljanak arra, hogy ha mindent egy helyen tartanak, akkor annak eltulajdonítása mennyi kellemetlenséget és utánajárást okoz.

7.7.4. PG 21. Iskolai besurranás

A film címe	**Iskolai besurranás**
A film jelzése	**PG 21.**
A film helye	**PG DVD 2. lemez**
A film időtartama	6 perc 37 másodperc
A film rövid tartalma	A film egy néhány iskolában bevett rossz szokásra mutat rá, amely szerint a diákok a számítástechnika terembe nem vihetnek be táskát, azt kinn kell hagyniuk a folyosón a terem előtt. Az értékek a tanári szobában sincsenek biztonságban, hiszen egy iskolában a tanítás alatt a folyosók és tanári szoba is kihalt. Előfordulhat az is, hogy a portás nincs a helyén.
Célcsoport	iskolások, szülők, pedagógusok
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, tisztesség környezettudatosság
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 05. Besurranás*** PG DVD 1. lemez (5 perc 28 másodperc) ***PG 06. Péntek 13.*** PG DVD 1. lemez (5 perc 14 másodperc) ***VTV 10. Iskolai lopás*** VTV 1. lemez (3 perc 17 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Be szoktátok otthon zárni az ajtót?** • **Tudjátok, hogy hívják azt a tolvajt, aki nyitogatja a bejárati ajtókat, kapukat, és ahol nyitva találja, oda bemegy, és eltulajdonítja, amit talál?** • **A besurranásos lopás elkövetőit nagyon nehéz „elkapni”. Szerintetek miért?** • **Mit jelent az, hogy nyomszegény egy környezet?** • **Biztonságban vannak-e az értékeink a terem előtt hagyott táskánkban?** • **Megvédi-e az iskolában felügyelet nélkül hagyott értékeket, ha a suliban van portás?** • **Mit lehet tenni annak érdekében, hogy ne forduljanak elő lopások az iskolában?** • **A ti iskolátokban is vannak olyan szokások, amelyek nem garantálják az értékek biztonságát?** • **Hogyan vigyáztok a pénztárcátokra, ékszereitekre, telefonjaitokra testnevelés órán?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés, ismétlés 2. A téma felvezetése 3. Az Iskolai besurranás című kisfilm megtekintése és megbeszélése 4. A „mi iskolánk biztonsága” 5. Összefoglalás	**Az óra eszközigénye** • **PG 1. lemez** • **VTV DVD**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja annak az elsajátíttatása, hogy lehetőleg ne hagyjuk értékeinket sehol felügyelet nélkül. A készpénz, az ékszer és a mobiltelefonok az iskolában könnyű prédát jelentenek, ezért ezekre külön oda kell figyelni bizonyos órákon és helyzetekben.	• **érték** • **felügyelet** • **előrelátás**

A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, az óra felvezetése	**3 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése Kérdésekkel vezessük fel a témát, ami a besurranásos lopás sajátosságait tárgyalja. Bevezetésként ajánljuk a megvitatandó kérdések első néhány gondolatát, amelyek általánosságban szólnak erről a bűncselekménytípusról.	**15 perc**	**Érzékenyítés** Érdekességként rendőrként vihetünk porokat és felszerelést, amellyel a helyszínelők dolgoznak, keresik az ujjnyomokat. Pedagógusként kérhetünk ehhez segítséget az iskola rendőrétől vagy DADA oktatótól, vagy az illetékes városi kapitányságtól. Ekkor azonban ügyeljünk arra, hogy két tanítási óránk legyen, mert a gyerekek élvezik az ujjnyomvételt.
3. A „Besurranás" és az „Iskolai besurranás" című kisfilmek megtekintése és megbeszélése A kisfilmeket nézzük meg, és beszéljük át az előző pontban már említetteket.	**20 perc**	Külön hívjuk fel a figyelmet arra, hogy milyen tárgyakat tartunk az előszobában, amit egyetlen óvatlan pillanatban elvihet a besurranó tolvaj, ha nem zárjuk az ajtót.
4. A „mi iskolánk biztonsága" Ennél a feladatnál értékeltessük a hallgatóság iskolájának a biztonságát.	**5 perc**	Készíthetünk erre értékelő lapot előre, ahol csak pontozniuk kell a diákoknak. Érdemes a hasznos meglátásaikat továbbítani az iskola vezetése felé.
5. Összefoglalás	**2 perc**	Segítő kérdésekkel foglaltassuk össze a diákokkal ennek az egyetlen mozdulattal megelőzhető bűncselekménytípusnak a jellemzőit és megelőzési módjait.

HÁTTÉRANYAG

Háttérinformációk a 7.1.2-es fejezetben találhatók.

Iskolai, tantermi lopások

Az iskolába igen nagy mennyiségű tanszert, felszerelést kell bevinnünk nap mint nap, és ezek komoly értéket képviselnek. A diákok ma már ezen túl általában rendelkeznek mobiltelefonnal, mp3 vagy mp4-lejátszóval, és más értékes műszaki eszközzel, ami nem szükséges a mindennapi tanuláshoz, de sokan ezeket is magukkal viszik az iskolába. Az iskola felelőssége hasonló a munkáltatóéhoz, azonban ezeket a szabályokat nem a Munka Törvénykönyvében találjuk meg, hanem részben a Polgári Törvénykönyvben, részben a közoktatási törvényben, valamint az iskolai házirendben. A közoktatásról szóló törvény alapján az oktatási intézet a tanulónak az óvodai elhelyezéssel, tanulói jogviszonnyal, kollégiumi tagsági viszonnyal, gyakorlati képzéssel összefüggésben okozott kárért vétkességére tekintet nélkül, teljes mértékben felel. A kártérítésre a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni azzal a kiegészítéssel, hogy a nevelési-oktatási intézmény, illetve a gyakorlati képzés szervezője felelőssége alól csak akkor mentesül, ha bizonyítja, hogy a kárt a működési körén kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő. Nem kell megtéríteni a kárt, ha azt a károsult elháríthatatlan magatartása okozta. Ha a szakközépiskola, illetve a szakiskola tanulója tanulószerződést kötött, a gyakorlati képzés szervezőjének, illetve a tanulónak okozott kár megtérítésére a szakképzési törvény rendelkezéseit kell alkalmazni. Az iskola házirendjében megtilthatja bizonyos tárgyak bevitelét. Ha ezt megtette, és ilyen tárgyakban következik be a kár, nem tartozik felelősséggel. Szintén joga van az iskolának szekrények, értékmegőrzők, zárható öltözők kialakítására, és ebben az esetben megkövetelheti azt a fokú óvatosságot a diáktól, hogy behozható értékeit (kabát, telefon stb.) ebben helyezze el. A kijelölt helyen tartott beviteli tilalom alá eső tárgyakért nem felel az iskola. Azt is látnunk kell, hogy a felelősség mértéke nem korlátlan, hiszen a közoktatási törvény a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseire hivatkozik.

Ha a tanuló nem szegi meg a házirendet, és értékeit, felszerelését a megfelelő helyen tárolja, az iskola kártérítési felelősséggel tartozik az ezekben keletkezetett károk tekintetében. Az itt említett szabályok kevésbé ismertek, azonban mind a tanulók, mind a szülők számára hasznosak lehetnek.

7.7.5. PG 42. Iskolai szexuális erőszak

A film címe	**Iskolai szexuális erőszak**
A film jelzése	**PG 42.**
A film helye	**PG DVD 4. lemez**
A film időtartama	5 perc 14 másodperc
A film rövid tartalma	A filmben egy fiú és egy lány ismerkedése során a lány visszahúzódóan viselkedik. Emlékképek jelennek meg, amelyekből kiderül, hogy az iskolában erőszakoskodtak vele. A film a barátok, a család és a közösség szerepére hívja fel a figyelmet, és arra, hogy segítséget kell kérni, ha fenyegetnek, megaláznak valakit.
Célcsoport	felső tagozatosok, középiskolások
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés helyzetfelismerés, döntéshozási képesség konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség felelősségtudat, tisztesség demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***VTV 12. Érintések*** – VTV DVD lemez (3 perc 40 másodperc) ***PG 34. A chatelés veszélyei*** – PG DVD 3. lemez (5 perc 55 másodperc) ***PG 28. Jó hecc?!*** – PG DVD 3. lemez (10 perc 13 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Mit jelent az a szó, hogy erőszak?** • **Milyen formáit ismeritek az erőszaknak?** • **Mit gondoltok, miért van erőszak?** • **Mit jelent az intimitás két ember között?** • **Kik között és milyen módon nevezhetjük normálisnak a testi kapcsolatot?** • **Kik között semmiképpen nem megengedhető?** • **A szexuális erőszak kik között valósulhat meg?** • **Milyen jelei lehetnek annak, ha valaki szexuális erőszak áldozatává vált?** • **Árulás, ha segíteni próbálunk egy bajba jutott társunkon azzal, hogy szólunk felnőttnek?** • **Mit tehet egy közösség annak érdekében, hogy ilyen ne forduljon elő a körükben?** • **Mi a pedofília?** • **Milyen elkövetési módjai lehetnek a pedofíliának?** • **Milyen veszélyt jelent az internet?** • **Milyen hivatalok és civil szervezetek tudnak segítséget nyújtani?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A szexuális bántalmazás 4. Az „Iskolai szexuális erőszak” című kisfilm megtekintése és feldolgozása 5. Hogyan ismerhetjük föl barátunkon, ismerősünkön, hogyha erőszak áldozata? 6. Hogyan és kitől kérjünk segítséget, ha baj van? 7. Összegzés	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 4. lemez** • **PG DVD 3. lemez** • **VTV DVD** • **csomagolópapír** • **vastag filc** • **Blu Tack**

AZ ÓRA CÉLJA		KULCSFOGALMAK
Az óra célja bemutatni azokat a szituációkat, amelyeknél felmerül a szexuális erőszak vagy nem kívánt közeledés. Fontos tisztázni a diákokkal, hogy hogyan jelezzék egy partnerkapcsolatban a másiknak, ha valamit nem szeretnének, el tudják különíteni a jó érintéseket a rossz érintésektől. Az is célunk, hogy megbeszéljük, miért fontos ilyen helyzetben is segítséget kérni. A film célja, hogy az áldozat szemével láttassa az erőszakot, és annak hosszú távon ható következményeit. Ezzel is fejleszteni kívánjuk a gyerekek empátiáját, hogy megtanulják előre látni egy tett következményeit, hogy helyesen tudjanak dönteni.		• **erőszak** • **intimitás** • **szexuális erőszak** • **megalázás** • **határok** • **árulkodó jelek** • **pedofília** • **Országos Kríziskezelő** • **Eszter Alapítvány, NANE**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés	**1 perc**	**Ráhangolás – ráhangolódás** Oldott, barátságos légkör. Megengedni, hogy a tanóráktól eltérően foglaljanak helyet az osztályteremben (ülésrend).
2. A téma felvezetése Beszéljünk az erőszakról és megvalósulási formáiról.	**2 perc**	**A téma felvezetése**
3. A szexuális bántalmazás Gyűjtessük össze a gyerekekkel frontális osztálymunkával, hogy a szexuális erőszak szerintük kik között valósulhat meg? • felnőtt-felnőtt között • gyerek-gyerek között • felnőtt-gyerek között Térjünk ki az intimitás kérdésének a megbeszélésére, és fogalmaztassuk meg a gyerekekkel, hogy kik között és milyen módon nevezhetjük normálisnak a testi kapcsolatot. És kik között semmiképpen nem megengedhető?	**10 perc**	Tudatosítsuk, hogy bűncselekmény, ha valaki nem a megfelelő módon és helyen ér hozzánk. Térjünk ki a jó és rossz érintések felsorolására. Elevenítsük föl az „Érintések” című kisfilmben látottakat.
4. Az „Iskolai szexuális erőszak” című kisfilm megtekintése és feldolgozása A kisfilm megtekintésével az a célunk, hogy inspiráljuk a beszélgetést a diákokkal erről a kényes témáról. A megtárgyalandó kérdések: • Milyen jelei lehetnek annak, ha valaki szexuális erőszak áldozatává vált? • Árulás, ha segíteni próbálunk egy bajba jutott társunkon azzal, hogy szólunk felnőttnek? • Mit tehet egy közösség annak érdekében, hogy ilyen ne forduljon elő a körükben? • Bár a filmhez nem kapcsolódik, de térjünk ki a pedofíliára, annak elkövetési módjaira és az internetre, mint különös veszélyforrásra is!	**15 perc**	A kisfilm történetéről a háttéranyagban olvashatunk.
5. Hogyan ismerhetjük föl barátunkon, ismerősünkön, hogyha erőszak áldozata? A filmmel kapcsolatos megbeszélés végére hagyjuk a felismerésre utaló jegyek	**10 perc**	Segédanyagot tölthetünk le a NANE honlapjáról a http://www.nane.hu/kiadvanyok/kezikonyvek/mi

megtárgyalását. Ehhez lásd a háttéranyagot.		ertmarad/miertmarad.pdf linkről, de ebből kivonatoltuk a háttéranyagba a legfontosabb tüneteket.
6. Hogyan és kitől kérjünk segítséget, ha baj van? Beszéljünk róla, hogy kik azok a családtagok, barátok, ismerősök, hivatalok és civil szervezetek, akikre számíthatunk. Térjünk ki a segítségnyújtás lehetőségeire és azokra a telefonszámokra és szervezetekre, amelyek ebben támaszt nyújthatnak.	**4 perc**	Tudatosítsuk a diákokkal, hogy van segítség és kiút, azonban meg kell tanulni megfelelően kezelni az ilyen helyzeteket.
7. Összegzés	**3 perc**	
Megjegyzés A kisfilmet felhasználhatjuk az erőszak témaköréhez kapcsolódóan, és akkor a „Jó hecc?!" című kisfilmmel együtt használhatjuk, vagy alkalmazhatjuk a szexualitással kapcsolatos témakörnél is. Ebben az esetben az „Érintések" illetve a „Chatelés veszélyei" című kisfilmek kapcsolhatók a feldolgozáshoz. Plusz információkat találhatunk a témához a kapcsolódó kisfilmeket feldolgozó óráknál.		

HÁTTÉRANYAG[95]

A kisfilm szövege és tartalma

Narrátor

Fiatalságunk nagy részét iskolában töltjük. Az iskola színhelye a tanulásnak, az új információk megszerzésének, tudásunk gyarapodásának. Egy olyan közösség, amelyben kapcsolat alakul ki a tanárok és diákok, valamint osztálytársak és iskolatársak között. Így színtere barátságnak, szerelemnek, vonzódásoknak, de sajnos utálatnak és gyűlöletnek is.

Történet

Villogó képek egy fiúról és egy lányról, akik ismerkednek: folyosón egymásra néznek, egymás után fordulnak, egy mosoly… stb.

A fiú megvárja a lányt a suli előtt, odamegy hozzá, beszélgetnek. A lány visszahúzódó, bár tetszik neki a fiú érdeklődése.

Képek egy randiról otthon. A fiú a lány kezére teszi az övét. A lány összerezzen, majd elhúzza a kezét kicsit, de végül ott hagyja.

A fiú hazakíséri, elsimítja a lány haját az arcából. A lány összerezzen, majd elenged egy félszeg mosolyt.

Ülnek egymás mellett valahol, pl. egy parkban. A lány a fiú vállára hajtja a fejét. Közben gondolatok cikáznak a fejében, és visszaemlékszik. Az emlékképek csak mozdulatok, több fiú lefog egy lányt, berántják egy iskolai WC-be, kiáltás, arcok: az áldozaté, az elkövetőké.

Kép- és történetváltás

Továbbra is rövid, éles váltásos jelenetek. Lányok heccelnek egy másikat. Mozdulatok, arcok: gúnyos vigyor, meglökik, lelökik a könyveit a padról, fölborítják a vizét az ebédlőben…

Ugyancsak WC jelenet: a lányok elkapják az áldozatot. Továbbra is csak mozdulatok és arcok: biccentés, és ellentmondást nem tűrő arc, nadrág kigombolása közeliben, a nadrágját elkezdi letolni a sértett, egy kéz a WC csésze felé tolja erősen a sértett fejét.

Narrátor

Tegyél érte, hogy az iskola ne váljon gyűlölet színterévé! Egy igazi közösség nem hagyja, hogy az erőszak és az agresszió eluralkodjon! Ha fenyegetnek, megaláznak, ne félj segítséget kérni!

Vigyázzunk magunkra és egymásra!

[95] Gratzer Gábor–Sövényházy Edit–Szabó Henrik: Bűnmegelőzési jó tanácsok. Korona Kiadó, Budapest

A bántalmazás jelei[96]

Testi jelek

A gyereknek sérülései vannak, amelyek:

- emberi kézre vagy eszközre utalnak (ütés, égés, törés);
- nem egyeznek a magyarázattal;
- a gyerek leplezi vagy titkolja őket (tornaórán vagy iskolaorvosnál nem vetkőzik le);
- különböző gyógyulási fázisban vannak;
- láthatóan orvosi ellátás nélkül gyógyultak;
- a gyerek regresszív tüneteket mutat: éjjelente bepisil, rágja a körmét, rongyot vagy az ujját szopja, beszédfejlődése megáll vagy egy korábbi szintre esik vissza;
- láthatóan tickel (akaratlan izomrángása van, főként az arcon);
- dadog;
- jóval a serdülőkor előtt maszturbálni kezd (önjutalmazó viselkedés a fájdalmas valóság elkerülésére);
- az életkoránál lassabb ütemben fejlődik testileg és értelmileg;
- szomatikus betegségektől szenved, amelyek az ok felismerése hiányában egymást felváltva is jelentkezhetnek (krónikus emésztőszervi panaszok vagy bélirritáció, krónikus fejfájás).

Önészlelés és önértékelés

- Úgy érzi, a világon teljesen egyedül van a problémájával.
- Önmagát hibáztatja az otthoni helyzet miatt, szégyelli magát.
- Tehetetlennek és kiszolgáltatottnak érzi magát.
- Általában nincs biztonságérzete, esetleg személyek helyett helyekhez köti a biztonság élményét.
- Úgy érzi, az emberek által ismert énje hamis, ő nem az a gyerek, akinek a külvilág látja, hanem egy rossz és megvetésre méltó ember.
- Erős kisebbségi érzései vannak, gyűlöli magát, és bűntudata van: úgy érzi, ő a felelős az otthoni problémákért.
- Vágyik rá, hogy ő maga tökéletes legyen, mert akkor mindenki boldog lesz.
- Szélsőséges testi vagy szexuális erőszak hatására a teljes erőszakemléket törölheti a tudatából (traumás amnézia), vagy
- önmaga előtt is titkolva hermetikusan leválaszthatja mindennapi tudatáról az erőszakot átélt személyiségrészt (többszörös/ multiplex személyiségzavar).

Viselkedésmódok

Óvoda/Iskola

- Normának tekinti az agresszivitás és a durvaság használatát, és saját frusztrációja, dühe, feszültsége levezetése céljából más gyerekeket bánt.
- Elmagányosodik és elszigetelődik a többi gyerektől.
- Korához képest kiemelkedően alkalmazkodó, igyekszik elnyerni a felnőttek teljes elfogadását, szociábilis, „jó diák” stb. (álérettség).
- Problémái vannak a figyelem-összpontosítással, tanulási nehézségekkel küzd.
- Gyakran beteg, sokat hiányzik az iskolából.
- Kimarad az iskolából, csavarogni kezd.
- Láthatólag félelemben vagy rettegésben él valamelyik szülő miatt.
- Különféle magatartászavarok alakulnak ki nála.
- Az otthoni traumákat játékkal vezeti le (babával vagy pajtásával szó szerint eljátssza az otthoni verést, szexuális visszaélést).
- Fantáziavilága túlfejlett, olyan meseszerű dolgokat állít, melyek nyilvánvalóan nem igazak, konfabulál. (Figyelem! Az otthoni erőszakról való beszámolók, bármilyen hihetetlennek tűnnek is esetenként, nem tévesztendők össze a konfabulációval.)

[96] NANE Egyesület: Miért marad? Budapest, 2006.

Család

- Megkísérli befolyásolni a szülők viselkedését, érzéseit és cselekedeteit, hogy gátat vessen az erőszaknak.
- Az erőszakkitöréskor próbálja magára vonni a figyelmet, vagy az apjára támad, hogy megvédje az anyját a bántalmazástól.
- Gyűlöletet érez/mutat az apja iránt, amiért megveri az anyját, vagy ellenkezőleg: az anyát hibáztatja/bántja.
- A bántalmazó szülő meggyilkolásáról vagy haláláról fantáziál.
- Erősen szolidáris a bántalmazóval, traumás kötődést alakít ki. (A pszichológusi szakvéleményekben a jelenség néha téves értelmezést kap, és a szakember azt rögzíti, hogy „a gyermek szereti az apját".)
- Testvérét bántalmazza.
- Rémálmai vannak.
- Családrajzként ijesztő, rémálomszerű rajzokat készít.
- Kiskorától kamaszkoráig több szökési kísérlete van, esetleg igen korán házasságra lép vagy elköltözik otthonról, és önállóan, minden támogatás nélkül tartja el magát.

Társas kapcsolatok

- Iskolai „balhékba" keveredik, kortársaival fenyegetően viselkedik.
- Bűnügyekbe (bolti lopásba, csellengésbe vagy bandázásba) keveredik.
- Állandóan erőszakkal, horrortörténetekkel foglalkozik.
- Magányossá válik, nincsenek igazi barátai. Kortársaival bizalmatlan, nem folytat életkorához igazodó szerelmi kapcsolatokat.
- Sosem visz haza barátokat.
- Hiperérzékeny mások érzései és igényei iránt (álszociabilitás).

Saját test

- Önbántalmazó módon viszonyul a testéhez (körmét vagy száját rágja, haját tépkedi, vagdossa, összeégeti vagy szurkálja magát).
- Öngyilkossági gondolatai vagy kísérletei vannak.
- Különféle anyagokkal él: drogozik, alkoholizál, nyugtatókat szed (akár már gyerekként is).

Pedofília

Vannak véletlen vagy önkéntelen érintések, amelyeket bizonyos élethelyzet vagy érzelmi állapot vált ki. Ilyen például az öröm vagy a düh. A gyerekeket is meg kell tanítani arra, hogy nem mindegy, hogy ki, milyen szándékkal és hogyan ér hozzájuk. Fontos, hogy tegyenek különbséget aközött is, hogy ismerős vagy ismeretlen ember érinti meg őket. Azonban az ismerősök érintése sem mindig jó vagy helyénvaló.

Azzal nincs baj, ha egy szülő minden mögöttes szándék nélkül simogatja meg a gyermekét. Előfordulnak azonban nemkívánatos élethelyzetek is. Gondoljunk csak arra, hogy ha feldühítünk valakit, és ő bánt bennünket. Vagy ha szexuális szándékkal közeledik hozzánk egy olyan ember, akinek az érintését mi nem akarjuk. Ilyenkor mindegy, hogy szülő, nagyszülő, rokon vagy ismerős az illető. Egy felnőtt sohasem élhet vissza ilyen helyzettel!

A pedofília görög eredetű szó, gyermekszeretetet jelent. Jelentése napjainkra megváltozott, negatív értelmet kapott. Nem találkozhatunk a szakirodalomban egységes fogalom-meghatározással. Talán az egyetlen közös pont, hogy azokat a szexuálisan, testileg érett személyeket (jellemzően férfiakat) nevezik pedofiloknak, akik nemi vágyaikat szexuálisan éretlen személyekkel (lány- illetve fiúgyermekekkel) törekszenek kiélni. A Magyar nagylexikon XIV. kötete szerint a pedofília "szexuális aberráció, személyiségzavar, a még serdületlen gyermekek iránt ébredő szexuális vágy". Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) a Betegségek Nemzetközi Osztályozása (BNO) alkalmával pszichiátriai betegségként (BNO kód F6540) határozta meg.

A gyermekek szellemileg éretlenek, nemiségük formálódó, szexualitásuk kialakulatlan, ezért nem képesek helyesen értékelni a szexualitást. Bármilyen módon (erőszak, rábeszélés) történő ráhatás testi és szellemi fejlődésüket negatívan befolyásolhatja. A gyermek egészséges fejlődése a társadalom számára az egyik legfontosabb védendő érték.

A pedofíliának mind hetero-, mind homoszexuális formája ismert. Enyhébb esetben csak a gyermek ölelgetéséről, simogatásáról van szó, míg súlyosabb esetben a szexuális aktus kikényszerítésére kerül sor akár erőszak alkalmazásával is.

A beleegyezési korhatár

Mind a társadalom, mind a jog számára teljesen elfogadott, hogy a felnőttek szabad akaratukból, korlátozás nélkül létesíthetnek egymással szexuális kapcsolatot. A jog azonban a kiskorúak esetében a szexuális érintkezésbe való beleegyezést életkori határokhoz köti. A nemi kapcsolat létesítése szempontjából a betöltött 14. életévétől rendelkezik az ember szabad döntési joggal.

Az ennél fiatalabb személyekkel létesített szexuális kapcsolat még a 14 évnél fiatalabb személy beleegyezése esetén is bűncselekménynek (megrontásnak) minősül, ha a másik fél a 18. életévét már betöltötte. Ha a másik fél 14 és 18 év közötti, akkor csak a közösülés minősül megrontásnak, a fajtalanság[97] nem. Ha a fiatalabb fél 12 év alatti, akkor mindenféle szexuális cselekmény tiltott. Ebben az esetben közösülés esetén erőszakos közösülés, fajtalanság esetén szemérem elleni erőszak valósul meg, ahol a sértett beleegyezésének nincs jelentősége, mert a törvény az ilyen korú személyt védekezésre képtelennek tekinti.[98]

A pedofília a családon belül

A pedofil bűnözők általában nem erőszakosan közelednek a gyermekekhez. Jellemzően ajándékokkal, kedveskedéssel, törődéssel próbálják magukhoz édesgetni az áldozatokat. Intim viszonyról van szó, amit idegenekkel szemben nehezebb kialakítani, ezért főleg ismerős gyerekeknél próbálkoznak, jellemzően a családon belül. Az elkövető általában a sértett szülője, nevelőszülője, nagyszülője vagy más közeli illetve távolabbi hozzátartozója, akivel a család szorosabb kapcsolatot tart fenn. Az ajándékok és a figyelmesség segít kialakítani a bizalmat, amit azután a pedofil a szexuális kíváncsiság felkeltésére használ fel. A nyílt szexualitás helyett többnyire igyekszik játékos formában rávenni a gyermeket szexuális tevékenységre, simogatásra. Fontos elem a titoktartás. A pedofil azt kéri, hogy ami kettőjük között történik, az maradjon titokban a szülők és mások előtt is. Ezt a gyermekek általában örömmel megteszik, mert így nekik is van titkuk a felnőttekkel szemben, és ez általában jó érzéssel tölti el őket.

A kisebb gyermekek gyakran nem élik meg „rosszként" a pedofil közeledését és cselekményeit, mert igazán fel sem fogják a történteket. A pubertás kor határán állóknál ez változik, mert ezek a gyermekek már kezdenek érdeklődni a szexualitás iránt. Gyakori a családon belüli pedofil cselekményeknél az erőszak vagy fenyegetés is, főleg a szülő, nevelőszülő elkövetők esetében. Ez már a családon belüli erőszak körébe tartozik, és általában az ilyen esetek többségében a gyermek és a másik szülő (jellemzően anya), kiszolgáltatott helyzetben van, és nem is akar tudomást venni a dologról, vagy tudomásul veszi, de nem tesz semmit érzelmi vagy anyagi okokból.

A pedofil cselekmények megelőzése

A legfontosabb, hogy a szülők megfelelő kapcsolatot alakítsanak ki a gyermekükkel, hogy ha őt valami rossz vagy kellemetlen éri, akkor ezt bátran megoszthassa velük. Ennek kialakítása nem megy egyik napról a másikra, a kialakult bizalom megőrzése is fontos. Figyelmeztessük gyermekünket, hogy ismerősök is kérhetnek tőle számára kellemetlen dolgokat, amelyeket nem kell megtenniük. Tudatosítani kell a gyermekben, hogy egy felnőttet kedvessége, ajándéka nem jogosítja fel arra, hogy olyan dolgot tegyen, ami neki rossz vagy kellemetlen. Ha úgy érzi, hogy egy érintés kellemetlen, akkor azt nem kell eltűrnie. A gyermeknek is tudnia kell, hogy a testével ő rendelkezik, és senki nem nyúlhat hozzá vagy a ruházatához, különösen, ha idegen felnőtt akarja ezt megtenni. Magyarázzuk el nekik, hogy melyek azok az érintések, simogatások, amelyeket semmiképpen ne tűrjenek el, és mi az, amit jó szándékú felnőttek soha sem kérnének tőlük. Ha mégis ilyen történik, nyugodtan mondjanak nemet, hiszen ehhez joguk van. Ha ilyet tapasztalnak, szóljanak azonnal a szüleiknek. Ne érezzenek bűntudatot, még akkor sem, ha megígérték, hogy titokban tartják.

Pedofil cselekmények nem csak a családban fordulhatnak elő, így ezekre is fel kell készíteni a gyermekeket. Tisztázzuk velük életkoruknak megfelelően, hogy melyek azok a magatartási szabályok, amelyek az ő biztonságukat szolgálják. Ezeket visszatérően, de ne túl sűrűn ismételjük át.

Tudatosítsuk a gyermekben, hogy:

- Nem kell eltűrnöd se ismerőstől, se ismeretlentől, ha úgy érint meg bárhol, ahogy te nem szeretnéd! Kérd meg, hogy fejezze be a viselkedését, és ne ijedj meg, ha megfenyeget. Ilyenkor mindenképpen kérj valakitől segítséget!

[97] 1978. évi IV. törvény 210/A. § (2) bekezdés: a közösülés kivételével minden súlyosan szeméremsértő cselekmény, amely a nemi vágy felkeltésére vagy kielégítésére szolgál.
[98] 1978. évi IV. törvény 210. §

- Ismeretlenek is közeledhetnek hozzád rossz szándékkal akár úgy is, hogy a beszélgetés elején nem is sejted, hogy rosszat akarnak. Gyakori módszer, hogy játszótéren, utcán, üzletben idegen beszédbe elegyedik veled, egyre személyesebb kérdéseket tesz föl, majd megpróbál valamilyen indokkal megkérni arra, hogy menj vele. Mikor arról mesél, hogy kis állata született, amit szívesen megmutat, vagy váratlanul ajándékot vesz neked, legyél gyanakvó és óvatos.
- Ne szállj be idegen autójába, és soha ne menj föl ismeretlen lakásába! Próbáld meg minél hamarabb kedvesen befejezni a beszélgetést, köszönj el tőle, és hagyd ott!
- Maradj ilyen esetben nyilvános helyen, ahol sokan vannak! Ha nem tudsz megszabadulni az idegentől, kérj segítséget járókelőktől, vagy menj be egy üzletbe, és kérd, hogy hívják neked a rendőrséget.
- Ha van mobiltelefonod, te is hívhatod ingyenesen a 107-es vagy 112-es segélykérőt. Ilyenkor mutatkozz be, mondd el az ügyeletesnek, hogy hol vagy, mi történt, és kérj tőle segítséget!
- A közösségi portálokon és chatelős oldalakon is vigyázni kell. Ha ismeretlen ír neked, gondolj arra, hogy nem biztos, hogy az, akinek mondja magát. Ne küldj és ne tölts föl magadról olyan képeket, amelyeket nem látnál szívesen mások kezében!
- Idegennek ne árulj el magadról bizalmas információkat, mert visszaélhet vele! Legyél mindig óvatos és körültekintő!

Beszéljünk gyermekünkkel minden nap arról, hogy mi történt vele, mit csinált aznap. Ha rosszkedvű vagy levert, kérdezzünk rá, hogy mi az oka. Szánjunk időt a problémáira, mert csak így fogja azokat megosztani velünk. Ha felmerült a gyanú, hogy szexuálisan bántalmazták vagy molesztálták, forduljunk a rendőrséghez. A rendőrségi bejelentés során próbáljunk minden részletet elmondani, még azokat is, amelyek számunkra nem tűnnek lényegesnek. Az eljárás során lehetőség nyílik arra, hogy a gyermekkorú sértettet a nyomozási bíró hallgassa meg. Ezzel elkerülhetővé válik a gyermekkorú sértett többszöri meghallgatása.

Gyermekekkel kapcsolatos szexturizmus

Évről évre egyre olcsóbb utakat kínálnak a magyar turisták számára a hazai utazási irodák távol-keleti országokba, így Thaiföldre és Vietnamba is. Ezekben az országokban igen magas a prostituáltak száma, akik között jócskán találhatunk gyermekeket is. Nem véletlen, hogy e két ország az európai szexturisták és pedofilok célpontja. Mindazonáltal, hogy a gyermekekkel folytatott szexuális kapcsolat, vagy a gyermek prostituált szolgáltatásainak igénybevétele erkölcsileg mélyen elítélendő, de mint arról szó volt, bűncselekmény is. A Btk. 3.§ (1) bekezdése alapján magyar törvényt kell alkalmazni a belföldön elkövetett bűncselekményre, valamint a magyar állampolgár külföldön elkövetett olyan cselekményére, amely a magyar törvény szerint bűncselekmény. Ez azt jelenti, hogy a magyar állampolgár akármely távol-keleti országban, ahol az nem bűncselekmény, 14 év alatti prostituált szolgáltatásait veszi igénybe, megrontásért, ha a gyermek a 12. életévét sem töltötte be, erőszakos közösülésért vagy szemérem elleni erőszakért büntetőjogi felelősséggel tartozik.

A pedofil bűnelkövetők gyakran hivatkoznak a nyomozás vagy a bírósági eljárás során arra, hogy a gyermeket, akivel a szexuális cselekményt folytatták, idősebbnek gondolták, mert fejlettebb volt a koránál. A hazai bírói gyakorlat az ilyen védekezést nem fogadja el, mivel azon az álláspontón van, hogy a felnőttet terheli a felelősség, hogy a kiskorú szexuális partner életkoráról meggyőződjön, és ha ilyen kapcsolatba kezd, a kockázatot neki kell viselnie. Még abban az esetben is, ha a kiskorú őt megtéveszti, és idősebbnek mondja magát valós koránál.

Pornográf felvételek gyermekekről

Minden társadalom alapvető érdeke a fiatalok megfelelő egészségi és pszichológiai fejlődése. A pedofilok és a gyermekpornó felvételek készítői és forgalmazói ezt sértik meg, ezért az ilyen cselekményeket széleskörűen és súlyosan bünteti a törvény.

Tiltott pornográf felvétellel visszaélés bűntettét követi el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyről vagy személyekről pornográf felvételt megszerez vagy tart. Aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyről vagy személyekről pornográf felvételt kínál, átad vagy hozzáférhetővé tesz, bűntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyről vagy személyekről pornográf felvételt készít, forgalomba hoz, azzal kereskedik, illetőleg ilyen felvételt a nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé tesz, bűntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Hasonlóan súlyos büntetésre számíthat az is, aki pornográf jellegű műsorban tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt vagy személyeket szerepeltet, és az is, aki anyagi eszközöket szolgáltat ilyen felvételek vagy műsorok készítéséhez.

Aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt vagy személyeket pornográf felvételen, avagy pornográf jellegű műsorban való szereplésre felhív, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

A törvény szabályozásából következik, hogy bárki, aki az internetről vagy bármilyen más forrásból gyermekpornót ábrázoló fényképet, felvételt megszerez, letölt, lakásában, számítógépén, de akárhol másutt ilyen képet vagy felvételt tart, elköveti a bűncselekményt. Lényeges az is, hogy egyetlen ilyen fénykép vagy felvétel megszerzése vagy tartása (például a számítógép merevlemezén) megvalósítja a bűncselekményt. Fontos tudni, hogy a bűncselekmény megvalósul abban az esetben is, ha a szereplők kiléte nem állapítható meg, illetve a képeken vagy a felvételen számítógépes animáció látható, tehát nem is valódi gyermekek szerepelnek rajta. A lényeg, hogy gyermekpornót jelenítsen meg.

A fiatalok a digitális fotózásnak köszönhetően rengeteget fényképeznek, és boldog-boldogtalannak elküldik az egymásról és magukról készített fényképeket. Sok közülük felkerül a netre is, és akár pedofilok vagy szexuálisan aberráltak látókörébe kerülhetnek.

A hozzátartozók, rokonok és családi barátok is rávehetik a gyerekeket arra, hogy fényképeket készíthessenek róluk. Előfordulhat, hogy a gyerekeknek először tetszik a fotózás, és csak jóval később válik világossá, hogy csapdába kerültek. A felnőttek gyakran érzelmi zsarolással veszik rá a gyerekeket, hogy megtegyék, amire kérik őket. Mindez nem csak a pedofilok esetében jelent veszélyt, hanem a gyermekeket szexuális kapcsolatra kényszerítők esetében is.

7.8. Erőszak

7.8.1. PG 10. Rablás

7.8.2. PG 37. Suli után…

A film címe	**Rablás**
A film jelzése	**PG 10.**
A film helye	**PG DVD 1. lemez**
A film időtartama	3 perc 15 másodperc
A film rövid tartalma	A rablás című kisfilm egy magányosan az utcán sétáló alsó tagozatos kislány „találkozását” mutatja be néhány fiatallal, akiknek megtetszik a kislány nyakában lógó telefon. A film többféle megoldást ad egy ilyen szituációra.
Célcsoport	alsó és felső tagozatosok
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság konstruktív kommunikáció, érvelés segítőkészség, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés helyzetfelismerés, döntéshozási képesség asszertivitás, konszenzuskeresés, kompromisszumkészség konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség felelősségtudat, tisztesség
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 37. Suli után*** (3 perc 10 másodperc) – PG DVD 4. lemez
Megvitatható kérdések	• **Mit jelent az a szó, hogy erőszak?** • **Milyen formáit ismeritek az erőszaknak?** • **Mit gondoltok, miért van erőszak?** • **Mi a különbség a rablás és a lopás között?** • **Mire kell odafigyelni, ha egyedül megyünk valahová?** • **Milyen lehetőségeink vannak, ha megtámadnak bennünket?** • **Mit kell és érdemes megfigyelni az elkövetőkön?** • **Mit jelent az, hogy csoportos elkövetés?** • **Mit tartalmaz egy jó személyleírás?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A „Rablás” és a „Suli után…” című kisfilmek megtekintése és megbeszélése 4. Személyleírás adása – játék 5. Mikor, kitől és hogyan kérhetünk segítséget? 6. Összegzés	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 1. lemez** • **PG DVD 4. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja, hogy az elkövetővé és az áldozattá válás módjaira felhívja a figyelmet. Fontos cél továbbá, hogy megtanítsuk, hogyan kell egy bűncselekményt bejelenteni a rendőrségen, mit kell megfigyelni egy elkövetőn, és milyen szituációban, kitől és hogyan kérhetünk segítséget.	• **erőszak** • **alkalom** • **társtettes** • **bűnrészes** • **felbujtó** • **csoportos elkövetés** • **személyleírás** • **segítségkérés**

		• **bűncselekmény bejelentése a rendőrségi segélykérőn**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás** Oldott, barátságos légkör. Megengedni, hogy a tanóráktól eltérően foglaljanak helyet az osztályteremben (ülésrend).
2. A téma felvezetése Beszéljünk az erőszakról és megvalósulási formáiról, a lopás és a rablás közötti különbségről.	**2 perc**	Ne mi mondjuk el az információkat, amikről szeretnénk, hogy szó legyen, hanem kérdéseket tegyünk fel, és így beszéljük át a témát.
3. A „Rablás" és a „Suli után…" című kisfilmek megtekintése és megbeszélése A Rablás című kisfilmet érdemes megállítani a „Te mit tehetsz ilyen helyzetben?" kérdésnél. Beszéljük át a gyerekekkel a lehetőségeket, és utána vetítsük tovább a filmet.	**15 perc**	Itt beszéljük át az adódó alkalmat, a segítségkérés lehetőségeit. Térjünk ki rá, hogy miért veszélyes mutogatni, hogy milyen érték van nálunk. Beszéljük meg, hogy hogyan lehet ezeket a helyzeteket megelőzni, illetve mi a teendő, ha megtörténik a baj.
4. Személyleírás adása - játék Kérjünk két önként jelentkezőt, akik jöjjenek ki. Fél percig nézhetik egymást, majd fordítsanak egymásnak hátat, és az osztály felváltva kérdez tőlük, hogy mit visel a másik, vagy milyen színű a szeme… stb. Több pár is próbálkozhat a rendelkezésre álló idő függvényében.	**10 perc**	A gyerekek szeretnek játszani, és sokkal többet tanulnak egy játék során, mint ha előadást tartunk nekik. Merjünk játszani velük!
5. Mikor, kitől és hogyan kérhetünk segítséget? Foglaltassuk össze a diákokkal, hogy szerintük az általuk felsorolt szituációkban kitől és hogyan kérhetnek segítséget. Gyűjtessük össze a diákokkal, akár még az előző csoportbeosztást megtartva, hogy szerintük az általuk felsorolt szituációkban kitől és hogyan kérhetnek segítséget. Végül beszéljük meg velük a segélykérő telefonszámokat, és azt, hogy milyen esetekben és hogyan kell bejelenteni egy eseményt a 107-en vagy 112-n.	**13 perc**	**Feladat és értékelés** A kiscsoportok válasszanak ki egy-egy helyzetet az általuk felsoroltakból. Játsszák el a bejelentést. Térjünk ki arra, hogy a telefonáló mindig mutatkozzon be, mondja el, hogy melyik városból, honnan és miért telefonál. Térjen ki rá, hogy mi történt, van-e sérült… stb. Tudatosítsuk bennük, hogy a segélykérő számok hívása ingyenes, a 112-t pedig SIM-kártya nélkül is hívhatjuk mobiltelefonunkról. Ha egy bűncselekménynél a telefonunkat lopták el, vagy nincs nálunk, akkor is kérhetünk ingyen segítséget. Az érmés telefon ugyan kattog, és kéri a pénzt, de ez ne zavarjon meg bennünket, billentyűzzük be a segélyhívó számot. Mondjuk el azt is, hogy a segélykérő telefonok gyűjtik a hívásokat. Ha nem veszik fel rögtön, akkor annak az az oka, hogy az ügyeletes mással beszél, nem pedig az, hogy nem dolgozik. Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy nem kell mindig érteni, hogy az ügyeletes miért kérdez fölöslegesnek tűnő dolgokat. Türelmesen válaszoljanak rá akkor is, ha nem értik az okát.
6. Összegzés	**3 perc**	

HÁTTÉRANYAG[99]

A lopás és a rablás fogalmát sokan keverik, és használják a két kifejezést egymás szinonimájaként. Pedig könnyen megjegyezhető alapvető különbség van köztük.

Mindkét bűncselekménynél történik idegen dolog eltulajdonítása. A meghatározó különbség azonban a módszerben van. Rablásnál az elkövető erőszakot, avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz. Míg a lopásnál vagy jelen van a sértett (zseblopás), vagy nincs is ott senki az elkövetőn kívül, mikor az eltulajdonítás történik (lakásbetörés, gépkocsi-feltörés… stb.), addig a rablásnál mindig ott van a sértett, akivel szemben az elkövető erőszakot, vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz. Nem helyesek azok a kijelentések, amelyek szerint „kirabolták a lakásomat" vagy „kirabolták az autómat, míg nem voltam ott". Elkövethetik a rablást lakásban vagy gépkocsiban, akkor is a sértettet rabolja ki az elkövető, nem a lakást vagy a gépkocsit, hiszen a rablás személy ellen irányul.

Néhány jó tanács a rablások[100] megelőzésére:

- Fontos, hogy csak annyi pénzt tartsanak maguknál, amennyi elengedhetetlenül szükséges.
- A pénzt lehetőség szerint több helyre rakják el a ruházatukon, ne tartsák feltűnő helyen, ne keltsék fel környezetük figyelmét!
- Az értékesebb ékszereiket rejtsék el a ruházatuk alatt!
- Minden időszakban megfelelően zárják be lakásuk ajtaját, ha elmennek otthonról, az ablakokat is, és ne nyissanak ajtót idegeneknek!
- Minden esetben használják a kitekintőt és a biztonsági láncot!
- A közterületen elkövetett rablások megelőzése érdekében sötétedés után lehetőleg kerüljék az elhagyatott, néptelen, kivilágítatlan helyeket!
- Ajánlott, hogy lakáskulcsaikat ne az ajtóban kezdjék el keresni, hanem készítsék elő, majd az ajtót azonnal zárják be maguk után!
- A legtöbb rabló az értékeinket akarja megszerezni, ezért ne próbáljunk meg ellenállni, főleg akkor, ha többen vannak az elkövetők.

Fiatalok esetében sokszor a szülők nem rendelkeznek olyan jövedelemmel, amelyből biztosítani tudnák a márkás ruhaneműket, szórakoztató-elektronikai termékeket. Ha tisztességes úton nem tud hozzájutni a gyerek ezekhez a tárgyakhoz, akkor lopást, súlyosabb esetben pedig rablást is elkövethet.

[99] Gratzer Gábor–Sövényházy Edit–Szabó Henrik: Bűnmegelőzési jó tanácsok. Korona Kiadó, Budapest
[100] 6. Egy kis jogászkodás 6.1 Értelmező szótár

7.8.3. PG 23. Családon belüli erőszak

7.8.4. PG 26. Családon belüli erőszak tanyán

7.8.5. CAT 12. Családon belüli erőszak

7.8.6. CAT 11. Bántalmazás

7.8.7. PG 43. Távoltartás

A film címe	**Családon belüli erőszak**
A film jelzése	**PG 23. Családon belüli erőszak**
A film helye	**PG DVD 2. lemez**
A film időtartama	5 perc 06 másodperc
A film rövid tartalma	A film célja kettős. Az egyik az, hogy csökkentsük e bűncselekménytípus látenciáját azzal, hogy arra kérjük az áldozatokat, rokonokat, szomszédokat, jelzőrendszeri tagokat (védőnő, orvos, tanyagondnok, tanár, rendőr stb.), hogy jelentsék be az eseteket, hogy lehessen segíteni. A másik cél annak a megmutatása mindenki (főleg az áldozat) számára, hogy van kiút!
Célcsoport	nők, jelzőrendszeri tagok, mindenki
Fejlesztett kompetenciák	érvelés, szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat asszertivitás, konszenzuskeresés, kompromisszumkészség együttműködési készség, kooperáció konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség kudarc- és frusztrációtűrés, felelősségtudat, tisztesség szolidaritás, demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 26. Családon belüli erőszak tanyán*** – PG DVD 3. lemez (5 perc 07 másodperc) ***CAT 12. Családon belüli erőszak*** – online érhető el (3 perc 25 másodperc) ***CAT 11. Bántalmazás*** – online érhető el (3 perc 31 másodperc) ***PG 43. Távoltartás*** – PG DVD 4. lemez (7 perc 36 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Milyen színtereken jelenik meg az erőszak az életünkben?** • **Mi tartozik a családon belüli erőszak körébe?** • **Kik követhetik el, és kinek a sérelmére?** • **Milyen megvalósulási formái vannak?** • **Egyenrangúak a partnerek a családon belüli erőszak eseteinél?** • **Kik és milyen jeleit észlelhetik?** • **Kitől kérhetünk segítséget?** • **A családon belüli erőszaknak nincs saját, külön bűncselekményi tényállása. Mely bűncselekmények tartozhatnak ide?** • **Milyen jelei vannak egy bántalmazott gyermeknek?** • **Kik a jelzőrendszer tagjai?** • **Mit ír elő a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak a gyermekvédelmi törvény?** • **Milyen következményei lehetnek egy elmulasztott jelzésnek?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 70 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A jelenség tisztázása csoportfeladattal 4. A családon belüli erőszak című kisfilm megnézése és	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 2. lemez** • **PG DVD 3. lemez** • **PG DVD 4. lemez** • **csomagolópapír**

feldolgozása 5. Hogyan ismerhetjük fel a verbális erőszakot? 6. A fizikai erőszak és megvalósulási formái 7. A „Távoltartás” című kisfilm megtekintése 8. Összefoglalás, zárás	• **vastag filc** • **Blu Tack**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
A cél, hogy a célcsoport tagjai (nők, jelzőrendszeri tagok, mindenki) ismerjék meg a családon belüli erőszak formáit, hogy képesek legyenek ezeket felismerni és kezelni, a megfelelő módon és helyen segítséget kérni. E területen a látencia nagyon jelentős, hiszen sokan nem kérnek segítséget, nem tesznek feljelentést. Az elszenvedett cselekmények hatására a sértettek többnyire teljesen megváltoznak, kapcsolataikban zavarok támadnak, bűntudatot és mérhetetlen szégyent éreznek. Az áldozatok kora igen széles skálán mozog, egészen kisgyermekkortól a felnőtt, esetenként idős személyekig.	• **család** • **erőszak** • **bántalmazó** • **áldozat** • **egyenrangúság** • **érzelmi zsarolás, lelki terror** • **függőségben tartás** • **fizikai bántalmazás** • **segítségkérés** • **könnyű testi sértés, súlyos testi sértés** • **személyi szabadság korlátozása** • **zaklatás**

A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**70 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, bemutatkozás	**3 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás** Az oldott, barátságos, bizalomteli légkör megteremtése, hiszen ez egy kényes téma.
2. A téma felvezetése Kérdezzünk rá, hogy milyen színtereken jelenik meg az erőszak az életünkben.	**2 perc**	**A téma felvezetése** A cél, hogy eljussunk oda, hogy a gyerekek megfogalmazzák, hogy az otthoni családi életükben is megjelenhet az erőszak.
3. A jelenség tisztázása csoportfeladattal Osszuk föl a csoportot 4 részre. Minden csoport kap egy-egy tisztázandó fogalmat, és az a feladat, hogy írják föl a kiosztott csomagolópapírra, hogy mi jut eszükbe azokról. 1. csoport: család 2. csoport: erőszak 3. csoport: bántalmazó 4. csoport: áldozat	**10 perc**	Adjunk a csoportoknak 5 percet a gyűjtőmunkára. Bármit fölírhatnak a papírra, ne korlátozzuk őket benne, hogy mi jut az eszükbe a kiadott fogalmakról. Ne beszéljük meg a megoldásukat, csak tegyük fel az idő letelte után a táblára a papírokat, hogy mindenki jól láthassa. Ezután térjünk át a kisfilm megnézésére.
4. A „Családon belüli erőszak” és a „Családon belüli erőszak tanyán” című kisfilmek megtekintése és feldolgozása A kisfilm megnézése előtt a csoportoknak adjuk azt a feladatot, hogy az alábbi kérdésekre próbáljanak választ találni: • Egyenrangúak a partnerek a családon belüli erőszak eseteinél? • Miben nyilvánul meg az erőszak? • Kitől kérhetünk segítséget? A kisfilm megtekintése után térjünk vissza a táblára kitett csoportmegoldások megbeszéléséhez. Alkossuk meg közösen **a család, az erőszak, a bántalmazó és az áldozat fogalmát**, és beszéljük meg a csoportmegoldások alapján a fenti	**20 perc**	Ha a megoldásokban érdekes szavakat látunk, akkor ezekre feltétlenül térjünk ki.

fogalmak jellemzőit is. Fogalmazzuk meg, hogy az erőszaknak a formái: • az érzelmi, • a fizikai, • a szexuális és • a gazdasági erőszak.		
5. Hogyan ismerhetjük fel a verbális erőszakot? Olvassuk fel az alábbi mondatokat, és a hallgatóság kézfeltartással jelezzen azoknál, amelyek szerintük erőszakosak. • Mikor jössz haza holnap? • Elmegyünk moziba? • Arra sem vagy alkalmas, hogy a cipőmet kipucold. • Minden barátod egy idióta, ne találkozz velük! • Vasárnap elmegyünk, meglátogatjuk a szüleidet? • Már megint mit főztél? Tudod, hogy utálom ezt! • Ha arra sem vagy képes, hogy ezt megtedd értünk, akkor ez már a vég. • Megpucolnád a krumplit? • Ha nem engedtek el ebbe a buliba, akkor el fogok szökni! • Ha nem viszed le a szemetet, nem kapsz vacsorát!	**7 perc**	Sajátíttassuk el feltétlenül, hogy a verbális erőszak célja az önbecsülésünk sárba tiprása, a negatív énkép kialakítása, mert csak igazán ezután lehet uralkodni valakin. Beszéljünk az érzelmi zsarolásról és megnyilvánulási formáiról.
6. A fizikai erőszak és megvalósulási formái Beszéljük meg, hogy a fizikai bántalmazás milyen bűncselekményeket valósíthat meg? • Könnyű testi sértés • Súlyos testi sértés • Személyi szabadság korlátozása • Zaklatás • Nemi erőszak A 32/2007-es ORFK utasítás felsorolja az idevágó háttéranyagot a zaklatás kivételével, mert az akkor még nem volt önálló tényállás.	**8 perc**	A házi fegyelmi jogról, ha gyerekek alkotják a célcsoportot, ne tartsunk kiselőadást. Csak akkor beszéljünk róla, ha a részükről ez felmerül. Fontos, hogy tisztában legyenek a jogaikkal és kötelességeikkel, de sajnos gyakori manapság, hogy az iskolában és otthon is arra hivatkoznak a diákok, hogy a rendőr ezt tanította nekik. Próbáljuk meg úgy megtartani ezt az órát, hogy abból ne ez maradjon meg a diákokban. Nehéz nekik megmutatni a mértékletességet, és igyekezzünk elkerülni a tanárokkal és szülőkkel ezután emiatt ránk váró konfliktushelyzeteket. Ha pedagógusok vagy felnőttek részéről merül fel a kérdés, akkor természetesen más a helyzet. Ehhez a témához találunk a háttéranyagban információkat.
7. A „Távoltartás” című kisfilm megtekintése és feldolgozása	**15 perc**	Ez a kisfilm az előző kettőnél megbeszélt kérdéseket foglalja össze, azaz a narrátoros szöveggel az elkövetési magatartásokra erősít rá. Új információt az előzőekhez képest abban hoz, hogy elmagyarázza a távoltartás jogintézményét, fajtáit, elrendelésének körülményeit és lehetőségeit. Ez egy másféle stílusú film, amely eléggé tömény formában foglalja össze a témakört. Ezért is javasoljuk a foglalkozás végére.

8. Összefoglalás, zárás	5 perc	
Megjegyzés Ha iskolában, gyermekeknek tartunk ebben a témakörben órát, akkor előzetes oktatói feladat, hogy tájékozódjunk az osztályfőnöktől, hogy van-e tudomása arról, hogy az osztályban bárki is érintett lenne családon belüli erőszakban. Ügyeljünk arra, hogy az osztályfőnök is jól értse ezt a fogalmat, és bántalmazásra, veszélyeztetésre, elhanyagolásra és csak legvégső esetben szexuális erőszakra gondoljon.		

HÁTTÉRANYAG[101]

Családon belüli erőszak és távoltartás

Nem véletlen, hogy a családon belüli erőszakos cselekmények sértettjei elsősorban a nők. Sokáig a nők másodrangú szerepet töltöttek be a társadalomban, és a házasság valóban olyan jogokat adott a férj számára a felesége felett, amin ma sokan mosolyognak. Azonban ha arra gondolunk, hogy Svájcban például a választásokon való részvétel egészen 1970-ig kizárólag a férfiak privilégiuma volt, más szóval egy rendkívül fejlett európai országban eddig a férfiak és nők között a nyílt jogegyenlőtlenség uralkodott, a probléma rögtön kézzelfoghatóvá válik.

Nem véletlen az sem, hogy az Európai Unió jogalkotása és bíráskodása fokozott figyelmet fordít a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség megteremtésére, és a nyílt valamint burkolt diszkrimináció visszaszorítására.

Az emberi jogok és a házasság

A férfi és nő együttélése, valamint a házasság intézménye az utóbbi évtizedekben vált csak egyenjogú felek közötti jogviszonnyá. A történelmünk kezdetétől mostanáig a házassággal a férj a feleség személye és vagyona felett is bizonyos rendelkezési jogokat szerzett. Ezek közé a jogok közé tartozott például a feleség testi fenyítéséhez való jog is. De ha a nyílt jogegyenlőtlenségről beszélünk, nem kell az 1970-es évek Svájcáig visszamenni, elegendő 1997-ig visszatekinteni. 1997-ig az erőszakos közösülés és szemérem elleni erőszak bűntettét csak házassági életközösségen kívül lehetett elkövetni, azaz a jog eddig a pillanatig azon az álláspontón volt, hogy a házasság a női nemi önrendelkezésnek, mint alapvető emberi jognak a feladásával jár, tehát a férj a feleséget erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség elleni fenyegetéssel is közösülésre kényszeríthette.

A párkapcsolatban, legyen ez házassági vagy élettársi, egyik fél sem korlátozhatja a másik személyes szabadságát. Nem tilthatja meg a férj a feleségének, hogy szabadon távozzon a közös lakásból, és oda bármikor visszatérjen. Ha a férj a feleséget, vagy fordítva: a felség a férjet bármilyen módon személyi szabadságában erőszakkal vagy fenyegetéssel korlátozza, esetleg az ajtót rázárja, elköveti a személyi szabadság megsértésének bűntettét. Az emberi méltóság részét képezi a kegyetlen vagy megalázó bánásmód tilalma. Az teljesen egyértelmű, hogy senkinek sincs joga, hogy a másikat bántalmazza, még ahhoz sem, hogy egy kiserejű pofont adjon a másiknak.

Az emberi méltóság részét képezi a nemi szabadság és önrendelkezés. Ennek a jognak egy házassági illetve élettársi kapcsolatban is érvényesülnie kell. Ha az egyik házastárs a másikat erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel közösülésre, fajtalanságra vagy annak eltűrésére kényszeríti, esetleg a másik védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát erre kihasználja, az erőszakos közösülés vagy a szemérem elleni erőszak bűntettét valósítja meg.

Az emberi méltóság részét képezi a nyugalomhoz és a kényszermentes élethez való jog. A házassági kapcsolatban sem megengedett a másik zaklatása, illetve erőszakkal vagy fenyegetéssel valaminek a megtételére, meg nem tételére, vagy eltűrésére való kényszerítése. Például ha a férj a feleség nemi önrendelkezéshez való jogát nem erőszakkal, vagy élet esetleg testi épség elleni fenyegetéssel sérti meg, hanem azzal, hogy a feleség neki gazdaságilag kiszolgáltatott helyzetben van, és azzal fenyegeti meg, hogy nem járul hozzá a családi költségeihez, a kényszerítés bűntette valósul meg. A zaklatás bűncselekményét követi el, aki félelemkeltés céljából mást, vagy rá tekintettel hozzátartozóját személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetésével megfenyeget, vagy annak a látszatnak a keltésére törekszik, hogy a sértett vagy hozzátartozója életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy veszélyeztető esemény következik be. Minden további nélkül elkövetheti ezt a bűncselekményt egyik házastárs a másik sérelmére, ha megsérti a nyugodt élethez való jogát.

Jól látható, hogy a házassággal vagy az élettársi kapcsolattal egyik fél sem mond le a szabadságjogairól. E jogokról érvényesen senki sem mondhat le. A gyakorlati jogi életben például lehet olyan szerződésekkel találkozni,

[101] Gratzer Gábor–Sövényházy Edit–Szabó Henrik: Bűnmegelőzési jó tanácsok. Korona Kiadó, Budapest, 2010.

amelyek kikötésként tartalmazzák, hogy ha az egyik fél elhagyja a másikat, az a szerződés felbontását eredményezi. Az ilyen kikötés semmis, mivel az egyik fél alapvető szabadságjogának a megsértését jelenti, és ez a jó erkölcsbe ütközik.

A családon belüli erőszak háttere

A családon belüli erőszak még a mai modern társadalmunkban is sokak számára tabu, mert az erőszak alkalmazója és elszenvedője között hozzátartozói vagy élettársi, partneri viszony van vagy volt, amibe sokan úgy érzik, nem illik közbeavatkozni. A családtagok, szomszédok, barátok és ismerősök gyakran észlelik az erőszakot illetve nyomait, bár azt mind a bántalmazó, mind a bántalmazott igyekszik eltitkolni. Mivel ezt mindenki szigorú magánügynek tekinti, senki nem beszél róla, a hatóságok pedig így nem szereznek tudomást a bántalmazásról, az erőszakról.

A családon belüli erőszak fogalomkörébe tartozik a partner-partner közti, illetve az idősebb vagy fiatalabb családtag, akár gyermek bántalmazása is. Az erőszakot tágan kell értelmezni: lehet fizikai (pofon, verés, hajtépés stb.), és lehet pszichikai (fenyegetés, zaklatás, szidalmazás, lelki terror).

A bántalmazó jellemzően olyan magatartást tanúsít, amellyel a másik fél: a családtag, élettárs, volt partner fölött hatalmat – testi, anyagi vagy jogi dominanciát – tud gyakorolni. Gyakran előfordul szexuális erőszak, illetve pénzügyi-gazdasági függőségbe hozás. A bántalmazó az utóbbi esetben nem csak érzelmileg, hanem pénzügyileg is igyekszik függőségbe hozni az áldozatot: ellenőrzést gyakorol a bántalmazott pénze fölött, ezzel megszüntetve az önálló megélhetés lehetőségét. Így előfordulhat, hogy az áldozat nem tud telefonálni, vásárolni, utazni, vagy egyáltalán kimozdulni a lakásból.

A bántalmazók általában féltékeny típusok, ezért gyakori a bántalmazott baráti, családi kapcsolatainak, illetve mozgási szabadságának a korlátozása, amivel a bántalmazó elszigeteli társát a külvilágtól, és megakadályozza, hogy bárki belelásson az életükbe, és lelki támaszt, kiutat nyújtson a bántalmazottnak.

Jellemző, hogy a bántalmazó a saját erőszakos cselekményét a partner vagy családtag viselkedésével magyarázza, lelkiismeret-furdalást ébreszt benne – az áldozatot teszi felelőssé a kialakult helyzetért, és elhiteti vele, hogy hibázott, és büntetést érdemel.

A bántalmazott kinevetése, kigúnyolása, nevetségessé tétele is mind a bántalmazott önbecsülésének a csökkentését szolgálják. A bántalmazottak olyan állapotba kerülnek, hogy magukat bűnösnek, hasznavehetetlennek, önálló életre képtelennek érzik, és elhiszik, hogy megérdemlik a sorsukat. Szégyellnek segítséget kérni. Ha mégis segítséget kapnak, akkor is hajlamosak visszatérni az erőszaktevőhöz, mert szeretik és függnek tőle, és könnyen megbocsátanak neki. Ez gyakran vet véget a bírósági eljárásoknak.

Nem ritka azonban, hogy az évekig húzódó erőszak, testi és lelki terror váratlanul, egy ártatlannak induló szóváltásból kiindulva, a felszínre tör, és súlyos következményekkel, akár emberöléssel is végződhet. Sok esetben az évekig elnyomott, megalázott áldozat ragad kést, vagy szünteti meg egyéb módon, akár a bántalmazó életének kioltásával a szenvedését.

Jogi szabályozás

A családon belüli erőszak, mint önálló büntetőjogi törvényi tényállás, nem létezik. A jog jelenleg minden olyan cselekményt és magatartást szankcionál, amit házastársak vagy élettársak egymás, avagy gyermekeik sérelmére megvalósíthatnak. Büntetendő cselekmény a testi sértés, az erőszakos közösülés, a szemérem elleni erőszak, a személyi szabadság megsértése, a kényszerítés, és még lehetne sorolni bűncselekményeket, amelyek egy családon belül megvalósulhatnak. Külön szabályokat alkotni a családon belüli cselekményekkel kapcsolatban azért sem célszerű, mert ezzel a jog pontosan azt ismerné el, hogy az általánostól eltérő szabályok érvényesülnek egy ilyen kapcsolatban.

Napjainkra a statisztikai adatok ugyan az ilyen cselekmények növekedését mutathatják, azonban a tényhez hozzátartozik, hogy a rendőrség és a társadalom megváltozott hozzáállása miatt a feljelentési hajlandóság nőtt meg, azaz a családon belüli erőszak elszenvedői egyre gyakrabban fordulnak a hatóságokhoz. Egyre inkább tudatosul, hogy a házasság nem ad jogot arra, hogy az egyik fél a másikkal szemben olyan cselekményt kövessen el, amit egyébként nem lehet.

Távoltartás

2009. október 1-jétől törvény segíti a hozzátartozók közötti erőszak megelőzését. A törvény lehetőséget biztosít arra, hogy még egy esetleges bűncselekmény bekövetkezte előtt, amikor a bántalmazásnak még csupán a veszélye

áll fenn, a hatóságok beavatkozzanak, és megakadályozzák az erőszak folytatását a bántalmazó távoltartásának elrendelésével.

A jogszabály családon belüli erőszak észlelése esetén jelzési kötelezettséget ír elő az egyes gyermekvédelmi, egészségügyi és közoktatási intézmények, illetve az igazságügyi hatóságok dolgozói számára, akik fegyelmi felelősségre vonás terhe mellett kötelesek jelezni az erőszak veszélyét, vagy a már megvalósult erőszak tényét. A távoltartás elrendeléséről a rendőrség vagy a bíróság jogosult dönteni. Kétféle intézkedés rendelhető el: ideiglenes megelőző és megelőző távoltartás.

Ha a rendőrség bejelentés alapján, vagy helyszíni intézkedés során észleli az erőszakot vagy annak veszélyét, ideiglenes távoltartást rendelhet el, amellyel 72 órára korlátozhatja a bántalmazó tartózkodási szabadságát, a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát, a szülői felügyeleti jogát, valamint gyermekével való kapcsolattartási jogát. Ideiglenes távoltartáskor a rendőrség köteles hivatalból a megelőző távoltartás elrendelését is kezdeményezni a bíróságon.

A megelőző távoltartást bíróság rendelheti el. A bírósági eljárás automatikusan megindul, ha a rendőrség ideiglenes távoltartást rendelt el, de megindulhat a bántalmazott, illetve az ő közeli hozzátartozójának kezdeményezésére is. Az elrendelés gyorsított bírósági eljárás keretében történik. A kérelem beadása után három napon belül a bíróságnak határoznia kell az alkalmazásáról. A megelőző intézkedést legfeljebb 30 napra lehet elrendelni. A bántalmazó, ha vele szemben ideiglenes megelőző távoltartást, illetve megelőző távoltartást rendeltek el, a megadott időszak alatt köteles

a) távol tartani magát a bántalmazottól,
b) távol tartani magát a bántalmazott életvitelszerű tartózkodására szolgáló ingatlantól,
c) távol tartani magát a határozatban megjelölt személyektől, és
d) tartózkodni attól, hogy a bántalmazottal közvetlenül vagy közvetve érintkezésbe lépjen.

Aki a rendőrségi vagy a bírósági távoltartási határozatban foglalt szabályokat megszegi, azzal szemben a rendőr, ha a szabályok megszegése közben tetten éri, kényszerintézkedést alkalmazhat (pl.: testi kényszer, őrizetbe vétel stb.), a bíróság pedig elzárást vagy pénzbírságot állapíthat meg.

A házi fegyelmi jog és a gyermek bántalmazása

A törvényben ugyan nincs nevesítve, a jog azonban úgynevezett büntethetőséget kizáró okként elismeri a fegyelmezési jogot. Ez azt jelenti, hogy a szülő, illetve bizonyos körülmények között a pedagógus kizárólag kiskorú gyermek nevelése során megvalósíthat olyan cselekményt, ami egyébként bűncselekmény lenne. Mind a szülőnek, mind a pedagógusnak joga van a kiskorú személyi szabadságát hosszabb-rövidebb ideig megsérteni. A szülő „szobafogságra” ítélheti a gyermeket, a pedagógus megtilthatja, hogy a tanuló a szünetben kimenjen az udvarra, vagy bemenjen például a kémiaszertárba. A tanár ezt a jogot csak rövid időtartamban alkalmazhatja. A gyermeket például tanítás után nem zárhatja be. A szülő akár napokra is eltilthatja a kiskorút attól, hogy barátaival találkozzon, vagy szórakozni menjen. Azonban a szülő ilyen joga sem járhat a kiskorú egészségének, szellemi, esetleg erkölcsi fejlődésének a veszélyeztetésével. Ilyen lenne például, ha büntetésből nem engedné a gyermeket iskolába, ezzel ugyanis szabálysértést, súlyosabb esetben a kiskorú veszélyeztetésének bűntettét valósítaná meg.

Vitatott kérdés a kiskorú nevelési célzatú bántalmazása. A vitában való állásfoglalás nélkül a hazai bírói gyakorlat kizárólag a szülő számára ismeri el ezt a jogot. A tanár nem ütheti meg a rábízott kiskorút. A szülő is csak az úgynevezett tettleges becsületsértés keretei között gyakorolhatja a fegyelmi jogot. Ez azt jelenti, hogy a bántalmazás nem eredményezhet még nyolc napon belül gyógyuló sérülést sem, illetve nem is lehet célja még könnyű sérülés okozása sem. A tettleges becsületsértés keretei közé valójában a másik személy testének nagyon kis erejű érintése fér bele. Ha a gyermek bántalmazása akár csak könnyű sérülést eredményez, legyen ez bármilyen jelentéktelen is, a szülő testi sértés bűncselekményét valósítja meg, amelyért büntetőjogi felelősséggel tartozik.

A kiskorú veszélyeztetése

A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy, aki e feladatából folyó kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti, bűntettet követ el. A kiskorú veszélyeztetését valósítja meg az a nagykorú személy, aki a kiskorút bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, illetve züllött életmód folytatására rábír, vagy rábírni törekszik. Súlyosabban büntetendő az a nagykorú személy, aki a kiskorúval kényszermunkát végeztet. Aki a bírósági vagy hatósági határozat alapján nála elhelyezett kiskorú és a kiskorúval kapcsolattartásra jogosult személy közötti kapcsolat kialakítását vagy

fenntartását a kapcsolattartás kikényszerítése érdekében alkalmazott bírság kiszabását követően is akadályozza, vétséget követ el.

A bűncselekmény alkalmazásában a kiskorú gondozására, nevelésére vagy felügyeletére köteles személynek kell tekinteni a szülői felügyeletet gyakorló szülőt, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él.

Kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be. A kiskorú veszélyeztetésének első esetét az valósítja meg, aki a kiskorú nevelésének, felügyeletének vagy gondozásának feladataiból származó kötelezettségét súlyosan megszegi. A cselekmény megvalósulásának tipikus esete a kötelesség nem teljesítése, elmulasztása. A gyakorlatban súlyosnak tekinthető a kötelességszegés, ha az arra utal, hogy az elkövető az általános társadalmi felfogás szerinti minimális elvárhatóság követelményeinek sem tesz eleget. Az életben a legkülönbözőbb formában jelentkezhet a bűncselekmény. Lehet például a gyermek bántalmazása, hosszabb időre az iskolából való eltávolítása, éheztetése, koldulásra rábírása, részére szeszes ital vagy drog biztosítása stb. A bűncselekmény második alakzatát az a nagykorú követi el, aki a kiskorút bűncselekmény, szabálysértés vagy züllött életmód folytatására bírja rá, vagy ezt megkísérli. Ebben az esetben nem kell, hogy a tettesnek és a kiskorúnak bármilyen „köze” is legyen egymáshoz, azaz nem kell rokoni kapcsolatban állniuk. Aki a kiskorú erkölcsi fejlődését ilyen súlyosan veszélyezteti, büntetőjogi felelősséggel tartozik.

7.8.8. PG 28. Jó hecc?! (iskolai erőszak)

7.8.9. NBT 02. Válaszúton (iskolai erőszak)

7.8.10. Akták 5. Tréfa

7.8.11. NBT Akták 2. Tartozás

A film címe	**Jó hecc?!**
A film jelzése	**PG 28.**
A film helye	**PG DVD 3. lemez**
A film időtartama	10 perc 13 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilm egy fokozatosan kialakult, elharapódzó iskolai konfliktust mutat be több szereplő elmondásán keresztül. Megszólal az áldozat, az elkövetők, az osztálytársak, az osztályfőnök, a főkolompos elkövető édesapja és az iskola igazgatója. A tetőpont után a mentőorvos szól a sérülésekről. Az ügyésznő pedig értékeli a történteket, összefoglalja az igazságszolgáltatás szempontjából az elkövetett bűncselekményeket, illetve elénk tárul, hogy milyen egyéb körülményeket vesz még figyelembe az ügyészség, amikor büntetést javasol.
Célcsoport	felső tagozatosok, középiskolások
Fejlesztett kompetenciák	szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés helyzetfelismerés, döntéshozási képesség asszertivitás, konszenzuskeresés, kompromisszumkészség együttműködési készség, kooperáció konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség kudarc- és frusztrációtűrés, felelősségtudat, tisztesség sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 42. Iskolai szexuális erőszak*** PG 4. lemez (5 perc 16 másodperc) ***NBT 01. Válaszúton*** – Online érhető el a Prevenciós médiatár honlapján (3 perc 13 másodperc) ***NBT Akták 5. Tréfa*** (3 perc 42másodperc) ***NBT Akták 2. Tartozás*** (5 perc 13 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Milyen a jó közösség? Mik az ismérvei?** • **Ki és hogyan észleli, ha egy közösségben valami baj van?** • **Mit tehetünk, kihez fordulhatunk ilyenkor?** • **Szerintetek az iskolai erőszak megelőzhető? Ha igen, hogyan?** • **Kitől kérhetünk segítséget, ha bajban vagyunk?** • **Kitől kérhetünk segítséget, ha egy ismerősünk bajban van?** • **Árulás az, amikor néhány személy terrorizál valakit, és ezért segítséget kérünk valakitől, és közben elmeséljük, mi történt?** • **Mit jelent felelősnek lenni másokért?** • **Mi a barátok feladata?** • **Mit jelent a társtettes, a felbujtó és a bűnsegéd fogalma?** • **Miben különböznek egymástól ezek elkövetői magatartásai?** • **Mi vicces és mi nem? Hol a határ?** • **Felelős vagyok-e olyasmiért, amit nem én teszek, bár látom.** • **Hol a határ egy diákcsíny és egy bűncselekmény között?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama: 45 perc**	
Témavázlat 1. Üdvözlés	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 3. lemez**

2. A Jó hecc?! című kisfilm feldolgozása 3. Az iskolai erőszak témájának feldolgozása 4. Összefoglalás, zárás		• **PG DVD 4. lemez** • **A csoportfeladat végrehajtásához nyomtassuk ki a mellékletben található kártyákat, amelyeken az egyes csoportoknak szóló feladatokat találjuk.** • **A csoportfeladathoz kioszthatunk csomagolópapírokat és filceket, amelyeket a megoldás után Blu tack-kel vagy mágnessel kitehetünk a táblára.**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Célunk, hogy a diákokat megtanítsuk arra, hogyan kezeljék helyesen az esetleges konfliktushelyzeteket. Ehhez azonban fontos, hogy felismerjék az erőszak jeleit, cselekedjenek, mégpedig úgy, hogy az megelőzze az esetleges tragédiák bekövetkeztét.		• **erőszak, agresszió** • **konfliktus** • **közösség, kiközösítés** • **felelősség, árulás** • **felelősség** • **elkövető, bűnsegéd** • **pártfogó felügyelet** • **baleset, bűncselekmény**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, a téma felvezetése Ennek az órának a témája az iskolai erőszak és megelőzése.	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás** Személyes információk (megérkezés, utalás a közelmúlt, közeljövő témához kapcsolódó feladataira). Oldott, barátságos légkör. Megengedni, hogy a tanóráktól eltérően foglaljanak helyet az osztályteremben.
2. A „Jó hecc?!" című kisfilm feldolgozása a) Alkossunk 6 csoportot. A csoportok tagjainak az alábbi szereplők viselkedését kell filmnézés közben figyelniük, illetve a kapott kérdésekre választ adniuk: • Elkövető és bűnsegédek • Áldozat • Osztályfőnök • A többiek • Szülő • Szomszéd b) Osszuk ki a lapokat, nézzük meg a filmet, és adjunk igény szerint kb. 10-15 percet a kérdések megválaszolására. A csoport választ egy kiválasztott személy prezentálja egyenként max. 1,5 percben az osztálynak. c) Kérdezzük meg, hogy a diákok szerint történt-e bűncselekmény. Ha igen, akkor melyek ezek, és szerintük mit lehet ezért kapni? A válaszuk után játsszuk le a film végét, ahol az ügyésznő elmondja mindezt. Ha vége a filmnek, hasonlítsuk össze, hogy jól mérték-e föl a helyzetet, tisztában voltak-e, hogy ilyen	**30 perc**	Ha lehetséges, kérjünk dupla órát a téma feldolgozására. Csoportot alkothatunk úgy, hogy hatig számolunk. Ki-ki abba a csoportba kerül, ahányas szám jutott neki. Kioszthatunk csomagolópapírokat, és a csoportbeszámoló előtt tegyük föl a táblára a válaszokat, hogy mindenki láthassa. **7 perc 10 másodpercnél (a mentőorvos monológja után) állítsuk meg a filmet.**

súlyos büntetést lehet kapni ezekért a tettekért. d) Minden csoportból ismertesse a kiválasztott ember a csoport kérdésre adott válaszát. Ha túl rövid, vagy nem teljes, akkor tegyünk föl rávezető kérdéseket.		
3. **Az iskolai erőszak témájának feldolgozása** Beszéljük meg az alábbi kérdéseket! • Kitől kérhetünk segítséget, ha hasonló dolog történik velünk, mint a filmben Pistivel? • Kik és miben hibáztak, hogy így alakult a történet? Hol vannak fordulópontok, ahol meg lehetett volna akadályozni, hogy így elmérgesedjen a helyzet? • Szerintetek árulás az, amikor néhány személy terrorizál valakit, és ezért segítséget kérünk valakitől, és közben elmeséljük, mi történt?	**10 perc**	Nagyon fontos, hogy a diákokban tudatosuljon, hogy a közösségnek mekkora visszatartó ereje van! Kiemelkedően fontos az is, hogy átbeszéljük velük az „árulás” sarkalatos kérdését, hogy tudatosuljon bennük: a segítségkérés nem árulás, és hogy igenis felelősek vagyunk azért, hogy ha lehetőségünk lett volna valamit megakadályozni, de nem tettük!
4. Összefoglalás, zárás Következtetés: törekedjünk életünk során a konfliktus-mentesítésre, azaz a konfliktusok folyamatos kezelésére.	**3 perc**	**Összegzés** Emeljük ki a legfontosabb megállapításokat. Kérjünk egy-két szavas visszajelzést arról, hogy mi volt számukra a nap, a foglalkozás tanulsága.
Megjegyzés Két-három éves korban az agresszió az önkifejezés természetes velejárója, azonban évek alatt a szocializáció során a gyermek megtanulja megfelelő formában levezetni. Előfordul, hogy egy-egy gyereknél az agresszivitás valami okból megmarad, sőt uralkodó jellemvonássá válik. Hogy az agresszivitás hogyan alakul, abban rendkívül sokat számítanak az átélt tapasztalatok, az iskola, az adott család légköre. Ha a gyerekben túlságosan sok szorongást, feszültséget kiváltó élmény gyűlik össze, s nincs mód ezek feloldására, vagy ha otthon ideges, túlfűtött a légkör, ha sok indulattal teli élmény tanúja, résztvevője, áldozata, ő maga is hajlamossá válik az agresszív kitörésekre. Tehát döntő szerepe van az őt körülvevő agresszív mintának. Rendkívül sokat árthatnak a televízió-, video- és mozifilmek, a számítógépes játékok, amelyek az erőszak győzelmét, az erőszakos megoldások hatékonyságát sugározzák.		

HÁTTÉRANYAG

Egy osztályon belül feszültségforrás lehet a másság elutasítása. A másság olykor külsődleges vonásokon alapul. Kirekesztetté, csúfolódás céltáblájává válhat az a gyerek, akinek van valami átlagtól eltérő, szokatlan a megjelenésében: túl kövér, túl sovány, túl magas, túl alacsony stb., akcentussal beszél, szokatlan kifejezéseket használ, sokkal jobb, vagy sokkal rosszabb körülmények között él.

Előfordul, hogy egy apróságot, félreértést, apró ellenérzést erősít fel az osztály, és ez alapozza meg a későbbi ellenszenvet, amely a piszkálódástól, a gúnyolódástól kezdve a verekedésen át a peremre szorulásig, kiközösítésig, diszkriminálásig (hátrányos megkülönböztetésig) fajulhat. Ilyen sorsra juthatnak a testi hibás, fogyatékos gyerekek, állami gondozottak és igen gyakran a más felekezethez, etnikumhoz, nemzetiséghez tartozók.

A kirekesztés sújtotta gyerekek – vérmérsékletüktől, intelligenciájuktól, szocializációs szintjüktől, érzékenységüktől, eddigi tapasztalatuktól függően – különféle módon reagálhatnak társaik viselkedésére

- Van, aki megpróbál láthatatlan lenni, igyekszik elkerülni a helyzet súlyosabbá válását. A visszafogott feszültség azonban később valami jelentéktelen apróság miatt többszörös erővel törhet ki.
- Vannak olyanok is, akik azonnal reagálnak, viszonozzák a bántást, a tettlegességet, esetleg árulkodnak, ezzel azonban provokálják az újabb konfliktust.

Az agresszivitásból eredő konfliktusok napirenden vannak az iskolákban.[102]

Bűncselekmények az iskolában[103]

Buda Mariann: ERŐSZAK AZ ISKOLÁBAN

Agresszió – evolúciós örökségünk

Mindig megdöbbenünk, ha gyermekek, fiatalok durva, brutális, kontrollvesztett viselkedésével szembesülünk. Az utóbbi hónapokban gyakran tudósított ilyen eseményekről a média. Mi történt, mi történik? Elszabadult az erőszak?

Ahhoz, hogy erre a kérdésre válaszolhassunk, először az agresszió kérdésével kell foglalkoznunk.

A legtöbben még soha nem gondolkodtunk el azon, hogy az agresszió kettős természetű. Az agresszió mitológiai megtestesítője, Mars nemcsak a háború istensége. Mars energiájára van szükségünk ahhoz is, hogy küzdjünk céljaink eléréséért, hogy kiálljunk azért, amit fontosnak tartunk. Ha *minden* agressziót sikerülne kitörölni az emberekből, talán soha többé nem tudnánk bátran kezdeményezni. Ha elfogadjuk, hogy az agresszió energiája pozitív folyamatokat is mozgásba hozhat, talán könnyebben fordulhatunk szembe negatív oldalával, az *erőszakkal*.

Az agresszió több millió éves evolúciós örökségünk része. Az egyes fajok egyedei közötti küzdelem – általában ezt szoktuk agressziónak nevezni – fontos szerepet tölt be az állatok közösségeinek életében. E küzdelmek teszik lehetővé, hogy a táplálékforrást jelentő területek és az utódok felnevelésére alkalmas helyek az egyedek vagy csoportok között egyenletesen oszoljanak meg, hogy a legjobb adottságokkal rendelkező egyedek adják tovább génjeiket a következő generációnak, és hogy – a küzdelmekben kialakuló rangsor révén – a csoportban élő állatok között viszonylagos nyugalom legyen.

A fenyegető helyzet az állatok szervezetében sajátos készenléti feszültséget hoz létre. Ez a „támadj vagy menekülj" állapot minden emlős állatnál, és így az embernél is hasonló. A szervezet felkészül a harcra (vagy a menekülésre): a pulzus, a légzés ritmusa felgyorsul, a vérnyomás emelkedik, a pupilla összeszűkül, az izomzat megfeszül, a szőr felborzolódik. Felgyorsul az anyagcsere, a máj cukrot szabadít fel, hogy a szervezet több energiához jusson. Az erek a zsigerekben összeszűkülnek és a vázizomzatban kitágulnak, hogy ide jusson több energia.

Az állatvilágban az evolúció évmilliói alatt kialakult ösztönök szabályozzák a fajon belüli agressziót, gondoskodva arról, nehogy a faj fennmaradása veszélybe kerüljön. A vesztes valamilyen módon elismeri a vereséget, és akkor a győztes már nem képes bántani többé.

Minél fejlettebb élőlényről van szó, annál inkább színezi a genetikai programot a tanulás, az egyedi tapasztalat. Az ember esetében már nem beszélhetünk kész, bizonyos ingerek által kiváltott, automatikusan lefutó viselkedésformákról. Fajunk esetében a biológiai szabályozást teljes mértékben felváltotta a kulturális szabályozás. Ez röviden azt jelenti, hogy egy adott helyen és időben az adott közösség normái, szokásai határozzák meg azt, hogy az agresszió mely formái számítanak elfogadottnak és melyek elfogadhatatlannak. Az elfogadhatatlan agressziót nevezhetjük *erőszaknak*.

E megállapításból több dolog is következik.

Először is az, hogy az erőszaknak nincsen abszolút érvényű definíciója. *Egy adott közösség* normái és tűrőképessége határozza meg, mit tekintünk elfogadhatatlan viselkedésnek.

Második következtetésünk: ha az elfogadhatatlan viselkedés kulturális „termék", az erőszak felfogható *szocializációs zavar*ként is. Mi is ez utóbbi megközelítés kereteiben gondolkodunk.

A gyermek fejlődésének ökológiai modellje

A gyermek fejlődése fogantatásának pillanatától nemcsak genetikai, hanem szociális tényezők által is meghatározott. A biológiai és a társadalmi-kulturális elemek a fejlődés minden pontján elválaszthatatlanul összefonódnak.

Az áldott állapotban lévő asszonyt és a megszülető, felnövekvő gyermeket többszörös szociális „burok" veszi körül. Az egyre táguló szociális terek jelzései előbb csak a szülők, aztán más felnőttek magatartása, gondolkodása által jut el a gyermekhez, majd később, ahogy világa tágul, közvetlenül is kapcsolatba kerül ezekkel a szerveződési szintekkel.

[102] 5. Hatékony kommunikáció 5.2. Hatékony konfliktuskezelés
[103] 6.2.2. Fiatalok által, illetve sérelmükre elkövetett tipikus jogsértések

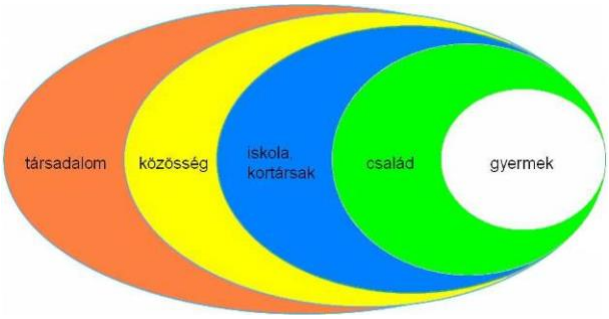

1. ábra: A fejlődés ökológiai modellje

Az ökológiai szemlélet alapján fontos leszögeznünk a következőket:

1. A szociális környezet szintjei interakcióban vannak egymással; kölcsönösen befolyásolják egymást.
2. A gyermek belső faktorai (temperamentum, az idegrendszer teherbíró képessége, az életkor, a beépült/beépülő korábbi tapasztalatok) interakcióban vannak a szociális környezettel.
3. A szociális környezet elősegítheti vagy gátolhatja az erőszakos viselkedést.

Az erőszakot tehát nem érthetjük meg és nem is befolyásolhatjuk akkor, ha csupán a gyermeket szemléljük. Az erőszak kulturális szabályozását a társadalom szerveződési szintjein is célszerű megvizsgálnunk.

Mit jelent maga a kulturális szabályozás? Hogyan szabályozza a viselkedést a társas környezet? Ennek megértéséhez három tényezőt kell figyelembe vennünk:

- az írott és íratlan szabályok, normák rendszerét (írott jog ill. szabályozás, udvariassági/viselkedési szabályok).
- a normák mögött élő értékeket, attitűdöket, és ezzel összefüggésben
- a szabálykövetési hajlandóságot.

Tekintsük át röviden, hogyan jelenik meg mindez az erőszakkal kapcsolatban, a társadalom különböző szintjein!

A társadalom szintje

Akkor van szükség rá, hogy valamilyen problémára törvényeket alkossunk, ha a közösség ereje már nem képes féken tartani, szabályozni a normaszegő viselkedést. (Ne feledjük azonban, hogy az írott jog szabályozási ereje, hatékonysága mindig sokkal gyengébb, mint az informális szabályozásé.)

Az írott jog elnéző az erőszak enyhébb formáival szemben. Nem lép fel határozottan a családon belüli erőszak ellen sem (erről épp mostanában zajlanak heves viták).

És mi a helyzet a viselkedési szabályokkal?

A viselkedési szabályok mögött mindig értékek, érzelmi viszonyulások, attitűdök húzódnak meg. Az erőszak kapcsán különösen az agresszióhoz, az önérvényesítéshez és a szolidaritáshoz való viszonyt érdemes megvizsgálnunk.

Az *agresszióhoz való viszonyunk* furcsa kettősséget mutat. Miközben érzékenyebbek lettünk az erőszakkal szemben – kevésbé toleráljuk a nyílt erőszakot, például a fiúk verekedését –, mégis megengedhetőnek, sőt, kötelezőnek tartjuk, hogy *bizonyos helyzetekben* akár erőszakosan is kiálljunk. Ezeket a *bizonyos eseteket* pedig sajnos nagyon nehéz meghatározni, szabályokba foglalni!

Az *önérvényesítés kultusza* folyamatosan terjed és erősödik. Ez még nem lenne baj, ha emellett a gyengébbekkel, a lemaradókkal, a mássággal szemben együttérzőek és szolidárisak volnánk, de sajnos nem így van.

Hankiss Elemér kutatásai már a múlt század 80-as éveiben kimutatták, hogy a magyar társadalom megdöbbentően individualista.[104] 1982-ben – összehasonlítva tizenhárom nyugat-európai országgal – értékeinket tekintve mi mutatkoztunk a legindividualistább és legegoistább társadalomnak.[105]

[104] Hankiss Elemér–Manchin Róbert–Füstös László–Szakolczai Árpád: Kényszerpályán? A magyar társadalom értékrendjének változásai 1930 és 1980 között. Budapest, MTA Szociológiai Intézet. 1982. Az eredményeket, konklúziókat többször is publikálták, pl. Hankiss Elemér 1986: Kényszerpályán? In: Diagnózisok 2, Budapest, Magvető.; Füstös László–Szakolczai Árpád: Értékek változásai Magyarországon, 1978-1993. Kontinuitás és diszkontinuitás a kelet-közép-európai átmenetben. Szociológiai Szemle 1994/1. 57-90. o. http://www.socio.mta.hu
Arról, hogyan is alakult ki ez az értékválság, és merre fejlődött tovább, olvashatunk pl. itt: Beluszky Tamás: Érték, értékrendi változások Magyarországon 1945 és 1990 között. Korall, 1. szám., vagy itt: Educatio folyóirat 2001/III szám, - ÉRTÉKEK, http://www.hier.iif.hu/hu/

[105] Hankiss Elemér: Kelet-európai alternatívák. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1989.

A helyzet azóta sem javult látványosan, bár friss kutatások a témában nem állnak rendelkezésre. De mindennapi tapasztalataink sajnos azt mutatják, hogy nem ítéljük el egyértelműen a mások – fizikai vagy lelki értelemben vett – letaposását. (Fontos jelzés, hogy a fiatalok körében elterjedhetett egy új becsmérlő kifejezés: a lúzer.) Ezért (is) van az, hogy az emberek egyre kevésbé avatkoznak be, vállalnak felelősséget másokért, sőt – egyre kevésbé figyelnek oda, mi történik másokkal.

Ha viszont nem törődünk vele, hogy másokat bántalmaznak, hogy ki mennyire viselkedik tiszteletlenül, erőszakosan, másokat semmibe vevően, akkor ez oda vezet, hogy az amúgy sem erős társadalmi kontroll tovább gyengül[106].

Az általános elbizonytalanodottság mellett ez is hozzájárul ahhoz, hogy ma már egyre kevésbé divat udvariasnak, figyelmesnek, segítőkésznek lenni. („Balek!" – mondják a fiatalok.) A közösség elnézi a durva, másokat sértő, korlátozó viselkedést – miközben valamennyien szenvedünk ettől. A viselkedési szabályok tehát szintén nem korlátozzák eléggé az erőszakos magatartást.

Mitől függ a *szabálykövetési hajlandóság*? Attól, hogy mennyire azonosulunk a szabályokkal, mennyire bízunk bennük, és hogy mik a normaszegés következményei.

Magyarország nem dicsekedhet azzal, hogy polgárai – akár ma, akár a múltban – komolyan veszik a szabályokat. Szintén Hankiss Elemér írt sokszor, sok helyen[107] arról a „kurucos" beidegződésről, amellyel szembeszegülünk a kizsákmányoló államot jelképező törvényességgel, és külön utakon igyekszünk érvényesíteni saját érdekeinket – és csak azokat. Ez a „kivéve a gyevi bírót"-szemlélet természetesen (?) nem szűnt meg a szocialista rendszerrel együtt. Továbbra is megbocsáthatónak tartjuk a normaszegő magatartást.

Mivel a szabályok vitathatóságát, felülbírálhatóságát, megszegését szinte mindenki természetesnek tartja, így ezek nem nyújtanak már védelmet számunkra. Jobban bízunk egyéni akcióinkban, kapcsolatainkban stb., mint a törvényes, szabályos utakban. Bizalmatlanságot okoz az a körülmény is, hogy gyakran tapasztaljuk: nincs tényleges tétje a normaszegésnek. Sem a hatóságoktól, sem az emberektől nem kell igazán tartanunk. Mindez tovább erodálja a normákat, az írott és íratlan szabályok erejét.

A helyi közösségek szintje

A szélesebb értelemben vett társadalom negatívnak nevezhető hatásait ellensúlyozni tudnák olyan erős belső kohéziójú, határozott értékrenddel, viselkedési szabályokkal, normakövető magatartással bíró kisközösségek, amelyek érthető és jól követhető elvárásokat közvetítenének a közösség tagjai – felnőttek és gyermekek – felé. Ilyenek azonban manapság már? még? alig léteznek. Bár a kisebb településeken még mindig erősebb a közösség kontrollja, itt is egyre jobban terjed a „törődj a magad dolgával" szemlélet. A rendszerváltás óta várjuk az erős civil közösségek megszületését, de az eltelt idő erre még kevésnek bizonyult. Bár a templomok látogatottsága megnőtt, a vallási közösségek sem tudják betölteni ezt a szerepet. Természetesen ez sem véletlen – ilyen makrotársadalmi közegben nehéz szolidáris, értékmentő kisközösségeket létrehozni. (Ez azonban nem mentség arra, hogy meg sem próbáljuk...)

Az iskola

Ferge Zsuzsa mondta egyszer még a 80-as években egy előadáson, hogy az iskola, mint a csepp a tengert, tükrözi a társadalmat. Ez ebben az esetben is igaznak tűnik. Nagy általánosságban elmondhatjuk, hogy az iskola – mint szervezet és mint pedagógusok közössége is – ugyanúgy beletörődik abba, hogy nem tud érvényt szerezni a szabályoknak, mint a társadalom egésze. Mivel nincsenek eszközei arra, hogy a szabályszegőket lefülelje, és valódi következményekkel szembesítse őket, gyakran inkább a szembehunyós stratégiát választja (lásd pl. a dohányzás örök problémáját). Mostanában tapasztaljuk, hogy ez a stratégia – különösen az erőszakkal kapcsolatosan – már nem tartható fenn, mert az iskola működésének alapjait fenyegeti. Jelenleg azonban az iskola sem nyújt határozott modellt és kereteket az erőszakmentes viselkedéshez. (És még nem is említettük a tanárok egyre ritkább, de ma is előforduló erőszakos viselkedését, hatalommal való visszaélését a diákokkal szemben.)

A család

A család – mint a szocializáció elsődleges terepe – a gyermekek erőszakos viselkedésével kapcsolatban is döntő jelentőségű. Mivel ez a téma önmagában is egy egész tanulmányt igényelne, ezért itt csak vázlatosan utalunk a legfontosabb aspektusokra.

[106] 40 éve még elképzelhetetlen volt, hogy egy gyerek – főleg, ha fiú – ne adja át a helyét az idősebbeknek a buszon, villamoson, mert a többi utas nem hagyta volna. Ma ki merne szólni?

[107] Legutóbb például itt: http://www.talaljuk-ki.hu/index.php/article/articleview/333/1/57/

- A családok viszonya az erőszakhoz éppoly ellentmondásos, mint a társadalom egészéé. A szavak szintjén – általában – elítéljük, de időnként mégis valósággal elvárjuk. Nem akarjuk, hogy a gyerek erőszakos legyen, de szeretnénk, ha megvédené magát, ha érvényesülne. (És már nem ütközünk meg a filmekben megjelenő önbíráskodáson, az öncélúan ábrázolt brutalitáson, a szimpatikus bérgyilkos, maffiózó stb. figuráján sem...) Ez azt jelenti, hogy az erőszakkal kapcsolatban nincsenek világos elvárások.
- A családokban az utóbbi 30-40 évben nagyon megváltoztak a nevelési szokások. A szabályok viszonylagossá, folyamatos alku tárgyává váltak, elsősorban azért, mert a szülők elbizonytalanodtak abban, mire is van szüksége a gyerekeknek. A szülők már nem követelik meg a gyerekektől – és talán maguktól sem – a szabályokhoz való alkalmazkodást, az önfegyelmet, a kitartást. Ezért ma a gyerekek kevésbé fegyelmezettek és szabálykövetőek, mint néhány generációval ezelőtt.

- Sok családban a szülők élete zaklatottá, bizonytalanná vált, sokan nehezen birkóznak meg a saját problémáikkal. Ezért nem tudnak kellő érzelmi támaszt nyújtani a gyermekeknek. Az érzelmileg hiányt szenvedő gyerek instabil, és kevésbé sikeres a beilleszkedéssel járó problémák megoldásában.

A gyermek

Bár sok múlik azon, hogy a környezet milyen mintákat és normákat kínál, az erőszak mégiscsak a gyermek viselkedése. Vegyük sorra, mi állhat a háttérben.

A gyermek normaszegően viselkedik, ha

1. nem ismeri a normát;
2. ismeri, de nem tudja betartani a normát;
3. ismeri, de nem akarja betartani a normát.

Ha a gyermek nem ismeri a normát

Ebben az esetben valódi szocializációs problémával állunk szemben: a gyermeknek nem tanították meg a viselkedési, konfliktuskezelési szabályokat, vagy éppen olyanokat tanult meg, amely az iskola, óvoda közösségében elfogadhatatlanok. A feladatunk ebben az esetben az, hogy pótoljuk ezt a szocializációs hiányt olyan módon, ahogyan bármilyen szokást vagy szabálykövetést kialakítunk.

- Nyerjük meg a gyermeket az együttműködésre.
  Ha nem alakul ki a gyermek és a pedagógus között pozitív viszony, érzelmi kapcsolat, akkor csak hatalmi szóval kényszeríthetünk ki szabálykövetést. Ez ma már egyre kevésbé lehetséges, és egyáltalán nem is kívánatos, mert hosszú távon több kárt okoz, mint amennyi hasznot remélhetünk tőle. A kényszernek a gyermek minden módon ellenáll, és eközben negatív attitűdjei alakulhatnak ki mindenféle szabállyal és tekintéllyel szemben is. Ez olyan rombolást visz végbe a gyermek személyiségében, amelynek következményei beláthatatlanok.
- Közöljük világosan, tömören és egyértelműen az elvárásainkat (a szabályt). Ehhez az szükséges, hogy saját viszonyunkat is tisztázzuk az erőszakhoz és a konfliktusokhoz. Nehéz helyzetekben is indulat nélkül, de határozottan és következetesen kell kiállnunk amellett, amit helyesnek tartunk.
  A szabályokkal való azonosulást elősegíti, ha a gyermekeket bevonjuk a szabályok alkotásába.[108]
- A gyermekeknek nem csak érezniük, érteniük is kell, hogy a szabályok nem a hatalom eszközei, hanem mindannyiunk érdekeit szolgálják. Ezért a szabályokat érthetővé kell tennünk, el kell magyaráznunk a gyermekek számára. (Ez egyben az önvizsgálat lehetősége is: van-e értelme olyan szabálynak, amelyet nem tudunk megmagyarázni, megindokolni?)
- Mutassunk példát a helyes magatartásra, az érzelmek, indulatok, a konfliktusok kulturált kezelésére. Semmilyen prédikáció nem olyan hatékony, mint az, amit a gyermek a felnőttek viselkedéséből tanul. Bár a fizikai erőszak már eltűnőben van az óvodákból, iskolákból, a hatalommal való visszaélés, megfélemlítés, gúnyolódás, bosszúállás még ma is előfordul.
- Adjunk alkalmat a helyes viselkedés gyakorlására, támogassuk, erősítsük azt. Tanítsunk kommunikációs, konfliktuskezelési technikákat. Erre leginkább a játék nyugodt, védett keretei a legalkalmasabbak.

[108] Ehhez számos szakirodalom nyújt segítséget, lásd pl. Bordács Margit–Lázár Péter: Kedveskönyv. Dinasztia, 2006.

(Különösen hatékony a drámajáték. Ma már ennek is gazdag irodalma van, továbbképzések is vannak a témában.) A helytelen viselkedést igyekezzünk megakadályozni, legátolni. Lépjünk közbe, idézzük fel a „tanultakat". Találjunk ki figyelmeztető jelzéseket, amelyek a gyermeknek eszébe juttatják a szabályt. (Ez lehet maga a szabály a falon, vagy egy „varázskő" a zsebben… bármi, ami működik!) Megbeszélhetjük, hogy a gyerekek maguk is figyelmeztessék egymást a szabály betartására.
Ne feledjük: minél gyakrabban fut le egy viselkedési forma, annál jobban rögzül, annál inkább hajlamos lesz megismétlődni!

Ha a gyermek nem tudja betartani a normát

Ebben az esetben elsősorban önkontroll-problémával állunk szemben.

Az a képesség, amit röviden önkontrollnak nevezünk, számos elemből áll össze. Ha a család nem volt sikeres ezen a téren, az óvodában, iskolában kell támogatnunk e fontos fejlődési folyamatot. Munkánkban soha ne tévesszük szem előtt, hogy az a tevékenység lesz hatékony, amelyikben a gyermek örömét leli, amelyik felkelti az érdeklődését, becsvágyát, és amelyikben van esélye a sikerre.

Milyen lehetőségeink vannak?

- Jótékony hatással van minden olyan játék vagy játékos gyakorlat, amely közvetve vagy közvetlenül a figyelem fejlesztését szolgálja. Jók a szabályjátékok[109] (ezekben a győztes-vesztes szerepet is gyakorolhatják). Sokat segítenek a ritmusjátékok. A ritmus – fegyelem, de ugyanakkor játék és legális zajongás is.
- Fontos, hogy fejlesszük a gyermek késleltetési képességét – vagyis azt, hogy képes legyen várni szükségleteinek kielégítésére, kívánságainak teljesülésére –, valamint kudarc- és frusztrációtűrését. Mindig az elért eredményt, a mégoly csekély fejlődést helyezzük a középpontba. Személyes példamutatással, lankadatlan biztatással segítsük a gyermekeket abban, hogy a hibában tanítómesterüket lássák, hogy képesek legyenek újra kezdeni, ha valami nem sikerül, hogy visszaadjuk az erőfeszítés méltóságát.
- Gyakran a gyerekek kontrollvesztett viselkedése mögött az érzelmi élet nem megfelelő fejlettsége áll. Nem tudják felismerni, kifejezni, kordában tartani feltörő érzelmeiket. Minden, amit annak érdekében teszünk, hogy a gyermekek érzelmi élete gazdagodjon, hogy önmagukat, saját érzelmi életüket jobban megismerjék, fejlődjön érzelmi kommunikációjuk és empátiás képességük, csökkenteni fogja az erőszakos viselkedés előfordulási valószínűségét.
  Az érzelmi élet fejlesztésére is számos lehetőség áll előttünk: elsősorban a közösen átélt élmények, az egymás segítése, az egymás iránti felelősség, az adás és kapás megtapasztalása; a mesék; a legkülönbözőbb játékok a szerep-, báb- és drámajátéktól kezdve egészen az arckifejezések utánzásáig. Ne ijedjünk meg a gyermek érzéseitől. Ne feledjük: érzései valóságosak, és joga van hozzájuk. Ahhoz viszont nincs joga, hogy érzéseire hivatkozva elfogadhatatlanul viselkedjen. Tanítsuk tehát a gyerekeket arra is, hogyan lehet úrrá lenni a súlyos, fájdalmas érzéseken.
  Természetesen az is előfordul, hogy a gyermek valamilyen trauma, a családban elszenvedett esemény vagy megfosztottság következtében válik érzelmileg zavarttá, és/vagy erőszakos viselkedésűvé. Fontos, hogy felismerjük, ha erről van szó, támogassuk a gyereket, és ha módunkban áll, kérjük szakember segítségét is.
- Adjunk segítséget a gyerekeknek ahhoz, hogy elfogadható módon, rendszeresen meg tudjanak szabadulni a felgyülemlett feszültségektől.
  A feszültség legjobb levezetési módja a mozgás. (Ez felel meg élettanilag leginkább a „támadj vagy menekülj" állapot mozgósított energiái levezetésének.) Fontos, hogy a gyerekeknek legyen lehetőségük rendszeresen, sokat mozogni. A legkülönfélébb dolgokat találhatjuk ki a gyerekek életkorától és az adott lehetőségektől függően, a tánctól az óra közben is végezhető egyszerű gyakorlatokig[110].
  Segít megszabadulni a feszültségtől, ha azt kifejezhetjük valamilyen módon. A gyermekek számára nagyon fontos a beszélgetés. Jó, ha erre van valamiféle „intézményesített" alkalom, pl. a beszélgetőkör, vagy ha tudják, hogy előbb-utóbb mindenki sorra kerül a tanítóval-tanárral való személyes beszélgetésben. A beszélgetésen kívül jó szolgálatot tehet mindenféle nem-verbális önkifejezési mód. A kisebbeknél legyen mindig lehetőség a szabad rajzolásra, nagy felületekre is (pl. a falra rögzített csomagolópapírra). A nagyobbaknál fontosak a különféle kézműves/művészeti szakkörök, foglalkozások. Beszéltessük a

[109] Ajánlom Kim Brooking-Paine: Gyermekeink játékai c. könyvét (AKG, 1999.) Számos csapatban játszható, mozgásos szabályjáték szerepel benne, életkorok szerint, kamaszoknak is. Ezek a játékok úgy vannak felépítve, hogy általuk gyarapodik a közösségi érzés, a szolidaritás is.
[110] Különösen ajánlom a tanítási órákra a kineziológiai gyakorlatokat, pl. Paul E. Dennison Észkapcsoló agytorna c. könyvéből. (Agykontroll kiadvány, 1996)

gyerekeket alkotásaikról, vegyük komolyan őket. Ezeket ne csak mint teljesítményt szemléljük, hanem mint a gyermek öngyógyító munkájának eszközeit is.

A feszültségtől megszabadulhatunk a relaxáció/meditáció egyszerűbb eszközeivel is. Ilyenkor a testet igyekszünk nyugalmi állapotba hozni – pl. a légzésünk figyelésével vagy képek felidézésével –, a testből érkező nyugalmi jelzések pedig lecsillapítják az elmét, az érzelmeket is. A gyermekek nagyon fogékonyak az ilyen módszerekre, könnyen elsajátítják és hamar megkedvelik ezeket.

Ha a gyermek nem akarja betartani a normát

Ez azt jelenti, hogy a gyermek tudatosan és szándékosan viselkedik normaszegő módon. Ez a legnehezebb helyzet a pedagógus számára, mert nyílt konfrontációt, egyfajta hatalmi harcot jelent, amiből nehéz jól kijönni. Ezért mindent el kell követnünk annak érdekében, hogy erre ne kerüljön sor. A legfontosabb tehát a megelőzés. Az erőszakkal akkor kell a legtöbbet foglalkoznunk, amikor nincs jelen, mert ha már bekövetkezett, nagyon beszűkül a mozgástér.

Annak ellenére, hogy mint korábban láthattuk, a társadalom minden szintje ellenünk dolgozik, nem nyugodhatunk bele a fiatalok erőszakos viselkedésének terjedésébe. Bár korlátozottak a lehetőségeink, ezeken belül átgondolt, következetes munkával az erőszak visszaszorításán kell fáradoznunk.

Milyen lehetőségeink vannak?

- Soha ne adjunk mintát az erőszakhoz. Az erőszakos viselkedés bármely formája hiteltelenné teszi az erőszak elleni fellépésünket.
- Ne erősítsük meg az erőszakos viselkedést. Ha a gyermek erőszakos úton elérte a célját, számára ez azt jelenti, hogy ez a stratégia sikeres, tehát valószínűleg meg fogja ismételni. De megerősítést jelenthet a pedagógus figyelme is, amelyet a normaszegő viselkedéssel kivív magának. (Ezért a lehető legkevesebb figyelemben részesítsük, amikor helytelenül viselkedik, de legyen módja megtapasztalni, hogy más – pozitív – módon is elérheti, hogy figyeljünk rá, hogy vele foglalkozzunk.)
- Tiszta, egyértelmű, alaposan átgondolt szabályokkal, következetességgel, folyamatos, valódi, odaforduló felügyelettel, a gyerekközösségek, a szülők és az iskola kapcsolatának erősítésével dolgozzunk olyan környezet megteremtésén, amelyik gátolja az erőszakot.

Az életkor szerepe

Az erőszak visszaszorítása nem egyszeri akció, hanem folyamat. A beavatkozást minél korábban kell elkezdeni, mert

- az ismétlődően alkalmazott stratégiák egyre inkább rögzülnek;
- az életkorral csökken az érzelmi megközelíthetőség – csökken a motiváltság a változásra;
- kamaszkortól az erőszak normává válhat – elindulhat egy „deviáns karrier”, amellyel szemben az átlagos pedagógus már eszköztelen.

  Legtöbbet tehát az óvodában tehetünk. Ekkor a legerősebb az érzelmi kötődés a pedagógushoz, az együttlét intenzív, a gyermek ekkor még hatalmas fejlődési utakat tehet meg. Alsó tagozatban is megvan még a szoros személyes kapcsolat a tanító és a gyermek között, de a kapcsolat jellege már megváltozik: fontos tényezővé válik a munka és a teljesítmény. A kamaszkor beköszöntével az iskola már keveset tehet. Ezért az óvodai évek alatt, az iskolában az első naptól kezdve azon kell fáradoznunk, hogy rendezzük a normaszegő viselkedést.
- Az óvodáskor végétől a nyílt erőszak mellett megjelennek a nehezen felderíthető, rejtett formák – szocializációs zavar helyett itt már a tudatos kínzásról, manipulációról is szó lehet. Mindez még az eddigieknél is nagyobb nehézségeket okozhat a pedagógusoknak – a gyerekekre nézve pedig komoly veszélyt jelent.

Az iskolai zaklatás

A mobbing eredetileg az etológiában használt kifejezés, az angol mob: csőcselék szóból. Konrad Lorenz azt az eseményt nevezte mobbingnak, amikor az állatok csapatosan zavarnak, megtámadnak és így általában visszavonulásra kényszerítenek egy náluk jóval nagyobb és veszélyesebb állatot.

A hetvenes években figyeltek fel először a kutatók arra a jelenségre, hogy némely munkahelyen bizonyos kipécézett emberek ellen szervezett pszichológiai hadjárat folyik. Ez az üldöztetés az ártalmatlannak tűnő megjegyzésektől, kinevetéstől és pletykáktól egészen a durva tréfákig mehet. Ha a folyamatnak nem sikerül gátat szabni, a következmények nem egyszer tragikusak: a különféle pszichés és testi tünetektől kezdve egészen az

öngyilkosságig. Hamarosan kiderült, hogy a jelenség gyakori az iskolákban is. A háttérben korántsem a frusztrált vagy meggyötört gyerekek állnak, sokkal inkább az unalom és az empátia hiánya. A következmények az áldozatra nézve súlyosak; sokan életük végéig cipelik a trauma súlyát. Akik az iskolában áldozatok voltak, gyakran a munkahelyen is zaklatásnak vannak kitéve.

A külföldön leginkább bullying-nak nevezett jelenségnek magyarul még elfogadott neve sincs. Kezdetben pszichoterrornak, mobbingnak nevezték, de egyik elnevezés sem vált elfogadottá. A szakirodalom használja még a bántalmazás kifejezést is, de ez a szó a köztudatban kifejezetten a fizikai erőszakkal kapcsolódik össze. Ezért mi a zaklatás szót javasoljuk.

A téma külföldi kutatói egyetértenek az alábbiakban:

- A zaklatás szándékos szenvedés-okozás. Beletartozik nemcsak a fizikai erőszak, hanem a közvetett agresszió (pl. a pletykaterjesztés) és az ún. kapcsolati agresszió is, amikor az áldozatot kiközösítik vagy a kapcsolatai tönkretételével fenyegetik.
- A zaklatást az különbözteti meg az egyszerű rivalizálástól, oda-vissza küzdelemtől, hogy a zaklató erőfölényben van. Az áldozat kiszolgáltatott; nincs abban a helyzetben, hogy megvédje magát.
- A zaklatás gyakran ismétlődik.

A zaklatás fontos eleme a titok; gyakran rejtve marad a felnőttek előtt. Az áldozat úgy érzi, a felnőttek sem tudják megvédeni, ezért nem mer panaszkodni, nehogy ezzel is kihívja kínzói haragját.

Az áldozatok gyakran azok a gyerekek, akiket valamilyen oknál fogva elutasítanak, vagy legalábbis nem támogatnak a többiek. De gyakorlatilag bárkivel megtörténhet, akinek nem elég stabil a helyzete a csoportban, hogy a hangadók megbélyegzik – „nyalizós", „okostojás", „beképzelt majom" stb. – és elindítják ellenük a támadást.

A zaklatás nemcsak az áldozatnak jelent szenvedést, hanem az egész közösség lelki egészségét veszélyezteti. A zaklatás látszólag összekovácsolja a közösséget, hiszen összefognak valaki *ellen*. Ugyanakkor ezt az összefogást a kirekesztéstől való félelem motiválja, ami pusztító folyamatokat indít el: klikkesedést, a hangadók elvtelen követését, önfeladást.

A csoport általában egyáltalán nem egységes a terrorizálásban. Sokan maguk is együtt szenvednek az áldozattal, de a félelem megakadályozza őket abban, hogy a védelmére keljenek. Ez kínzó szorongáshoz, lelkifurdaláshoz vezethet, vagy ahhoz, hogy a gyerek „átírja a történelmet": például magát az áldozatot kezdi hibáztatni mindazért, amit el kell szenvednie. Ez a bűnbakképzés jól ismert mechanizmusa.

A pedagógusoknak mindent el kell követniük azért, hogy ilyen gyötrelmeket egy gyereknek se kelljen átélnie.

A leghatásosabb eszköz itt is a megelőzés. Mivel a zaklatás is erőszak, mindaz, amiről a megelőzés kapcsán korábban szó esett, itt is segíthet. Különösen fontos a közösség formálása, a kirekesztés ellen tett erőfeszítések, az empátia, a szolidaritás és az egyéni felelősség erősítése. Nem lehet eléggé hangsúlyozni a pontos, konkrét rendszabályok és a felügyelet jelentőségét sem.

Nagyon fontos, hogy idejében észrevegyük a jelenséget. Ez nem mindig egyszerű.

- A csoport rossz szellemei, a hangadók gyakran rejtőzködnek. Csak alaposabb megfigyelés deríthet fényt arra, kik is ők.
- Az áldozatok általában nem panaszkodnak, mert félnek, hogy ezzel tovább rontanak a helyzetükön. („Áruló", „beszari" stb.) Gyakran szenvedéseiket is kisebbíteni igyekeznek, nem tiltakoznak, faarcot vágnak stb., hogy ne adjanak alapot a további csúfolódásra és nevetségre.
- Ha a pedagógus gyanút fog, a csoport szinte biztosan bagatellizálni fogja a dolgot. („Csak vicceltünk", „ugyan, hát ő is nevet" stb.) A tanárok pedig – sok egyéb problémájuk közepette – megkönnyebbülnek, és nem foglalkoznak tovább a dologgal.

Ha gyanakodni kezdünk, hogy valaki zaklatás áldozata, először vele, négyszemközt, zavartalan, bizalmas körülmények között tisztázzuk, mi is a helyzet valójában.

Ha bebizonyosodik, hogy valóban zaklatásról van szó, gondoljuk át, hogyan segíthetünk. A direkt beavatkozás kockázatos, hiszen felerősítheti az áldozat elleni ellenszenvet.

Megkísérelhetjük óvatos, tapintatos eszközökkel integrálni az áldozatot a csoportba. Derítsük fel, hogyan juttathatjuk elismeréshez, pozícióhoz. A lényeg, hogy olyan „arca", szerepe legyen, amely kiemeli a bűnbak arctalanságából. (A lelkiismeret-furdalás csökkentésének egyik hatásos eszköze, ha az áldozatot leértékeljük,

lealacsonyítjuk, ha arctalanná, már-már embertelenné tesszük. Ha rádöbbenünk, hogy ugyanolyan, mint mi, hogy vannak érzései és értékei, már nehezebb bántanunk.)

Adjunk olyan feladatot a csoportnak, amibe bele kell vonni az áldozatot is, ahol elismeréshez juthat, és szövetségesekre tehet szert.

Ha a csoport teljesen elutasító, nem lehet nyíltan beszélni a problémáról. De megközelíthetjük a témát „álcázott formában", irodalmi vagy filmalkotásokon keresztül, fiktív történetek eljátszásával, elemzésével is.

A kulcsot a csendes többség véleményének átformálása jelenti. Ha megerősödnek abban, hogy az egyénnek nemcsak lehetséges, de szükséges is szembehelyezkednie a rosszal – még akkor is, ha kisebbségben marad –, nem fognak többé asszisztálni ártatlanok áldozattá válásához.

Erőszakmentes iskola

Külföldön számos prevenciós és intervenciós program létezik az iskolák számára, hogy sikerrel birkózhassanak meg az erőszakos viselkedés okozta problémákkal. Európa legtöbb országa rendelkezik országos stratégiával az iskolai erőszak megelőzésére és visszaszorítására. (Több országban az intézményeknek is ki kell dolgozniuk helyi programjukat.) Magyarországon még nem létezik ilyen program, ezért az előbbiek legfontosabb, közös elemeit mutatjuk be az alábbiakban.

Vegyük észre, hogy olyan jellemzők is megjelennek a programokban, amelyeknek – látszólag – nem sok közük van az erőszakhoz. Ne feledjük azonban, hogy az erőszak szocializációs zavar (is), ezért felszámolásához komplex, az iskolai élet minden területét érintő intézkedésekre van szükség.

1. Támogató iskolai klíma, hatékony tanulási környezet; értelmes tevékenységek, lehetőség a személyes fejlődésre.

A szándékos normaszegés komoly mozgatórugója az unalom, az értelmetlenség-érzés. A fennálló renddel való szembeszegülés mögött egyfajta kirekesztettség, jövőtlenség is állhat. Ha az iskolai munka vonzó a gyermek számára, ha támogató légkör veszi körül, ez értelmet adhat a mindennapoknak, és reményt, hitet a jövőben.

2. Egyértelmű szabályok, valós következmények – zéró tolerancia az erőszakkal szemben.

Nagyon nehéz világosan meghatározni és szabályokba foglalni az elfogadhatatlan viselkedést, de nem térhetünk ki e feladat elől. Ha nem határozzuk meg a kereteket, nem várhatjuk el, hogy a gyerekek alkalmazkodjanak ezekhez.

A szabályoknak egyedieknek kell lenniük, mert az adott intézmény szokásaihoz és klienseihez, tágabb és szűkebb környezetéhez kell illeszkedniük.

A legnehezebb feladat végiggondolni a szabályszegés következményeit. Úgy tűnik, e tekintetben Magyarországon a lehetőségek korlátozottak. Ennek ellenére találhatunk olyan megoldásokat, amelyek nem ellentétesek az oktatási törvénnyel, tiszteletben tartják a diákok jogait, de mégis szembesítik őket azzal, hogy normaszegő cselekedeteiknek következményei vannak; hogy tetteikért vállalniuk kell a felelősséget.

Érdemes a szabályalkotásba bevonni magukat a diákokat is. Ha részt vesznek ebben a munkában, jobban ismerik, értik és elfogadják a szabályokat, és egymás között is ügyelnek a betartásukra.

3. A szabályok világos kommunikációja a diákok és a szülők felé.
Szülőnek és diáknak egyaránt tisztában kell lennie az elvárásokkal. Mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a szülők elfogadják az iskola törekvéseit, és szövetségessé váljanak a gyermekek következetes nevelésében.

4. Folyamatos, állandó felügyelet.
Az iskoláskorú gyermekek szabálykövetési hajlandósága nem túlságosan erős. Nem elég stabil az önkontrolljuk, kamaszkorban pedig a normaszegés kalanddá, az identitás kivívásáért folytatott harc fontos elemévé válhat. De fontos, hogy bizonyos eseményeket soha ne engedjünk megtörténni. Ezért szükséges, hogy a tanárok, az intézmény dolgozói folyamatosan a gyerekek között legyenek. (Hasznos, ha ez tartalmas, valódi együttlét, nemcsak puszta szemmel tartás.) A felügyeletbe bevonhatjuk a diákokat is, hiszen a felnőttek nem tudnak mindenütt ott lenni, ahol az erőszakos cselekmények történni szoktak (mosdókban, a folyosó vagy az udvar eldugott zugaiban, a tornatermi öltözőben).

5. A tanárok, dolgozók és a vezetés egysége.
A diákok viselkedése nem csak a tanárok problémája és felelőssége, hanem minden felnőtté, aki az intézményben dolgozik. (Az intézményben dolgozó nem-pedagógus felnőttek bevonása a problémakezelésbe egyben lecke a társadalmi összefogásról és szolidaritásról is.) A támogatás és kontroll, a megfelelő kommunikáció és konfliktuskezelés minden felnőttnek feladata, mint ahogy az is, hogy az elvárásokat egységesen képviseljék.

Kulcskérdés a vezetés aktív, kezdeményező, támogató hozzáállása. Ha az igazgató az egyes pedagógusok hatáskörébe utalja a problémát, gyakorlatilag lemond az erőszak-probléma rendezéséről. Ez sem megoldható ugyanis az egyes pedagógusok elszigetelt „gerillaharcával".

6. Tanárok képzése, diákok, szülők felvilágosítása.
Az egyre gyorsabban változó világban megjelenő újabb és újabb problémák kezeléséhez új szemlélet, új technikák, és minden eddiginél stabilabb, teherbíróbb személyiség szükségeltetik. A folyamatos továbbképzés tehát nem csupán a pontok miatt fontos: minden pedagógus elemi érdeke.
Felvilágosító munkával, közös tevékenységek és élmények lehetőségének biztosításával az iskola sokat tehet azért, hogy erősítse a szülők és gyermekeik, az iskola és kliensei közötti kapcsolatokat. Fontos feladat, hogy a szülők és diákok szemléletét is alakítsuk. Az iskola kiindulópontja, „kovásza" lehet a helyi társadalomban elinduló kisebb-nagyobb, pozitív változásoknak – a civil aktivitás, felelősségvállalás, szolidaritás és tolerancia irányába.

Magyarországon ma még nincs átfogó koncepció az iskolai erőszak kezelésére. Érdemes viszont említést tennünk a bűnmegelőzési programokról. A bűnözés/bűnmegelőzés és az iskola kapcsolata nyilvánvaló. Egyrészt az iskolai erőszak, az erőszakos viselkedés az antiszociális magatartás, a „deviáns karrier" első állomása lehet. Másrészt a gyerekek bűnözővé válása elleni lépések csökkentik az iskolai erőszak előfordulási valószínűségét is. Ez különösen nyilvánvalóvá válik, ha szemügyre vesszük a társadalmi bűnmegelőzés céljait és feladatait.

Magyarországon is felismerték, hogy a bűnmegelőzést nem lehet a bűnüldöző, büntetést kiszabó és végrehajtó szervekre bízni. A bűnözés csökkentésére, visszaszorítására társadalmi összefogásra van szükség. Ezt a tevékenységet szervezi, koordinálja a 2003-ban tárcaközi szervezetként újjászerveződött Országos Bűnmegelőzési Bizottság[111]. Tevékenységének alapja a Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája, melynek egyik hosszú távú célja, hogy „az iskola az erkölcsi nevelésben betöltött szerepének, felelősségének növelésével, a gyermekvédelmi rendszer szakmai hatékonyságának megerősítésével a fiatal generáció megtanulja a társadalmi konfliktuskezelés erőszakmentes technikáit. A büntetendő, ezen belül különösen az erőszakos viselkedést tanúsító fiatalok szembesüljenek tettük következményeivel, a mediációs programok alkalmazásával fejlődjön az erkölcsi felelősség."[112]

„A Stratégiában meghatározott célok végrehajtására elfogadott cselekvési programok (2007. és 2008. évi) előírják, hogy:

- Kiemelt figyelmet kell fordítani az iskolai és az iskolakörnyéki erőszak megelőzésére. Ennek érdekében a jó programok eredményeit hasznosítani kell.
- Támogatni kell a kortárssegítő programokat, annak érdekében, hogy a fiatalok vegyenek részt társaik integrációs gondjainak megoldásában. Különös figyelmet kell fordítani a konfliktus-feloldási, békéltetési és jóvátételi modellek alkalmazására. Széles körben terjeszteni kell a legeredményesebb gyakorlatot.
- Támogatni és fejleszteni kell az iskolaklubokat. A klubok, ifjúsági közösségek működtetésére pályázatokkal és az eredményes gyakorlatokat bemutató ajánlásokkal ösztönözni kell a diákönkormányzatokat, a gyermek- és ifjúsági önkormányzatokat, az egyéb kortárssegítő csoportokat, a szülői közösségeket, a helyi közösségi intézményeket (könyvtárakat, közművelődési intézmények, közösségi színterek, színházakat).
- Meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy a hátrányos helyzetben lévő gyerekek és fiatalok önismereti, konfliktuskezelő tréningeken, mentálhigiénés foglalkozásokon, valamint a helyreállító igazságszolgáltatás eszközeit alkalmazó eljárásokban, szabadidős programokban (élménypedagógiai foglalkozás, tábor, sportfoglalkozás) vehessenek részt.
- A veszélyeztető és a veszélyeztetett gyermekek és fiatalok számára közös szabadidő-eltöltési programokat, különösen készségfejlesztési, művelődési és sportolási lehetőségeket kell szervezni. Folytatni kell a „tárt kapus létesítmények" programot.
- El kell készíteni és széles körben terjeszteni kell a szülőknek szóló információs kiadványokat annak érdekében, hogy ismereteket szerezhessenek a gyermek és szülő közötti konfliktushelyzetek erőszakmentes feloldására."113 – írja Iványi Borbála az OBmT honlapján.

[111] http://www.bunmegelozes.hu
[112] http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1283
[113] Uo.

Nyilvánvaló, hogy ezek a módszerek, lépések, tevékenységek az iskolai erőszak előfordulási valószínűségét is sikeresen csökkenthetik.

Követésre méltó, már megvalósult kezdeményezésekről tájékozódhatunk az OBmT által kiírt pályázat győztes programjait szemlélve. A 2006-os kiírás az iskolai erőszak megfékezéséről, a 2007-es a csellengés megelőzéséről és az integrációról szólt. Néhány példa:

- kortársmediáció, mediátor és mediátor tréner képzése a diákok és tanárok közül (Partners Hungary – Közgazdasági Politechnikum)
- konstruktív konfliktusfeloldás, „szemtől szemben" módszer (Csibész Gyermekjóléti Központ – Bókay Árpád Általános Iskola – MH Líceum Alapítvány – Zöld Kakas Líceum); konstruktív konfliktuskezelés és közösségfejlesztésről szóló tananyagfejlesztés (Boros Sámuel Szakközépiskola, Szakiskola, Szentes)
- jóvátételi módszer alkalmazása a konfliktusfeloldásban (Béke Gyermekotthon);
- kortárssegítő képzés (Ercsi Eötvös József Általános Iskola, Tiszadobi Gyermekotthon);
- a közösségi önkéntes munka ösztönzése (Baranya Ifjúságáért Kht.);
- diák-diák illetve diák-tanár patrónus- vagy mentorrendszer (Ercsi Eötvös József Általános Iskola, Sásdi Faodu Egyesület);
- a krízishelyzetek vizsgálata a drámapedagógiai eszközökkel, tematizált színdarabok feldolgozása (Kolibri Színház, 21. Színház a Nevelésért);
- szabadidős tevékenységek biztosítása, különös tekintettel a manuális, performatív, művészeti tevékenységekre [kézműves foglalkozások, sport, kirándulás, tánc, mese] (Periféria Egyesület, Csibész Gyermekjóléti Központ) tehetségkutató verseny (Baranya Ifjúságáért Kht.);
- környezetvédelmi, közösségszépítési programok (Vajda Péter Általános Iskola, Budapest)
- kommunikációs, önismereti program, az erőszakmentes konfliktusfeloldás módszerei (Boros Sámuel Szakközépiskola, Szakiskola, Szentes; Periféria Egyesület);
- önbecsülés növelése, közösségépítés, a hatékony kommunikáció technikái (AVP);
- „értékbeszélgetések", személyiségfejlesztés (Tiszadobi Gyermekotthon);
- a gyerekek, pedagógusok és a szülők rendelkezésére álló pszichológus (Ercsi Eötvös József Általános Iskola);
- szülői csoportok szervezése, „szülők akadémiája" (SZEDER KhE., Pocsaj Község Önkormányzata);
- közös szülő-gyerek programok (TÉR Ifjúságsegítő Egyesület, SZETA Egri Alapítványa);
- két pedagógusos modell alkalmazása a foglalkozásokon (Periféria Egyesület).

A legtöbb magyarországi iskola ma valamiféle jogi segítségben reménykedik. A normaszegő viselkedést azonban pusztán a jogi intézkedéseknek még soha nem sikerült megfékeznie. Úgy tűnik, nincs más megoldás: az iskoláknak el kell kezdeniük saját erőszak-ellenes stratégiájuk kidolgozását, ha biztonságot akarnak nyújtani a diákjaiknak, ha meg akarják tartani klienseik bizalmát. Ehhez viszont a pedagógusoknak segítségre van szükségük. Bár léteznek ma is akkreditált képzések a konfliktuskezelés és az erőszak-probléma tárgyában, szükségesnek látszik a gyermekvédelem, a bűnüldözés és a bűnmegelőzés területén dolgozó szakemberek bevonása is.

Ajánlott irodalom:

Benedict, Helen: Csak okosan. Önvédelem kamaszoknak. Háttér Kiadó–Kávé Kiadó–NANE Egyesület, Budapest, 2004.

Buda Mariann: Tehetünk ellene? A gyermeki erőszak. Dinasztia, 2005.

Csepelyi Magda: Mobbing. Munkahelyi pszichoterror a grafológia tükrében. General Press Kiadó, 2000.

Dambach, Karl E.: Pszichoterror (mobbing) az iskolában. Akkord Kiadó, Budapest, 2001.

Figula Erika: Bántalmazók és bántalmazottak az iskolában. Új Pedagógiai Szemle, 2004/7-8.

Hárdi István (szerk.): Az agresszió világa. Medicina, Budapest, 2000.

Herman, Judith: Trauma és gyógyulás. Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig. Háttér Kiadó–Kávé Kiadó–NANE Egyesület, Budapest, 2003.

Kappéter István (szerk.): Az agresszió problémái korunkban. Szociális Munka Alapítvány Kiadványa, Budapest, 1996.

Mihály Ildikó: Az iskolai terror természetrajza. Új Pedagógiai Szemle, 2003/9.
Morvai Krisztina: Terror a családban. Kossuth Kiadó, Budapest, 1998.
Rüdiger Penthin: Miért agresszív a gyermekem? Deák és Társa Kiadó, Pápa, é.n.
Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001.

nyomtatáshoz

Elkövető és bűnsegédek • Jellemezd az elkövetőt, Rolandot, és a barátait (Bencét és Kittit) néhány találó jelzővel! • Mitől válik valaki ilyenné? • Hogyan lehet szerintetek megakadályozni, hogy egyesek szekáljanak másokat?	**Szomszéd** • Mit tehet egy szomszéd/járókelő, ha erőszakot lát? • Van-e kötelessége az embernek, ha az utcán, munkahelyen vagy a társasházban, ahol lakik, tudomására jut/látja, hogy valaki(ke)t bántanak? • Milyen szerepe lehet egy szomszédnak/járókelőnek az (iskolai) erőszak megelőzésében?
Áldozat • Szerintetek miért lett Pisti Rolandék célpontja? • Mi alapján választják ki az elkövetők az áldozatukat? Mitől válik valaki tipikus áldozattá? • Hogyan kerülhette volna el Pisti, hogy a szekálása tragédiába fulladjon?	**Szülő** • Miben hibázik az apa a filmben? • Hozzájárul-e viselkedésével, hogy a fia elkövetővé válik? • Mit tehet egy szülő, hogy megakadályozza az iskolai erőszak kialakulását?
Osztályfőnök, igazgató • Hibázott az osztályfőnök? Ha igen, miben, ha nem, miért nem? • Tehetett volna azért, hogy az ügy ne torkolljon tragédiába? Ha igen, szerintetek mit? • Milyen szerepe lehet egy pedagógusnak az iskolai erőszak megelőzésében?	**A többiek** • Hibáztak az osztálytársak szerintetek? Ha igen, miben; ha nem, akkor miért nem? • Szerinted árulás lenne, ha valaki szólna egy tanárnak? • Elemezzétek Dani és Rebi szerepét a történetben!

7.8.5. PG 47. Ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd?

A film címe	**Ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd?**
A film jelzése	**PG 47.**
A film helye	**PG DVD 4. lemez**
A film időtartama	4 perc 57 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilmben egy ártatlannak induló iskolai dobálózás elfajulását mutatjuk be. Az árulás megbosszulására az egyik szemtanú rábírja a dobálót, hogy torolja meg a rajta esett sérelmet. Ebből verekedés, majd rendőrségi ügy lesz.
Célcsoport	általános iskola felső tagozatosok, középiskolások
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat együttműködési készség, kooperáció sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia
Megvitatható kérdések	• **Mi a diákcsíny és a bűncselekmény között a különbség?** • **Kit nevezünk felbujtónak?** • **Kit nevezünk bűnsegédnek?** • **Árulás-e, ha valakit éppen ütlegelnek, és mi segítséget kérünk?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. Az „Ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd?” című kisfilm megtekintése és feldolgozása 4. Összegzés, tanulságok		**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 4. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja az elkövetővé válás megelőzése bizonyos jogi fogalmak tisztázásával.		• **felbujtó** • **bűnsegéd**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés, bemutatkozás, az óravezetéshez szükséges kéréseink tolmácsolása	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás**
2. A téma felvezetése A megvitatandó kérdések adnak segítséget a barátság, a haverság témájának bevezetéséhez	**5 perc**	**Érzékenyítés**
3. Az „Ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd?” című kisfilm megtekintése és feldolgozása	**20 perc**	**Kérdések** A téma feldolgozásában a megvitatható kérdések nyújtanak segítséget.
4. Összegzés, tanulságok	**3 perc**	Zárásként foglaltassuk össze az elhangzottakat.

HÁTTÉRANYAG

A fogalmakat a 6. fejezetben található „lexikon” segít értelmezni.

Ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd? – A kisfilm tartalma

I. Iskolai életképek, klipszerűen feldolgozva. A helyszín egy iskola udvara vagy folyosó. Hangsúlyosan mutatva egy fiatal lányt a barátjával. Körülöttük osztálytársaik, barátaik. Kiderül, hogy ők együtt járnak. Fogják egymás kezét.

A diákok ugratják egymást. Az egyik megdobja a lányt valamivel (cukorkával, papírgalacsinnal).

Odamegy hozzájuk valaki és megmutatja, hogy ki volt. A lány barátja odamegy a dobálóhoz, és számon kéri, de nem erőszakoskodnak, csak ingerülten beszélgetnek. Utána el is lép tőle és visszamegy a társaságához.

A dobáló odamegy az árulóhoz, és veszekedni kezdenek. Lökdösődnek. Közbelép egy tanár, szétválasztja őket.

II. Laptopok, számítógép-monitorok, okos telefonok. Gyors vágásokkal egymás után. Üzenetet beíró kéz, egérrel ráklikkelő kéz, monitort figyelő arc, telefonon érkezett üzenetet egymásnak mutogató fiatalok.

Az üzenet szövegfoszlányai: …ne hagyd magad… , … szerda délután a szokott helyen… , …verd szét a képét az árulónak…, …mindenki rajtad röhög…, …hol a büszkeséged?...

Az áruló is megkapja az üzenetet: „Legyél szerda 14 órakor a téren!”

III. A suliban egy diák odalép az előbbi tanárhoz:

- Tanárnő! Verekedés van a közelben…

- Hol?

De már sietnek is a helyszín felé.

IV. Fiatalok állnak körben és szurkolnak a verekedőknek. Közeli képek a felbőszült, a verekedésen röhögő társaságról. A füvön birkózik a dobálózó az árulóval. Gyors vágások. Valaki észreveszi, hogy közeledik a tanár, szétrebbenek, a megvert véres arcú elvánszorog.

V. Érkezik a tanár, odakiált a távozókhoz.

- Várjatok, mi történt?

- Csókolom tanárnő! Semmi nem történt.

- Én sem láttam semmit.

És elmennek.

A tanárnő az aggódó gyerekekkel tanácstalanul álldogál, majd találnak egy véres zsebkendőt. Valaki abba az irányba mutat, ahol rábukkannak az árulóra, akinek ömlik az orrából a vér.

A tanár a telefonjáért nyúl, a mentők számát tárcsázza.

Villanásszerűen lehet elinduló mentő és elinduló rendőr. De nem kell a sérült ellátása, nem kell rendőri intézkedés.

VI. Szerinted történt bűncselekmény?

Narrátor

A büntetőjogban egy tett részesének nevezzük azt, akinek a magatartása valamilyen formában kapcsolódik egy bűncselekményhez, de ő maga nem valósítja meg a törvényi tényállás egyetlen elemét sem.

Két formája a **felbujtás**, ami szándékkiváltó, és a **bűnsegély**, ami szándékerősítő hatású.

Felbujtó az, aki valaki mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír. Lényege az a magatartás, amely létrehozza a tettesben azt az akaratot, amelynek eredményeként a tettét megvalósítja.

A **bűnsegély** legfontosabb jellemzője a segítségnyújtás. Fizikai segítséget akkor nyújt a bűnsegéd, ha például elkövetéshez szükséges eszközt ad a tettesnek. A tanácsadás már a pszichikai segítségnyújtás körébe tartozik.

A különbség az, hogy míg a felbujtó ***rábeszéli*** a tettest egy bűncselekmény elkövetésére, addig pszichikai bűnsegély esetén a tettesben már megvolt az elkövetési szándék, azt a bűnsegéd csak megerősíti.

A felbujtó és a bűnsegéd ugyanazért a bűncselekményért felel, mint a tettes.

Egy diákcsíny is lehet bűncselekmény!

„A világ egy veszélyes hely, nem azok miatt, akik gonoszságokat követnek el, hanem azok miatt, akik ezt tétlenül nézik.” Albert Einstein

7.8.6. CAT 07. A dolgozat

A film címe	**A dolgozat**
A film jelzése	**CAT 07. A dolgozat**
A film helye	**CAT DVD 1. lemez**
A film időtartama	2 perc 26 másodperc
A film rövid tartalma	Ki ne bosszankodott volna már bombariadó miatt. Ezen igen költséges, sokak által heccnek vélt cselekmény, ami miatt sokan kerültek már bajba, mert nem tudták, hogy a Büntető Törvénykönyvben közveszéllyel fenyegetés bűntetteként szerepel.
Célcsoport	iskolások, tanárok, szülők, mindenki
Fejlesztett kompetenciák	érvelés, szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés akaratérvényesítés, öntudatosság, identitástudat asszertivitás, konszenzuskeresés, kompromisszumkészség együttműködési készség, kooperáció konfliktuskezelés, agressziókezelés, tárgyalókészség kudarc- és frusztrációtűrés, felelősségtudat, tisztesség szolidaritás, demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 47. Ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd***
Megvitatható kérdések	• **Milyen fajtái vannak a bűncselekményeknek? (vétség, bűntett)** • **Mit jelent az a szó, hogy közveszély?** • **Ki és miért szokott fenyegetni?** • **Milyen erők mozgósításával, és így mekkora költséggel jár egy bombariadó?** • **Ki fizeti a költségeket?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. A jelenség tisztázása csoportfeladattal 4. „A dolgozat” című kisfilm megnézése és feldolgozása 5. Összefoglalás, zárás		**Az óra eszközigénye** • **CAT DVD 1. lemez** • **PG DVD 4. lemez**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
A cél, hogy a fiatalok megismerkedjenek vele, hogy a bombariadó nem megoldás, nem tréfa, és kár ilyesmivel bűnelkövetővé válni. Az eltolni kívánt vizsga, dolgozat …stb. úgyis megtartásra, megírásra kerül, és a modern technikai eszközök segítségével könnyen beazonosítható a tettes. Ráadásul nagy megdöbbenést kelt a néha több tízmilliós bűnügyi költség megtérítése, amiről a tréfálkozó nem is tudott. A cél, hogy a tények ismeretével elvegyük a tréfálkozók kedvét a hamis bombariadóktól.		• **bomba** • **fenyegetés** • **közveszély** • **tűzszerész**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**

1. Üdvözlés, bemutatkozás	**3 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás** Az oldott, barátságos, bizalomteli légkör megteremtése, hiszen ez egy kényes téma.
2. A téma felvezetése Kérdezzünk rá, hogy milyen színtereken jelenik meg az erőszak az életünkben.	**2 perc**	**A téma felvezetése** A cél, hogy eljussunk oda, hogy a gyerekek megfogalmazzák, hogy az otthoni családi életükben is megjelenhet az erőszak.
3. A jelenség tisztázása csoportfeladattal Osszuk föl a csoportot 4 részre. Minden csoport kap egy-egy tisztázandó fogalmat, és az a feladat, hogy írják föl a kiosztott csomagolópapírra, hogy mi jut eszükbe azokról. 1. csoport: terrorizmus, 2. csoport: erőszak, fenyegetés 3. csoport: bomba 4. csoport: bűnügyi költség	**20 perc**	Adjunk a csoportoknak 5 percet a gyűjtőmunkára. Bármit fölírhatnak a papírra, ne korlátozzuk őket benne, hogy mi jut az eszükbe a kiadott fogalmakról. Ne beszéljük meg a megoldásukat, csak tegyük fel az idő letelte után a táblára a papírokat, hogy mindenki jól láthassa. Ezután térjünk át a kisfilm megnézésére.
4. „A dolgozat" című kisfilm megtekintése és feldolgozása A kisfilm megnézése előtt a csoportoknak adjuk azt a feladatot, hogy az alábbi kérdésekre próbáljanak választ találni: • Miért nem megoldás a bmbariadó? Mivel az elkövetés gyakran csoportos, és a fiatalok egymást viszik bele a butaságba, így köthető a PG 47. Ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd című kisfilmhez is, amelyet ugyancsak levetíthetünk az ott leírtak szerint.	**15 perc**	Ha a megoldásokban érdekes szavakat látunk, akkor ezekre feltétlenül térjünk ki.
5. Összefoglalás, zárás	**5 perc**	
Megjegyzés		

HÁTTÉRANYAG

A bombariadó egy vészhelyzet, amelyet azt követően rendelnek el a hatóságok vagy a fenyegetett intézmény vagy létesítmény illetékes vezetője, hogy valaki, általában ismeretlen személy, leggyakrabban **telefonon azzal fenyegetőzik, hogy pokolgépet robbant**. A fenyegetés tudomásulvétele után a bombariadót mindenképp elrendelik, ugyanis nem lehet megállapítani, hogy a hivatkozott robbanószerkezet létezik-e vagy sem. Nevével ellentétben a bombariadóval való fenyegetés eszköze, ha valós, általában nem bomba, hanem a már említett pokolgép (robbanószerkezet, szakmai nyelven: pirotechnikai eszköz).

A bombariadók a 90-es években jelentek meg hazánkban, egyrészt a bűnözéshez kapcsolódóan, másrészt szándékos zavarkeltés céljából iskolákban, középületekben**. Bombariadót leggyakrabban nagy tömegek által látogatott vagy gazdasági szempontból jelentős intézményekbe jelentenek**: iskola, pályaudvar, bevásárlóközpont, rendezvényhelyszínek, önkormányzati épületekbe. Évente körülbelül 170 bejelentés érkezik. A bejelentő általában szűkszavú, hívása mindössze néhány másodpercig tart. A legtöbben egy forgalmas helyen álló fülkéből telefonálnak, de érkezett már hívás otthoni vezetékes telefonról és mobilról is.

Nagyon fontos, hogy **a bombariadót mindig komolyan kell venni**! Soha nem tudható előre, hogy egy fenyegetés mikor tekinthető komolynak, és mikor pusztán rossz viccnek. Egy nem kellő komolysággal kezelt eset emberek életét, testi épségét veszélyeztetheti, az anyagi javak nagyarányú pusztulását okozhatja.

Sajnos előfordul, hogy felelőtlen, lelkiismeretlen személyek mások életének, testi épségének fenyegetésével tréfálkoznak, esetleg nagy anyagi kárt okozó cselekmények elkövetését helyezik kilátásba. Az ilyen magatartás akkor is büntetendő cselekmény, ha az illető nem tett semmit annak érdekében, hogy ígéretét valóra váltsa. A közveszéllyel fenyegetést a **Büntetőtörvénykönyv (1978. évi IV. törvény)** határozza meg, megadva a büntetését is:

„Közveszéllyel fenyegetés

270/A. § (1) Aki

a) más előtt olyan, a köznyugalom megzavarására alkalmas valótlan tényt állít, hogy közveszéllyel járó esemény bekövetkezése fenyeget, vagy
b) a köznyugalom megzavarására alkalmas módon azt a látszatot kelteni törekszik, hogy közveszéllyel járó esemény közvetlenül bekövetkezik,

vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben írt bűncselekményt radioaktív anyaggal fenyegetve követik el.
(3) A büntetés az (1) bekezdés esetén három évig, a (2) bekezdés esetén öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a közveszéllyel fenyegetés a köznyugalmat súlyosan megzavarta.”

A bombariadó egyáltalán nem tréfa, és a nagy lebukási veszélyt tetézi, hogy bűnügyi költségként kiszámlázásra kerül a bombariadó mozgósítása: a tűzszerészek, a bombakutató kutya szállítása, a sok rendőr…stb.. És mindezt miért? Egy dolgozat meg nem írásáért? Amit úgyis pótolni fognak? Mindez nem éri meg!

Bombafenyegetéseket különféleképpen kaphatunk. Leggyakoribb a célhelyiségbe érkező fenyegetés, mely időnként egy harmadik személy telefonhívásos közreműködésével történik. A fenyegetés történhet írásban, illetve előfordulhat hangszalagra rögzítve.

A bombafenyegetés bejelentésére két logikus magyarázatot említhetünk:

1. A hívónak vagy közvetlen tudomása van, vagy vélelmezi, hogy egy robbanóeszközt már elhelyeztek, vagy el szándékoznak helyezni. A figyelmeztetés mérsékelni szándékozza a testi/anyagi kárt. A hívó lehet maga az eszközt elhelyező személy, vagy valaki, aki ilyen információ birtokába került.
2. A hívó pánikhelyzetet akar teremteni, mely a robbanóeszköz elhelyezésének hírére a létesítményen belüli mindennapi tevékenység zavarását, illetve korlátozását szándékozza elérni. A megfelelő tervezés lehetővé teszi, hogy a potenciális fejetlenségbe torkolló reagálások zömét csökkentsük, illetve azokat helyes irányba tereljük.

Bombákat sokféleképpen lehet összeállítani, telepíteni és elhelyezni. Azonban egy „tipikus” bombához hasonlító robbanószerkezettel, nagy valószínűséggel soha sem fogunk találkozni. A robbanószerkezetek egyetlen közös nevezője a kivitelezés és a cél szempontjából: a robbanás bekövetkezése.

A megfelelő felkészülés meghatározza azokat a területeket, amelyek megerősíthetőek közveszéllyel való fenyegetés esetén, így ezzel már csökkenthető szükség esetén az átkutatásra áldozandó idő.

- PÁNIK ELKERÜLÉSE – A megfelelő tervezés a pánikkeltést, mely az emberi érzelem legragályosabb formája is mérsékelni tudja. A pánik a hirtelen, túlzott, logikátlan, rettegés

formája. Ez az állapot hatványozott lehetőséget nyújt a károkozásra bombafenyegetés esetén, a hívó célja gyakran pánikkeltésből áll.

- ANYAGI KÁROK MINIMALIZÁLÁSA – A pszichés károk mellett nem feledkezhetünk meg az anyagi károkozásról a kieső munkaórákról, valamint az elmaradt forgalommal okozott károkról sem. Az előzőekben említett átvizsgálási idő csökkentésén túl szakaszos átvizsgálásnál a már átvizsgált területek átadását követően lehetőség van a munka, illetve egyéb tevékenység azonnali folytatására.

A bombariadókkal kapcsolatban szakértők által is alátámasztott tény, hogy a legkevesebbet kell róla beszélni.

Mi a teendő, ha valaki bombát talál:

142/1999 (IX.8.) Kormányrendelet a tűzszerészeti mentesítési feladatok ellátásáról

2. § (1) Aki elhagyott robbanótestet vagy annak tűnő tárgyat talál, illetve ilyen tárgy hollétéről tudomást szerez, köteles azt haladéktalanul bejelenteni a helyi rendőri szervnek vagy ahol ilyen nincs, ott a települési önkormányzat jegyzőjének, aki a bejelentésről köteles értesíteni a területileg illetékes rendőri szervet.

(2) Az (1) bekezdés szerinti bejelentés alapján a települési önkormányzat jegyzője vagy az illetékes rendőri szerv a következő intézkedéseket teszi meg:

a) ellenőrzi a bejelentés valódiságát (ehhez – szükség esetén – szakértő személy segítségét veszi igénybe);

b) megjelöli a feltételezett vagy azonosított robbanótest helyét, elhelyezi a robbanásveszélyre utaló figyelmeztető jelzést;

A Magyar Honvédség 1. Honvéd Tűzszerész és Hadihajós Ezred ügyeletes tűzszerész alegység telefonszáma – 06-1-410-9790

62/207 (XII.23) IRM Rendelet

76. §. (1) Ha közveszélyokozással összefüggő bejelentés, fenyegetés közvetlenül a rendőri szervhez érkezik, a lehető legrövidebb időn belül értesíteni kell a fenyegetett létesítmény vezetőjét, és egyeztetni kell a foganatosítandó intézkedéseket. A közveszélyokozással való fenyegetéssel kapcsolatos intézkedést az illetékes rendőr-főkapitányság, rendőrkapitányság teszi meg. A bejelentés valóságtartalmának ellenőrzése, a veszélyhelyzet kizárása a fenyegetett létesítmény használóira nem hárítható át.

(2) Közveszélyokozással való fenyegetés helyszínén az előzetes felderítő tevékenységre – Budapest kivételével – a megyei bombakutató csoportot kell kirendelni.

(3) A veszélyeztetett körzetből a legrövidebb időn belül gondoskodni kell az ott-tartózkodók eltávozásáról, illetéktelenek távol tartásáról. Gyanús tárgy vagy csomag esetén 100 méter, gépjármű esetén 200 méter sugarú biztonsági körzetet kell kialakítani, és gondoskodni kell a forgalom elterelésérőI is. A tűzszerész járőr a helyszínre érkezését követően a járőrparancsnok igénye szerint kell intézkedni a kiürített biztonsági körzet növelésére.

(4) Szükség esetén a robbantással fenyegetett objektum tulajdonosa, használója a foganatosított biztonsági intézkedések tűrésére kényszeríthető. A biztonsági intézkedésből eredő kárigényét az arra jogosult a fenyegetés elkövetőjével szemben érvényesítheti.

7.9. A világháló csapdái

7.9.1. PG 33. Zenék, filmek, szoftverek

A film címe	**Zenék, filmek, szoftverek**
A film jelzése	**PG 33.**
A film helye	**PG DVD 3. lemez**
A film időtartama	4 perc 38 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilm bemutat néhány felhasználói magatartást, amit sokan csinálnak, és felhívja a figyelmet arra, mit szabad és mit nem, mi bűncselekmény.
Célcsoport	mindenki, aki használja az internetet
Fejlesztett kompetenciák	előrelátás, tervszerűség, tudatosság helyzetfelismerés, döntéshozási képesség asszertivitás, konszenzuskeresés, kompromisszumkészség felelősségtudat, tisztesség környezettudatossá demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 34. Chat*** – PG DVD 3. lemez (5 perc 58 másodperc), mely a chatelés veszélyeit taglalja ***PG 40. Internetbiztonság*** – PG DVD 4. lemez (6 perc 20 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Szoktatok letölteni az internetről? Mit?** • **Szoktatok kölcsön kapott CD-t, DVD-t másolni, ajándékozni?** • **Honnan szerzitek be a szoftvereket, amik az otthoni számítógépeteken vannak?** • **Mik azok a szerzői és szomszédos jogok?** • **Mit szabad le- és feltölteni, és mit nem?** • **Milyen bűncselekményeket követhetünk el a zenék, filmek, szoftverek le- és feltöltésével, ilyen tartalmak árusításával kapcsolatban?** • **Bűncselekmény-e internetről filmet, zenét vagy szoftvert letölteni?** • **Bűncselekmény-e emelt díjas sms-ben fizetni letölthető tartalomért?** • **Sértünk-e azzal szerzői és szomszédos jogot, ha letöltünk ilyesmit?** • **Mire kell odafigyelnünk, ha felhasználói szoftvert veszünk, telepítünk föl a gépünkre otthon?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama:** 45 perc	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. Csoportmunka 4. A „Zenék, filmek, szoftverek” című kisfilm vetítése és megbeszélése 5. Összefoglalás, zárás	**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 3. lemez** • **PG DVD 4. lemez** • **csomagolópapír** • **vastag filc** • **Blu-tack**
AZ ÓRA CÉLJA	**KULCSFOGALMAK**
Az óra célja az, hogy növeljük az általános felhasználói ismereteket a file-ok, programok és zenés, filmes tartalmak le- és feltöltésével kapcsolatban. Azt kívánjuk egyszerű és közérthető módon elsajátíttatni, hogy mit szabad és mit nem, ezen tevékenységek közük mi bűncselekmény.	• **szerzői és szomszédos jogok** • **file-megosztás** • **file-cserélők** • **torrent**

A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	45 perc	MÓDSZEREK/ JAVASLATOK
1. Üdvözlés	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás** Oldott, barátságos légkör. A témához illő fiatalos, lendületes órakezdés. Főbb témakörök meghatározása, alapfogalmak tisztázása.
2. A téma felvezetése Kérdezzünk rá, tudja-e valaki az internet kialakulásának történetét (max. 3 mondatban). **Kérdések:** • Kinek van otthon internet-hozzáférése? • Ki hány órát tölt naponta a számítógép előtt, és milyen tevékenységeket végez? • Szoktatok letölteni az internetről? Mit? • Szoktatok kölcsön kapott CD-t, DVD-t másolni, ajándékozni? • Honnan szerzitek be a szoftvereket, amik az otthoni számítógépeteken vannak?	**3 perc**	Ez a blokk, ráhangolásként, nagyon rövid legyen, csupán a téma bevezetése a célunk. A résztvevők saját maguk által elmondott számítógépezési, internetezési szokásait értékeljük úgy, hogy ha nem értünk egyet egy válasz valóságtartalmával vagy az információ helyességével, akkor kérdezzünk rá, hogy biztosan így van-e, és a többiek egyetértenek-e, és ha nem, akkor miért. Csak ezek után (ha kimarad valamilyen fontos információ), akkor hívjuk fel mi magunk a figyelmüket az esetleges helytelenségekre, és adjunk tanácsot, hogyan változtassanak szokásaikon a jövőben.
3. Csoportmunka Adjunk minden csoportnak a már megszokott módon egy-egy csomagolópapírt és vastag filcet, hogy össze tudják gyűjteni az alábbi információkat. 5 percük van a kérdések megválaszolására. **1. csoport:** közösségi portálok, adatok, fényképek a neten **2. csoport:** vírusok, kémprogramok **3. csoport:** internetes vásárlás, adathalászat **4. csoport:** filmek, zenék, szoftverek le- és feltöltése	**15 perc**	Minden csoport állítsa össze a saját témakörében az alábbi kérdésekre adandó válaszokat: • Mik a kapott témakör előnyei, miért jók ezek? • Mik a veszélyei, mikre kell odafigyelni? • Hogyan lehet megelőzni az áldozattá válást? Írjatok könnyen betartható, praktikus tippeket és jó tanácsokat! Minden csoportból egy-egy ember ismertesse maximum 1,5 percben a csapata véleményét. Ha esetleg hibás információ hangozna el, akkor erre feltétlenül kérdezzünk rá. Lehetőleg ne mi mondjuk meg a jó megoldást, hanem rávezető kérdésekkel mondassuk ki a diákokkal.
4. **A „Zenék, filmek, szoftverek” című kisfilm vetítése és megbeszélése** A kisfilm szövegét megtalálhatjuk a háttéranyag végén. Ez egy klasszikus oktatófilm, amely minden információt tartalmaz. A téma feldolgozásában az alábbi kérdések segíthetnek: • Bűncselekmény-e internetről filmet, zenét vagy szoftvert letölteni? • Bűncselekmény-e emelt díjas sms-ben fizetni letölthető tartalomért? • Sértünk-e azzal szerzői és szomszédos jogot, ha letöltünk ilyesmit? • Mit nem szabad tennünk CD-kel, DVD-kel, hogy ne váljunk bűnelkövetővé? • Mire kell odafigyelnünk, ha felhasználói szoftvert veszünk, telepítünk föl a gépünkre otthon?	**20 perc**	A kisfilm végén marad kb. 1,5 perc a film megbeszélésére. Az alábbi kérdések átgondolását, a filmben a válaszok megtalálását kiadhatjuk előre is a gyerekeknek. Így irányíthatjuk a figyelmüket azokra az infókra, amiket fontosnak tartunk.

5. Összefoglalás, zárás	**perc**	**Értékelés** - Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a célközönséggel.

HÁTTÉRANYAG

A „Zenék, filmek, szoftverek” című kisfilm szövege

Bevezető:

Alig több, mint tíz éve ismerjük az internetet, amely azóta a hétköznapok elválaszthatatlan velejárója lett. Könnyebbséget jelent az oktatásban, az ismeretszerzésben, a tájékozódásban és a szórakozásban. Karosszékbe hozza a tudást, a híreket, az érdekes információkat, a zenéket, a filmeket és a felhasználói szoftvereket is.

Az internet adta lehetőségeket még mindig csupán felületesen ismerjük, mély bugyrai azonban nem látható veszélyeket is tartogatnak az óvatlanok, a figyelmetlenek és a hiszékenyek számára.

Zenék, filmek, szoftverek letöltése az internetről

A zenék, filmek, játékok, szoftverek szerzői jog alá eső termékek. Ez azt jelenti, hogy ilyen tartalmakat az internetre feltölteni csak a szerző, kiadó, forgalmazó engedélyével lehet. Ha olyan zenét, filmet, szoftvert akarsz letölteni, amelynek közzétételét nem engedélyezték, a tetted illegális.

Persze az nem bűncselekmény, ha egy kalóz oldalról letöltesz, vagy akár befizetsz egy emelt díjas sms-t, és úgy jutsz filmhez, zenéhez, játékhoz, programokhoz. Ha nem adod tovább, nem válsz terjesztővé! De azzal számolnod kell, hogy később a jogtulajdonos egy per keretében megtalál, és kéri a jogdíját.

Torrent oldalak

Aki viszont az internetre szerzői jogdíjas terméket engedély nélkül feltölt, komoly jogsértést követ el – és ha elég nagy körben terjeszt (felkapják az anyagát), akkor bizony komoly anyagi hátrányt okoz a szerzőnek. Ez már bűncselekmény. Főleg, ha a terjesztésért pénzt is kér.

Cd-t, filmet, játékot, szoftvert interneten közzé tenni, valamint pénzért másolni, árulni bűncselekmény!

Másolás

A megvásárolt (vagy jogosult forrásból letöltött) DVD-t/CD-t a jogtulajdonos magának lemásolhatja. A kölcsönzés már nehezebb ügy, de amíg nincs haszon belőle, nem árulod pénzért, addig a dolog rendben van. A kölcsönkapott CD-t nem lehet másolni, árulni pedig pláne nem. Ez bűncselekmény. Ha elkapják a pénzért terjesztőt, és kiderül, hogy tőled kapta kölcsön az eredetit, bizonyítanod kell, hogy nem tudtál a kölcsönvevő szándékáról. Ha tudtál, akkor bűnsegédként benne vagy az ügyben.

Ha filmet vagy zenét veszel fel a TV-ből, és felírod DVD-re, akkor nem követsz el jogsértést. Erre fizetjük az üres CD / DVD jogdíjat.

Szoftverek

A szoftverek között tegyünk különbséget az üzleti és játékprogramok között. A játékokat több gépre is lehet telepíteni, de csak egy családon, háztartáson belül!

Az üzleti szoftverek (köztük az operációs rendszerek és egyéb felhasználói szoftverek) otthoni változatai a vásárláskor megkapott szerződés szerint működnek. Nyugodtan használhatóak a család minden tagja által. Ha azonban a család már hálózatot épít ki otthon több gépre, akkor a hálózati verziót (is) meg kell venni hozzá!

A szerzői és szomszédos jogok megsértése bűncselekmény!

Szerzői és szomszédos jogok megsértése

Fiatalok kedvelt szórakozása az internetről zenék, filmek és szoftverek letöltögetése, másolása, kölcsönadása. Ezért kiemelkedően fontos beszélnünk arról, hogy mit szabad és mit nem.

Jó, ha tudod!

329/A. § (1) Aki másnak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát haszonszerzés végett, vagy vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a szerzői jogi törvény szerint a magáncélú másolásra tekintettel a szerzőt, illetve a kapcsolódó jogi jogosultat megillető üreshordozó díj, illetve reprográfiai díj megfizetését elmulasztja.

(3) A büntetés bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését a) jelentős vagyoni hátrányt okozva, b) üzletszerűen követik el.

(4) A büntetés

a) öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését különösen nagy vagyoni hátrányt,

b) két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését különösen jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el.

A zenék, filmek, játékok, szoftverek szerzői jog alá eső termékek. Ez azt jelenti, hogy ilyen tartalmakat az internetre feltölteni csak a szerző, kiadó, forgalmazó engedélyével lehet. Ha olyan zenét, filmet, szoftvert akarunk letölteni, amelynek közzétételét nem engedélyezték, a tettünk illegális. Persze az nem bűncselekmény, ha egy kalózoldalról letöltünk vagy akár befizetünk egy emelt díjas sms-t, és így jutunk filmhez/zenéhez/játékhoz, programokhoz. Ha nem adjuk tovább, nem válunk terjesztővé! De azzal számolni kell, hogy később a jogtulajdonos egy per keretében megtalál, és kéri a jogdíját.

Jó tanácsok

- A megvásárolt (vagy jogosult forrásból letöltött) DVD-t, CD-t a jogtulajdonos magának lemásolhatja. A kölcsönzés már nehezebb ügy, de amíg nincs haszon belőle, nem áruljuk pénzért, addig a dolog rendben van. A kölcsönkapott CD-t nem lehet másolni, árulni pedig pláne nem. Ez bűncselekmény. Ha elkapják a pénzért terjesztőt, és kiderül, hogy tőlünk kapta kölcsön az eredetit, bizonyítanunk kell, hogy nem tudtunk a kölcsönvevő szándékáról. Ha tudtunk, akkor bűnsegédként benne vagyunk az ügyben.
- Ha filmet vagy zenét veszünk fel a tévéből, és azt felírjuk DVD-re, akkor nem követünk el jogsértést. Erre fizetjük az üres CD/DVD jogdíját. A szoftverek között tegyünk különbséget az üzleti és játékprogramok között. A játékokat több gépre is lehet telepíteni, de csak egy családon, háztartáson belül!
- Az üzleti szoftverek (köztük az operációs rendszerek és egyéb felhasználói szoftverek) otthoni változatai a vásárláskor megkapott szerződés szerint működnek. Nyugodtan használhatóak a család minden tagja által. Ha azonban a család már hálózatot épít ki otthon több gépre, akkor a hálózati verziót (is) meg kell venni hozzá!

A szerzői vagy szomszédos jogok megsértése vagyoni haszonszerzés végett vagy vagyoni hátrányt okozva valósítható meg. Csak akkor tényállásszerű a jogsértés, ha vagyoni kihatásai vannak. A bűncselekményt gondatlanul és szándékosan is el lehet elkövetni.

Súlyosabb joghátrányt helyezett a törvényhozó kilátásba, ha az elkövető a cselekményt jelentős vagyoni hátrányt okozva, üzletszerűen, különösen nagy vagyoni hátrányt okozva, illetve különösen jelentős vagyoni hátrányt okozva követi el. Megvalósítja a szerzői és szomszédos jogok megsértésének a vétségét, aki a számítógépi programot nem forgalomba hozatal vagy jövedelemszerzés céljából, hanem kizárólag saját felhasználásra akár egy példányban is másolja.

A szerzői és a szomszédos jogok megsértése vétségének a kísérlete valósul meg, ha az elkövető szándéka a jogellenesen másolt videokazettáknak értékesítésre felkínálásával több jogtulajdonos érdekeinek a sérelmére irányult, de a cselekmény eredményének – a vagyoni hátránynak – a bekövetkezését a próbavásárlás folytán történt leleplezés és a videokazetták lefoglalása megakadályozta.

A videomegosztás problematikája

A saját magunk által készített videók megosztása az ismert **videomegosztó oldalak**on fantasztikus dolog, de itt sem árt az óvatosság. Sajnos egyre több olyan bűncselekményről értesülhettünk a **média**n keresztül az elmúlt időszakban, amelyben az ország bármely pontján tanuló diákok molesztálták, bántották, vagy zaklatták – rendszerint – kisebb, elesettebb társukat, miközben a többi diáktársuk ahelyett, hogy segítségére sietett volna a bajbajutottnak, jól szórakozva még **mobiltelefon**ján rögzítette is az eseményeket, mely felvételek aztán rendre fel is kerültek valamelyik videomegosztó oldalra. Tudatosítani kell az óra diákhallgatóságával, hogy ezzel a zaklatáson, könnyű, vagy súlyos testi sértésen túl a bántalmazott személyiségi jogait is megsértették, vagyis a **visszaélés személyes adattal** bűncselekményt is elkövették, lévén, hogy a sértett nem járult hozzá, hogy róla film- vagy fényképfelvétel készüljön, illetve aztán megjelenjen valahol.

Fontos a szülőknek otthon kialakítani fiatalkorú gyermekeikkel azt a bizalmas légkört, melyben a szexualitás témája sem tabu. És ez mind a lányokra, mind a fiúkra igaz. Tisztában kell lenniük azzal, hogy az, aki 18. életévét be nem töltött személyről pornográf video-, film- vagy fényképfelvételt készít, megszerez vagy tart, az elköveti a

tiltott pornográf felvétellel visszaélés bűncselekményét. Jellemzően kétféleképpen kerülnek fiataljaink ezzel a bűncselekménnyel kapcsolatba, hiszen egyrészt róluk készülhet ilyen felvétel, amelynek készítőjét akkor is felelősség terheli, ha ahhoz a képen szereplő hozzájárult. Másrészt bizony belecsúszhatnak elkövetőként is ebbe a bűncselekménybe, hiszen a mai, szexuálisan korábban érő fiatalok körében egyre divatosabb, hogy párjukról erotikus tartalmú képeket készítenek, amiből rendre szakítás után szokott probléma adódni, amikor egyikük a másik tudta nélkül megosztja azokat másokkal. Ha pedig így tesz, fel sem fogja általában az elkövető fiatal, hogy ha párja 18. életévét még nem töltötte be, akkor, ha annak hozzájárulása nélkül tette fel valahova a képét, egyszerre a **visszaélés személyes adattal** és a visszaélés tiltott pornográf felvétellel bűncselekményeket is elkövette.

Illegális fájlcsere, szerzői jogsértések

Az interneten mindenki számára elérhető kedvenc zeneszáma vagy filmje. Nagyon sok esetben azonban ezeket a tartalmakat nem maguk a szerzők tették elérhetővé, kvázi illegálisan vannak fent a világhálón. Van olyan ország, ahol igen, Magyarországon azonban a hatályos jogszabályok szerint a saját, otthoni használatra történő **letöltés** nem bűncselekmény. A feltöltés, sokszorosítás, továbbértékesítés azonban már igen! Ezért roppant fontos hangsúlyozni a diákok számára, hogy ha bizonytalanok az általuk letöltött fájl eredetét illetően, akkor azt mások számára ne továbbítsák, ne tegyék elérhetővé, mert ha valóban engedély nélkül felkerült tartalomról van szó, akkor már a **szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése** vétségét valósíthatják meg.

Ezért nagyon veszélyesek a roppant közkedvelt, úgynevezett **torrent-oldalak**, hiszen ott a letöltéssel egyidejűleg fel is tölt a felhasználó, ráadásul ezek rendszerint zártabb közösségek, ahol a torrent portált üzemeltető operátor gyakran olyan feltételeket támaszt (pl. kötelező megosztás előírása, torrent feltöltési arányok megkövetelése), amelyek eleve jogsértésre buzdítják a felhasználókat. A torrent lényege ugyanis, hogy amit a felhasználó már letöltött, azt automatikusan már „adja” is vissza (feltöltés) vagy tovább, ha a többi felhasználónak is kell. Mivel a fájl rengeteg apró, ún. szeletre van bontva, nem feltétlenül sorrendben kapja meg őket, mások pedig más szeleteket kapnak meg hamarabb. Így lehetséges, hogy bár nincs olyan a kapcsolatban, akinek megvan a 100 %, mégis elérhető a teljes anyag. A könnyebb megértés érdekében itt fejtsünk ki néhány, a torrentezés világának ismeretéhez elengedhetetlen alapfogalmat:

- **seeder (seed):** ők a feltöltők, akiknek már megvan a teljes "anyag" (az adott torrenthez tartozó adatok 100 %-a), és továbbadják azt a többieknek, azaz tőlük töltenek a leecherek (letöltők). Tehát amikor a felhasználó seedel, akkor feltölt.
- **leecher:** az a felhasználó, aki nem rendelkezik az adott torrenthez tartozó adatok 100 %-ával. Ő le és fel is tölt egy időben. Ha megszerzi az adatok 100%-át, akkor belőle is seeder lesz.
- **peer:** kettős jelentéssel bíró fogalom. Egyfelől így hívjuk összefoglaló néven a seedereket és leechereket, azaz a le- és feltöltőket. Másodsorban a peer jelentheti ugyanazt is, mint a leecher, azaz szimplán letöltőt.

A torrent mellett a másik gyakori típust képviselik az úgynevezett **warez-oldalak**. Itt – tekintettel a magyar fogyasztói társadalom fejletlen mikro-payment szokásaira – jellemzően emeltdíjas sms-sel történő fizetési modellt használnak, évente milliárdos bevételt hozva a szolgáltatóknak, és ugyanekkora kárt okozva a tulajdonosoknak.

Fontos tudnivaló, és a fiatalok előtt ugyancsak ismeretlen lehet, hogy a **számítógépes játékok** esetében már csupán azok letöltése, tehát a megszerzés is vétség, lévén, hogy az internetről ingyenesen letölthető teljes játékprogramok egyike sem jogtiszta. Demót, játékrészletet kedvcsinálás, reklám végett természetesen tesznek fel a játékkészítők, de a teljes játékot nyilvánvalóan sosem. Az **irodai szoftverek**kel ugyanez a helyzet. Esetükben szintén vétséget valósít meg az, aki úgynevezett feltört programmal vagy operációs rendszerrel telepít fel több számítógépet, vagy ami gyakoribb, hogy egyazon szoftvert másolja fel mondjuk az összes iskolai vagy céges számítógépre. Ráadásul mind a játékok, mind a szoftverek esetében még súlyosabban büntetendő az, ha valaki illegálisan sokszorosítja, esetleg anyagi haszon érdekében áruba is bocsátja a hamis másolatokat.

Internet rendőrség

Végül le kell szögezzük, hogy természetesen amit a Btk. rendelkezései büntetni rendelnek, az ellen a rendőrség fellép. Így van ez az interneten elkövetett bűncselekményekkel is. A rendőrség keretén belül az elmúlt években több olyan rendőri egység is megalakult, amely kifejezetten az interneten elkövetett bűncselekmények felderítésén dolgozik. Ilyen a **Nemzeti Nyomozó Iroda Csúcstechnológiai Bűnözés Elleni Osztály**a, illetve Budapesten a **BRFK Gazdaságvédelmi Főosztály I. Alosztály Számítógépes Bűnözés Elleni Alosztály**a. Ezeken a területeken egytől egyig olyan rendőr kollégák dolgoznak, akik kiemelkedően otthonosan mozognak az internet világában.

Megelőzési lehetőségek

2008 novemberében a **Budapesti Rendőr-főkapitányság** dr. Tóth Gábor r. vezérőrnagy személyes támogatásával csatlakozott egy nagyszerű kezdeményezéshez: a **Biztonságos Böngészés Program**hoz (www.biztonsagosbongeszes.org). A rendőrség és a programalkotók letették az alapjait egy olyan együttműködésnek, amely mindkét fél számára gyümölcsöző lehet. Az együttműködés kezdete óta minden fórumon, minden lehetőséget – ahol népszerűsíteni lehet a biztonságos internetezést, legyen az rendezvény vagy iskolai előadás – megragadnak a BRFK Bűnmegelőzési Osztály kollégái is annak érdekében, hogy minél többen megismerhessék ezt a kiváló programot. A biztonságos böngészéshez kapcsolódó Dolphin Knight nevű program ugyanis nemcsak vírusvédelmet tartalmaz, hanem honlap-szűrőt, figyelmeztető sms-rendszert (ha a gyermek kártékony oldalon tölti idejét, vagy obszcén chatelést folytat), mely a pedofil tartalmat azonnal kiszűri, a beszélgetést automatikusan menti és a beszélgető IP-címét beazonosítja. Az iskolák ráadásul kedvezményesen juthatnak hozzá a védelmi rendszerekhez, így a Dolphin Knight nevű programhoz is.

Összegezve előadásunk gondolatait az óra végén, megelőzési tanácsként végül annyit mondhatunk a diákoknak, hogy az áldozattá válást mindenki könnyen megelőzheti egy kis odafigyeléssel. Az internetet is meg kell tanulni használni, mivel ez saját érdekünk! Az internet használatát és veszélyeit pedig magán az interneten keresztül lehet a legjobban elsajátítani és megismerni. Tehát használjuk ezt a nagyszerű lehetőséget, munkára, tanulásra, kommunikációra vagy csak egyszerűen szórakozásra, de bármerre szörfözünk is, mindig tartsuk szemünk előtt azt, hogy könnyen válhatunk áldozattá, ha nem tartjuk be a legalapvetőbb biztonsági szabályokat.

7.9.2. PG 40. Internetbiztonság

7.9.3. PG 34. A chatelés veszélyei

7.9.4. CAT 13. Fiatalok és a net

A film címe	**Internetbiztonság**
A film jelzése	**PG 40.**
A film helye	**PG DVD 4. lemez**
A film időtartama	6 perc 20 másodperc
A film rövid tartalma	A film az internet használatának veszélyeire hívja fel a figyelmet, hasznos tanácsokat ad, hogyan lehet elkerülni ezeket. **A kémprogramok** felhasználóiktól értékes üzleti információkat szereznek, illetve hirdetési oldalakra irányítják őket. **A trójai programok** tudtunkon kívül betörnek a számítógépünkre, a hálózaton keresztül átveszik a gépünk felett az irányítást. Az e-mailben terjedő álhírek és **láncLevelek** különféle változatai a hoaxok. Ezek nem tesznek kárt a számítógépünkben, csak sokszorosítattják magukat. A világháló sohasem felejt. A telefonszámoknak, a születési időpontoknak vagy a lakcímeknek nincs helyük az interneten. A **közösségi portál** zaklatás helyszínévé is válhat. A megfelelő védelmet a **tűzfalak és vírusirtók** használata jelenti.
Célcsoport	mindenki, aki használja az internetet
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció, érvelés szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, tisztesség sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia, környezettudatosság demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	***PG 34. Chat*** – PG DVD 3. lemez (5 perc 55 másodperc), mely a chatelés veszélyeit taglalja ***PG 33. Zenék, filmek, szoftverek*** - PG DVD 3. lemez (4 perc 38 másodperc), mely az internetes letöltések szabályozásával foglalkozik. ***CAT 13. Fiatalok és a net*** – online érhető el a Prevenciós médiatár honlapján (3 perc 31 másodperc)
Megvitatható kérdések	• **Hogyan működik az internet?** • **Ki hány órát tölt naponta a számítógép előtt, és milyen tevékenységeket végez?** • **Honnan és milyen veszélyek leselkedhetnek ránk az interneten?** • **Mire kell odafigyelni a biztonságunk érdekében?** • **Mik a kémprogramok, és miért hozták őket létre?** • **Mi a hoax?** • **Miért küldjük tovább a láncleveleket? Mi ezek értelme?** • **Milyen veszélyeket hordoz az internetezés (a chatelés veszélyei, a közösségi portálok veszélyei, vírusok és láncLevelek)?** • **Mit jelent az adatbiztonság?** • **Az internet a pedofilok kedvenc vadászmezeje is. Miért?** • **Hogyan lehet megelőzni az áldozattá válást?** • **Biztosak lehetünk-e benne, hogy a másik számítógép előtt ülő idegen az-e, akinek mondja magát?**

	• **Ha az interneten megismert emberrel először akarunk találkozni, akkor milyen szabályokat kell feltétlenül betartanunk?** • **Mik azok a szerzői és szomszédos jogok?** • **Mit szabad le- és feltölteni, és mit nem?** • **Milyen bűncselekményeket követhetünk el a zenék, filmek, szoftverek le- és feltöltésével, ilyen tartalmak árusításával kapcsolatban?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama: 45 perc**		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. Csoportmunka 4. Az „Internetbiztonság” és a „Chat” című című kisfilm vetítése és megbeszélése 5. Randi-kódex - játék 6. Összefoglalás, zárás		**Az óra eszközigénye** • **PG DVD 3. lemez** • **PG DVD 4. lemez** • **csomagolópapír** • **vastag filc** • **Blu Tack**
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Ez a téma izgalmas, sok a keringő tévhit. Az óra célja, hogy rengeteg információt megpróbáljunk eljuttatni a célközönségnek, de mindezt ne frontális előadás keretében. Az internet mára az egyik legfőbb szórakoztató és ismeretterjesztő „helyszínné” lépett elő a világban, legalább akkora szocializáló hatást gyakorolva, mint a televízió. Fontos felhívni a figyelmet az internet veszélyeire, az ott megjelenő káros tartalmakra, az ismerkedés veszélyforrásaira, és segítséget nyújtani a virtuális világban történő biztonságos eligazodáshoz.		• **chat** • **közösségi portál** • **számítógépes vírusok** • **kémprogramok** • **álhírek, hoaxok** • **láncelevelek** • **pedofília** • **szerzői és szomszédos jogok** • **file-megosztás** • **file-cserélők**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés	**2 perc**	**Ráhangolás / ráhangolódás** Oldott, barátságos légkör. A témához illő fiatalos, lendületes órakezdés. Főbb témakörök meghatározása, alapfogalmak tisztázása.
2. A téma felvezetése Kérdezzünk rá, tudja-e valaki az internet kialakulásának történetét (max. 3 mondatban). **Kérdések:** • Kinek van otthon internet-hozzáférése? • Ki hány órát tölt naponta a számítógép előtt, és milyen tevékenységeket végez? • Hol és mire kell odafigyelni a biztonságuk érdekében?	**3 perc**	Ez a blokk, ráhangolásként, nagyon rövid legyen, csupán a téma bevezetése a célunk. A résztvevők saját maguk által elmondott számítógépezési, internetezési szokásait értékeljük úgy, hogy ha nem értünk egyet egy válasz valóságtartalmával vagy az információ helyességével, akkor kérdezzünk rá, hogy biztosan így van-e, és a többiek egyetértenek-e, és ha nem, akkor miért. Csak ezek után (ha kimarad valamilyen fontos információ), hívjuk fel mi magunk a figyelmüket az esetleges helytelenségekre, és adjunk tanácsot, hogyan változtassanak szokásaikon a jövőben.
3. Csoportmunka A következő témákat csoportmunkában dolgozzuk föl. Osszuk föl a résztvevőket 4 csoportra.	**10 perc**	Ezt a részt megoldhatjuk frontális előadás formájában is, viszont sokkal izgalmasabb és hatékonyabb, ha nem csak hallgatnak bennünket. Ezen kívül mindenki rengeteg információval

1. csoport: a chatelés veszélyei 2. csoport: a közösségi portálok veszélyei 3. csoport: vírusok és lánclevelek 4. csoport: álhírek és téves információk a neten Minden csoport állítsa össze a saját témakörében az alábbi kérdésekre adandó válaszokat: 1. Mik a kapott témakör előnyei, miért jók ezek? 2. Mik a veszélyei, mikre kell odafigyelni? 3. Hogyan lehet megelőzni az áldozattá válást? Írjatok könnyen betartható, praktikus tippeket és jó tanácsokat! Minden csoportból egy-egy ember ismertesse maximum 1,5 percben a csapata véleményét. Ha esetleg hibás információ hangozna el, akkor erre feltétlenül kérdezzünk rá. Lehetőleg ne mi mondjuk meg a jó megoldást, hanem rávezető kérdésekkel mondassuk ki a résztvevőkkel.		rendelkezik (természetesen köztük sok tévessel is), amelyeket érdemes kiaknázni, a hibásakat kijavítani, és éppen ezek miatt az óra mondanivalója sokkal jobban hasznosul. Adjunk minden csoportnak a már megszokott módon egy-egy csomagolópapírt és vastag filcet, hogy össze tudják gyűjteni az alábbi információkat. 5 percük van a kérdések megválaszolására. Az elkészült összefoglalókat tegyük ki, hogy a többiek is láthassák.
4. Az „Internetbiztonság” és a „Chat”című kisfilm vetítése és megbeszélése Az „Internetbiztonság” című kisfilm szövege a háttéranyagban megtalálható. Ez egy klasszikus oktatófilm, amely elmeséli a világháló legfontosabb veszélyeit. Beszéljük meg, hogy milyen veszélyekre hívják fel a filmek a figyelmüket. Beszéljük át az idegenekkel a neten történő ismerkedés veszélyeit. Térjünk ki az alábbi kérdésekre: • Biztosak lehetünk-e benne, hogy a másik számítógép előtt ülő idegen az-e, akinek mondja magát?	**20 perc**	
5. Randi-kódex – játék Állítsátok össze az első randira vonatkozó 10 legfontosabb szabályt, amit ha betartunk, akkor valószínűleg nem lesz gond. Térjetek ki a netes ismerkedés fokozataira is. A randi-kódexet összeállíthatjuk frontális osztálymunkával is, de kioszthatjuk csoportoknak is. Ez utóbbi jobban lefoglalja a diákokat, és több információ összejöhet.	**8 perc**	**Javaslat:** 1. Mindig legyen egy olyan e-mail címed, amit az internetes ismerkedésre hoztál létre. Ha ugyanis összehozna a sors egy őrülttel, akkor megszünteted, és így meg tudsz vele szakítani minden nem kívánatos kapcsolatot. 2. Ha a neten ismerkedtek, akkor lehetőleg beszélgessetek előre meg nem beszélt időpontban webkamerával, hogy lásd, kivel is van dolgod! 3. Ha ez nem lehetséges, akkor beszéljetek ugyanígy, előre nem megbeszélt időpontban, telefonon vagy skype-on. De ne add meg neki a mobilszámodat, te hívd, és tiltsd le a hívószámodat, vagy beszélj nyilvános telefonfülkéből. 4. Lehetőleg minél hosszabb idő teljen el a randiig. Ha csak trófeának kellesz, akkor nem

		fog bíbelődni, hanem idő előtt lelép. És ez így is van rendjén, hiszen akkor nem ő az, akit keresel. 5. Az első randi csak és kizárólag nyilvános helyen legyen, ahol sokan vannak. 6. Az első randi mindig legyen fényes nappal, és fényes nappal is végződjön! 7. Soha ne szállj be idegen autójába! Egy jó hangulatú első randin az illető még idegen marad. Ha beszállsz az autójába, akkor előfordulhat, hogy nem tudsz kiszállni, nem oda mentek, ahová akarod, és nem tudsz segítséget kérni. 8. A randinak ne úgy legyen vége, hogy hazakísér. Úgy szervezd, hogy máshová menjél még, vagy ismerős jöjjön érted. Nem kell tudnia, hogy hol laksz. 9. Az első randin ne menj fel hozzá. Akkor sem, ha előre megbeszéltétek, hogy nem fog ott történni semmi különös. Az ismeretlen terepen nem tudhatod, mi vár rád, és arra sem tudsz felkészülni, hogy honnan és milyen segítséget kaphatsz, ha mégis úgy alakulna. 10. Mindig tudják többen, hogy kivel és hová mentél, mikor jelentkezel, ha minden rendben van. Így lehetőséget adsz a barátaidnak vagy a családodnak, hogy ne idegeskedjenek, illetve észleljék, ha mégis baj lenne.
6. Összefoglalás, zárás	**2 perc**	**Értékelés** Az eddig elhangzott megfontolandó információkat foglaltassuk össze a célközönséggel.
Megjegyzés Különösen fontos felhívnunk a figyelmet ebben a témakörben az alábbiakra: • az internet nem felejt, azaz milyen adatokat, fényképeket kinek adunk oda, és milyen visszaélési formák, jogsértések elterjedtek, ezek ellen hogyan lehet hatékonyan védekezni, mire kell odafigyelni; • a közösségi portálok előnyei és hátrányai; • a chatelés és internetes ismerkedés veszélyei, hasznos praktikák ehhez; • zenék, filmek, szoftverek le- és feltöltése; • vírusok, lánclevelek, kémprogramok; • számítógép-védelem és vírusirtók; • az internetes bankolás, az internetes vásárlás és ezek veszélyei.		

HÁTTÉRANYAG

Internetbiztonság – a kisfilm szövege

Bevezető

Az internet nélkül bonyolultabb lenne megismerni a világot, nehezebben tarthatnánk a kapcsolatot barátainkkal, rokonainkkal és munkatársainkkal. Az internet segítségével hivatalos ügyeinket kényelmesen és gyorsan intézhetjük.

De a világháló veszélyes is lehet!

Kémprogramok

Az ingyenes programok gyártói különböző módszerekkel próbálnak felhasználóiktól értékes üzleti információkhoz jutni, illetve különféle hirdetési oldalakra irányítani őket. A titokban feltelepülő trójai programok arra is alkalmasak, hogy internetezési szokásainkról gyűjtsenek adatokat.

Egy-egy letöltésmenedzser-, fájlcserélő- vagy akár tömörítőprogram installálása során különös jelenségeket produkálhat számítógépünk. Böngészőablakok bukkannak fel, linkek jelennek meg. Ezeket a népszerű ingyenes programokhoz mellékelt apró szoftverek okozzák.

Trójai programok

Internetezés közben előfordulhat, hogy tudtunkon kívül betörnek a számítógépünkre. Sokszor egy fájlcserélő szoftver, illetve e-mail vagy weboldal megtekintése bejuttathat egy trójai programot, amely lehetővé teszi, hogy készítője vagy ismerője a hálózaton keresztül átvegye a gépünk felett az irányítást, személyes adatokat, jelszavakat, dokumentumokat szerezzen meg, ezeket törölje vagy módosítsa, vagy akár lehetetlenné tegye a számítógépünk további működését.

A trójai programok általában magukat hasznos programnak álcázó kártevők. Terjedésük az emberi hiszékenységnek köszönhető.

Feliratok:

- Interneten keresztül a bankok soha nem kérik a számlaszámodat, jelszavadat vagy személyes adataidat.

Lánclevelek és hoaxok

Az e-mailben terjedő álhírek és lánclevelek különféle változatai a hoaxok. Ezek nem tesznek kárt a számítógépünkben, csak sokszorosíttatják magukat. Körbejárják a földgolyót, fölöslegesen hatalmas forgalmat generálnak a hálózaton, és az elpazarolt sávszélességben, gépidőben és munkaórában számszerűsíthetően is magas kárt okoznak.

Feliratok:

- Ismeretlen feladótól érkező levelet ne nyiss meg, töröld ki!

Közösségi portálok

Egyre népszerűbbek a különböző közösségi oldalak.

A világháló sohasem felejt. A telefonszámoknak, a születési időpontoknak vagy a lakcímeknek nincs helyük az interneten. Ha privát képeinket és videóinkat is felelőtlenül feltöltjük, már nem ellenőrizhetjük, hogy mi történik velük.

A közösségi portál zaklatás helyszínévé is válhat. Ezeket haladéktalanul jelezni kell az üzemeltetőknek. A támadások során megjelentetett képeket, chatbeszélgetéseket megőrizve azokat később egy rendőrségi ügyben bizonyítékként felhasználhatjuk.

Feliratok:

- Internet kávézóban vagy wifi pontról ne intézz személyes ügyeket!
- Ismeretlennek személyes kérdésekre ne válaszolj a neten!
- Ne tegyél fel magadról figyelemfelkeltő vagy kihívó képet a világhálóra!

Tűzfalak

A megfelelő védelmet a tűzfalak és vírusirtók használata jelenti. A tűzfalak ellenőrzik a számítógépünk ki- és bemenő internetes forgalmát, megpróbálják kiszűrni az illetékteleneket, illetve a trójai programok kommunikációját. Blokkolják a kívülről érkező, azonosítatlan adatokat.

Feliratok:

- Csak rendszeresen frissített vírusvédelemmel és tűzfallal ellátott számítógépről internetezz!
- Mindig közepes vagy magas fokozatú biztonsági beállítást használj a böngészőben!
- Válassz biztonságos jelszót!
- Az emberi hiszékenységgel szemben a vírusirtó programok is tehetetlenek!
- Ne adj esélyt a bűnözőknek!

Történelem

Az **1960**-as években az **Egyesült Államok Védelmi Hivatala** létrehozott egy kísérleti számítógép-hálózatot **ARPANET** néven, mely mára az egész világot átfogó, hatalmas hálózattá nőtte ki magát. Az **1970**-es években több kisebb-nagyobb egyetemi hálózat csatlakozott az ARPA kísérleti hálózatához. Kidolgoztak egy szabályrendszert, amely lehetővé tette a különböző típusú számítógépek együttműködését. Ezek a szabályok (protokollok) internetworking (röviden **internet**) néven váltak közismertté. Az internetre kötött számítógépek

rendelkeznek ún. internet címmel (**IP-address: Internet Protokol**), ami hasonlóan a telefonszámhoz, minden egyes számítógépet egyedileg azonosít.

Internet és bűnmegelőzés

Az **1994. évi XXXIV. Rendőrségről szóló törvény** a rendőrség feladatainak meghatározásakor a **bűnmegelőzést** elsők között említi. Napjainkra mindennapi életünk egyik legfontosabb színtere az **internet** lett, így a rendőrség eddig megszokott bűnmegelőző tevékenységét (megelőző vagyonvédelem, áldozatvédelem, drog-prevenció és ifjúságvédelem) is **ki kellett terjesszük e területre.** Elsőre talán nem egyértelmű, hogy miként illik ebbe a felsorolásba a világháló, ám ha jobban végiggondoljuk a korábbi területeket, nyomban rájöhetünk, mindegyik köthető valamilyen formában az internethez:

Megelőző vagyonvédelem? – nem csak a biztonságos zárak, lakatok vagy riasztók ajánlása sorolható a vagyonvédelem legfontosabb feladatai közé, ide tartozik bizony a bankszámlánk védelme is.

Áldozatvédelem? – mint tudjuk, a már megtörtént bűncselekmények áldozatainak támogatásával és segítésével foglalkozik. De vajon a világhálón nem válik áldozattá senki?

Drog-prevenció? – ugye mindenki tisztában van vele, hogy az egyik legsúlyosabb függőséget maga az internet okozhatja?

Ifjúságvédelem? – évtizedekig azt tanítottuk, hogy a fiataljaink ne üljenek be idegenek kocsijába, vigyázzanak, ha elhagyják a lakás biztonságát. Biztonságban tudtuk őket, ha otthon maradtak, mára viszont változott a helyzet: kinyíltak lakásunk ajtói és ablakai, és az interneten keresztül szinte szuperszonikus sebességgel jöhetnek be lakásunkba a bűnelkövetők.

A túlzott számítógép-használat káros élettani hatásai

Még mielőtt a világhálón leggyakoribb gazdasági, pénzügyi veszteségeket és legjellemzőbb áldozattá válási tendenciákat tárgyalnánk, ejtsünk szót az internet, illetve a számítógép-használat egyéb káros hatásairól.

Fizikai elváltozások:

A hosszú ideig felvett ülő pozícióban a felsőtestünk, felső végtagjaink és a nyakunk komoly terhelésnek vannak kitéve, nem beszélve a monitor folyamatos bámulása közben óhatatlanul is fellépő szemkárosodásról. Orvosi vizsgálatok bizonyítják, hogy a folytonos, napi 4 óránál tovább tartó számítógép-használat hosszú távon károsíthatja a szervezetünket.

Pszichikai elváltozások:

A pszichikai függőség, mint olyan, nem új keletű dolog, évezredek óta dönti romba emberek életét és családok boldogulását, akár a játékszenvedély, vagy valamilyen tiltott szer vonatkozásában alakul ki. Napjainkra odáig jutottunk, hogy a függőség „eléréséhez" ki sem kell mozdulnunk a lakásunkból. Internetes szerencsejáték, internetes fogadóirodák, számítógépes és on-line játékok, virtuális világok – World of Warcraft, Second Life stb. ezrei kínálnak lehetőséget arra, hogy néhány nap alatt egy életen át összerakott vagyonok cseréljenek gazdát, vagy akár örökre rabul ejtsék a világukban elmerülőket.

A pénzügyi romláson túl a pszichés függőség rossz közérzetben, sóvárgásban is megnyilvánulhat, amikor a gondolatok már egyre és egyre gyakrabban forognak a játék körül. Eltűnnek a játékos életéből az eddig fontosnak számító dolgok, s már csak a program továbbfolytatása a cél. Nem bagatellizálhatjuk el ezeket. A probléma aztán tovább fokozódik, amikor hasonlóan az alkohol- vagy kábítószer-fogyasztókhoz, e szenvedély folytatásához is – ha kell akár bűncselekményből – minden áron elő akarják teremteni a szükséges anyagi bázist.

Komoly problémákat jelenthet az elhanyagolás is. A személyes, társas kapcsolatok elsorvadásával a magánélet szép lassan az internetre szűkül, és nem mehetünk el szó nélkül amellett sem, hogy egyre többen és sajnos egyre fiatalabban használják a világhálót a szexuális örömkeresésre. Egyre gyakrabban találkozunk a weben információ-túladagolással is. A függőt szinte csillapíthatatlan információéhsége, újabb és újabb dokumentumok megismerésének beteges kényszere vezérli.

Internetes csalások, vásárlás

Ha interneten vásárolunk, vagy bármilyen program használata során regisztrációra kerül sor, az on-line megadott adataink számát lehetőleg a minimálisra csökkentsük, és csak a feltétlenül szükséges mezőket (általában csillaggal jelölt mezőket) töltsük ki! Sokszor jelentéktelennek tűnhet, hogy mindenféle adatainkra kíváncsiak a regisztrációknál. Időt és sok bosszúságot spórolhatunk meg, ha csak a szükséges adatokat adjuk meg, a többit figyelmen kívül hagyjuk. Tehát a lényeg: minél személytelenebb elérhetőséget adjunk meg (sorrend: semmit, ha mégis muszáj, akkor csak e-mail címet, mobiltelefonszámot, vezetékes telefonszámot, lakcímet).

Vásárlás, illetve utalás előtt ellenőrizzük a termékkel kapcsolatos összes információt (ha külföldről rendelünk, ne feledjük a csomagolás és a postázás költségét – PP: post&package – hiszen előfordulhat, hogy az elsőre csábítónak tűnő ár a járulékos költségek hozzáadásával igencsak borsossá válik). Kerüljük interneten a kiemelkedően nagy értékű vásárlásokat. Járjunk utána, ellenőrizzük az interneten keresztül a hirdetőt, az oldalt, a céget, hogy valóban létezik-e, hiszen már magában az komoly veszélyt jelent, hogy ismeretlennek küldjük a pénzünket a Western Union-on keresztül, hát ha még a kellő körültekintést is elmulasztjuk.

Ha pénzügyeinket is a világhálón intézzük – vagyis divatosan szólva internetes bankoláskor –, minden létező védelmet rendeljünk meg és alkalmazzunk. Pénzügyi tranzakcióinkat csak megfelelő védelemmel ellátott gépről intézzük (pl. otthon vagy munkahely, internet kávézóból SOHA!). Sokan nem tudják, ezért itt tartjuk fontosnak leszögezni: a bankok maguktól soha nem kérnek semmilyen bankkártya-kódot vagy egyéb adatot e-mailben ügyfeleiktől!

Ezzel el is érkeztünk az egyik legnagyobb kárt okozó területhez, az internetes csalásokhoz. Számtalan lehetőség és alkalom kínálkozik ugyanis a tolvajok számára a világhálón a legegyszerűbb svindlitől a valóban komoly, országhatárokat átszelő csalásokig. Ilyenek lehetnek az alábbiak:

On-line csalás: ezek világszerte sajnos mindennaposnak számítanak. (Pl. a megrendelt terméket nem kapjuk meg, annak ellenére, hogy annak ellenértékét már megküldtük vagy átutaltuk.) Nagyon elterjedt a használt gépkocsi vásárlásánál is, hogy az ügyletet interneten bonyolítjuk, átutaljuk a pénzt, de az autó soha nem érkezik meg. Kerüljük az ilyet!

On-line aukciós csalások: az aukciós oldalon megrendelt terméket nem kapjuk meg annak ellenére, hogy az összeget már átutaltuk.

Míg e két előző esetben létező, valós kereskedelmi oldalakon történik a csalás, addig a következőnél egy teljesen hamis kezelői felületre irányítják az áldozatot.

On-line kiskereskedelmi értékesítési csalás: átirányítanak egy hamis aukciós oldalra, és az ott intézett tranzakcióink minden adatához hozzáférhetnek, hiszen ebben az esetben nincs egy ellenőrzött, stabil tulajdonos az aukciós ház mögött.

Persze az emberi tulajdonságoknak is vannak vámszedői. Nagyon jól ismertek a jóakaratot és hiszékenységet kihasználó csalók által küldött e-mailek („Küldj pénzt és gyerekeket mentünk…, „Küldj pénzt, menekülttábornak gyűjtjük…") S ha a jóságnak van „adószedője", akkor az emberi gyarlóságot is kihasználó „családok" is ismertek. Kapzsiságot és hiszékenységet kihasználó csaló e-mailek ezrei keringenek a világhálón. („Egy eddig ismeretlen rokonod nagy összeget hagyott rád…", „Nyertél az angol lottón…") Természetesen ilyenkor az sem lehet mentség az elkövető részére, hogy „csak" kihasználta az emberek kis bűneit.

Ezekre az esetekre az alábbi megelőzési **tanácsok**kal tudnánk szolgálni:

- használjunk megbízható kereskedői oldalakat (pl.: www.footlocker.com)
- használjunk megbízható aukciós oldalakat (pl.: www.e-bay.com, www.vatera.hu, www.teszvesz.hu)
- használjunk megbízható pénzforgalmi módot (itthon postai utánvét, külföldön PayPal).

Számítástechnikai rendszerünk védelme

Láthatjuk tehát, hogy mostanra kialakult egy markáns bűnözői csoport, akik kifejezetten az internetre „szakosodtak". Ha internetes bűnözésről hallunk valahol – legyen az bármiféle médium –, rendszerint a „hacker" szó hangzik el. Nem árt azonban utánajárni ennek a fogalomnak, és helyre tenni annak nem mindenki számára világos jelentését.

A hacker kifejezés alatt eredetileg ugyanis olyan számítástechnikai szakembert értettek, aki bizonyos informatikai rendszerek működését jóval az átlagos, avagy a mindenki számára elérhető szint fölött ismeri. Ezek a szakemberek a számítástechnika egy vagy több ágát rendkívül magas fokon művelik, nagyon gyakran ők azok, akik „létrehozzák" azokat az eljárásokat, amik alapján a számítógépek vagy a hálózatok működnek. Vagyis a szó eredeti jelentésében olyan nagy tudású szakembert jelentett, aki szakmáját lelkesedésből is űzte, akár „művészi" gondossággal, így nem véletlen, hogy számos valós történetet és „legendát" hallhatunk a hackerekről, akik lehetetlennek tűnő dolgokat voltak képesek előhozni egy-egy számítástechnikai eszközből. A jelenkori terminológiában – főként a sajtónak felróhatóan – a „hacker" szót hol a „klasszikus" hackerekre, hol a crackerekre (cracker: rosszindulatú hacker, aki szórakozásból tör fel honlapokat, kódokat stb., elkövetve ezzel például a számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekményt, vagy a számítástechnikai rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása bűncselekményt), leggyakrabban pedig a komoly szaktudás nélküli – a valódi

hackerektől, crackerektől „ellesett” trükkökkel operáló – internetes vandálokra és bűnözőkre használják a szakemberek tiltakozását figyelmen kívül hagyva. Így jutottunk el mostanra oda, hogy a szó jelentése fokozatosan eltolódott a média által használt (eredetileg hibás) értelmezés felé.

Az egyik legveszélyesebb támadás, ami számítógépeinket érintheti, az **internetes adathalászat (phising)**. Az adathalászat célja személyes adataink (jellemzően azonosítóink, jelszavaink, kódjaink, számlaszámunk) megszerzése. Az ezen adatainkra hajtó bűnözők olyanok, akik ezek megszerzésében nagy üzletet látnak, és az alábbi leggyakoribb módszereket használják:

Phising: amikor e-mailben kérik az adatainkat. Egy linkre kattintva kell megadni adatainkat, s miközben ezt megtesszük, kapunk egy programot is (ami úgy feltelepedhet a gépre, hogy észre sem vesszük). Így kalauzolhatnak el bennünket az úgynevezett „**klón-honlapok**”-ra, amelyek rendszerint egy valódi bank vagy pénzintézet honlapjának tökéletes másolatai, és az ott megadott azonosítónk vagy jelszavunk, ahogy begépeltük, automatikusan el is jut az elkövetőkhöz.

Wishing: amikor telefonon keresztül kérik az adatainkat. Ügyes trükkel telefonos ügyfélszolgálatnak „álcázva” egy létező bank vagy egyéb pénzintézet nevében csalnak ki adatokat.

Smishing: az előbbihez hasonló módon, de itt nem személyesen, hanem sms-ben kérik az adatainkat.

Pharming: internetes portálokon úgynevezett „eltérítéses adathalászat”, mely főleg az úgynevezett trójai programok segítségével éri el célját.

Whaling: cégvezetők adatainak megszerzése, komoly gazdasági előnyhöz juttatva így a „megrendelőt”.

A leggyakoribb módszerekre vannak jól bevált tanácsaink, melyeket megfogadva és megfontolva, elkerülhetőek lesznek a komolyabb veszteségek. Ilyenek például az adathalász gyanús levelek azonnali, olvasás nélküli törlése („passzív ellenállás”). A megnyitott levelek szövegét ellenőrizhetjük a www.google.com-on keresztül, hiszen az elkövetők gyakran csak egy-két adatot változtatnak meg a levelükben a személyesség kedvéért, de a továbbiakban teljes az egyezés, így akár több százezren is megkaphatták (és valószínűleg meg is kapták) már azt a levelet, mely hozzánk is érkezett.

- **Spamszűrő** alkalmazása a levelező rendszerben (pl.: www.spamihilator.com).
- **Vírusirtók** alkalmazása és rendszeres frissítése (pl.: www.avg.hu).
- **Honlapok, elérhetőségek ellenőrzése** (pl.: http://wombatsecurity.com/phi.php)

A **vírusok, kémprogramok, férgek** rengeteg fejfájást okozhatnak az internetet meggondolatlanul, gyanútlanul használók számára. Az említett kártékony fájlok gyakran exe fájlként települnek rendszerünkbe, befészkelik magukat a rejtett fájlokba, rendszermemóriába, háttéralkalmazásokba, rendszerfájlokba, sőt gyakran hasznos alkalmazáshoz kapcsolódva, mint a **trójai faló** kezdik falni rendszerünket, memóriánkat, adatainkat. Hatékony védelem nélkül számítógépünk visszafordíthatatlan károsodásokat szenvedhet szoftveres és hardveres téren, valamint elveszíthetjük, illetve akaratunkon kívül másokkal is megoszthatjuk féltve őrzött titkainkat. Ezért szükség van egy rendszeresen frissített **védelmi alkalmazás**ra: tűzfalra, vírusirtóra, víruskeresőre, kémprogramok elleni védelemre. A neten számos ingyenes és licensz-igényes alkalmazásra lelhetünk rá (Avira, Nod32, AVG, Norton), melyek vírusvédelmi funkcióval bírnak, valamint a kémprogramok, spamok ellen is rengeteg védelmi lehetőséget telepíthetünk (Ad-Aware). A naprakész védelem alapkő az internet világában, ráadásul manapság a cégek egy kalap alatt kínálják a kémprogramok, káros tartalommal rendelkező e-mailek, vírusok és behatolások elleni védelmet (Internet Security: Eset, AVG, Norton, ComboFix). Azonban a hatékony védelem is kijátszható, hiszen a vírusok gyakran a felhasználó **hiszékenység**ére építenek. Nem szabad bedőlni a trükkös üzeneteknek, mely szerint: „Az Ön gépe vírusos, töltse le … oldalunkról a vírusirtót!”, „A film lejátszásához … programra van szükség, melyet letölthet … oldalról!”; MSN-alkalmazásban gyakori az alábbi felszólítás: „Az Ön ismerőse képet küldött, töltse le … innen”. A felhasználó egy kattintással megnyitja a csatornát a vírusok, férgek előtt, melyek nagyon gyorsan települnek a rendszerfájlok közé. A legkönnyebben a gép hirtelen és indokolatlan lassulásával vehetjük észre a fertőzést, és a megoldás sokszor csak a rendszer teljes újratelepítése lehet.

A vírusok azonban nem csak lassulást, hardver- vagy szoftverrongálást eredményezhetnek, hanem csalásokhoz is lehetőséget nyújtanak. Itt meg kell említenünk korunk másik jellemző problematikáját, a kémprogramok témakörét. A kémprogramok lehetőséget nyújtanak a támadónak az adatlopásokra (jelszavak, adatok, képek, gép feletti hatalom megszerzése). Ez ellen a különféle Adware-védő programok megfelelő szintet nyújtanak rendszeres frissítéssel, de a felhasználó óvatosságára is szükség van a teljes körű biztonsághoz.

A **körlevelek**, **spamek** továbbítás, nem más, mint email-cím lopás. Gyakran szomorú történeteket, ingyenes utazásokat tartalmazó levelek egy adatbázist hoznak létre az elindító gépén, aki legközelebb dokumentumokhoz

csatolva kémprogramokat indít útjára. A kémprogramok az alkalmazás megnyitásával beépülnek rendszerünkbe, és legféltettebb titkaink csatornáját nyitják meg a támadó előtt. Ezért KIZÁRÓLAG BIZTOS forrásból származó leveleket nyissunk meg, a bizonytalan körleveleket megnyitás nélkül töröljük fiókunkból, és minden esetben hallgassunk védelmi szoftverünk figyelmeztetéseire (ezeket hozzáértő személy segítségével hangoljuk rendszerünkhöz, lehetőség szerint heurisztikus szinten)! A **heurisztikus védelmi szint** minden bizonytalan alkalmazást ellenőriz, és minden bizonytalan alkalmazás esetén figyelmezteti a rendszer felhasználóját. Az illegális fájlcsere résznél tárgyalásra kerülő torrent-, és warez-oldalak látogatása nem csak jogszabályba ütközhet bizonyos esetekben, hanem a vírusok terjedésének is ideális színtere. De a chat-oldalak, az MSN-, és Skype-alkalmazások is kellő óvatosságot és naprakész védelmet igényelnek. A megfelelő védelemről tájékozódhatnak a felhasználók az említett termékek honlapján, valamint a megelőzési lehetőségeknél tárgyalt www.biztonsagosbongeszes.org honlapon.

Levelezés az interneten

Az internet kétségkívül egyik legnagyobb előnye, hogy a segítségével azonnal tudunk bárkinek, bárhonnan **levelet küldeni**, teljesen ingyen. Sőt még képet, videót, szöveget stb. is csatolhatunk hozzá. De nem árt tudnunk, jobb, ha vigyázunk a postafiókunkra, mert illetéktelenek is hozzáférhetnek!

Az adathalászat veszélyeit fentebb taglaltuk, értelemszerű, hogy az ott leírtak nagy része éppen a **levelezőrendszer**ünkre vonatkozik, és a védekezés fontosságát csak ismételni tudjuk. Van azonban néhány olyan jó tanács is, melyek betartásához nem kell különösebb számítógépes ismeretekben való jártasság, és csupán a józan ész diktálja őket, viszont annál hasznosabbak. Íme a legfontosabbak:

- Javasolt egyszerre több e-mail cím használata (külön családi, külön hivatalos levelezés).
- A postafiókunkból, bárhol netezünk is, soha ne legyünk lusták kilépni.
- Soha ne jegyeztessük meg a jelszót a géppel, nem tudhatjuk ugyanis, mikor kerül illetéktelen kezekbe a számítógépünk.
- A jelszavainkat és kódjainkat tartsuk a legnagyobb titokban, biztonságos helyen, és legalább havi rendszerességgel változtassuk meg őket.
- Ha valaki tudja más jelszavát, ne éljen azzal vissza. Rendkívül gyakori manapság, hogy a számítógéppel ügyesebben bánó fiatalok heccből belépnek társaik postafiókjába, elolvassák leveleiket, vagy írnak a nevükben, legrosszabb esetben lejáratják őket. Fontos felhívni a diákok figyelmét arra, hogy ez bármennyire is viccesnek tűnik elsőre, egyáltalán nem az, hiszen egy ilyen cselekedettel akár több bűncselekményt is megvalósíthatnak egyszerre (rágalmazás, becsületsértés, visszaélés személyes adattal, levéltitok megsértése), hiszen az internet nagy nyilvánosságnak minősül.
- Az ismeretlen feladótól érkező leveleket soha ne nyissuk meg, töröljük ki azonnal.
- Levélben se adjuk meg elérhetőségeinket idegen feladónak.
- A bankoktól érkező gyanús levelekre ne válaszoljunk, inkább személyesen intézzük náluk ügyeinket.

Chat-programok, közösségi portálok, fórum, blog

A **chat-programok** a XXI. századra az ismerkedés és társkeresés leggyakoribb eszközeivé váltak. Vitathatatlan előnyük, hogy óriási távolságokat képesek áthidalni, ingyenesek, és az adatátviteli formáik is korlátlanok. Veszélyük viszont éppen az arcnélküliségben rejlik (itt természetesen a webkamerás, skype-os társalgások kivételt képeznek), hiszen soha nem tudhatjuk, hogy ki is ül valójában a másik gépnél. Ahhoz, hogy ezeket az oldalakat biztonsággal látogathassuk, illetve gyermekeink is kisebb veszélynek legyenek kitéve, néhány nagyon egyszerű tanácsot kell megfogadnunk, illetve megtanítanunk számukra:

1. ha valaki durván beszél, erőszakoskodik, azonnal zárjuk be az ablakot, ne menjünk bele személyeskedésbe, és személyes kérdésekre, ha egy mód van rá, ne válaszoljunk;
2. ne hagyjuk a gépünket őrizetlenül, ha be vagyunk jelentkezve, hiszen ha nyilvános helyen internetezünk, bárki odaülhet és beleolvashat a beszélgetésünkbe, vagy üzenetet küldhet a nevünkben, ami nem kell magyaráznunk, milyen kellemetlenségekkel járhat;
3. ne engedjük, hogy zsaroljanak bennünket, képet lehetőleg ne küldjünk magunkról, és erre kiemelten hívjuk fel gyermekeink figyelmét is, hiszen a pedofil hajlamú ismeretlenek őket hálózzák be a legkönnyebben, ráadásul az internet most jócskán megkönnyíti a dolgukat;

4. ha találkozót beszélünk meg, soha ne egyedül menjünk, és először forgalmas helyen találkozzunk az illetővel.

Napjaink legkedveltebb **közösségi portál**jai, vagy ha úgy tetszik, **ismerős- és társkereső program**jai hihetetlen népszerűségnek, örvendenek, és napról napra gombamód szaporodnak. Legismertebbek az IWIW, a MyVIP, a HI5, a Facebook és a Netlog. Előnyeik, hogy remekül alkalmasak az ismerkedésre és társkeresésre, de rég nem látott, már-már elfeledett ismerőseinket is megtalálhatjuk, sőt mostanság az osztálytalálkozókat is könnyebb rajtuk keresztül megszervezni. Veszélyük viszont éppen abban rejlik, hogy elképesztően sokan nézik, olyanok is, akiknek egyébként nem mutatnánk meg magunkat. Ezért fontos betartanunk néhány íratlan, de annál praktikusabb játékszabályt, és főleg a gyermekeinkben is tudatosítani őket:

- Csak valódi ismerősöket jelöljünk meg, itt nem az a cél, hogy minél több ismerősünk legyen.
- Ne adjunk ki magunkról minden adatot, csak ami feltétlenül szükséges. Mai napig találkozhatunk olyan felhasználókkal, akik a pontos születési adataik és mobiltelefonszámuk mellett még a pontos lakcímüket is megadják. Ez óriási veszélyeket rejt magában, hiszen bárki könnyedén eljuthat hozzájuk, vagy visszaélhet az arcukkal, adataikkal, így az áldozattá válás veszélye ezeket a felelőtlen, vagy nem kellően tájékozott felhasználókat fokozottan érinti.

5. Főként a középiskolás korú lányok számára fontos elv: jól válogassuk meg, milyen képeket töltünk fel magunkról – ha egyáltalán feltöltünk – ezekre az oldalakra, mert visszaélhetnek vele. Sokan nincsenek tisztában azzal, hogy ha valaki ezeken a portálokon képet tesz fel magáról, azzal saját maga, önszántából osztotta azt meg mindenkivel, így ha bárki lementi, majd feltölti bármilyen más oldalra, semmilyen felelősség nem terheli. Ezért veszélyesek különösen a hiányos öltözetben készült vagy ledér képek, mert lehet, hogy a közösségi portálon bárki számára csupán kacér, más kontextusban (mondjuk egy erotikus tartalmú oldalon) megjelenve azonban már több mint kellemetlen szituációt eredményezhet a rajta szereplőnek.

Fórumozás, blogolás

Manapság a kommunikáció nem ismer határokat, és az interneten gyakorlatilag mindenféle témában kifejthetjük véleményünket a különböző társas **fórumoldalak**on. Tekintve, hogy a fórumozás teljesen arcnélküli, így rengetegen ezeken az oldalakon töltik ki agresszív hajlamaikat gyakorta nyomdafestéket nem tűrő hangnemű hozzászólásaikkal. A fórum (eredetileg a görög forum szóból, melynek jelentése piactér, ahol az emberek megvitatták a problémákat) tehát remek lehetőség a beszélgetésre, vitatkozásra, de tudatosítani kell a fiatalokban, hogy vannak bizonyos játékszabályok, melyeket be kell tartaniuk, tekintve, hogy a rendőrség munkatársai is folyamatosan figyelik az internes fórumokat, vagyis ha bűncselekményre utaló dolog merül fel, akkor az ellen a törvényben meghatározott módon fel fognak lépni.

Ugyanez vonatkozik a **blog**olásra, hiszen manapság nagy divat, hogy mindenki, mindenről – vagy egyszerűen csak saját magáról avagy magánéletéről – blogot (internetes naplót) vezet. Itt azért hívjuk fel a diákság figyelmét arra, hogy tényleges mondanivaló nélkül nem kell pusztán a divatot követve erőltetni ezt a dolgot, illetve tudatosítsuk bennük, hogy a blogjában leírtakért mindenki saját maga felel.

7.9.5. CAT 10. Cyberbullying

A film címe	**Cyberbullying**
A film jelzése	**CAT 10.**
A film helye	**Online elérhető a Prevenciós médiatár honlapján**
A film időtartama	4 perc 22 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilm zenéjét és a dal szövegét diákok készítették. A film arról szól, hogy mindenkivel előfordul, hogy bántják, de ilyenkor nem szabad összeroskadni, hanem fel kell állni, és menni kell tovább.
Célcsoport	általános és felső tagozatosok
Fejlesztett kompetenciák	konstruktív kommunikáció, érvelés szenzibilitás, empátia, érdeklődés, tisztelet, együttérzés helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, tisztesség sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia, környezettudatosság demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	
Megvitatható kérdések	• **Mi a barátok feladata?** • **Hogyan vehetjük észre, ha valaki bajban van?** • **Kitől kérhetünk segítséget, ha valaki bajban van?** • **Árulás az, amikor segítséget kérünk valakitől, és közben elmeséljük, mi történt?** • **Milyen a jó közösség?** • **Ki hány órát tölt naponta a számítógép előtt, és milyen tevékenységeket végez?** • **Milyen veszélyeket hordoz az internetezés (chat, közösségi portálok, vírusok, álhírek)?** • **Mire kell odafigyelni az interneten a biztonságunk érdekében?** • **Mik a kémprogramok? Mi a hoax?** • **Miért ne küldjük tovább a láncleveleket?** • **Mit jelent az adatbiztonság?** • **Hogyan győződhetünk meg róla, hogy a másik számítógép előtt az van, akinek mondja magát?** • **Milyen szabályokat kell feltétlenül betartanunk, ha az interneten megismert személlyel először találkozunk?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama: 45 perc**	
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. Az egyéniség és a közösség 4. Összefoglalás, zárás	**Az óra eszközigénye** • flipchart, tábla vagy nagyméretű csomagolópapír • táblafilc, filcek • bluetech • fénymásolt feladatlap (háttéranyag) 1. Fogalomértelmezés 3. Bábel • idézetkártyák (háttéranyag) • projektor, laptop A Cyberbullying című kisfilm

AZ ÓRA CÉLJA		KULCSFOGALMAK
Korunk egyik legnagyobb problémáját jelenti a Cyberbullying. Szinte az összes diák érintett kötvezlenül vagy közvetve, hiszen ha őt nem is bántották, de vagy látott vagy tud ilyen bántalmazásról. Az óra célja megbeszélni, hogy mi a teendő, ha valakit bántanak, és hogy hogyan kell segítséget kérni,		• **chat, közösségi portál** • **internetes zaklatás (cyberbullying)** • **álhírek, hoaxok, lánclevelek** • **pedofília** • **szerzői és szomszédos jogok** • **empátia, tisztelet, együttérzés, elfogadás** • **másság, kiközösítés, diszkrimináció** • **tolerancia, szolidaritás** • **öntudatosság, identitástudat** • **emberi és állampolgári jogok tisztelete**
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés Tájékoztassuk a gyerekeket az óra témájáról.	**2 perc**	**Ráhangolás/ráhangolódás** Oldott, barátságos légkör megteremtése.
2. A téma felvezetése Beszélgessünk a tanulókkal arról, hogy milyen tevékenységeket végeznek az interneten, és miért szeretik ezeket.	**5 perc**	**Érzékenyítés**
3. Az internetes zaklatás **A Cyberbullying című kisfilm megtekintése és feldolgozása** (4 perc 23 másodperc) **1. Feladat** Kérjük meg a tanulókat, hogy meséljék el, mit történt a filmben. • Melyik szereplő helyébe tudják magukat képzelni és mit tennének? • Keressenek olyan okokat, amelyek a filmben szereplő cselekményhez vezethettek? • Hogyan lehetne megoldani ezeket a problémákat?	**10 perc**	**Feldolgozás** **1. Feladat** Mondjuk ki, hogy nincs elfogadható magyarázat a zaklatásra.
2. Feladat a) Alkossunk 4 csoportot. Minden csoport kap egy-egy kérdést, és az a feladat, hogy írják föl a kiosztott csomagolópapírra, hogy mi jut eszükbe azokról. • Mik az online bántalmazás sajátosságai? • Hogyan nyilvánulhat meg a Cyberbullying? • Milyen hatásai, következményei lehetnek az áldozatra? • Mit tehetünk ha megfélemlítést tapasztalunk?	**25 perc**	A háttéranyagban található válaszok alapján közösen egészítsük ki a tanulók válaszait.

b) Osszuk ki a lapokat, nézzük meg a filmet, és adjunk 5 percet a kérdések megválaszolására. c) A csoport válaszát egy kiválasztott személy prezentálja egyenként 2 percben az osztálynak.		
4. Összefoglalás, zárás	**3 perc**	**Értékelés, tanulságok levonása** Különösen fontos felhívnunk a figyelmet az alábbiakra: • melyek a közösségi portálok előnyei és hátrányai • a chatelés és internetes ismerkedés veszélyei, hasznos praktikák ehhez • gondolják meg, hogy milyen adatokat, fényképeket kinek és hogyan adnak oda • hogyan lehet hatékonyan védekezni az interneten a jogsértések ellen, mire kell odafigyelni **Az internet nem felejt, az egyszer feltöltött adatot tárolhatják és bárki bármikor megszerezheti.**
Megjegyzés Az infotechnológiában jártas fiatalok nagyon sokat tudnak a témáról, az alapos felkészülés ellenére mondhatnak új információkat. Ez nem jelent problémát, ha a tanár rendelkezik azokkal az ismeretekkel, amelyek az óra közvetlen témáját érintik. Ne engedjük, hogy elterelják a figyelmet ezekkel az információkkal vagy történetekkel.		

HÁTTÉRANYAG

Internetes zaklatás[114]

Az internetes zaklatás alatt azt értjük, amikor sorozatosan és hosszabb ideig fennálló szándékos sérelem okozás áldozatává válik egy tinédzser az interneten vagy mobilon, lehet ennek célja a fiatal megalázása, fenyegetése, nevetségessé tétele, kiközösítése, lejáratása, negatív színben feltüntetése.

Sokféle formája előfordulhat, pl. bántó, sértő üzeneteket kap a fiatal a facebokon az üzenőfalán vagy személyes üzenetben, vagy lejártató üzeneteket, kommenteket írnak róla mondjuk nyilvános üzenőfalakon, előfordulhat, hogy egy „álprofilt" hoznak neki létre, ahol az ő nevében írnak, vagy adatokat, információkat adnak meg róla. Előfordul az is, hogy feltörik az email jelszavát, vagy a közösségi profil jelszavát, és az ő nevében írnak az ő ismerőseinek olyan üzeneteket, amiket ő vállalhatatlannak tart, vagy közzéteszik a titkait stb. Feltehetnek róla olyan képet, videot, ami kényelmetlen helyzetbe hozza, terjeszthetnek róla álhíreket, rosszindulatú pletykákat.

Sokszor lehet azt tapasztalni, hogy a cyberbullying és az offline világban előforduló zaklatás között átfedés van: azokat zaklatják az interneten, akiket az iskolában is kipécéznek maguknak és piszkálnak, bántalmaznak.

Mik az online bántalmazás sajátosságai?

- Az internet az anonimitás és személytelenség illúzióját kelti, ezért a bántalmazók úgy érezhetik, hogy nem beazonosíthatóak

[114] http://www.kek-vonal.hu/index.php/hu/szolgaltatasok/internetbiztonsag/395-internetes-zaklatas

- Az online felületen kevésbé monitorozható a másik érzése, azaz saját tetteink másikra gyakorolt súlyosan negatív hatása. Kevesebb közvetlen visszajelzés érkezik erről, ezért akár durvábban léphetnek fel a bántalmazók, és ezt tekinthetik poénnak, viccnek.
- Kevesebb a társas jelzés a netes kommunikációban, így több lehet a félreértés: a rövidebb, nyíltabb, egyszerűbben megfogalmazott online üzenetek nyersebbnek tűnhetnek, és bántóbban lehetnek, míg személyes kommunikáció esetén a hangvétel, hangszín, mimika tompíthatja az üzenet élét.
- Szociális fékek hiánya: azok a gátlások, korlátok, amelyek a személyes kommunikációban megvannak, nem érvényesülnek. Ennek oka az anonimitás eltúlzott érzete, láthatatlanság, és hogy nincs szinkronicitás, azaz nincs közvetlen azonnali visszacsatolás, válasz a másiktól.
- Nagyobb és szinte azonnali nyilvánosságot kaphat a bántalmazás: sokkal gyorsabban terjed a neten, és sokkal nagyobb károkozásra ad lehetőséget.
- Nincs személyes kontaktus az áldozattal, ami szélsőségesebb tettekre sarkall. Akár olyan áldozatot is választhat az elkövető, akit nem ismer személyesen. Az áldozat sem tudhatja biztosan, hogy ki áll a bántalmazás mögött.
- Az áldozat otthonában, biztonságos terében történik, növelheti az áldozat tehetetlenségérzését, bizonytalanságát, félelmét.
- Kevésbé lehet kontrollálni az áldozat ellene irányuló lejáratót kampányt, és nehezebb leállítani a bántalmazást.
- Nehezebb fellépni ellene- törölni egy-egy postot, visszaélést, álprofilt. Sosem lehetünk biztosak benne, hogy örökre töröltük a problémát jelentő tartalmakat, azok bármikor újra felbukkanhatnak, növelve így az áldozat kiszolgáltatottságát.

Cyberbullying típusai

1. **Zaklatás**: támadó, sértő, felzaklató üzenetek küldése sorozatosan
2. **Lejáratás** – rossz hírnév terjesztése: Valótlan pletykák terjesztése, amelyek megszégyenítik, lejáratják a másikat. (akár pl. hamis fényképek terjesztése)
3. **Flaming**: online „háború”, támadás, veszekedés: dühös, támadó, trágár hozzászólások nyilvános fórumokon (gyakran online politikai, vallási, ideológiai vita)
4. **Identitáslopás**: Az áldozat e-mail címének, vagy közösségi oldalon a profiljának feltörése azzal a szándékkal hogy a nevében küldjön sértő, kellemetlen üzenetet másoknak
5. **Kiközösítés:** Az online közösség egy tagjának a csoportból való kirekesztése
6. **Kibeszélés**: titkok megosztása, személyes információk nyilvánosságra hozása, elküldése
6. **Becsapás**: A másik becsapása, kellemetlen vagy intim információk kicsalása majd megosztása.
7. **Cyber Stalking**: fenyegető, megfélemlítő üzenetek küldése, a másik online szokásainak megfigyelése és ezek felhasználása félelemkeltésre, hogy a másik a saját biztonságát veszélyeztetve érezze
8. **Sexting**: szexuálisan provokatív fényképek, videók készítése, és továbbküldése

Cyberbullying hatásai, következményei

Az online bántalmazásnak súlyos negatív hatása lehet az áldozat lelki egészségére, pszichés jóllétére, társas kapcsolataira, iskolai teljesítményére. A hosszú távú zaklatás sokféle negatív érzést válthat ki a tinédzserekben. Így a zaklatás következményei között az alábbiakat találjuk:

- Félelem
- Düh
- Szorongás
- Iskolakerülés, szökés
- Pszichoszomatikus betegségek
- Alacsony önértékelés
- Depresszió

- Önsértés
- Magányosság
- Öngyilkossági gondolatok

A bántalmazás áldozataira a kutatások szerint az alábbiak jellemzőek:

- Sokkal szorongóbbak, mint társaik
- Nem érzik magukat biztonságban
- Csendesebbek, visszahúzódóak
- Alacsonyabb az önbecsülésük
- Elővigyázatosak, érzékenyebbek

Figyelmeztető jelek

Szülőként számtalan jelre felfigyelhetünk, ami arra utalhat, hogy a gyermek esetleg online bántalmazás áldozatává vált:

- az internethasználati szokásaiban változást veszünk észre- sokkal kevesebbet netezik,bezárkózik, amikor internetezik
- rosszkedvű, ideges, ingerült lesz, miután internetezik, csekkolja az e-mailjeit, vagy belép a facebookjára
- társas kapcsolatai elszegényesednek, visszavonulóvá válik, nem barátkozik szívesen
- csökken az önértékelése, negatív gondolatai vannak saját magáról (esetleg rondának, értéktelennek, nem szerethetőnek érzi magát)
- a szokásos szabadidős tevékenységeket, hobbijait elhanyagolja
- az iskolai teljesítménye romlik, nem tud koncentrálni, a gondok elvonják a figyelmét
- magába zárkózik, nem közlékeny, nem osztja meg, mi jár a fejében, mi történt vele
- törli a facebook profilját stb.

Mi lehet a megoldás?

A legfontosabb, hogy ha az online bántalmazásban érintett a gyermeke, hogy biztosítson számára teret, alkalmat, időt arra, hogy elmondhassa részletesen, hogy mi történt, és az milyen érzéseket váltott ki belőle. Nélkülözhetetlen a gyerekek támogatása, olyan bizalmi légkör megteremtése, melyben a gyermek azt érzi, hogy bármit elmondhat.

Szülőként fel kell készülnünk arra, hogy esetleg olyan dolgokat oszt meg a gyermek, ami nekünk is fájó, felzaklató, dühítő lehet, vagy ami a szülőben is bizonytalanságot, tehetetlenség- érzést válthat ki. Így nagyon nehéz lehet kibírni a gyermek által felszínre hozott negatív érzéseket, és ezért akár az is előfordulhat, hogy a felnőtt próbálja bagatellizálni, hárítani a témát, vagy elterelni a szót.Fontos azonban, hogy a felnőttek felelőssége, hogy a gyerekek segítséget kapjanak, és az ő érdekükben szembe kell tudnunk nézni megterhelő dolgokkal, érzésekkel.

A gyerekek sokszor tartanak beavatni a felnőtteket, mert attól tartanak, hogy ők nem értenék meg, hogy min megy keresztül, esetleg őt hibáztatnák a kialakult helyzetért, vagy olyan megoldást találnának, ami a gyereknek nem elfogadható (pl. az internettől való eltiltás, iskolaváltás, a bántalmazók szüleinek és a bántalmazónak a felelősségre vonása, rendőrségi feljelentés stb.)

Akkor segítjük a gyereket, ha azt érezheti, hogy részese a probléma megoldásának, és a gyerekekkel közösen tudjuk kitalálni, hogy mi az a megoldás, ami számukra is megnyugtató, biztonságot adó, ami visszaállítja a kontroll érzetüket és feldolgozhatóvá teszi a történteket. **Nagyon fontos, hogy több szempontú segítséget kapjanak az áldozatok.**

- Egyrészt azonnali, praktikus, technikai segítséget: pl. ahhoz, hogy a bántalmazást megállítsuk, illetve fellépjünk ellene. Ide tartozik az olyan azonnali információ-nyújtás, hogy hogyan lehet egy zaklatót tiltani, egy álprofilt jelenteni, egy fényképet töröltetni egy oldalról stb. Ha ezt egyedül meg tudják tenni a fiatalok, akkor arra érdemes figyelnünk, hogy bíztassuk, bátorítsuk őket arra, hogy valóban kiálljanak magukért, és ne fogadjanak el olyan helyzeteket, amelyben mások bántják, megalázzák őket, megsértik a jogaikat.
- Ha nem ismerik azokat az eszközöket, ahogy felléphetnek interneten a bántalmazás megállításáért, akkor fontos, hogy megismerjék a kompetens segítő szerveket, akik a praktikus lépéseket megtehetik: Biztonságos Internet Hotline-t, ahol a www.biztonsagosinternet.hu oldalon tudnak különböző gyerekekre, fiatalokra nézve veszélyes, káros tartalmakat vagy zaklatást jelenteni. Vagy a Kék Vonal Lelkisegély-Vonalát, ami a 116 111-es számon éjjel- nappal ingyenesen elérhető.

- Ugyanilyen fontos a problémát elszenvedő fiatal érzelmi támogatása: szükséges, hogy segítséget kapjon ahhoz, hogy feldolgozza azokat a negatív érzéseket, amiket az eset okozott számára. Érdemes végiggondolni, hogy a környezetéből elég támogatást kap-e a fiatal a megküzdéshez, vagy szükséges-e pszichológust, vagy más szakembert bevonni (iskolapszichológushoz, nevelési tanácsadóhoz fordulni stb.)
- Ha az internetes zaklatás iskolai bántalmazással párosul, akkor nem kezelhetjük eredményesen a gondot anélkül, hogy iskolai- közösségi szinten is kezdjünk valamit a problémával. Ehhez kapcsolódóan azt a csoportdinamikát is érdemes vizsgálni, ami ennek a bántalmazásnak a kialakulását segítette: kik azokat az iskolában, akik a perifériára kerülnek, akiket nem fogadnak be a társaik, akik célponttá válnak. Ezután lehet elemezni, hogy mik voltak a bántalmazók motivációi, mi áll a háttérben, mit próbálnak ezzel a viselkedéssel elérni. Az okok feltárása segíthet abban, hogy viselkedésbeli változást érjünk el a gyerekeknél, hogy őket segítsük hozzá ahhoz, hogy felmérjék a tetteik súlyát, és következményeit, hogy eljussanak addig a gondolati váltásig, hogy egy ilyen bántalmazás nem minősíthető viccnek pl., és megfelelően értékeljék ezeket a cselekedeteket.
- Emiatt is fontos mindig feltárni azokat az okokat, amik a bántalmazásig vezettek: milyen konfliktusok, érdekellentétek lehetnek a háttérben, amit a gyerekek nem tudnak hatékonyan kezelni. Akkor tudunk hosszabb távon segíteni, hogy a probléma megoldódjon, ha a gyermekek ahhoz is kapnak segítséget, hogy hogyan kezelhetik konstruktívabban a konfliktusokat.
- Ezt a munkát hatékonnyá teszi, ha a pedagógusok és a szülők közösen, együttműködve dolgoznak ki lépéseket a probléma kezeléséhez.
- Érdemes nem csak a már kialakult probléma kezelésére figyelni, hanem a prevencióra is: Minden esetben javasoljuk azt, hogy az egész osztályközösség, vagy akár iskolai közösség részesüljön figyelemfelhívó, tudatosító programban.

Az internetes zaklatás során felmerül a kívülállók szerepének kérdése is, hiszen a bántalmazás nagyobb nyilvánosság, közönség előtt zajlik.

Azok a gyerekek a kívülállók, akik maguk nem kapcsolódnak be a bántalmazásba, de annak szemtanúi, viszont nem tudnak/mernek/ nem akarnak közbelépni, és segíteni a bántalmazott társuknak. Az ő szerepük lehetne ideális esetben, hogy bevonjanak olyan segítő felnőtteket a helyzetbe, akik aztán a probléma kezelésében is segíteni tudnak. Ehhez viszont nekik is kell rendelkezniük tudással a problémáról, bátorsággal hogy fellépjenek a bántalmazás ellen, tudniuk kell, hogy ha problémát tapasztalnak kihez és hogyan tudnak fordulni segítségért. Az ő fellépésüket akadályozza, ha ők maguk is félnek az áldozattá válástól, vagy a helyzet felismerési képességük nem megfelelő.

Szülőként az ő segítésük is fontos feladat, hiszen a szemtanúk, kívülállók is traumatizálódhatnak, és rájuk nézve is negatív hatással lehetnek a történtek, ezért kell lehetőséget biztosítani számukra is, hogy megoszthassák negatív érzéseiket, és azok feldolgozásához támogatásban részesüljenek.

MIT TEHETÜNK[115]

A megfélemlítés minden gyermeket érinthet, függetlenül attól, hogy Ő a megfélemlítő, a célszemély, a kívülálló, a buzdító vagy a szemlélő szerepét tölti be.

Erőszakos fenyegetések és/vagy pornográfia, szexuális üzenetek, képek terjesztése; bizonyos személy fényképezése olyan helyen, ahol magánszférát, elvonultságot várhatna; követés vagy gyűlöletes üzenetek vagy tartalom terjesztése esetén azonnal forduljunk a rendőrséghez.

- Ha megfélemlítést látunk, **azonnal értesítsük a szülőket, tanárokat és az iskola vezetőségét.**

  Írjuk le, hogy biztosan ne felejtsünk el semmit, készítsünk jegyzetet arról, hogy: **mi történt, mikor történt, hol történt, kivel történt.**

115 http://www.megfelemlites.hu/#!mittegyunk/c1va0

A felnőtt aktív segítsége és közbelépése elengedhetetlen a megfélemlítés megszüntetéséhez minden esetben. A folyamatosság és a felelősség dokumentálása érdekében fontos, hogy tudassuk a felelős tanárokkal és szülőkkel a történteket.

- **Ne vegyünk részt a megfélemlítés folyamatában! Ne legyünk közönség! Jelenlétünkkel ne szorgalmazzuk tovább a megfélemlítés folytatását és intenzitását!**
- Ha **cyber-megfélemlítést** tapasztalunk, azonnal cselekedni kell! Soha ne válaszoljunk a megfélemlítőnek vagy hozzuk nyilvánosságra az üzeneteket!
- Őrizzünk meg minden bizonyítékot a történtekről, jegyezzük fel a dátumot, az időpontot és a megtörténtek leírását. **Mentsük el és nyomtassuk ki a képernyőről elmentett képet, emailt és üzeneteket.**

Használjuk az összegyűjtött bizonyítékokat arra, hogy feljelentsük a megfélemlítőt a rendőrségen, a mobil-és internet szolgáltatóknál. Tanulmányozzuk a szolgáltató általános szerződési feltételeit az adott cselekedet vonatkozásában.

Ha közösségi oldalon történik, jelentsük az oldal szerkesztőinek a felhasználót!

7.9.6. NBT 03. Szelfi

7.9.7. NBT Akták 3. Virtuális bosszú

A film címe	**Szelfi**
A film jelzése	**NBT 04.**
A film helye	**Online elérhető a Prevenciós médiatár honlapján**
A film időtartama	4 perc 46 másodperc
A film rövid tartalma	A kisfilm egy szelfiző lány történetét meséli el az őt nyomon követő elkövető kommentelését hallva, aki megpróbálja kitalálni egy-egy posztolt szelfiből, hogy a lány merre jár, mígnem azt is sikerül visszafejtenie a képekből, hogy hol lakik. Azt pedig már hamarabb hallhattuk tőle, hogy mi minden értéket látott a képeken, amiket érdemes ellopni.
Célcsoport	Mindenki, aki szelfizik és posztolja a képeit a neten
Fejlesztett kompetenciák	helyzetfelismerés, döntéshozási képesség felelősségtudat, tisztesség sztereotípiák, előítéletek leküzdése, tolerancia, demokratikus értékek, emberi és állampolgári jogok tisztelete
A témához kapcsolódó további filmek	
Megvitatható kérdések	• **Mit árul el rólunk a facebook vagy más közösségi média profilunk?** • **Mi minden látható egy képen?** • **Mit jelent, hogy a net sosem felejt?** • **Hogy döntsem el, hogy egy kép posztolható-e?** • **Mit jelent a digitális immunrendszer?** • **Ki vagyok én és ki akarok lenni?**

ÓRATERV **Az óra/előadás javasolt időtartama: 45 perc**		
Témavázlat 1. Üdvözlés 2. A téma felvezetése 3. Online világ 4. Összefoglalás, zárás		**Az óra eszközigénye** • flipchart, tábla vagy nagyméretű csomagolópapír • táblafilc, filcek • bluetech • idézetkártyák (háttéranyag) • projektor, laptop
AZ ÓRA CÉLJA		**KULCSFOGALMAK**
Korunk egyik legdivatosabb cselekedete a szelfizés és a szelfik posztolása a közösségi médiában. Az ártatlannak hitt képek, a folyamatos tudósítás a hollétünkről, a hobbijainkról azonban sok-sok veszélyt rejt, amire sokan nem gondolnak. Sokan meglepődnek, mikor megnézik ezt a filmet, és hallják az elkövető kommentjeit, aki megtalálja, hol lakik a film főhőse, akitől így búcsúzik: „Nemsokára találkozunk: te, én meg a telefonod!”		• közösségi portál • szelfi • támogatási rendszer • internetbiztonság • önismeret • énkép
A TÉMA TEMATIKUS VÁZLATA	**45 perc**	**MÓDSZEREK/ JAVASLATOK**
1. Üdvözlés Tájékoztassuk a gyerekeket az óra témájáról.	**2 perc**	**Ráhangolás/ráhangolódás** Oldott, barátságos légkör megteremtése.

2. A téma felvezetése Beszélgessünk a tanulókkal arról, hogy milyen tevékenységeket végeznek az interneten, és miért szeretik ezeket. • Mi az, amit érdemes lefotózni? • Miért készítünk szelfit? • Miért fontos a szelfiket posztolni? • Mit árul el rólunk a közösségi portálunk?	**10 perc**	**Érzékenyítés**
3. A téma feldolgozása Nézzük meg a Szelfi című kisfilmet. Alkossunk a diákokból több csoportot. **1. csoport:** Gyűjtsétek össze a szép/jó fénykép ismérveit! **2. csoport:** Gyűjtsétek össze, mit árul el rólunk a közösségi portálunk? **3. csoport:** Gyűjtsétek össze, hogy mire kell figyelni egy fényképpel kapcsolatosan, mielőtt posztoljuk? **4. csoport:** Gyűjtsétek össze, hogy miből lehet megtudni valaki képei és posztjai alapján, hogy valaki jó célpont-e (érdemes-e tőle lopni, a lakásába betörni…stb.) Nézzük meg az NBT Akták 3. Virtuális bosszú című kisfilmet a végén, és beszélgessünk róla.	**30 perc**	**Feldolgozás** Osszuk az osztályt 4 csoportra. Kapjon minden csoport vastag filcet, flipchart papírt vagy csomagolópapírt. Minden csoportból ismertesse valaki a feladatuk eredményét.
4. Összefoglalás, zárás	**3 perc**	**Értékelés, tanulságok levonása** Különösen fontos felhívnunk a figyelmet az alábbiakra: • melyek a közösségi portálok előnyei és hátrányai • a chatelés és internetes ismerkedés veszélyei, hasznos praktikák ehhez • gondolják meg, hogy milyen adatokat, fényképeket kinek és hogyan adnak oda • hogyan lehet hatékonyan védekezni az interneten a jogsértések ellen, mire kell odafigyelni **Az internet nem felejt, az egyszer feltöltött adatot tárolhatják, és bárki bármikor megszerezheti.**
Megjegyzés		

HÁTTÉRANYAG

https://hu.wikipedia.org/wiki/Szelfi
http://mipszi.hu/cikk/150812-selfie-pszichologiai-kerdesei
https://pszichologuskereso.hu/blog/szelfi-fuggoseg-10-biztos-jele

8. Prevenciós médiatár kisfilmek

PG DIGITÁL STÚDIÓ

	Szám	Film címe	Témakör	Célcsoport	A film története	Kapcsolódó filmek	Támogató
PG 1. lemez	1.	**Gépkocsi-feltörés** (2 perc 50)	**7.2. Úton-útfélen**	Mindenki, aki utasként vagy sofőrként gépkocsival utazik	A film egy egyszerű történeten keresztül hívja fel a figyelmet arra, hogy egyetlen pillanatra se hagyjunk a kocsiban látható helyen értéket, mert egy gépkocsit feltörni pár pillanatig tart. Sokkal egyszerűbb és olcsóbb elpakolni az értékeket, mint megcsináltatni a feltört zárat, vagy a betört ablakot.	***PG 20.*** ***PG 09.*** ***PG 39.***	Szeged MJV Önkormányzata
	2.	**Lakásbetörés (panel)** (3 perc 48)	**7.1. Otthonunk védelme**	Mindenki, akinek van lakása	A filmben egy rosszban sántikáló párost látunk, akik kiválasztják a bejárati ajtó sebezhetősége alapján az alkalmas célpontot, ahová betörnek, és visznek mindent, ami mozdítható.	***PG 04.*** ***PG 35.***	Nagykovácsi Készenléti Szolgálatok
	3.	**Zseblopás megelőzése** (6 perc 10)	**7.2. Úton-útfélen**	Mindenki, aki szokott tömegközlekedni	A kisfilmben a főhős villamoson utazik hátán egy hátizsákkal, amelyben hozzáférhető helyen tartja a pénztárcáját és a telefonját. A megállóban telefonálva azt is megmutatja, hová teszi. A zsebtolvaj ezt használja ki.	***PG 14.*** ***PG 32.*** ***PG 06.***	Budakeszi Város Önkormányzata
	4.	**Betörés családi házba** (3 perc 46)	**7.1. Otthonunk védelme**	Mindenki, akinek van háza	A kisfilmben két elkövető hatol be egy családi házba. A SZEM mozgalom fontosságára mutat rá a film.	***PG 02.*** ***PG 35.***	Szeged MJV Önkormányzata
	5.	**Besurranások** (5 perc 28)	**7.1. Otthonunk védelme**	Mindenki	A film két részből áll. Az első részben egy családi házas övezetben látjuk a kapukat nyitogató elkövetőt, aki bemegy az első nyitva talált házba, és annak az előszobájából telefont és női táskát tulajdonít el pár másodperc alatt. A második részben egy belvárosban látunk egy hasonló szituációt. A barátait kikísérő lány nem zárja be a kaput. Közben az udvar felől érkező elkövető bemegy a lakásba, és az előszobából a fogasra akasztott fényképezőgépet, az ebédlőasztalról pedig laptopot és telefont zsákmányol.	***PG 07.*** ***PG 08.*** ***PG 06.*** ***PG 21.*** ***VTV 10.***	IRM Bűnmegelőzési Akadémia
	6.	**Péntek 13.** (5 perc 14)	**7.7. Iskolai bűnözés**	Iskolások	A film főhőse reggel felkel, elindul iskolába. Bezárja az ajtón lévő 3 zár közül az egyiket. Hátán hátizsákkal bandukol a buszmegállóba. Hátizsákja elülső zsebében van a pénztárcája, amit ellopnak tőle, de ő észre sem veszi. Beér az iskolába. Kabátját és hátizsákját leteszi a teremben, beszélget és közben ír egy SMS-t. Tornaórán a bezáratlan öltözőben hagyja a hátizsákját. Egy ismeretlen diák kihasználva az alkalmat ellopja a telefonját. Tanítás után észreveszi, hogy valakinél ott a telefonja, verekedés tör ki, amikor el akarja venni. Hazaérkezve a lakás bejárati ajtaját nyitva találja, mert betörtek.	***PG 03.*** ***PG05.*** ***PG 14.*** ***PG 21.*** ***PG 32.*** ***VTV 10.*** ***NBT 04.***	Nagykovácsi Önkormányzata
	7.	**Besurranás kórházba, orvosi rendelőbe** (3 perc 26)	**7.3. Vásárlás, ügyintézés közben**	Mindenki	A kisfilmben a kórházak és orvosi rendelők biztonsági kérdéseire láthatunk példát, és kaphatunk tanácsot.	***PG 05.*** ***PG 08.***	Szeged MJV Önkormányzata
	8.	**Alkalmi lopás szórakozóhelyen, besurranás fodrászhoz** (3 perc 11)	**7.3. Vásárlás, ügyintézés közben**	Mindenki	A kisfilmben a pultra tett pénztárca és telefon veszélyeit, valamint a fodrász üzletek, szépségszalonok veszélyeit tárgyaljuk.	***PG 05.*** ***PG 07.***	Szeged MJV Önkormányzata
	9.	**Alkalmi lopás hipermarketben** (3 perc 27)	**7.3. Vásárlás, ügyintézés közben**	Mindenki	A kisfilmben egy fiatal anyuka érkezik kislányával a hipermarket parkolójába. A táskáját a kocsi első ülésén felejti. A kabátja zsebébe teszi a pénztárcáját, a kabátját pedig a bevásárlókocsira teríti. A kislány elszalad az áruházban, és mikor utána megy, egy tolvaj ellopja a tárcáját. Egy kétgyermekes család vásárol. Miközben az olajsütőket nézik, a bevásárlókocsiba tett táskát ellopja egy arra járó tolvaj.	***PG 01.*** ***PG 18.*** ***PG 20.*** ***PG 39.***	Kecskemét Rendőrkapitányság
	10.	**Rablás** (3 perc 15)	**7.8. Erőszak**	Alsó és felső tagozatosok	A rablás című kisfilm egy magányosan az utcán sétáló alsó tagozatos kislány „találkozását” mutatja be néhány fiatallal, akiknek megtetszik a kislány nyakában	***PG 30.*** ***PG 37.***	Baja Rendőrkapitányság

PG 1. lemez					lógó telefon. A film többféle megoldást ad egy ilyen szituációra. A kisfilm arra kívánja megtanítani a gyerekeket, hogy mit tegyenek, ha idősebbek el akarják tőlük venni az értékeiket.		
	11.	**Irány a buli!** (10 perc 28)	**7.5. Szórakozás**	Felső tagozatosok, középiskolások	Ez a kisfilm különösen felhívja a figyelmet arra, hogy vigyázzunk az italrendeléssel, és azzal, hogy felügyelet nélkül hagyjuk az italunkat. A GHB akaratgyengeséget, hirtelen elalvást okoz, és ezt nem csak megerőszakolásra lehet kihasználni, hanem arra is, hogy kirámoljanak egy lakást, vagy kifosszanak valakit.	***VTV 01.***	Vas Megyei RFK
	12.	**Szélhámosok (Nyugdíjintézetes)** **(**6 perc 42)	**7.1. Otthonunk védelme**	Idősek, gyerekek és hozzátartozóik	A kisfilmben egy 3 tagú elkövetői csoport választja ki a postaládája alapján az egyedül élő nénit, akihez becsöngetve azt állítják, hogy a nyugdíjasoknak hoztak kis ajándékot, amit a néninek át kellene vennie, és mutatnia kellene hozzá egy nyugdíjas szelvényt. A néni, mit sem sejtve, beengedi őket. Közben a hölgy rosszullétet imitál, kér egy pohár vizet. Így ketten kimennek a konyhába, míg a többiek a nyugdíjszelvény helyén tartott készpénzt eltulajdonítják. A kisfilm 2. részében egy egyedül otthon hagyott gyermekhez csöngetnek be az elkövetők, és használják ki a jólneveltségét, összeszedve a lakásban az értékeket.	***PG 13.*** ***PG 15.*** ***PG 22*** ***PG 41.*** ***CAT 03.***	Encs Rendőrkapitányság
	13.	**Házalók** (8 perc 12)	**7.1. Otthonunk védelme**	Idősek és hozzátartozóik	A kisfilmben egy 3 tagú elkövetői csoport keresi fel a tanyán élő idős nénit. Paplanokat árulnak kedvezménnyel. Ezzel az ürüggyel jutnak be a lakásba. A nyugdíjas kedvezmény igénybevételéhez nyugdíjszelvényt kérnek, és kifigyelik, hol tartja a néni a megtakarított pénzét. A paplanok kiválasztásához azonban ki kell menniük a kocsihoz. Közben az egyik férfi WC-re megy, így egyedül marad a lakásban, ahol magához veszi a pénzt, benéz a szekrényekbe a ruhák alá, ami az idősek egyik ismert rejtekhelye. Az idős hölgy csak a szélhámosok távozása után észleli, hogy elvitték a pénzét. Segítséget kér a tanyariasztó rendszeren keresztül.	***PG 12*** ***PG 15.*** ***PG 22.*** ***PG 41.*** ***CAT 03.***	Mórahalom
PG 2. lemez	14.	**Alkalmi lopás piacon, temetőben** (5 perc 05)	**7.3. Vásárlás, ügyintézés közben**	Mindenki	A kisfilmben egy idős hölgy vásárol a piacon. Miközben megnézi az árut, a táskáját leteszi a pultra, amit egy őt már régóta figyelő tolvaj ellop. Egy idős házaspár sétál kosárral a piacon, amelynek a tetején fekvő pénztárca ugyancsak könnyen ellopható. Egy idős hölgy látogat el szerette sírjához a temetőben. A sír mellett leteszi a táskáját, majd elmegy vízért. A táskáját egy közben arra járó elviszi.	***PG 03.*** ***PG 06.*** ***PG 32.*** ***CAT 03.***	Baranya Megyei RFK
	15.	**Szélhámosok (Vízóra leolvasós)** (5 perc 36)	**7.1. Otthonunk védelme**	Idősek és hozzátartozóik	A kisfilmben két elkövető csönget be Pista bácsihoz azzal az ürüggyel, hogy a Vízművektől érkeztek leolvasni a vízórát, és egy nyugdíjas kedvezményt szeretnének megbeszélni a bácsival. A kedvezmény igénybevételéhez természetesen nyugdíjas szelvényt kell felmutatni, amit Pista bácsi meg is tesz, elárulva így, hol tartja a megtakarításait. Miközben az egyik férfi a vízóra ellenőrzésekor „foglalkoztatja” a bácsit, addig a másik elkövető szabadon mozog a lakásban, és eltulajdonítja a pénzt. Miután a két férfi távozott, Pista bácsi vissza akarja tenni a nyugdíjszelvényt a helyére. Ekkor észleli, hogy meglopták. Azonnal kimegy az erkélyre, és megnézi, milyen autóval érkeztek, felírja a rendszámukat.	***PG 12.*** ***PG 13.*** ***PG 22.*** ***CAT 03.*** ***PG 41.***	Zuglói Polgárőrség
	16.	**Kerékpárlopás** (6 perc 11)	**7.2. Úton-útfélen**	Mindenki, aki kerékpározik	A kisfilmben néhány szituáción át mutatjuk be, hogy hol és hogyan lophatják el a kerékpárunkat, legyen szó közterületről vagy a ház tárolójáról. A film végén mutatunk néhány tanácsot, hogyan nehezíthetjük meg a tolvajok dolgát.	***PG 19.*** ***VTV 06.***	Szeged MJV Önkormányzata
	17.	**Strandlopás** (5 perc 00)	**7.4. Pihenés, nyaralás**	Mindenki	Ebben a kisfilmben a strandlopások megelőzhetőségére hívjuk fel a figyelmet.	***PG 39.***	Szeged MJV Önkormányzata
	18.	**Trükkös lopás bevásárlóközpont parkolójában** (6 perc 20)	**7.3. Vásárlás, ügyintézés közben**	Mindenki	A kisfilmben egy férfi érkezik kocsival egy üzlet parkolójába. Bezárja az autót, majd bemegy vásárolni. Egy fiatal srác kiszúrja a kocsi kerekét, majd vár. A vásárlás után visszaérkező férfi látja, hogy lapos a bal első kereke, ezért nekilát kereket cserélni. Miközben a bal első keréknél szerel, a kifizetett áru és a felnyitott csomagtartóban lévő értékek őrizetlenül maradnak, így onnan bárki bármit elvihet. Egy csinos nő megy autóval a városban. Táskája a jobb első ülésen fekszik. A kocsi ablaka le van húzva. Az egyik piros lámpánál egy robogóval érkező férfi benyúl az ablakon, kikapja a táskát, és elhajt.	***PG 09.*** ***PG 20.***	Szeged MJV Önkormányzata

PG 2. lemez	19.	**Reggeli rohanás** (4 perc 25)	**7.2. Úton-útfélen**	Szülők és gyerekek	A film egy apa és kislánya reggeli rohanásáról szól. A kislány ellenáll, és nem hajlandó bekötni a biztonsági övet. Az apja ráhagyja. Majd a megengedett sebességet túllépve, vezetés közben telefonálva hajt. Vezetés közben a telefonjára pillant, és későn észleli az előtte, a külső sávban parkoló kocsit, és nekihajt. A film végén Joób Márton olimpiai bajnok kenus mutatja meg, ő hogyan vigyáz gyermekére, családjára.	***PG 16.*** ***VTV 06.***	Győr Rendőrkapitányság
	20.	**Autóban hagyott értékek** (5 perc 58)	**7.2. Úton-útfélen**	Mindenki, aki utasként vagy sofőrként gépkocsival utazik	A kisfilm arra hívja fel a figyelmet, hogy ne hagyjunk telefont, pénztárcát, táskát, levehető előlapot a kocsi utasterében látható helyen, különböző szituációk segítségével mutatja be a leggyakrabban elkövetett hibákat. Ne tegyünk mindenki szeme láttára értéket a csomagtartóba. Ilyenkor valaki vagy maradjon a kocsiban, vagy vigyünk mindent magunkkal. A gépkocsi-feltörő célja, hogy olyan kocsit törjön fel, amelyben talál is valamit. Megkönnyítjük a helyzetét, ha kifigyelhető, hogy mit és hová helyezünk el a kocsiban. A hipermarketek parkolóiban, miközben pakoljuk a kocsink csomagtartójába a vásárolt árut, addig a kocsi utasterében felügyelet nélkül hagyott értékek nincsenek biztonságban.	***PG 01.*** ***PG 09.*** ***PG 18.*** ***PG 39.***	Szeged MJV Önkormányzata
	21.	**Iskolai besurranás** (6 perc 37)	**7.7. Iskolai bűnözés**	Iskolások, szülők, pedagógusok	A film egy néhány iskolában bevett rossz szokásra mutat rá, amely szerint a diákok a számítástechnika terembe nem vihetnek be táskát, azt kinn kell hagyniuk a folyosón a terem előtt. Az értékek a tanári szobában sincsenek biztonságban, hiszen egy iskolában a tanítás alatt a folyosók és tanári szoba is kihalt. Előfordulhat az is, hogy a portás nincs a helyén.	***PG 05.*** ***PG 06.*** ***VTV 10.***	Budaörs Rendőrkapitányság
	22.	**Trükkös lopás Sándorfalva (Pénzt hoztunk vissza)** (4 perc 18)	**7.1. Otthonunk védelme**	Idősek és hozzátartozóik	A kisfilmben két fiatal elkövető jelenik meg az idős, vidéki házaspár kerítésénél, és az unokájukat keresik, akinek pénzt hoztak vissza. 10 ezer forint az állítólagos tartozás, de húszezresük van. Kifigyelik, honnan veszik elő a pénzt. Az egyik elkövető az asztalon „felejti” a telefonját. Megnézik a jószágokat, szeretnének venni is. Ekkor „derül” ki a telefon hiánya. Az egyik elkövető egyedül visszamegy a telefonjáért, és közben magához veszi az idős házaspár megtakarításait is. Természetesen a vásárlás nem jön össze, gyorsan távoznak.	***PG 12.*** ***PG 13.*** ***PG 15.*** ***CAT 03.*** ***PG 41.***	Budaörs Rendőrkapitányság
	23.	**Családon belüli erőszak** (5 perc 06)	**7.8. Erőszak**	Nők, jelzőrendszeri tagok, mindenki	A film célja kettős. Az egyik az, hogy csökkentsük e bűncselekménytípus látenciáját azzal, hogy arra kérjük az áldozatokat, rokonokat, szomszédokat, jelzőrendszeri tagokat (védőnő, orvos, tanyagondnok, tanár, rendőr stb.), hogy jelentsék be az eseteket, hogy lehessen segíteni. A másik cél annak a megmutatása mindenki (főleg az áldozat) számára, hogy van kiút!	***PG 26.*** ***PG 43.*** ***CAT 11.*** ***CAT 12.***	Borsod-Abaúj-Zemplén MRFK
	24.	**Bajnok vagy elkövető** (5 perc 24)	**7.8. Erőszak**	Iskolások	A ksifilm megmutatja, hogy a hasznos szabadidő-eltöltés bűnmegelőzési hatású, az unalom, pedig rossz tanácsadó.	***VTV 01.*** ***VTV 09.***	XVI. ker. Rendőrkapitányság
	25.	**Esélyegyenlőség biztosítása Mozgáskorlátozott parkolók** (6 perc 05)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Diákok, szüleik és mindenki, aki gépkocsival közlekedik	A kisfilm a mozgássérült parkolók szabadon hagyásának fontosságára hívja fel elsősorban az autósok és a motorok figyelmét, de természetesen az utasaikét, bárkiét is.	***PG 31.*** ***VTV 09.***	Szeged Rendőrkapitányság
PG 3. lemez	26.	**Családon belüli erőszak tanyán** (5 perc 07)	**7.8. Erőszak**	Mindenki	űTanyasi, elszigetelt környezetben mások a körülmények, mástól, más módon kell vagy lehet segítséget kérni.	***PG 23.*** ***PG 43.*** ***CAT 11.*** ***CAT 12.***	Szeged Rendőrkapitányság
	27.	**Bankkártyák** (6 perc 18)	**7.3. Vásárlás, ügyintézés közben**	Mindenki, aki használ bankkártyát	A kisfilmben narrátor segítségével tekintjük át a biztonságos bankkártyahasználat eseteit.		Nagyatád Rendőrkapitányság Rinyamenti Kistérség
	28.	**Jó hecc?!** (10 perc 13)	**7.8. Erőszak**	Felső tagozatosok, középiskolások	A kisfilm egy fokozatosan kialakult, elharapódzó iskolai konfliktust mutat be több szereplő elmondásán keresztül. Megszólal az áldozat, az elkövetők, az osztálytársak, az osztályfőnök, a főkolompos elkövető édesapja és az iskola igazgatója.	***PG 34.*** ***PG 42.*** ***VTV 12.***	Janikovszky Éva Ált. Isk.

PG 3. lemez					A tetőpont után a mentőorvos szól a sérülésekről. Az ügyésznő pedig értékeli a történteket, összefoglalja az igazságszolgáltatás szempontjából az elkövetett bűncselekményeket, illetve elénk tárul, hogy milyen egyéb körülményeket vesz még figyelembe az ügyészség, amikor büntetést javasol.	***NBT 01.*** ***NBT 09.***	
	29.	**Drogcédula** (13 perc 15)	**7.5. Szórakozás**	Iskolások és szülők, pedagógusok	Egy fiatal életének tragikus alakulását mutatja be a film.	***VTV 11.*** ***VTV 13.***	Csongrád Megyei RFK
	30.	**Segítség, elvesztem!** (4 perc 58)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Óvodások, iskolások	A kisfilmben bemutatunk néhány tipikus esetet, ahol gyermekek elveszhetnek (hipermarket, kirándulás, játszótér). A film mindegyik szituációnál megoldási lehetőségeket is tartalmaz arra vonatkozóan, hogy kihez forduljanak segítségért, hogyan oldják meg az ilyen helyzeteket.	***PG 10.*** ***PG 37.***	Veszprém Rendőrkapitányság
	31.	**Vakok és gyengén látók** (5 perc 15)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Mindenki	Az esélyegyenlőségre, a vakoknak, gynegén látóknak nyújtott segítség módjaira, formáira hívja fel a figyelmet a film.	***PG 25.*** ***VTV 09.***	Vakok és Gyengén látók
	32.	**Felelőtlen utazás** (4 perc 45)	**7.2. Úton-útfélen**	Mindenki, aki szokott tömegközlekedni	A film a vonattal és busszal történő utazáshoz kapcsolódó helytelen magatartásokra hívja fel a figyelmet. Mind a megállókban, mind a távolsági buszon, vonaton megvannak azok a helyzetek, helytelen utazási magatartások, amelyeket kihasználva eltulajdonítják a táskánkból a pénztárcánkat, telefonunkat, vagy távolsági buszon az alsó, vonaton a felső poggyásztartóban őrizetlenül hagyott táskánkat, laptopunkat.	***PG 03.*** ***PG 06.*** ***PG 14.***	Mezőkövesd Rendőrkapitányság
	33.	**Zenék, filmek, szoftverek** (4 perc 38)	**7.9. A világháló csapdái**	Mindenki, aki használja az internetet	A kisfilm bemutat néhány felhasználói magatartást, amit sokan csinálnak, és felhívja a figyelmet rá, mit szabad és mit nem, mi bűncselekmény.	***PG 34.*** ***PG 40.***	Fonyód Kistérség Többcélú Társulása
	34.	**A chatelés veszélyei** (5 perc 55)	**7.9. A világháló csapdái**	Iskolások, szülők és pedagógusok	Sok fiatal chatel. Ez az ismerkedési mód ma igen elterjedt, de sajnos sok fiatal lány nincs tisztában az átverések módjaival, és azzal, hogy milyen súlyos következményekkel járhat egy elhibázott ismerkedés.	***PG 28.*** ***PG 33.*** ***PG 34.*** ***PG 40.*** ***PG 42.*** ***VTV 12.*** ***CAT 10.*** ***CAT 13.***	Tatabányai Rendőrkapitányság
	35.	**Hétvégi házunk védelme** (4 perc 07)	**7.4. Pihenés, nyaralás**	Hétvégiház-tulajdonosok	A kisfilmben narrátor segítségével adunk jó tanácsokat a hétvégi ház védelméhez.	***PG 02.*** ***PG 04.***	Csurgó Kistérségi Többcélú Társulás
	36.	**Az én demokráciám** (5 perc 30)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Felső tagozatosok, középiskolások	Egy serdülő fiú gondolatait halljuk arról, hogy ő milyen demokráciát szeretne, milyen dolgokkal találkozik az életében, amik nem tetszenek, amiken változtatna (szemetelés, dohányzás, mp3 vagy mp4-lejátszó bömböltetése tömegközlekedésen, más garázsa elé parkolás, hangoskodás, gyermekülés használata… stb.)		Szegedi Városőrség
PG 4. lemez	37.	**Suli után…** (3 perc 10)	**7.8. Erőszak**	Alsó és felső tagozatosok	A kisfilm a játszótéren, utcán a gyerekekre leselkedő veszélyekre hívja fel a figyelmet, és tanácsokat ad az értékek megvédésével kapcsolatban.	***PG 10.*** ***PG 30.***	Barcsi Többcélú Kistérség Társulása
	38.	**Illegális fakitermelés** (7 perc 50)	**7.1. Otthonunk védelme**	Erdőgazdák	A kisfilmben két férfi keresi föl az idős hölgyet, aki erdőrészletet árul. Az idős hölgy erdőszomszédja, mikor kimegy, azt tapasztalja, hogy nyoma sincs az erdejének, kivágták az összes fáját, így feljelentést tesz. A rendőrségen az elkövetők azzal magyarázzák tettüket, hogy nem tudták, meddig az övék az erdő.		Marcali Kistérségi Többcélú Társulás
	39.	**Alkalmi lopás nyaraláskor** (6 perc 50)	**7.4. Pihenés, nyaralás**	Mindenki	A strandon a törölközővel letakart dolgok nincsenek biztonságban. Az értékmegőrző fontosságára hívja fel a figyelmet a film.	***PG 01.*** ***PG 17.*** ***PG 20.*** ***PG 09.***	Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság
	40.	**Internetbiztonság** (6 perc 20)	**7.9. A világháló csapdái**	Mindenki, aki használja az internetet	A film az internet használatának veszélyeire hívja fel a figyelmet, hasznos tanácsokat ad, hogyan lehet elkerülni ezeket. A kémprogramok felhasználóiktól értékes üzleti információkat szereznek, illetve hirdetési oldalakra irányítani őket. A trójai programok tudtunkon kívül betörnek a számítógépünkre, a hálózaton	***PG 33.*** ***PG 34.*** ***CAT 13.***	BRFK III. Kerületi Rendőrkapitányság

PG 4. lemez					keresztül átveszik a gépünk felett az irányítást Az e-mailben terjedő álhírek és lánclevelek különféle változatai a hoaxok. Ezek nem tesznek kárt a számítógépünkben, csak sokszorosíttatják magukat. A világháló sohasem felejt. A telefonszámoknak, a születési időpontoknak vagy a lakcímeknek nincs helyük az interneten. A közösségi portál zaklatás helyszínévé is válhat. A megfelelő védelmet a tűzfalak és vírusirtók használata jelenti.		
	41.	**Pénzbiztonság** (7 perc 50)	**7.3. Vásárlás, ügyintézés közben**	Háznál árusítók, mindenki	A kisfilmben egy pár kocsikázás közben az egyik ház ablakában azt olvassa, hogy krumplit adnak el a háznál. Csöngetés nélkül bemennek, mert a kaput és a lakásajtót nyitva találják. Miközben a krumplivásárlásról beszélgetnek, a hölgy rosszullétet mímel. A házigazda hoz neki egy pohár vizet. A szobában egyedül maradt hölgy közben elrak egy telefont és néhány értéket, majd a víztől azonnal jobban lesz, és gyorsan távoznak.	***PG 12.*** ***PG 13*** ***PG 15*** ***PG 22.*** ***CAT 03.***	Csongrádi Rendőrkapitányság
	42.	**Iskolai szexuális erőszak** (5 perc 16)	**7.7. Iskolai bűnözés**	Felső tagozatosok, középiskolások	A filmben egy fiú egy lány ismerkedése során a lány visszahúzódóan viselkedés. Emlékképek jelennek meg, amelyekből kiderül, hogy az iskolában erőszakoskodtak vele. A film a barátok, a család és a közösség szerepére hívja fel a figyelmet, és arra, hogy segítséget kell kérni, ha fenyegetnek, megaláznak valakit.	***PG 28.*** ***PG 34.*** ***VTV 12.***	XIII. Kerületi Gyermekjóléti Központ
	43.	**Távoltartás** (7 perc 36)	**7.8. Erőszak**	Nők, jelzőrendszeri tagok, mindenki	A kisfilm narrátoros szöveggel az elkövetési magatartásokat mutatja be, elmagyarázza a távoltartás jogintézményét, fajtáit, elrendelésének körülményeit és lehetőségeit.	***PG 23.*** ***PG 26.*** ***CAT 11.*** ***CAT 12.***	Szentesi Családsegítő Központ
	44.	**Szomszédság** (6 perc 08)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Mindenki	A kisfilmben egy televíziós riportból értesülhetünk egy ház problémáiról több szemszögből: nyilatkozik a rendőrség, az önkormányzati képviselő, a ház lakói, és életképszerűen láthatunk néhány szituációt is a ház életéből.		Rév8Zrt.
	45.	**Okiratok** (6 perc 00)	**7.3. Vásárlás, ügyintézés közben**	Iskolások	A kisfilmben egy fiatalokból álló társaság talál egy személyi igazolványt, amit az egyik lány megtart. A lányok néhány héttel később éppen egy üzletben alkoholt vásárolnak, mikor a pénztáros fizetéskor személyi igazolványt kér. Ekkor Jenny a talált igazolványt mutatja fel, ami nem az övé. Nem tudja, hogy ezzel okirat-hamisítást követ el, és priusza lesz.		Ménteleki Polgárőrség Egyesület
	46.	**Házi kedvencek tartása** (9 perc 00)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Óvodások, általános iskolások	A kisfilmben néhány házi kedvenc mesél arról, mit szeret enni, mi szükséges a tartásához, meddig él.		Soproni Polgárőr Egyesület
	47.	**Ártatlan, felbujtó vagy bűnsegéd?** (4 perc 57)	**7.8. Erőszak**	Általános iskola felső tagozatosok, középiskolások	A kisfilmben egy ártatlannak induló iskolai dobálózás elfajulását mutatjuk be. Az árulás megbosszulására az egyik szemtanú rábírja a dobálót, hogy torolja meg a rajta esett sérelmet. Ebből verekedés, majd rendőrségi ügy lesz.		Szeged MJV Önkormányzati Városőrség
	48.	**Rosszcsont Ricsi** (6 perc 01)	**7.1. Otthonunk védelme**	Óvodások, általános iskola alsó tagozatosok	Rosszcsont Ricsi és Rosszcsont Rozi kalandjait kíséri Rendőr Robi, és segít nekik, nehogy butaságot csináljanak (gyógyszert egyenek, idegent engedjenek be a lakásba, leessenek a magasból...stb.)	***VTV 05.***	Fejér MRFK

CATVISION

		Film címe	Témakör		A film története		Támogató
CAT 1. lemez	1.	**Krízis** (6 perc 22)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Felső tagozatosok, középiskolások	Egy serdülő lány gondolatait halljuk az életéről, a krízisről, amelyet átélt, amelyből sikerült egy tanára segítségével kilábalnia.		Máltai Szeretetszolgálat Nagykanizsa
	2.	**Álláshirdetés?** (2 perc 58)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Felső tagozatosok, középiskolások	A kisfilmben egy lány mesél az életéről. Arról, hogy egy ingyenes fotózásra jelentkezett, ott modellkarrierrel hitegették, majd szereztek neki egy táncos munkát, hogy fizetni tudja a portfólióját. Beleszeretett egy srácba, aki ezt kihasználva prostitúcióra kényszerítette a lányt, hogy kilábaljanak az anyagi problémákból. A történetét azért meséli el, hogy mások ne a saját hibájukból tanuljanak, hanem az övéből.		Szegedi Városőrség

	3.	**Szépkorúak** (3 perc 45)	**7.1. Otthonunk védelme**	Idősek, gyerekek és hozzátartozóik	A kisfilmben két szépkorú hölgy, Márti néni és Rózsi néni beszélgetnek egy kávéházban a mai kor veszélyeiről. Nagyon oda kell figyelni. Soha idegent nem szabad beengedni a lakásba, jöjjön bármilyen ürüggyel. Ha pedig egy ismeretlen valamilyen ürüggyel pénzt kér, akkor MINDIG ellenőrizzük a sztoriját. Soha ne adjunk idegennek pénzt! Ha kell, menjünk, és ellenőrizzük le, amit mond. De ma már szinte mindent el lehet intézni telefonon is.	***PG 12.*** ***PG 13.*** ***PG 14.*** ***PG 15.*** ***PG 22.*** ***PG 41.***	Budapesti Rendőr-főkapitányság
	4.	**Válaszúton** (3 perc 40)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Középiskolások	A kisfilmben egy fiú és egy lány valamint a baráti társaságuk áll a középpontban. A mindennapi életüket, álmaikat, és tetteik következményét, az (út)választást mutatja be a film, ahol a dalszöveg támasztja alá a képi mondanivalót.	***PG 47.*** ***VTV 08.*** ***VTV 09.***	Hódmezővásrhelyi Rendőrkapitányság
	5.	**Különbözőek vagyunk** (1 perc 30)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Mindenki	A filmben különböző életkorú, nemű, foglalkozású és világnézetű emberek jelennek meg (családos, gyerek, alkalmazott, rapper, hívő, ateista, nő, anya, vállalkozó, együtt járó fiatalok, házasok, jó tanuló, közepes tanuló, rocker, sportoló, rendőr). A „Mindannyian mások vagyunk!” mondat átgondolására késztet a film.		Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság
	6.	**Körforgás** (6 perc 55)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Mindenki	A kisfilm a szelektív hulladékgyűjtés fontosságát és részleteit mutatja be, mi számít papír hulladéknak, mi veszélyes hulladék, mit tegyünk a használt elemekkel, izzókkal, hogyan legyünk környezettudatosak.		Kisteleki Rendőrkapitányság
	7.	**A dolgozat** (2 perc 26)	**7.7. Iskolai bűnözés**	Iskolások, tanárok, szülők, mindenki	Ki ne bosszankodott volna már bombariadó miatt. Ezen igen költséges, sokak által heccnek vélt cselekmény, ami miatt sokan kerültek már bajba, mert nem tudták, hogy a Büntető Törvénykönyvben közveszéllyel fenyegetés bűntetteként szerepel.		BRFK XI. Ker. Rendőrkapitányság
	8.	**Hogyan vigyázzunk lakásunkra?** (4 perc 45)	**7.1. Otthonunk védelme**	Mindenki	A kisfilm a lakásbiztonság témakörét dolgozza fel, és tanácsookat kapunk arra vonatkozóan, mire vigyázzunk, ha nem szeretnénk lakásbetörés áldozatává válni.	***PG 2.*** ***PG 4.*** ***CAT 09.***	Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság
	9.	**Betörők** (6 perc 03)	**7.1. Otthonunk védelme**	Mindenki	Sanyi, a betörő meséli el, mi tántorítja el egy betöréstől és mi vonzó számára	***PG 2.*** ***PG 4.*** ***CAT 08.***	Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság
	10.	**Cyberbullying** (4 perc 23)	**7.9. A világháló csapdái**	Iskolások, tanárok, szülők, mindenki	A kisfilm zenéjét és a dal szövegét diákok készítették. A film arról szól, hogy mindenkivel előfordul, hogy bántják, de ilyenkor nem szabad összeroskadni, hanem fel kell állni, és menni kell tovább.	***CAT 13.*** ***PG 33.*** ***PG 34.***	Zala Megyei Rendőr-főkapitányság
	11.	**Bántalmazás** (3 perc 31)	**7.8. Erőszak**	Mindenki	Ebben a filmben azt látjuk, ahogyan torna órán a tanár észleli a kék foltokat a diákján, aki mindig szolgál valamilyen háztartási balesetre utaló történettel magyarázatul, míg végül olyan súlyos bántalmazás éri, hogy hiányzik az iskolából. A film mondanivalója, hogy „Vedd észre a jeleket!”	***PG 23.*** ***PG. 26.*** ***PG 43.*** ***CAT 12.***	Utcai Szocális Segítők Egyesülete
	12.	**Családon belüli erőszak** (3 perc 25)	**7.8. Erőszak**	Mindenki	Ebben a narrátoros kisfilmben megtudhatjuk, hogy mit nevezünk családon belüli erőszaknak, mik a jelei, hogyan viselkednek a bántalmazók, és milyen törvényi tényállásba ütközik ez a cselekmény.	***PG 23.*** ***PG. 26.*** ***PG 43.*** ***CAT 11.***	Utcai Szocális Segítők Egyesülete
	13.	**Fiatalok és a net** (3 perc 31)	**7.9. A világháló csapdái**	Iskolások, tanárok, szülők, mindenki	Ebben a narrátoros kisfilmben megtudhatjuk, milyen veszélyek fenyegethetnek bennünket a neten, mi bűncselekmény, és hogyan előzhetjük meg, hogy áldozattá váljunk.	***PG 33.*** ***PG 34.*** ***PG 40.***	Utcai Szocális Segítők Egyesülete
	14.	**Bejöhetünk?** (6 perc 01)	**7.1. Otthonunk védelme**	Mindenki	A narrátoros kisfilm végigveszi a lakásba beengedés veszélyeit, ie, hogy a trükkös tolvajok miért sikeresek, milyen módszerekkel és hogyan próbálnak bejutni a lakásba, és hogyan előzhetjük meg, hogy ilyen típusú bűncselekmény áldozatává váljunk.	***PG 01.*** ***PG 17.*** ***PG 20.*** ***PG 09.*** ***PG 39.***	Jász-Nagykun-Szolnok MRFK

SZEGEDI VÁROSI TELEVÍZIÓ

		Film címe	Témakör		A film története		Támogató
VTV 1. lemez	1.	**Haverok, buli…** (6 perc 10)	**7.5. Szórakozás**	Felső tagozatosok, középiskolások	Egy lány és egy fiú az esti bulira készülődik. Találkoznak, iszogatnak egy szórakozóhelyen, nevetgélnek, táncolnak. Az egyik lány egyszer csak elszédül. A fiúk felemelik és kiviszik a szórakozóhely elé. A lányok részegen elindulnak. Egy elhagyatott utcában 2 férfi lefogja egy falhoz szorítja őket. A fiúk elindulnak haza, közben rongálnak. Hirtelen rendőrautó jelenik meg, megbilincselik a fiúkat. A rendőrségen a fiatalok megtörten ülnek. A képek alatt néhány gondolatot hallunk a fiataloktól.	***PG 11. NBT 08.***	Salgótarjáni Rendőrkapitányság
	2.	**Bolti lopás** (5 perc 30)	**7.3. Vásárlás, ügyintézés közben**	Iskolások	A kisfilmben egy fiatalokból álló társaság vásárolni indul. Buliba készülnek. Az egyik srác eltesz a táskájába egy üveg piát, és erre biztatja a többieket is. Nem értenek egyet mindannyian. Végül egy lány is eltesz egy üveggel. Távozáskor egy eladónő a raktárba kíséri őket, ahol előkerülnek az elrakott italok. Megérkezik a rendőrség, és elviszi a fiatalokat.	***PG 24. VTV 09.***	ORFK Bűnmegelőzési- és Áldozatvédelmi Osztály
	3.	**A fürdőzés veszélyei** (5 perc 25)	**7.4. Pihenés, nyaralás**	Általános iskolások	Ebben a kisfilmben arra hívjuk fel a figyelmet, hogy hol és milyen körülmények között szabad fürdeni a szabad vizekben. Elhangoznak jó tanácsok, amelyeket érdemes betartani ahhoz, hogy ne legyen tragikus következménye ennek a kellemes időtöltésnek.	***VTV 04.***	Tiszai Vízirendészet Szeged Rendőrőrs
	4.	**A vízi közlekedés szabályai** (6 perc 03)	**7.4. Pihenés, nyaralás**	Mindenki	A csónakázás, vitorlázás és a vízi sportok szabályairól szól a film.	***VTV 03.***	Szeged MJV Önkormányzata
	5.	**Egyedül otthon** (3 perc 40)	**7.1. Otthonunk védelme**	Alsó tagozatos gyerekek	A kisfilm megmutatja, hogy hogyan lehet hárítani egy felnőtt információszerzését.	***PG 22.***	ORFK Bűnmegelőzési- és Áldozatvédelmi Osztály
	6.	**Kerékpáros közlekedés szabályai** (7 perc 13)	**7.2. Úton-útfélen**	Mindenki, aki kerékpározik, de főleg iskoláskorúak	A narrátoros ismeretterjesztő film átfogó képet ad arról, milyen kötelező felszerelések szükségesek egy kerékpárra, és melyek azok a közlekedési szabályok, amelyek elengedhetetlenek a balesetmentes közlekedéshez.	***PG 16. PG 19.***	ORFK Bűnmegelőzési- és Áldozatvédelmi Osztály
	7.	**Telefonos csalások** (3 perc 49)	**7.5. Szórakozás**	Mindenki, akinek van mobiltelefonja	A kisfilmben főhőseinket felhívja egy csaló, aki különböző nyereményeket ígér nekik, ha valamit tesznek.		ORFK Bűnmegelőzési- és Áldozatvédelmi Osztály
	8.	**A televíziózás veszélyei** (5 perc 35)	**7.5. Szórakozás**	Felső tagozatosok, középiskolások	A televízió az életünk szerves része, hiszen az információs társadalom megköveteli, hogy naprakészek és tájékozottak legyünk. A tévé által megteremtett nyilvánosság nagyobb hatású, mint az írott médiumoké. A televízió nemcsak befolyásolja, hanem alakítja is a valóságot. Ahhoz, hogy biztonsággal eligazodjunk a világban, ismernünk kell, hogyan működik. A film a reklámok, sorozatok és hírek értelmezési lehetőségeire hívja fel a figyelmet.	***VTV 11. VTV 13.***	ORFK Bűnmegelőzési- és Áldozatvédelmi Osztály
	9.	**Barátválasztás** (6 perc 53)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Iskolások	A kisfilmben egy srác és egy lány mutatja be a barátait, akik különböző hobbikkal rendelkeznek.	***PG 24. PG 25. PG 31. VTV 01.***	ORFK Bűnmegelőzési- és Áldozatvédelmi Osztály
	10.	**Iskolai lopás** (3 perc 17)	**7.7. Iskolai bűnözés**	Iskolások, szülők és pedagógusok	A kisfilm egy iskolai lopást mutat be a végén egy detektívjátékkal, amelynek segítségével gyakoroltathatjuk a személyleírás adását.	***PG 05. PG 06. PG 21.***	ORFK Bűnmegelőzési- és Áldozatvédelmi Osztály
	11.	**Szenvedélyek viharában** (4 perc 03)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Felső tagozatosok, középiskolások	A film röviden, de szemléletesen vezeti fel a témát, szinte mindent érintve, ami a szenvedélyekkel kapcsolatban elmondható.	***PG 29. VTV 8. VTV 13.***	ORFK Bűnmegelőzési- és Áldozatvédelmi Osztály
	12.	**Érintések** (3 perc 40)	**7.6. Figyeljünk egymásra!**	Iskolások	A kisfilmben a narrátor hívja fel a figyelmet a jó és rossz érintésekre, a pedofilok ismerkedési szokásaira.	***PG 28. PG 34. PG. 42.***	ORFK Bűnmegelőzési- és Áldozatvédelmi Osztály
	13.	**Szer-telen ifjúság** (5 perc 23)	**7.5. Szórakozás**	Felső tagozatosok, középiskolások	A kisfilm a kábítószerrel kapcsolatos tévhiteket próbálja eloszlatni. A film főhőse, Mária, egy iskolai házi dolgozathoz gyújt anyagot, és az ő gondolatait, ismereteit hallhatjuk a filmben.	***PG 29. VTV 11.***	ORFK Bűnmegelőzési- és Áldozatvédelmi Osztály

NBT filmek							
	1.	**Woww** (26 perc 07)	**Nem besorolható**	Tanárok, szülők	A kisfilm a „Jövő iskolája” című projekt keretében készült, és a megoldásfókuszú megközelítés pozitív hatásai enged bepillantást.		Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
	2.	**Válaszúton** (3 perc 13)	**7.8. Erőszak**	Felső tagozatosok, közpiskolások	A kisfilm egy bántalmazott fiú esetét mutatja be, aki egy ideig tűri az erőszakot, majd visszaüt. A film arra hívja fel a figyelmet, hogy a tetteknek következményük van, és hogy bizonyos esetekben már 12 éves kor a büntethetőségi korhatár.	***PG 28.***	Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
	3.	**Szelfi** (4 perc 46)	**7.9. A világháló csapdái**	Felső tagozatosok, közpiskolások	A kisfilm bemutatja a szelfizés veszélyeit. HA nem figyelünk, visszakövethető a szelfijeinkből, hol lakunk, merre járunk.	***PG 33.*** ***PG 34.*** ***PG 40.*** ***CAT 10.*** ***CAT 13.***	Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
	4.	**Péntek 13. újratöltve** (4 perc 59)	**7.7. Iskolai bűnözés**	Felső tagozatosok, közpiskolások	A Péntek 13. című kisfilm modern feldolgozása a Péntek 13. című kisfilmnek 10 évvel később. Megmutatja mi minden veszély fenyegethet bennünket egy nap, ha nem vigyázunk, nincs szerencsénk. Mi a következménye, ha egy ledér képet küldünk egy állítólagos barátnak, hogyan érhez zyeblopás, hogyan vásárolhatnak az ellopott bankkártyánkkal, és a végén még a telefonunkat is kikaphatják a kezünkből.	***PG 03.*** ***PG05.*** ***PG 14.*** ***PG 21.*** ***PG 32.*** ***VTV 10.***	Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
	5.	**NBT Akták 1. – Graffiti** (5 perc 34)	**7.6 Figyeljünk egymásra!**	Felső tagozatosok, közpiskolások	Az NBT Akták című sorozat megtörtént eseteket dolgoz fel. Olyan eseteket, ügyeket választottunk, ahol teljesen ártalmatlannak indult valami, mégis szörnyű, néhol végzetes kimenetele lett a dolgoknak előre nem várt események miatt. Ebben az epizódban két fiatal srác vonatra akar graffitizni.	***PG 24.***	Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
	6.	**NBT Akták 2. – Tartozás** (5 perc 13)	**7.8. Erőszak**	Felső tagozatosok, közpiskolások	Az NBT Akták című sorozat megtörtént eseteket dolgoz fel. Olyan eseteket, ügyeket választottunk, ahol teljesen ártalmatlannak indult valami, mégis szörnyű, néhol végzetes kimenetele lett a dolgoknak előre nem várt események miatt. Ebben az epizódban egy tartozással kapcsolatos ügy kerül feldolgozásra. Bence a tartozását nem tudja visszafizetni, az őt szorongató kölcsönadót megüti, majd hogy mielőbb szabaduljon a szorításból egy másik társát megfenyegetve szererez pénzt.	***PG 28.*** ***NBT 02.***	Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
	7.	**NBT Akták 3. – Virtuális bosszú** (3 perc 33)	**7.9. A világháló csapdái**	Felső tagozatosok, közpiskolások	Az NBT Akták című sorozat megtörtént eseteket dolgoz fel. Olyan eseteket, ügyeket választottunk, ahol teljesen ártalmatlannak indult valami, mégis szörnyű, néhol végzetes kimenetele lett a dolgoknak előre nem várt események miatt. Ebben az epizódban egy szemétkedő tanár ellen kieszelt és őt tönkre tevő virtuális bosszút dolgoztunk fel.	***CAT 10.*** ***NBT 03.***	Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
	8.	**NBT Akták 4. – Zuhanás** (7 perc 49)	**7.5. Szórakozás**	Felső tagozatosok, közpiskolások	Az NBT Akták című sorozat megtörtént eseteket dolgoz fel. Olyan eseteket, ügyeket választottunk, ahol teljesen ártalmatlannak indult valami, mégis szörnyű, néhol végzetes kimenetele lett a dolgoknak előre nem várt események miatt. Ebben az epizódban egy bulizás végződik végzetesen.	***VTV 01.*** ***PG 11.***	Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
	9.	**NBT Akták 5. – Tréfa** (3 perc 42)		Felső tagozatosok, középiskolások	Az NBT Akták című sorozat megtörtént eseteket dolgoz fel. Olyan eseteket, ügyeket választottunk, ahol teljesen ártalmatlannak indult valami, mégis szörnyű, néhol végzetes kimenetele lett a dolgoknak előre nem várt események miatt. Ebben az epizódban az osztály tréfamesterei mindenki szórakozására egy balul elsülő tréfát eszelnek ki. Meglazítják a csavarokat az új fiú székében.	***PG 28.*** ***NBT 02.*** ***NBT 09.*** ***NBT 06.***	

FELHASZNÁLT IRODALOM

Szakirodalom

- A pedagógusok gyakorlati mesterségbeli tudása. Egy felmérés tanulságai (Iskolakultúra, 1999/9.)
- Aronson, Elliot: A társas lény (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1980., 2. kiadás)
- Bacskay Bea–Lénárd Sándor–Rapos Nóra–L.Ritók Nóra: Kooperatív tanulás. Oktatási programcsomag a pedagógusképzés számára. (Educatio Kht. Bp., 2008. 214-227. oldal)
- Beccaria, Cesare: Bűntett és büntetés (Akadémia Könyvkiadó, Budapest, 1967.)
- Beluszky Tamás: Érték, értékrendi változások Magyarországon 1945 és 1990 között (Korall, 1. szám)
- Bordács Margit–Lázár Péter: Kedveskönyv (Dinasztia, 2006.)
- Csapó Benő: Tudás és iskola (Műszaki Könyvkiadó, 2004., 21. oldal)
- Dr. Diószegi Gábor: A gyermekkorú személyek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények sajátosságai, különös tekintettel a pedofília jelenségkörére. (2005. kézirat)
- ELLEN-SZER program oktatói segédlet (2004.)
- Gábor Kálmán (szerk.): Civilizációs korszakváltás (MHIKT, Szeged, 1992.)
- Giddens, Anthony: Szociológia (Osiris Kiadó, Budapest, 2003.)
- Ginott, Haim Dr.: Szülők és gyermekek (Medicina Kiadó, Budapest, 1977.)
- Gratzer Gábor–Sövényházy Edit–Szabó Henrik: Bűnmegelőzési jó tanácsok (Korona Kiadó, Budapest, 2010.)
- Hankiss Elemér: Kelet-európai alternatívák (Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1989.)
- Hankiss Elemér–Manchin Róbert–Füstös László–Szakolczai Árpád: Kényszerpályán? A magyar társadalom értékrendjének változásai 1930 és 1980 között (Budapest, MTA Szociológiai Intézet, 1982.)
- Hechter, Michael: A nacionalizmus megfékezése. In: Kántor Zoltán (szerk.): Nacionalizmuselméletek. Szöveggyűjtemény (Budapest, Rejtjel Kiadó, 2004.)
- Kagan, Spencer: Kooperatív tanulás (Ökonet Kft., 2004.)
- Kim Brooking-Paine: Gyermekeink játékai (AKG, 1999.)
- Kósa Éva: A média szerepe a gyermekek fejlődésében, előadás (Mindentudás Egyeteme, 2004.11.08.)
- Kósa Éva: Szemben a képernyővel: az audiovizuális média hatása a személyiségre. (Eötvös Kiadó, Budapest, 1998.)
- Lewin, Kurt: Csoportdinamika (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1975.)
- Mediáció – Az egyezségteremtés művészete (Interaktív tréning program kézikönyve – Partners Hungary Alapítvány, Budapest, 2011.)
- Pataki Ferenc: Csoportlélektan (Gondolat Kiadó. Budapest, 1980.)
- Paul E. Dennison: Észkapcsoló agytorna (Agykontroll kiadvány, 1996.)
- Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv (Korona Kiadó, Budapest, 2005.)
- Rácz József (szerk.): Rendészeti ismeretek a kábítószer-problémával kapcsolatban (IRM, OBmB, ETO-PRINT, Budapest, 2009.)
- Schelling, Thomas C.: The Strategy of Conflict. Harvard University Press, 1960.
- Tanítási módszerek és stílusok az egészségnevelésben (a Soros Alapítvány egészségnevelő programjából)
- Vekerdy Tamás: Kamaszkor körül (Budapest, Holnap Kiadó, 2000.)

Internet

- http://kincsem.tok.elte.hu/
- http://nti.btk.pte.hu/dogitamas/BHF_FILES/html/28Keri/html/hefop10vak.htm (Mrázik Julianna: Médiumpedagógia)
- http://pszk.nyme.hu/attachments/198_kooperativ_tanulas.pdf (Kooperatív tanulás, Nyugat-Magyarországi Egyetem 2010.)
- http://www.arts.u-szeged.hu/magyar/magyarny/letoltheto_seged/ (A kooperatív tanulás négy alapelve)
- http://www.biztonsagosbongeszes.org
- http://www.bunmegelozes.hu

- http://www.etosznet.hu/dokumentumok/Kommunik-konfl-targytech0612.doc (Kommunikáció, tárgyalástechnika a munkahelyeken)
- http://www.gyerekabc.hu/akisiskolaskorjellemzoi/
- http://www.hier.iif.hu/hu/ (Educatio folyóirat 2001./III. szám)
- http://www.jamnikjudit.hu/pszichodrama.php (Jamnik Judit: Pszichodráma a gyakorlatban)
- http://www.kih.gov.hu/alaptev/partfogo/
- http://www.kollegiumbbogl.sulinet.hu/Drog/ rehabilit%E1cio/encounter.htm (Dávid Tamás: Az encounter csoport)
- http://www.nane.hu/kiadvanyok/kezikonyvek/miertmarad/miertmarad.pdf (NANE Egyesület: Miért marad?)
- http://www.police.hu/gyik#faq_465072
- http://www.protokoll-etikett.hu/cikk/56703/koszones-megszolitas?area=626)
- http://www.socio.mta.hu (Füstös László–Szakolczai Árpád: Értékek változásai Magyarországon, 1978-1993. Kontinuitás és diszkontinuitás a kelet-közép-európai átmenetben. Szociológiai Szemle 1994/1. 57-90. o.)
- http://www.talaljuk-ki.hu/index.php/article/articleview/333/1/57/
- http://www.webbeteg.hu/cikkek/csecsemo_gyermekneveles/1583/eletkorok-pszichologiaja-a-kamaszkor
- https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/

Jogforrások

- 1978. évi IV. törvény 210. §, 210/A. § (2) bekezdés
- Btké. 23. § (1) bekezdés a) és b) pontjai
- BH 1977. 182.
- BH 1988. 130.
- BH 1989. 171.
- BH 1992. 228.
- BH 1993. 216., 1993. 341 I., 341 II., 596.
- BH 1996. 183., 495.
- BH 1997. 321.
- BH 1998. 319., 148. I., 148. III.